

श्रीः

बृहत्स्तोत्रसरित्सागरः

गद्यपद्यात्मकः ॥

(स्तोत्रादिसंख्या ३०६)

गो. वा. शेट्ट हरजीवनदास पुरुषोत्तमदास
इत्युक्तं प्रकाशनी चेत्.

Sa. 2. Bh.
BRH/GP.

मोहमय्यां

मणिलाळ इ. देसाई इत्यनेन स्वीये 'शुभराती' पत्रस्य

“ न्यूस सुद्रणयन्त्रालये ”

सुद्रयित्वा प्रकाशितः ।

विहसान्दाः १९८३

विस्तान्दाः १९२७

मूल्यम्-^{षट्}लप्यकपञ्चकम्

श्रावण म १८५६ श्रावण शुद्ध पंचम्याम् (वज)
 पाटोन्सव स १८८८ (रामदासगुप्त मन्दिरे)

” ” १८५६ (पूर्णमास मन्दिरे वेङ्कटेश्वर शुद्ध नृनाया)
 ” ” १८७८ (श्रीनाथद्वारे फा ६ ७ म्याम्) (वज)

चित्राणां सूचीपत्रम्

प्रथमं श्रीवल्लभाचार्याणाम्	...	त्रिवर्णं मुखपृष्ठे
द्वितीयं श्रीगोवर्धननाथानाम्	.	प्रस्तावना "
तृतीयं श्रीवल्लभाचार्याणाम्
चतुर्थं श्रीविठ्ठलेशानाम्
पंचमं श्रीरघुनाथचरणानाम्
षष्ठं श्रीहरितायाणाम्
सप्तमं श्रीविठ्ठलपयाणाम्
अष्टमं श्रीगिरिधराणाम्
नवमं श्रीजीवनेशानाम्
दशमं श्रीगोकुलाधीशानाम्

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रास्ताविकम् ।

सर्वोद्धारप्रयत्नात्मभिः श्रीमदाचार्यश्रीमद्वल्लभाधीश्वरचरणैः
सिद्धान्तप्रतिपादका बहवो ग्रन्थाः सूक्ष्माः प्रणीताः । एतेषु केचित्
स्तोत्ररूपाः, केचित् सिद्धान्तसंग्रहरूपाः, केचित् भगवद्गुणानु-
वादरूपाः । कृष्णाश्रयाद्याः प्रथमे, सिद्धान्तमुक्तावल्यादयः
द्वितीये, मधुराष्टकादयः तृतीये दृष्टान्तरूपाः । एतामेव सरणि-
यनुसरन्निः श्रीमद्विह्वलनाथप्रभुचरणैर्वहवः सूक्ष्मा भगवद्गुणगान-
रूपाः आचार्यस्तोत्ररूपाः विद्वत्तिरूपाश्च ग्रन्थाः प्रणीताः ।
श्रीरघुनाथचरणैरपि मनोहराणि स्तोत्राणि योजितानि । श्रीम-
द्धरिधनचरणैरपि निःसाधनजनानुग्रहार्थमनेके सूक्ष्माः सरला
ग्रन्थाः प्रकटीकृताः । कालेन एतत्साहित्यं संप्रदाये वृद्धि गत-
मपि, अस्मिन् समये कीटपतङ्गादिभक्षणमिव जातमिति तन्नि-
वृत्तये वैष्णवश्रेष्ठिलक्ष्मीदाससूनुगोवर्धनदासेन यदुवंशीयेन एतत्
विषकीर्णसाहित्यमितस्ततो महता प्रयासेन संगृह्य २३७ ग्रन्था-
नां बृहत्स्तोत्रसरित्सागरनामको द्वितीयो भागः प्रकटितः ।
अस्मिन् संग्रहे उत्सवादिनिर्णायकाः ग्रन्थाः, द्रव्यशुद्ध्यादयः
संप्रदायस्याधारबोधका अपि निवेशिताः । एतत्संग्रहोप्यधुना
दुर्लभो जात इति 'गुजराती न्यूस' मुद्रणालये तन्मुद्रणं पुनः
कृतम् । एतत्संग्रहस्योपयोगदृष्टये श्रीहरिरायचरणकृता अष्टपद्यो
भगवद्गुणानुवादरूपा यावदुपलब्धाः संगृहीताः । श्रीमदण्णुभाष्या-
नुसारी ग्रन्थसूत्रपाठः सर्वैकदेशिस्वीकृतपाठान्तरसमेतोपि संगृ-

हीतः । अयं च साम्प्रदायिकपण्डितप्रवरैर्मग्नलालशास्त्रिभिः संपा-
दितः पूर्वं पुष्टिमक्तिसुधारण्यमासिकपत्रिकायां मुद्रितश्च, तत
एवास्मिन् संगृहीतः । श्रीपदाचार्यादीनां प्राचीनानि चित्राणि
महता प्रयासेनोपलभ्यात्र निवेशितानि । एतादृशं साहित्यं संप्र-
दायस्य रहस्यं स्वल्पप्रयत्नेन ज्ञापयतीति तु निर्विवादमस्माकम् ।
एतत्संग्रहावलोकने नापि श्रमो भवति । यद्यपि एते ग्रन्थाः
संस्कृतभाषायां प्रणीताः, तथापि भाषासारल्यं प्रतिपदं वर्तते ।
वस्तुतस्तु वैष्णवानां जिज्ञासूनां यावदपेक्षितम्, तत् सर्वमत्र संगृ-
हीतम् । वैष्णवाः एतत्संग्रहं स्वगृहे स्थापयन्त्विति विज्ञप्तिः ।

अथ बृहत्स्तोत्रसरिसागरस्थग्रन्थानामनुक्रमणिका.

अंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	अंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
	श्रीआचार्यजीमहामभुजी(श्रीव- ल्लभाचार्य) कृतग्रन्थाः		२१	श्रीमधुराष्टकम्. ...	६१
१	श्रीकृष्णजन्मपत्रिका.	१	२२	तत्त्वदीपनिबन्धस्य प्रथ- मं शास्त्रार्थप्रकरणम्.	६२
२	पुरुषोत्तमनामसहस्रम्.	१	२३	पद्मावलम्बनम्. ...	७४
३	यमुनाष्टकम्. ...	३०	२४	श्रीभागवतैकादशस्कंधा- र्थनिरूपणकारिकाः	८३
४	बालबोधः, ...	३२	२५	श्रीकृष्णप्रेमामृतम्.	८४
५	सिद्धांतमुक्तावली. ...	३४	२६	श्रीनंदकुमाराष्टकम्.	८८
६	पुष्टिप्रवाहमर्यादामेदः.	३७	२७	श्रीगिरिराजबार्ध्वाष्टकम्.	९०
७	सिद्धांतरहस्यम्. ...	४०	२८	श्रीकृष्णाष्टकम्. ...	९२
८	नवरत्नस्तोत्रम्. ...	४१	२९	श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकम्.	९३
९	अंतःकरणप्रबोधः. ...	४२	३०	पंचश्लोकी....	९५
१०	विवेकधैर्याश्रयः. ...	४३	३१	न्यासादेशः. ...	९५
११	कृष्णाश्रयः ...	४५	३२	दशमस्कंधार्थानुक्रमणिका.	९६
१२	चतुःश्लोकी. ...	४७	३३	गायत्रीभाष्यम्. ...	१०३
१३	भक्तिवर्धिनी. ...	४७	३४	गायत्रीव्याख्या. ...	१०९
१४	जलमेदः. ...	४९	३५	त्रिविधलीलानामावली.	११३
१५	पंचपद्यानि....	५१	३६	श्रुतिगीता. ...	१२७
१६	संन्यासनिर्णयः. ...	५२	३७	पूर्वमीमांसाकारिकाः	१३१
१७	निरोधलक्षणम् ...	५४	३८	श्रीमगवत्पीठिका.	१३५
१८	सेवाफलम्.	५७	३९	सुबोधिनीप्रथमस्कंध- कारिकाः. ...	१३९
१९	सेवाफलविवरणम्. ...	५८			
२०	परिवृद्धाष्टकम्. ...	५९			

ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
४०	शिक्षालोकाः...	१४१	६२	श्रीस्वामिनीस्तोत्रम्.	१७७
४१	श्रीवल्लभाचार्यजन्मप०	१४२	६३	दानलीलाष्टकम्.	१७९
॥ श्रीगुसांजो (श्रीविठ्ठलेश्वर) कृतग्रंथाः ॥			६४	रससर्वस्वम्.	१८१
४२	श्रीमंगलाचरणम्.	१४४	६५	शृंगाररसः...	१८२
४३	श्रीसर्वोत्तमस्तोत्रम्.	१४४	६६	स्वप्नदर्शनम्.	१८६
४४	श्रीवल्लभाष्टकम्.	१४८	६७	प्रबोधः...	१८९
४५	मंगलार्तिकार्या.	१५०	६८	गुणरसः...	१९२
४६	पर्यंकः (पालना)	१५१	६९	रक्षास्मरणम्.	१९५
४७	राजभोगार्तिकार्या.	१५२	७०	वृत्तचतुःश्लोकी.	१९७
४८	संध्यार्तिकार्या.	१५३	७१	द्वितीया चतुःश्लोकी.	१९७
४९	शयनार्तिकार्या.	१५४	७२	अथ विज्ञप्तयः प्र० वि०	१९८
५०	सुरच्छृङ्खलप्रेमानृत- स्तोत्रम्...	१५५	७३	द्वितीया विज्ञप्तिः	२०१
५१	यमुनाष्टपदी.	१५६	७४	तृतीया विज्ञप्तिः	२०४
५२	भुजंगप्रयाताष्टकम्.	१५८	७५	चतुर्थी विज्ञप्तिः	२०७
५३	राधाप्रार्थनाचतुःश्लोकी.	१५९	७६	पंचमी विज्ञप्तिः	२१०
५४	श्रीगोकुलाष्टकम्.	१६०	७७	षष्ठी विज्ञप्तिः	२१३
५५	अष्टाश्वरनिरूपणम्.	१६१	७८	सप्तमी विज्ञप्तिः	२१६
५६	ललितत्रिभंगस्तोत्रम्.	१६३	७९	अष्टमी विज्ञप्तिः	२१९
५७	आत्मसुतेभ्यः पत्रम्	१६९	८०	नवमी विज्ञप्तिः	२२३
५८	विज्ञप्तिः...	१७१	८१	द्वितीयपर्यंकः	२२
५९	प्रजचर्याष्टपदी.	१७३	८२	श्रीविठ्ठलेश्वरजन्मप०	२२६
६०	श्रीस्वामिनीप्रार्थना.	१७५	॥ गोस्वामिश्रीरघुनाथजी- कृतग्रंथाः ॥		
६१	श्रीस्वामिन्यष्टकम्.	१७५	८३	श्रीमद्वल्लभभुजंगप्र०	२२८
			८४	विठ्ठलेश्वरः...	२२९

ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
८५	श्रीविठ्ठलेशाष्टकम्.	२३१	१०६	श्रीवल्लभपंचाक्षरस्तोत्रं.	२६८
८६	बहिसूनुस्तवः. ...	२३२	१०७	श्रीवल्लभभावाष्टकम्.	२६९
८७	नामरत्नाख्यस्तोत्रम्.	२३४	१०८	द्वि० श्रीवल्लभभावाष्ट०	२७०
८८	नामचिंतामणिस्तोत्रम्.	२३७	१०९	श्रीवल्लभचरणविज्ञप्तिः	२७२
८९	श्रीगोकुलेशाष्टकम्.	२४१	११०	दैन्याष्टकम्. ...	२७३
९०	श्रीगिरिधायिष्टकम्.	२४२	१११	विज्ञप्तिः ...	२७४
९१	श्रीकृष्णचंद्राष्टकम्.	२४३	११२	श्रीमहाप्रभोरष्टोत्तरश-	
९२	गोपालस्तवः ...	२४५		तनामावलिः ...	२८०
९३	राघवेंद्रस्तोत्रम्. ...	२४६	११३	हाहादैन्याष्टकम्. ...	२८४
९४	श्रीयमुनाष्टकम्. ...	२४७	११४	स्वस्वामिपाणिगुला०	२८५
९५	नामकौस्तुभाख्यं स्तोत्रं.	२४९	११५	श्रीविठ्ठलेश्वराष्टोत्तर-	
॥ गोस्वामिश्रीदेवकीनंदनात्म				शतनामावलिः ...	२८६
जश्रीरघुनाथजीकृतग्रंथाः ॥			११६	भुजंगप्रयाताष्टकम्.	२९१
९६	श्रीविठ्ठलस्तोत्रम्. ...	२५३	११७	स्वप्रभुस्वरूपनिरूप-	
९७	श्रीकृष्णशरणाष्टकम्.	२५४		णाष्टकम्.	२९२
९८	राधाकृष्णाष्टकम्. ...	२५५	११८	गोपीजनवन्दनाष्टकम्.	२९३
॥ गोस्वामिश्रीहरिरायजीकृत-			११९	द्वि० गोपीजनवन्दना०	२९४
ग्रंथाः ॥			१२०	स्मरणाष्टकम्. ...	२९५
९९	प्रातःस्मरणम्. ...	२५८	१२१	श्रीकृष्णशरणाष्टकम्.	२९७
१००	श्रीगुरुदेवाष्टकम्. ...	२५९	१२२	द्वि० श्रीकृष्णशरणा०	२९८
१०१	श्रीनवनीतप्रियाष्टकं.	२६०	१२३	स्वप्रभुविज्ञप्तिः. ...	२९९
१०२	जन्मवैफल्यनिरूपणा०	२६१	१२४	द्वि० स्वप्रभुविज्ञप्तिः.	३००
१०३	कामाख्यदोषविवरणं.	२६२	१२५	दैन्याष्टकम्. ...	३०२
१०४	वट्टभशरणाष्टकम्.	२६६	१२६	श्रीपंचाक्षरमंत्रगर्म०	३०३
१०५	श्रीनिजाचार्याष्टकं.	२६७	१२७	श्रीमद्राधाष्टकम्. ...	३०४

ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
१२८	श्रीमुख्यशक्तिस्तोत्रम्.	३०६	१४९	भक्तित्वैविध्यनिरु०	३५७
१२९	श्रीस्वामिनीप्रार्थनाष्ट०	३०७	१५०	स्वमार्गीयसाधनरह०	३५८
१३०	श्रीयमुनाविज्ञप्तिः.	३०९	१५१	स्वमार्गेरहस्यनिरु०	३५९
१३१	चतुःश्लोकी. ...	३१०	१५२	स्वमार्गीयशरणसम-	
१३२	पुष्टिमार्गलक्षणानि.	३१०		र्षणसेवादिनिरूप०	३६०
१३३	श्रीभागवतपुस्तक-		१५३	स्वमार्गीयसंन्यासवै-	
	नित्यपूजनविधिः.	३१३		लक्षण्यनिरूपणम्.	३७१
१३४	श्रीकृष्णचरणविज्ञप्तिः	३१७	१५४	श्रीमत्प्रभोः प्रादुर्भा-	
१३५	गवां स्वरूपवर्णनम्.	३२३		वप्रकारनिरूपणम्.	३७४
१३६	स्वमार्गमूलरूपनिरु०	३२७	१५५	ब्रह्मसंयवशाक्यक-	
१३७	श्रीकृष्णशृङ्गार्थनि०	३३१		ठिनांशविवेचनम्.	३७७
१३८	गवां पद्माराष्ट्रम्.	३३४	१५६	सर्वात्मभावनिरूप०	३७९
१३९	मार्गस्वरूपनिर्णयः.	३३५	१५७	श्रीमत्स्वमार्गीयभक्ति-	
१४०	स्वमार्गीयस्त्वैव्यनिरु०	३३७		द्वैविध्यविवेकः ...	३८२
१४१	श्रीमत्प्रभोःसर्वांतर०	३४०	१५८	स्वमार्गमर्यादानि०	३८३
१४२	श्रीपुरुषोत्तमस्वरूपा-		१५९	मधुराष्टकतात्पर्यम्.	३८६
	विर्भावनिर्णयः ...	३४२	१६०	स्वमार्गशरणद्वयनि०	३८७
१४३	स्वमार्गसेवाफलरूप०	३४६	१६१	श्रीमत्प्रमुपकट्यदे०	३८९
१४४	पुष्टिमार्गीयस्वरूप०	३५०	१६२	श्रीमत्प्रभोर्वैयोनि०	३९१
१४५	स्वमार्गीयस्वरूपस्था-		१६३	अष्टाक्षरशरणमंत्रवृ-	
	पनप्रकारः ...	३५१		र्षणनिरासः ...	३९३
१४६	श्रीमत्प्रभोःश्रितनप्र०	३५३	१६४	श्रीनृसिंहवागनजयंत्यु-	
१४७	मूलरूपसंशयनिरा-			त्सवत्रवैशिष्ट्यनि०	३९४
	करणम्. ...	३५४	१६५	भक्तिमार्गे पुष्टिमार्गे-	
१४८	स्वमार्गीयभुक्तिद्वैवि-			त्यभिधायः ...	३९५
	ध्यनिरूपणम्. ...	३५६	१६६	भक्तानां दुःसंगविज्ञा-	
				नप्रकारनिरूपणम्.	३९७

ग्रंथांकाः नामानि पृष्ठांकाः

१६७ शिक्षापत्रेषु प्र० शि०	४०१
१६८ द्वितीयं शिक्षापत्रम्	४०४
१६९ तृतीयं शिक्षापत्रम्.	४०६
१७० चतुर्थं शिक्षापत्रम्.	४०८
१७१ पंचमं शिक्षापत्रम्.	४११
१७२ षष्ठं शिक्षापत्रम्.	४१३
१७३ सप्तमं शिक्षापत्रम्.	४१४
१७४ अष्टमं शिक्षापत्रम्.	४१५
१७५ नवमं शिक्षापत्रम्.	४१७
१७६ दशमं शिक्षापत्रम्.	४२०
१७७ एकादशं शिक्षापत्रम्.	४२१
१७८ द्वादशं शिक्षापत्रम्.	४२२
१७९ त्रयोदशं शिक्षापत्रम्.	४२४
१८० चतुर्दशं शिक्षापत्रम्.	४२५
१८१ पंचदशं शिक्षापत्रम्.	४२६
१८२ षोडशं शिक्षापत्रम्.	४२७
१८३ सप्तदशं शिक्षापत्रम्.	४२९
१८४ अष्टादशं शिक्षापत्रम्.	४३०
१८५ एकोनविंशं शिक्षा०	४३२
१८६ विंशतितमं शिक्षा०	४३३
१८७ एकविंशतितमं शि०	४३५
१८८ द्वाविंशतितमं शिक्षा०	४३७
१८९ त्रयोविंशतितमं शि०	४३७
१९० चतुर्विंशतितमं शि०	४३९
१९१ पंचविंशतितमं शि०	४४३
१९२ षट्षिंशतितमं शिक्षा०	४४५

ग्रंथांकाः नामानि पृष्ठांकाः

१९३ सप्तविंशतितमं शिक्षा०	४४६
१९४ अष्टाविंशति० शि०	४४८
१९५ एकोनत्रिंशत्तमं शि०	४५१
१९६ त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम्.	४५२
१९७ एकत्रिंशत्तमं शिक्षा०	४५३
१९८ द्वात्रिंशत्तमं शिक्षा०	४५६
१९९ त्रयस्त्रिंशत्तमं शिक्षा०	४५७
२०० चतुत्रिंशत्तमं शिक्षा०	४५९
२०१ पंचत्रिंशत्तमं शिक्षा०	४६२
२०२ षट्त्रिंशत्तमं शिक्षा०	४६४
२०३ सप्तत्रिंशत्तमं शिक्षा०	४६६
२०४ अष्टत्रिंश० शि०	४६७
२०५ एकोनचत्वारि० शि०	४६९
२०६ चत्वारिंशत्तमं शिक्षा०	४७०
२०७ एकपत्वारिंश० शि०	४७४
२०८ रसात्मकभावस्वरूप०	४७५
२०९ जपसमये स्वरूप०	४७७
२१० भगवत्परमचिह्नवर्ण०	४८०
२११ श्रीवैश्वानराष्ट्रकम्.	४८४
२१२ श्रीषोडशस्तोत्रम्.	४८६

॥ गोस्वामिर्भगोऽनुनायात्मज-
विट्ठलरायजीविरचितप्रंषाः ॥

२१३ जीवस्वरूपनिर्णयः	४९९
२१४ मन्त्रस्वरूप०	४९०
२१५ जीवप्रज्ञापोरैक्यनि०	४९२

ग्रंथांकाः नामानि पृष्ठांकाः ।

गोस्वामिश्रीगिरिधरजीकृतः

२१६ शुद्धाद्वैतमार्तडः । ४९४

२१७ शुद्धाद्वैतमार्तडग्रन्थस्य
परिष्कारः । ५०४

॥ श्रीबल्लभमतानुसारिणः

स्फुटग्रंथाः ॥

२१८ गोवर्धनधराष्टकस्तो० ५०९

२१९ प्रेमासुतरसायनं रा-
धिकास्तोत्रम् ... ५१०

२२० श्रीकृष्णस्तवराज० ५१४

२२१ श्रीबालकृष्णाष्टकम् ५१५

२२२ श्रीबल्लभमतमस्कृतिः ५१६

॥ मुंषईस्यगोस्वामिश्रीजीवनजी-
कृतग्रंथाः ।

२२३ श्रीबालकृष्णाष्टक० ५१८

२२४ रासक्रीडावर्णनवर्ण-
क्रमार्याः ५१९

२२५ श्रीविठ्ठलस्तोत्र० ५२४

२२६ श्रीबालकृष्णप्रार्थना० ५२९

२२७ श्रीरणछोडाष्टक० ५३०

२२८ गंगाद्विपदी. ... ५३२

२२९ यमुनाचतुष्पदी ... ५३२

॥ मुंषईस्यगोस्वामिश्रीगोकुला-
धीशजीकृतग्रंथाः ॥

२३० श्रीबल्लभस्तुतिरत्ना० ५३४

२३१ नैवेद्यसमर्पणप्रार्थना. ५४५

ग्रंथांकाः नामानि पृष्ठांकाः

॥ धर्मशास्त्रादिनिर्णयग्रंथाः ॥

२३२ व्रतोत्सवपर्वादिनिर्ण-
यस्तस्यचानुक्रमणिका ५४६

२३३ एकादशीनिर्णयः ५४८

२३४ जन्माष्टमीनिर्णयः ५५०

२३५ श्रीस्वामिन्युत्सवः ५५१

२३६ दानोत्सवः ५५२

२३७ वामनाविर्भावनिर्णयः ५५३

२३८ नवरात्रारंभः ... ५५७

२३९ विजयावृक्षमी. ५५८

२४० रासोत्सवः ... ५५९

२४१ पर्वात्मक उत्सवः ५६०

२४२ अग्र्यांगः ५६०

२४३ दीपोत्सवनिर्णयः ५६१

२४४ अन्नकूटोत्सवः ... ५६२

२४५ भातृद्वितीया. ... ५६२

२४६ गोपाष्टमी. ... ५६३

२४७ प्रबोधिनी. ... ५६४

२४८ विठ्ठलनाथोत्सवः ५६४

२४९ ओगीपर्व. ... ५६४

२५० मकरसंक्रांतिनिर्ण० ५६४

२५१ वसंतपंचमी. ... ५६५

२५२ रोपणम्. ... ५६५

२५३ श्रीगोवर्धनधरागमन. ५६६

२५४ पर्वात्मको होलिको० ५६६

ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	ग्रंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
२५५	दोलोत्सवनिर्णयः	५६८	२७८	रात्रौ स्नानविचारः	५८६
२५६	वत्सरादिः ...	५६९	२७९	रात्रौ नद्यादिजलेस्नान.	५८८
२५७	मेघसंक्रांतिः ...	५६९	२८०	रात्रौ जन्ममृतिरजःसुका-	
२५८	थीरामनवमीनिर्णयः	५७०		लविभागादिविचारः	५८९
२५९	आचार्योत्सवः ...	५७१	२८१	चतुर्थदिनादौ रजस्वला-	
२६०	चंदनयात्रोत्सवः	५७१		शुद्धिविचारः- ...	५९०
२६१	श्रीनृसिंहोत्सवः....	५७२	२८२	परिमितदिनोत्तरं पुनार-	
२६२	दशहरा ...	५७२		जोदर्शने विचारः...	५९१
२६३	ज्येष्ठाभिषेकोत्सवः	५७३	२८३	रजस्वलाया अशुच्यं-	
२६४	रथोत्सवः ...	५७४		तरस्पर्शं रजस्वल्योः	
२६५	पद्मपंडुसंज्ञकं पर्व.	५७४		परस्परस्पर्शोच्चविचारः	५९४
२६६	पर्वात्मक वत्सवः	५७४	२८४	रजस्वलास्नानादिवि०	५९५
२६७	हिंदोलोलांजलनारंभः	५७४	२८५	अतःपरमेतद्विचिक्त-	
२६८	नागपंचमी. ...	५७५		स्नानादियोग्यनिमि०	६००
२६९	पवित्रारोपणोत्सवः	५७५	२८६	स्पर्शोदोषाभावविचारः	६०५
२७०	रक्षणवर्धनोत्सवः	५७६	२८७	भगवत्सेवायां दैववि-	
२७१	दंपत्योरेकगुणशिष्यत्वे			ज्यकर्मसु स्नानादिना	
	दोषाभावविचारः	५७७		शुद्धं	६०६
२७२	तिलकरुनिरूपका०	५८०	२८८	वस्त्रादिविषये शुद्धि०	६१६
२७३	तिलकारणविधिः	५८१	२८९	पात्रादिशुद्धिविचारः	६२७
२७४	द्रव्यशुद्धिः	५८१	२९०	उच्छिष्टस्पृष्टपात्रशु-	
२७५	स्नानाचमननिमित्त०	५८२		द्धिविचारः ...	६३१
२७६	वस्त्राद्यंतरितस्पर्शं		२९१	अमेध्यस्पृष्टपात्र०	६३८
	शुद्धिपूर्वकस्पर्शं च		२९२	शय्यादिशुद्धिवि०	६४४
	स्नानादिविचारः	५८४	२९३	घान्यादिशुद्धिवि०	६४६
२७७	शीतोष्णोदकस्नानवि०	५८६	२९४	सिद्धान्तशुद्धिविचा०	६५२

१२ बृहत्स्रोत्रसरित्सागरस्थग्रन्थानामनुक्रमणिका ।

अंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः	अंथांकाः	नामानि	पृष्ठांकाः
२९५	घृतपायसादीनां शुद्धिविचारः	६५५	३०१	रध्यादिशुद्धिविचारः	६७८
२९६	घृतपाचितादीनां भक्ष्याभक्ष्यवि०	६६२	३०२	प्रकीर्णशुद्धिविचारः	६७८
२९७	उदकशुद्धिविचारः	६६६	३०३	आत्मशुद्धिविचारः	६८२
२९८	जलाशयशुद्धिविचारः	६६८	३०४	हरिरायजीकृताष्टपद्यः	६८५
२९९	भूशुद्धिविचारः	६७१	३०५	श्रीमदाचार्यचरणानां सकलावतारसाम्यम्	क.७३७
३००	गृहशुद्धिविचारः...	६७४	३०६	अथ मतान्तरसमेतो ब्रह्मसूत्रपाठः ...	७२९

इति बृहत्स्रोत्रसरित्सागरस्थविषयानुक्रमणिका समाप्ता ।

॥ श्रीकृष्णो विजयतेतराम् ॥ ।

अथ श्रीकृष्णजन्मपत्रिका ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वस्तिश्रीर्जयो मंगलमभ्युदयश्चास्तु । स जयति
सिंधुरवदनो देवो यत्पादपंकजस्मरणम् ॥ वासरम-
णिरिव तमसां राशिं नाशयति विघ्नानाम् ॥ १ ॥
आदित्याद्या ग्रहाः सर्वे सनक्षत्राः सराशयः ॥ सर्वे
कल्याणमिच्छन्तु यस्यैषा जन्मपत्रिका ॥ २ ॥ स्वस्ति
श्रीमद्भगवतो महापुरुषस्य विष्णोराज्ञया प्रवर्तमा-
नस्य अद्यास्मिन्ब्रह्मांडे भूर्लोकं ब्रह्मणः द्वितीये
परार्धे विष्णुपदे श्रीश्वेतवाराहकल्पे वैवस्वतमन्वंतरे
अष्टाविंशतिमहायुगांतर्गतद्वापारयुगस्य गतवर्षाणि
(८,६३,९००) नवशत्युत्तरत्रिषष्टिसहस्राधिकाष्टल-
क्षाणि । शेषद्वापरयुगवर्षाणि (१००) एकशतम् ।
तदा प्रवर्तमाने विरोधिनामसंवत्सरे दक्षिणायनगते

श्रीसूर्ये वर्षाऋतौ मासोत्तमे मासे शुभकारिणि
 श्रावणे मासे कृष्णपक्षे अष्टम्याः तिथेः घटिकाः ५०
 पलानि ४४ जन्मप्रमाणतिथौ बुधवासरे रोहिणी-
 घटिकाः ५२ पलानि ५१ जन्मनक्षत्रे वज्रयोग-
 घटिकाः ५३ पलानि २० तात्कालिकवचरणघ-
 टिकाः २७ ततः परं बालवकरणे वृषभराशिस्थिते
 चंद्रे सिंहस्थे सूर्ये मीनस्थे देवगुरौ एवं पंचांगशु-
 द्धेऽस्मिन्दिने श्रीमन्मार्तण्डमंडलार्धोदयात् गतघ-
 टिकाः ४५ पलानि ५ वृषभलमोदये राशिनवमांशे
 कर्काख्ये चंद्रदैवत्ये सर्पयोनौ मनुष्यगणे वैश्यवर्गे
 मृगवर्गे अंत्यनाडीस्थिते फणिचक्रे श्रीसूर्ये पुरुषा-
 कारचक्रे चरणस्थिते सिंहसंक्रांतेर्गतांशाः १६ कलाः
 ३९ विकलाः १० इत्यस्यां शुभग्रहावलोकिन्यां
 पुण्योदयवेलायां जंबूद्वीपे भरतखंडे नैध्रुवदेशे
 यमुनातीरे श्रीमन्मथुरानगरे महाराजाधिराजश्री-
 कोग्रसेनराजस्य जामाता श्रीसोमवंशोत्पन्नः पुरुषः
 (४८) अष्टचत्वारिंशत्तमः श्रीयदुकुलभूपणीभूत-
 श्रीशूरसेनराजात्मजः श्रीवसुदेवराजविराजमान-
 ५ गृहे या सौभाग्याद्यखिलगुणसंपन्ना देवकी

तस्याः कुक्षौ कारागृहे अष्टमपुत्रस्य जन्माभूत् ।
तस्य राशिभवं विष्णुः वासुदेवः वनमाली
इति जन्मनाम प्रतिष्ठितम् ॥ परं च माता-
पित्रोर्गुरोस्मिच्छया यथारुचिकरं शुभं भवतु ॥

अथ श्रीकृष्णजन्मांगग्रहाः ।

अथ जन्मांगचक्रम् ।		अथ रव्यादयो ग्रहाः ररष्टा.									
		सु.	चं.	मं.	बु.	शु.	शु.	श.	रा.	ल.	
		४	१	९	५	११	६	१०	६	१	
		१६	११	११	९	२२	१९	२८	१५	१२	
		३०	४३	५	१५	४	१८	०	२७	४६	
		२५	०	२०	५	१३	१८	२३	८	०	
		५७	८५	३१	८	६	३७	२	३	५	
		५८	२०	०	३०	१०	०	५१	११	०	

श्रीकृष्णजन्मकालग्रहसंपत्तेः श्लोकाः ।

श्रीमच्छ्रावणमासकेऽसितदलेऽष्टम्यां तिथौ चंद्रजे
रोहिण्यां, निशि मध्यभागसमये योगाधिपे वज्रगे ॥
शुक्रस्य स्थिरलग्ने सुखगते सूर्ये विधौ लग्ने धर्म-
स्थानगते तु मंगललग्ने ज्ञेऽपत्यभावाश्रिते ॥ १ ॥
जीवे लाभगते सिते रिपुगते व्योम्नि स्थिते ब्रह्मजे

पृष्ठस्थानगते तमे व्ययगते केतौ पुरे माथुरे ॥
 श्रीख्यातानकदुन्दुभेस्सुभवने श्रीकृष्णनाथोऽभवद्भू-
 भाराहरणाय सौख्यजनकः पायादपायाद्भुवि ॥ २ ॥
 इत्येतेन प्रकारेण श्रीकृष्णजन्मकालः । तत्रोच्चस्था-
 स्रयो ग्रहाः—चंद्रः बुधः मंगलश्च । ततः पंच स्वर्ग-
 हस्थाः—रविः बुधः शुक्रः शनिः गुरुः । एक एव
 राहुः नीचोन्मुखः । एवं त्रयो ग्रहाः स्वयमेव वक्रा-
 तिचारगत्या उच्चम् आगताः । पंच ग्रहाः केन्द्रस्थाने
 आगताः केचिदस्तंगता अपि तत्कालमुदयं प्राप्ताश्च
 भवन्ति । राजयोगश्चैतैर्दर्शित इति ग्रहसंपत्तिः ॥

॥ इति श्रीकृष्णजन्मपत्रिका समाप्ता ॥

श्रीमद्ब्रह्माचार्यचरणाः ॥

द्वेनदास्योदेरयात् (विमनगे), माय धीदुष्टुष्टीचो, पामपणो मायवष्ट इत्यसीरी लिपति ।
 सत्येन धुपिय धीदुष्टुष्टीचो लिपति । धीदुष्टुष्टीचो लिपति ॥

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरः

तत्र श्रीमहाप्रभु (जी) कृतग्रंथाः ।

अथ पुरुषोत्तमनामसहस्रम् ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

पुराणपुरुषो विष्णुः पुरुषोत्तम उच्यते ॥

नाम्नां सहस्रं वक्ष्यामि तस्य भागवतोद्धृतम् ॥ १ ॥

यस्य प्रसादाद्वागीशाः प्रजेशा विभवोन्नताः ॥

क्षुद्रा अपि भवंत्याशु श्रीकृष्णं तं नतोऽस्म्यहम् ॥ २ ॥

अनंता एव कृष्णस्य लीला नामप्रवर्तिकाः ॥

उक्ता भागवते गूढाः प्रकटा अपि कुत्रचित् ॥ ३ ॥

अतस्तानि प्रवक्ष्यामि नामानि मुखैरिणः ॥

सहस्रं यैस्तु पठितं पठितं स्याच्छुक्लामृतम् ॥ ४ ॥

कृष्णनामसहस्रस्य ऋषिरग्निर्निरूपितः ॥

गायत्री च तथा छंदो देवता पुरुषोत्तमः ॥ ५ ॥

विनियोगः समस्तेषु पुरुषार्थेषु वै मतः ॥

बीजं भक्तप्रियः शक्तिः सत्यवागुच्यते हरिः ॥ ६ ॥

भक्तोद्धरणयत्नस्तु मंत्रोऽत्र परमो मतः ॥
 अवतारिभक्तांशः कीलकं परिकीर्तितम् ॥ ७ ॥
 अस्त्रं सर्वसमर्थश्च गोविन्दः कवचं मतम् ॥
 पुरुषो ध्यानमत्रोक्तं सिद्धिः शरणसंस्मृतिः ॥ ८ ॥

(अथ प्रथमस्कंधस्थनामानि)

श्रीकृष्णः सच्चिदानंदो नित्यलीलाविनोदकृत् ॥
 सर्वागमविनोदी च लक्ष्मीशः पुरुषोत्तमः ॥ ९ ॥
 आदिकालः सर्वकालः कालात्मा माययावृतः ॥
 भक्तोद्धारप्रयत्नात्मा जगत्कर्ता जगन्मयः ॥ १० ॥
 नामलीलापरो विष्णुर्व्यासात्मा शुकमोक्षदः ॥
 व्यापिवैकुण्ठदाता च श्रीमद्भागवतागमः ॥ ११ ॥
 शुकवागमृताब्धीदुः शौनकाद्यखिलेष्टदः ॥
 भक्तिप्रवर्तकस्त्राता व्यासचिंताविनाशकः ॥ १२ ॥
 सर्वसिद्धांतवागात्मा नारदाद्यखिलेष्टदः ॥
 अंतरात्मा ध्यानगम्यो भक्तिरत्नप्रदायकः ॥ १३ ॥
 मुक्तोपसृप्यः पूर्णात्मा मुक्तानां रतिवर्धनः ॥
 भक्तकार्यैकनिरतो द्रौण्यस्त्रविनिवारकः ॥ १४ ॥
 भक्तस्मयप्रणेता च भक्तवाक्परिपालकः ॥
 ब्रह्मण्यदेवो धर्मात्मा भक्तानां च परीक्षकः ॥ १५ ॥

आसन्नहितकर्ता च मायाहितकरः प्रभुः ॥
 उत्तराप्राणदाता च ब्रह्मास्त्रविनिवारकः ॥ १६ ॥
 सर्वतः पाण्डवपतिः परीक्षिच्छुद्धिकारणम् ॥
 गूढात्मा सर्ववेदेषु भक्तैकहृदयंगमः ॥ १७ ॥
 कुन्तीस्तुत्यः प्रसन्नात्मा परमाद्भुतकार्यकृत् ॥
 भीष्ममुक्तिप्रदः स्वामी भक्तमोहनिवारकः ॥ १८ ॥
 सर्वावस्यासु संसेव्यः समः सुखहितप्रदः ॥
 कृतकृत्यः सर्वसाक्षी भक्तस्त्रीरतिवर्धनः ॥ १९ ॥
 सर्वसौभाग्यनिलयः परमाश्चर्यरूपधृक् ॥
 अनन्यपुरुषस्वामी द्वारकाभाग्यभोजनम् ॥ २० ॥
 बीजसंस्कारकर्ता च परीक्षिज्ज्ञानपोषकः ॥
 सर्वत्र पूर्णगुणकः सर्वभूषणमूपितः ॥ २१ ॥
 सर्वलक्षणदाता च घृतराष्ट्रविमुक्तिदः ॥
 सन्मार्गरक्षको नित्यं विदुरप्रीतिपूरकः ॥ २२ ॥
 लीलाव्यामोहकर्ता च कालधर्मप्रवर्तकः ॥
 पाण्डवानां मोक्षदाता परीक्षिद्भाग्यवर्धनः ॥ २३ ॥
 कलिनिग्रहकर्ता च धर्मादीनां च पोषकः ॥

सत्संगज्ञानहेतुश्च श्रीभागवतकारणम् ॥ २४ ॥
प्राकृतादृष्टमार्गश्च

(अतःपरं द्वितीयस्कंधस्थनामानि) .

श्रोतव्यः सकलागमैः ॥

कीर्तितव्यः शुद्धभावैः स्मर्तव्यश्चात्मवित्तमैः ॥ २५ ॥

अनेकमार्गकर्ता च नानाविधगतिप्रदः ॥

पुरुषः सकलाधारः सत्त्वैकनिलयात्मभूः ॥ २६ ॥

सर्वध्येयो योगगम्यो भक्त्या ग्राह्यः सुरप्रियः ॥

जन्मादिसार्थककृतिर्लीलाकर्ता पतिः सताम् ॥ २७ ॥

आदिकर्ता तत्त्वकर्ता सर्वकर्ता विशारदः ॥

नानावतारकर्ता च ब्रह्माविर्भावकारणम् ॥ २८ ॥

दशलीलाविनोदी च नानासृष्टिप्रवर्तकः ॥

अनेककल्पकर्ता च सर्वदोषविवर्जितः ॥ २९ ॥

(अतःपरं तृतीयस्कंधस्थनामानि)

वैराग्यहेतुस्तीर्थात्मा सर्वतीर्थफलप्रदः ॥

तीर्थशुद्ध्यैकनिलयः स्वमार्गपरिपोषकः ॥ ३० ॥

तीर्थकीर्तिर्भक्तगम्यो भक्तानुशयकार्यकृत् ॥

भक्ततुल्यः सर्वतुल्यः सर्वस्वेच्छाप्रवर्तकः ॥ ३१ ॥

गुणातीतोऽनवद्यात्मा सर्गलीलाप्रवर्तकः ॥

साक्षात्सर्वजगत्कर्ता महदादिप्रवर्तकः ॥ ३२ ॥
 मायाप्रवर्तकः साक्षी मायारतिविवर्धनः ॥
 आकाशात्मा चतुर्मूर्तिश्चतुर्धाभूतभावनः ॥ ३३ ॥
 रजःप्रवर्तको ब्रह्मा मरीन्यादिपितामहः ॥
 वेदकर्ता यज्ञकर्ता सर्वकर्ताऽमितात्मकः ॥ ३४ ॥
 अनेकसृष्टिकर्ता च दशधासृष्टिकारकः ॥
 यज्ञांगो यज्ञवाराहो भूधरो भूमिपालकः ॥ ३५ ॥
 सेतुर्विधरणो जैत्रो हिरण्याक्षांतकः सुरः ॥
 दितिकश्यपकामैकहेतुः सृष्टिप्रवर्तकः ॥ ३६ ॥
 देवाभयप्रदाता च वैकुण्ठाधिपतिर्महान् ॥
 सर्वगर्वप्रहारी च सनकाद्यखिलार्थदः ॥ ३७ ॥
 सर्वाश्वासनकर्ता च भक्ततुल्याहवप्रदः ॥
 काललक्षणहेतुश्च सर्वार्थज्ञापकः परः ॥ ३८ ॥
 भक्तोन्नतिकरः सर्वप्रकारसुखदायकः ॥
 नानाबुद्धप्रहरणो ब्रह्मशापविमोचकः ॥ ३९ ॥
 पुष्टिसर्गप्रणेता च गुणसृष्टिप्रवर्तकः ॥
 कर्दमेष्टप्रदाता च देवहूत्यखिलार्थदः ॥ ४० ॥
 शुक्लनारायणः सत्यकालधर्मप्रवर्तकः ॥
 ज्ञानावतारः शांतात्मा कपिलः कालनाशकः ॥ ४१ ॥

त्रिगुणाधिपतिः सांख्यशास्त्रकर्ता विशारदः ॥
 सर्गदूषणहारी च पुष्टिमोक्षप्रवर्तकः ॥ ४२ ॥
 लौकिकानन्ददाता च ब्रह्मानन्दप्रवर्तकः ॥
 भक्तिसिद्धांतवक्ता च सगुणज्ञानदीपकः ॥ ४३ ॥
 आत्मप्रदः पूर्णकामो योगात्मा योगभावितः ॥
 जीवन्मुक्तिप्रदः श्रीमानन्यभक्तिप्रवर्तकः ॥ ४४ ॥
 कालसामर्थ्यदाता च कालदोषनिवारकः ॥
 गर्भोत्तमज्ञानदाता कर्ममार्गनियामकः ॥ ४५ ॥
 सर्वमार्गनिराकर्ता भक्तिमार्गेणैकपोषकः ॥
 सिद्धिहेतुः सर्वहेतुः सर्वाश्रयेणैककारणम् ॥ ४६ ॥
 चेतनाचेतनपतिः समुद्रपरिपूजितः ॥
 सांख्याचार्यस्तुतः सिद्धपूजितः सर्वपूजितः ॥ ४७ ॥
 (अतःपरं चतुर्थस्कंधस्थनामानि)
 विसर्गकर्तासर्वेशः कोटिसूर्यसमप्रभः ॥
 अनंतगुणगंभीरो महापुरुषपूजितः ॥ ४८ ॥
 अनंतसुखदाता च ब्रह्मकोटिप्रजापतिः ॥
 सुधाकोटिस्वास्थ्यहेतुः कामधुकौटिकामदः ॥ ४९ ॥
 समुद्रकोटिगंभीरस्तीर्थकोटिसमाह्वयः ॥
 सुमेरुकोटिनिष्कंपः कोटिवह्नांढविग्रहः ॥ ५० ॥

कोट्यश्वमेधपापघ्नो वायुकोटिमहाबलः ॥
 कोटींदुजगदानंदी शिवकोटिप्रसादकृत ॥ ५१ ॥
 सर्वसद्गुणमाहात्म्यः सर्वसद्गुणभोजनम् ॥
 मन्वादिप्रेरको धर्मो यज्ञनारायणः परः ॥ ५२ ॥
 आकृतिसूनुर्देवेन्द्रो रुचिजन्माऽभयप्रदः ॥
 दक्षिणापतिरोजस्वी क्रियाशक्तिः परायणः ॥ ५३ ॥
 दत्तात्रेयो योगपतिर्योगमार्गप्रवर्तकः ॥
 अनसूयागर्भस्तनमृषिवंशविवर्धनः ॥ ५४ ॥
 गुणत्रयविभागज्ञश्चतुर्वर्गविशारदः ॥
 नारायणो धर्मसूनुः पुण्यमूर्तिर्यशस्करः ॥ ५५ ॥
 सहस्रकवचच्छेदी तपःसारो नरप्रियः ॥
 विश्वानंदप्रदः कर्मसाक्षी भारतपूजितः ॥ ५६ ॥
 अनंताद्भुतमाहात्म्यो बदरीस्थानभूषणम् ॥
 जितकामो जितक्रोधो जितसंगो जितेंद्रियः ॥ ५७ ॥
 उर्वशीप्रभवः स्वर्गसुखदायी स्थितिप्रदः ॥
 अमानी मानदो गोप्ता भगवच्छास्त्रबोधकः ॥ ५८ ॥
 ब्रह्मादिवंद्यो हंसः श्रीर्मायावैभवकारणम् ॥
 विविधानंतसर्गात्मा विश्वपूरणतत्परः ॥ ५९ ॥

यज्ञजीवनहेतुश्च यज्ञस्वामीष्टबोधकः ॥
 नानासिद्धांतगम्यश्च सप्ततंतुश्च पद्मगुणः ॥ ६० ॥
 प्रतिसर्गजगत्कर्ता नानालीलाविशारदः ॥
 ध्रुवप्रियो ध्रुवस्वामी चिंतिताधिकदायकः ॥ ६१ ॥
 दुर्लभानंतफलदो दयानिधिरमित्रहा ॥
 अंगस्वामी कृपासारो वैन्यो भूमिनियामकः ॥ ६२ ॥
 भूमिदोग्धा प्रजाप्राणपालनैकपरायणः ॥
 यशोदाता ज्ञानदाता सर्वधर्मप्रदर्शकः ॥ ६३ ॥
 पुरंजनो जगन्मित्रं विसर्गांतप्रदर्शकः ॥
 प्रचेतसां पतिश्चित्रभक्तिहेतुर्जनार्दनः ॥ ६४ ॥
 स्मृतिहेतुर्ब्रह्मभावसायुज्यादिप्रदः शुभः ॥
 विजयी

(अतःपरं पंचमस्कंधस्थनाम्नानि)

स्थितिलीलाब्धिरव्युतो विजयप्रदः ॥ ६५ ॥
 स्वसामर्थ्यप्रदो भक्तकीर्तिहेतुरघोक्षजः ॥
 प्रियव्रतप्रियस्वामी स्वेच्छावादविशारदः ॥ ६६ ॥
 संग्रहगम्यः स्वप्रकाशः सर्वसंगविवर्जितः ॥
 इच्छायां च समर्यादस्त्यागमात्रोपलंभनः ॥ ६७ ॥
 अर्चित्यकार्यकर्ता च तर्कागोचरकार्यकृत् ॥

शृंगाररसमर्यादा आशीधरसभाजनम् ॥ ६८ ॥
 नाभीष्टपूरकः कर्ममर्यादादर्शनोत्सुकः ॥
 सर्वरूपोऽद्भुततमो मर्यादापुरुषोत्तमः ॥ ६९ ॥
 सर्वरूपेषु सत्यात्मा कालसाक्षी शशिप्रभः ॥
 मेरुदेवीव्रतफलमृषभो भगलक्षणः ॥ ७० ॥
 जगत्संतर्पको मेघरूपी देवेन्द्रदर्पहा ॥
 जयंतीपतिरत्यंतप्रमाणाशेषलौकिकः ॥ ७१ ॥
 शतधान्यस्तभूतात्मा शतानंदो गुणप्रसूः ॥
 वैष्णवोत्पादनपरः सर्वधर्मोपदेशकः ॥ ७२ ॥
 परहंसक्रियागोप्ता योगचर्याप्रदर्शकः ॥
 चतुर्थाश्रमनिर्णेता सदानंदशरीरवान् ॥ ७३ ॥
 प्रदर्शितान्यधर्मश्च भरतस्वाम्यपारकृत् ॥
 यथावत्कर्मकर्ता च संगानिष्टप्रदर्शकः ॥ ७४ ॥
 आवश्यकपुनर्जन्मकर्ममार्गप्रदर्शकः ॥
 यज्ञरूपमृगः शांतः सहिष्णुः सत्पराक्रमः ॥ ७५ ॥
 रहूगणगतिज्ञश्च रहूगणविमोचकः ॥
 भवाटवीतत्त्ववक्ता बहिर्मुखहिते स्तः ॥ ७६ ॥
 गायस्वामी स्थानवंशकर्ता स्थानविमेदकृत् ॥
 पुरुषावयवो भूमिविशेषविनिरूपकः ॥ ७७ ॥

जंवृद्धीपपतिर्मेरुनाभिपद्मरुहाश्रयः ॥

नानाविभूतिलीलाढ्यो गंगोत्पत्तिनिदानकृत् ॥ ७८ ॥

गंगामाहात्म्यहेतुश्च गंगारूपोऽतिगूढकृत् ॥

वैकुण्ठदेहहेतवंबुजन्मकृत्सर्वपावनः ॥ ७९ ॥

शिवस्वामी शिवोपास्यो गूढः संकर्षणात्मकः ॥

स्थानरक्षार्थमत्स्यादिरूपः सर्वैकपूजितः ॥ ८० ॥

उपास्यनानारूपात्मा ज्योतीरूपो गतिप्रदः ॥

सूर्यनारायणो वेदकांतिरुज्ज्वलवेषधृक् ॥ ८१ ॥

हंसोत्तरिक्षगमनः सर्वप्रसवकारणम् ॥

आनन्दकर्ता वसुदो बुधो वाक्पतिरुज्ज्वलः ॥ ८२ ॥

कालात्मा कालकालश्च कालच्छेदकृदुत्तमः ॥

शिशुमारः सर्वमूर्तिराधिदैविकरूपधृक् ॥ ८३ ॥

अनंतसुखभोगाढ्यो विवैश्वर्यभोजनम् ॥

संकर्षणो दैत्यपतिः सर्वाधारो बृहद्रूपः ॥ ८४ ॥

अनंतनरकच्छेदी स्मृतिमात्रार्तिनाशनः ॥

सर्वानुग्रहकर्ता च

(अतःपरं षष्ठस्कंधस्थानामानि)

मर्यादाभिन्नशास्त्रकृत् ॥ ८५ ॥

कालांतकभयच्छेदी नामसामार्थ्यरूपधृक् ॥
 उद्धारानर्हगोप्तात्मा नामादिप्रेरकोत्तमः ॥ ८६ ॥
 अजामिलमहादुष्टमोचकोऽघविमोचकः ॥
 धर्मवक्ताऽक्लिष्टवक्ता विष्णुधर्मस्वरूपधृक् ॥ ८७ ॥
 सन्मार्गप्रेरको धर्ता त्यागहेतुरधोक्षजः ॥
 वैकुण्ठपुरनेता च दाससंवृद्धिकारकः ॥ ८८ ॥
 दक्षप्रसादकृद्धंसगुह्यस्तुतिविभावनः ॥
 स्वाभिप्रायप्रवक्ता च मुक्तजीवप्रसूतिकृत् ॥ ८९ ॥
 नारदप्रेरणात्मा च हर्यश्वब्रह्मभावनः ॥
 शर्वलाभहितो गूढवाक्यार्थज्ञापनक्षमः ॥ ९० ॥
 गूढार्थज्ञापकः सर्वमोक्षानंदप्रतिष्ठितः ॥
 पुष्टिप्ररोहहेतुश्च दासैकज्ञातहृद्गतः ॥ ९१ ॥
 शान्तिकर्ता सुहितकृत्स्त्रीप्रसूः सर्वकामधुक् ॥
 पुष्टिवंशप्रणेता च विश्वरूपेष्टदेवता ॥ ९२ ॥
 कवचात्मा पालनात्मा वर्मोपचितिकारणम् ॥
 विश्वरूपशिरश्छेदो त्वाष्ट्रयज्ञविनाशकः ॥ ९३ ॥
 वृत्रस्वामी वृत्रगम्यो वृत्रव्रतपरायणः ॥
 वृत्रकीर्तिवृत्रमोक्षो मघवत्प्राणरक्षकः ॥ ९४ ॥

अश्वमेधहविर्भोक्ता देवेन्द्रामीवनाशकः ॥
 संसारमोचकश्चित्रकेतुबोधनतत्परः ॥ ९५ ॥
 मंत्रसिद्धिः सिद्धिहेतुः सुंसिद्धिफलदायकः ॥
 महादेवतिरस्कृता भक्त्यै पूर्वार्थनाशकः ॥ ९६ ॥
 देवब्राह्मणविद्वेषैमुख्यज्ञापकः शिवः ॥
 आदित्यो दैत्यराजश्च मरुत्पतिरचित्यकृत् ॥ ९७ ॥
 मरुतां भेदकस्त्राता व्रतात्मा पुं प्रसूतिकृत् ॥
 (अतः परं सप्तमस्कंधस्थनामानि)
 कर्मात्मा वासनात्मा च उत्तिलीलापरायणः ॥ ९८ ॥
 समदैत्यसुरस्वात्मा वैषम्यज्ञानसंशयः ॥
 देहाद्युपाधिरहितः सर्वज्ञः सर्वहेतुवित् ॥ ९९ ॥
 ब्रह्मवाक्स्थापनपरः स्वजन्मावधिकार्यकृत् ॥
 सदसद्वासनाहेतुस्त्रिसत्यो भक्तमोचकः ॥ १०० ॥
 हिरण्यकशिपुद्वेषी प्रविष्टात्मातिभीषणः ॥
 शांतिज्ञानादिहेतुश्च प्रह्लादोत्पत्तिकारणम् ॥ १ ॥
 दैत्यसिद्धांतसदृक्ता तपःसार उदारधीः ॥
 दैत्यहेतुप्रकटनो भक्तिचिन्हप्रकाशकः ॥ २ ॥
 सद्द्वेषहेतुः सद्द्वेषवासनात्मा निरंतरः ॥

नेष्टुर्यसीमा प्रह्लादवत्सलः संगदोषहा ॥ ३ ॥
 महानुभवः साकारः सर्वाकारः प्रमाणभूः ॥
 स्तंभप्रसूतिर्नृहरिर्नृसिंहो भीमविक्रमः ॥ ४ ॥
 विकटास्यो ललजिह्वो नखशस्त्रो जवोत्कटः ॥
 हिरण्यकशिपुच्छेदी क्रूरदैत्यनिवारकः ॥ ५ ॥
 सिंहासनस्थः क्रोधात्मा लक्ष्मीभयविवर्धनः ॥
 ब्रह्माद्यत्यंतभयभूरपूर्वाचिंत्यरूपं धृक् ॥ ६ ॥
 भक्तैकशांतहृदयो भक्तस्तुत्यः स्तुतिप्रियः ॥
 भक्तांगलेहनोद्धूतक्रोधपुंजः प्रशांतधीः ॥ ७ ॥
 स्मृतिमात्रभयत्राता ब्रह्मबुद्धिप्रदायकः ॥
 गोरूपधार्यमृतपाः शिवकीर्तिविवर्धनः ॥ ८ ॥
 धर्मात्मा सर्वकर्मात्मा विशेषात्माऽऽश्रमप्रभुः ॥
 संसारमगस्वोद्धर्ता सन्मार्गाखिलतत्त्ववाक् ॥ ९ ॥
 आचारात्मा सदाचारी

(अतः परमष्टमस्कंधस्थनामानि)

मन्वंतरविभावनः ॥

स्मृत्याऽशेषाशुभहरो गजेंद्रस्मृतिकारणम् ॥ ११० ॥

जातिस्मरणहेत्वेकपूजाभक्तिस्वरूपदः ॥

यज्ञो भयान्मनुत्राता विभुर्ब्रह्मव्रताश्रयः ॥ ११ ॥
 सत्यसेनो दुष्टघाती हरिर्गजविमोचकः ॥
 वक्रंलोककर्ता च अजितोऽमृतकारणम् ॥ १२ ॥
 उरुक्रमो भूमिहर्ता सार्वभौमो बलिप्रियः ॥
 विभुः सर्वहितैकात्मा विष्वक्सेनः शिवप्रियः ॥ १३ ॥
 धर्मसेतुर्लोकघृतिः सुधामांतस्पालकः ॥
 उग्रहर्ता योगपतिर्बृहद्भानुः क्रियापतिः ॥ १४ ॥
 चतुर्दशप्रमाणात्मा धर्मो मन्वादिबोधकः ॥
 लक्ष्मीभोगैकनिलयो देवमंत्रप्रदायकः ॥ १५ ॥
 दैत्यव्यामोहकः साक्षाद्रुद्धस्कंधसंश्रयः ॥
 लीलामंदरधारी च दैत्यवासुकिघ्नजितः ॥ १६ ॥
 समुद्रोन्मथनायत्तोऽविघ्नकर्ता स्ववाक्यकृत् ॥
 आदिकूर्मः पवित्रात्मा मंदराऽऽघर्षणोत्सुकः ॥ १७ ॥
 श्वासेजदब्धिवावीचिः कल्पांतावधिकार्यकृत् ॥
 चतुर्दशमहारत्नो लक्ष्मीसौभाग्यवर्धनः ॥ १८ ॥
 धन्वंतरिः सुधाहस्तो यज्ञभोक्तार्तिनाशनः ॥
 आयुर्वेदप्रणेता च देवदेत्याखिलार्चितः ॥ १९ ॥
 बुद्धिव्यामोहको देवकार्यसाधनतत्परः ॥
 स्त्रीरूपो मायया वक्ता दैत्यांतःकरणप्रियः ॥ २० ॥

पायितामृतदेवांशो युद्धहेतुस्मृतिप्रदः ॥
 सुमालिमालिवधकृन्माल्यवत्प्राणहारकः ॥ २१ ॥
 कालनेमिशिरच्छेदी दैत्ययज्ञविनाशकः ॥
 इंद्रसामर्थ्यदाता च दैत्यशेषस्थितिप्रियः ॥ २२ ॥
 शिवव्यामोहको मायी भृगुमंत्रस्वशक्तिदः ॥
 बलिजीवनकर्ता च स्वर्गहेतुर्व्रतार्चितः ॥ २३ ॥
 आदित्यानन्दकर्ता च कश्यपादितिसंभवः ॥
 उपेन्द्र इंद्रावरजो वामनो ब्रह्मरूपधृक् ॥ २४ ॥
 ब्रह्मादिसैवितवपुर्यज्ञपावनतत्परः ॥
 याज्ञोपदेशकर्ता च ज्ञापिताशेषसंस्थितिः ॥ २५ ॥
 सत्यार्थप्रेरकः सर्वहर्ता गर्वविनाशकः ॥
 त्रिविक्रमस्त्रिलोकात्मा विश्वमूर्तिः पृथुश्रवाः ॥ २६ ॥
 पाशवद्धबलिः सर्वदैत्यपक्षोपमर्दकः ॥
 सुतलस्थापितबलिः स्वर्गाधिकसुखप्रदः ॥ २७ ॥
 कर्मसंपूर्तिकर्ता च स्वर्गसंस्थापितामरः ॥
 ज्ञातत्रिविधधर्मात्मा महामीनोऽब्धिसंश्रयः ॥ २८ ॥
 सत्यव्रतप्रियो गोप्ता मत्स्यमूर्तिधृतश्रुतिः ॥
 शृंगवद्धधृतक्षोणिः सर्वार्थज्ञापको गुरुः ॥ २९ ॥

(अतः परं नवमस्कंधस्थनामानि)

ईशसेवकलीलात्मा सूर्यवंशप्रवर्तकः ॥

सोमवंशोद्भवकरो मनुपुत्रगतिप्रदः ॥ १३० ॥

अंबरीषप्रियः साधुर्दुर्वासोर्गर्वनाशकः ॥

ब्रह्मशापोपसंहर्ता भक्तकीर्तिविवर्धनः ॥ ३१ ॥

इक्ष्वाकुवंशजनकः सगराद्यखिलार्थदः ॥

भगीरथमहायत्नो गंगाधौतांग्रिपंकजः ॥ ३२ ॥

ब्रह्मस्वामीशिवस्वामी सगरात्मजमुक्तिदः ॥

खट्वांगमोक्षहेतुश्चरघुवंशविवर्धनः ॥ ३३ ॥

रघुनाथो रामचंद्रो रामभद्रो रघुप्रियः ॥

अनंतकीर्तिः पुण्यात्मा पुण्यश्लोकैकभास्करः ॥ ३४ ॥

कोशलेंद्रः प्रमाणात्मा सेव्यो दशरथात्मजः ॥

लक्ष्मणो भरतश्चैव शत्रुघ्नो व्यूहविग्रहः ॥ ३५ ॥

विश्वामित्रप्रियो दांतस्तांडकावधमोक्षदः ॥

वायव्यास्त्राब्धिनिक्षिप्तमारीचश्च सुत्राद्बुहा ॥ ३६ ॥

वृषध्वजधनुर्भगप्राप्तसीतामहोत्सवः ॥

सीतापतिर्मृगुपतिर्गर्वपर्वतनाशकः ॥ ३७ ॥

अयोध्यास्थमहाभोगयुक्तलक्ष्मीविनोदवान् ॥

कैकेयीवाक्यकर्ता च पितृवाक्परिपालकः ॥ ३८ ॥
 वराग्यबोधकोऽनन्यसात्त्विकस्थानबोधकः ॥
 अहल्यादुःखहारी च गुहस्वामी सलक्ष्मणः ॥ ३९ ॥
 चित्रकूटप्रियस्थानो दंडकारण्यपावनः ॥
 शरभंगसुतीक्ष्णादिपूजितोऽगस्त्यभाग्यभूः ॥ १४० ॥
 ऋषिसंप्रार्थितकृतिर्विगाधवधपंडितः ॥
 छिन्नशूर्पणखानासः खरदूषणघातकः ॥ ४१ ॥
 एकबाणोहतानेकसहस्रबलराक्षसः ॥
 मारीचघाती नियतसीतासंबंधशोभनः ॥ ४२ ॥
 सीतावियोगनाट्यश्च जटायुवधमोक्षदः ॥
 शबरीपूजितो भक्तहनुमत्प्रमुखावृतः ॥ ४३ ॥
 दुंदुभ्यस्थिप्रहरणः सप्ततालविभेदनः ॥
 सुग्रीवराज्यदो वालिघाती सागरशोषणः ॥ ४४ ॥
 सेतुबंधनकर्ता च विभीषणहितप्रदः ॥
 रावणादिशिश्छेदी राक्षसाघौघनाशकः ॥ ४५ ॥
 सीताभयप्रदाता च पुष्पकागमनोत्सुकः ॥
 अयोध्यापतिस्त्यंतसर्वलोकसुखप्रदः ॥ ४६ ॥

मथुरापुरनिर्माता सुकृतज्ञस्वरूपदः ॥

जनकज्ञानगम्यश्च ऐलांतप्रकटश्रुतिः ॥ ४७ ॥

हैहयांतकरो रामो दुष्टक्षत्रविनाशकः ॥

सोमवंशहितैकात्मा यदुवंशविवर्धनः ॥ ४८ ॥

(अतःपरं दशमस्कंधपूर्वार्धस्थनामानि)

परब्रह्मावतरणः केशवक्लेशनाशनः ॥

भूमिभारावतरणो भक्तार्थाखिलमानसः ॥ ४९ ॥

सर्वभक्तनिरोधात्मा लीलानंतनिरोधकृत् ॥

भूमिष्ठपरमानंदो देवकीशुद्धिकारणम् ॥ ५० ॥

वसुदेवज्ञाननिष्ठसमजीवनिवारकः ॥

सर्ववैराग्यकरणस्वलीलाधारशोधकः ॥ ५१ ॥

मायाऽऽज्ञापनकर्ता च शेषसंभारसंभृतिः ॥

भक्तक्लेशपरिज्ञाता तन्निवारणतत्परः ॥ ५२ ॥

आविष्टवसुदेवांशो देवकीगर्भभूषणम् ॥

पूर्णतेजोमयः पूर्णः कंसाघृष्यप्रतापवान् ॥ ५३ ॥

विवेकज्ञानदाता च ब्रह्माद्यखिलसंस्तुतः ॥

सत्यो जगत्कल्पतरुर्नानारूपविमोहनः ॥ ५४ ॥

भक्तिमार्गप्रतिष्ठाता विद्वन्मोहप्रवर्तकः ॥

मूलकालगुणद्रष्टा नयनानन्दभाजनम् ॥ ५५ ॥
 वसुदेवसुखाब्धिश्च देवकीनयनामृतम् ॥
 पितृमातृस्तुतः पूर्वसर्ववृत्तांतबोधकः ॥ ५६ ॥
 गोकुलागतिलीलासवसुदेवकरस्थितिः ॥
 सर्वेशत्वप्रकटनो मायाव्यत्ययकारकः ॥ ५७ ॥
 ज्ञानमोहितदुष्टेशः प्रपंचास्मृतिकारणम् ॥
 यशोदानन्दनो नन्दभाग्यभूर्गोकुलोत्सवः ॥ ५८ ॥
 नन्दप्रियो नन्दसूनुयशोदायाः स्तनंधयः ॥
 पूतनाऽसुपयःपाता मुग्धभावातिसुन्दरः ॥ ५९ ॥
 सुन्दरीहृदयानन्दो गोपीमंत्राभिमंत्रितः ॥
 गोपालाश्चर्यरसकृच्छकटाक्षखण्डनः ॥ ६० ॥
 नन्दव्रजजनानंदी नन्दभाग्यमहोदयः ॥
 तृणावर्तवधोत्साहो यशोदाज्ञानविग्रहः ॥ ६१ ॥
 बलभद्रप्रियः कृष्णः संकर्षणसहायवान् ॥
 रामानुजो वासुदेवो गोष्ठांगणगतिप्रियः ॥ ६२ ॥
 किंकिणीरवभावज्ञो वत्सपुच्छावलंबनः ॥
 नवनीतप्रियो गोपीमोहसंसारनाशकः ॥ ६३ ॥
 गोपबालकभावज्ञश्चौर्यविद्याविशारदः ॥

मृत्स्नाभक्षणलीलास्यमाहात्म्यज्ञानदायकः ॥ ६४ ॥
 धराद्रोणप्रीतिकर्ता दधिभाण्डविभेदनः ॥
 दामोदरो भक्तवश्यो यमलार्जुनभंजनः ॥ ६५ ॥
 बृहद्भनमहाश्रयो वृंदावनगतिप्रियः ॥
 वत्सघाती बालकेलिर्वकासुरनिपूदनः ॥ ६६ ॥
 अरण्यभोक्ताप्यथवा बाललीलापरायणः ॥
 प्रोत्साहजनकश्चैवमघासुरनिपूदनः ॥ ६७ ॥
 व्यालमोक्षप्रदः पुष्टो ब्रह्ममोहप्रवर्धनः ॥
 अनंतमूर्तिः सर्वात्मा जंगमस्थावराकृतिः ॥ ६८ ॥
 ब्रह्ममोहनकर्ता च स्तुत्य आत्मा सदाप्रियः ॥
 पौगंडलीलाभिरतिर्गोवारणपरायणः ॥ ६९ ॥
 वृंदावनलतागुल्मवृक्षरूपनिरूपकः ॥
 नादब्रह्मप्रकटनो वयःप्रतिकृतिस्वनः ॥ ७० ॥
 बर्हिन्तृत्यानुकरणो गोपालानुकृतिस्वनः ॥
 सदाचारप्रतिष्ठाता बलश्रमनिराकृतिः ॥ ७१ ॥
 तरुमूलकृताशेषतल्पशायी सखिस्तुतः ॥
 गोपालसेवितपदः श्रीलालितपदांबुजः ॥ ७२ ॥
 गोपसंप्रार्थितफलदाननाशितघेनुकः ॥

कालीयफणिमाणिक्यरंजितश्रीपदांबुजः ॥ ७३ ॥
 दृष्टिसंजीविताशेषगोपगोगोपिकाप्रियः ॥
 लीलासंपीतदावग्निः प्रलंबवधपंडितः ॥ ७४ ॥
 दावाभ्यावृतगोपालदृष्ट्याच्छादनवह्निपः ॥
 वर्षाशरद्विभूतिश्रीर्गोपीकामप्रबोधकः ॥ ७५ ॥
 गोपीरत्नस्तुताशेषवेणुवाद्यविशारदः ॥
 कात्यायनीव्रतव्याजसर्वभावाऽऽश्रितांगनः ॥ ७६ ॥
 सत्संगतिस्तुतिव्याजस्तुतवृंदावनांघ्रिपः ॥
 गोपक्षुच्छांतिसंव्याजविप्रभार्याप्रसादकृत् ॥ ७७ ॥
 हेतुप्राप्तेद्रयागस्वकार्यगोसवबोधकः ॥
 शैलरूपकृताशेषरसभोगसुखावहः ॥ ७८ ॥
 लीलागोवर्धनोद्धारपालितस्वव्रजप्रियः ॥
 गोपस्वच्छंदलीलार्थगर्गवाक्यार्थबोधकः ॥ ७९ ॥
 इंद्रधेनुस्तुतिप्राप्तगोविंदेद्राभिधानवान् ॥
 व्रतादिधर्मसंसक्तनंदिक्लेशविनाशकः ॥ १८० ॥
 नंदादिगोपमात्रेष्टवैकुण्ठगतिदायकः ॥
 वेणुवादस्मरक्षोभमत्तगोपीविमुक्तिदः ॥ ८१ ॥
 सर्वभावप्राप्तगोपीसुखसंवर्धनक्षमः ॥

गोपीगर्वप्रणाशार्थतिरोधानसुखप्रदः ॥ ८२ ॥
 कृष्णभावव्याप्तविश्वगोपीभावितवेषधृक् ॥
 राधाविशेषसंभोगप्राप्तदोषनिवारकः ॥ ८३ ॥
 परमप्रीतिसंगीतसर्वादुतमहागुणः ॥
 मानापनोदनाक्रंदगोपीदृष्टिमहोत्सवः ॥ ८४ ॥
 गोपीकाव्याप्तसर्वांगः स्त्रीसंभाषाविशारदः ॥
 रासोत्सवमहासौख्यगोपीसंभोगसागरः ॥ ८५ ॥
 जलस्थलरतिव्याप्तगोपीदृष्ट्यभिपूजितः ॥
 शास्त्रानपेक्षकामैकमुक्तिद्वारविवर्धनः ॥ ८६ ॥
 सुदर्शनमहासर्पग्रस्तनंदविमोचकः ॥
 गीतमोहितगोपीधृक्शंखचूडविनाशकः ॥ ८७ ॥
 गुणसंगीतसंतुष्टिर्गोपीसंसारविस्मृतिः ॥
 अरिष्टमथनो दैत्यबुद्धिव्यामोहकारकः ॥ ८८ ॥
 केशिघाती नारदो व्योमासुरविनाशकः ॥
 अक्रूरभक्तिसंराद्धपादरेणुमहानिधिः ॥ ८९ ॥
 रथावरोहशुद्धात्मा गोपीमानसहारकः ॥
 हृदसंदर्शिताशेषवैकुण्ठाक्रूरसंस्तुतः ॥ ९० ॥
 मथुरागमनोत्साहो मथुराभाग्यभाजनम् ॥

मथुरानगरीशोभादर्शनोत्सुकमानसः ॥ ९१ ॥
 दुष्टरंजकंधाती च वयकर्चितविग्रहः ॥
 वस्त्रमालासुशोभांगः कुञ्जाऽऽलेपनभूषितः ॥ ९२ ॥
 कुञ्जासुरूपकर्ता च कुञ्जारतिवरप्रदः ॥
 प्रसादरूपसंतुष्टहरकोदंडखंडनः ॥ ९३ ॥
 शकलाहतकंसासधनूरक्षकसैनिकः ॥
 जाग्रत्स्वप्नभयव्याप्तमृत्युलक्षणबोधकः ॥ ९४ ॥
 मथुरामल्ल ओजस्वी मल्लयुद्धविशारदः ॥
 सद्यः कुवल्यापीडघाती चाणूरमर्दनः ॥ ९५ ॥
 लीलाहतमहामल्लः शलतोशलघातकः ॥
 कंसांतको जितामित्रो वासुदेवविमोचकः ॥ ९६ ॥
 ज्ञाततत्त्वपितृज्ञानमोहनामृतवाङ्मयः ॥
 उग्रसेनप्रतिष्ठाता यादवाऽऽधिविनाशकः ॥ ९७ ॥
 नंदादिसांत्वनकरो ब्रह्मचर्यव्रते स्थितः ॥
 गुरुशुश्रूषणपरो विद्यापारमितेश्वरः ॥ ९८ ॥
 सांदीपनिमृतापत्यदाता कालांतकादिजित् ॥
 गोकुलाश्वासनपरो यशोदानंदपोषकः ॥ ९९ ॥
 गोपिकाविरहव्याजमनोगतिरतिप्रदः ॥

समोद्धवभ्रमरवाग्गोपिकामोहनाशकः ॥ २०० ॥

कुञ्जारतिप्रदोऽकूरपवित्रीकृतभूगृहः ॥

पृथादुःखप्रहाता च पाण्डवानां सुखप्रदः ॥ १ ॥

(अथ दशमस्कंधोत्तरार्द्धस्थनामानि)

जरासंधसमानीतसैन्यघाती विधारकः ॥

यवनव्यासमथुराजनदत्तकुशस्थलिः ॥ २ ॥

द्वारकाद्भुतनिर्माणविस्मापितसुरासुरः ॥

मनुष्यमात्रभोगार्थभूम्यानीतेन्द्रवैभवः ॥ ३ ॥

यवनव्यासमथुरानिर्गमानन्दविग्रहः ॥

सुचुकुन्दमहाबोधयवनप्राणदर्पहा ॥ ४ ॥

सुचुकुन्दस्तुताशेषगुणकर्ममहोदयः ॥

फलप्रदानसुंतुष्टिर्जन्मांतरितिमोक्षदः ॥ ५ ॥

शिवब्राह्मणवाक्यासजयभीतिविभावनः ॥

प्रवर्षणप्रार्थिताग्निदानपुण्यमहोत्सवः ॥ ६ ॥

रुक्मिणीरमणः कामपिता प्रद्युम्नभावनः ॥

स्यमंतकमणिव्याजप्राप्तजांबुवतीपतिः ॥ ७ ॥

सत्यभामाप्राणपतिः कालिंदीरतिवर्धनः ॥

मित्रविंदापतिः सत्यपतिर्वृषनिषूदनः ॥ ८ ॥

भद्रावांछितभर्ता च लक्ष्मणावरणक्षमः ॥
 इंद्रादिप्रार्थितवधनरकासुरसूदनः ॥ ९ ॥
 मुरारिः पीठहंता च ताम्रादिप्राणहारकः ॥
 षोडशस्त्रीसहस्रेशश्छत्रकुंडलदानकृत् ॥ २१० ॥
 पारिजातापहरणो देवेंद्रमदनाशकः ॥
 रुक्मिणीसमसर्वस्त्रीसाध्यभोगरतिप्रदः ॥ ११ ॥
 रुक्मिणीपरिहासोक्तिवाक्तिरोधानकारकः ॥
 पुत्रपौत्रमहाभाग्यगृहधर्मप्रदर्शकः ॥ १२ ॥
 शंभरांतकसत्पुत्रविवाहहतरुक्मिकः ॥
 उपापहतपौत्रश्रीर्वाणवाहुनिवारकः ॥ १३ ॥
 शीतज्वरभयव्यासज्वरसंस्तुततपइगुणः ॥
 शंकरप्रतियोद्धा च द्वाद्वयुद्धविशारदः ॥ १४ ॥
 नृगपापप्रभेत्ता च ब्रह्मस्वगुणदोषहृक् ॥
 विष्णुभक्तिविरोधैकब्रह्मस्वविनिवारकः ॥ १५ ॥
 बलभद्राहितगुणो गोकुलप्रीतिदायकः ॥
 गोपीस्नेहैकनिलयो गोपीप्राणस्थितिप्रदः ॥ १६ ॥
 वाक्यातिगामियमुनाहलाकर्षणवैभवः ॥
 पौंड्रकृत्याजितस्पर्धः काशिराजविमेदनः ॥ १७ ॥
 काशीनिदाहकरणः शिवभस्मप्रदायकः ॥

द्विविदप्राणघाती च कौस्वाखर्वगर्वनुत् ॥ १८ ॥
 लांगलाकृष्टनगरीसंविभाखिलनागरः ॥
 प्रपन्नाभयदः सांविप्रांस्तसन्माननभाजनम् ॥ १९ ॥
 नारदान्विष्टचरणो भक्तविक्षेपनाशकः ॥
 सदाचारैकनिलयः सुधर्माध्यासितासनः ॥ २२० ॥
 जरासंधावरुद्धेन विज्ञापितनिजकृमः ॥
 मंत्र्युद्धवाद्युक्तवाक्यप्रकारैकपरायणः ॥ २१ ॥
 राजमूयादिमखकृत्संप्रार्थितसहायकृत् ॥
 इंद्रप्रस्थप्रयाणार्थमहासंभारसंभृतिः ॥ २२ ॥
 जरासंधवधव्याजमोचिताशेषभूमिपः ॥
 सन्मार्गबोधको यज्ञश्रितिवारणतत्परः ॥ २३ ॥
 शिशुपालहतिव्याजजयशापविमोचकः ॥
 दुर्योधनाभिमानाब्धिशोषत्राणवृकोदरः ॥ २४ ॥
 महादेववरप्राप्तपुरशाल्वविनाशकः ॥
 दंतवक्रवधव्याजविजयाघौघनाशकः ॥ २५ ॥
 विदूरथप्राणहर्ता न्यस्तशस्त्रास्त्रविग्रहः ॥
 उपधर्मविलिप्तांगमूतघाती वरप्रदः ॥ २६ ॥
 बल्ललप्राणहरणपालितर्पिश्चुतिक्रियः ॥

सर्वतीर्थाघनाशार्थतीर्थयात्राविशारदः ॥ २७ ॥

ज्ञानक्रियाविभेदेष्टफलसाधनतत्परः ॥

सारथ्यादिक्रियाकर्ता भक्तवश्यत्वबोधकः ॥ २८ ॥

सुदामरंकभार्यार्थभूम्यानीतिद्रवैभवः ॥

रविग्रहनिमित्ताप्तकुरुक्षेत्रैकपावनः ॥ २९ ॥

नृपगोपीसमस्तस्त्रीपावनार्थाखिलक्रियः ॥

ऋषिमार्गप्रतिष्ठाता वसुदेवमखक्रियः ॥ ३० ॥

वसुदेवज्ञानदाता देवकीपुत्रदायकः ॥

अर्जुनस्त्रीप्रदाता च बहुलाश्वस्वरूपदः ॥ ३१ ॥

श्रुतदेवेष्टदाता च सर्वश्रुतिनिरूपितः ॥

महादेवाद्यतिश्रेष्ठो भक्तिलक्षणनिर्णयः ॥ ३२ ॥

वृकमस्तशिवत्राता नानावाक्यविशारदः ॥

नरगर्वविनाशार्थहृतब्राह्मणबालकः ॥ ३३ ॥

लोकालोकपरस्थानस्थितबालकदायकः ॥

द्वारकास्थमहाभोगंनानास्त्रीरतिवर्द्धनः ॥ ३४ ॥

मनस्तिरोधानकृतव्यग्रस्त्रीचित्तभावितः ॥

(अतःपरमेष्ठादशस्कन्धन्यनामानि)

मुक्तिलीलाविहरणो मौसलव्याजसंहतिः ॥ ३५ ॥

श्रीभागवतधर्मादिवोधको भक्तिनीतिकृत् ॥
 उद्धवज्ञानदाता च पंचविंशतिधागुरुः ॥ ३६ ॥
 आचारमुक्तिभक्त्यादिवक्ता शब्दोद्धवस्थितिः ॥
 हंसो धर्मप्रवक्ता च सनकाद्युपदेशकृत् ॥ ३७ ॥
 भक्तिसाधनवक्ता च योगसिद्धिप्रदायकः ॥
 नानाविभूतिवक्ता च शुद्धधर्मावबोधकः ॥ ३८ ॥
 मार्गत्रयविभेदात्मा नानाशंकानिवारकः ॥
 भिक्षुगीताप्रवक्ता च शुद्धसांख्यप्रवर्तकः ॥ ३९ ॥
 मनोगुणविशेषात्मा ज्ञापकोक्तपुरूरवाः ॥
 पूजाविधिप्रवक्ता च सर्वसिद्धांतबोधकः ॥ ४० ॥
 लघुस्वमार्गवक्ता च स्वस्थानगतिबोधकः ॥
 यादवांगोपसंहर्ता सर्वाश्चर्यगतिक्रियः ॥ ४१ ॥

(अतःपरं द्वादशस्कंधस्थनामानि)

कालधर्मविभेदार्थवर्णनाशनतत्परः ॥
 बुद्धोगुप्तार्थवक्ता च नानाशास्त्रविधायकः ॥ ४२ ॥
 नष्टधर्ममनुष्यादिलक्षणज्ञापनोत्सुकः ॥
 आश्रयेकगतिज्ञाता कल्किः कलिमलापहः ॥ ४३ ॥
 शास्त्रवैराग्यसंबोधो नानाप्रलयबोधकः ॥
 विशेषतः शुकव्याजपरीक्षिज्ञानबोधकः ॥ ४४ ॥

शुकेष्टगतिरूपात्मा परीक्षिद्देहमोक्षदः ॥
 शब्दरूपोनादरूपो वेदरूपो विभेदनः ॥ ४५ ॥
 व्यासः शाखाप्रवक्ता च पुरणार्थप्रवर्तकः ॥
 मार्कण्डेयप्रसन्नात्मा वटपत्रपुटेशयः ॥ ४६ ॥
 मायाव्याप्तमहामोहदुःखशांतिप्रवर्तकः ॥
 महादेवस्वरूपश्च भक्तिदाता कृशनिधिः ॥ ४७ ॥
 आदित्यांतर्गतः कालो द्वादशात्मा सुपूजितः ॥
 श्रीभागवतरूपश्च सर्वार्थफलदायकः ॥ ४८ ॥
 इतीदं कीर्तनीयस्य हरेर्नामसहस्रकम् ॥
 पंचसप्ततिविस्तीर्णं पुराणांतरभाषितम् ॥ ४९ ॥
 य एतत्प्रातरुत्थाय श्रद्धावान्सुसमाहितः ॥
 जपेदर्थहितमतिः स गोविंदपदं व्रजेत् ॥ ५० ॥
 सर्वधर्मविनिर्मुक्तः सर्वसाधनवर्जितः ॥
 एतद्धारणमात्रेण कृष्णस्य पदवीं व्रजेत् ॥ ५१ ॥
 हर्यावेशितचित्तेन श्रीभागवतसागरात् ॥
 समुद्धृतानि नामानि चिंतामणिनिभानि हि ॥ ५२ ॥
 कंठस्थितान्यर्थदीप्त्या बाधंतेऽज्ञानजं तमः ॥
 भक्तिं श्रीकृष्णदेवस्य साधयन्ति विनिश्चितम् ॥ ५३ ॥

किं बहूक्तेन भगवान्नामभिः स्तुतपद्मगुणः ॥

आत्मभावं नयत्याशु भक्तिं च कुरुते दृढाम् ॥५४॥

यः कृष्णभक्तिमिह वाञ्छति साधनौघै-

र्नामानि भासुर्यशांसि जपेत्स नित्यम् ॥

तं वै हरिस्वपुरुषं कुरुतेऽतिशीघ्र-

मात्मार्षणं समधिगच्छति भावतुष्टः ॥ ५५ ॥

श्रीकृष्ण कृष्णसख वृष्णयुषभावनिधु-

ग्राजन्यवंशदहनानपवर्गवीर्य ॥

गोविंद गोपवनिताव्रजभृत्यगीत-

तीर्थश्रवः श्रवणमंगलपाहि भृत्यान् ॥२५६॥

इति श्रीभागवतसारसमुच्चये वैश्वानरोक्तं पुरुषोत्तम-

नाम्नां सहस्रं संपूर्णम् ॥ शुभमस्तु ॥

॥ अथ यमुनाष्टकम् ॥

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥ नमामि यमुना-
महं सकलसिद्धिहेतुं मुदा मुरारिपदपंकजस्फुरद-
मंदरेणूकटाम् ॥ तटस्थनवकाननप्रकटमोदपुष्पा-
बुना सुरासुरसुपूजितस्मरपितुः श्रियं विभ्रतीम् ॥१॥
कलिंदगिरिमस्तके पतदमंदपूरोज्ज्वला विलासगम-
नोलसत्प्रकटगंडरौलोलता ॥ सघोषगतिदंतुरां सम-

धिरूढदोलोत्तमा मुकुन्दरतिवर्धिनी जयतिः पद्मबंधोः
सुता ॥ २ ॥ भुवं भुवनपावनीमधिगतामनेक-
स्वनैः प्रियाभिरिव सेवितां शुकमयूरहंसादिभिः ॥
तरङ्गभुजकंकणप्रकटमुक्तिकावालुकां नितंबतटसुंदरीं
नमत कृष्णतुर्यप्रियाम् ॥ ३ ॥ अनंतगुणभूपिते
शिवविरंचिदेवस्तुते घनाघननिभे सदा ध्रुवपराश-
राभीष्टदे ॥ विशुद्धमथुरातटे सकलगोपगोपीवृते
कृपाजलधिसंश्रिते मम मनःसुखं भावय ॥ ४ ॥
यया चरणपद्मजा मुररिपोः प्रियंभावुका समागम-
नतौ भवत्सकलसिद्धिदा सेवताम् ॥ तथा सहशता-
मियात्कमलजासपत्नीव यद्धरिप्रियकलिंदया मनसि-
मे सदा स्थीयताम् ॥ ५ ॥ नमोऽस्तु यमुने सदा
तव चरित्रमत्यद्भुतं न जातु यमयातना भवति ते
पयःपानतः ॥ यमोऽपि भगिनीसुतान्कथमुहन्ति
दुष्टानपि प्रियो भवति सेवनात्तव हरैर्यथा गोपिकाः
॥ ६ ॥ ममास्तु तव सन्निधौ तनुनवत्वमेतावता
न दुर्लभतमा रतिर्मुगरिपो मुकुन्दप्रिये ॥ अतोऽस्तु
तव लालना सुस्थुनी परं संगमात्तवैव भुवि कीर्तिता
न तु कदापि पुष्टिस्थितैः ॥ ७ ॥ स्तुतिं तव

करोति कः कमलजासपत्नि प्रिये हरेर्यदनुसेवया
 भवति सौख्यमामोक्षतः ॥ इयं तव कथाधिका सक-
 लगोपिकासंगमस्मरश्रमजलाणुभिः सकलगात्रजैः
 संगमः ॥८॥ तवाष्टकमिदं मुदा पठति सूरमूते सदा
 समस्तदुरितक्षयो भवति वै मुकुन्दे रतिः ॥ तथा
 सकलसिद्धयो मुररिपुश्च संतुष्यति स्वभावविजयो
 भवेद्भदतिवल्लभः श्रीहरेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं श्रीयमुनाष्टकस्तोत्रं संपूर्णम् ।

॥ अथ वालवोधः ॥

श्रीकृष्णाय नमः ॥

नत्वा हरिं सदानन्दं सर्वसिद्धान्तविग्रहम् ॥
 वालप्रवोधनार्थाय वदामि सुविनिश्चितम् ॥ १ ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाख्याश्रित्वारोऽर्था मनीषिणाम् ॥
 जीवेश्वरविचारेण द्विधा ते हि विचारिताः ॥ २ ॥
 अलौकिकास्तु वेदोक्ताः साध्यसाधनसंयुताः ॥
 लौकिकाः कृपिभिः प्रोक्तास्तथैवेश्वरशिक्षया ॥ ३ ॥
 लौकिकास्तु प्रवक्ष्यामि वेदादाद्या यतः स्थिताः ॥
 धर्मशास्त्राणि नीतिश्च कामशास्त्राणि च क्रमात् ॥४॥

त्रिवर्गसाधकानीति न तन्निर्णय उच्यते ॥ . :
 मोक्षे चत्वारि शास्त्राणि लौकिके परतः स्वतः ॥५॥
 द्विधा द्वे द्वे स्वतस्तत्र सांख्ययोगौ प्रकीर्तितौ ॥
 त्यागात्यागविभागेन सांख्ये त्यागः प्रकीर्तितः ॥६॥
 अहंताममतानाशे सर्वथा निरहंकृतौ ॥
 स्वरूपस्थो यदा जीवः कृतार्थः स निगद्यते ॥ ७ ॥
 तदर्थप्रक्रिया काचित् पुराणेऽपि निरूपिता ॥
 ऋषिभिर्वहुधा प्रोक्ता फलमेकमवाह्यतः ॥ ८ ॥
 अत्यागे योगमार्गो हि त्यागोऽपि मनसैव हि ॥
 यमादयस्तु कर्तव्याः सिद्धे योगे कृतार्थता ॥ ९ ॥
 पराश्रयेण मोक्षस्तु द्विधा सोऽपि निरूप्यते ॥
 ब्रह्मा ब्राह्मणतां यातस्तद्रूपेण च सेव्यते ॥ १० ॥
 ते सर्वथा न चाद्येन शास्त्रं किञ्चिदुदीरितम् ॥
 अतः शिवश्च विष्णुश्च जगतो हितकारकौ ॥ ११ ॥
 वस्तुनः स्थितिसंहारौ कार्यौ शास्त्रप्रवर्तकौ ॥
 ब्रह्मैव तादृशं यस्मात् सर्वात्मकतयोदितौ ॥ १२ ॥
 निर्दोषपूर्णगुणता तत्तच्छास्त्रे तयोः कृता ॥
 भोगमोक्षफले दातुं शक्तौ द्वावपि यद्यपि ॥ १३ ॥

भोगः शिवेन मोक्षस्तु विष्णुनेति विनिश्चयः ॥
 लोकेऽपि यत्प्रभुर्भुक्ते तन्न यच्छति कर्हिचित् ॥ १४ ॥
 अतिप्रियाय तदपि दीयते कचिदेव हि ॥
 नियतार्थप्रदानेन तदीयत्वं तदाश्रयः ॥ १५ ॥
 प्रत्येकं साधनं चैतत् द्वितीयार्थं महान् श्रमः ॥
 जीवाः स्वभावतो दुष्टा दोषाभावाय सर्वदा ॥ १६ ॥
 श्रवणादिकृतः प्रेम्णा सर्वं कार्यं हि सिध्यति ॥
 मोक्षस्तु सुलभो विष्णोर्भोगश्च शिवतस्तथा ॥ १७ ॥
 समर्पणेनात्मनो हि तदीयत्वं भवेद् ध्रुवम् ॥
 अतदीयतया चापि केवलश्चेत्समाश्रितः ॥ १८ ॥
 तदाश्रयतदीयत्वबुद्धयै किञ्चित् समाचरेत् ॥
 स्वधर्ममनुतिष्ठन् वै भारद्देगुण्यमन्यथा ॥
 इत्येवं कथितं सर्वं नैतज्ज्ञाने भ्रमः पुनः ॥ १९ ॥
 इति श्रीबल्लभाचार्यविरचितो बालबोधः संपूर्णः ।

अथ सिद्धांतमुक्तावली ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नत्वा हरिं प्रवक्ष्यामि स्वसिद्धांतविनिश्चयम् ॥
 कृष्णसेवा सदा कार्या मानसी सा यस्य मता ॥ १ ॥

१ विष्णोः सुलभो इति पा०.

चेतस्तत्प्रवणं सेवा सत्सिद्धयै तनुवित्तजा ॥
 ततः संसारदुःखस्य निवृत्तिर्व्रह्मबोधनम् ॥ २ ॥
 परं ब्रह्म तु कृष्णो हि सच्चिदानन्दकं बृहत् ॥
 द्विरूपं तद्धि सर्वं स्यादेकं तस्माद्विलक्षणम् ॥ ३ ॥
 अपरं तत्र पूर्वस्मिन्वादिनो बहुधा जगुः ॥
 मायिकं सगुणं कार्यं स्वतंत्रं चेति नैकधा ॥ ४ ॥
 तदेवैतत्प्रकारेण भवतीति श्रुतेर्मतम् ॥
 द्विरूपं चापि गंगावज्ज्ञेयं सा जलरूपिणी ॥ ५ ॥
 माहात्म्यसंयुता नृणां सेवतां मुक्तिमुक्तिदा ॥
 मर्यादामार्गविधिना तथा ब्रह्मापि बुध्यताम् ॥ ६ ॥
 तत्रैव देवतामूर्तिर्भक्त्या या दृश्यते क्वचित् ॥
 गंगायां च विशेषेण प्रवाहाभेदबुद्ध्यै ॥ ७ ॥
 प्रत्यक्षा सा न सर्वेषां प्राकाम्यं स्यात्तया जले ॥
 विहिताच्च फलात्तद्धि प्रतीत्यापि विशिष्यते ॥ ८ ॥
 यथा जलं तथा सर्वं यथा शक्ता तथा बृहत् ॥
 यथा देवी तथा कृष्णस्तत्राप्येतदिहोच्यते ॥ ९ ॥
 जगत्तु त्रिविधं प्रोक्तं ब्रह्मविष्णुशिवास्ततः ॥
 देवतारूपवत्प्रोक्ता ब्रह्मणीत्यं हरिर्मतः ॥ १० ॥
 कामचारस्तु लोकेऽस्मिन् ब्रह्मादिभ्यो न चान्यथा ॥

परमानंदरूपे तु कृष्णे स्वात्मनि निश्चयः ॥ ११ ॥
 अतस्तु ब्रह्मवादेन कृष्णे बुद्धिर्विधीयताम् ॥
 आत्मनि ब्रह्मरूपे तु छिद्रा व्योम्नीव चेतनाः ॥ १२ ॥
 उपाधिनाशो विज्ञाने ब्रह्मात्मत्वावबोधने ॥
 गंगातीरस्थितो यद्ब्रह्मेव तां तत्र पश्यति ॥ १३ ॥
 तथा कृष्णं परं ब्रह्मा स्वस्मिञ्ज्ञानी प्रपश्यति ॥
 संसारी यस्तु भजते स दूरस्थो यथा तथा ॥ १४ ॥
 अपेक्षितजलादीनामभावात्तत्र दुःखभाक् ॥
 तस्मान्छ्रीकृष्णमार्गस्थो विमुक्तः सर्वलोकतः ॥ १५ ॥
 आत्मानंदसमुद्रस्थं कृष्णमेव विचिंतयेत् ॥
 लोकार्थी चेद्भजेत्कृष्णं क्लिष्टो भवति सर्वथा ॥ १६ ॥
 क्लिष्टेऽपि चेद्भजेत्कृष्णं लोको नश्यति सर्वथा ॥
 ज्ञानाभावे पुष्टिमार्गी तिष्ठेत्पूजोत्सवादिषु ॥ १७ ॥
 मर्यादास्यस्तु गंगायां श्रीभागवततत्परः ॥
 अनुग्रहः पुष्टिमार्गे नियामक इति स्थितिः ॥ १८ ॥
 उभयोस्तु क्रमेणैव पूर्वोक्तैव फलिष्यति ॥
 ज्ञानाधिको भक्तिमार्ग एवं तस्यां निरूपितः ॥ १९ ॥
 भक्त्यभावे तु तीरस्थो यथा दुष्टैः स्वकर्मभिः ॥
 अन्यथाभावमापन्नस्तस्मात्स्थानाच्च नश्यति ॥ २० ॥

एवं स्वशास्त्रसर्वस्वं मया गुप्तं निरूपितम् ॥

एतद् बुद्ध्वा विमुच्येत पुरुषः सर्वसंशयात् ॥ २१ ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचिता सिद्धांतमुक्तावलिः समाप्ता ।

अथ पुष्टिप्रवाहमर्यादाभेदः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

पुष्टिप्रवाहमर्यादा विशेषेण पृथक् पृथक् ॥

जीवदेहक्रियाभेदैः प्रवाहेण फलेन च ॥ १ ॥

वक्ष्यामि सर्वसंदेहा न भविष्यन्ति यच्छतेः ॥

भक्तिमार्गस्य कथनात् पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ २ ॥

द्वौ भूतसर्गावित्युक्तेः प्रवाहोऽपि व्यवस्थितः ॥

वेदस्य विद्यमानत्वान्मर्यादापि व्यवस्थिता ॥ ३ ॥

कश्चिदेव हि भक्तो हि यो मद्भक्त इतीरणात् ॥

सर्वत्रोत्कर्षकथनात्पुष्टिरस्तीति निश्चयः ॥ ४ ॥

न सर्वोऽतः प्रवाहाद्धि भिन्नो वेदाच्च भेदतः ॥

यदा यस्येति वचनान्नाहं वेदैस्तीरणात् ॥ ५ ॥

मार्गेकत्वेऽपि चेदंत्यौ तनू भक्त्यागमौ मतौ ॥

न तद्युक्तं सृत्रतो हि भिन्नो युक्त्या हि वैदिकः ॥ ६ ॥

जीवदेहकृतीनां च भिन्नत्वं नित्यतांश्च्युतेः ॥

यथातद्वत्पुष्टिमार्गे द्वयोरपि निषेधतः ॥ ७ ॥

प्रमाणभेदाद्भिन्नो हि पुष्टिमार्गो निरूपितः ॥
 सर्गभेदं प्रवक्ष्यामि स्वरूपांगक्रियायुतम् ॥ ८ ॥
 इच्छामात्रेण मनसा प्रवाहं सृष्टवान् हरिः ॥
 वचसा वेदमार्गं हि पुष्टिं कायेन निश्चयः ॥ ९ ॥
 मूलेच्छातः फलं लोके वेदोक्तं वैदिकेऽपि च ॥
 कायेन तु फलं पुष्टौ भिन्नेच्छातोऽपि नैकता ॥ १० ॥
 तानहं द्विषतो वाक्याद्भिन्ना जीवाः प्रवाहिणः ॥
 अत एवेतरौ भिन्नौ सांतौ मोक्षप्रवेशतः ॥ ११ ॥
 तस्माज्जीवाः पुष्टिमार्गे भिन्ना एव न संशयः ॥
 भगवद्रूपसेवार्थं तत्सृष्टिर्नान्यथा भवेत् ॥ १२ ॥
 स्वरूपेणावतारेण लिंगेन च गुणेन च ॥
 तारतम्यं न स्वरूपे देहे वा तत्क्रियासु वा ॥ १३ ॥
 तथापि यावता कार्यं तावत्तस्य करोति हि ॥
 ते हि द्विधा शुद्धमिश्रभेदान्मिश्रास्त्रिधा पुनः ॥ १४ ॥
 प्रवाहादिविभेदेन भगवत्कार्यसिद्ध्ये ॥
 पुष्ट्या विमिश्राः सर्वज्ञाः प्रवाहेण क्रियारता ॥ १५ ॥
 मर्यादया गुणज्ञास्ते शुद्धाः प्रेम्णातिदुर्लभाः ॥
 एवं सर्गस्तु तेषां हि फलं त्वत्र निरूप्यते ॥ १६ ॥
 भगवानेव हि फलं स यथाविर्भवेद्भुवि ॥

गुणस्वरूपभेदेन तथा तेषां फलं भवेत् ॥ १७ ॥
 आसत्तौ भगवानेव शापं दापयति क्वचित् ॥
 अहंकारेऽथवा लोके तन्मार्गस्थापनाय हि ॥ १८ ॥
 न ते पापं डंता याति न च रोगाद्युपद्रवाः ॥
 महानुभावाः प्रायेण शास्त्रं शुद्धत्वहेतवे ॥ १९ ॥
 भगवत्तारतम्येन तारतम्यं भजन्ति हि ॥
 वैदिकत्वं लौकिकत्वं कापट्यात्तेषु नान्यथा ॥ २० ॥
 वैष्णवत्वं हि सहजं ततोऽन्यत्र विपर्ययः ॥
 संबन्धिनस्तु ये जीवाः प्रवाहस्थास्तथाऽपरे ॥ २१ ॥
 चर्पणीशब्दवाच्यास्ते ते सर्वे सर्ववर्त्मसु ॥
 क्षणात् सर्वत्वमायांति रुचिस्तेषां न कुत्रचित् ॥ २२ ॥
 तेषां क्रियानुसारेण सर्वत्र सकलं फलम् ॥
 प्रवाहस्थान्प्रवक्ष्यामि स्वरूपांगक्रियायुतान् ॥ २३ ॥
 जीवास्ते ह्यासुराः सर्वे प्रवृत्तिंचेति वर्णिताः ॥
 ते च द्विधा प्रकीर्त्यते ह्यज्ञदुर्ज्ञविभेदतः ॥ २४ ॥
 दुज्ञास्ते भगवत्प्रोक्ता ह्यज्ञास्ताननु ये पुनः ॥
 प्रवाहेऽपि समागत्य पुष्टिस्थस्तैर्न युज्यते ॥ २५ ॥
 सोऽपि तैस्तत्कुले जातः कर्मणा जायते यतः ॥ २६ ॥
 इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितः पुष्टिवाहमर्पादामेदः समाप्तः ।

अथ सिद्धांतरहस्यम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रावणस्यामले पक्षे एकादश्या महानिशि ॥
 साक्षाद्भगवता प्रोक्तं तदक्षरश उच्यते ॥ १ ॥
 ब्रह्मसंबंधकरणात्सर्वेषां देहजीवयोः ॥
 सर्वदोषनिवृत्तिर्हि दोषाः पंचविधाः स्मृताः ॥ २ ॥
 सहजा देशकालोत्था लोकवेदनिरूपिताः ॥
 संयोगजाः स्पर्शजाश्च न मंतव्याः कथं च न ॥ ३ ॥
 अन्यथा सर्वदोषाणां न निवृत्तिः कथं च न ॥
 असमर्पितवस्तूनां तस्माद्दर्जनमाचरेत् ॥ ४ ॥
 निवेदिभिः समर्प्यैव सर्वं कुर्यादिति स्थितिः ॥
 न मतं देवदेवस्य सामिभुक्तसमर्पणम् ॥ ५ ॥
 तस्मादादौ सर्वकार्ये सर्ववस्तुसमर्पणम् ॥
 दत्तापहारवचनं तथा च सकलं हरेः ॥ ६ ॥
 न ग्राह्यमिति वाक्यं हि भिन्नमार्गपरं मतम् ॥
 सेवकानां यथा लोके व्यवहारः प्रसिध्यति ॥ ७ ॥
 तथा कार्यं समर्प्यैव सर्वेषां ब्रह्मता ततः ॥

गंगात्वं सर्वदोषाणां गुणदोषादिवर्णना ॥ ८ ॥
 गंगात्वेन निरूप्या स्यात्तद्वदत्रापि चैव हि ॥ ९ ॥
 इति श्रीवट्टभाचार्यविरचितं सिद्धांतरहस्यं समाप्तम् ।

अथ नवरत्नस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

चिंता कापि न कार्या निवेदितात्मभिः कदापीति ॥
 भगवानपि पुष्टिस्थो न करिष्यति लौकिकीं च गतिं १
 निवेदनं तु स्मर्तव्यं सर्वथा तादृशैर्जनैः ॥
 सर्वेश्वरश्च सर्वात्मा निजेच्छातः करिष्यति ॥ २ ॥
 सर्वेषां प्रभुसंबन्धो न प्रत्येकमिति स्थितिः ॥
 अतोऽन्यविनियोगेऽपि चिंता का स्वस्य सोऽपि चेत् ३
 अज्ञानादथवा ज्ञानात्कृतमात्मनिवेदनम् ॥
 येः कृष्णसात्कृतप्राणैस्तेषां का परिदेवना ॥ ४ ॥
 तथा निवेदने चिंता त्याज्या श्रीपुरुषोत्तमे ॥
 विनियोगेऽपि सा त्याज्या समर्थो हि हरिः स्वतः ॥ ५ ॥
 लोके स्वास्थ्यं तथा वेदे हरिस्तु न करिष्यति ॥
 पुष्टिमार्गस्थितो यस्मात्साक्षिणो भवताऽखिलाः ॥ ६ ॥

सेवाकृतिर्गुरोराज्ञाऽवाधनं वा हरीच्छया ॥
 अतः सेवापरं चित्तं विधाय स्थीयतां सुखम् ॥ ७ ॥
 चित्तोद्वेगं विधायापि हरिर्यद्यत्करिष्यति ॥
 तथैव तस्य लीलेति मत्वा चिंता द्रुतं त्यजेत् ॥ ८ ॥
 तस्मात्सर्वात्मना नित्यं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥
 वदद्भिरेवं सततं स्थेयमित्येव मे मतिः ॥ ९ ॥
 इति श्रीबल्लभाचार्यविरचितं नवरत्नस्तोत्रं समाप्तम् ।

अथांतःकरणप्रबोधः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अंतःकरणं भद्राक्यं सावधानतया शृणु ॥
 कृष्णात्परं नास्ति दैवं वस्तु दोषविवर्जितम् ॥ १ ॥
 चांडाली चेद्राजपत्नी जाता राज्ञा च मानिता ॥
 कदाचिदपमानेऽपि मूलतः का क्षतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 समर्पणादहं पूर्वमुत्तमः किं सदा स्थितः ॥
 काममाधमता भाव्या पश्चात्तापो यतो भवेत् ॥ ३ ॥
 सत्यसंकल्पतो विष्णुर्नान्यथा तु करिष्यति ॥
 आज्ञैव कार्या सततं स्वामिद्रोहोऽन्यथा भवेत् ॥ ४ ॥
 सेवकस्य तु धर्मोऽयं स्वामी स्वस्य करिष्यति ॥

आज्ञापूर्वं तु या जाता गंगासागरसंगमे ॥ ५ ॥
 यापि पश्चान्मधुवने न कृतं तद्वयं मया ॥
 देहदेशपरित्यागस्तृतीयो लोकगोचरः ॥ ६ ॥
 पश्चात्तापः कथं तत्र सेवकोऽहं न चान्यथा ॥
 लौकिकप्रभुवत्कृष्णो न द्रष्टव्यः कदा चन ॥ ७ ॥
 सर्वं समर्पितं भक्त्या कृतार्थोऽसि सुखी भव ॥
 प्रौढापि दुहिता यद्वत्स्नेहान्न प्रेष्यते वरे ॥ ८ ॥
 तथा देहे न कर्तव्यं वरस्तुष्यति नान्यथा ॥
 लोकवच्चेत्स्थितिर्मे स्यात्किं स्यादिति विचारय ॥ ९ ॥
 अशक्ये हरिरेवास्ति मोहं मागाः कथं च न ॥
 इति श्रीकृष्णदासस्य बल्लभस्य हितं वचः ॥ १० ॥
 चित्तं प्रति यदाकर्ण्य भक्तो निश्चिततां व्रजेत् ॥ ११ ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितोक्तःकरणप्रबोधः समाप्तः ।

॥ अथ विवेकधैर्याश्रयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

विवेकधैर्ये सततं रक्षणीये तथाश्रयः ॥
 विवेकस्तु हरिः सर्वं निजेच्छातः कस्मिन् ॥ १ ॥
 प्रार्थिते वा ततः किं स्यात्स्वाम्यभिप्रायसंशयात् ॥
 सर्वत्र तस्य सर्वं हि सर्वसामर्थ्यमेव च ॥ २ ॥

अभिमानश्च संत्याज्यः स्वाम्याधीनत्वभावनात् ॥
 विशेषतश्चेदाज्ञा स्यादंतःकरणगोचरः ॥ ३ ॥
 तदा विशेषगत्यादि भाव्यं भिन्नं तु दैहिकात् ॥
 आपद्गत्यादिकार्येषु हठस्त्याज्यश्च सर्वथा ॥ ४ ॥
 अनाग्रहश्च सर्वत्र धर्माधर्माग्र्यदर्शनम् ॥
 विवेकोऽयं समाख्यातो धैर्यं तु विनिरूप्यते ॥ ५ ॥
 त्रिदुःखसहनं धैर्यमामृतेः सर्वतः सदा ॥
 तत्कवेदेहवद्भाव्यं जडवद्गोपभार्यवत् ॥ ६ ॥
 प्रतीकारो यद्वच्छातः सिद्धश्चेन्नाग्रही भवेत् ॥
 भार्यादीनां तथान्येषामसतश्चाक्रमं सहेत् ॥ ७ ॥
 स्वयमिन्द्रियकार्याणि कायवाङ्मनसा त्यजेत् ॥
 अशूरेणापि कर्तव्यं स्वस्यासामर्थ्यभावनात् ॥ ८ ॥
 अशक्ये हरिरेवास्ति सर्वमाश्रयतो भवेत् ॥
 एतत्सहनमत्रोक्तमाश्रयोऽतो निरूप्यते ॥ ९ ॥
 ऐहिके परलोके च सर्वथा शरणं हरिः ॥
 दुःखहानौ तथा पापे भये कामाद्यपूरणे ॥ १० ॥
 भक्तद्रोहे भक्त्यभावे भक्तेश्चातिक्रमे कृते ॥
 अशक्ये वा सुशक्ये वा सर्वथा शरणं हरिः ॥ ११ ॥

अहंकारकृते चैव पोष्यपोषणरक्षणे ॥
 पोष्यतिक्रमणे चैव तथांतेवास्यतिक्रमे ॥ १२ ॥
 अलौकिकमनःसिद्धौ सर्वार्थे शरणं हरिः ॥
 एवं चित्ते सदा भाव्यं वाचा च परिकीर्तयेत् ॥ १३ ॥
 अन्यस्य भजनं तत्र स्वतो गमनमेव च ॥
 प्रार्थनाकार्यमात्रेऽपि ततोऽन्यत्र विवर्जयेत् ॥ १४ ॥
 अविश्वासो न कर्तव्यः सर्वथा बाधकस्तु सः ॥
 ब्रह्मास्त्रचातकौ भाग्यौ प्राप्ते सेवेत निर्भयः ॥ १५ ॥
 यथाकथंचित्कार्याणि कुर्यादुच्चावचान्यपि ॥
 किं वा प्रोक्तेन बहुना शरणं भावयेद्धरिम् ॥ १६ ॥
 एवमाश्रयणं प्रोक्तं सर्वेषां सर्वदा हितम् ॥
 कलौ भक्त्यादिमार्गाहि दुःसाध्या इति मे मतिः ॥ १७ ॥
 इति श्रीरघुभाचार्यविरचितं विवेकचैर्पाश्र्वनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ कृष्णाश्रयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सर्वमार्गेषु नष्टेषु कलौ च खलधर्मिणि ॥
 पापेन्दुप्रचुरे लोके कृष्ण एव गतिर्मम ॥ १ ॥

म्लेच्छाक्रांतेषु देशेषु पापेकनिलयेषु च ॥
 सत्पीडाव्यग्रलोकेषु कृष्ण एव गतिर्मम ॥ २ ॥
 गंगादितीर्थवर्येषु दुष्टैरेवावृतेष्विह ॥
 तिरोहिताधिदेवेषु कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ३ ॥
 अहंकारविमूढेषु सत्सु पापानुवर्तिषु ॥
 लाभपूजार्थयत्नेषु कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ४ ॥
 अपरिज्ञाननष्टेषु मंत्रेष्वं व्रतयोगिषु ॥
 तिरोहितार्थदैवेषु कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ५ ॥
 नाना कार्यविनष्टेषु सर्वकर्मव्रतादिषु ॥
 पापैकप्रयत्नेषु कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ६ ॥
 अजामिलादिदोषाणां नाशकोऽनुभवे स्थितः ॥
 ज्ञापिताखिलमाहात्म्यः कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ७ ॥
 प्राकृताः सकला देवा गणितानंदकं बृहत् ॥
 पूर्णानंदो हरिस्तस्मात्कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ८ ॥
 विवेकैर्यभक्त्याविरहितस्य विशेषतः ॥
 पापसक्तस्य दीनस्य कृष्ण एव गतिर्मम ॥ ९ ॥
 सर्वसामर्थ्यसहितः सर्वत्रैवाखिलार्थकृत् ॥
 शरणस्यसंमुद्धारं कृष्णं विज्ञापयाम्यहम् ॥ १० ॥

कृष्णाश्रयमिदं स्तोत्रं यः पठेत्कृष्णसन्निधौ ॥
 तस्याश्रयो भवेत् कृष्ण इति श्रीवल्लभोऽब्रवीत् ॥ ११ ॥
 इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं कृष्णाश्रयस्तोत्रं समाप्तम् ।

अथ चतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सर्वदा सर्वभावेन भजनीयो ब्रजाधिपः ॥
 स्वस्यायमेव धर्मो हि नान्यः कापि कदा च न ॥ १ ॥
 एवं सदा स्मं कर्तव्यं स्वयमेव करिष्यति ॥
 प्रभुः सर्वसमर्थो हि ततो निश्चिततां ब्रजेत् ॥ २ ॥
 यदि श्रीगोकुलाधीशो धृतः सर्वात्मना हृदि ॥
 ततः किमपरं ब्रूहि लौकिकैर्वैदिकैरपि ॥ ३ ॥
 अतः सर्वात्मना शश्वद्गोकुलेश्वरपादयोः ॥
 स्मरणं भजनं चापि न त्याज्यमिति मे मतिः ॥ ४ ॥
 इति श्री वल्लभाचार्यविरचिता चतुःश्लोकी समाप्ता ।

अथ भक्तिवर्धिनी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यथा भक्तिः प्रवृद्धा स्यात्तथोपायो निरूप्यते ॥
 बीजभावे दृढे तु स्यात्त्यागाच्छूत्रणकीर्तनात् ॥ १ ॥

बीजदाढ्यप्रकारस्तु गृहे स्थित्वा स्वधर्मतः ॥
 अव्यावृत्तो भजेत् कृष्णं पूजया श्रवणादिभिः ॥ २ ॥
 व्यावृत्तोऽपि हरौ चित्तं श्रवणादौ यतेत्सदा ॥
 ततः प्रेम तथासक्तिर्व्यसनं च यदा भवेत् ॥ ३ ॥
 बीजं तदुच्यते शास्त्रे दृढं यत्रापि नश्यति ॥
 स्नेहाद्वागविनाशः स्यादासक्त्या स्याद्गृहारुचिः ॥ ४ ॥
 गृहस्थानां बाधकत्वमनात्मत्वं च भासते ॥
 यदा स्याद्व्यसनं कृष्णे कृतार्थः स्यात्तदैव हि ॥ ५ ॥
 तादृशस्यापि सततं गृहस्थानं विनाशकम् ॥
 त्यागं कृत्वा यतेद्यस्तु तदर्थार्थिकमानसः ॥ ६ ॥
 लभते सुदृढां भक्तिं सर्वतोऽप्यधिकां पराम् ॥
 त्यागे बाधकभूयस्त्वं दुःसंसर्गात्तथान्नतः ॥ ७ ॥
 अतः स्थेयं हरिस्थाने तदीयैः सहतत्परैः ॥
 अदूरे विप्रकर्षे वा यथाचित्तं न दुष्यति ॥ ८ ॥
 सेवायां वा कथायां वा यस्यासक्तिर्यदा भवेत् ॥
 यावज्जीवं तस्य नाशो न क्वापीति मतिर्मम ॥ ९ ॥
 बाधसंभावनायां तु नैकांते वास इष्यते ॥
 हस्तिस्तु सर्वतो रक्षां करिष्यति न संशयः ॥ १० ॥

इत्येवं भगवच्छास्त्रगूढतत्त्वं निरूपितम् ॥

य एतत्समधीयीत तस्यापि स्याद्दृढा रतिः ॥ ११ ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचिता भक्तिवर्धिनी समाप्ता ।

अथ जलभेदः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नमस्कृत्य हरिं वक्ष्ये तद्गुणानाविभेदकान् ॥

भवान्विशतिधा भिन्नान्सर्वसंदेहवारकान् ॥ १ ॥

गुणभेदास्तु तावन्तो यावन्तो हि जले मताः ॥

गायकाः कूपसंकाशा गंधर्वा इति विश्रुताः ॥ २ ॥

कूपभेदास्तु यावन्तस्तावन्तस्तेऽपि संमताः ॥

कुल्याः पौराणिकाः प्रोक्ताः पारंपर्ययुता भुवि ॥ ३ ॥

क्षेत्रप्रविष्टास्ते चापि संसारोत्पत्तिहेतवः ॥

वश्यादिसहिता मत्ता गायका गर्तसंज्ञिताः ॥ ४ ॥

जलार्थमेव गर्तास्तु नीचा गानोपजीविनः ॥

हृदास्तु पंडिताः प्रोक्ता भगवच्छास्त्रतत्पराः ॥ ५ ॥

संदेहवारकास्तत्र मूढा गंभीरमानसाः ॥

सरःकमलसंपूर्णाः प्रेमयुक्तास्तथा बुधाः ॥ ६ ॥

अल्पश्रुताः प्रेमयुक्ता वेशन्ताः परिकीर्तिताः ॥

कर्मशुद्धाः पल्वलानि तथाल्पश्रुतिभक्तयः ॥ ७ ॥

योगध्यानादिसंयुक्ता गुणा वर्ण्याः प्रकीर्तिताः ॥
 तपोज्ञानादिभावेन स्वेदजास्तु प्रकीर्तिताः ॥ ८ ॥
 अलौकिकेन ज्ञानेन ये तु प्रोक्ता हरेर्गुणाः ॥
 कादाचित्काः शब्दगम्याः पतच्छब्दाः प्रकीर्तिताः ॥ ९ ॥
 देवाद्युपासनोद्भूताः पृष्ठा भूमेरिवोद्भूताः ॥
 साधनादिप्रकारेण नवधा भक्तिमार्गतः ॥ १० ॥
 प्रेमपूत्या स्फुरद्धर्माः स्यंदमानाः प्रकीर्तिताः ॥
 यादृशास्तादृशाः प्रोक्ताः वृद्धिक्षयविवर्जिताः ॥ ११ ॥
 स्थावरास्ते समाख्याता मर्यादैकप्रतिष्ठिताः ॥
 अनेकजन्मसंसिद्धा जन्मप्रभृति सर्वदा ॥ १२ ॥
 संगदिगुणदोषाभ्यां वृद्धिक्षययुता भुवि ॥
 निरंतरोद्गमयुता नद्यस्ते परिकीर्तिताः ॥ १३ ॥
 एतादृशाः स्वतंत्राश्चेत्ति सधवः परिकीर्तिताः ॥
 पूर्णा भगवदीया ये शेषव्यासामिमारुताः ॥ १४ ॥
 जडनारदमैत्राद्यास्ते समुद्राः प्रकीर्तिताः ॥
 लोकवेदगुणैर्मिश्रभावेनैके हरेर्गुणान् ॥ १५ ॥
 वर्णयन्ति समुद्रास्ते क्षाराद्याः पद्म प्रकीर्तिताः
 गुणातीततया शुद्धान्सच्चिदानंदरूपिणः ॥ १६ ॥
 सर्वानेव गुणान्विष्णोर्वर्णयन्ति विचक्षणाः ॥

तेऽमृतोदाः समाख्यातास्तद्वाक्पानं सुदुर्लभम् ॥ १७ ॥
 तादृशानां कचिद्वाक्यं दूतानामिव वर्णितम् ॥
 अजामिलाकर्णनवद्विंदुपानं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 रागज्ञानादिभावानां सर्वथा नाशनं यदा ॥
 तदा लेहनमित्युक्तं स्वानंदोद्गमकारणम् ॥ १९ ॥
 उद्धतोदकवत्सर्वे पतितोदकवत्तथा ॥
 उक्तातिरिक्त्वाक्यानि फलं चापि तथा ततः ॥ २० ॥
 इति जीवेन्द्रियगता नानाभावं गता भुवि ॥
 रूपतः फलतश्चैव गुणा विष्णोर्निरूपिताः ॥ २१ ॥
 इति श्रीबृहन्महार्घविरचितो जलमेदः समाप्तः ।

अथ पंचपद्यानि ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्णरसविक्षिप्तमानसा रतिवर्जिताः ॥
 अनिर्वृता लोकवेदे ते मुख्याः श्रवणोत्सुकाः ॥ १ ॥
 विह्वलमनसो ये तु भगवत्स्मृतिविह्वलाः ॥
 अर्थकनिष्ठास्ते चापि मध्यमाः श्रवणोत्सुकाः ॥ २ ॥
 निःसंदिग्धं कृष्णतत्त्वं सर्वभावेन ये विदुः ॥
 ये त्वावेशात्तु विकला निरोधाद्वा न चान्यथा ॥ ३ ॥

पूर्णभावेन पूर्णार्थाः कदाचिन्न तु सर्वदा ॥
 अन्यासक्तास्तु ये केचिदधमाः परिकीर्तिताः ॥ ४ ॥
 अनन्यमनसो मर्त्या उत्तमाः श्रवणादिषु ॥
 देशकालद्रव्यकर्तृमंत्रकर्मप्रकारतः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबल्लभाचार्यविरचितानि पंचपद्यानि समाप्तानि ।

अथ संन्यासनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

पश्चात्तापनिवृत्त्यर्थं परित्यागो विचार्यते ॥
 स मार्गद्वितये प्रोक्तो भक्तौ ज्ञाने विशेषतः ॥ १ ॥
 कर्ममार्गे न कर्तव्यः सुतरां कलिकालतः ॥
 अत आदौ भक्तिमार्गे कर्तव्यत्वाद्विचारणा ॥ २ ॥
 श्रवणादिप्रवृत्त्यर्थं कर्तव्यत्वेन नेष्यते ॥
 सहायसंगसाध्यत्वात्साधनानां च रक्षणात् ॥ ३ ॥
 अभिमानान्नियोगाच्च तद्धर्मैश्च विरोधतः ॥
 गृहादेर्बाधकत्वेन साधनार्थं तथा यदि ॥ ४ ॥
 अग्रेऽपि तादृशैरेव संगो भवति नान्यथा ॥
 स्वयं च विषयाक्रान्तपापंढी स्यात्तु कालतः ॥ ५ ॥
 विषयाक्रान्तदेहानां नावेशः सर्वदा हरेः ॥

अतोऽत्र साधने भक्तौ नैव त्यागः सुखावहः ॥ ६ ॥
 विरहानुभवार्थं तु परित्यागः प्रशस्यते ॥
 स्वीयबंधनिवृत्त्यर्थं वेषः सोऽत्र न चान्यथा ॥ ७ ॥
 कौण्डिन्यो गोपिकाः प्रोक्ता गुर्वः साधनं च तत् ॥
 भावो भावनया सिद्धः साधनं नान्यदिष्यते ॥ ८ ॥
 विकलत्वं तथाऽस्वास्थ्यं प्रकृतिः प्राकृतं न हि ॥
 ज्ञाने गुणाश्च तस्यैवं वर्तमानस्य बाधकाः ॥ ९ ॥
 सत्यलोके स्थितिर्ज्ञानात्संन्यासेन विशेषितात् ॥
 भावना साधनं यत्र फलं चापि तथा भवेत् ॥ १० ॥
 तादृशाः सत्यलोकादौ तिष्ठंत्येव न संशयः ॥
 वहिश्चेत्प्रकटः स्वात्मा वह्निवत्प्रविशेद्यदि ॥ ११ ॥
 तदैव सकलो बंधो नाशमेति न चान्यथा ॥
 गुणास्तु संगराहित्याज्जीवनार्थं भवंति हि ॥ १२ ॥
 भगवान् फलरूपत्वान्नात्र बाधक इष्यते ॥
 स्वास्थ्यवाक्यं न कर्तव्यं दयालुर्न विरुध्यते ॥ १३ ॥
 दुर्लभोऽयं परित्यागः प्रेम्णा सिध्यति नान्यथा ॥
 ज्ञानमार्गे तु संन्यासो द्विविधोऽपि विचारितः ॥ १४ ॥
 ज्ञानार्थमुत्तरांगं च सिद्धिर्जन्मशतैः परम् ॥
 ज्ञानं च साधनापेक्षं यज्ञादिश्रवणान्मतम् ॥ १५ ॥

अतः कलौ स संन्यासः पश्चात्तापाय नान्यथा ॥
 पापंढित्वं भवेच्चापि तस्माज्ज्ञानेन संन्यसेत् ॥ १६ ॥
 सुतरां कलिदोषाणां प्रबलत्वादिति स्थितिः ॥
 भक्तिमार्गेऽपि चेद्दोषस्तदा किं कार्यमुच्यते ॥ १७ ॥
 अत्रारंभे न नाशः स्याद्दृष्टान्तस्याप्यभावतः ॥
 स्वास्थ्यहेतोः परित्यागाद्बाधः केनास्य संभवेत् ॥ १८ ॥
 हरिर्न न शक्नोति कर्तुं बाधां कुतोऽपरे ॥
 अन्यथा मातरो बालान्न स्तन्यैः पुपुषुः क्वचित् ॥ १९ ॥
 ज्ञानिनामपि वाक्येन न भक्तं मोहयिष्यति ॥
 आत्मप्रदः प्रियश्चापि किमर्थं मोहयिष्यति ॥ २० ॥
 तस्मादुक्तप्रकारेण परित्यागो विधीयताम् ॥
 अन्यथा अश्यते स्वार्थादिति मे निश्चिता मतिः ॥ २१ ॥
 इति कृष्णप्रसादेन बलभेन विनिश्चितम् ॥
 संन्यासवरणं भक्तावन्यथा पतितो भवेत् ॥ २२ ॥
 इति श्रीकृष्णभाचार्यविरचितः संन्यासनिर्णयः समाप्तः ।

अथ निरोधलक्षणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यच्च दुःखं यशोदाया नन्दादीनां च गोकुले ॥
 गोपिकानां च यद् दुःखं तद् दुःखं स्यान्मम क्वचित् ?

गोकुले गोपिकानां च सर्वेषां ब्रजवासिनाम् ॥
 यत्सुखं समभूतन्मे भगवान्किं विधास्यति ॥ २ ॥
 उद्धवागमने जात उत्सवः सुमहान्यथा ॥
 वृन्दावने गोकुले वा तथा मे मनसि क्वचित् ॥ ३ ॥
 महतां कृपया यावद्भगवान् दययिष्यति ॥
 तावदानन्दसंदोहः कीर्त्यमानः सुखाय हि ॥ ४ ॥
 महतां कृपया यद्भक्तीर्तनं सुखदं सदा ॥
 न तथा लौकिकानां तु स्निग्धभोजनरूक्षवत् ॥ ५ ॥
 गुणगाने सुखावाप्तिर्गोविन्दस्य प्रजायते ॥
 यथा तथा शुकादीनां नैवात्मनि कुतोऽन्यतः ॥ ६ ॥
 क्लिश्यमानाञ्जनान् हृष्टा कृपायुक्तो यदा भवेत् ॥
 तदा सर्वं सदानन्दं हृदिस्थं निर्गतं बहिः ॥ ७ ॥
 सर्वानन्दमयस्यापि कृपानन्दः सुदुर्लभः ॥
 हृद्गतः स्वगुणाञ्श्रुत्वा पूर्णः प्लावयते जनान् ॥ ८ ॥
 तस्मात्सर्वं परित्यज्य निरुद्धैः सर्वदा गुणाः ॥
 सदानन्दपरैर्गोयाः सच्चिदानन्दता ततः ॥ ९ ॥
 अहं निरुद्धो रोधेन निरोधपदवीं गतः ॥
 निरुद्धानां तु रोधाय निरोधं वर्णयामि ते ॥ १० ॥

हरिणा ये विनिर्मुक्तास्ते मग्ना भवसागरे ॥
 ये निरुद्धास्त एवात्र मोदमायात्यहर्निशम् ॥ ११ ॥
 संसारवेशदुष्टानामिन्द्रियाणां हिताय वै ॥
 कृष्णस्य सर्ववस्तूनि भूम्न ईशस्य योजयेत् ॥ १२ ॥
 गुणेष्वविष्टचित्तानां सर्वदा मुखैरिणः ॥
 संसारविरहक्लेशौ न स्यातां हरिवत्सुखम् ॥ १३ ॥
 तदा भवेद्यलुत्वमन्यथा कूता मता ॥
 बाधशंकापि नास्त्यत्र तदध्यासोऽपि सिध्यति ॥ १४ ॥
 भगवद्धर्मसामर्थ्याद्विरागो विषये स्थिरः ॥
 गुणैर्हरेः सुखस्पर्शान्न दुःखं भाति कर्हिचित् ॥ १५ ॥
 एवं ज्ञात्वा ज्ञानमार्गादुत्कर्षो गुणवर्णने ॥
 अमत्सैरल्लब्धैश्च वर्णनीयाः सदा गुणाः ॥ १६ ॥
 हरिभूर्तिः सदा ध्येया संकल्पादपि तत्र हि ॥
 दर्शनं स्पर्शनं स्पष्टं तथाकृतिगती सदा ॥ १७ ॥
 श्रवणं कीर्तनं स्पष्टं पुत्रे कृष्णाप्रिये रतिः ॥
 पांयोर्मलांशत्यागेन शेषभागं तन्नो नयेत् ॥ १८ ॥
 यस्य वा भगवत्कार्यं यदा स्पष्टं न दृश्यते ॥
 तदा विनिग्रहस्तस्य कर्तव्य इति निश्चयः ॥ १९ ॥

नातः परतरो मंत्रो नातः परतरः स्तवः ॥

नातः परतरा विद्या तीर्थं नातः परात्परम् ॥ २० ॥

इति श्रीबलुभाचार्यविरचितं निरोधलक्षणं समाप्तम् ।

अथ सेवाफलम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यादृशी सेवना प्रोक्ता तत्सिद्धौ फलमुच्यते ॥

अलौकिकस्य दाने हि चाद्यः सिध्येन्मनोरथः ॥ १ ॥

फलं वा ह्यधिकारो वा न कालोऽत्र नियामकः ॥

उद्वेगः प्रतिबंधो वा भोगो वा स्यात्तु बाधकम् ॥ २ ॥

अकर्तव्यं भगवतः सर्वथा चेद्गतिर्न हि ॥

यथा वा तत्त्वनिर्धारो विवेकः साधनं मतम् ॥ ३ ॥

बाधकानां परित्यागो भोगेऽप्येकं तथा परम् ॥

निष्प्रत्यूहं महान् भोगः प्रथमे विशते सदा ॥ ४ ॥

सविघ्नोऽल्पो घातकः स्याद्वलादेतौ सदा मतौ ॥

द्वितीये सर्वथा चिंता त्याज्या संसारनिश्चयात् ॥ ५ ॥

नन्वाद्ये दातृता नास्ति तृतीये बाधकं गृहम् ॥

अवश्येयं सदा भाव्या सर्वमन्यन्मनोभ्रमः ॥ ६ ॥

तदीयैरपि तत्कार्यपुष्टौ नैव विलंबयेत् ॥

गुणसौभोऽपि द्रष्टव्यमेतदेवेति मे मतिः ॥ ७ ॥

कुसृष्टिश्च वा काचिदुत्पद्येत स वै भ्रमः ॥ ८ ॥

इति श्रीबलुभाचार्यविरचितं सेवाफलं समाप्तम् ।

अथ सेवाफलविवरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सेवायाः फलत्रयम्—अलौकिकसामर्थ्यं सायुज्यं
सेवोपयिकदेहो वा वैकुण्ठादिषु । सेवायाः प्रतिबंधक-
त्रयम्—उद्वेगः प्रतिबंधो भोगो वा ॥ त्रयाणां साध-
नपरित्यागः कर्तव्यः ॥ भोगो द्विविधः—लौकिकोऽ-
लौकिकश्च ॥ तत्र लौकिकस्त्याज्य एव ॥ प्रतिबं-
धोऽपि द्विविधः—साधारणो भगवत्कृतश्च ॥ तत्राद्यो
बुद्ध्या त्याज्यः ॥ अलौकिकभोगस्तु फलानां मध्ये
प्रथमे प्रविशति ॥ भगवत्कृतश्चेत्प्रतिबंधस्तदा भग-
वान् फलं न दास्यतीति मंतव्यम् ॥ तदान्यसेवापि
व्यर्था, तदा आसुरोऽयं जीव इति निर्धारः, तदा
ज्ञानमार्गेण स्थातव्यं शोकाभावायेति विवेकः ॥
ननु साधारणो भोगः कथं त्यक्तव्य इत्याक्रांक्षाया-
माह सविघ्नोऽल्पो घातकः स्यादिति ॥ सविघ्नत्वाद्-

त्पत्वाद्भोगस्त्याज्यः ॥ एतौ सदा प्रतिबंधकौ ॥
 द्वितीयो भगवत्कृतप्रतिबंधः ज्ञानस्थित्यभावे विंता-
 भावार्थमाह—द्वितीय इति ॥ आद्यफलाभावे भग-
 वतो दातृत्वं नास्ति तदा सेवा नाधिदैविकीत्युक्तं
 भवति ॥ भोगाभावस्तदैव सिद्ध्यति यदा गृहप-
 रित्यागः ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं सेवाफलविवरणं समाप्तम् ।

अथ परिवृढाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कलिंदोद्भूतायास्तटमनुचरंतीं पशुपर्जां
 रहस्येकां दृष्ट्वा नवसुभगवक्षोजयुगलाम् ॥
 दृढं नीवीग्रंथि श्लथयति मृगाक्ष्या हठतरं
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ १ ॥
 समायाते स्वस्मिन्सुरनिलयसाम्यं गतवति
 ब्रजे वैशिष्ट्यं यो निजपदगताब्जांकुशयवैः ॥
 अकार्पीक्षस्मिन्मे यदुकुलसमुद्भासितमणौ
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ २ ॥
 हिहीहीर्हीकारान्प्रतिपशु वने कुर्वति सदा ॥
 नमब्रह्मशैलप्रभृतिषु च मौनं घृतवति ॥

मृगाक्षीभिः स्वक्षानवकुवलयैरर्चितपदे ॥
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ३ ॥
 सकृत्स्मृत्वा कुंभी यमिह परमं लोकमगम-
 चिरं ध्यात्वा धाता समधिगतवान्यं न तपसा ॥
 विभौ तस्मिन्मह्यं सजलजलदालीनिभतनौ
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ४ ॥
 परा काष्ठा प्रेम्णां पशुपतरुणीनां क्षितिभुजां
 सुदृप्तानां त्रासास्पदमखिलभाग्यं यदुपतेः ॥
 विभुर्यस्तस्मिन्मे दरविकचजंबालजमुखे
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ५ ॥
 दरप्रादुर्भूतद्विजगणमहःप्रतिवने
 चरं कुह्वां राकारुचिरतश्शोभाधिकरुचि ॥
 हरिर्यस्तस्मिन्स्त्रीगणपरिवृतो नृत्यति सदा
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ६ ॥
 स्फुरदुंजापुंजाकलितनिजपादाञ्जविलुप्त-
 स्रजि श्यामाकामास्पदपदयुगे मेचकरुचि ॥
 वरांगे शृंगारं दधति शिखिनां पिच्छपटलै-
 रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ७ ॥
 दुरंतं दुःखान्धिं हसितसुधया शोषयति यो

यदास्येदुर्गोपीनयननलिनानन्दकरणम् ॥

अनंगः सांगत्वं ब्रजति मम तस्मिन् मुररिपौ
रतिप्रादुर्भावो भवतु सततं श्रीपरिवृढे ॥ ८ ॥

इदं यः स्तोत्रं श्रीपरिवृढसमीपे पठति वा
शृणोति श्रद्धावान् रतिपतिपितुः पादयुगले ॥

रतिं प्रेप्सुः शश्वत्कुवलयदलश्यामलतनौ
रतिः प्रादुर्भूता भवति नचिरात्तस्य सुदृढा ॥ ९ ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं श्रीपरिवृढाष्टकं समाप्तम् ।

अथ श्रीमधुराष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अधरं मधुरं वदनं मधुरं नयनं मधुरं हसितं मधुरम् ॥

हृदयं मधुरं गमनं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ १ ॥

वचनं मधुरं चरितं मधुरं वसनं मधुरं बलितं मधुरम् ॥

चलितं मधुरं भ्रमितं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् २

वेणुर्मधुरो रेणुर्मधुरः पाणिर्मधुरः पादौ मधुरौ ॥

नृत्यं मधुरं सरयं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥ ३ ॥

गीतं मधुरं पीतं मधुरं भुक्तं मधुरं सुप्तं मधुरम् ॥

रूपं मधुरं तिलकं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ४

करणं मधुरं तरणं मधुरं हरणं मधुरं स्मरणं मधुरम् ॥

वमितं मधुरं शमितं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ५
 गुंजा मधुरा माला मधुरा यमुना मधुरा वीची मधुरा ॥
 सलिलं मधुरं कमलं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ६
 गोपी मधुरा लीला मधुरा युक्तं मधुरं भुक्तं मधुरम् ॥
 इष्टं मधुरं शिष्टं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥७॥
 गोपा मधुरा गावो मधुरा यष्टिर्मधुरा सृष्टिर्मधुरा ॥
 दलितं मधुरं फलितं मधुरं मधुराधिपतेरखिलं मधुरम् ॥
 इति श्रीबल्लभाचार्यविरचितं मधुराष्टकं समाप्तम् ।

अथ तत्त्वदीपनिबन्धः ।

प्रथमं शास्त्रार्थप्रकरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नमो भगवते तस्मै कृष्णायानुत्तकर्मणे
 रूपनामविभेदेन जगत् क्रीडति यो यतः ॥ १ ॥
 सात्त्विका भगवद्भक्ता ये मुक्तावधिकारिणः ॥
 भवांतसंभवा देवात्तेषामर्थे निरूप्यते ॥ २ ॥
 भगवच्छास्त्रमाज्ञाय विचार्य च पुनःपुनः ॥
 यदुक्तं हरिणा पश्चात् संदेहविनिवृत्तये ॥ ३ ॥
 एकं शास्त्रं देवकीपुत्रगीतमेको देवो देवकीपुत्र एव ॥

मंत्रोऽप्येकस्तस्य नामानि यानि
 कर्माप्येकं तस्य देवस्य सेवा ॥ ४ ॥
 इत्याकलय्य सततं शास्त्रार्थः सर्वनिर्णयः ॥
 श्रीभागवतरूपं च त्रयं बन्धि यथामति ॥ ५ ॥
 वेदांते च स्मृतौ ब्रह्मलिङ्गं भागवते तथा ॥
 ब्रह्मेति परमात्मेति भगवानिति शब्दयते ॥ ६ ॥
 त्रितये त्रितयं वाच्यं क्रमेणैव मयात्र हि ॥
 वेदाः श्रीकृष्णवाक्यानि व्याससूत्राणि चैव हि ॥
 समाधिभाषा व्यासस्य प्रमाणं तच्चतुष्टयम् ॥ ७ ॥
 उत्तरं पूर्वसंदेहवारकं परिकीर्तितम् ॥
 अविरुद्धं तु यत्त्वस्य प्रमाणं तच्च नान्यथा ॥ ८ ॥
 एतद्विरुद्धं यत् सर्वं न तन्मानं कथं च न ॥
 अथवा सर्वरूपत्वान्नामलीलाविभेदतः ॥ ९ ॥
 विरुद्धांशपरित्यागात् प्रमाणं सर्वमेव हि ॥
 द्वापरादौ तु धर्मस्य द्विपरत्वाद् द्वयं प्रमा ॥ १० ॥
 विरुद्धवचनानां च निर्णयानां तथैव च ॥
 अज्ञरूपो हरिः पूर्वकाण्डे ब्रह्मतनुः परे ॥ ११ ॥
 अवतारी हरिः कृष्णः श्रीभागवतं ईर्यते ॥
 सूर्यादिरूपधृग् ब्रह्मकाण्डे ज्ञानांगमीर्यते ॥ १२ ॥

पुराणेष्वपि सर्वेषु तत्तद्रूपो हरस्तथा ॥
 भजनं सर्वरूपेषु फलसिद्धयै तथापि तु ॥ १३ ॥
 आदिमूर्तिः कृष्ण एव सेव्यः सायुज्यकाम्यया ॥
 निर्गुणा मुक्तिरस्माद्धि सगुणा सान्यसेवया ॥ १४ ॥
 ज्ञानेऽपि सात्त्विकी मुक्तिर्जीवन्मुक्तिरथापि वा ॥
 ज्ञानी चेद्भजते कृष्णं तस्मान्नास्त्यधिकः परः ॥ १५ ॥
 बुद्धावतारे त्वधुना कलौ तदशगाः सुराः ॥
 नानामतानि विप्रेषु भूत्वा कुर्वन्ति मोहनम् ॥ १६ ॥
 यथाकथंचित् कृष्णस्य भजनं वारयन्ति हि ॥
 अयमेव महामोहो ह्रीदमेव प्रतारणम् ॥ १७ ॥
 यत् कृष्णं न भजेत् प्राज्ञः शास्त्राभ्यासपरः कृती ॥
 तेषां कर्मवशानां हि भव एव फलिष्यति ॥ १८ ॥
 ज्ञाननिष्ठा तदा ज्ञेया सर्वज्ञो हि यदा भवेत् ॥
 कर्मनिष्ठा तदा ज्ञेया यदा चित्तं प्रसीदति ॥ १९ ॥
 भक्तिनिष्ठा तदा ज्ञेया यदा कृष्णः प्रसीदति ॥
 निष्ठाभावे फलं तस्मान्नास्त्येवेति विनिश्चयः ॥ २० ॥
 निष्ठा च साधनैरेव न मनोरथवार्तया ॥
 स्वाधिकारानुसारेण मार्गस्त्रेधा फलाय हि ॥ २१ ॥
 अधुना ह्यधिकारास्तु सर्व एव गताः कलौ ॥

कृष्णश्चेत् सेव्यते भक्त्या कलिस्तस्य फलाय हि ॥ २२ ॥
 सर्वेषां वेदवाक्यानां भगवद्वचसामपि ॥
 श्रौतोऽर्थो ह्ययमेव स्यादन्यः कल्प्यो मतांतरेः ॥ २३ ॥
 कृष्णवाक्यानुसारेण शास्त्रार्थं ये वदन्ति हि ॥
 ते हि भागवताः प्रोक्ताः शुद्धास्ते ब्रह्मवादिनः ॥ २४ ॥
 एतन्मतमविज्ञाय सात्त्विका अपि वै हरिम् ॥
 मतांतरेन सेवन्ते तदर्थं ह्येष उद्यमः ॥ २५ ॥
 प्रपञ्चो भगवत्कार्यस्तद्रूपो माययाऽभवत् ॥
 तच्छक्त्याऽविद्यया त्वस्य जीवसंसार उच्यते ॥ २६ ॥
 संसारस्य लयो मुक्तौ न प्रपञ्चस्य कर्हिचित् ॥
 कृष्णस्यात्मरतो त्वस्य लयः सर्वसुखावहः ॥ २७ ॥
 पञ्चपर्वा त्वविद्या हि जीवगा मायया कृता ॥
 आकाशवद्यापकं हि ब्रह्म मायांशवेष्टितम् ॥ २८ ॥
 सर्वतः पाणिपादांतं सर्वतोऽग्निशिरोमुखम् ॥
 सर्वतः श्रुतिमल्लोके सर्वमावृत्य तिष्ठति ॥ २९ ॥
 अनन्तमूर्तिं तद्ब्रह्म स्वविभक्तं विभक्तिमत् ॥
 बहु स्यां प्रजायेयेति वीक्षा तस्य ह्यमृतसती ॥ ३० ॥
 तदिच्छामात्रतस्तस्माद्ब्रह्मभूतांश्चेतनाः ॥
 सृष्ट्यादौ निर्गताः सर्वे निराकारास्तदिच्छया ॥ ३१ ॥

विस्फुलिङ्गा इवाग्नेस्तु सदंशेन जडा अपि ॥
 आनंदांशस्वरूपेण सर्वान्तर्यामिरूपिणः ॥ ३२ ॥
 सच्चिदानंदरूपेषु पूर्वयोरन्यलीनता ॥
 अत एव निराकारौ पूर्वावानंदलोपतः ॥ ३३ ॥
 जडो जीवोऽन्तरात्मेति व्यवहारस्त्रिधा मतः ॥
 विद्याविद्ये हरेः शक्ती माययैव विनिर्मिते ॥ ३४ ॥
 ते जीवस्यैव नान्यस्य दुःखित्वं चाप्यनीशता ॥
 स्वरूपाज्ञानमेकं हि पर्व देहेंद्रियासवः ॥ ३५ ॥
 अंतःकरणमेषां हि चतुर्धाऽध्यास उच्यते ॥
 पंचपर्वा त्वविद्येयं यद्वद्धो याति संसृतिम् ॥ ३६ ॥
 विद्ययाऽविद्यानाशे तु जीवो मु(वन्मु)क्तो भविष्यति ॥
 देहेंद्रियासवः सर्वे निरन्ध्यस्ता भवंति हि ॥ ३७ ॥
 तथापि न प्रलीयन्ते जीवन्मुक्तिगताः स्फुटम् ॥
 आसन्नस्य हरेर्वापि सेवया देवभावतः ॥ ३८ ॥
 इन्द्रियाणां तथा स्वस्य ब्रह्मभावाल्लयो भवेत् ॥
 आनंदांशप्रकाशाद्धि ब्रह्मभावो भविष्यति ॥ ३९ ॥
 सायुज्यं वान्यथा तस्मिन्नुभयं हरिसेवया ॥
 एवं कदाचिद्भगवान् साक्षात् सर्वं करोत्यजः ॥ ४० ॥
 कदाचित् पुरुषद्वारा कदाचित् पुनरन्यथा ॥

कदाचित् सर्वमात्मैव भवतीह जनार्दनः ॥ ४१ ॥
 मेहेंद्रजालवत् सर्वं कदाचिन्माययाऽसृजत् ॥
 तदा ज्ञानादयः सर्वे वार्तामात्रं न वस्तुतः ॥ ४२ ॥
 वियदादि जगत् सृष्ट्वा तदाविश्य द्विरूपतः ॥
 जीवांतर्यामिभेदेन क्रीडते स्म हरिः क्वचित् ॥ ४३ ॥
 अचिंत्यानंतशक्तेस्तद्यदेतदुपपद्यते ॥
 अत एव श्रुतौ भेदाः सृष्टेरुक्ता ह्यनेकधा ॥ ४४ ॥
 यथाकथंचिन्माहात्म्यं तस्य सर्वत्र वर्ण्यते ॥
 भजनस्यैव सिद्ध्यर्थं तत्त्वमस्यादिकं तथा ॥ ४५ ॥
 माहात्म्यज्ञानपूर्वस्तु सुदृढः सर्वतोऽधिकः ॥
 स्नेहो भक्तिरिति प्रोक्तस्तया मुक्तिर्न चान्यथा ॥ ४६ ॥
 पंचात्मकः स भगवान् द्विपद्मात्मकोऽभूत्
 पंचद्वयीशतसहस्रपरामितश्च ॥
 एकः समोऽप्यखिलदोषसमुज्झितोऽपि
 सर्वत्र पूर्वगुणकोऽपि बहूपमोऽभूत् ॥ ४७ ॥
 निर्दोषपूर्णगुणविग्रहआत्मतंत्रो
 निश्चेतनात्मकशरीरगुणैश्च हीनः ॥
 आनंदमात्रकरपादमुखोदरादिः ॥
 सर्वत्र च त्रिविधभेदविवर्जितात्मा ॥ ४८ ॥

तस्य ज्ञानाद्धि कैवल्यमविद्या विनिवृत्तिः ॥
 वैराग्यं सांख्ययोगौ च तपो भक्तिश्च केशवे ॥ ४९ ॥
 पंचपर्वेतिविद्येयं यया विद्वान् हरिं विशेत् ॥
 सत्त्वसृष्टिप्रवृत्तानां देवानां मुक्तियोग्यता ॥ ५० ॥
 तीर्थादावपि या मुक्तिः कदाचित्कस्यचिद्धवेत् ॥
 कृष्णप्रसादयुक्तस्य नान्यस्येति विनिश्चयः ॥ ५१ ॥
 सेवकं कृपया कृष्णः कदाचिन्मोचयेत् क्वचित् ॥
 तन्मूलत्वात् स्तुतिस्तस्य क्षेत्रस्य विनिरूप्यते ॥ ५२ ॥
 तस्मात्सर्वं परित्यज्य दृढविश्वासतो हरिम् ॥
 भजेत श्रवणादिभ्यो यद्विद्यातो विमुच्यते ॥ ५३ ॥
 ब्रह्मानंदे प्रविष्टानामात्मनैव सुखप्रमा ॥
 संघातस्य विलीनत्वाद्भक्तानां तु विशेषतः ॥ ५४ ॥
 सर्वेन्द्रियैस्तथा चातःकरणैरात्मनापि हि ॥
 ब्रह्मभावात्तु भक्तानां गृहमेव विशिष्यते ॥ ५५ ॥
 मोहार्थशास्त्रकलिलं यदा बुद्धेर्विभिद्यते ॥
 तदा भागवते शास्त्रे विश्वासस्तेन सत्फलम् ॥ ५६ ॥
 जीवस्त्वाग्रमात्रो हि गंधवद्व्यतिरेकवान् ॥
 व्यापकत्वश्रुतिस्तस्य भगवत्त्वेन युज्यते ॥ ५७ ॥
 आनंदांशाभिव्यक्तौ तु तत्र ब्रह्मांडकोटयः ॥

प्रतीयेस्त् परिच्छेदो व्यापकत्वं च तस्य तत् ॥५८॥
 प्रकाशकं तच्चैतन्यं तेजोवत्त्वेन भासते ॥
 न प्राकृतेन्द्रियैर्ग्राह्यं न प्रकाश्यं च केनचित् ॥५९॥
 योगेन भगवद्दृष्ट्या दिव्यया वा प्रकाशते ॥
 आभासप्रतिबिम्बत्वमेवं तस्य न चान्यथा ॥ ६० ॥
 आनंदांशतिरोधानात् तत्तद्वत्त्वेन भासते ॥
 मायाजबनिकाञ्छन्नं नान्यथा प्रतिबिम्बते ॥ ६१ ॥
 तत्र वृत्तेर्दासुपर्णाश्रुतेरपि विरुद्धयते ॥
 गुहां प्रविष्टावित्युक्तेर्भगवद्वचनादपि ॥ ६२ ॥
 जीवहानिस्तदा मुक्तिर्जीवन्मुक्तिर्विरुद्धयते ॥
 लिंगस्य विद्यमानत्वादविद्यायां ततोऽपि हि ॥ ६३ ॥
 अधिष्ठातुर्विनष्टत्वान्न देहः स्पंदितुं क्षमः ॥
 प्रारब्धमात्रशेषत्वे सुपुंसस्येव न व्रजेत् ॥ ६४ ॥
 तत्त्वमस्यादिवाक्यस्य शोधितस्यापि युक्तिः ॥
 न विद्याजनने शक्तिरन्यार्थं तच्च कीर्तितम् ॥ ६५ ॥
 ब्रह्मणः सर्वरूपत्वमवयुज्य निरूपितम् ॥
 अलौकिकं तत्प्रमेयं न युक्त्या प्रतिपद्यते ॥ ६६ ॥
 तपसा वेदयुक्त्या च प्रसादात्परमात्मनः ॥
 विद्यां प्राप्नोत्युरुल्लेशः कचित्सत्ययुगे पुमान् ॥ ६७ ॥

सर्वज्ञत्वं च तस्येष्टं लिंगं तेजोऽप्यलौकिकम् ॥
 तत्प्राप्तावपि नो मुक्तिर्जाग्रत्स्वप्नवदुद्भवः ॥ ६८ ॥
 अविद्याविद्ययोस्तस्माद्भजनं सर्वथा मतम् ॥
 सच्चिदानंदरूपं तु ब्रह्म व्यापकमव्ययम् ॥ ६९ ॥
 सर्वशक्तिं स्वतंत्रं च सर्वज्ञं गुणवर्जितम् ॥
 सजातीयविजातीयस्वगतद्वैतवर्जितम् ॥ ७० ॥
 सत्यादिगुणसाहसैर्युक्तमौत्पत्तिकैः सदा ॥
 सर्वाधारं वक्ष्यमायमानंदाकारमुत्तमम् ॥ ७१ ॥
 प्रापंचिकपदार्थानां सर्वेषां तद्विलक्षणम् ॥
 जगतःसमवायि स्यात् तदेव च निमित्तकम् ॥ ७२ ॥
 कदाचिद्रमते स्वस्मिन् प्रपंचेऽपि क्वचित् सुखम् ॥
 यत्र येन यतो यस्य यस्मै यद्यद्यथा यदा ॥ ७३ ॥
 स्यादिदं भगवान् साक्षात् प्रधानपुरुषेश्वरः ॥
 यः सर्वत्रैव संतिष्ठन्नंतरः संस्पृशेन्न तत् ॥ ७४ ॥
 शरीरं तन्न वेदेत्यं योऽनुविश्य प्रकाशते ॥
 सर्ववादानवसरं नानावादानुरोधि तत् ॥ ७५ ॥
 अनंतमूर्तिं तद्ब्रह्म कूटस्थं चलमेव च ॥
 विरुद्धसर्वधर्माणामाश्रयो युक्त्यगोचरः ॥ ७६ ॥
 आविर्भावतिरोभावैर्मोहनं बहुरूपतः ॥

इंद्रियाणां तु सामर्थ्याददृश्यं स्वेच्छया तु तत् ॥ ७७ ॥
 आनंदरूपे शुद्धस्य सत्त्वस्य फलनं यदा ॥
 तदा मरकतरयाममाविर्भावे प्रकाशते ॥ ७८ ॥
 चतुर्थ्युगेषु च तथा नानारूपवदेव तत् ॥
 उपाधिकालरूपं हि तादृशं प्रतिविंबते ॥ ७९ ॥
 अथवा शून्यवद्वाढ्योमवद्ब्रह्म तादृशम् ॥
 प्रकाशते लोकदृष्ट्या नान्यथा दृक् स्पृशेत्परम् ॥ ८० ॥
 आत्मसृष्टेर्न वैषम्यं नैर्घृण्यं चापि विद्यते ॥
 पक्षांतरेऽपि कर्म स्यान्नियतं तत् पुनर्वृहत् ॥ ८१ ॥
 स एव हि जगत्कर्ता तथापि सगुणो न हि ॥
 गुणाभिमानिनो ये वै तदंशाः सगुणाः स्मृताः ॥ ८२ ॥
 कर्ता स्वतंत्र एव स्यात् सगुणत्वे विरुध्यते ॥
 केचिदत्रातिविमलप्रज्ञाः श्रौतार्थबाधनम् ॥ ८३ ॥
 कृत्वा जगत्कारणतां दूषयन्ति हरौ परे ॥
 अनाद्यविद्यया बद्धं ब्रह्म तत् किल कारणम् ॥ ८४ ॥
 स्वाविद्यया संसरति मुक्तिः कल्पितवाक्यतः ॥
 एवं प्रतारणाशास्त्रं सर्वमाहात्म्यनाशकम् ॥ ८५ ॥
 उपेक्ष्यं भगवद्भक्तैः श्रुतिस्मृतिविरोधतः ॥
 कलौ तदादरो मुख्यः फलं वैमुख्यतस्तमः ॥ ८६ ॥

ज्ञाननाशयत्वसिद्धयर्थं यदेतद्विनिरूपितम् ॥
 तदन्यथैव संसिद्धं विद्याविद्यानिरूपणैः ॥ ८७ ॥
 यन्मायिकत्वकथनं पुराणेषु प्रदृश्यते ॥
 तदेन्द्रजालपक्षेण मतांतरमिति ध्रुवम् ॥ ८८ ॥
 नास्ति श्रुतिषु तद्वार्ता दृश्यमानासु कुत्रचित् ॥
 वाचारंभणवाक्यानि तदनन्यत्वबोधनात् ॥ ८९ ॥
 न मिथ्यात्वाय कल्पन्ते जगतो व्यासगौरवात् ॥
 ज्ञानार्थमर्थवादश्चेच्छ्रुतिः सृष्ट्यादिरूपिणी ॥ ९० ॥
 अनङ्गीकरणाद्युक्तं विधिमाहात्म्ययोर्न तत् ॥
 अपवादार्थ एवैतदारोपो वस्तुतो न हि ॥ ९१ ॥
 दृढप्रतीतिसिद्धयर्थमिति चेत्तन्न युज्यते ॥
 मुख्यार्थबाधनं नास्ति कार्यदर्शनतः श्रुतेः ॥ ९२ ॥
 ऐन्द्रजालिकपक्षेऽपि तत्कर्तृत्वं नटे यथा ॥
 मुक्तिस्तदातिनष्टा स्यात् स्वप्नदृष्टगजेष्विव ॥ ९३ ॥
 मायादीनां च कर्तृत्वं श्रुतिसूत्रैर्विचाष्यते ॥

असत्यमप्रतिष्ठं ते जगदाहुस्नीश्वरम् ॥ ९६ ॥
 अपरस्परसंभूतं किमन्यत् कामहैतुकम् ॥
 अखंडाद्वैतभाने तु सर्वं ब्रह्मैव नान्यथा ॥ ९७ ॥
 ज्ञानाद्विकल्पबुद्धिस्तु बाध्यते न स्वरूपतः ॥
 भिन्नत्वं नैव युज्येत ब्रह्मोपादानतः क्वचित् ॥ ९८ ॥
 वाचारंभणमात्रत्वाद्भेदः केनोपजायते ॥
 सांख्यो बहुविधः प्रोक्तस्तत्रैकः सत्प्रमाणकः ॥ ९९ ॥
 अष्टाविंशतितत्त्वानां स्वरूपं यत्र वै हरिः ॥
 अन्ये सूत्रे निषिध्यन्ते योगोऽप्येकः सदादृतः ॥ १०० ॥
 यस्मिन् ध्यानं भगवतो निर्वीजेऽप्यात्मबोधकः ॥
 वैराग्यज्ञानयोगैश्च प्रेम्णा च तपसा तथा ॥ १०१ ॥
 एकेनापि दृढेनेशं भजन् सिद्धिमवाप्नुयात् ॥
 ज्ञाने लयप्रकारा हि जगतो बहुधोदिताः ॥ १०२ ॥
 मनसः शुद्धिसिद्ध्यर्थमेकः सांख्यानुलोमतः ॥
 इन्द्रियाणां देवतात्वभावनाप्रापणे तथा ॥ १०३ ॥
 गोविंदासन्यसेवातः प्रापणं नान्यथा भवेत् ॥
 अद्वयात्मदृढज्ञानाद्वैराग्यं गृहमोचकम् ॥ १०४ ॥
 वागादिविलयाः सर्वे तदर्थं मनआदिषु ॥
 भावनामात्रतो भान्या न हि सर्वात्मना लयः ॥ १०५ ॥

मनोमात्रत्वकथनं तदर्थं जगतः क्वचित् ॥
 भक्तिमार्गानुसारेण मतांतरगता नराः ॥ १०६ ॥
 भजन्ति बोधयन्त्येवमविरुद्धं न बाध्यते ॥
 नैकांतिकं फलं तेषां विरुद्धाचरणात् क्वचित् ॥ १०७ ॥
 एवं सर्वं ततः सर्वं स इति ज्ञानयोगतः ॥
 यः सेवते हरिं प्रेम्णा श्रवणादिभिरुत्तमम् ॥ १०८ ॥
 प्रेमाभावे मध्यमः स्याज्ज्ञानाभावे तथादिमः ॥
 उभयोरप्यभावे तु पापनाशस्ततो भवेत् ॥ १०९ ॥
 तपोवैराग्ययोगे तु ज्ञानं तस्य फलिष्यति ॥
 योगयोगे तथाप्रेम स्तुतिमात्रं ततोऽन्यथा ॥ ११० ॥
 अर्थोऽयमेव निखिलैरपि वेदावाक्यै
 रामायणैः सहितभारतपंचरात्रैः ॥
 अन्यैश्च शास्त्रवचनैः सह तत्त्वसूत्रै
 निर्णीयते सहृदयं हरिणा सदैव ॥ ११ ॥
 इति श्रीकृष्णव्यासविष्णुस्वामिपतवर्तिबल्लभदीक्षितविरचिते
 तत्त्वदीपे शास्त्रार्थरुचनं नाम प्रथमं प्रकरणम् ॥ १ ॥

अथ पत्रावलम्बनम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

लौकिको वैदिकश्चैव व्यवहारो द्विधा मतः ॥
 लोकसिद्धं, पुस्तकृत्य वैदिकं बोध्यते यथा ॥ १ ॥

लोके शब्दार्थसंबन्धो रूपं तेषां च यादृशम् ॥
 न विवादस्तत्र कार्यो लोकोच्छित्तिस्तथा भवेत् ॥ २ ॥
 ब्रह्मवादे निरुक्तिस्तु न वक्तव्यैवकुत्रचित् ॥
 वस्तुतो ब्रह्म सर्वं हि व्यवहारस्तु लोकतः ॥ ३ ॥
 ये धातुशब्दा यत्रार्थ उपदेशे प्रकीर्तिताः ॥
 तथैवार्था वेदराशेः कर्तव्यो नान्यथा क्वचित् ॥ ४ ॥
 काण्डद्वयार्थसिद्धयर्थं स्वाध्यायविधिरुच्यते ॥
 वाक्यत्रयं तथा वेदे—“स्वाध्यायोऽध्येतव्यः” ॥
 “अष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत तमध्यापयीत” ॥
 “सांगो वेदोऽध्येयो ज्ञेयश्च” इति अनारभ्योक्तमेव हि
 एकार्थता तु सर्वत्र विशेषोऽप्युच्यते स्फुटः ॥
 स्वाध्यायशब्दो वेदे हि रूढो योगोऽपि वर्तते ॥ ६ ॥
 सुष्टा समंतादध्येयः शोभनं नियमैर्युतम् ॥
 देशे काले गुरौ स्वस्मिन्येऽपेक्ष्यंते गुणा इह ॥ ७ ॥
 आ सर्वतः पुनस्तत्र यथा शंका न जायते ॥
 शब्दे ह्यर्थे ह्यनुष्ठाने तथाऽध्येयो हि वैदिकैः ॥ ८ ॥
 अपर्णताद्यपहतपाप्मादिसकलैर्गुणैः ॥
 प्रजापतिमुखैर्वेदो यथा हि पठितः पुरा ॥ ९ ॥
 तादृग्गुणविशिष्टोऽत्र वेदः स्वाध्याय उच्यते ॥
 तव्यस्त्वावश्यके प्रोक्तो न विधिर्ज्ञातृबोधनात् ॥ १० ॥

स्वाध्यायपदतो ज्ञेयं तन्माहात्म्यफलं तथा ॥
 ज्ञातृज्ञापनतासिद्धयै द्वितीयं वाक्यमीर्यते ॥ ११ ॥
 वसुरुद्रादित्यवर्षेऽस्यो वर्णाः क्रमाद्विजाः ॥
 अध्याप्या इति तस्यापि नियोगः श्रुतिचोदितः ॥ १२ ॥
 पराधीनतया बाले न विधिः श्रुतिचोदितः ॥
 तथाध्यापनसिद्धयर्थं तृतीयं वाक्यमीर्यते ॥ १३ ॥
 सांगेऽधीते तथा ज्ञाते स्वध्यायस्तस्य सिद्धयति ॥
 अध्यापनप्रयुक्तं हि प्रथमं लिंगयोगतः ॥ १४ ॥
 आत्मनेपदतः स्वस्य स्यातां वृत्तिश्च सेत्स्यति ॥
 उपनीय तु यः शिष्यं वेदमध्यापयेद् द्विजः ॥ १५ ॥
 सरहस्यं तदंगं च तमाचार्यं प्रचक्षते ॥
 “आचार्यवान्पुरुषो वेद” ॥
 “आचार्यं मां विजानीयाद् ॥
 “गच्छेदाचार्यसंसदि” इति ॥
 स्वातंत्र्ये वयसा जाते तस्यावश्यकमीर्यते ॥ १६ ॥
 मर्यादाभंगतः केचित्कृत्ये विव्यर्थतां जगुः ॥
 शब्दार्थमनपेक्ष्येव निर्णयं च स्वबुद्धितः ॥ १७ ॥
 अध्यापनप्रयुक्तं हि तस्मादध्यापनं मतम् ॥

एतर्ह्यपि तथैवैतन्न कार्यं कल्पनं ततः ॥ १८ ॥
 तत्र संशयमापन्ना बुद्धिर्वाक्यार्थनिर्णये ॥
 एकवाक्यत्वसंदेहादैकार्थ्याभावतः स्फुटम् ॥ १९ ॥
 स एकोऽर्थोऽत्र वक्तव्यो यच्छरीरप्रवेशतः ॥
 एकार्थतां श्रुतिर्याति तदभावे तु निष्फला ॥ २० ॥
 कुंठितैव भवेन्नूनं वेदाध्ययनबोधने ॥
 वेदोऽखिलो धर्ममूलं धर्मो यस्यां मदात्मकः ॥ २१ ॥
 एवं पूर्वपिभिः प्रोक्तं जैमिनिः प्रथमं स्वयम् ॥
 निश्चित्य लोकशिक्षार्थमर्थप्राधान्यतस्तथा ॥ २२ ॥
 धर्मं विचारयामास प्रामाण्यादिपुरःसरम् ॥
 संदेहस्तु पुनर्जातो वेदांतेषु यथा पुरा ॥ २३ ॥
 एकवाक्यत्वमेपां हि धर्मकांडे कथं भवेत् ॥
 धर्मः पञ्चविधो द्वेधा पङ्क्तिभिः संपद्यते तु सः ॥ २४ ॥
 देशकालद्रव्यकर्तृमंत्रकर्मविभेदतः ॥
 सर्वो वेदस्तेषु लीनो वेदांतेषु विचार्यते ॥ २५ ॥
 यदेव विद्ययेत्याह ब्रह्मा ब्रह्मिष्ठ एव च ॥
 तज्ज्ञानं तेषु हि प्रोक्तं कर्तृशेषास्ततस्तु ते ॥ २६ ॥
 ज्ञाननिष्ठाय देयानि कव्यानीति यथा तथा ॥
 फलश्रुत्यां पूर्वकांडसमाध्या चावगम्यते ॥ २७ ॥

ब्रह्मविद्ब्रह्म भवति परं वाप्नोति कुत्रचित् ॥

“वेदमनूच्य आचार्यः” इत्युक्तोपनिषद्वचः ॥ २८ ॥

शास्त्रांतरेऽप्येवमेव वैदिकानामतस्तथा ॥

अतः स्वतंत्रता वाच्या तथा चेन्नैकवाक्यता ॥ २९ ॥

“वेदोऽखिलो धर्ममूलम्” इत्यादिश्च विरुद्धयते ॥

वैदिकानामभिधानं स्वरादिनियमैर्युतम् ॥ ३० ॥

वेदा एव न चान्यार्था वाच्या बुद्धिमता क्वचित् ॥

अतो वेदांतवाक्यान्याप्रसिद्धिः वैदिकानामपि तथैव

प्रसिद्धिरिति चेत् ॥ एवं लोकसिद्धस्य जगतो

लोकप्रतीतिं बाधित्वा ब्रह्मत्वेनालौकिकत्वं संपाद्यत

इति अर्धजस्तीयन्यायात्तदंतत्वम् ॥ ननु लोकनि-

पुणाः कथं मन्यन्ते ॥ शब्दार्थविचारेणेति ब्रूमः ॥

कथम् ॥ शब्दानामर्थे विचार्यमाणे ब्रह्मेव सर्वं भवति ॥

घटपटादिशब्दा धर्मवाचका एव भवितुमर्हति ॥

घटत्वादिविशिष्टवाचका ह्येत इति लोकप्रसिद्धिः ॥

घटत्वमिति घटगतो धर्मः कश्चिद्यत्सद्भावात् घटप-

दवाच्यताधर्मिणः “तस्य भावस्त्वतलौ” इति त्वो

भावप्रत्ययः ॥ भाव इति भूधातोर्धञि रूपम् ॥

भूधातुः सत्तायां व्याप्तौ वा ॥ उभयथापि व्याप-

कस्य सतो वा धर्मस्यवाचको भवति ॥ घञ्स्वार्थे ॥
 अन्यथा अनवस्था स्यात् ॥ तथा च घटत्वं नाम
 सतः व्यापकस्य वा धर्म इत्युक्तं भवति ॥ एवं पट-
 त्वादिष्वपि ॥ तथा च प्रकृत्यर्थः सन् व्यापको वा
 यदा भवति तदैव प्रत्ययार्थेनैकवाक्यता भवति ॥
 ततश्च सर्वेषामेकार्थता स्यात् ॥ अत आकृतिविशे-
 षव्यंग्या धर्मास्ते भिन्ना एव शक्तिसंकोचेन व्यवहार-
 सिद्धयर्थमंगीकर्तव्याः ॥ तथा च घटादिशब्दाः अरु-
 णादिशब्दवद्धर्मवाचका न च स्वरूपतः सतो भिन्नाः
 प्रत्यक्षतः स्वीकर्तव्या इति वाच्यम् ॥ कारणीभूत-
 स्य सतः एकत्वात्कार्ये कृतो भेदः समायाति ॥ मृद
 इवांशभेदादिति चेत् ॥ अस्तु तर्हि अंशेन भेदः ॥
 अस्तिकः संदेहः कार्यकारणयोर्भेद इति चेत् ॥ न
 कार्ये समवेतत्वात्कारणमप्यस्तीति मन्तव्यम् ॥ तथा
 च कार्ये द्विगुणगुरुत्वापत्तिः, न वा भेदः प्रतीयेत ॥
 पिंडावस्था गता घटावस्था जातेत्येव प्रतीतिः ॥
 तथा चाकृतिरेव भिन्नेति धर्मभेद एव जातः इति
 वक्तव्यम् ॥ तथा च सतोऽयंशेन धर्मभेद एव
 जगज्जातमिति सदेकमेव ॥ न वांशांशिनोर्भेदः

सिद्ध्यति ॥ पूर्ववदेव द्विगुणभासपत्तेः ॥ अंशाना-
मिव परस्परं भेदो नाम नानात्वं चेत् ॥ ओमित्यत्र
केचित् ॥ “बहु स्याम्” इति श्रुतेः ॥ वस्तुतस्तु
“पूर्णात्पूर्णमुदच्यत” इति श्रुतेर्नाशेन नानात्वम् ॥
कार्यावस्थायां व्यापकत्वस्य तिरोभाव एव ॥ अथा-
न्योन्याभावः स च प्रतियोगितावच्छेदकारोपापवा-
दलक्षणः ॥ तथा च घटत्वं पटत्वं चैकत्र नास्तीत्युक्तं
भवति ॥ नैतत्सारम् ॥ सति द्रव्ये पार्थिवे च द्रव्यो-
र्विद्यमानत्वात् सर्वगुणप्रसिद्धये तथा प्रकटस्य धर्म-
स्य वैषम्यलक्षणानि बंधना प्रतीतिः नटस्य नानारूपेण
प्रकटस्य रूपद्वये भेदप्रतीतिवत् ॥ श्रुतिस्मृतिविद-
त्प्रतीत्या वस्तुनः एकत्वे सिद्धे प्रतीतिर्धर्मनिबंध-
नैव ॥ तर्हि धर्माः स्वतो धर्मिणश्च भिन्ना इति
सिद्धम् ॥ नैतदप्यस्ति ॥ तस्यैव प्रथमं धर्मरूपेणा-
विर्भावात् ॥ “नाऽब्रह्मैवार्थः प्रतीयते” ॥
अतः कृतापि जिज्ञासा कुंठितैव भवेद् ध्रुवम् ॥३१॥
अनारभ्याधीतगार्ह्यस्मार्ता इव भवेद्यदि ॥
प्रक्रिया महता वृत्तिः स्वातंत्र्यं चात्र तेन न ॥३२॥
धर्मार्थकाममोक्षाख्यं श्रेयः स्मार्तं न वेदिकम् ॥

पुरुषेक्षावशेनैते साध्यसाधनतां गताः ॥ ३३ ॥
 अलौकिको हि वेदार्थः प्रमाणांतरगो न हि ॥
 परमात्मविचारेण ते चत्वारो ह्यलौकिकाः ॥ ३४ ॥
 धर्मे ब्रह्मणि च प्रोक्ता विराजमभिपद्यते ॥
 अमृती भवति “ प्रजापतेरेव सायुज्यमुपैतीदं सर्वं
 प्रजापतिः ॥ न स पुनरावर्तते ॥ वसीयान्भवति
 स निमेष्यन् ॥ कामुका एव स्त्रियो भवंति ” ॥
 “ य एवं वेद प्रतितिष्ठति अन्नवानन्नादो भवति ॥
 महान्भवति प्रजया पशुभिर्ब्रह्मवर्चसेन ” इत्यादि-
 फलत्वेन तथैव ते ॥ ३५ ॥

अथ वेदाध्ययनं ब्रह्मचर्ये वेदांताध्ययनं संन्यास
 इति तद्विचारः पृथगेव समाप्तिश्च श्रूयते शिक्षायां
 “ वेदमनूच्याचार्योतेवासिनमनुशास्ति ” इत्यादिना
 उपनिषदनंतरं पठिताचार्यांतरेऽपि गुणोपसंहारन्या-
 येन पूर्वकांडाध्ययनमेव ब्रह्मचर्ये नोत्तरकांडस्य
 सौकर्यार्थमेव पाठांतरम् ॥ इदानीं विचारस्तु पश्चा-
 देवेति नैकवाक्यता ॥ अत एव विचारोऽपि पृथ-
 गेवं सांगोपनिषद इति पृथक्पुराणेषु निर्देश इति ॥

१ पूर्वकांडविचारो जैमिनिना कृतः- उत्तरकांडविचारो व्या-
 सनेन कृत इत्यतस्तथेत्यर्थः.

अथवा कुत्रापि आश्रमे विचारोऽस्तु, नैकवाक्यता,
न वेदत्वमुपनिषदाम् ॥ स्वरादिनियमस्तदंताना-
मपि आचारपरंपरया ॥ वाक्येन तूपयोगो “यदेव
विद्यया करोति” इति ॥ तथापि कथमुपयोग इति
चेत् ॥ उच्यते ॥ लौकिकेषु पदार्थेषु सांगो यज्ञो-
ऽध्यस्यते वैदिके तत्रार्थे वैदिकता संपद्यत इति
ब्रह्मवादेन सर्वस्यापि ब्रह्मत्वेऽवगते ब्रह्मण्येव यज्ञः
प्रतिष्ठितोऽपि भवति ॥ अयज्ञकालेऽपि वैदिकत्वं
सिद्ध्यति न तु वेदांतत्वम् ॥ कथम् ॥

तत्र कृष्णप्रसादेन मायावादो निराकृतः ॥
आवैदिको महादेवस्तत्र साक्षी न संशयः ॥ १ ॥
ये वैदिका महात्मानस्तेषां चानुमतिस्तथा ॥
अवेदविन्न मनुते मया चोपेक्षितः पुनः ॥ २ ॥
स्थापितो ब्रह्मवादो हि सर्ववेदांतगोचरः ॥
काशीपतिस्त्रिलोकेशो महादेवस्तु तुष्यतु ॥ ३ ॥
कस्यचित्त्वथ संदेहः स मां पृच्छतु सर्वथा ॥
न भयं तेन कर्तव्यं ब्राह्मणानामियं गतिः ॥ ४ ॥
डिंडिस्तु वादितो द्वारि विश्वेशस्य मयात्र हि ॥
विद्वद्भिः सर्वथा श्राव्यं ते हि सन्मार्गरक्षकाः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पदीसितानो पञ्चाव्ययनमित्रं समाप्तम् ।

अथ श्रीभागवतैकादशस्कंधार्थ- निरूपणकारिकाः ।

श्रीगणेशाय नमः ।

निरोधलीलामुक्तानां मुक्तिस्तदनुवर्ण्यते ॥
मुक्तानामाश्रयः कृष्णो नान्येषामिति शास्त्रतः ॥१॥
अनन्यत्वं तदा सिध्येन्न त्वध्यासो मनागपि ॥
प्रपञ्चविस्मृतिः कृष्णासक्तिश्चाध्याससंभवे ॥ २ ॥
भजनानन्दसिद्ध्यर्थं द्विरूपत्वमपीष्यते ॥
एकत्वे शिथिलाध्यासो निरोधेन भविष्यति ॥ ३ ॥
नाशो ज्ञानेन मुक्तस्य सम्यगाश्रयसिद्ध्ये ॥
अवतारवदेवात्र निरूपणमपीष्यते ॥ ४ ॥
यथाधिकारबोधाय सर्वा लीलाः फलावधि ॥
मुक्तिं हित्वाऽन्यथारूपस्वरूपेण व्यवस्थितिः ॥ ५ ॥
लीला भगवतः सेयमाश्रयो भगवानतः ॥
विषयाः सात्त्विका जीवनिर्गुणाश्च द्विरूपतः ॥ ६ ॥
वसुदेवोद्भवौ तत्र विषयौ सत्त्वनिर्गुणौ ॥
अन्यथारूपमीशस्य माययेति हरेः कृपा ॥ ७ ॥
येर्धर्मास्ते हि वक्तव्या अन्यथारूपनाशकाः ॥
भक्ता एव हि तज्ज्ञाः स्युः सर्वज्ञः केवलं हरिः ॥८॥

स्वरूपेण व्यवस्था तु सर्वज्ञेनैव नान्यथा ॥
 आज्ञाकृतिर्निर्भयत्वं नैवाभ्यामुच्यते स्फुटम् ॥ ९ ॥
 जीवस्य यादृशं रूपं तेन नित्यं व्यवस्थितिः ॥
 यदौपनिषदं ज्ञानं प्रमया नेह तत्कथा ॥ १० ॥
 व्यवस्थाश्रयसिद्धौ तु न तृतीयेऽपि सूचितम् ॥
 द्वितीयेऽपि स्फुटं नोक्तं केवलौपनिषत्त्वतः ॥ ११ ॥
 अतः सर्वज्ञतासिद्धौ सर्वनिर्णयमुक्तवान् ॥
 आदिमध्यावसानेषु मुख्यलीलोच्यते हरेः ॥ १२ ॥
 हेतूद्यमफलैर्द्वेधा समग्रा न स्वतःफलाः ॥
 अतस्तु प्रथमेऽध्याये लीला भगवतोच्यते ॥ १३ ॥
 हेतुरूपा ससामान्या प्रश्नः पूर्वविनिश्चितः ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धभाचार्यविरचिता एकादशस्कंधार्धनिरूपण-

कारिकाः समाप्ताः ॥

अथ श्रीकृष्णप्रेमामृतम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

एकदा कृष्णविरहाद्ध्यायन्ती प्रियसंगमम् ॥
 मनोवाप्पनिरासाय जल्पन्तीदं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥
 कृष्णः कृष्णंदुरानंदो गोविंदो गोकुलोत्सवः ॥

१ मनोभ्यया निरा. पा० इति मम प्रतिपाति.

गोपालो गोपगोपीशो बलवेदो ब्रजेश्वरः ॥ २ ॥
 प्रत्यहं नूतनतरस्तरुणानन्दविग्रहः ॥
 आनन्दकसुखस्वामी संतोषाक्षयकोशभूः ॥ ३ ॥
 आभीराभिनवानन्दः परमानन्दकंदलः ॥
 वृंदावनकलानाथो ब्रजानंगनवाङ्कुरः ॥ ४ ॥
 नयनानन्दकुसुमो ब्रजभाग्यफलोदयः ॥
 प्रतिक्षणातिसुखदो मोहनो मधुरद्युतिः ॥ ५ ॥
 सुधानिर्यासनिचयः सुन्दरः शीतलाकृतिः ॥
 नवयौवनसंभिन्नश्यामामृतरसार्णवः ॥ ६ ॥
 इन्दनीलमणिस्वच्छो दलितांजनचिक्कणः ॥
 इंदीवरसुखस्पर्शो नीरदस्निग्धसुन्दरः ॥ ७ ॥
 कर्पूरागरुकस्तूरीकुङ्कुमाक्ताङ्गधूसरः ॥
 संकुंचितकचग्रस्तोलसच्चारुशिखंडकः ॥ ८ ॥
 मत्तालिविभ्रमत्पारिजातपुष्पावतंसकः ॥
 आननेन्दुजितानंतपूर्णशारदचंद्रमाः ॥ ९ ॥
 श्रीमल्ललाटपाटीरतिलकालकरंजितः ॥
 लीलोन्नतभ्रुविलासो मदालसविलोचनः ॥ १० ॥
 आकर्णारक्तसौंदर्यलहरीदृष्टिमंथरः ॥
 वृण्यमानस्वनयनः संवीक्षणविचक्षणः ॥ ११ ॥

अपांगेस्तिसौभाग्यतरलीकृतलोचनः ॥

ईपन्मुद्रितलोलाक्षः सुनासापुटसुन्दरः ॥ १२ ॥

गण्डप्रांतोल्लसत्कर्णमकराकृतिकुण्डलः ॥

प्रसन्नानन्दवदनो जगदाह्लादकाननः ॥ १३ ॥

सस्मेराधरलावण्यप्रकाशीकृतदिङ्मुखः ॥

सिंदूरारुणसुस्निग्धमाणिक्यदशनच्छदः ॥ १४ ॥

पीयूषाधिकमाध्वीकसूक्तश्रुतिरसायनः ॥

त्रिभंगललितस्तिर्यग्ग्रीवश्चैलोक्यमोहनः ॥ १५ ॥

कुञ्चिताधरसंसक्तकूजद्वेणुविनोदवान् ।

कंकणांगदकेयूरमुद्रिकाविलसद्भुजः ॥ १६ ॥

स्वर्णसूत्रसुविन्यस्तकौस्तुभामुक्तकंधरः ॥

सुक्ताहारलसद्वक्षःस्फुरच्छ्रीवत्सलाञ्छनः ॥ १७ ॥

आपीनहृदयो नीपमाल्यवान्बन्धुरोदरः ॥

संवीतपीतवसनो रशनाविलसत्कटिः ॥ १८ ॥

अंतरीयपटीबंधप्रपदांदोलितांचलः ॥

अरविदपदद्वंद्वकलकणितनूपुरः ॥ १९ ॥

बंधूकारुणमाधुर्यसुकुमारपदांबुजः ॥

नखचंद्रजिताशेषदर्पणेषु मणिप्रभः ॥ २० ॥

ध्वजवज्रांकुशांभोजराजचरणपल्लवः ॥

त्रैलोक्याद्भुतसौंदर्यपरिपाकमनोहरः ॥ २१ ॥
 साक्षात्केलिकलामूर्तिः परिहासरसार्णवः ॥
 यमुनोपवनश्रेणीविहारी ब्रजनागरः ॥ २२ ॥
 गोपांगनाजनासक्तो वृंदारण्यपुरंदरः ॥
 आभीरनागरीप्राणनायकः कामशेखरः ॥ २३ ॥
 यमुनानाविको गोपीपारावारकृतोद्यमः ॥
 राधावरुंधनरतः कदंबवनमंदिरः ॥ २४ ॥
 ब्रजयोपित्सदाहृद्यो गोपीलोचनतारकः ॥
 जीवनानंदरसिकः पूर्णानंदकुतूहलः ॥ २५ ॥
 गोपिकाकुचकस्तूरीपंकिलः कोकिलालसः ॥
 अलक्षितकुटीरस्थो राधासर्वस्वसंपुटः ॥ २६ ॥
 बलवीवदनांभोजमधुपानमधुव्रतः ॥
 निगूढासविद्गोपीचित्ताह्लादकलानिधिः ॥ २७ ॥
 कालिंदीपुलिनानंदी क्रीडातांडवपंडितः ॥
 आभीरिकानवानंगरंगभूमिसुधाकरः ॥ २८ ॥
 विदग्धगोपवनिताचित्ताकृतविनोदवान् ॥
 नानोपायनपाणिस्वगोपनारीगणावृतः ॥ २९ ॥
 वांछाकल्पतरुः कामकलारसशिरोमणिः ॥
 कंदर्पकोटिलावण्यः कोटींदुललितद्युतिः ॥ ३० ॥

नवीनमधुरस्नेहः प्रेयसीप्रेमसंचयः ॥
 गोपीमनोरथाक्रांतो नाट्यलीलाविशारदः ३१ ॥
 जगत्रयमनोमोहकरो मन्मथमन्मथः ॥
 गोपसीमंतिनीशश्वद्वावापेक्षापरायणः ॥ ३२ ॥
 प्रत्यंगरभसावेशप्रमदाप्राणवल्लभः ॥
 रासोल्लासमदोन्मत्तो राधिकारतिलंपटः ॥ ३३ ॥
 खेलालीलापरिश्रान्तः स्वेदांकुरचिताननः ॥
 गोपिकांकलसञ्छ्रीमान्मलयानिलसेवितः ॥ ३४ ॥
 इत्येवं प्राणनाथस्य प्रेमाभूतरसायनम् ॥
 यः पठेच्छ्रावयेद्वापि स प्रेम्णि प्रमिलेद्धवम् ॥ ३५ ॥
 इति श्रीवल्लभाचार्यविरचितं प्रेमाभूतं संपूर्णम् ।

अथ श्रीनंदकुमाराष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सुंदरगोपालम् उर्वरवनमालं नयनविशालं दुःखहरं
 वृंदावनचंद्रमानंदकंदं परमानंदं धरणिधरम् ॥ वल्ल-
 भघनश्यामं पूर्णकामम् अत्यभिरामं प्रीतिकरं भज-
 नंदकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥१॥
 सुंदरवारिजवदनं निर्जितमदनम् आनंदसदनं मुकु-

१ उल्लसन्. २ घनशोभन्. ३ पूर्णसुकामम्. ४ इति पा० ममप्रतिभाति.

दधरं गुंजाकृतिहारं विपिनविहारं परमोदारं चीरहरम् ॥
 वल्लभपटपीतं कृतउपवीतं करनवनीतं विबुधवरं
 भजनंदकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥२॥
 शोभितसुखमूलं यमुनाकूलं निपटअतूलं सुखदवरं
 सुखमंडितरेणुं चारितधेनुं वादितवेणुं मधुरसुरम् ॥ वल्ल
 भमतिविमलं शुभपदकमलं नखरुचिविमलं तिमिरहरं
 भजनंदकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥३॥
 शिरमुकुटसुदेशं कुंचितकेशं नटवरखेपं कामवरं माया-
 कृतमनुजं हलधरसहजं प्रतिहतदनुजं भारहरम् ॥
 वल्लभव्रजपालं सुभगसुचालं हितमनुकालं भाववरं
 भजनंदकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥४॥
 इंदीवरभासं प्रकटसुरासं कुसुमविकासं वंशिंधरं हित-
 मन्मथमानं रूपनिधानं कृतकलिगानं चित्तहरम् ॥
 वल्लभमृदुलं कुंजनिवासं विविधविलासं केलिकरं
 भजनंदकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥५॥
 अतिपरमप्रवीणं पालितदीनं भक्ताधीनं कर्मकरं मोह-
 नमतिधीरं कणिर्वलिवारं हतपतवीरं तरलतरम् ॥

१ वल्लभपीतपटं. २ कृतउपवीतं. ३ निलयमशीलं. ४ वंशवर इति
 पा० ममप्रतिभाति. ५ कलिवलिवारं. अथवा चलिवलिवारं.

वल्लभव्रजरमणं वारिजवदनं जलधरशमनं शैलधरं
 भज नन्दकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥६॥
 जलधररुचिकायं ललितत्रिभंगं बहुकृतिरंगं रसिकवरं
 गोकुलपरिवारं मदनाकारं कुञ्जविहारं गूढनरम् ॥
 वल्लभव्रजचन्द्रं सुभगसुच्छन्दं परमानन्दं प्रातिहारं
 भज नन्दकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं ब्रह्म परम् ॥७॥
 वन्दितचरणयुगं पावनकरणं जगदुद्धरणं विमलधरं
 कालियशिरगमनं कृतफणिनमनं घातितयैमनं मृदु-
 लतरम् ॥ वल्लभदुःखहरं निर्मलचरणम् अशरणशरणं
 मुक्तिकरं भज नन्दकुमारं सर्वसुखसारं तत्त्वविचारं
 ब्रह्म परम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहन्नाथार्यविरचितं श्रीनन्दकुमाराष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीगिरिराजधार्यष्टकम् ।

श्रीगोपीजनबल्लभाय नमः ।

भक्ताभिलाषाचस्तानुसारी दुग्धादिचौर्येण यशो-
 विविसारी ॥ कुमारतानन्दितघोषनारिर्मम प्रभुः श्रीगि-
 रिराजधारी ॥ १ ॥ ब्रजांगनावृन्दसदाविहारी अंगैर्गु-

हांगारस्तमोपहारी ॥ क्रीडारसावेशतमोभिसारी मम
 प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥ २ ॥ वेणुस्वनानंदितपन्न-
 गारी ॥ रसातलानृत्यपदप्रचारी ॥ क्रीडन् वयस्था-
 कृतिदैत्यमारी ॥ मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥ ३ ॥
 पुलिंददाराहितशंवरारी रमासदोदारदयाप्रकारी ॥
 गोवर्धने कंदफलोपहारी मम प्रभुः श्रीगिरिराज-
 धारी ॥ ४ ॥ कलिंदजाकूलदुकूलहारी कुमारिका-
 कामकलावितारी ॥ वृंदावने गोधनवृंदचारी मम
 प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥ ५ ॥ ब्रजेंद्रसर्वाधिकशर्म-
 कारी महेंद्रगर्वाधिकगर्वहारी ॥ वृंदावने कंदफलो-
 पहारी मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी ॥ ६ ॥ मनःक-
 लानाथतमोविदारी वंशीस्वाकारिततत्कुमारिः ॥ रासो-
 त्सवोद्वेल्लरसाब्धिसारी मम प्रभुः श्रीगिरिराजधारी
 ॥ ७ ॥ मत्तद्विपोद्दामगतानुकारी छुंउत्प्रसूनाप्रप-
 दीनहारी ॥ रामोरेसस्पर्शकस्पसारी मम प्रभुः श्रीगि-
 रिराजधारी ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहन्नाथार्यविरचितं गिरिराजधार्यष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीकृष्णाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीगोपगोकुलविवर्धन नन्दसूनो ॥ राधापते ब्रज-
 जनार्तिहरावतार ॥ मित्रात्मजातटविहारण दीन-
 बंधो ॥ दामोदराच्युत विभो मम देहि दास्यम् ॥ १ ॥
 श्रीराधिकारमण माधव गोकुलेंद्र ॥ सूनो यदूत्तम
 रमाचिंतपादपद्म ॥ श्रीश्रीनिवास पुरुषोत्तम विश्व-
 मूर्ते गोविंद यादवपते मम देहि दास्यम् ॥ २ ॥
 गोवर्धनोद्धरण गोकुलवल्लभाद्यवंशोद्धटालयहरेऽखि-
 ललोकनाथ ॥ श्रीवासुदेव मधुसूदन विश्वनाथ
 विश्वेश गोकुलपते मम देहि दास्यम् ॥ ३ ॥ रासो-
 त्सवप्रिय बलानुज सत्स्वराशे भक्तानुकंपित भवार्ति-
 हराधिनाम ॥ विज्ञानधाम गुणधाम किशोरमूर्ते सर्वेश
 मंगलतनो मम देहि दास्यम् ॥ ४ ॥ सद्धर्म-
 पाल गरुडासन यादवेंद्र ब्रह्मण्यदेव यदुनंदनभक्ति-
 दान ॥ संकर्षण प्रियकृपाऽऽलय देव विष्णो सत्य-
 प्रतिज्ञ भगवन् मम देहि दास्यम् ॥ ५ ॥ गोपी-
 जनप्रियतमक्रियैकलभ्य राधावरप्रिय वरेण्य शर-
 ण्यनाथ ॥ आश्रयवाल वरदेश्वर पूर्णकाम विद-

तमाश्रय विभो मम देहि दास्यम् ॥ ६ ॥ कंदर्पको-
टिमदहारण तीर्थकीर्ते विश्वैकबंध करुणार्णव तीर्थ-
पाद ॥ सर्वज्ञ सर्ववरदाश्रय कल्पवृक्ष नारायणाखि-
लगुरो मम देहि दास्यम् ॥ ७ ॥ वृंदावनेश्वर मुकुंद
मनोज्ञवेष वंशीविभूषितकरांबुज पद्मनेत्र ॥ विश्वेश
केशव ब्रंजोत्सव भक्तिवश्य देवेश पांडवपते मम देहि
दास्यम् ॥ ८ ॥ श्रीकृष्णस्तवरत्नमष्टकमिदं सर्वार्थिदं
वर्ण्यतां भक्तानां च हितं हरेश्च नितरां यो वै पठे-
त्पावनम् ॥ तस्यासौ ब्रजराजसूनुरतुलां भक्तिं
स्वपादांबुजे सत्सेव्ये प्रददाति गोकुलपतिः श्रीरा-
धिकावल्लभः ॥ ९ ॥

इति श्रीमद्वल्लभाचार्यविरचितं श्रीकृष्णाष्टकं समाप्तम् ।

अथ गोपीजनवल्लभाष्टकम् ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

नवाम्बुदानीकमनोहराय प्रफुल्लराजीवविलोच-
नाय वेणुस्वनैर्मोदितगोकुलाय नमोऽस्तु गोपीज-
नवल्लभाय ॥ १ ॥ किरीटक्रेपूरविभूषिताय त्रैवेयमालाम-

णिरंजिताय ॥ स्फुरच्चलत्कांचनकुंडलाय नमोऽस्तु
 गोपीजनवल्लभाय ॥ २ ॥ दिव्यांगनावृंदनिपेवि-
 ताय स्मितप्रभाचारुमुखांबुजाय ॥ त्रैलोक्यसंमोह-
 नसुंदराय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ३ ॥
 रत्नादिमूलालयसंश्रिताय कल्पद्रुमच्छायसमाश्रि-
 ताय ॥ हेमस्फुस्मंडलमध्यगाय नमोऽस्तु गोपीज-
 नवल्लभाय ॥ ४ ॥ श्रीवत्सरोमावलिरंजिताय वक्ष-
 स्थले कौस्तुभभूषिताय ॥ सरोजकिंजल्कनिभांशु-
 काय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ५ ॥ दिव्यां-
 गुलीयांगुलिरंजिताय मयूरपिच्छच्छविशोभिताय ॥
 वन्यस्रजालंकृतविग्रहाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्ल-
 भाय ॥ ६ ॥ मुनीन्द्रवृंदैरभिसंस्तुताय क्षरत्पयोगोकुल-
 गोकुलाय ॥ धर्मार्थकामामृतसाधकाय नमोऽस्तु
 गोपीजनवल्लभाय ॥ ७ ॥ एनस्तमःस्तोमदिवाक-
 राय भक्तस्य चिंतामणिसाधकाय ॥ अशेषदुःखाम-
 यभेषजाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ८ ॥

इति श्रीमद्वृद्धभाचार्यविरचितं गोपीजनवल्लभाष्टकं समाप्तम् ।
 श्रीहरिरायजीविरचितमिति केचित् ।

अथ पंचश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

गृहं सर्वात्मना त्याज्यं तच्चेत्यक्तुं न शक्यते ॥
 कृष्णार्थं तत्प्रयुंजीत कृष्णोऽनर्थस्य मोचकः ॥ १ ॥
 संगः सर्वात्मना त्याज्यः स चेत्यक्तुं न शक्यते ॥
 स सद्भिः सह कर्तव्यः संतः संगस्य भेषजम् ॥ २ ॥
 अनुकूले कलत्रादौ विष्णोः कार्याणि कारयेत् ॥
 उदासीने स्वयं कुर्यात् प्रतिकूले गृहं त्यजेत् ॥ ३ ॥
 तत्यागे दूषणं नास्ति यतः कृष्णबहिर्मुखाः ॥
 अनुकूलस्य संकल्पः प्रतिकूलविसर्जनम् ॥ ४ ॥
 कैरिष्यत्यतिविश्वासो भर्तृत्वे वरणं यथा ॥
 आत्मनैवेद्यकार्पण्ये पङ्क्तिर्वा शरणागतिः ॥ ५ ॥

इति श्रीमद्वल्लभार्थकृता पंचश्लोकी समाप्ता ।

अथ न्यासादेशः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

न्यासादेशेषु धर्मत्यजनवचनतोऽकिंचनाधिक्रि-
 योक्ता कार्पण्यं वांगमुक्तं मदितरभजनापेक्षणं वा
 व्यपोदम् ॥ दुःसाध्येच्छोद्यमौ वा कचिदुपशमिताव-

न्यसंमेलने वा ब्रह्मास्त्रन्याय उक्तस्तदिह न विहतो
धर्म आज्ञादिसिद्धः ॥ १ ॥

इति श्रीबलुभाचार्यविरचितो न्यासादेशः समाप्तः ।

अथ श्रीमद्भागवतदशमस्कंधार्था- नुक्रमणिका ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

राजप्रश्नो हरेर्जन्मकारणं भूमिसांत्वनम् ॥
कंसबोधनपदपुत्रवधः कंसभयं नृपु ॥ १ ॥
मायाज्ञापनदेवादिस्तुतिः कृष्णसमुद्भवः ॥
वर्णनं कृष्णरूपस्य वसुदेवस्य संस्तुतिः ॥ २ ॥
देवक्यादिपुराकृत्यकथनं जगदीशितुः ॥
गोकुले नयनं कन्यामारणे तद्विभाषणम् ॥ ३ ॥
सांत्वनं वसुदेवस्य मोचनं भार्यया सह ॥
कंसदुर्भ्रतदैत्येषु साधुबालउपद्रवः ॥ ४ ॥
प्रादुर्भूते व्रजे कृष्णे व्रजराजमहोत्सवः ॥
मथुरागमनं नन्दवसुदेवसमागमः ॥ ५ ॥
पूतनासुपयःपानं नन्दगोपादिविस्मयः ॥
शकटव्यत्ययो दैत्यचक्रवातवधः शिशोः ॥ ६ ॥

सलालने मुखे धात्र्या जृम्भणे विश्वदर्शनम् ॥

रामकेशवयोर्नामिः करणं केलिरेतयोः ॥ ७ ॥

धौर्त्यं गोपवधूगेहे प्रसंगाद्भक्षणं मृदः ॥

दर्शनं विश्वरूपस्य नन्दभाग्यपुराकथा ॥ ८ ॥

चौर्यं हैयंगवस्याथ बन्धनं दामभिर्विलात् ॥

यमलार्जुनताशापो भंगश्चैव स्तुतिस्तयोः ॥ ९ ॥

बालक्रीडोपनन्दादिमन्त्रणं गमनं ततः ॥

वृन्दावने तयोः क्रीडा वयस्यैर्वनचारिणोः ॥ १० ॥

वत्सासुरस्य च वधो वकाघासुरयोरपि ॥

भोजनं सखिभिस्तीरे यमुनाया हरेर्मुदा ॥ ११ ॥

वत्स कृष्णत्वं वत्सपालयोः ॥

नं स्तुतिः कृष्णरतिर्गतिः ॥ १२ ॥

कायधेनुकाद्विवधस्तथा ॥

कृष्णो गोपीनेत्रमहोत्सवः ॥ १३ ॥

नेनेन गोपान् हसिजीवयत् ॥

गोत्रं तद्धार्याणां प्रलापनम् ॥ १४ ॥

धकथनं वह्निमोचनम् ॥

२ वधस्ततः ३ वने कृष्णस्यागमनं इति मम

क्रीडाप्रलंबनिधनं दावाग्नेर्मोचनं गवाम् ॥
 वर्षाशरद्वर्णनं च गोपीनां वचनामृतम् ॥ १५ ॥
 व्रतं गोकुलकन्यानां वस्त्राणां हरणं मुदा ॥
 वनभाग्यकथा गोपप्रार्थना प्रेषणं मखे ॥ १६ ॥
 विप्रभार्याप्रसादश्च पश्चात्तापो द्विजन्मनाम् ॥
 यागभंगो महेंद्रस्य धृतिर्गोवर्धनस्य च ॥ १७ ॥
 सुरेंद्रगर्वहरणं गर्गगीतस्य वर्णनम् ॥
 गोपशंकापगमनमिंद्रधेन्वभियाचनम् ॥ १८ ॥
 नंदस्य मोक्षणं गोपवैकुण्ठागमनं ततः ॥
 पंचाध्याय्यां निशि क्रीडा सर्पान्नंदस्य मोक्षणम् ॥ १९ ॥
 शंखचूडवधः पश्चाद् गोपीगीतं वृषार्दनम् ॥
 कंसनारदसंवादः कंसाक्रूरकथा ततः ॥ २० ॥
 केशिनो निधनं कृष्णान्नासूदर्पिकथा ततः ॥
 व्योमासुरवधोऽक्रूरागमनं गोकुलेषु च ॥ २१ ॥
 दर्शनानंददृष्टात्परोमांचो गद्गदा गिरः ॥
 संवादो रामकृष्णाभ्यां वर्णितं कंसचेष्टितम् ॥ २२ ॥
 रामकृष्णप्रयाणं च तथा गोपीप्रलापनम् ॥
 मथुरागमनं मध्ये हृदे कृष्णस्य दर्शनम् ॥ २३ ॥

स्तुतिः पुरगतिः पश्चाद्दर्शनं पुरसंपदः ॥

रजकस्य शिरस्छेदो वायकस्य वरादयः ॥ २४ ॥

सुदाम्नो वरदानं च कुञ्जासंदर्शनं हरेः ॥

धनुर्भंगः सैन्यवधः कंसदुर्हेतुदर्शनम् ॥ २५ ॥

रंगोत्सवे कुवल्यापीडयुद्धविघातनम् ॥

दर्शनं रामकृष्णस्य पौराणां प्रेमदर्शनम् ॥ २६ ॥

मल्लानां निधनं रंगे कंसस्य सह बंधुभिः ॥

पित्रोश्च सांत्वनं सर्वसुहृदां परितोषणम् ॥ २७ ॥

उग्रसेनाभिपेक्षश्च नन्दादिब्रजप्रेषणम् ॥

ईषद्विजातिसंस्कारः पठनं च गुरोर्गृहे ॥ २८ ॥

मृतपुत्रप्रदानं च गुरोः पंचजनार्दनम् ॥

पुनरागमनं शौरेर्मधुपुर्यां महोत्सवः ॥ २९ ॥

उद्धवप्रेषणं गोपीविलापपरिसांत्वनम् ॥

कुञ्जारतिस्तथाक्रूरप्रेषणं गजसाह्वये ॥ ३० ॥

पांडवेषु च वैषम्यं घृतराष्ट्रस्य बोधनम् ॥

इत्येवं दशमस्कंधपूर्वार्धे विनिरूपितम् ॥ ३१ ॥

जामातृवधसंतप्तजरासंधत्रमूवधः ॥

बहुशः सेनयोद्वेगो दारकादुर्गकारणम् ॥ ३२ ॥

यवनस्य वधो दृष्ट्वा मुचुकुंदस्य संस्तुतिः ॥

वरं दत्त्वा ततो म्लेच्छवधं कृत्वा धने ततः ॥३३॥
 नीयमाने वरैर्दक्षजरासंघात्पलायनम् ॥
 रेवताद्रेवतीकन्या बलदेवसमर्पणम् ॥ ३४ ॥
 रुक्मिणीप्रियसंदेशश्रवणादखिलान्निपून् ॥
 निर्जित्य निर्गमो गेहादंवित्राया हृतिर्विलात् ॥३५॥
 चैद्यसांत्वनसुर्वीशैस्ततो रुक्मिसमागमः ॥
 युद्धाक्षेपापराधे च मुंडनं तस्य कृष्णतः ॥ ३६ ॥
 रुक्मिणीदुःखशमनं रामवाक्यं च मोक्षणम् ॥
 ततो विवाहो रुक्मिण्या विधिवत्स्वपुरे तदा ॥३७॥
 प्रद्युम्नोत्पत्तिकथनं हरणं सृतिकागृहात् ॥
 मायावत्योक्तवृत्तांतः शंवरस्य वधस्ततः ॥ ३८ ॥
 पुनरागमनं गेहे संतोषो द्वारकौकसाम् ॥
 सूर्यात्स्यमंतकप्राप्तिर्यावनं तस्य वै हरेः ॥ ३९ ॥
 तत्संबंधात्प्रसेनस्य वधोऽकीर्तिर्हरेस्तथा ॥
 तन्मार्जनाय ऋक्षस्य गेहे गमनमेतयोः ॥ ४० ॥
 ज्ञात्वा सुरर्षभं युद्धाज्जांभवत्याः समर्पणम् ॥
 सत्राजितस्य प्राप्तस्य स्वतो दानं मुरारिणा ॥ ४१ ॥
 विवाहः सत्यमामाया दत्तायाः प्रीतये हरेः ॥
 रामेण सह कृष्णस्य गमनं गजसाह्वये ॥ ४२ ॥

अक्रूरकृतवर्मभ्यां प्रेस्ताच्छतधन्वनः ॥

सत्राजितवधो मध्ये कृष्णाच्छतधनोर्वधः ॥ ४३ ॥

रामस्य मिथिलायां त्रा गदाशिक्षा सुयोधने ॥

अक्रूरमणिदानं च शक्रप्रस्थे हरेर्गतिः ॥ ४४ ॥

कालिद्या संगतिः शौरेर्विवाहः स्वपुरे ततः ॥

मित्रविंदाहतिर्नामजित्युद्राहोऽत एव च ॥ ४५ ॥

भद्राया लक्ष्मणायाश्च विवाहो मुरधातिना ॥

पितुस्तत्तनयानां च नरकस्य च घातनम् ॥ ४६ ॥

भूमिस्तुती राजकन्याप्रेषणं स्वपुरे ततः ॥

गत्वा महेंद्रभवनं पारिजाताहतिर्वलात् ॥ ४७ ॥

उद्राहो राजकन्यानां रुक्मिणीकृष्णकौतुकम् ॥

कृष्णभार्याक्रिया पुत्रनामान्युद्राहपर्वणि ॥ ४८ ॥

रामाद्रुक्मिवधो द्यूते बाणस्य हरसंकथा ॥

उपास्वप्रकथा चित्रलेखया हरणं हरेः ॥ ४९ ॥

पौत्रस्य बंधनं चापि बाणयादवसंयुगे ॥

कृष्णशंकरयोर्युद्धं ज्वरसंस्तवनं ततः ॥ ५० ॥

बाणबाहुच्छिदा रुद्रस्तुतिर्वाणाभयं वरः ॥

उपाप्राप्तिर्नृगाख्यानं बलभद्रजगमः ॥ ५१ ॥

गोपीविलापो रामस्य स्तुतिर्गोपीभिरेव च ॥

यद्यपि प्रणवो व्याहृतयश्च तथा भवन्ति तथापि तेषामर्थः स्पष्ट एवेति गायत्र्यर्थो निरूप्यते गायत्र्यन्तर्गत-
 च्छब्दव्याख्यानं सत्यं परमिति कालत्रयाबाधितं सर्व-
 लोकप्रसिद्धं सत्यं परं श्रेष्ठं पुरुषोत्तमरूपं सर्ववेदप्रसिद्ध-
 मिति सवितुरित्युक्तम् ॥ प्रसवितुरिति ॥ गायत्री हि
 वेदमाता वेदत्रयार्थप्रतिपादिका भवति ॥ तेन निर्वि-
 घ्नवाक्प्रसवार्थं गायत्र्या भगवदुपस्थानं कुर्वाणाः
 गायत्र्यर्थमाहुः ॥ तेन गायत्र्या जगत्प्रसूत्वेन सर्व-
 कर्तृत्वम् ॥ यथा कामधेनोः कल्पवृक्षाच्चिन्तामणेर्भद्रा-
 देश्च जायमानाः पदार्था दृश्यन्ते न हि ते विकृता
 भवन्ति ॥ चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धयर्थं जगज्जननमि-
 त्यर्थः ॥ सर्वजीवानां सर्वपुरुषार्थसिद्धयर्थं जगदि-
 त्युक्तं भवति ॥ गायत्र्यर्थे हि प्रसवमात्रमुक्तं न स्थि-
 तिप्रलयौ ॥ वरेण्यभर्गःशब्दाभ्यां च पश्चात्सूचितौ ॥
 वरेण्यमिति भक्तिबीजम् ॥ “यमेवैष वृणुते तेन
 लभ्यः” इति श्रुतेः ॥ एतेन परस्परस्वरणमुक्तम् ॥ वर-
 णीयत्वोक्त्या यथा कन्या स्वाभिमतमेव स्वपतित्वेन
 वृणुते वरो वा तादृशीमेव कन्यां स्वस्त्रीत्वेन, तथा
 भगवान् स्वदासत्वेनात्मीयत्वेनाङ्गीकरोतीत्युच्यते ॥

तथा च यथा तदनंतरं नान्यत्र विनियोगस्तस्यास्तथै-
 वैतस्यापीति ज्ञापितं भवति ॥ पूर्वं केनापि ज्ञातुमश-
 क्यमित्यर्थः ॥ वरणीयं सुंदरमिति स्वतो दोषाभाव
 उक्तः ॥ भजनीयगुणान् वदन् सेवकोद्धारमाह ॥
 भर्ग इति ॥ संसारनिवृत्तिः भर्जयत्यखिलाविद्यामिति
 भर्गश्शब्दः सकारांतो व्याख्यातः ॥ स्वरूपस्फूर्त्यैव
 सर्वेषां सर्वाविद्यानां नाशक इत्यर्थः ॥ स्वरूपमेवा-
 विद्यानाशकम् ॥ प्रमेयबलमेतत् ॥ देवत्वेन सर्वज्ञ-
 त्वम् ॥ अत एव देवस्य धीमहीति समस्तानां
 तद्ध्यानं सर्वथा हितमिति ॥ धीमहि ध्यायेम प्रीतिं
 वा कुर्म इत्यर्थः ॥ धियो यो नः प्रचोदयादिति ॥
 धियः बुद्धीः प्रचोदयादिति ॥ तेन सर्वप्रेरकत्वमा-
 याति ॥ प्रकृष्टत्वेन मूलपुरुषोत्तमस्वरूपपर्यंतं चोद-
 यादिति प्रेरयति फलसंबन्धं करोतीत्यर्थः ॥ गायत्री
 बीजं वेदो वृक्षः श्रीभागवतं फलमिति फलसंबन्धेन
 श्रीभागवतप्रतिपाद्यं वेद्यं वास्तवं वस्तु इति ॥
 वास्तववस्तुषु “पिवत भागवतं रसमालयम्” इति ॥
 रसम् आलयम् आद् ईषदर्थे लयो मोक्षः यद्रसाग्रे
 सोऽपि ईषदतिवुञ्छ इत्यर्थः ॥ मोक्षाधिकारस्तु

“ब्रह्मानंदात्समुद्धृत्य भजनानन्दयोजने ॥ स रसस्तु
 रससमूहो रस इति रसलीलैकतात्पर्यमित्यर्थः ॥
 अत एव रस एव सर्वेन्द्रियास्वाद्यसाक्षात्स्वरूपसं-
 बन्धः मनोरथांतरूपः “यतो वाचो निवर्तते अप्राप्य
 मनसा सह ॥ आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् न विमेति
 कुतश्चन” इति श्रुतिप्रतिपाद्यः ॥ “रसो वै सः ॥
 रसः ह्येवायं लब्ध्वानंदी भवति” इति श्रुतिः ॥
 ननु प्रचोदयादिति गायत्रीचतुर्थः पादः संन्यासा-
 श्रमपर्यंतं प्रेरकत्वमापादयति कथं रसलीलातात्पर्य-
 कत्वमिति चेत्तत्राह ॥ भक्तिमार्गीयसंन्यासस्तु साक्षा-
 त्पुष्टिपुष्टिश्रुतिरूपाणां रसमंडलमंडनानाम् ॥ स्वयं
 मेवोक्तं “संत्यज्य सर्वविषयांस्तव पादमूलं प्राप्ता”
 इत्यादि चतुर्थाध्याये ताः प्रति भगवता ॥ “एवं
 मदर्थोज्झितलोकवेदस्वानाम्” इति तस्य स्वात्म-
 त्वेन परमकाष्ठापन्नखेहास्पदं प्रभुरेव स्फूर्त्येति “तत्त्व-
 मसि” इति महावाक्यार्थस्य “तन्मनस्कास्तदाला-
 पास्तद्विचेष्टास्तदात्मिकाः ॥ तद्वृणानेव गायंत्यो
 नात्मागाराणि सस्मरुः” इति सिद्धिः ॥ ननु तद्योऽ-
 हं सोऽसौ योऽसौ सोऽहमित्येक्यम् एवं परस्परं

स्वरूपव्यतिहारेण धर्मादिषु तैत्तिरीयके च- “अह-
मस्मि ब्रह्माहमस्मि” इति पठ्यते ॥ अत्र मध्यस्थं
ब्रह्मपदमुभयत्र संबध्यते ॥ तेनावृत्त्या व्यतिहारः ॥
अतो ब्रह्माभेदः सिध्यति ॥ तथा लीलामध्यपाति-
भक्तानामपि कृष्णोऽहमहं कृष्ण इतिभावमुख्य-
वाक्यं श्रूयते ॥ तज्ज्ञानं भक्तिकलमिति प्रफुल्ल-
भानं प्रतिवादिनं तत्स्वरूपं बोधयन्ति ॥ रसात्मक-
त्वाद्वक्तेः संयोगवियोगात्मकत्वाद्वितीयभावोद्वेके यथे
तरेश्वरलापादयो व्यभिचारिभावास्तथाऽतिविगाढ-
भावेन तदभेदस्फूर्तिरप्येकः सः न तु सार्वत्रिकः ॥
तदात्मानं तत्त्वेन विशिष्यन्ति तं च स्वात्मत्वेन सोऽत्र
व्यतिहासपदार्थ इत्यर्थः ॥ अपरं च उद्देश्यविधेयभा-
वत्स्फूर्त्या न ह्यद्वैतज्ञानमस्ति किं तु भावनामात्रम् ॥
भक्तानां तु विरहभावे तदात्मकत्वमेवाखण्डं स्फुरति
येन लीलाः स्वतः कुर्वन्ते ॥ तद्यथा तथा श्रीमद्भा-
गवतदशमस्कंधविवृतौ प्रपञ्चितमस्माभिः ॥ एवं सति
मुख्यं यदद्वैतज्ञानं तद्भक्तिभावैकदेशव्यभिचारिभा-
वेणैकतर इति सर्पपस्वर्णाचलयोस्त्विं ज्ञानभक्त्योस्ता-
स्तम्यं कथं वर्णनीयमिति भावः ॥ भक्तिमार्गीयसंन्यासे

चतुर्थपादगायत्र्यर्थस्तु योऽहं सोऽसौ योऽसौ सोऽह-
मिति यः पुरुषोत्तमः सोऽहं भक्तः फलप्रकरणप्रथमा-
ध्याये बाहुप्रसार इति भिन्नसंयोग उक्तः ॥ द्वितीया-
ध्याये “अंतर्हिते भगवति” इत्यादिविप्र योगेऽसौ उभ-
यत्र एकात्मको भवति ॥ द्वितीये योऽसौ तृतीयाध्याये-
प्येकात्मनोरेव द्विवचनोभयभावात्मकस्फूर्तिः योऽसौ
उभयभावात्मकः चतुर्थाध्याये “तासामाविरभूत्”
इत्यादि नोक्तः सोऽहमिति सपुरुषोत्तमः अहं भक्तो
भिन्नो भवति ॥ तस्मात्पंचमाध्याये संयोगरसेपरमका-
ष्ठापन्नः अनिर्वचनीयरससमूहगतससाब्धिकल्लोलस-
र्वेन्द्रियास्वाद्यरसानुभवं करोति वेदोक्तमहावाक्यात्
“तत्त्वमसि” इति “अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि” इत्यादि-
विप्रयोगभावात्मकरसानंदो भवति ॥ संयोगरसे
“भगवन्स्तवास्मि” इति गद्ये कामाक्षरं पश्चाद्दी-
जम् ॥ “अभयं सर्वभूतेभ्यो ददाम्येतद् व्रतं मम”
इति “मामेकमेव शरणमात्मानं सर्वदेहिनाम् ॥
याहि सर्वात्मभावेन संयास्यस्यकृतोभयः” इत्यादी-
तिदिक् ॥ अत एव श्रुतिः—“आत्मानं द्वेधाऽपात-
यत पतिश्च पत्नी चामवताम्” इति, व्याससूत्रे

“लोकवत्तु लीला कैवल्यम्” इति, “सर्वज्ञानस्वरूपं हि ब्रह्म पूर्वं रिरंसया ॥ ततोऽखिलजगद्रूपं भूत्वा तत्रातिदुस्तराः ॥ भक्ताः सर्वं परित्यज्य प्रभुप्राप्त्यै यथा सहः ॥ साक्षात्स्वरूपदानेन परा लीलेयमित्यपि ॥ लीलासंबन्धिनस्तत्र सर्वं भगवदात्मकम् ॥ प्रवर्तकत्वतो वेणुनादो वेदात्मकोऽत्र हि” ॥ “यतो वाचो निवर्तते अप्राप्य मनसा सह” इति, श्रुतिः “आनन्दं ब्रह्मणो विद्वान् न विभेति कुतश्चन” इति चेति दिक् ॥

इति श्रीमद्ब्रह्मवार्च्यविरचितं गायत्रीभाष्यं संपूर्णम् ।

अथ गायत्रीव्याख्या ।

श्रीकृष्णः शरणं मम ।

श्रीकृष्णः स्वात्मनः सर्वमुत्पाद्य विविधं जगत् ॥
तदासक्तांशबोधाय शब्दब्रह्माभवत्स्वयम् ॥ १ ॥
तत्र सर्गादिभिः क्रीडन्नित्यानन्दरसात्मकः ॥
निजभावप्रकाशाय गायत्रीरूप उद्भवौ ॥ २ ॥
सा षड्गुणयुतं सर्वदेववीजं गुणातिगम् ॥
सर्वावताररूपं हि सर्वतत्त्वोपवृंहितम् ॥ ३ ॥

शृंगारैश्वर्यसंयुक्तं पुरुषद्वयपूरणम् ॥

भक्त्या सर्वेन्द्रियाह्लादि चतुर्विंशाक्षरं ततः ॥ ४ ॥

मार्गत्रयप्रकटनं भावत्रयविवर्धनम् ॥

सच्चिदानन्दपूर्णं च त्रिपदेति प्रकीर्त्यते ॥ ५ ॥

छंदो मंत्रस्य गायत्री प्रेमोच्छासादहर्निशम् ॥

गायंतं त्रायते भावमाच्छादयति चैव हि ॥ ६ ॥

विश्वामित्रो जगन्मित्रमृषिश्च हरिःस्वयम् ॥

मित्रे चर्षाविति प्रोक्तेः पूर्वाच्चापि प्रतीयते ॥ ७ ॥

सविता सर्वबीजानां निजानां देवतास्य हि ॥

आचार्यो भगवानभिर्मुखमस्य प्रकीर्तितम् ॥ ८ ॥

गतिज्ञानार्थधातृकत्या नलोपाच्च प्रतीयते ॥

लोपस्यादर्शनात्मत्वात्प्राकृतानुवृत्तिर्मया ॥ ९ ॥

ब्रह्मा शिरो जगद्बीजं सत्यलोकस्थितेरपि ॥

यज्ञात्मकोजगद्ग्यापी शृंगारसविग्रहः ॥ १० ॥

विष्णुर्हृदयमित्युक्तं हृदयं हृदयं श्रुतौ ॥

तत्तद्धर्मप्रधानत्वात्सर्वं च स्वयमेव हि ॥ ११ ॥

रुद्रः शिखेति कथनात्केशात्मा स निरूपितः ॥

अहंकारो बंधरूप इति बद्धा शिखा मता ॥ १२ ॥

मुखस्यामित्यकथनात्तज्ज्वाला च शिखा मता ॥

लौकिकी दुष्टदाहाय घोरातनुरिति श्रुतेः ॥ १३ ॥
 पृथिवी भगवत्कीर्तिरुत्पत्तेः कारणं मतम् ॥
 भक्तिबोधाय चरणरेणुरूपत्वकीर्तनम् ॥ १४ ॥
 प्रियत्वाय हरेः सर्वप्राणात्मत्वेन वर्णनम् ॥
 शुक्लभास्वरूपं तु श्वेतवर्णेतिकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 भगवद्योग्यतासिद्ध्यै श्वेतः सर्वाधिको मतः ॥
 सांख्यायनसगोत्रत्वं भगवद्भागसिद्ध्ये ॥ १६ ॥
 स हि ब्रह्म परं जीवः सच्चिदानन्दतोभयोः ॥
 सगोत्रत्वमतः प्रोक्तं नैव लक्षण्यमण्वपि ॥ १७ ॥
 भगादेशादयो वापि शक्तयश्चन्द्रियाणि च ॥
 ज्ञानानि खंडाखंडानि कुशौ सर्वविनिश्चयात् ॥ १८ ॥
 धामान्यर्थविभावाश्च सर्वोपनिषदः शिरः ॥
 समीपनयने विष्णोर्विनियोगः प्रकीर्तितः ॥ १९ ॥
 सप्त व्याहृतयः प्रोक्ता भूतैश्वर्यमुदाहृतम् ॥
 सर्वाधारत्वतस्तावच्छक्तित्वान्नास्य बाधनम् ॥ २० ॥
 अंतरिक्षत्वकथनाद्भुवो वीर्यं निरूपितम् ॥
 सुवः श्रीः श्रीर्मनुष्यस्य कथनादवसीयते ॥ २१ ॥
 महो यशः परं प्रोक्तं सुखं तेजस्ततोऽत्र हि ॥
 जनो वैराग्यमित्युक्तं तापनाशकता यतः ॥ २२ ॥

जनताया तु तन्मुख्यमतोजन इतीरितिम् ॥
 यस्य ज्ञानमयं प्रोक्तं तपस्तस्मात्तदेव हि ॥ २३ ॥
 सत्यं परमिति प्रोक्तं स्वरूपमिति निश्चितम् ॥
 लोकवेदप्रसिद्धार्थकथनाय तदीयताम् ॥ २४ ॥
 द्वादशात्मत्वकथनात्सविता पुरुषोत्तमः ॥
 रूपमासक्तिजनकं वरणीयमितीरितिम् ॥ २५ ॥
 वरणे स्वार्थपरतानिवृत्त्यै वृणुते यतः ॥
 अन्योन्यरसबोधाय तथा वा समुदीरितिम् ॥ २६ ॥
 भयकामाद्यभावाय भोग्यत्वाय च भर्जनम् ॥
 दशलीलावबोधाय देवत्वं दुर्लभत्वतः ॥ २७ ॥
 दशावस्थावबोधाय प्रीतिर्प्यानं च कीर्तितम् ॥
 स्वस्यायोग्यत्वतो बुद्धिप्रेरणं ध्रुववन्मतम् ॥ २८ ॥
 निरोधसिद्ध्ये धीषु बहुत्वं परिकीर्तितम् ॥
 जीवे बहुत्वकथनं तत्संबन्धिषु सिद्ध्ये ॥ २९ ॥
 नित्यसंबन्धसिद्ध्यर्थं पृष्ठी जीवेशयोर्मता ॥
 उत्तिक्तभावबोधाय स्वभावत्याजनाय च ॥ ३० ॥
 वांछाधिक्यज्ञापनाय प्रकर्षः परिकीर्तितः ॥
 आशीरंते पूर्णताये प्रेरणं सर्वतोऽधिकम् ॥ ३१ ॥
 आपः श्रद्धाधर्ममूलं ज्योतिरप्यस्फुटौ परौ ॥

भावास्त्रयो मंत्रपूर्तो प्रोक्ता व्याहृतयः स्फुटाः ॥३२॥
 दोषाभावाय सर्वस्य ब्रह्मात्मत्वेन कीर्तनम् ॥
 नवीनभावजनक उभयोरतिवर्धनः ॥ ३३ ॥
 तस्मात्प्रणव इत्युक्तस्तस्याप्यर्थोऽयमेव हि ॥ ३४ ॥
 इति श्रीमद्विठ्ठलदीक्षितानां हस्ताक्षरैः सुलिखितान्ये-
 तानि पद्यानि ॥ “यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे
 तथा गुरौ ॥ तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशंते महा-
 त्मनः” इति श्रुतेः ॥ इत्यपि तत्रैव । श्रीगोपीजन-
 वल्लभाय नमः ॥

इति श्रीमद्विठ्ठलेश्वराचार्यकृता गायत्रीव्याख्या समाप्ता ।

अथ त्रिविधलीलानामावली ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नामावलीं प्रवक्ष्यामि केशवस्यातिवल्लभाम् ॥
 यस्याः संकीर्तनाद्विष्णुरात्मानं संप्रयच्छति ॥ १ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ॥ १ ॥ नराकृतये नमः ॥ २ ॥
 परब्रह्मणे नमः ॥ ३ ॥ यदुकुलचूडामणये नमः ॥ ४ ॥
 वसुदेवनन्दनाय नमः ॥ ५ ॥ भूमिक्लेशहराय नमः ॥ ६ ॥
 पुण्यश्रवणकीर्तनाय नमः ॥ ७ ॥ कलिमलसंहति-
 कल्पकयशःपुंजाय नमः ॥ ८ ॥ भक्तिमार्गप्रवर्तकाय

नमः ॥ ९ ॥ भक्तजनकल्पवृक्षाय नमः ॥ १० ॥
 देवकीनन्दनाय नमः ॥ ११ ॥ वसुदेवदेवकीपुण्यपुं-
 जफलाय नमः ॥ १२ ॥ देवकीमनःप्रमोदजन-
 काय नमः ॥ १३ ॥ ब्रह्मादिभक्तवाक्परिपालकाय
 नमः ॥ १४ ॥ कालिंदीवेगहर्त्रे नमः ॥ १५ ॥
 शेषादिभक्तसेवितचरणाय नमः ॥ १६ ॥ योगाधि-
 पतये नमः ॥ १७ ॥ गोकुलपतये नमः ॥ १८ ॥
 गोपीजनवल्लभाय नमः ॥ १९ ॥ गोकुलोत्सवाय
 नमः ॥ २० ॥ अखिलाशापूरकाय नमः ॥ २१ ॥
 यशोदास्तनंधयाय नमः ॥ २२ ॥ नन्दमनोमोदकाय
 नमः ॥ २३ ॥ पूतनांतकाय नमः ॥ २४ ॥ सुकृ-
 तज्ञाय नमः ॥ २५ ॥ पूतनामोक्षदात्रे नमः ॥ २६ ॥
 भक्तमनोरोधकाय नमः ॥ २७ ॥ गोकुलाभयदान-
 चरित्राय नमः ॥ २८ ॥ शकटभेदनवालचरित्राय
 नमः ॥ २९ ॥ भक्तप्रपंचविस्मारकाय नमः ॥ ३० ॥
 तृणावर्तविमर्दकाय नमः ॥ ३१ ॥ भक्तिस्वशक्ति-
 जनकाय नमः ॥ ३२ ॥ यशोदामोहनाशकाय
 नमः ॥ ३३ ॥ रामानुजाय नमः ॥ ३४ ॥ कृष्णाय
 नमः ॥ ३५ ॥ वासुदेवाय नमः ॥ ३६ ॥ अनंत-

गुणगंभीराय नमः ॥३७॥ अद्भुतकर्मणे नमः ॥३८॥
 गोकुलचिंतामणये नमः ॥ ३९ ॥ गोपगोकुलनन्द-
 नाय नमः ॥ ४० ॥ भक्तसर्वदुःखनिवारकाय नमः
 ॥ ४१ ॥ महानुभावाय नमः ॥ ४२ ॥ अर्चित्य-
 गुणकर्मणे नमः ॥ ४३ ॥ नारायणाय नमः ॥४४॥
 ब्रजांगणरिंगणजानुचरणारविंदाय नमः ॥ ४५ ॥
 ब्रजपंकांगलेपनाय नमः ॥ ४६ ॥ भक्तपरीक्षापरि-
 पालकाय नमः ॥ ४७ ॥ ब्रजहीरमणये नमः ॥४८॥
 गोकुलधूर्तचरित्राय नमः ॥ ४९ ॥ भक्तवशीकरणाय
 नमः ॥ ५० ॥ नवनीतल (न) वहसाय नमः ॥५१॥
 दधिदुग्धप्रियाय नमः ॥५२॥ क्षीरकणावलीढसुखार-
 विंदाय नमः ॥ ५३ ॥ मृत्स्नाभक्षणभीतयशोदाताड
 नसत्रासनयनारविंदाय नमः ॥५४॥ सर्वविमोहकाय
 नमः ॥ ५५ ॥ माहात्म्यप्रदर्शकाय नमः ॥ ५६ ॥
 परब्रह्मत्वबोधकाय नमः ॥ ५७ ॥ सर्वजनीनमाहा-
 त्म्यबोधकाय नमः ॥५८॥ दधिभांडभेत्रे नमः ॥५९॥
 चौर्यविशंकितेक्षणाय नमः ॥ ६० ॥ भक्ताधीनाय
 नमः ॥ ६१ ॥ दामोदराय नमः ॥ ६२ ॥ यमला-
 र्जुनभंजनाय नमः ॥ ६३ ॥ भक्तवाक्यपरिपूरकाय

नमः॥६४॥ भक्तिदात्रे नमः॥६५॥ सर्वेश्वराय नमः६६
 सर्वाय नमः ॥६७॥ नन्दमोचितबंधनाय नमः ॥६८॥
 उपनंदप्रियाय नमः ॥ ६९ ॥ मातुरुत्संगगताय नमः
 ॥ ७० ॥ वृंदावनक्रीडारताय नमः ॥ ७१ ॥
 वत्सवाटचराय नमः ॥७२॥ वत्सासुरहंत्रे नमः ॥७३॥
 वक्त्रविदारणाय नमः ॥ ७४ ॥ वृंदावनचारिणे नमः
 ॥७५॥ धेनुकासुरखंडनाय नमः ॥७६॥ उत्तालताल-
 भेत्रे नमः ॥ ७७ ॥ सर्वप्राणिसुखसंचारकर्त्रे नमः ७८
 गोकुलसुखवासाय नमः॥७९॥ गोरजश्छुरितकुंतलाय
 नमः ॥८०॥ वेषुवाद्यविशारदाय नमः ॥८१॥ वनकु-
 सुमावलीरचितकल्पाय नमः ॥ ८२ ॥ अनुगगीयमा-
 नयशःपुंजाय नमः ॥ ८३ ॥ गोपीतापहारकाय नमः
 ॥ ८४ ॥ गोपीनयनारविंदार्चिताय नमः ॥ ८५ ॥
 लौकिकलीलाप्रदर्शकाय नमः ॥ ८६ ॥ विषविमूर्छित-
 गोपालजीवनदृष्टिवृष्टये नमः ॥ ८७ ॥ भक्तजनप-
 रीक्षकाय नमः ॥ ८८ ॥ कालीयफणमाणिक्यरंजि-
 तश्रीपदांबुजाय नमः ॥ ८९ ॥ नागपत्नीसमर्चिता-
 य नमः ॥ ९० ॥ भक्ताश्रयजलस्थलविशोधकाय
 नमः ॥ ९१ ॥ नानाविधक्रीडारताय नमः ॥९२॥ प्र-

लंबघातकाय नमः ॥ ९३ ॥ दांवाग्निपतितगोकुलरक्ष-
 काय नमः ॥ ९४ ॥ अग्निमुखाय नमः ॥ ९५ ॥ सर्व-
 तुक्रीडाविलासाय नमः ॥ ९६ ॥ गोचारणचारुवि-
 चित्रचरित्राय नमः ॥ ९७ ॥ गोपिकाधैर्यविमोचकवे-
 णुनादाय नमः ॥ ९८ ॥ गोपांगनानयनपानैकपा-
 त्राय नमः ॥ ९९ ॥ श्रुतिरूपगोपिकावर्णितनिखिल-
 गुणाय नमः ॥ १०० ॥ गोपकन्याव्रतफलाय नमः
 ॥ १०१ ॥ जलक्रीडासमासक्तगोपीवस्त्रापहारकाय
 नमः ॥ १०२ ॥ मुक्तोपसर्वकाय नमः ॥ १०३ ॥ वृंदा-
 वनबोधकाय नमः ॥ १०४ ॥ यज्ञपत्नीप्रसादकाय नमः
 ॥ १०५ ॥ सर्वाज्ञाननिवारकाय नमः ॥ १०६ ॥ यज्ञ-
 भोक्त्रे नमः ॥ १०७ ॥ धर्मरक्षकाय नमः ॥ १०८ ॥
 इति बालचरित्रस्य नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ कृष्णभक्त-
 हृदानंदि कीर्तनाद्भक्तिबोधकम् ॥ १ ॥ ॥ नामान्यथ
 प्रवक्ष्यामि यैः संतुष्यति केशवः ॥ वक्ष्यामि भक्तहृदये
 परमानंददायकम् ॥ १ ॥ अद्भुतबालकाय नमः ॥ १ ॥
 अंबुजेक्षणाय नमः ॥ २ ॥ चतुर्भुजाब्जचकासिगदा-
 शंखाद्युदायुधाय नमः ॥ ३ ॥ श्रीवत्सलक्ष्मणे नमः
 ॥ ४ ॥ कौस्तुभाभरणग्रीवाय नमः ॥ ५ ॥ नीलमेघश्या-

माय नमः ॥६॥ पीतांबरधारिणे नमः ॥७॥ नाना-
 कल्पविराजिताय नमः ॥ ८ ॥ आत्मविस्मापकमा-
 नुषवेपसौंदर्यनिधये नमः ॥९॥ स्मालालितपादपद्मा-
 य नमः ॥ १० ॥ भक्तहितोपदेशकाय नमः ॥११॥
 कृतवेपविमोहितदेवकीपरीक्षकाय नमः ॥१२॥ सर्व-
 हविर्मंत्रदेवतामूलबोधकाय नमः ॥१३॥ एकदेशदृ-
 ष्टवायुदेवताक्षोभजनकाय नमः ॥ १४ ॥ सर्वरूपाय
 नमः ॥ १५ ॥ वेदमार्गरक्षकाय नमः ॥१६॥ भक्ति-
 मार्गप्रवर्तकाय नमः ॥ १७ ॥ गोवर्धनोद्धरणधीरा-
 य नमः ॥ १८ ॥ सर्वजनीनमाहात्म्यबोधकाय नमः
 ॥१९॥ भक्तविस्मापकाय नमः ॥२०॥ मोहप्रबोधो-
 भयरक्षकाय नमः ॥२१॥ अद्भुतचरित्राय नमः ॥२२॥
 लोकवेदोलंघनकरप्रपंचसर्वदुःखनिवारकाय नमः
 ॥२३॥ इंद्रसुरभिप्रसादजनकाय नमः ॥२४॥ गोविं-
 दाय नमः ॥२५॥ अत्यंतभक्तनिरोधकाय नमः ॥२६॥
 वरुणादिदेवप्रबोधकाय नमः ॥२७॥ व्यापिवैकुण्ठप्रद-
 र्शकाय नमः ॥२८॥ भक्तगृहस्थितिवोधकाय नमः
 ॥ २९ ॥ वैकुण्ठस्थितमदनगोपालाय नमः ॥ ३० ॥
 अनादिब्रह्मचारिणे नमः ॥३१॥ कंदर्पकोटिलावण्या-

य नमः ॥ ३२ ॥ सर्वोपनिषत्तात्पर्यगोचराय . नमः
 ॥३३॥ गोपिकाचरणाय नमः ॥३४॥ सकलयोगा-
 धिपतये नमः ॥ ३५ ॥ अलौकिकपूरणकामजनका-
 य नमः ॥ ३६ ॥ आशापूरकसत्यकामजनदीपकाय
 नमः ॥३७॥ शृंगारविभावादियुक्ताय नमः ॥३८॥
 सत्यवाक्याय नमः ॥ ३९ ॥ कामोन्मत्तगोपांगना-
 मुक्तिदात्रे नमः ॥ ४० ॥ मुक्ताधिगोपीमनोमोह-
 काय नमः ॥४१॥ लोकवेदसर्वधर्मपरित्यक्तगोपीसे-
 वितचरणाय नमः ॥४२॥ भक्तिप्रतिबंधकनिवर्तकाय
 नमः॥४३॥ अलब्धरासगोपिकासद्योमुक्तिप्रदायकाय
 नमः ॥ ४४ ॥ परीक्षितगोपवधूसेवितचरणाय नमः
 ॥४५॥ निजजनस्मयध्वंसनस्मिताय नमः ॥ ४६ ॥
 कायिकतिरोभावितगोपीपुंजाय नमः ॥४७॥ राधा-
 सहचराय नमः ॥४८॥ विरहव्याकुलगोपांगनान्वेपि-
 तमार्गाय नमः ॥४९॥ ज्ञानतुल्यभक्तिभ्रांतिज्ञानज-
 नकाय नमः ॥ ५० ॥ निकुंजनिकटस्थितिवोधकाय
 नमः ॥५१॥ गोपीवर्णितनिखिलगुणाय नमः ॥५२॥
 भक्तिसिद्धिविलंबनाय नमः ॥ ५३ ॥ दीनकृपाप्रक-
 ष्तिरूपाय नमः ॥ ५४ ॥ सर्वमनोनयनाह्लादाय

नमः ॥ ५५ ॥ गोपीवाक्यविचारकाय नमः ॥ ५६ ॥
 स्वधर्मनिर्धारकाय नमः ॥ ५७ ॥ सर्वरसाभिज्ञाय
 नमः ॥ ५८ ॥ रासमंडलानेकरूपाय नमः ॥ ५९ ॥
 उद्दीप्तकामपूरकाय नमः ॥ ६० ॥ अतिकांतमर्यादाय
 नमः ॥ ६१ ॥ यमुनाकीर्तिजनकाय नमः ॥ ६२ ॥
 भक्तदैन्यनिवारकाय नमः ॥ ६३ ॥ सुदर्शनमोचकाय
 नमः ॥ ६४ ॥ बलभद्राभीष्टदात्रे नमः ॥ ६५ ॥ शंख-
 चूडघातकाय नमः ॥ ६६ ॥ गोपीक्लेशनाशकगुणार्ण-
 वाय नमः ॥ ६७ ॥ स्वसमानगुणाय नमः ॥ ६८ ॥
 सर्ववशीकरणद्वादशविधचरित्राय नमः ॥ ६९ ॥ वृषा-
 सुरविष्वंसिने नमः ॥ ७० ॥ नारदादिवोधिताक्लिष्ट-
 कर्मणे नमः ॥ ७१ ॥ दुष्टदुर्बुद्धिहेतवे नमः ॥ ७२ ॥
 शिष्टज्ञानदीपकाय नमः ॥ ७३ ॥ केश्यादिमहादुष्ट-
 निवर्हणाय नमः ॥ ७४ ॥ नारदादिवंदितचरणाय
 नमः ॥ ७५ ॥ सुख्योमासुरदुष्टपीडितगोपगोपीरक्ष-
 काय नमः ॥ ७६ ॥ सद्भक्तिहेतवे नमः ॥ ७७ ॥ अकू-
 रादिभक्तमनोरथपूरकाय नमः ॥ ७८ ॥ नंदादिगोप-
 मथुरागमनोत्सवहेतवे नमः ॥ ७९ ॥ भक्तदुःखमूलो-
 न्छेदकाय नमः ॥ ८० ॥ गोपिकाकार्पण्यशीलहेतवे

नमः ॥ ८१ ॥ गोपिकाविहनाशकवाक्यामृतपुंजाय
 नमः ॥ ८२ ॥ भक्तसंशयच्छेदकाय नमः ॥ ८३ ॥
 व्यापिवैकुण्ठवासिने नमः ॥ ८४ ॥ अक्रूरादिभक्तस्तु-
 तानंतगुणाय नमः ॥ ८५ ॥ सत्यप्रतिज्ञाय नमः ८६
 स्वगुणबोधकाय नमः ॥ ८७ ॥ मथुरादर्शनोत्सुकाय
 नमः ॥ ८८ ॥ स्वाधारेवैकुण्ठस्थापकाय नमः ॥ ८९ ॥
 पुरस्त्रीपुण्यजनकाय नमः ॥ ९० ॥ रजकादिदुष्ट-
 घातकाय नमः ॥ ९१ ॥ वस्त्राद्यनेकाकल्पभूषितरू-
 पाय नमः ॥ ९२ ॥ वायकसुदामाभक्त्यलंकृताय नमः
 ॥ ९३ ॥ अत्युदाराय नमः ॥ ९४ ॥ कुञ्जानुलेपालं-
 कृताय नमः ॥ ९५ ॥ कुञ्जादिभक्तसहजदोषदूरीक-
 रणाय नमः ॥ ९६ ॥ स्वलीलौपयिकरूपाभिव्यंज-
 काय नमः ॥ ९७ ॥ मथुरामहोत्सवाय नमः ॥ ९८ ॥
 दैत्यधर्मनिवारकाय नमः ॥ ९९ ॥ धनुर्भगबोधित-
 कालाय नमः ॥ १०० ॥ अतिसामर्थ्यबोधिताक्लिष्ट-
 चरित्राय नमः ॥ १ ॥ मृत्युधर्मबोधकाय नमः ॥ २ ॥
 कुवल्यापीडघातकाय नमः ॥ ३ ॥ गजदंतवरायु-
 धाय नमः ॥ ४ ॥ निखिलजनमनोनयनाद्वादकाय
 नमः ॥ ५ ॥ सर्वरसाविर्भावकराय नमः ॥ ६ ॥

चाणूरादिमहामल्लदैत्यगर्वनिवर्हणाय नमः ॥ ७ ॥
 निखिलकामिनीप्रेमावलोकिताय नमः ॥ ८ ॥ कंसघा-
 तकाय नमः ॥ ९ ॥ वसुदेवदेवकीदुःखनिवारकाय
 नमः ॥ ११० ॥ प्रदर्शितसदाचाराय नमः ॥ ११ ॥
 यदुकुलनलिनीविकाशकाय नमः ॥ १२ ॥ कालदुः-
 खनिवारकाय नमः ॥ १३ ॥ सांदीपनिमृतापत्यदात्रे
 नमः ॥ १४ ॥ नंदादिज्ञानबोधकाय नमः ॥ १५ ॥
 यशोदादिस्नेहरक्षकाय नमः ॥ १६ ॥ गोपिकादिलौ-
 किकभावदोषदूरीकरणाय नमः ॥ १७ ॥ उद्धवादिम-
 ध्यमभावबोधकाय नमः ॥ १८ ॥ स्वानिष्टमनोदोषना-
 शकाय नमः ॥ १९ ॥ कुञ्जामनोरथपूरकाय नमः
 ॥ १२० ॥ अक्रूरादिभक्तसन्मानहेतवे नमः ॥ २१ ॥
 भक्तहितचिंतकाय नमः ॥ २२ ॥ कुंतीप्रीतिहेतवे
 नमः ॥ २३ ॥ भक्तपक्षबोधकाय नमः ॥ २४ ॥
 पांडवस्थापकाय नमः ॥ २५ ॥ धृतराष्ट्रज्ञानबोध-
 काय नमः ॥ २६ ॥ प्रौढलीलाबोधकाय नमः
 ॥ २७ ॥ सर्वाभिवंदितचरणाय नमः ॥ १२८ ॥
 एवं श्रीकृष्णनामानि प्रौढलीलावबोधने ॥ कीर्ति-
 तान्यतिपुण्यानि शतं विंशतिरष्ट च ॥ १ ॥ अतः

परं प्रवक्ष्यामि राजलीलामुपाश्रितः ॥ कृतवान्यानि
 कर्माणि तन्नामानि विमुक्तये ॥ १ ॥ क्षात्रधर्मप्रव-
 र्तकाय नमः ॥ १ ॥ दिव्ययुद्धविशारदाय नमः ॥ २ ॥
 जरासंधसमानीतसैन्यघातविशारदाय नमः ॥ ३ ॥
 द्दारकापुरनिर्माणहेतवे नमः ॥ ४ ॥ भक्ताचित्यसुख-
 दाय नमः ॥ ५ ॥ यवनांतकाय नमः ॥ ६ ॥ मुचु-
 क्कुंदप्रसादकाय नमः ॥ ७ ॥ शिवब्राह्मणवाक्परिपाल-
 काय नमः ॥ ८ ॥ रुक्मिणीमनोरथपूरकाय नमः ॥ ९ ॥
 रुक्मिणीविवाहप्रदर्शितगृहस्थधर्माय नमः ॥ १० ॥
 रुक्मिणीगांधर्वविवाहकाय नमः ॥ ११ ॥ रुक्मिणी-
 प्राणपतये नमः ॥ १२ ॥ कामजनकाय नमः ॥ १३ ॥
 शंबरघातकाय नमः ॥ १४ ॥ प्रद्युम्नाय नमः ॥ १५ ॥
 लोकनिर्णीतसर्वार्थाय नमः ॥ १६ ॥ सत्यभामावल्ल-
 भाय नमः ॥ १७ ॥ जांबवतीप्राणपतये नमः ॥ १८ ॥
 सत्राजितस्वगृहहेतवे नमः ॥ १९ ॥ स्वमंतकमणिहर्त्रे
 नमः ॥ २० ॥ शुद्धकीर्तिस्थापकाय नमः ॥ २१ ॥
 अक्रूरादिभक्तदोषनिवारकाय नमः ॥ २२ ॥ कालि-
 दीपतये नमः ॥ २३ ॥ पांडवराज्यस्थापकाय नमः
 ॥ २४ ॥ मित्रविदापतये नमः ॥ २५ ॥ सत्यापतये

नमः ॥२६॥ भद्रापतये नमः ॥२७॥ लक्ष्मणापतये
 नमः ॥२८॥ षोडशसहस्रनायिकापतये नमः ॥२९॥
 मुरारये नमः ॥३०॥ नरकांतकाय नमः ॥३१॥ वसुधा-
 पूजितचरणाय नमः ॥३२॥ पूर्वजननीसुखहेतवे नमः
 ॥३३॥ पारिजातापहरणाय नमः ॥३४॥ महेंद्रादिदुष्ट-
 बुद्धिनिवारकाय नमः ॥३५॥ सर्वरत्नकोशाधिपूति-
 गृहाय नमः ॥ ३६ ॥ रुक्मिण्यादिस्त्रीमनःपरीक्षकाय
 नमः ॥ ३७ ॥ लौकिकलीलावाक्यविशारदाय नमः
 ॥३८॥ प्रीत्यर्थप्रतिपादकदशदशपुत्राय नमः ॥३९॥
 बाणासुरबलांतकर्त्रे नमः ॥४०॥ महादेवादिसन्मान-
 हेतवे नमः ॥४१॥ ज्वरादिदोषनाशकाय नमः ॥४२॥
 प्रह्लादादिभक्तवंशरक्षकाय नमः ॥४३॥ दानादिधर्म-
 दोषबोधकाय नमः ॥४४॥ नृगमोक्षहेतवे नमः ॥४५॥
 ब्रह्मण्याय नमः ॥४६॥ पुष्टिमार्गप्रवर्तकाय नमः ४७
 यमुनाकर्पणहेतवे नमः ॥४८॥ स्पर्धादिदोषविमोचका-
 य नमः ॥४९॥ पौंड्रकाशिराजहंत्रे नमः ॥५०॥ देवां-
 तरवरदृष्टगर्वनाशकाय नमः ॥५१॥ काशीदाहकाय
 नमः ॥५२॥ दुष्टनिवासदोषनाशकाय नमः ॥५३॥
 मुक्तिहेतवे नमः ॥५४॥ दुःसंगदृष्टद्विविदादिवधहेतवे

नमः ॥ ५५ ॥ राज्यादिद्वसकौरवगर्वनाशकाय नमः
 ॥ ५६ ॥ मर्यादाभक्तिद्वसभक्तमोहनाशकाय नमः ५७
 जीवाधिकारशास्त्रगर्वनाशकाय नमः ॥ ५८ ॥ सुध-
 र्मालंकृतचरणाय नमः ॥ ५९ ॥ भक्तोपेक्षावभासहेतवे
 नमः ॥ ६० ॥ उद्धवादिबुद्धयनुसारिणे नमः ॥ ६१ ॥
 जीवधर्मावबोधकाय नमः ॥ ६२ ॥ हीनधर्मावलंबन-
 जीवकार्यकर्त्रे नमः ॥ ६३ ॥ भक्तज्ञानहेतवे नमः ॥ ६४ ॥
 पुष्टिनिर्मितिज्ञापकाय नमः ॥ ६५ ॥ राजसूयादिधर्म-
 प्रवर्तकाय नमः ॥ ६६ ॥ शिशुपालादिभक्तवैकुण्ठप्राप्ति-
 हेतवे नमः ॥ ६७ ॥ दुर्योधनादिदुष्टयानभंगहेतवे नमः
 ॥ ६८ ॥ प्रद्युम्नादियादवगर्वापहारकाय नमः ॥ ६९ ॥
 तपस्यादिद्वसशाल्वादिघातकाय नमः ॥ ७० ॥ दंतवक्र-
 विदूषादिमुक्तिहेतवे नमः ॥ ७१ ॥ क्षत्रियधनाद्यु-
 पसंहारकर्त्रे नमः ॥ ७२ ॥ न्यस्तशस्त्राय नमः
 ॥ ७३ ॥ बलदेवतीर्थयात्राप्रवर्तकाय नमः ॥ ७४ ॥
 मृतघातकाय नमः ॥ ७५ ॥ पार्थसारथये नमः
 ॥ ७६ ॥ अव्यक्तगीतामृतमहोदधिप्रवर्तकाय नमः
 ॥ ७७ ॥ कौरवकुलांतकृते नमः ॥ ७८ ॥ इतरप-
 क्षपातनाशकाय नमः ॥ ७९ ॥ सुदामरंकभार्यार्थ-

भूम्यानीतिंदेवेभवाय नमः ॥ ८० ॥ देशकालादिध-
 र्महेत्वनुसारिणे नमः ॥ ८१ ॥ यात्रोत्सवादिप्रवर्त-
 काय नमः ॥ ८२ ॥ अखिलनयनामृताब्धिपूरकाय
 नमः ॥ ८३ ॥ गोपिकादिसाक्षात्कारहेतवे नमः ॥ ८४ ॥
 रुक्मिण्यादिभक्तिस्थापकाय नमः ॥ ८५ ॥ सन्मार्ग-
 स्थापकाय नमः ॥ ८६ ॥ वसिष्ठादिसेवितचरणाय नमः
 ॥ ८७ ॥ वसुदेवयज्ञमहोत्सवकर्त्रे नमः ॥ ८८ ॥ वसुदेव-
 ज्ञानबोधकाय नमः ॥ ८९ ॥ देवकीमनः पीडापनोद-
 काय नमः ॥ ९० ॥ देवादिभक्तशापादिदोषनाशकाय
 नमः ॥ ९१ ॥ देवकीमृतापत्यदात्रे नमः ॥ ९२ ॥ देवकी-
 स्तनंधयाय नमः ॥ ९३ ॥ भक्ताचिंत्यसुखहेतवे नमः
 ॥ ९४ ॥ सुभद्राविवाहहेतवे नमः ॥ ९५ ॥ जनका-
 दिज्ञानिमनोरथपूरकाय नमः ॥ ९६ ॥ श्रुतदेवाद्यु-
 पासकसन्मार्गबोधकाय नमः ॥ ९७ ॥ निखिलनिग-
 मनिजजनसंस्तुताय नमः ॥ ९८ ॥ सर्वांगम्यस्वरू-
 पाय नमः ॥ ९९ ॥ ऐश्वर्यादिपदधर्मस्थापकाय नमः
 ॥ १०० ॥ भक्तदुष्टवैभवनाशकाय नमः ॥ १ ॥
 भक्तसंकटनिवारकाय नमः ॥ २ ॥ वृकादिदुष्टघा-
 तकाय नमः ॥ ३ ॥ ब्रह्मशिवादिवंदितचरणाय नमः

॥ ४ ॥ सर्वोत्कर्षबोकाय नमः ॥ ५ ॥ विप्रमृताप-
त्यदात्रे नमः ॥ ६ ॥ अर्जुनादिगर्वापहारकाय नमः
॥ ७ ॥ नानाविलासविलसन्मुखाय नमः ॥ ८ ॥
निखिलनिजजनप्रपंचविस्मारकाय नमः ॥ ९ ॥
इत्येवं राजलीलाया नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ निरोध-
लीलामाश्रित्य भक्त्यै भक्तेन रूपितम् ॥ १ ॥
बाललीलानामपाठाच्छ्रीकृष्णे प्रेम जायते ॥ आसक्तिः
प्रौढलीलाया नाम्नां पाठाद्भविष्यति ॥ २ ॥ व्यसनं
कृष्णचरणे राजलीलाविधानतः ॥ तस्मान्नामत्रयं
जाप्यं भक्तिप्राप्तीच्छुभिः सदा ॥ ३ ॥

इति श्रीबल्लभाचार्यविरचिता त्रिविधलीलानामावली संपूर्णा ।

कृष्ण एव सदा सेव्यो निर्णीतः पंचधा बुधैः ॥
 शरीरदः प्रेरकश्च सुखदः शेषसत्पदः ॥ ४ ॥
 कर्मरूपं हरिं केचित्सेवंते योगरूपिणम् ॥
 तेभ्योऽप्यक्षररूपस्य सेवकाः संमताः सताम् ॥ ५ ॥
 सर्वत्र भगवांस्तुत्यः सर्वदोषविवर्जितः ॥
 क्रीडार्थमनुकुर्वन्हि सर्वत्रैव विराजते ॥ ६ ॥
 गुप्तानंदा यतो जीवा निरानंदं जगद्यतः ॥
 पूर्णानंदो हरिस्तस्माज्जीवैः सेव्यः सुखार्थिभिः ॥ ७ ॥
 कृष्णे हरौ भगवति परमानंदसागरः ॥
 वर्तते नात्र संदेहः कथा तत्र नियामिका ॥ ८ ॥
 असत्संगो न कर्तव्यो भक्तिमार्गस्य बाधकः ॥
 देहे ह्यनुगुणे कृष्णे नेंद्रियाणां प्रियं चरेत् ॥ ९ ॥
 सर्व एव हरेर्भक्तास्तुल्या यान्मन्यते हरिः ॥
 अतः कृष्णो यथात्मीयान्मन्यते भजनं तथा ॥ १० ॥
 ज्ञानमार्गो आंतिमूलस्ततः कृष्णं भजेद्बुधः ॥
 प्रवर्तकं ज्ञानकाण्डं चित्तशुद्ध्यै यतो भवेत् ॥ ११ ॥
 आंतिमूलतया सर्वसमयानामयुक्तिः ॥
 न तद्विरोधात्कृष्णाख्यं परं ब्रह्म त्यजेद्बुधः ॥ १२ ॥
 जीवानां ब्रह्मरूपत्वादोषा अपि च मानसाः ॥

जगच्च सकलं ब्रह्म ततो दोषः कथं ह्रौ ॥ १३ ॥
 सर्वथा सर्वतः शुद्धा भक्ता एव न चापरे ॥
 अतः शुद्धिमभीप्सद्भिः सेव्या भक्ता न चापरे । १४ ।
 सुवर्णप्रतिमेवासौ सर्वानन्दमयौऽधिराट् ॥
 सर्वसेव्यो नियन्ता च निर्दुष्टः सर्वथैव हि ॥ १५ ॥
 सर्वभावविनिर्मुक्तः पूर्णः क्रीडार्थमुद्भूतः ॥
 निमित्तं तं समाश्रित्य जायन्ते जीवराशयः ॥ १६ ॥
 नियन्ता जीवसंघस्य हरिस्तेनाणवो मताः ॥
 जीवान व्यापकाः कापि चिन्मयाज्ञानिना मताः १७
 नामरूपप्रपञ्चं हि देवतिर्यङ्मनरात्मकम् ॥
 कृष्णादेव समुद्भूतं लीनं तत्रैव तन्मयम् ॥ १८ ॥
 नृणां दुर्गतिमालोक्य ये सेवन्ते दृढव्रताः ॥
 कृष्णं तद्भृकुटिः कालो न तान् हन्ति कदाचन ॥ १९ ॥
 अदांते मनसि ज्ञानयोगार्थं न यतेहुधः ॥
 गुरुसेवापरो भूत्वा भक्तिमेव सदाभ्यसेत् ॥ २० ॥
 सर्वलोकोपकारार्थं कृष्णेन सहितास्तु ते ॥
 परिभ्रमन्ति लोकानां निस्ताराय महाशयाः ॥ २१ ॥
 पुत्रादीन्संप्रतिज्य कृष्णः सेव्यो न तेः सह ॥

तत्सुखं भगवान् दाता ते तु क्लिष्टेऽतिदुःखदाः ॥२२॥
 परिभ्रमंस्तीर्थनिष्ठो गुरुलब्धहरिस्मृतिः ॥
 न सेवेत गृहान् दुष्टान् सद्धर्मात्यंतनाशकान् ॥२३॥
 सद्बुद्ध्या सर्वथा सद्भिर्न सेव्यमखिलं जगत् ॥
 भ्रांत्या सद्बुद्धिस्त्रेति संतं कृष्णं भजेद्बुधः ॥ २४ ॥
 खपुष्पादिसमत्वाद्धि मिथ्याभूतं जगद्यतः ॥
 अधिष्ठानाच्च सद्भानं तं कृष्णं नियतं भजेत् ॥ २५ ॥
 कालादितृणपर्यन्ता न सेव्यामुक्तिमिच्छता ॥
 दोषत्याजनशक्तो हि सेव्यो दाता गुणस्य च ॥ २६ ॥
 जीवेषु भगवानात्मा संच्छन्नस्तेन तत्र न ॥
 भजनं सर्वथा कार्यं ततोऽन्यत्रैव पूजयेत् ॥ २७ ॥
 सुखसेवापरो यस्तु सदानंदं हरिं भजेत् ॥
 अन्यथा सुखसंप्रेप्सुः सर्वथा दुःखमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 कृष्णानंदः परानंदो नान्यानंदस्तथाविधः ॥
 वेदा अपि न तच्छक्ताः प्रतिपादयितुं स्वतः ॥ २९ ॥
 इत्येवं श्रुतिगीतायाः संक्षेपेण निरूपितः ॥
 अर्थराशिसमुद्रो हि यथांगुल्या निरूप्यते ॥ ३० ॥

इति श्रीनट्टमाचार्यविरचिता श्रुतिगीता संपूर्णा ।

अथ पूर्वमीमांसाकारिकाः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

लौकिको वैदिकश्चैव मार्गो नित्यो द्विधा मतः ॥
 प्रवाहेण स्वरूपेण नित्यत्वं च तयोः क्रमात् ॥ १ ॥
 अर्थः प्रधानं लोके हि शब्दोऽन्यस्मिन्निति स्थितिः ॥
 जलाग्न्योरिव संरक्षा तयोः कार्या मनीषिभिः ॥ २ ॥
 लोके जलं द्वितीयस्तु दहनो वैरिणौ मिथः ॥
 लोकदृष्ट्या यदा वेदः स्पृश्यते नाशमेति हि ॥ ३ ॥
 लौकिकं सहसा वेदो न हि बाधितुमर्हति ॥
 यथा पात्रव्यवहितं वह्निना शुष्यते जलम् ॥ ४ ॥
 तथाधिकारिवित्तस्यो लोको वेदेन शुष्यति ॥
 धर्मार्थकाममोक्षाख्या वर्णानां प्रतिलोमतः ॥ ५ ॥
 नियतः पूर्वभावी तु परांगं सति निश्चितम् ॥
 सतः शूद्रस्य नार्थाद्या मोक्षो हि ब्राह्मणे स्थितः ॥ ६ ॥
 धर्मार्थकामैः साध्यः स नान्यथा ब्रह्मता भवेत् ॥
 सेवाधर्मस्तु शूद्रस्य नान्यो ह्युत्तरसाधकः ॥ ७ ॥
 अर्थादिसाधको धर्मो वर्णिनामिति निश्चयः ॥
 तत्रापि वैदिको धर्मो मोक्षान्तो ब्राह्मणे स्थितः ॥ ८ ॥
 मोक्षो हि लौकिकः शुष्येदतो वेदस्य तत्फलम् ॥

फलं सुखं तस्य काष्ठा ब्रह्मानन्द इति स्थितिः ॥ ९ ॥
 सच्चिद्रूपं च तच्चेति केचित्तत्रैव संस्थिताः ॥
 गृहस्थानामतिथिवद्गृहस्था इव के चन ॥ १० ॥
 अतः साधकपक्षस्तु मुख्यः साभिमतैर्महान् ॥
 अतो धर्मस्य जिज्ञासा कर्तव्या सर्वथा द्विजैः ॥ ११ ॥
 जैमिनिः कर्भतत्त्वज्ञः प्रतिज्ञां तत्करोति हि ॥
 स्वातन्त्र्येऽपि च संसिध्येन्मीमांसायाः फलं महत् ॥ १२ ॥
 पुराणपंक्तिपाठेन शिक्षाद्यंगेष्वपाठतः ॥
 नैतावता लौकिकत्वं स्वरूपेण फलेन वा ॥ १३ ॥
 वेदैकविषयत्वेन गुणत्वाच्च प्रतीतितः ॥
 तथापि वैदिकानां हि संतोषो नैव जायते ॥ १४ ॥
 वेदार्थमात्रकृतिनामप्रवृत्तिश्च संभवेत् ॥
 विचारानंतरं ह्येवं तथाप्यत्याग्रहो यदि ॥ १५ ॥
 संदेहवारणं शास्त्रं तदैतत्सुविनिश्चितम् ॥
 ऋषेस्कौशलं तु स्यात्फलतस्तुल्यता तयोः ॥ १६ ॥
 स्वाध्यायविधिमूलत्वं तदा ह्यस्य भविष्यति ॥
 सुष्ट्वा समन्तादध्येयः स्वाध्यायो वेद उच्यते ॥ १७ ॥
 देशकालादिनियमा निःसंदेहश्च सर्वतः ॥
 उपसर्गद्वयादर्थस्तथाप्येषो न चान्यथा ॥ १८ ॥

पाठे ह्यर्थे ह्यनुष्ठाने शिक्षादीनां द्वयं द्वयम् ॥
 वाक्यार्थस्य तु निर्धारो न शक्यस्तैः कथं चन ॥ १९ ॥
 अतो वाक्यार्थनिर्धारे मीमांसैव गतिर्भवेत् ॥
 निर्धारितं ततो ह्यर्थं महावाक्यैकगोचरम् ॥ २० ॥
 स्वयं च गुरुतो ज्ञातं प्रतिज्ञां यां करोति च ॥
 यज्ञेन यज्ञमयजंत देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन् ॥
 वेदप्रणिहितो धर्मो ह्यधर्मस्तद्विपर्ययः ॥
 वेदोऽखिलो धर्ममूलमित्यादिश्रुतिभिः स्फुटम् ॥ २२ ॥
 वेदार्थो धर्म एवेति स्वयं निश्चित्य सर्वतः ॥
 जिज्ञासां प्रतिजानीते धर्मस्येत्यथ के चन ॥ २३ ॥
 वेद एव द्विजातीनां निःश्रेयंसकरः परः ॥
 अतस्तदर्थसंसिद्धौ सर्वं सेत्स्यति सर्वतः ॥ २४ ॥
 अथातो धर्मजिज्ञासा सूत्रमाद्यमिदं ततः ॥
 शास्त्रारंभेऽथशब्दस्तु श्रुत्या मंगलबोधकः ॥ २५ ॥
 अर्थोतरे विकल्पो हि अधिकारे स्वतंत्रता ॥
 अथाधिक्रियते यस्माद्धर्मज्ञानात्फलं महत् ॥ २६ ॥
 अतो धर्मावबोधाय विचारो योगरूढितः ॥
 अध्याहारो न कर्तव्यो नाप्यर्थापत्तिकल्पना ॥ २७ ॥
 स्नानस्मृतेरबाधश्च ह्येयश्चेति विधेर्वलात् ॥

प्रवृत्तिरत्र विप्राणां वैदिकत्वं ततो भवेत् ॥ २८ ॥
 विधिव्यापारविषया गृहमेधीयरात्रिवत् ॥
 शब्दतो वैदिकत्वं हि समायात्यर्थतोऽन्यथा ॥ २९ ॥
 शब्दतो वैदिकत्वार्थमध्याहारादिकल्पना ॥
 असंगतिश्चास्य भवेत्सूत्रस्य स्वार्थता यदि ॥ ३० ॥
 परार्थो न तु तैः शक्यः स्वकृतिश्च निरर्थिका ॥
 अतोऽधिकार एवार्थो युक्तः स्वार्तत्रयमस्य हि ॥ ३१ ॥
 न दोषाय निराकार्यमथवांगत्वदृष्टितः ॥
 अथवांगत्वमायाति ह्यर्थज्ञानोपयोगतः ॥ ३२ ॥
 अनुवादत्वसापेक्षत्वाससूत्राप्रमाणताम् ॥
 परिहर्तुं प्रवृत्त्यर्थं चाध्याहारं विधेर्जगौ ॥ ३३ ॥
 ज्ञाने क्षयोऽस्तु विषयसौंदर्यकरणादिना ॥
 लभ्यत्वान्न विधेयत्वं विमृश्यो लक्ष्यते ततः ॥ ३४ ॥
 यत्त्विच्छासाध्यताभावात्साक्षाज्ज्ञानस्य तत्कृतेः ॥
 तन्निर्वाहकताक्षेपस्तत्रापूर्वेष्वसाम्यतः ॥ ३५ ॥
 तस्याक्षेपेकलभ्यत्वाद्यागवज्ज्ञानगो विधिः ॥
 भवेत्तस्यान्यतः प्राप्तेर्न स स्यादिति मन्मतिः ॥ ३६ ॥
 फलाधिकारसाकांक्षत्वतोऽनर्थत्वशंकितम् ॥
 चतुःसाधनसंपन्नप्राध्यानंतर्त्यवाचिना ॥ ३७ ॥

अथशब्देनापनोद्याभाव्यत्वात्फलतापि च ॥
 ब्रह्मज्ञानस्य तस्यापि फलत्वं नोपपद्यते ॥ ३८ ॥
 सुखदुःखाभावरूपत्वाभावादिति चेन्न हि ॥
 अथशब्दोऽत्राधिकारिविशेषणतया स्थितः ॥ ३९ ॥
 मोक्षः संवध्यते यस्मात्फलत्वेनाथ मोचने ॥
 विशेषणत्वकाम्यत्वपक्षाभ्यां फलता न हि ॥ ४० ॥
 जीवनागारदेहादेरपि तत्त्वप्रसंगतः ॥
 प्रायश्चित्ते परस्त्रीणामपि तत्त्वप्रसंगतः ॥ ४१ ॥
 उच्यते काम्यतायां तद्विधिवोष्यैकसाध्यता ॥
 प्रयोजिका फलत्वे हि तस्मात्सुष्ठूक्तमार्थिकम् ॥ ४२ ॥
 इति श्रीमद्ब्रह्मसंहिताविरचिताः पूर्वमीमांसाकारिकाः संपूर्णाः ।

अथ श्रीभगवत्पीठिका ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीपुरुषोत्तमस्य त्रीणि स्वरूपाणि—एकम् आधि-
 भौतिकं, द्वितीयम् आध्यात्मिकं, तृतीयम् आधिदे-
 विकम् । आधिभौतिको नारायणो लक्ष्मीपतिः ।
 तत्तारःस्वरूपम्, आध्यात्मिकं ब्रह्म अक्षरम्, आधि-
 देविकं पुरुषोत्तमः, सच्चिदानन्दरूपाणि । आधिदेविकं
 पुष्टिः, आध्यात्मिकं मर्यादा, आधिभौतिकं प्रवाहः ।

श्रीपुरुषोत्तमस्य सृष्टेरिच्छा यदा जायते तदा
 रविकाश्मीरयोगो यथा वह्निः प्रजायते तथा कालो-
 ऽक्षराजातः सदानन्दकटाक्षतः पृथक् भवति । भ्रुवो
 रंध्राद्भुत्पद्यते । कालात्प्रकृतिपुरुषौ । प्रकृतेर्गुणात्मको
 नारायणो लक्ष्मीपतिः । तस्य मनसो विष्णुः । ललाटा-
 द्भुद्रः । नाभिकमलात् ब्रह्मा जातः । ततः सृष्टिः । वृंदा-
 वने पुष्टिः । गोकुले मर्यादापुष्टिः । मथुरायां काल्य-
 वनदाहपर्यंतं मर्यादापुष्टिः । पश्चात् मर्यादा तथा द्वा-
 कायाम् । अथ वृंदावने एकस्तु आदिरासः अवि-
 च्छिन्नोऽस्ति । पश्चात् यस्य रसिकसेवकस्य जीवस्यो-
 परि करुणा स्यात् तथा या गोप्यः कुमारिकास्ताः
 सर्वा उपनिषद्भास्तासामप्यनादित्वम् । ब्रजांगना-
 सहगमने मिलितास्तु सामवेदऋचः । नंदस्य गृहे
 चतुर्व्यूहयुक्तो हरिः । ततो घुरासे केवलं श्रीपुरु-
 षोत्तमः । लघुरासे विषण्णा भग्नसंकल्पाश्रितामापु-
 रित्यनेन अनिरुद्धव्यूहो निवारितः । कृत्वा सुखा-
 न्यवशुच इत्यनेन संकर्षणव्यूहो निवारितः । कारुण्यं-
 ते इत्यनेन प्रद्युम्नव्यूहो निवारितः । केवलं श्रीपुरुषो-
 त्तमेन सह रासकोटा । प्रतनादिवधे संकर्षणः ।

द्वारकायां धर्मपालने अनिरुद्धः । द्वारकायां रुक्मि-
ण्यादिषु कामचारे प्रद्युम्नः । राजलीलायां वासुदेवः ।
गोवर्धनोद्धरणे केवलः । दानलीलायां केवलशरणे
प्रवाहः । जपे मर्यादा । आत्मनिवेदने पुष्टिः । कंस-
वधे संकर्षणव्यूहः । कुञ्जाकृपायां प्रद्युम्नव्यूहः ।
श्रीदाममालाकारस्य कृपायामनिरुद्धः । मुचुकुन्दस्य
कृपायां वासुदेवः । एवं चतुर्व्यूहलीला सर्वत्र । अतो
न कुत्रापि केवलः श्रीपुरुषोत्तमः । अथ भूतनादि-
वधे संकर्षणयुक्तो भगवान् । यमलार्जुनभंगे संक-
र्षणः । नलकूबरमणिग्रीवप्रसंगेऽनिरुद्धः । तयोस्तु-
ग्रहे वासुदेवः । ब्रजे सर्वदा श्रीपुरुषोत्तम एव । परं
तु यशोदानन्दयोः कृपादर्शने चतुर्व्यूहयुक्तः पुरुषोत्तम
एव । गोपांगनास्तु पुष्टिः । गोपीषु मर्यादा । ब्रजांग-
नास्तु प्रवाहः । अत्र आशंका जाता । या ब्रजकुमारि-
कास्तेन श्रीकृष्णेन सह वद्धजीवा नान्यत्र सांसारिके
भर्तर्यपि धृतासवस्तासां मर्यादात्वमुक्तम् । तत्कथ्य-
ते । तत्राह । गोपांगनास्तु भुक्तमुक्ताः भुक्तं गृहे सुखं
मुक्तं याभिस्ताः किं वा नाज्ञातो लोकवेदभययुक्तो
याभिस्ता भुक्ता कुटुम्बमायापत्यवैभवगेहाधिपतिध-

नवपुःपत्यादिकसकलमर्यादार्था मुक्ता याभिस्ताः
 सर्वान् धर्मान्निराकृत्य केवलं श्रीपुरुषोत्तममेव भजन्ति।
 तस्मात्तासां पुष्टित्वम् । अथ गोपीनां ब्रजकुमारीणां
 गोपीजनवल्लभभजनेतरभजनं जातम् । किं च तद्भ-
 जनोपायेऽपि कात्यायनीभजनं कृतम् । तस्मात्ता-
 साम् अनन्यव्रतं विनष्टम् । अत एव तासां मर्यादा
 भक्तिः । दर्शनमपि चतूर्व्यूहयुक्तस्य श्रीकृष्णस्य
 पुरुषोत्तमस्य । तथा ब्रजांगनानां मातृभावेनैव
 संग्रहः । तासाम् ईश्वरे पुत्रभावो वर्तते । तस्मा-
 त्तासां प्रवाहत्वम् । इति त्रिविधा गोप्यः । अथ वसु-
 देवस्य पूर्वं मर्यादापुष्टिस्वरूपं दर्शितम् । तस्मादादौ
 चतुर्भुजस्वरूपं दर्शितम् । जन्मस्थाने पुष्टिरहितं
 वासुदेवव्यूहं दर्शयितुं चतुर्भुजस्वरूपं दर्शितम् तदा
 विस्मयो जातः वसुदेवस्य कश्चित् ननु—यदा स्वरूपं
 मया पूर्वं समाधिना दृष्टं तदिदं नेति तदा भृत्यार्ति-
 हरत्वात् दयालुत्वात् श्रीपुरुषोत्तमेन अविच्छिन्नरासे
 क्रीडता भगवता स्वांशस्तत्रतत्र नियोजितः । ततो
 बभूव प्राकृतः शिशुः । पश्चाद्दधिकर्दमलीलायां स्वांशा-
 वेश एव सर्वो वा—अष्टि गोगणे कुंजे वटे गोवर्धने

तथा ब्रजे वृंदावने चैव पुष्टिस्वरूपं यदस्ति । स
पूर्णस्तु सर्वदा । अथ नंदस्य गृहे मर्यादापुष्टिस्वरूपं
यदस्ति तस्य स्वरूपं वर्ण्यते । तच्च अष्टावरणसंयुतं
भवति । आवरणानि—पृथ्वी, आपः, तेजः, वायुः,
आकाशं, महत्तत्त्वम्, अहंकारः, प्रकृतिः । इत्यष्टाव-
रणानि अष्टाभिः सह मुकुंदोऽष्टावरणयुक्तचतुर्व्यूहसं-
युक्तोऽस्ति अथ नारायणेन यद्भवति तत्कथ्यते ।
श्रीनारायणो गोदेवभक्तसाधूनामनुग्रहार्थं चतुर्धा
भवति । वैकुण्ठस्तु भगवान् अंशादिचतुर्भेदान् भक्ता-
नामनुग्रहार्थं करोति । अंशः, कलाः, आवेशाः इति
नृसिंहरामवासुदेवा एव त्रयः अंशावताराः । मत्स्यकू-
र्मवराहा एते त्रयः कलावताराः । वामनो बुद्धः कल्की
एते त्रय आवेशावताराः । अन्ये नारदादयो विभू-
तयः संति । एता ईश्वरस्य विभूतयः ।

इति श्रीवल्लभाचार्यविरचिता भगवत्पीठिका संपूर्णा ॥

अथ भा० सुबोधिनीप्रथमस्कंधकारिकाः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

वंदे श्रीकृष्णदेवं मुरनरकभिदं वेदवेदांतवेद्यं लोके
भक्तिप्रसिद्धये यदुकुलजलधौ प्रादुरासीदपारः ॥

यस्याऽऽसीद्रूपमेव त्रिभुवनतरणे भक्तिवच्च स्वतंत्रं
 शास्त्रं रूपं च लोके प्रकटयति मुदा यः स नो भूति-
 हेतुः ॥ १ ॥ कर्ता ज्ञः सकलस्य यो निगमभूः सर्व-
 स्वरूपोऽपि सन् सर्वस्याऽपि विधारणो विजयते
 निर्दोषसर्वेष्टदः ॥ यो लीलाभिरनेकधा वितनुते रूपं
 निजं केवलः सोऽयं वाचि ममास्तु पूर्णगुणभूः कृष्ण-
 वतारः पतिः ॥ २ ॥ श्रीमद्वल्लभविद्वदीशविलसद्-
 शाब्धिपूर्णेदवे श्रीगोपीपतिवंदिने सुमनसि ब्रह्मामृ-
 तस्यंदिने ॥ श्रीमल्लक्ष्मणभट्टसूरिरिति यन्नामाखिला-
 भीष्टदं तस्मै तातमहाशयाय हरये कुर्मो नमः सिद्धये
 ॥ ३ ॥ श्रीमद्भागवतागमः सुस्तरुर्लोके फलत्वं गतो
 भाषाभेदविभेदतस्त्रयमपि स्यान्नो विरुद्धं महत् ॥
 भक्त्यंशे फलता प्रमाणसुबले वेदत्वमर्थे पुनः स्कंधे-
 र्द्वादशभिर्युतः सुस्तरुः शाखा द्विवह्निद्वयम् ॥ ४ ॥
 अर्थं तस्य विवेचितुं न हि विभुर्वैश्वानराद्राक्षतेर-
 न्यस्तत्र विधाय मानुषतनुं मां व्यासवच्छ्रीपतिः ॥
 दत्त्वाऽऽज्ञां च कृपावलोकनपटुर्यस्मादतोऽहं मुदा
 गृह्यार्थं प्रकटीकरोमि बहुधाव्यासस्य विष्णोः प्रियम्
 ॥ ५ ॥ लक्षणं नैव वक्ष्यामि न न्यूनादन्यपूरणम् ॥

आर्थिकं तु प्रवक्ष्यामि परोक्षकथनादृते ॥ ६ ॥
 अविरोधेन सप्तानामर्थानामिह संगतिः ॥ उत्तरोत्त-
 रदौर्वैल्यं वाच्यं संकोचतः परम् ॥ ७ ॥ भाषात्रय-
 विरोधश्च कल्पभेदात्समाहितः ॥ भाषात्रयविभेदश्च
 लक्षणैर्ज्ञाप्यते पुनः ॥ ८ ॥ अर्थत्रयं तु वक्ष्यामि
 निबन्धेऽस्ति चतुष्टयम् ॥ अत्र संतः स्वसंतोषैराज्ञां
 यच्छंतु सिद्धये ॥ ९ ॥ सुज्ञेषु हस्तयुगलं पुरतो
 विधाय विज्ञापयामि मुखैरपि दाञ्जनिष्ठः ॥ उच्छृंख-
 लापि विवृतिर्मम चिंतनीया श्रीकृष्णपादयुगले
 विनिवेशितेति ॥ १० ॥

इति श्रीवट्टभाचार्यविरचितायां सुबोधिण्यां प्रथमस्कन्धभा० व्या०
 कारिकाः समाप्ताः ।

अथ शिक्षाश्लोकाः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदा बहिर्मुखा यूयं भविष्यथ कथं चन ॥
 तदा कालप्रवाहस्था देहचित्तादयोऽप्युन ॥ १ ॥
 सर्वथा भनयिष्यन्ति युष्मानिति मतिर्मम ॥
 न लौकिकः प्रभुः कृष्णो मनुते नैव लौकिकम् ॥ २ ॥

भावस्तत्राप्यस्मदीयः सर्वस्वश्चैहिकश्च सः ॥
 परलोकश्च तेनायं सर्वभावेन सर्वथा ॥
 सेव्यः स एव गोपीशो विधास्यत्यखिलं हि नः ॥३॥
 इति श्रीवल्लभाचार्यविरचिताः शिक्षाश्लोकाः समाप्ताः ॥
 (इमे श्रीमदाचार्यैः काश्यामासुरव्यामोहलीलावसरे
 स्वात्मजश्रीगोपीनाथश्रीविठ्ठलनाथौ प्रत्युपदिष्टाः ॥
 तदैव भगवता प्रादुर्भूयाऽयं सार्धश्लोक उक्तः ॥
 मयि चेदस्ति विश्वासः श्रीगोपीजनबल्लभे ॥
 तदा कृतार्था यूयं हि शोचनीयं न कर्हि चित् ॥१॥
 मुक्तिर्हित्वान्यथा रूपं स्वरूपेण व्यवस्थितिरिति) ॥

अथ श्रीवल्लभाचार्याणां जन्मपत्रिका ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अब्दे कुंत्यात्मजातांधकरिपुनयनेष्वञ्जयुक्ते वसोर्भे
 कृष्णेऽर्के माघवेष्मूत्स हस्तिभदिने कौर्ष्य आविर्व-
 वेऽहि ॥ वेस्तिथेऽर्ग्यग्नि याने शशिनि कवियुते ह्यात्मजे
 द्वेऽस्तसौरो धर्मे भोमे सजीवे तमसि गगनगे श्रीह-
 रिर्वल्लभोऽग्निः ॥ १ ॥ अब्दे पांडववृद्धिवाणकुमिते

राधोऽसितैकादशी वस्वर्क्षार्कत्रवे शुभे वृषशनौ राहौ
च खे ज्ञे सुते ॥ कर्के सारगुरावलावजरवौ कुंभे च

चंद्रे कवौ श्रीमद्वल्लभनामधाम
जगदुद्धारार्थमेवाऽजनि ॥२॥

संवत् १५३५ शके १४००

वैशाखकृष्णे ११ रवौ धनिष्ठान-

क्षत्रे शुभयोगे ववकरणे एवं

पंचांगे श्रीदिनगतसमस्तरात्रिगतघटी ६।४४ समये

वृश्चिकलमे श्री ७ श्रीवल्लभाचार्य (जी) प्राकट्यम् ॥

स्थितिवर्षाणि ५२ मासौ २ दि० ७ पर्यंतम् ॥

संवत् १५८७ आषाढशुक्ले ३ दिने अंतर्धानम् ॥

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

श्री (गुसाइजी) श्रीविठ्ठलेश्वरकृतग्रंथाः ।

तत्र मंगलाचरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

चिंतासंतानहंतारो यत्पादांबुजरेणवः ॥

स्वीयानां तान्निजाचार्यान्प्रणमामि मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥

यदनुग्रहतो जंतुः सर्वदुःखातिगो भवेत् ॥

तमहं सर्वदा वंदे श्रीमद्वल्लभनंदनम् ॥ २ ॥

यदुक्तं तातचरणैः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥

अत एवास्ति भवित्तमैहिके पारलौकिके ॥ ३ ॥

मम चित्तस्य विश्वासः श्रीगोपीजनवल्लभे ॥

यदा तदा कृतार्थोऽहं शोचनीयो न कर्हिचित् ॥ ४ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं मंगलाचरणं समाप्तम् ।

अथ श्रीसर्वोत्तमस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्राकृतधर्मानाश्रयमप्राकृतनिखिलधर्मरूपमिति ॥

निगमप्रतिपाद्यं यत्तच्छुद्धं साकृति स्तौमि ॥ १ ॥

श्रीमद्विठ्ठलेश्वरप्रभुचरणाः ॥

प्रादुर्भावं सं० १५७२ मासंवापि कृष्ण नवम्याम्

तिथौपान सं० १६४२ पौष शुक्ल सप्तम्याम्

कलिकालतमश्छन्नदृष्टित्वाद्विदुषामपि ॥
 संप्रत्यविषयस्तस्य माहात्म्यं समभूदुवि ॥ २ ॥
 दयया निजमाहात्म्यमकरोत्प्रकटं हरिः ॥
 वाण्या यदा तदा स्वास्यं प्रादुर्भूतं चकार हि ॥ ३ ॥
 तदुक्तमपि दुर्वोधं सुबोधं स्याद्यथा तथा ॥
 तन्नामाष्टोत्तरशतं प्रवक्ष्याम्यखिलाघट्ट ॥ ४ ॥
 ऋषिरभिकुमारस्तु नाम्नां छंदो जगत्यसौ ॥
 श्रीकृष्णाऽऽख्यं देवता च बीजं कारुणिकः प्रभुः ॥ ५ ॥
 विनियोगो भक्तियोगः प्रतिबंधविनाशने ॥
 कृष्णाधराभृतास्वादसिद्धिरत्र न संशयः ॥ ६ ॥
 आनंदः परमानंदः श्रीकृष्णास्यः कृपानिधिः ॥
 दैवोद्धारप्रयत्नात्मा स्मृतिमात्रार्तिनाशनः ॥ ७ ॥
 श्रीभागवतगूढार्थप्रकाशनपरायणः ॥
 साकारब्रह्मवादैकस्थापको वेदपारगः ॥ ८ ॥
 मायावादनिराकर्ता सर्ववादिनिरासकृत् ॥
 भक्तिमार्गाब्जमार्तंडः स्त्रीशूद्राद्युद्धृतिक्षमः ॥ ९ ॥
 अंगीकृत्येव गोपीशवल्लभीकृतमानवः ॥
 अंगीकृतौ समर्यादो महाकारुणिको विभुः ॥ १० ॥
 अदेयदानदक्षश्च महोदारचरित्रवान् ॥

प्राकृतानुकृतिव्याजमोहितासुरमानुषः ॥ ११ ॥
 वैश्वानरो वल्लभाख्यः सद्रूपो हितकृत्सताम् ॥
 जनशिक्षाकृते कृष्णभक्तिकृन्निखिलेष्टदः ॥ १२ ॥
 सर्वलक्षणसंपन्नः श्रीकृष्णज्ञानदो गुरुः ॥
 स्वानंदतुंदिलः पद्मदलायतविलोचनः ॥ १३ ॥
 कृपादृग्बृष्टिसंहृष्टदासदासीप्रियः पतिः ॥
 रोषहृक्पातसंप्लुष्टभक्तद्विष्ट भक्तसेवितः ॥ १४ ॥
 सुखसेव्यो दुराराध्यो दुर्लभांग्रिसरोरुहः ॥
 उग्रप्रतापो वाक्सी (शी) धुपूरिताशेषसेवकः ॥ १५ ॥
 श्रीभागवतपीयूषसमुद्रमथनक्षमः ॥
 तत्सारभूतरासस्त्रीभावपूरतिविग्रहः ॥ १६ ॥
 सान्निध्यमात्रदत्तश्रीकृष्णप्रेमा विमुक्तिदः ॥
 रासलीलैकतात्पर्यः कृपयैतत्कथाप्रदः ॥ १७ ॥
 विरहानुभवैकार्थसर्वत्यागोपदेशकः ॥
 भक्त्याचारोपदेष्टा च कर्ममार्गप्रवर्तकः ॥ १८ ॥
 यागादौ भक्तिमार्गेकसाधनत्वोपदेशकः ॥
 पूर्णानंदः पूर्णकामो वाक्पतिर्विबुधेश्वरः ॥ १९ ॥
 कृष्णनामसहस्रस्य वक्ता भक्तिपरायणः ॥
 भक्त्याचारोपदेशार्थनानावाक्यनिरूपकः ॥ २० ॥

स्वार्थोज्झिताखिलमाणप्रियस्तादृशचेष्टितः ॥
 स्वदासार्थे कृताशेषसावनः सर्वशक्तिधृक् ॥ २१ ॥
 भुवि भक्तिप्रचौरैककृते स्वान्वयकृत्पिता ॥
 स्ववंशे स्थापिताशेषस्वमाहात्म्यः स्मयापहः ॥ २२ ॥
 पतिव्रतापतिः पारलौकिकैहिकदानकृत् ॥
 निगूढहृदयोऽनन्यभक्तेषु ज्ञापिताशयः ॥ २३ ॥
 उपासनादिमार्गातिमुग्धमोहनिवारकः ॥
 भक्तिमार्गे सर्वमार्गवैलक्षण्यानुभूतिकृत् ॥ २४ ॥
 पृथक्शरणमार्गोपदेशा श्रीकृष्णहार्दवित् ॥
 प्रतिक्षणनिकुंजस्यलीलारससुपूरितः ॥ २५ ॥
 तत्कथाक्षिप्तचित्तस्तद्विस्मृतान्यो ब्रजप्रियः ॥
 प्रियब्रजस्थितिः पुष्टिलीलाकर्ता रहःप्रियः ॥ २६ ॥
 भक्तेच्छापूरकः सर्वाज्ञातलीलोऽतिमोहनः ॥
 सर्वासक्तो भक्तमात्रासक्तः पतितपावनः ॥ २७ ॥
 स्वयशोगानसंहृष्टहृदयांभोजविष्टरः ॥
 यशःपीयूषलहरीप्लावितान्यरसः परः ॥ २८ ॥
 लीलामृतरसार्दार्दीकृताखिलशरीरभृत् ॥
 गोवर्धनस्थित्युत्साहस्तल्लीलाप्रेमपूरितः ॥ २९ ॥
 यज्ञभोक्ता यज्ञकर्ता चतुर्वर्गविशारदः ॥

सत्यप्रतिज्ञस्त्रिगुणातीतो नयविशारदः ॥ ३० ॥
 स्वकीर्तिवर्धनस्तत्त्व सूत्रभाष्यप्रदर्शकः ॥
 मायावादाख्यतूलाभिर्ब्रह्मवादनिरूपकः ॥ ३१ ॥
 अप्राकृताऽखिलाकल्पमूपितः सहजस्मितः ॥
 त्रिलोकीभूषणं भूमिभाग्यं सहजसुंदरः ॥ ३२ ॥
 अशेषभक्तसंप्रार्थ्यचरणाब्जरजोधनः ॥
 इत्यानंदनिधेः प्रोक्तं नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ ३३ ॥
 श्रद्धाविशुद्धबुद्धिर्यः पठत्यनुदिनं जनः ॥
 स तदेकमनाः सिद्धिमुक्तां प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ ३४ ॥
 तदप्राप्तौ वृथा मोक्षस्तदाप्तौ तद्रतार्थता ॥
 अतः सर्वोत्तमं स्तोत्रं जप्यं कृष्णरसार्थिभिः ॥ ३५ ॥
 इति श्रीमदभिकुमारप्रोक्तं सर्वोत्तमस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीवल्लभाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्वृंदावनेन्दुप्रकटितरसिकानन्दसंदोहरूपस्फूर्ज-
 द्रासादिलीलाऽमृतजलधिभराक्रान्तसर्वोऽपि शश्वत् ॥
 तस्यैवात्मानुभावप्रकटनहृदयस्याज्ञया प्रादुरासीद्भूमौ
 यः सन्मनुष्याकृतिरतिकरुणस्तं प्रपद्ये द्रुताशम् ॥ १ ॥
 नाविर्भूयाद्भवांश्चेदधिधरणितलं भूतनाथोदितासन्मा-

गंध्वांतांधतुल्या निगमपथगतौ देवसर्गेऽपि जाताः ॥
घोषाधीशं तदेमे कथमपि मनुजाः प्राप्नुयुर्नैव दैवी
सृष्टिर्व्यर्था च भूयान्निजफलरहिता देव वैश्वानरैषा
॥ २ ॥ न ह्यन्यो वागधीशाच्छ्रुतिगणवचसां भाव-
माज्ञातुमीष्टे यस्मात्साध्वी स्वभावं प्रकटयति वधूर-
ग्रतः पत्युरेव ॥ तस्माच्छ्रीवल्लभाख्यत्वदुदितवचना-
दन्यथा रूपयन्ति भ्रान्ता ये ते निसर्गत्रिदशरिपु-
त्तया केवलांधंतमोगाः ॥ ३ ॥ प्रादुर्भूतेन भूमौ
व्रजपतिचरणांभोजसेवाख्यवर्त्मप्राकट्यं यत्कृतं ते
तदुत निजकृते श्रीदुताशेति मन्ये ॥ यस्मादस्मि-
स्थितो यैत्किमपि कथमपि काप्युपाहर्तुमिच्छत्यद्धा
तद्गोपिकेशः स्ववदनकमले चारुहासे करोति ॥ ४ ॥
उष्णत्वेकस्वभावोऽप्यतिशिशिरवचाः पुंजपीयूषवृष्टी
शर्तेष्वत्युग्रमोहासुरनृषु युगपत्तापमप्यत्र कुर्वन् ॥
स्वस्मिन्कृष्णास्यतां त्वं प्रकटयसि च नो भूतदेवत्वमे-
तद्यस्मादानंददं श्रीव्रजजननिचये नाशकं चासुरा-
मेः ॥ ५ ॥ आम्नायोक्तं यदंभोभवनमनलतस्तत्र सत्यं
विभो यत्सर्गादौ भूतरूपादभवदनलतः पुष्करं भूत-

रूपम् ॥ आनन्दैकस्वरूपात्त्वदधिभु यदभूत्कृष्णसे-
 वारसाब्धिश्चानन्दैकस्वरूपस्तदखिलमुचितं हेतुसाम्यं
 हि कार्ये ॥ ६ ॥ स्वामिञ्जलीवल्लभाग्ने क्षणमपि भवतः
 सन्निधाने कृपातः प्राणप्रेष्ठव्रजाधीश्वरस्वदनदिदृक्षा-
 र्तितापो जनेषु ॥ यत्प्रादुर्भावमाप्नोत्युचिततरमिदं
 यत्तु पश्चादपीत्थं दृष्टेऽप्यस्मिन्मुखेदौ प्रचुरतरमुदे-
 त्येव तच्चित्रमेतत् ॥ ७ ॥ अज्ञानाद्यंधकारप्रशमन-
 पट्टताख्यापनाय त्रिलोक्याममित्वं वर्णितं ते कवि-
 भिरपि सदा वस्तुतः कृष्ण एव ॥ प्रादुर्भूतो भवानि-
 त्यनुभवनिगमाद्युक्तमानैस्वेत्य त्वां श्रीश्रीवल्लभे मे
 निखिलबुधजना गोकुलेशं भजन्ते ॥ ८ ॥

इति श्रीमद्विठ्ठलदीक्षितविरचितं श्रीवल्लभाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ मंगलार्तिकार्या ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

मंगलं मंगलं व्रजसुवि मंगलं मंगलमिह श्रीनं-
 दयशोदानामसुकीर्तनमेतदुचिरोत्संगसुलालितपा-
 लितरूपम् ॥ १ ॥ श्रीश्रीकृष्ण इति श्रुतिसारं
 नाम स्वार्तजनाशयतापापहमिति मंगलरावम् ॥
 व्रजसुन्दरीवयस्यसुरभीवृन्दमृगीगणनिरूपमभावा(वं)

मंगलसिंधुचया (यम्) ॥ २ ॥ मंगलमीपस्मितयु-
तवीक्षणभाषणमुन्नतनासापुटगतमुक्ताफलचलनम् ॥
कोमलचलदङ्गुलिदलसंगतवेषुनिनादविमोहितवृ-
न्दावनभुविजाता (तम्) ॥ ३ ॥ मंगलमखिलं गोपी-
शितुरतिमंथरगतिविभ्रममोहितरासस्थितगानम् ॥
त्वं जय सततं गोवर्धनधर पालय निजदासान् ॥ ४ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिता मंगलारार्तिकार्या समाप्ता ।

अथ पर्यंकः (पालना) (विज्ञप्तिः) ।

राग रामकली (छंद चर्चरी).

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रेमपर्यंकशयन चिरविरहतापहरमतिरुचिरमीक्षणं प्र-
कटय प्रेमायन ॥ ध्रु० ॥ तनुतरद्विजपंक्तिमतिललि-
तानि हसितानि तव वीक्ष्य गायकीनाम् ॥ यदवधि
परमेतदाशया समभवज्जीवितं तावकीनाम् ॥ १ ॥
तोकता वपुषि तव राजते दृशि तु मदमानिनीमा-
नहरणम् ॥ अग्रिमे वयसि किमु भाविकामेऽपि
निजगोपिकाभावकरणम् ॥ २ ॥ ब्रजयुवतिहृद्यकन-
काचलानारोडमुत्सुकं तव चरणयुगलम् ॥ तत्तु मुहृ-

रुन्नमनकाभ्यासमिव नाथ सपदि कुरुते मृदुलमृदु-
 लम् ॥ ३ ॥ अधिगोरोचनातिलकमलकोद्ग्रथितवि-
 विधमणिमुक्ताफलविरचितम् ॥ भूपणं राजते मुग्ध-
 तामृतभरस्यंदि वदनैन्दुरसितम् ॥ ४ ॥ भ्रूतटे मातृ-
 रचितांजनविंदुरतिशयितशोभया द्यदोपमपनयन् ॥
 स्मरधनुषि मधु पिवन्नलिराज इव राजते प्रणयिसु-
 खमुपनयन् ॥ ५ ॥ वचनरचनोदारहाससहज-
 स्मितामृतचयैरार्तिभरमपनयन् ॥ पालय सदास्मा-
 नस्मदीयश्रीविङ्गले निजदास्यमुपनयन् ॥ ६ ॥

इति श्रीविङ्गलेश्वरविज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ राजभोगारार्तिकार्या ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

ब्रजराजविराजितघोषवरे वरणीयमनोहररूपधरे ॥
 धरणीरमणीरमणैकपरे परमार्तिहरस्मितविभ्रमके ॥ १ ॥
 मकराकृतिकुण्डलशोभिमुखे सुखरीकृतनूपुरहृद्यगतौ ॥
 गतिसंगतभूतलतापहरे हरशक्रविमोहनगानपरे ॥ २ ॥
 परमप्रियगोपवधूहृदये दयया दिनतापहरे सुहृदाम् ॥
 हृदयस्थितगोकुलवासिजने जनहृद्यविहारपरे सत-
 तम् ॥ ३ ॥ ततवेणुनिनादविनोदपरे परचित्तहरस्मित

मात्रकथे ॥ कथनीयगुणाकरपादयुगे युगलेयु-
गले सुदृशां सुस्तौ रतिरस्तु मम ब्रजराजसुते ॥

इति श्रीमद्विठ्ठलेश्वरविरचिता राजमोगारार्तिकार्या समाप्ता ।

श्रीवल्लभाचार्यविरचितेयमितिकेचित् ।

अथ संध्यारार्तिकार्या ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

हरिभक्तिसुधोदधिवृद्धिकरे करवर्णितकृष्णकथाग्र-
रसे ॥ रसिकागमवागमृतोक्तिपरे परमादरणीयतमा-
ब्जपदे ॥ १ ॥ पदवंदितपावनपापजने जननीजठ-
रागमतापहरे ॥ हरनीतविदारणनामकथे कथनीयगु-
णाकरदासवरे ॥ २ ॥ वरवारणमानहरागमने रमणी-
यमहोदधिरासरसे ॥ रसपट्टदृगंवलशोभिमुखे मुख-
रीकृतवेणुनिनादरते ॥ ३ ॥ रतिनाथविमोहनवेष-
धरे धरणीधरधारणभारभरे ॥ भस्तागमशिक्षितला-
स्यकरे करकृष्टगिरीद्रपदाब्जरते ॥ रतिरस्तु सदा वल्ल-
भतनये ॥ ४ ॥

इति श्रीमद्विठ्ठलेश्वरविरचिता संध्यारार्तिकार्या समाप्ता ।

श्रीरघुनाथाचार्यविरचितेयमिति केचित् ।

अथ शयनारार्तिकार्या ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

शरणागतभीतिनिवृत्तिपरं परपक्षतमोनिकरांशु-
निधिम् ॥ निधिसेवितपादसरोजयुगं युगधर्मनिवर्ति-
तकालकरम् ॥ १ ॥ करजोल्लिखितप्रमदौघकुचं कुच-
कुंकुमलितविशालहृदम् ॥ हृदयस्थितगोकुलवास-
जनं जनसंचितपुण्यचयैकफलम् ॥ २ ॥ फलदान-
परातिसमर्थभुजं भुजदंडगृहीतकुचाग्रमणिम् ॥ मणि-
शोभितहस्तधृतादिवरं वरगोपवधूचयसंवलितम् ॥ ३ ॥
वलितप्रमदायुतरासकरं करपद्मयुगाहितवेणुवरम् ॥
वरभक्तिशिरःस्थितपद्मकरं करमर्दितयादवयूयरिपुम् ।
रिपुयूयभुजंगमदर्पहरं हरपूजितरम्यसरोजपदम् ॥
पदपद्मयुगार्चनदत्तपदं पदपद्मनखस्थितभक्तिरसम् ५
रसपूरितगोपवधूशरणं शरणागतघोपजनाभयदम् ॥
भयदौघशिरोहरखड्गधरं धरणीकृतपुण्यचयैकफलम् ६
फलहेतुविमर्दितदुष्टखलं खरमुक्तिदपादसरोजवरम् ॥
वरवर्हिशिखंडकयुक्तकचं कचकोशनिवेशितपुष्पचयं
घोपाधिपतिं कमलाधिपतिं वंदे तमहं मथुराधीशम् ।

इति श्रीमद्विठ्ठलेश्वरविचिना शयनारार्तिकार्या समाप्ता ।

अथ स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ॥

स्फुरत्कृष्णप्रेमामृतसभरेणातिभरिता विहारान्कुर्वाणा
 ब्रजपतिविहारान्विषु सदा ॥ प्रिया गोपीभर्तुः स्फुरतु
 संततं वल्लभ इति प्रथावत्यस्माकं हृदि सुभगमूर्तिः
 सकरुणा ॥ १ ॥ श्रीभागवतप्रतिपदमणिवरभावां-
 शुमूषिता मूर्तिः ॥ श्रीवल्लभाभिधानस्तनोतु निज-
 दास्यसौभाग्यम् ॥ २ ॥ मायावादतमो निरस्य मधु-
 भित्सेवाख्यवर्त्माद्भुतं श्रीमद्गोकुलनाथसंगमसुधासं-
 प्रापकं तत्क्षणात् ॥ दुष्प्रापं प्रकटीचकार करुणा-
 रागादिसंमोहनः स श्रीवल्लभभानुरुल्लसति यः श्रीव-
 ल्लभीशांतरः ॥ ३ ॥ क्वचित्पांडित्यं चेन्न निगमगतिः
 सापि यदि न क्रिया सा सापि स्याद्यदि न हरिमार्गे
 परिचयः ॥ यदि स्यात्सोऽपि श्रीब्रजपतिरतिनेति
 निखिलैर्गुणैरन्यः को वा विलसति विना वल्लभव-
 रम् ॥ ४ ॥ मायावादिकर्षददर्पदलनेनास्यंदुराजो-
 दितश्रीमद्भागवताख्यदुर्लभसुधावर्षेण वेदोक्तिभिः ॥
 राधावल्लभसेवया तदुदितप्रेम्णोपदेशैरपि श्रीमद्वल्ल-

भनामधेयसदृशो भावी न भूतोऽस्त्यपि ॥ ५ ॥
 यदग्निनत्वमंडलप्रसृतवारिणीयूषयुग्मरांगहृदयैः कलि-
 स्तृणमिवेह लुब्धीकृतः ॥ ब्रजाधिपतिरिदिराप्रभृति-
 मृग्यपादांबुजः क्षणेन परितोषितस्तदनुगत्वमेवास्तु
 मे ॥ ६ ॥ अधौघतमसावृतं कलिभुजंगमासादितं
 जगद्विषयसागरे पतितमस्वधर्मे रतम् ॥ यदीक्षणसु-
 धानिधिः समुदितोऽनुकंपामृतादमृत्युमकरोत्क्षणाद-
 रणमस्तु मे तत्पदम् ॥ ७ ॥

इति श्रीविठलेश्वरविरचिता सप्तश्लोकी (स्फुः) संपूर्णा ॥

अस्य ग्रंथस्य श्लोकानामन्योऽपि पाठक्रमो दृश्यते ।

तथापि श्रीहरिरायचरणकृतटीकानुसारी क्रमोऽत्र गृहीतः ॥

अथ यमुनाष्टपदी ।

श्रीकृष्णाय नमः ॥

नमोदेवियमुनेनमोदेवियमुनेहरकृष्णमिलनांतरायम् ।
 निजनाथमार्गदायिनि कुमारीकामपूरिके कुरु भक्ति-
 रायम् ॥ १ ॥ (ध्रुवपदम्) ॥ मधुपकुलकलित-
 कमलावलीव्यपदेशधारितश्रीकृष्णयुंतभक्तहृदये ॥
 सततमतिशयितहरिभावनाजाततत्सारूप्यगदितह-

दये ॥ १ ॥ निजकूलभवविविधतरुकुसुमयुतनीरशो-
भया विलसदलिवृन्दे ॥ स्मारयसि गोपीवृन्दपूजित-
सरसमीशवपुगनन्दकन्दे ॥ २ ॥ उपरिवलदमलकम-
लारुणद्युतिरेणुपरिमलितजलभरेणामुना ॥ ब्रजयुव-
तिकुचकुम्भकुङ्कुमारुणमुरः स्मारयसि मारपितुरधुना
॥ ३ ॥ अधिरजनि हरिविहृतिमीक्षितुं कुवल्याभि-
धसुभगनयनान्युशति तनुपे ॥ नयनयुगमल्पमिति
बहुतराणि च तानि रसिकतानिधितया कुरुपे ॥ ४ ॥
रजनिजागरजनितरागरंजितनयनपंकजैरहनि हरि-
मीक्षसे ॥ मकरन्दभरमिपेणानन्दपूरिता सततमिह
हर्षाश्रु मुंचसे ॥ ५ ॥ तटगतानेकशुकसारिकामु-
निगणस्तुतविविधयुगसी (शी) धुसागरे ॥ संगता
सततमिह भक्तजनतापहृति राजसे रासरससागरे
॥ ६ ॥ रतिभरश्रमजलोदितकमलपरिमलब्रजयुवति-
जनविहृतिमोदे ॥ ताटंकचलनसुनिरस्तसंगीतयुतम-
दमुदितमधुपकृतविनोदे ॥ ७ ॥ निजब्रजजनावनात्त-
गोवर्धने राधिकाहृदयगतहृद्यकरकमले ॥ रतिमति-
शयितरसविष्टलस्याश्रु कुरुवेणुनिनदाद्धानसरले ॥ ८ ॥

श्लोकौ-व्रजपरिवृढवल्लभे कदा त्वच्चरणसरोरुहमीक्ष-
णास्पदं मे ॥ तव तटगतवालुकाः कदाहं सकल-
निजांगगता मुदा करिष्ये ॥ १ ॥ वृंदावने चारु-
बृहदने मन्मनोरथं पूरय सूरसूते ॥ दृग्गोचरः कृष्ण-
विहार एव स्थितिस्त्वदीये तट एव भूयात् ॥ २ ॥

इति श्रीबिहलेश्वरचिरचिता यमुनाष्टपदी समाप्ता ।

अथ भुजंगप्रयाताष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सुधाधामनैजाधराधारवेणुं कराग्रैरुदयैरतिव्यग्रशीलैः ।
सदा पूरयंश्चास्यन्गोवरूथान्पुरः प्रादुरास्तां ममाभीर-
वीरः ॥ १ ॥ यशोदायशोदानदक्षांबुजाक्ष प्रतीपप्रमाद-
प्रहाणप्रवीण ॥ निजापांगसंगोद्भवानंगगोपांगनापां-
गनृत्यांगणीभूतदेह ॥ २ ॥ सदाराधिकाराधिकासाध-
कार्थप्रतापप्रसाद प्रभो कृष्णदेव ॥ अनंगीकृतानंग-
सेव्यंतरंगप्रविष्टप्रतापाघहन्मे प्रसीद ॥ ३ ॥ रमा-
कांत शांत प्रतीपांत मेतः स्थिरीभूतपादांबुजस्त्व-
भवाशु ॥ सदा कृष्णकृष्णेति नाम त्वदीयं विभो
गृण्हतो हे यशोदाकिशोर ॥ ४ ॥ स्फुटंगभूमिष्ठमं-

चोपविष्टोच्छलच्छत्रुपक्षे भयं चानिनीपो ॥ अलिवात-
जुष्टोत्तमस्रग्धर श्रीमनोमंदिर त्वं हरे मे प्रसीद ॥ ५ ॥
स्मरस्मेर कस्मात्त्वमस्मान्स्वतो न स्मरस्यंब्रुजस्मेरने-
त्रानुकंपिन् ॥ स्मितोद्भावितानंगगोपांगनांगोल्ल-
सत्स्वांगसत्संगलंभेश पाहि ॥ ६ ॥ रमाराम
रामामनोहारिवेपोद्धतक्षोणिपालौघपापक्षयेश ॥ दरो-
त्कुलपंकेरुहस्मेरहास प्रपन्नार्तिहृन्नंदसूनो प्रसीद ॥ ७ ॥
कुरंगीदृशमंगसंगेन शश्वन्निजानंददानंदकंदाति-
काल ॥ कलिंदोद्भवोद्भूतपंकेरुहाक्ष स्वभक्तानुरक्ता-
क्तपाद प्रसीद ॥ ८ ॥ भुजंगप्रयातांष्टकेनानुयातो
भुजंगेशयानं हरिं संस्तवीति ॥ रतिस्तस्य कृष्णे
भवत्याशु नित्या किमन्यैः फलैः फलशुभिः सेवकस्य ॥

इति श्रीविट्ठलेश्वरविरचितं भुजंगप्रयाताष्टकं संपूर्णम् ।

श्रीमदाचार्यविरचितमिदमिति केचित् ।

अथ राधाप्रार्थनाचतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृपयति यदि राधा बाधिताशेषबाधा किमपरमवशिष्टं
पुष्टिमर्यादयोर्मै ॥ यदि वदति च किंचित् स्मेरहा-
सोदितश्रीर्द्रिजवरमणिपंकत्या मुक्तिशुक्त्या तदा

श्लोकौ-व्रजपरिवृढवल्लभे कदा त्वच्चरणसरोरुहमीक्ष-
णास्पदं मे ॥ तव तटगतवालुकाः कदाहं सकल-
निजांगगता मुदा करिष्ये ॥ १ ॥ वृंदावने चारु-
बृहदने मन्मनोरथं पूरय मूरमूते ॥ दृग्गोचरः कृष्ण-
विहार एव स्थितिस्त्वदीये तट एव भूयात् ॥ २ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिता यमुनाष्टपदी समाप्ता ।

अथ भुजंगप्रयाताष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सुधाधामनैजाधराधारवेणुं कराग्रैरुदमैरतिव्यग्रशीलैः।
सदा पूरयंश्चास्यन्गोवरूथान्पुरः प्रादुरास्तां ममाभीर-
वीरः ॥१॥ यशोदायशोदानदक्षांबुजाक्ष प्रतीपप्रमाद
प्रहाणप्रवीण ॥ निजापांगसंगोद्भवानंगगोपांगनापां-
गनृत्यांगणीभूतदेह ॥२॥ सदाराधिकाराधिकासाध-
कार्यप्रतापप्रसाद प्रभो कृष्णदेव ॥ अनंगीकृतानंग-
सेव्यंतरंगप्रविष्टप्रतापाघद्वन्मे प्रसीद ॥ ३ ॥ रमा-
कांत शांत प्रतीपांत मेतः स्थिरीभूतपादांबुजस्त्वं
भवाशु ॥ सदा कृष्णकृष्णेति नाम त्वदीयं विभो
गृण्हतो हे यशोदाकिशोर ॥ ४ ॥ स्फुरद्गभूमिष्ठमं-

चोपविष्टोच्छलच्छत्रपक्षे भयं चानिनीपो ॥ अलिवात-
जुष्टोत्तमस्रग्धर श्रीमनोमंदिर त्वं हरे मे प्रसीद ॥५॥
स्मरस्मेर कस्मात्त्वमस्मान्स्वतो न स्मरस्यंबुजस्मेरने-
त्रानुकंपित् ॥ स्मितोद्भावितानंगगोपांगनांगोल्ल-
सत्स्वांगसत्संगलंभेश पाहि ॥ ६ ॥ रमाराम
रामामनोहारिवेपोद्धतक्षोणिपालौघपापक्षयेश ॥ दरो-
त्फुल्लपंकेरुहस्मेरहास प्रपन्नार्तिहृन्नंदमूनो प्रसीद ॥७॥
कुरंगीदृशामंगसंगेन शश्वन्निजानंददानंदकंदाति-
काल ॥ कर्लिदोद्भवोद्भूतपंकेरुहाक्ष स्वभक्तानुरक्ता-
क्तपाद प्रसीद ॥ ८ ॥ भुजंगप्रयाताष्टकेनानुयातो
भुजंगेशयानं हरिं संस्तवीति ॥ रतिस्तस्य कृष्णे
भवत्याशु नित्या किमन्यैः फलैः फलश्रुभिः सेवकस्य ॥

इति श्रीविठलेश्वरविरचितं भुजंगप्रयाताष्टकं संपूर्णम् ।

श्रीमदाचार्यविरचितमिदमिति केचित् ।

अथ राधाप्रार्थनाचतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृपयति यदि राधा बाधिताशेषबाधा किमपरमवशिष्टं
पुष्टिमर्यादयोर्मे ॥ यदि वदति च किंचित् स्मेरहा-
सोदितश्रीर्द्विजवरमणिपंकत्या मुक्तिश्चुक्त्या तदा

किम् ॥ १ ॥ श्यामसुन्दर शिखंडशेखर स्मेरहास्य
 मुरलीमनोहर ॥ राधिकारसिक मां कृपानिधे स्वप्रि-
 याचरणकिंकरी कुरु ॥ २ ॥ प्राणनाथ वृषभानुनं-
 दिनीश्रीमुखाब्जरसलोलपद्मपद ॥ राधिका पंदतले
 कृतस्थितिस्त्वां भजामि रसिकेंद्रशेखर ॥ ३ ॥ संवि-
 धाय दशने तृणं विभो प्रार्थये ब्रजमहेंद्रनंदन ॥ अस्तु
 मोहन तवातिवल्लभा जन्मजन्मनि मदीश्वरी प्रिया ॥
 इति श्रीविद्वलेश्वरविरचिता राधाप्रार्थनाचतुःश्लोकी संपूर्णा ।

अथ श्रीगोकुलाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्गोकुलसर्वस्वं श्रीमद्गोकुलमंडनम् ॥
 श्रीमद्गोकुलदृक्कारा श्रीमद्गोकुलजीवनम् ॥ १ ॥
 श्रीमद्गोकुलमात्रेशः श्रीमद्गोकुलपालकः ॥
 श्रीमद्गोकुललीलाब्धि श्रीमद्गोकुलसंश्रयः ॥ २ ॥
 श्रीमद्गोकुलजीवात्मा श्रीमद्गोकुलमानसम् ॥
 श्रीमद्गोकुलदुःखघ्नः श्रीमद्गोकुलवीक्षितः ॥ ३ ॥
 श्रीमद्गोकुलसौंदर्यं श्रीमद्गोकुलसत्फलम् ॥
 श्रीमद्गोकुलगोप्राणः श्रीमद्गोकुलकामदः ॥ ४ ॥

श्रीमद्गोकुलराकेशः श्रीमद्गोकुलतारकः ॥
 श्रीमद्गोकुलपद्मालिः श्रीमद्गोकुलसंस्तुतः ॥ ५ ॥
 श्रीमद्गोकुलसंगीतः श्रीमद्गोकुललास्यकृत् ॥
 श्रीमद्गोकुलभावात्मा श्रीमद्गोकुलपोषकः ॥ ६ ॥
 श्रीमद्गोकुलहृत्स्थानः श्रीमद्गोकुलसंवृतः ॥
 श्रीमद्गोकुलद्वक्पुष्टः श्रीमद्गोकुलमोदितः ॥ ७ ॥
 श्रीमद्गोकुलभोग्यश्रीः श्रीमद्गोकुललालितः ॥
 श्रीमद्गोकुलभोग्यश्रीः श्रीमद्गोकुलसर्वकृत् ॥ ८ ॥
 इमानि श्रीगोकुलेशनामानि वदने मम ॥
 वसंतु संततं चैव लीलाश्च हृदये सदा ॥ ९ ॥
 इति श्रीविठलेश्वरविरचितं गोकुलाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ अष्टाक्षरनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्णकृष्णकृष्णेति कृष्णनाम सदा जपेत् ॥
 आनन्दः परमानन्दो वैकुण्ठस्तस्य निश्चितम् ॥ १ ॥
 सदा स्मरेत्तु यो कृष्णं यमस्तस्य करोति किम् ॥
 भस्मीभवन्ति तस्याशु महापातकशयः ॥ २ ॥
 यः स्मरेत्तु सदा मंत्रं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥
 अष्टाक्षरं जपेन्नित्यं यमो द्यूता हि शङ्कते ॥ ३ ॥

श्रीमंत्रार्थाः प्रकाश्यन्ते जीवानां कार्यसाधनाः ॥
 जीवानां हितकार्यार्थं गुरुश्रीविठ्ठलेश्वरैः ॥ ४ ॥
 श्रीमुखात्कथ्यते सम्यक् सदष्टाक्षस्तत्त्वतः ॥
 विवृतिर्हृदये यस्य सोयं श्रीवल्लभो भवेत् ॥ ५ ॥
 श्रीः श्रीसौभाग्यसंप्राप्तिः धनवान् राजवल्लभः ॥
 कुशदः शोषयेत्पापं षण्शब्दस्तापसंहतिम् ॥ ६ ॥
 शशब्दो निर्दहेद्योनिं शब्दो ज्ञानमाप्नुयात् ॥
 णशब्देन सदा कृष्णे हृदा भक्तिः सदा भवेत् ॥ ७ ॥
 मशब्देन गुरौ प्रीतिः कृष्णस्तोपदेशके ॥
 मशब्दे हरिसाधुज्यमन्ययोनिं न गच्छति ॥ ८ ॥
 इति श्रीकृष्णमंत्रार्थं यो जपेद्दिठ्ठले रतिम् ॥
 भक्तिं वैराग्यमाप्नोति भुक्तिमुक्ती करे स्थिते ॥ ९ ॥
 सर्वरोगोपशमनं सर्वपापोपनाशनम् ॥
 ऋद्धिः सिद्धिर्गृहे शीघ्रं वसते सर्वदा स्थिरा ॥ १० ॥
 आनन्दं परमानन्दं साधुज्यं हरिवल्लभम् ॥
 यः पठेच्छ्रीकृष्णमंत्रं सर्वज्वरविनाशनम् ॥ ११ ॥
 भूतप्रेतपिशाचादिव्याघ्रचौरादिसंकटे ॥
 शत्रवो मित्रतां यांति सर्पं दृष्ट्वेव भूषकाः ॥ १२ ॥
 कुक्रियाः सर्वस्थितानि कुग्रहाः सर्वनाशनाः ॥

आनन्दमूर्तिः कृष्णोऽस्य हृदये वसते सदा ॥ १३ ॥
 तस्य कुत्रापि नो दुःखं सुखं सर्वत्र सर्वदा ॥
 अहोरात्रं जपेन्नित्यं गुरुणां मंत्रमुत्तमम् ॥ १४ ॥
 तं हि दृष्ट्वा त्रयो लोका पूतास्युः किमु मानवाः ॥
 मध्ये च सर्वमंत्राणां मंत्रराजोत्तमोत्तमः ॥ १५ ॥
 इदमेव परैकांतभक्तिमान् यः सदा स्मरेत् ॥
 ऋद्धिः सिद्धिर्गृहे सत्यं कृष्णतात्पर्यसुन्दरम् ॥ १६ ॥
 भक्तानां हितकार्यार्थं ज्ञातव्यं स्वजनोत्तमैः ॥
 वेदवाक्ये महावाक्यं पुराणे भारते तथा ॥ १७ ॥
 श्रीमद्वल्लभवाक्यार्थं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितमष्टाक्षरनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ ललितत्रिभंगस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नमः पितृपदांभोजरेणुभ्यो यन्निवेदनात् ॥
 अस्मत्कुलं निष्कलंकं श्रीकृष्णेनात्मसात्कृतम् ॥ १ ॥
 वामजान्वंतकलितातिवक्रेतरजानुकम् ॥
 एतत्संप्राप्तसौभाग्यं विचित्रमणिभूषणम् ॥ २ ॥
 नखचंद्रमहःक्षिप्तभक्तसंतापसंततिम् ॥
 विचित्रभावसंतानविचित्रीकृतमानसम् ॥ ३ ॥

दक्षिणपदतलपद्मं वामप्रपदस्य वामतः प्रकटम् ॥
 सौंदर्यं किमपितरां प्रकटयति प्रेमवल्लभ्यम् ॥ ४ ॥
 विकसितशारदकमलोदरमदहरणेऽपि तत्र पद्माकम् ॥
 वहता निस्वधि रसता निवेद्यते स्वीयभक्तेषु ॥ ५ ॥
 भक्तार्तिहरणे काचिन्मर्यादा नैव मन्यते ॥
 इति ज्ञापयितुं वज्ररेखां धारयति स्फुटम् ॥ ६ ॥
 अनुग्रहानिलो यत्र तत्सांमुख्यं भजन् त्यजन् ॥
 अन्याशां राजते भक्तपदमेवमिति ध्वजम् ॥ ७ ॥
 धारयन् ज्ञापयत्येष त्यक्तभक्तान्यदिकप्रभुः ॥
 अत एव हि संसेव्यो निर्दोषगुणविग्रहः ॥ ८ ॥
 युग्मम्—एतत्पदपंकजमधुमत्तस्यायं निसर्गएवाभूत् ॥
 नेतरभावं भजते यदंकुशो नित्यमेवास्ति ॥ ९ ॥
 कदाचिद्विविधा लीलाः कर्तुं भक्तैः सह प्रभुः ॥
 एवं भूतो वादयति वेणुमिष्टं करोति च ॥ १० ॥
 प्रपदोपरिसंचारिचारुपीतांबरवृतम् ॥
 गुंजद्भ्रमद्भ्रमरयुग्वनमालातिसुंदरम् ॥ ११ ॥
 विविधरूपसुचारुसुगंधयुद्गमृदुलपुष्पचयैरतिसुंदरम् ।
 ग्रथितमध्यमदेशमतिप्रियं कस्युगेन हृदि स्रजि कामये
 ग्रीवोरःस्थलकटितटकांचीजानुप्रपदयोः सततम् ॥

विहरंती वनमाला सक्तासीदलिकुलैर्मत्तैः ॥ १३ ॥
 गंभीरनाभिविलसत्कांचीदामलसन्मणीन् ॥
 स्वरुचा रोचयन्नन्यानप्याकल्पान्वभौ प्रभुः ॥ १४ ॥
 त्रिगुणानिलसंचारचलत्प्रांतातिसुंदरम् ॥
 उत्तरीयं विभ्रदंसे शुशुभेऽतितरां हरिः ॥ १५ ॥
 विविधमहामणिखचितैःपरितो मुक्ताफलावलिग्रथितैः
 चलायांगदकंकणचयसकलांगुलिभूषणै रेजे ॥ १६ ॥
 कट्या कुटिलया कांची भुवनत्रयमोहिनी ॥
 तनोति सुपमां नाभ्यां सह साम्येऽपि दुर्लभाम् ॥ १७ ॥
 रसभरभरितं पात्रं नामितमन्यत्र तं रसं कर्तुम् ॥
 एकत आनतमुन्नतमेकत इह दृश्यते सर्वैः ॥ १८ ॥
 कटिगतभावरसानां ब्रजांगनाहृत्सु पूरणे सापि ॥
 अभवत्तथैव दृष्टा दृष्टा परमुपपद्यते कांक्षया ॥ १९ ॥
 वेणुस्वानुगया नवनवचापल्यं समाप्तवत्योच्चैः ॥
 ब्रजतरुणीमानसधनसंपन्नयाऽभूजगज्जडवत् ॥ २० ॥
 नयनांबुजसौंदर्यं मनसां वाचामगोचरं सत्यम् ॥
 ब्रजसुंदरीनयनमनोऽनुभवैकगतं परं हृद्यम् ॥ २१ ॥
 तत्रापि भावगर्भं तरलतरं प्रियतमासुखांभोजे ॥
 स्थगितं भवदरुणतरप्रांतं प्राकट्यतोऽनुरागमिव २२

विचित्रवेणुतानाब्धितरंगांदोलितांचलम् ॥
 स्थिरं वा तरलं वेति नैवाभूदवधारितम् ॥ २३ ॥
 स्मितामृतभरेणात्मभक्तहृत्प्राणपोषकम् ॥
 तत्रैव लयहेतुर्वा तेषामिति न वेद्म्यहम् ॥ २४ ॥
 भ्रूचापसंधितः कर्णावध्याकृष्टः प्रियाहृदि ॥
 विद्धः प्राणानाजहार स्वस्मिन्नस्मिन् दया न हि २५
 स्मितकौटिल्यचापल्यारुणिमामृतसिंधुषु ॥
 ममाः कथंचिज्जीवंति भक्तास्तत्तत्स्वभावतः ॥ २६ ॥
 शृंगाररससर्वस्वं भक्तभावामृतावृतम् ॥
 अनुरागचयं ताराश्वेत्यापांगैर्विभर्त्यसौ ॥ २७ ॥
 सालिकुलं कमलकुलं जितं निजाकारमात्रतो जगति ॥
 प्रकटातिगूढरसभरजितोऽभवत्कुसुमशरकोटिः ॥ २८ ॥
 स्निग्धता मुग्धता वापि चातुरी सहजापि वा ॥
 नैव वर्णयितुं शक्यांऽनुभवन्तीभिरप्यहो ॥ २९ ॥
 मन्ये गोकुलतरुणीनवनवभावाः स्वराससंजाताः ॥
 रतिरससुधाब्धिपतितप्लवे प्लवंतेऽतिसर्गमधुरतराः ३०
 संमुखप्रेक्षणेऽपांगप्रेक्षणं च यथा रसः ॥
 तथादृणाभी रेखाभिर्ज्ञापयत्यंबुजेक्षणः ॥ ३१ ॥

विरलारुणरेखाभिः सितगर्भस्य नेत्रयोः ॥
 आविर्भवति या शोभा तां न वक्तुं क्षमा रमा ॥३२॥
 पद्माणि तरुणीभावा नानेतुं नयनाब्जयोः ॥
 करांगुलीचयाभानि भासंते परितः प्रभोः ॥ ३३ ॥
 अतिसारस्यतो नेत्रे स रसः परितोऽभवत् ॥
 रसाद्भृङ्गाः पद्मरूपा भासंते सुपमास्पदाः ॥ ३४ ॥
 आदायादाय भक्तानां भावानतिमनोहरान् ॥
 निमेषमिषतः स्वांतसंचयं कुरुते मुदा ॥ ३५ ॥
 स्वतः सामर्थ्यमप्येतत्रिलोकीमोहने वत ॥
 स्मितं सहायं संप्राप्य यत्करोति न वेद्मि तत् ॥३६॥
 रसप्रैः ह्लावयति स्वजनविवेकत्रपाधृतिस्त्वयवा ॥
 तानेव तद्रसान्धिषु ममान्कुरुते तदैवैतत् ॥ ३७ ॥
 एतत्कार्यस्य भवने प्रतिबंधेऽपि चेश्वरः ॥
 न शक्तो प्रतिबद्धो यत्तत्स्वभावस्वभावतः ॥ ३८ ॥
 तत्रापि चेत् सहायोऽभूदुदासी वेणुनिःस्वनः ॥
 त्रिभंगस्य त्रिजगति न जाने कादृशी दशा ॥३९॥
 तिष्ठत्वन्यकथेतादृक्स्वरूपं प्रतिविंबितम् ॥
 क्वचित् पश्येत्स्वयं नायः कां दशां नु भजेत्तदा ॥४०॥

प्रायो न दर्शनापेक्षा यत्स्वयं तद्रसात्मकम् ॥
 प्रियाहृदयनेत्रेषु निरुद्धोऽस्ति सु नायकः ॥ ४१ ॥
 एतत्संदर्शने तु स्यात् प्रमदाभाव एव हि ॥
 तत्तापशामकोऽप्येष कृष्ण एवास्ति नापरः ॥ ४२ ॥
 अथवा तद्रसात्मा तद्दर्शनेनाऽतिपोषितः ॥
 भवति स्वप्रियावृन्दवृतोऽयं गजराजिव ॥ ४३ ॥
 कदाचिदथवा प्रेष्ठो वियोगात्यर्था तदात्मकः ॥
 तासामाविर्भवद्भावैरेव तां शामयत्यपि ॥ ४४ ॥
 दृष्ट्यापि रसरूपत्वं मयि जानंतु मामकाः ॥
 तदर्थमाविष्कुरुते त्रिभंगं भक्तलोचनम् ॥ ४५ ॥
 रसात्मकं स्फुटं स्वस्मिन् भक्तैर्नैवानुभूयते ॥
 तदर्थमाविष्कुरुते त्रिभंगं भक्तलोचनम् ॥ ४६ ॥
 पुष्टिभक्तिं स्थिरीकृत्य मर्यादा च तदाश्रिताम् ॥
 कृत्वा वृन्दावनक्षोणीमयथापूर्वसंस्थितिम् ॥ ४७ ॥
 हृदयंभक्तहृदये स्थिरं लोकान्निजान् परान् ॥
 पुष्टिदिश्येव सुमुखान् कृत्वा संराजते प्रभुः ॥ ४८ ॥
 युग्मम्-उद्गुह्यशृंगाररसस्वरूपो भूषणान्यपि ॥
 तादृगेवाखिलांगेषु विभ्रत्संराजते प्रभुः ॥ ४९ ॥
 मत्याद्यगम्यं यद्रूपमल्पकेन मया कथम् ॥

तन्निरूपयितुं शक्यं तदीयत्वाद्भवेदपि ॥ ५० ॥
 तथापि श्रीगोकुलेऽस्मिन्नाविर्मृतो विराजते ॥
 अनन्यभक्तैरनिशं पीयते तत्सुधासवः ॥ ५१ ॥
 स मत्प्रभुः सदाऽहं तु तत्पादाब्जरजोऽस्मि वै ॥
 तत्प्रभावाद्यथाशक्ति वर्णयाम्यविचारयन् ॥ ५२ ॥
 अहं च तत्पादपद्मरेणुरस्मिति मत्प्रभुः ॥
 स चास्तीति यथाशक्ति वर्णयाम्यविचारयन् ॥ ५३ ॥
 स्वतो मल्लोचनमनोवृत्तिवृन्दावनप्रभुः ॥
 बृहद्वनप्रियः शश्वन्निशिरीकुरुतात्स्वतः ॥ ५४ ॥
 अहं तदीय इत्येषा तद्वार्ता रुचिता परम् ॥
 तेन प्रसन्नो भवतु दासे श्रीविठ्ठलप्रभुः ॥ ५५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं ललितत्रिभंगस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ आत्मसुतेभ्यः पत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वस्ति श्रीविठ्ठलदीक्षितानां गिरिधरस्य च—गो-
 विंदवालकृष्णश्रीवल्लभयदुनायराघुनायघनश्यामेष्टु,
 गिरिधरस्य च भवतां पुत्रेष्वाशिपः, शमिह, भावत्कं
 भद्रमाशास्महे, द्रोडाग्रामपर्यंतं श्रीगोकुलनाथेन कुश-
 लं नीताः स्मः, अत्रैव दोलोत्सवश्च कारितः, गिरि-

धरविषयिण्यस्मद्विषयिणी च काऽपि चिंता न कार्या,
 श्रीगोवर्धनेनैवावितास्ति, उभयत्रापि सेवा सम्य-
 कार्या, कारणीया च, स्वस्वदेहरक्षा सर्वैः प्रकारैः
 कार्या, सेवकाः स्वस्वमर्यादायां च रक्षणीयाः, बाल-
 कानां रक्षा सर्वैः प्रकारैः कार्या, यद्रव्यमागमिष्यति
 तन्मध्ये तत्कालानुरूपव्ययोपयोगि यावद्भवति ताव-
 त्स्थापयित्वा शेषेणावश्यमृणशोधनं कार्यम्, व्ययश्च
 सावधानतया करणीयः, निशियामिकाः सावधानाः
 स्थापनीयाः, इतः प्रेषितोऽश्वो गोविंदभट्टेभ्यो दत्तोऽ-
 स्तु, अस्माभिस्तं विक्रीय तद्रव्यं तैर्ग्राह्यं, पत्रं मुहुः
 प्रेषणीयं, तत्रत्यः सर्वोपि वृत्तांतो लेखनीयः, गिरि-
 धरापत्यानां विशेषतः कुशलं लेख्यं, चिंता कापि
 न कार्या, श्रीगोवर्धननाथोऽस्मत्कुलपतिरस्मद्वि-
 मेव करिष्यति, किमधिकम् । चैत्रवदि ४ गोविंद-
 भट्टेषु गणेशभट्टेषु चाशिषः ॥ पदकृद्गोविंददासेषु भग-
 वत्स्मरणं वाच्यम्, अनादिषु कृष्णदासादिष्वशिषो
 वाच्याः ॥ वासुदेवभट्टेः स्वगृहे गंतव्यं पुरोहितगृ-
 हात्, वैकटप्रभृतिषु कृष्णरायादिष्वशिषः इति ॥१॥
 इति वि० पत्रम् ।

अथ विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदैन्यं त्वत्कृपाहेतुर्न तदस्ति ममाण्वपि ॥ तां कृपां कुरु
 राधेश यया तदैन्यमाप्नुयाम् ॥ १ ॥ सर्वेषां जीवितं
 लोके दृष्टं सर्वार्थसाधकम् ॥ ग्लान्येकफलकं जातम-
 धुना मम जीवितम् ॥ २ ॥ कर्तुं पुनरथाकर्तुमन्यथाकर्तु-
 म्भीश्वरे ॥ सामर्थ्यं यन्मया दृष्टं त्वय्येवातो न संशयः ३
 तं न पश्यामि यस्याग्रे वार्ता स्वस्य मनोगताम् ॥
 उक्त्वा तदुत्तरं लब्ध्वा मनो विश्रमये क्षणम् ॥ ४ ॥
 अतीव नीचा मत्प्राणा मूर्खा अति गतत्रपाः ॥
 स्वस्थित्ययोग्यकालेऽपि यतस्तिष्ठन्ति सांप्रतम् ॥ ५ ॥
 शास्त्रं नियामकं तावद्यावत्पूर्णा कृपा न ते ॥
 कृपया ते सुपूर्णस्य नैव कोऽपि नियामकः ॥ ६ ॥
 सुभगा एव जानन्ति प्रियासौभाग्यजं सुखम् ॥
 तद्धीनायास्तदीयेति प्रसिद्धिः शरणं सखि ॥ ७ ॥
 प्रियसंगमराहित्याद्वयर्थाः सर्वे मनोरथाः ॥
 निरपत्रपतासिद्धयै जीवामि सखि सांप्रतम् ॥ ८ ॥
 न लब्धस्तादृशः कोऽपि यस्याग्रे स्वमनोगताम् ॥

वार्तामुक्त्वा स्वमात्मानं क्षणं विश्रामयाम्यहम् ॥९॥
 श्रीमुखालोकनेतःस्थप्रियस्य च वहिर्गतौ ॥
 पक्ष्मापकारोपकारौ निर्णेतुं नैव शक्नुमः ॥ १० ॥
 अद्य श्वो वा परश्वो वा कदाचित्कृपयिष्यति ॥
 नाथ इत्याशया सर्वं गतं जन्म करोमि किम् ॥११॥
 तथापि तत्कृपाकांक्षां मनो मे निरपत्रपम् ॥
 कं वा हेतुं सुनिश्चित्य करोतीति न वेद्म्यहम् ॥१२॥
 स्वभावतः सदा मेघः सर्वेषां जीवनप्रदः ॥
 जाने तस्यैव दौर्भाग्यं सोऽपि यं समुपेक्षते ॥१३॥
 त्वदीयत्वमपि ज्ञात्वा मयि कालादयः प्रभो ॥
 प्रभवन्ति ततो मन्ये त्वत्कृपाशून्यतां मयि ॥ १४ ॥
 एतेषामहमेवास्मि सर्वस्वमतिसुन्दरः ॥
 जानात्यस्माकमज्ञानेऽप्यतः कर्ता स्वतोखिलम् ॥१५॥
 विज्ञाप्तौ वाऽपराधे वा पाखण्डे वा मदुक्तयः ॥
 पर्यवस्यन्ति कुत्रेति न जानेऽहं विमूढधीः ॥ १६ ॥
 दुर्भगाऽसि तथाऽपि त्वं मा त्यज स्वप्रियांतिकम् ॥
 कदाचित्कृपया पश्येत्प्रियस्तद्भाग्ययोगतः ॥ १७ ॥
 विरहेणाऽतितप्तां मां स्मरेच्चेत्प्राणवल्लभः ॥

राज्ययोग्ये तदाकांक्षा दंडावाप्त्यै यथा भवेत् ॥
 त्वत्सेवायामहं तादृक् तद्वदाप्तो दशामिमाम् ॥१९॥
 स्वीयं कृतागसं चेत्त्वं दूरस्थं कुरुषे यदि ॥
 इतः परोऽधिको दंडस्त्वदीयस्य न विद्यते ॥२०॥
 वियोगो बाधते तावद्यावद्धृद्येव ते स्थितिः ॥
 यदा बहिस्तदा नेति विचित्रेयं तव स्थितिः ॥ २१ ॥
 भूर्जत्वगिव महोषा निःसरंत्येव सर्वतः ॥
 तथैवाऽनन्यगतिके त्वत्कृपेति न मे भयम् ॥ २२ ॥
 बलिष्ठा अपि महोषास्त्वत्कृपाग्रेऽतिदुर्बलाः ॥
 तस्या ईश्वरधर्मत्वाद्दोषाणां जीवधर्मतः ॥ २३ ॥
 त्वद्वियुक्तस्य जीवस्य तदीयस्यापि नित्यता ॥
 संगं विना न चैवास्तु विज्ञापनमिदं मम ॥ २४ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता विज्ञप्तिः समाप्ता ॥

अथ ब्रजचर्याष्टपदी ।

श्रीकृष्णाय नमः ॥

ब्रजानंदकंदं ब्रजानंदकंदं घोषपतिभाग्यभुवि जातम् ।
 रसिकवरगोपिकापतिरसमाननं तव जयतु मम दृशि
 सुजातम् ॥ १ ॥ रुचिरदरहासगलदमलपरिमललु-
 व्यमधुपकलमुखकमलसदनम् ॥ अमृतचयगर्वनि-

वासनाधरसीधु पायय मनोजामिशमनम् ॥ २ ॥
 स्मितप्रकटितचारुदंतरुचिवदनविधुकौमुदीहतनिखि-
 लतापे ॥ विलसिललिते हृद्यकनककलशद्वये मार-
 कतमणिरिव दुरापे ॥ ३ ॥ सुभगसुसुखीकंठनिहि-
 तनिजबाहुरतिमत्तगजराज इव रुचिरम् ॥ विरहवि-
 रहानलं चारुपुष्करचलनसीकरैरुपशमय सुचिरम् ॥ ४ ॥
 अरुणतरलापांगसरनिहत कुलवधूधृतविलोचनसरो-
 जम् ॥ मम वदनसुपमासरसि विलसति सततमल-
 सगतिनिर्गतमनोजम् ॥ ५ ॥ नंदगेहालवालोदित-
 स्त्रीरागसेकसंवृद्धसुरवृक्षम् ॥ ब्रजवरकुमारिकाबाहुहा-
 टकलतासततमाश्रयतकृतरक्षम् ॥ ६ ॥ ब्रजजनश्ला-
 व्यगुणगोपनातिशयरुचिरालापलीलम् ॥ तादृगीक्ष-
 णजनितकुसुमशरभावभरयुवतिषु प्रकटतरनिटिलम्
 ॥ ७ ॥ रुचिरकौमारचापल्यजवव्रीडया बल्लवीहृद-
 यगृहयुतम् ॥ प्रकटय निजनस्वरसंचयैः कुसुमशर-
 मिह जयसि त्वत्भाववित्तम् ॥ ८ ॥ घोषसीमंतिनीवि-
 द्धद्विरदवेणुकलनिनदगर्जितस्त्वमिहसततम् ॥ वचन-
 करुणाकृतदृष्टदृष्टीरंगं नवजलदमय कुरु सुहसितम् ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिता ब्रजचर्याष्टपदी संपूर्णा ।

अथ श्रीस्वामिनीप्रार्थना ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीराघे प्रियतमदृक्संगमसंजातहासदृक्सलिलैः ॥
 भवदीयैः स्नानं मे भूयात्सततं न पाथोभिः ॥ १ ॥
 भूयान्मेऽभ्यवहारस्तावकतांबूलचर्वितेनैव ॥
 पानं करुणाकूतस्मितावलोकामृतेनैव ॥ २ ॥
 त्रिषवणमिह भवदंघ्रिप्रणतिः संध्या प्रकृष्टदैन्येन ॥
 जापस्तुतापक्लेशैर्विगाढभावेन कीर्तनं नाम्नाम् ॥ ३ ॥
 अस्तंगच्छत्सूर्याशुशुक्षणौ दिवसदुःखहोमोऽस्तु ॥
 त्वत्पृष्ठप्रियवार्ताकथनं मे ब्रह्मयज्ञोऽस्तु ॥ ४ ॥
 भवतीनां प्रियसंगमसंजातमनोमहोत्सवेक्षणतः ॥
 तर्पणमिह सर्वेन्द्रियतृप्तिर्भवतान्मनोरथाद्या मे ॥ ५ ॥
 इत्थं जीवनमस्तु क्षणमपि भवदंघ्रिविप्रयोगे तु ॥
 मरणं भवतादेवं भावे शरणं त्वमेव भव ॥ ६ ॥

इति श्रीविठ्ठलेशविरचिता श्रीस्वामिनीप्रार्थना समाप्ता ।

अथ श्रीस्वामिन्यष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

रहस्य श्रीराघेत्यखिलनिगमानामिव धनं निगूढं
 मद्राणी जपतु सततं जातु न परम् ॥ प्रदोषे

दृष्टमोपे पुलिनगमनायाति मधुरं चलत्तस्याश्चंचर-
 णयुगमास्तां मनसि मे ॥ १ ॥ अमंदप्रेमार्द्रप्रियक-
 रतलं कुंकुममिपत्कुचदंढ्रे वसत्यपि च दधती चारु
 सततम् ॥ कृपां कुर्याद्राधा मयि रुचिरहेमाद्रिशिख-
 रोदितप्राचृष्णमेघस्मरहरहरी चूचुकमिपात् ॥ २ ॥
 निमंज्य प्रातर्या निजहृदयनाथं निरुपमा समाका-
 र्यैकाकिन्यतिघनवनादात्मभवने ॥ विधायान्नं स्वादु
 स्वयमतिमुदा भोजयति सा मयि प्रीता राधा भवतु
 हरिसंगार्पितमनाः ॥ ३ ॥ निधाय श्यामांसे निजमु-
 जलतामिन्दुवदनं कटाक्षैः पश्यन्ती कुवलयदलाक्षी मधु-
 पतेः ॥ मुदा गायन्ती या मधुर मुरलीजातनिनदा-
 नुसारं तारं सा फलतु मम राधावदनयोः ॥ ४ ॥
 अमंदप्रेमार्द्रात्किसलयमयात्केलिशयनादुपस्थुत्थाया-
 वजारुणतरकपोलातिरुचिरा ॥ गृहं यांती श्रान्तिस्थ-
 गितगतिरास्यांबुजगतं घनीमूतं राधा रसमनुदिनं मे
 वितरतु ॥ ५ ॥ प्रियेणाक्ष्णा संसृचितनवनिकुंजेषु विवि-
 धप्रसूनैर्निर्भायातिशयरुचिरं केलिशयनम् ॥ दिवा
 प्येषा गुंजन्मधुपमुखरे धीरपवनाश्रिते क्रीडन्ती मे
 निजचरणदास्यं वितरतु ॥ ६ ॥ कदंबारूढं या निजप-

तिमजानंत्यहनि तत्तले कुर्वती स्वप्रियतमसखीभिः
 सह कथाम् ॥ अकस्मादुद्दीक्ष्य स्फुटतरलहारोरसम-
 तिस्मितस्मेस्त्रीडाननमुदितद्वक् सा मम गतिः ॥७॥
 न मे भूयान्मोक्षो न पुनरमराधीशसदनं न योगो न
 ज्ञानं न विषयसुखं दुःखकदनम् ॥ त्वदुच्छिष्टं भोज्यं
 तव पदजलं पेयमपि तदजो मूर्ध्नि स्वामिन्यनुसव-
 नमस्तु प्रतिभवम् ॥८॥ इति श्रीमद्रोपीजनचरणपं-
 केरुहयुगानुगत्यानंदांभोनिधिनिभृतवाकायमनसा ॥
 मयेदं प्रादुर्भावितमतिसुखं विठ्ठलपदाभिधेयं मय्येव
 प्रतिफलतु सर्वत्र सततम् ॥ ९ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं श्रीस्वामिन्यष्टकं समाप्तम् ।

अथ श्रीस्वामिनीस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदैव श्रीराधे रहसि मिलति त्वां यदुपतिस्तदैवाका-
 र्याहं निजचरणदास्ये निगदिता ॥ मुदा चंद्रावल्या
 शशिमुखि कृनार्थास्मि भवती तथा संपन्ने मां स्मरति
 यदि संप्रेषणविधौ ॥ १ ॥ कदाचित्कालिंद्यामहनि
 तरलापांगरुचिरा समाप्लुत्याकंठं किमपि परिधायाशु
 वसनम् ॥ स्मरेन्मां चेदुत्तारितवसनसंक्षालनविधौ

कृतार्थोहं भूयान्निजचरणदासीति भवति ॥ २ ॥
 तमिस्त्रायामस्त्रावितचरणमंजीरनिनदा कथंचित्संप्राप्ता
 प्रियतमनिकुंजं चरणयोः ॥ मुदा तल्पारोहे कमल-
 मुखि संमार्जनविधौ कृतार्थैवाहं चेत्स्मरति भवति मां
 सकृदपि ॥ ३ ॥ विविधबंधरतिश्रमसीकराकुलकपो-
 लमुदीक्ष्य हरिं यदि ॥ स्मरसि मां व्यजनार्थमपि
 क्षणं सुमुखि धन्यतमास्मि तदा ह्यहम् ॥ ४ ॥ यदि
 स्नानव्याजात्तरणितनयातीरमहनि प्रयातुं प्राणेशो-
 चितविविधवस्तूनि सुमुखि ॥ गृहीत्वा गुप्तानि स्मरसि
 परिधेयस्ववसनं गृहीतुं मां स्वामिन्यहमिह कृतार्थैव
 हि तदा ॥ ५ ॥ कुतूहलाभिवासितप्रियेण पाणिकर्षणा-
 दितस्ततो विषादितां स्वकुंचुकीमतिप्रियाम् ॥ प्रदातुं
 मुन्नतांगि मां सकृद्यदि स्मरस्यहं तदा मुदास्मि राधिके
 कृतार्थतापदं गता ॥ ६ ॥ चारुप्रसूनमयतल्पगता
 स्वनाथे तांबूलचर्वितमुदारमुखांबुजस्थम् ॥ दातुं
 स्थिते निजमुखाब्जगतं प्रदातुं मां चेत्स्मरस्यनुचरी
 कतदा नमामि ॥ ७ ॥ निकुंजे पुष्पालीरचितशय-
 नात्केलिजनितश्रमांभःसंकांताननकमलशोभाहृत-
 मनाः ॥ समुत्थायायांती सहजकृपया केलिदलित-

स्रजं दातुं राधे स्मरसि यदि मां त्वं किमपरैः ॥८॥
यदा चलसि मार्गतः शयनभावशेषे मुदा पदांबुज-
मलंकरोष्यमलकुंकुमं त्वं तदा ॥ मुहुः सुमुखि राधिके
किमधिकं तु संप्रार्थये सदा भवतु मे भवचरणपं-
कजारक्तता ॥ ९ ॥ प्रियतमकरपद्मस्पर्शभावेक्षणो-
द्यदसभरजवरासामंदमोदाकुलानाम् ॥ प्रतिपदतल-
रुग्भिर्गोपसीमंतिनीनामरुणतरुहदंभोजन्मने मे नमो-
ऽस्तु ॥ १० ॥ यावन्ति पदपद्मानि भवतीनां हरि-
प्रियाः ॥ तावद्रूपः सदा दास्यं करवाणि तदा तदा
॥ ११ ॥ गेहे निकुंजं निशि संगतायाः प्रियेण
तल्पे विनिवेशितायाः ॥ स्वकेशवृंदैस्तव पादपंकजं
समार्जयिष्यामि मुदा कदापि ॥ १२ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं श्रीस्वामिनीस्तोत्रं समाप्तम् ।

अथ दानलीलाष्टकम् ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

सदा चंद्रावल्या कुसुमशयनीयादि रचितुं सहासं प्रो-
क्ताः स्वप्रणयिगृहचर्यः प्रमुदिताः ॥ निकुंजेष्वन्योन्यं
कृतविविधतल्पेषु सरसां कथां स्वस्वामिन्या सपदि
कथयन्ति प्रियतमाम् ॥ १ ॥ अशेषसुकृतोदयैरखि-

लमंगलैर्वेधसा मनोरथशतैः सदा मनसि भावितैर्नि-
 मिंते ॥ अहन्यतिमनोहरे निजगृहादिहोरेच्छया
 सखीशतवृता चलद्रजवनेषु चंद्रावली ॥२॥ समुद्र-
 थितमालती कुरवकादिपुष्पावलीगलत्परिमलोन्मद-
 भ्रमरयूथसंज्ञादितम् ॥ उदारमतिचित्रितं मृगमदादि-
 भिविभ्रती मनोभवमदापहं किमपि केशपाशं सखी ३
 श्यामंदोस्तुरूपां विधिरचितां तारकामहं मन्ये ॥ यत्त-
 त्कर नखकिरणा न जातु सख्यस्त्यजंतीमम् ॥ ४ ॥
 कुंकुममृगमदमलयजचित्रितकुसुमं तदीयधम्मिलम् ॥
 नो किं तु कुसुमधनुपस्तूणीरससर्जितं विधिना ॥५॥
 न धम्मिलो मौग्ध्यामृतजलमुचामेष निचयो न
 पुष्पाणीमानि त्रिदशपतिमौर्वीपरिणतिः ॥ न मुक्ता-
 गुच्छानि प्रकटसुखगात्रः करञ्जरो न काश्मीरोद्भूता
 सुभगतरेखा तडिदियम् ॥ ६ ॥ निसर्गसुंदरोऽप्या-
 लीसूक्ष्मचित्रां वरांतरे ॥ गूढो भाव इवेतस्याः सोऽदृ-
 श्यत विलक्षणः ॥ ७ ॥ मत्समर्पितसिंदूररेखोपरि
 सुसंस्थिताम् ॥ मुक्ताफलावलीमालां सीमंते विभ्रती
 विभौ ॥ ८ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं दानलीलाष्टकम् ।

अथ रससर्वस्वम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कुमारीणां राधावरमिलनमाकर्ण्य परया सहासा
 संस्मेरस्मितलवजिताशेषसुदृशाम् ॥ अलं तद्भाग्यो-
 क्त्या यदतिगधुरो माधववरो वशे जातो लोकत्रय-
 ध्रुवतिमृग्यः सहचरि ॥ १ ॥ पुरैवजनकात्मजारम-
 णहार्दसंपादितस्वभाग्यनिधयो व्रजे प्रकटिता बभूवुः
 प्रियाः ॥ हरिस्थितिबिहारभूरिति विनिश्चयेनोत्तमा-
 मधिव्रजमकुर्वत स्थितिममंदमोदायनाः ॥ २ ॥
 समये तत इह गोकुलजनजीवनचरणरेणुराविर्भूत् ॥
 स्वयमेव सकलनिजगुणकृतोपमानं वहन्नायः ॥ ३ ॥
 नन्दात्मजरूपामृतविभ्रमसंमोहिताः सर्वाः ॥ अति-
 दुर्लभतत्संगमकृते व्रतं तामुदाकुर्वन् ॥ ४ ॥ चंप-
 ककुवलयजातीकुसुमकुंदादिपुष्पसंपत्त्या ॥ विजि-
 तवसन्तेऽकुर्वन् हेमन्तर्तो व्रतारंभम् ॥ ५ ॥ शीतारंभे-
 प्रियतमगादाश्लेषानुकूले यत् ॥ विधुरपि चिरं जहा-
 तीत्यतिरमणीं रात्रिमाश्लिष्टः ॥ ६ ॥ अचिरेणासि-
 तांभोजविकासेन सितेक्षणे ॥ सूत्रयत्यचिरं कृष्णचं-
 द्रेणासां द्युत्सवम् ॥ ७ ॥ रजनीकरकरंजितविक-

सितमकरंदकुवलयैरासाम् ॥ सूचयति केलिचुंबन-
 रागं सुदृशां विलोचनयोः ॥ ८ ॥ मुकुलायमान-
 कुवलयकुलैः प्रभातेषु रविकरात्यरुणैः ॥ ज्ञापयति
 रात्रिजागरसररागतां नेत्रयोर्निद्राम् ॥ ९ ॥ कोकार्त-
 स्वरशिशिरकुमुदाहादादनेन्दनलैः ॥ चिरमिह ताप-
 सपदवीं विरहिजनं प्रापयत्युच्चैः ॥ १० ॥ विकसित-
 कुन्दैर्विहसति शरदिन्द्रालोकनप्रकटम् ॥ पुष्पवती
 नवकुसुमा कुमुदवधूः कामहृतलज्जा ॥ ११ ॥

इति श्रीविद्वलेश्वरविरचितं रससर्वस्वं सप्तमम् ॥

अथ शृंगाररसः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कथयकथय स्वामिन्या मे कथं नवसंगमः सुमुखि
 समभूतोर्विदस्य प्रियस्य राधिकया ॥ सखि विदित-
 मेवैतत्ते किं ब्रुवे यदियं कथा ब्रजवर वधूदासीनां
 नः कृशोदरि जीवितम् ॥ १ ॥ स्मृतनिजनिजस्वा-
 मिन्यस्ताः स्वभावजनिर्भरप्रणयपुलकोद्भिन्नांग्यः
 साश्रुलोलविलोचनाः ॥ ब्रजपरिवृद्धकीडांभोधेः पर-
 स्परमंघुभिः सुखितहृदयाः संचित्यः श्रीमनोप्यहरं-
 स्तदा ॥ २ ॥ यदेवाविर्मृतश्चिरनिभृतभाग्येर्ब्रजदृशां

यशोदाया प्राचीदिशि सकलतारापतिरिव ॥ तदै-
 वासामासीत्सहजरतिरस्मिन्मधुरिपौ परं राधायाः
 सख्यतिसुहितरागः समजनि ॥ ३ ॥ कदाचित्का-
 लिंदीपुलिननलिनामोदधनिना प्रमोदप्राचुर्यप्रशि-
 थिलसमीरेण ललिते ॥ मुदा वृंदारण्ये निजसह-
 चरीवृंदसहिता गता राधा गोपीशतवृतमपश्यद्भजप-
 तिम् ॥ ४ ॥ चिरं चेतस्तस्या हरिवदनलावण्यज-
 लधावगाधेऽभूद्राधासहचरि निमग्नं सह दृशा ॥ तदा
 सारंगाध्या वदनवरचंद्रे मधुरिपोश्चिराद्दृष्टे दृष्टिर्न्यप-
 तदनिमेषातिरुचिरा ॥ ५ ॥ यदैवास्या गोपीपरिवृ-
 ढदृशा दृष्टिरमिलत्तदैवाभूद्भावः प्रणयिनि स कोऽपि
 प्रियगतः ॥ यतस्तंभस्वेदोत्पुलकविकसत्वादय इमे
 स्फुट्रा भावास्तस्यां प्रियसखि बभूवुर्नचिरतः ॥ ६ ॥
 नवप्रेम्णा पूर्णे हृदि निखकाशेऽपि सुदृशः प्रियापां-
 गानंगप्रहितशरसंदोहविततिः ॥ गतांतः साजात्या-
 त्सुमुखि यदसौ तेन कठिनः कृशांग्याः संतापः सम-
 भवदहो वागविषयः ॥ ७ ॥ चिरादासक्ता सा कृश-
 तनुरशक्ता धृतिकृतौ तदा राधा बाधाशतवलितभावा
 प्रियसखी ॥ कचित्कुंजे गुंजन्मधुपमुखरे धीरपवना-

श्रिते लीना दीना निजसहचरीमाह ललिताम् ॥८॥

मल्हाररागे अष्टपदी ।

सह विहरति युवतिभिरिह सहचरिहरिरतिकोमला-
निले ॥ सेवति किमु कथयामि वागविषयो मम
मनसि परं खेलति ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ वदनकमल एव
रुचिरहसिते दृष्टिस्पतदिमं पतिधृतिगतिरेव ॥ अंग-
मपरमनंगकोटिरुचिस्तरं न दृष्टमेव ॥ २ ॥ मदन एवा-
याति ह प्रकट इति ज्ञानेनायं कुसुमशरैर्यदति दुनोति
इत्यमधीराधिकाकथितं श्रुमं वितनोति ॥ ३ ॥
सकृद्दृष्टं दूराद्ददनकमलं गोकुलपतेः कथंचिन्मे मुग्ध-
स्मितमनुपमं दर्शय पुनः ॥ तदा किं ते देयं वद
सखि वरीवर्ति भुवने परं प्राणाः स्युर्मे मधुरिपुद्गला
ते वत हताः ॥ ४ ॥ इत्यमसकलाक्षरं तन्निगदितं
सहचरी साकर्ण्यं च लुरा ॥ राधां प्रोवाच दारान्मा-
धवमुपदर्शयंत्यालिः ॥ ५ ॥

वसंतरागेण गीयते ॥ हरिरिह ब्रजयुवतीशत-
संगे ॥ विलसति करिणीगणावृतवारणावर इव रति-
पतिमानभंगे ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ विभ्रमसंभ्रमलोलवि-
लोचनमूचित संचितभावम् ॥ कापि दगंचलकुवल्

यनिकरैरंचति तं कलरावम् ॥ २ ॥ स्मितरुचिरुचिर-
तराननकमलमुदीक्ष्य हरे रतिकंदम् ॥ चुंबति कापि
नितंबवती करतलधृतचिबुकममंदम् ॥ ३ ॥ उद्धट-
भावविभावितचापलमोहननिधुवनशाली ॥ रमयति
कामपि पीनघनस्तनविलुलितनववनमाली ॥ ४ ॥
निजपरिंभकृतेऽनुदुतमभिवीक्ष्य हरिं सविलासम् ॥
कामपि कापि बलादकरोदग्रे कुतुकेन सहासम् ॥ ५ ॥
कामपि नीवीबंधविमोकससंभ्रमलज्जितनयनाम् ॥
रमते संप्रति सुमुखि बलादपि करतलधृतनिजवसनाम्
प्रियपरिंभविपुलपुलकावलिद्विगुणितसुभगशरीरा ॥
उद्गायति सखि कापि समं हरिणा रसरतिरणधीरा ॥ ७ ॥
विभ्रमसंभ्रमगलदंचलमलयांचितमंगमुदारम् ॥
पश्यति स स्मितमपि विस्मितमनसां सुदृशां सवि-
कारम् ॥ ८ ॥ चलति कयापि समं सकरग्रहमलसतरं
सविलासम् ॥ राघे तव पूरयतु मनोरथमुदितमिदं हरि-
रासम् ॥ ९ ॥ कुवलयदलकोमलांगसंगप्रकटमनोभ-
वभावसुंदरीभिः ॥ विलसति सरसे कलिंदकन्योप-
वनभवत्पवने बहत्पुदारः ॥ १० ॥ कलिंदतनयातटो-
न्मदमधुव्रतास्वादितप्रसूननवपल्लवांचितमनोहराक-

ल्पकः ॥ स्फुरन्मुरलिकाकलस्वनविमुग्धगोपीजनो
मनोरथशतं हरिः सखि तनोतु पूर्णं तव ॥ ११ ॥

इति श्रीमद्विठ्ठलेश्वरविरचितः शृंगाररसः समाप्तः ।

अथ स्वप्नदर्शनम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ॥

कुसुमशरशरप्रांताहितदुःखमिवाधुनाच्छस्वरकरकम-
लनखरं विभ्रतम् ॥ मकरकुण्डलमंडितगंडमंडलप्र-
भोद्योतितभुवनत्रयम् ॥ १ ॥ अतिसुभगकिंचिदुच्च-
चिबुकम् अधरविंवविजितविंवम् ॥ २ ॥ निजवाक्-
पीयूषसरिसरस्वतीभिस्त्रिधानेकरेखाभी रंजिताधरम् ॥
कनकमृत्रसूत्रितबृहदतिसुभगामलमुक्ताफलसंशो-
भिश्वासदरोन्नतिनतिमन्नासापुटम् ॥ ३ ॥ कुपित-
कुसुमशरशरयुगेनेव श्रोत्रकृताग्रिमगतिप्रतिबंधजनि-
तरोपेणेवेपल्लोहितेन त्रिभुवनविजयव्यग्रेणेवातिचप-
लेन रससरसिजभ्रमोच्चांतभ्रमरेणेवातिश्याममध्येन
नयनयुगेन दृश्यं रतिपतिशरासनकुटिलभुवम् ॥४॥
प्रथमं मलयजतिलकं मृगनाभिजं तदंतराले च ॥
तन्मध्येऽपि च मुक्ताफलरचितं विंदुमादधतम् ॥५॥
अतिवकरुचिरचिकुरेरावृतवदनांबुजं सख्यः ॥ द-

हासविगलितामलपरिमललुब्धैरिव भ्रमरैः ॥ ६ ॥
 अलकोद्ग्रथितकुसुमैरावृतवदनांबुजं रात्रौ ॥ राका-
 धीशमिवाखिलनक्षत्रैरावृतं गगने ॥ ७ ॥ पद्मराग-
 प्रतिभटवत्कर्णिकारशोभिकर्णोपरिभागं गुंजापुंजसंव-
 लितवर्हिर्वहोद्ग्रथितविविधमणिजालमुक्ताफलप्रकर-
 संकीर्णकुसुमाकलशिखरादितनीलमण्युपरिस्थितस्थू-
 लमुक्ताफलसंशोभिमुकुटविराजमानोत्तमांगम् ॥८॥
 विविधकुसुमोद्ग्रथितसुभगमेवककेशपाशं पवना-
 नीतनिजविविधप्रमूनप्रकरप्रसारिपरिमललुब्धमधुक-
 रनिकराकुलवनमालाधरम् ॥ त्रिमंगसंदर्शितदक्षिण-
 चरणतलं करकमलकलितललितवंशीकलंखेण विद्वा-
 वितमुनिगणसमाधि निखिलवृंदाविपिनं, समाधि-
 स्थमानसीकृताशेषपक्षिगणं चित्रन्यासीकृतत्रिभुवनं
 निजमुखामोदभ्रमद्भ्रमरझांकृत्युपश्रुतिंगानं रतिप-
 तिजयपताकामिव मनोभवसिद्धिमूलमिव तार्तीयपुं-
 मर्थसिद्धांतरहस्यमिव निखिलनितंविनीमनःसमाक-
 र्पणमंत्रविन्महीभूषणमणिमिव ब्रजसौभाग्यमिव मूर्ति-
 मत्त्रिभुवनसुपमामिव त्रिलोकीनयनजनुःसाफल्य-
 मिव प्रतिविंवितविविधनिकुंजकुसुमैरखिलसुरपूजितः

मिव अखिलपुण्यपुञ्जमिवापश्यम् ॥ ततः प्रेमातिभ-
 र्मनसा सहैन्द्रियरूपामृताब्धिप्रत्यंगतरङ्गेषु चिरंनिम-
 ग्ननयनमीनयुगलाऽहमासम् ततस्तत्प्राप्तिमाशंस-
 मानाया निद्रा विद्राविता बभूव ॥ ततः प्रतिक्षणप्रवृ-
 द्धप्रचरप्रेमप्रोद्यत्पुलकसीत्काराहमित्यं व्यलपम्—
 हा हा नाथ शरण्य हा हा गोपीजनाधार—हा हा
 वृन्दावनभूषण हा हा सानन्दानन्दसर्वस्व ॥ ९ ॥ वंच-
 नमरचयदियता कालेन विधिस्तदास्येदोः ॥ अव-
 लोकेऽखिललोकीसुपमास्पदपादपद्मेश ॥ १० ॥ अहह
 प्रियसंगेन विना कथमहं क्षणं जीविष्ये, बल्लवीवृन्द-
 बल्लभस्य वियोगतः ॥ प्रथमं भवतोऽदर्शनोद्वेगेनापि
 दुःखसंतानम् ॥ अधुना भवतो दर्शने दुःखं प्राप्तं
 त्वदप्राप्त्या ॥ १२ ॥ भवतीति किमित्ययं प्रसंगो म-
 वदित्यं प्रिय मे मनोरथेऽपि ॥ न हि संभवति भ्रमा-
 दपीश ब्रजगोपीजनजीवनांग्रिषद्वा ॥ १३ ॥ सर्वं
 मधुरिमासीम तावकं गोकुलेश्वर ॥ यदि त्वद्विरहो
 न स्यादक्षमः स्वाश्रयेक्षणे ॥ १४ ॥ एवमुरुधाश्वस्तं
 विलपन्तीमृच्छिताऽहमासम् ॥ ततश्चिरेण श्रुतिपथ-
 गतप्रियवंशीनिनादेर्मन्त्रैरिव विगतमूर्च्छाहमभवम् ॥

ततो मामियं दुःखितां सखी तत्रापश्यत् ॥ ततो बहुः-
 खदुःखिता तामहं प्रोवाच स कोऽपि सखि सानन्द-
 नंदाद्युत्संगलालितः ॥ करोति सुपमासीमां मन्म-
 थोन्मथितो हि सः ॥ १५ ॥ तं न पश्यामि कः श्याम-
 सुन्दरं दर्शयेत्सखि ॥ मुरलीकलनादेन मोहयन्तमदो
 जगत् ॥ १६ ॥ कापि सखी मम संप्रति वरिवर्ति
 किमु ब्रजाधिपप्राणा ॥ या नन्दसूनुमुरलीतरलं चेतः
 समादध्यात् ॥ १७ ॥ गताऽऽसमद्याहमये कलिन्द-
 कन्यातटं तत्र तमालनीलम् ॥ त्रिभंगमस्मत्कुलध-
 र्मधैर्यभंगं चतुष्पादधनं त्वपश्यम् ॥ १८ ॥ किं कुर्मः
 क नु यामः क नु तिष्ठामः किमेतदासीन्नः ॥ इति-
 चिन्तासंताना बुद्धेः पारंगता गोप्यः ॥ १९ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचितं स्वप्नदर्शनं समाप्तम् ।

अथ प्रबोधः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

जयजय तुहिनकरकरनिकरकुड्मलितकमलावली-
 निलीनतया निवृत्तमधुकरनिकरमधुरतरोद्घोषोद्ध-
 तिविहतनिद्र भद्र सुभद्राग्रज ॥ १ ॥ जयजय निज-
 मुखकमलामलपरिमलाघ्राणजनितसुखातिशयेनेव

संजातसुखनिद्राविद्रावणभियेव नयनयुगलखंजरीश्रे-
 न्मीलनभियेव शंकाररहितैरलिभिरिवालकशतैः परि-
 वृतवदनारविंद गोविंद ॥ २ ॥ जयजय निशाकर-
 करविकचकुवलयकोशनिर्यातदिवाकरकरनिकरकुं-
 चितकमलावलिकोशस्थितिजनितमधुरमधुपानो-
 न्मोदमुदितमृंगांगनारवमधुरतरोद्घोषविद्रावितनिद्रा-
 निखिलगोपीजनजनितनिजाधारहिंदोलांदोलनच-
 लदमलवलयझणत्कारेण मधुरतरनिनदवीणागीता-
 दिभिरुन्निद्रनयनखंजरीटयुगल ॥ ३ ॥ जयजय ततः
 किंचिदुन्मीलनोन्नतभ्रूलतासमशरासनच्युतकुसुम-
 विशिखद्वयेनेव गोपीजनवदनशरदिंदुविभ्रमसंचर-
 त्खंजनयुगलेनेव हिंदोलांदोलनचलदमलसुभगव-
 छवीगंडमण्डलस्फुरत्ताटकमार्तण्डभ्रमविकसितकम-
 लद्वयेनेवारुणतरामलराधाधरदीधितिकिर्मीरितदरह-
 सनप्रकटरदनावलीतुहिनकरप्रतिभटप्रभाजनितशा-
 रदशर्वरीपत्युदयभ्रमविकसितकुमुदद्वयेन प्रकटितन-
 यनयुगेनेक्षितनिखिलनितंविनीवृंद ॥ ४ ॥ जयजय
 निजदृगंतपातसोपानसमारूढमकरकेतुभिर्निजवद-
 नशरदिंदुसंकुलातिलोललोचनकुवलयाभिरनल्पाक-

लपभूषिताभिर्निजनितं ववित्रालंकृतसुधाकरकरधवल
 विशदसुभगतल्पाभिर्हरिकिरकमलनखशरसंपात-
 पराजितानंगपृतनाभिरिव विगलितकंचुकांचलनि-
 तं त्रान्वरभूषाभिरतिसुभगविशदजघनकनकासनोपवे-
 शितप्रियाभिर्निजनखट्वांगंतविविधप्रसूनार्चितवल्ल-
 भाभिः सुस्तविद्याविनोदचतुराभिर्भावाधिगमसमये
 प्रियवियोगशंकयांतर्नयनद्वारं प्रवेश्य पिहितकपाटा-
 भिरिव निमीलितनयनाभिः क्रीडित ॥ ५ ॥ जय-
 जय पुनरतिनिर्वृतिविहितनिद्रा जागृहि जागृहि ॥ ६ ॥
 नयावदेष कुंकुमारुणांशुरिंदिरापते पुरंदरीयदिङ्मुखं
 समेति तावदुत्थितः ॥ प्रमार्जयाननांबुजं निजाधरं
 च सुंदरं कदंबशोभितांतरस्वतल्पमन्मथोदयम् ॥ ७ ॥
 न चेदमी शमीतरुप्रसूनतल्पकंचुकं नखक्षतं च मेघ-
 काधरं सकुंकुमं मुखम् ॥ विलोक्य नागरा जनास्त-
 ईदृशीं तव स्थितिं प्रभो सभासु भापितुं समुज्झि-
 तोक्त्यो न हि ॥ ८ ॥ स्फुरत्स्वन्मुखांभोजशोभानि-
 वृत्तस्वसौंदर्यगर्वाचलः शर्वरीशः ॥ हिया मज्जति क्षीर-
 वारांनिधौ तन्नखालिच्छाभिश्च तुच्छीकृतोऽयम् ॥ ९ ॥
 दिवाकरोऽयमुत्कटस्त्वदंग्रिपंकजार्हणं विधातुमाग-

तौबुजैस्तदर्हणं सभाजय ॥ कलिंदजा त्वदाननाव-
 लोकनाय दृक्सरोजनूपि संप्रसारयत्यनंगकोटिसुंदर
 ॥ १० ॥ स्फुस्तसरोजनिर्गतद्विरेफयूथगायका यशो
 वितन्वते दिशां शुभाय दर्शनार्थिनः ॥ जगद्विलो-
 चने हरे कुरुष्व सार्थजन्मके कृपां कुरुष्व विवृले
 स्वपादपद्मसेवके ॥ ११ ॥

इति श्रीविठलेश्वरविरचितः प्रबोधः समाप्तः ।

अथ गुप्तरसः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

पयोदध्यामिक्षाभिनवघृतगोधूमचणकेक्षवैरत्युत्कृष्टैर्वि-
 विधरसभोज्यं त्वतिमुदा ॥ विधायाधायार्थाचितरुचि-
 रपात्रेषु रहसि प्रियं प्राप्यांकस्थं किमपि समवोचत्प्रिय-
 तमा ॥ १ ॥ अस्मदीयपदार्थानां भोगः कार्यस्त्वयैव
 हि ॥ अन्यथा मार्गमर्यादा नङ्क्षत्यं भोजलोचन ॥ २ ॥
 इतरोपयोगशंकादवदहनसुतसप्तमंतरस्माकम् ॥
 स्वांगीकृतिनवजलदैः शिशिरस्य गोपीजनप्राण ॥ ३ ॥
 लोकविगीतं नाथ स्फुटमस्माभिस्तथाकृतं तस्मात् ॥
 बालकलीलाप्रौढ्या त्वयैव संपादनीयः सः ॥ ४ ॥
 कार्या व्यावृत्तिरन्येषां यदास्माभिस्तदा तथा ॥

यतनीयं समुदेलवाललीलामिवाचर ॥ ५ ॥
 रजतमयेऽप्यतिसूक्ष्मे पात्रे नवनीतमतिनवं निहितम् ॥
 शाणे शिख्ये मुक्तागुच्छवति त्वं गृहाणेदम् ॥ ६ ॥
 तन्निकटे त्वस्ति सिता हैमे पात्रे तदग्रिमे शिख्ये ॥
 सुशृतं पयः सितैलाकर्षुर्युतं च पेयं तत् ॥ ७ ॥
 दुग्धमध्ये हैमपात्रं सूक्ष्मं निहितमस्ति मे ॥
 सुखेन तेन तत्पानं कुरु मत्प्राणवल्लभ ॥ ८ ॥
 शृतदुग्धमोदकानि प्रियैतदुपरिस्थकनकमयपात्रे ॥
 निहितानि संति सुहितान्यस्माकं त्वत्करस्पर्शात् ॥ ९ ॥
 सुशृतमाहिषदुग्धघटोऽपि तन्निकटमेव च शिख्यगतः
 प्रिय ॥ रुचिरमृन्मयपात्रपिधानयुक्तव सुखांबुजसंग-
 ममिच्छति ॥ १० ॥ एकैकं त्वन्मुखांभोजे यथा
 माति तथा कृतम् ॥ तदग्रेऽस्ति नवे शिख्ये कर्कटी-
 बीजमोदकम् ॥ ११ ॥ सितालवंगकर्पूरादिभिराति-
 क्तमुत्तमम् ॥ नवमृन्मयपात्रेऽस्ति दधिशिख्येऽति-
 चित्रिते ॥ १२ ॥ केवलेनेव दध्ना यदासित्तं सुशृतं
 पयः ॥ तद्वध्यतिघनं स्वादु शिख्येऽस्ति नवकां-
 चने ॥ १३ ॥ गोघ्नमचणकपिष्टामिक्षा मिष्टा विनि-
 मिता रस्याः ॥ ते संत्यर्थाः पीतश्चेतश्यामेषु शिख्ये

पु ॥ १४ ॥ निगदितशिक्यसमूहांतरतुर्ये पद्मराग-
 मयशिक्ये तत्र स्तः शिखरिण्यौ नवमृन्मयपात्रयो-
 र्नाथ ॥ १५ ॥ संधितचूतार्द्रकजंवीरफलःसत्करीश-
 दिः ॥ अतिरोचकस्तदग्रिमशिक्येऽस्ति नवांबुदश्या-
 म ॥ १६ ॥ उच्चैःस्थितशिक्यानामर्थमनेकत्रसाधना-
 नि परम् ॥ पीठोल्लखलभांडान्यस्माभिः संति निहि-
 तानि ॥ १७ ॥ षड्रसमयाः पदार्थाः संयावाश्चा-
 तिचित्ररूपांताः ॥ योग्यस्थाने निहिता महानसे संति
 भूयिष्ठाः ॥ १८ ॥ कियदवधि ते पदार्थास्त्वदेकभोग्याः
 सुवर्णनीयामे ॥ त्वं भुंक्वाशु सरामोवयस्यवृद्धैः
 सहागत्य ॥ १९ ॥ एवमेवाखिला नोतःसदनेषु त्वदा-
 शया ॥ संपाद्य निहिताः संति पदार्था भावसुंदर^{१०}
 वत्सविमोकं तोकप्रपीडनाद्यनयवृत्तमिव चात्र ॥
 संकेतमस्मदीयं संगोपयितुं त्वया कार्यम् ॥ २१ ॥
 अस्माभिरप्युपालंभ इवादेयस्तदर्थकः ॥
 मातृपादाब्जनिकटे प्रक्ष्यामस्त्वां तदापि च ॥ २२ ॥
 अधिकं किं तु वक्तव्यं यथैवास्मन्मनोरथः ॥
 पूर्णो भवत्ययं नाथ तथा पश्य त्वमातुराः ॥ २३ ॥
 यद्यपि लोकविगीतं ब्रजेशसूनोस्तवेदृशं करणम् ॥

निजजनहृदयानन्दप्रदायकत्वादतिश्लाघ्यम् ॥ २४ ॥
 इत्थं स्वीयगृहेऽपि च क्व च तत्करणेन बाल्यमौग्ध्यं ते ॥
 ज्ञात्वा स्नेहातिशयात्सर्वे त्वां लालयिष्यन्ति ॥ २५ ॥
 अस्मदीयमखिलं भवदीयं तेन तत्र ग्रहतो न परस्य ॥
 कस्य चिन्ननु भविष्यति बुद्धिर्दोष इत्यमलवस्तुनिस-
 र्गात् ॥ २६ ॥ न ज्ञास्यत्यन्योऽपि प्रियावयोश्चरणरेणुरेप
 परम् ॥ श्रीविठलोऽतिगोप्यं सर्वमिदं वेत्ति वृत्तांतम् २७
 इति प्रियतमांवृंदमुखपद्मवचो मधु ॥
 रसायनमिवापीय तथैव प्रभुराचरत् ॥ २८ ॥
 यदोपालंभमिव ताः कर्तुं मातृपदांतिके ॥
 गतास्तदा प्रियतमप्रेक्षणेन विलक्षणाः ॥ २९ ॥
 तरंगा इव रागाब्धेरुदिताः प्रिययोर्मिथः ॥
 भावा वक्तुमशक्यास्ते विज्ञेयास्त्वत्कृपावलात् ॥ ३० ॥
 अयं मनोरथोऽन्यत्र भविता नैव पूरकः ॥
 नान्याच्छ्रीगोकुलाधीशाज्ज्ञात्वाप्यन्यो न भावितः ३१
 इति श्रीविठलेश्वरविरचितो गुप्तरसः समाप्तः ।

अथ रक्षास्मरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा सर्वात्मभावेन स्मर्तव्यः स्वप्रभुस्त्वया ॥
 यादृशास्तादृशा एव महान्तस्ते पुनन्ति नः ॥ १ ॥

पितृपादवचो जातु न विस्मर्तव्यमुत्तमैः ॥
 दोषा हरौ न संत्येव तथा भक्ताहिता क्रिया ॥ २ ॥
 स्फुरन्ति चित्तदोषेण मूलं तस्य बहिर्दृशिः ॥
 भवत्संगाय भवता वृत्तं गोवर्धनोद्धृतम् ॥ ३ ॥
 सर्वं श्रुतं तेन चित्तमुपेक्षयां प्रवर्तते ॥
 वयं सर्वात्मना सर्वे कृष्णेनैवात्मसात्कृताः ॥ ४ ॥
 अतश्चिन्तां नैव कुर्मः स एवाखिलकृद्यतः ॥
 सततं गोपिकाधीशपदांभोजप्रभावतः ॥ ५ ॥
 हृदि कार्यं चिन्तितं यत्तत एव फलिष्यति ॥
 निवेदितात्मभिन्नेषु सद्गोदासीन्यमाचरेत् ॥ ६ ॥
 प्रावाहिकास्तेऽपि चेत्स्युरुपेक्षैवोचिता तदा ॥
 सिंचत्यभिनवजलदे गिरिशिखरं संततामृतधाराभिः ७
 दग्धदहनादतिभीता चातक्याशावलंबाऽऽस्ते ॥
 सरसि कुशेशयमास्वादितुमागच्छंस्ततो मार्गे ॥ ८ ॥
 यदि कनककमलपाने नासीत्तोषः किमन्येन ॥
 नात्र कुशेशयमानस प्रेयानन्यो यतः प्रियो मधुप ९
 तस्मिंस्तुष्टे तोपस्ते दौःस्थ्यं निरुपधि स्नेहात् ॥
 यद्यल्लिपि निरुपावित्वेन स्वामन्यतः समागच्छेत् १०
 निरुपधि तपोऽस्य परमं प्रभवेदेवेति किं वाच्यम् ॥

अंगीकृतजनजनितापराधकूटक्षमाविनोदस्य ॥
 अंगीकृतश्च नित्यं वदंतु कोऽन्योऽस्य साम्यमियात् ११
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविचितं रसास्पर्शनं समाप्तम् ।

अथाद्या (वृत्त) चतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रसीदतु सदा रासलीलारसपयोधिषु ॥
 निष्कलंककलानाथो भवद्वाचो मदीश्वर ॥ १ ॥
 पूर्वमिदं प्रति प्राह ततो भक्त्याग्रतो हरिम् ॥
 दृष्ट्वा तत्प्रार्थयामास पुष्टिर्दृष्टफला यतः ॥ २ ॥
 आद्ये तु पुष्टिमार्गीयो धर्मः स्मरणकीर्तने ॥
 सेवा चेति त्रयं तेन प्रार्थितः स निरूप्यते ॥ ३ ॥
 आत्मनश्चाधिकारित्वमुत्तमं दीनभावतः ॥
 प्रार्थनीयं तया तस्य साधनं च तथोच्यते ॥ ४ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरविरचिता (वृत्त) चतुःश्लोकी समाप्ता ।

अथ द्वितीया चतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा सर्वात्मभावेन भजनीयो ब्रजेश्वरः ॥
 करिष्यति स एवास्मदेहिकं पारलौकिकम् ॥ १ ॥
 अन्याश्रयो न कर्तव्यः सर्वथा बाधकस्तु सः ॥

स्वकीयेष्वात्मभावश्च कर्तव्यः सर्वथा सदा ॥ २ ॥
 सदा सर्वात्मना कृष्णः सेव्यः कालादिदोषनुत् ॥
 तद्भक्तेषु च निर्दोषभावेन स्थेयमादरात् ॥ ३ ॥
 भगवत्येव सततं स्थापनीयं मनः स्वयम् ॥
 कालोऽयं कठिनोऽपि श्रीकृष्णभक्तान्न बाधते ॥ ४ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरोक्ता द्वितीया चतुःश्लोकी समाप्ता ।

अथ विज्ञप्तयः ।

तत्र प्रथमा विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कियान्पूर्वं जीवस्तदचितकृतिश्चापि कियती भवान्
 यत्सापेक्षो निजचरणदाने वत भवेत् ॥ अतः
 स्वात्मानं स्वं निरुपममहत्त्वं ब्रजपते समीक्ष्यास्म
 न्नेत्रे शिशिरस्य निजास्यांबुजरसैः ॥ १ ॥ स्वदोषा-
 ज्ञानामि स्वकृतिविहितैः साधनशतैरभेद्यांस्त्यक्तुं
 चापडुतरमना यद्यपि विभो ॥ तथापि श्रीगोपीज-
 नपदपरागांचितशिरास्त्वदीयोऽस्मीति श्रीब्रजनृप न
 शोचामि मुदितः ॥ २ ॥ धृतं यदर्थं वपुरेतदासी-
 त्तिदिच्छया यद्भविता तदस्तु ॥ प्रभो कृपालो यदि

रोचते ते विज्ञापनीयं न कदापि किञ्चित् ॥ ३ ॥
 यमन्तरेण क्षणमप्यशक्यं यो मन्यमानः स दिनान्य-
 मूनि ॥ नयामि तेनापि विना यदित्थं किमस्ति
 कापट्यमितोऽधिकं मे ॥ ४ ॥ आसारैः पीडितं स्वं
 ब्रजमवितुमधादाशु गोवर्धनाद्रिं दावामि द्रह्यमानं
 तमपिबदमिताऽसह्यभक्तार्तिभीतिः ॥ गोपस्त्रीविप्र-
 योगानलमुपशमयन्नेति गोष्ठं दिनांते सोऽपि श्रीगो-
 कुलेशः किमिति करुणया मामिहोपेक्षते स्वम् ॥ ५ ॥
 जानामि मन्दभाग्योऽहं यदर्थं गोकुलेश्वरः ॥ भक्त-
 क्लेशासहिष्णुत्वस्वभावं कुरुतेऽन्यथा ॥ ६ ॥ आशा-
 तृणावलम्बेन त्वद्वियोगाधिवारिधिम् ॥ अनुग्रहग-
 रिष्ठोऽतितरामिह तराम्यहम् ॥ ७ ॥ अंबुदस्य स्वभा-
 वोऽयं समये वारि मुञ्चति ॥ तथापि चातकः खिन्नो
 रहत्येव न संशयः ॥ ८ ॥ यद्यप्यहमपराधी तथापि
 तव चरणसेवकोऽस्म्येव ॥ एवं सत्येवं मयि करणं
 नैवोचितं नाथ ॥ ९ ॥ कालकर्माधीनतां यत्करोपि-
 मयि सुन्दर ॥ तदप्यनुचितं यस्मात्त्वदीयोऽस्म्युररी-
 कृतः ॥ १० ॥ स्वतन्त्रत्वेन मर्यादां मनुषे नैव चेत्प्रभो ॥
 श्रीगोकुलप्रभुरसि तेनैवं दीनतां ब्रुवे ॥ ११ ॥ सर्व-

साधनशून्योऽहं सर्वसामर्थ्यवान् भवान् ॥ श्रीगोकुल-
 प्राणनाथ न त्याज्योऽहं कदापि वै ॥ १२ ॥ यत्करिष्य-
 सि तन्नाथ स्वत एव करिष्यसि ॥ अतो मुहुः किं वदा-
 मि श्रीगोपीजनवल्लभ ॥ १३ ॥ एकोऽपि रेणुर्व्रजभूष-
 णाढ्याः पातुं क्षमः सर्वत एव सर्वम् ॥ अशेषतत्पादस-
 रोजरेणुसनाथसर्वस्य कुतोऽस्ति मे भीः ॥ १४ ॥ घुण-
 कीटवदेव योंतरंतश्चरति प्राणभृतामशेषसारम् ॥ अपग-
 च्छति नाप्युपायलक्षैर्व्रजनाथ प्रणयः स किं सुखाय १५
 त्वन्नामोच्चारणेऽप्यस्ति न जीवेष्वधिकारिता ॥
 अलौकिकत्वात्त्वन्नामस्त्वद्वाचोऽलौकिकत्वतः ॥ १६ ॥
 एवं सत्यपि जानामि त्वन्नामादिप्रभाववित् ॥
 उद्यदेव स्वयोग्यां तां कुर्वदेव हि राजते ॥ १७ ॥
 त्वदंगीकृतयो जीवेष्वधिकारा यतः प्रभो ॥
 अतस्ते न विचारार्हाः कृपां कुरु कृपानिधे ॥ १८ ॥
 साधिता भवतु साधितार्थता वाधिताथ विहिताधि-
 कारिता ॥ कापिकापि गतिरुत्सुकास्म्यहं राधिका-
 चरणदासिका परम् ॥ १९ ॥ मदीयोऽयमिति ज्ञात्वा
 न कस्मै त्वं प्रसीदसि ॥ यादृशस्तादृशो बाहं तव
 चेत्किं विलंबसे ॥ २० ॥ आचार्यचरणेरुक्तं दैन्यं

त्वत्तोषसाधनम् ॥ स्वल्पं बहुतरं वापि तदस्तीति
 प्रसीद मे ॥ २१ ॥ प्रभुस्त्वमेव मे नाथ यत्करोषि
 वरं हि तत् ॥ तथाप्यधीस्तामेव मानसं मेऽवलंबते
 ॥ २२ ॥ यदि प्रसन्न एवासि त्वदीयोऽहं न चान्यथा ॥
 न चेदहं तथैवास्मि स्मर स्वानुग्रहं मयि ॥ २३ ॥
 यादृशी मे कृतिर्नाथ तस्याः फलमिदं कियत् ॥
 यादृशस्त्वं प्रभुः किं तु तादृगेव विधीयताम् ॥ २४ ॥
 अपि मे सापराधस्य शिक्षितस्याप्यजानतः ॥
 हानाथ पालनीयस्य किमुपेक्षोचिता तव ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता प्रथमा विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ १ ॥

अथ द्वितीया विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदि तुष्टोऽसि रुष्टो वा त्वमेव शरणं मम ॥
 मारणे वारणे वापि दासीनां नः प्रभुर्गतिः ॥ १ ॥
 त्वद्वियोगे य आद्यो मञ्जूषासो निरगमद्वहिः ॥
 तेनैव सह चेत्प्राणा न ययुस्तर्हि किं ब्रुवे ॥ २ ॥
 निरपन्नपतां चान्यां किं ब्रुवे योऽहमीदृशः ॥
 संगमाशां करोम्येवं विचाराद्यनपायिनीम् ॥ ३ ॥
 एवं सति त्वदीयस्य त्वमेव शरणं मम ॥

गोकुलेश किमप्यस्तु त्वं मा मा त्यज किं परैः ॥४॥
 त्वद्वियुक्तस्य जीवस्य नित्यता मास्तु कस्यचित् ॥
 किं तु तत्क्षण एवास्य नाश एव ब्रजेश्वर ॥ ५ ॥
 तोषसाधनराहित्यं यद्यप्यस्ति मयि प्रभो ॥
 तथापि सहजैश्वर्यं त्वय्यस्तीत्यहमकृमः ॥ ६ ॥
 यद्यपि त्वत्कृपायोग्यं पात्रं नास्ति तथापि तु ॥
 त्वमर्हसि कृपां कर्तुं पितरं वीक्ष्य मे प्रभो ॥ ७ ॥
 महत्यल्पेऽथवार्थे या पराश्रयकृतिर्मम ॥
 निसर्गदोषात्तन्नाशोऽपीह कार्यस्त्वयैव हि ॥ ८ ॥
 सर्वज्ञे त्वय्यज्ञतरः किं बन्धि ब्रजपालक ॥
 सर्वथाहं त्वदीयोऽस्मि सान्वयः सपरिग्रहः ॥ ९ ॥
 सर्वथा स्वीयतां राधाप्रिय ज्ञात्वा सदा मयि ॥
 यत्करिष्यसि तत्सर्वं साध्वेवेति मतिर्मम ॥ १० ॥
 कस्याग्रे कथयाम्यालि मनोदुःखस्य संततिम् ॥
 ब्रजाधीशवियोगाब्धिमग्नः कोऽपि न दृश्यते ॥११॥
 यदैन्यं तोषहेतुस्ते आचार्यैः प्रकटीकृतम् ॥
 विना साधनसंपत्तिं तेन मेऽस्ति स्थिरं मनः ॥१२॥
 त्वद्दर्शनाद्गते नूनं दिनानीमानि हृत्पते ॥
 वृथा यांति त्वदीयस्य नाथ त्वं दर्शयांतिकम् ॥१३॥

मयि यद्यपि नैवास्ति त्वत्प्रसादनकारणम् ॥
 तथापि स्वीकृतं दैन्यं मत्वा कार्या कृपानिशम् ॥ १४ ॥
 त्वद्विप्रयोगदहनज्वरितासवो मे यत्संस्थिताः कथम-
 पीदमतीव चित्रम् ॥ भो जीवितेश मम यांति कथं
 दिनानि शून्यानि ते स्मितमुखाब्जविलोकनेन ॥ १५ ॥
 अपि जीवितनाथ मन्मनो ललितं त्वद्वदनं समीक्षि-
 तुम् ॥ व्यथते सततं समुत्सुकं नय मां त्वत्पदपंक-
 जांतिकम् ॥ १६ ॥ ईदृशः कोऽपराधोऽस्ति हृदये श-
 न वेद्म्यहम् ॥ येनांतराय एतावाञ्जरीमुखालोकने
 मम ॥ १७ ॥ सर्वात्मना दुरापत्वं ज्ञात्वाप्याशां
 करोमि यत् ॥ भ्रांतोऽस्म्यहं न वेतीश न जाने
 करवाणि किम् ॥ १८ ॥ श्रुतिर्यत्प्राह गीपीश साध-
 नप्राप्यतां त्वयि ॥ तन्मे न खेदहेतुर्यत्साधनं नास्ति
 मेऽप्यपि ॥ १९ ॥ त्वदीयत्वं त्वदीयत्वं त्वदीयत्वं
 यदस्ति मे ॥ तदेव फलमित्यात्मशास्त्रतः प्रमिनो-
 म्यहम् ॥ २० ॥ तथापि मन्नेत्रवपुःप्रभृतीनां व्रजा-
 धिपा ॥ साक्षात्त्वय्युपभोगं मे मनः कामयतेतराम् ॥ २१ ॥
 त्वदंतरंगभक्तांग्रिपद्मदास्यं व्रजेश्वर ॥
 त्वदीयतायाः फलमित्यहं मन्ये न चेतरत् ॥ २२ ॥

यदुक्तं तातचरणैः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥
 तत एवास्ति नैश्रित्यमैहिके पारलौकिके ॥ २३ ॥
 इति वस्तुस्थितौ सत्यामपि त्वद्ददनांबुजम् ॥
 द्रष्टुं कामयते चेतः सस्मितेक्षण मोहनम् ॥ २४ ॥
 नान्यास्ति कामना देहस्थितिरेतादृशी मम ॥
 नोचिता तावकीनस्य विज्ञप्तिरियमेव मे ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता द्वितीया विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ २ ॥

अथ तृतीया विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदैन्यं त्वत्कृपाहेतुर्न तदस्ति ममाण्वपि ॥
 तां कृपां कुरु राघेश यया ते दैन्यमाप्नुयाम् ॥ १ ॥
 सर्वेषां जीवनं लोके दृष्टं सर्वार्थसाधकम् ॥
 ग्लान्येकफलकं जातमधुना मम जीवितम् ॥ २ ॥
 कर्तुं पुनर्यथाकर्तुमन्यथा कर्तुमीश्वरे ॥
 सामर्थ्यं यन्मया दृष्टं त्वय्येवातो न संशयः ॥ ३ ॥
 तं न पश्यामि यस्याग्रे वार्ता स्वस्य मनोगताम् ॥
 उक्त्वा तदुत्तरं लब्ध्वा मनो विश्रामये क्षणम् ॥ ४ ॥
 अतीव नीचा मत्प्राणा मूर्खा अपि गतत्रपाः ॥
 स्वस्थित्ययोग्यकालेऽपि यतस्तिष्ठन्ति सांप्रतम् ॥ ५ ॥

शास्त्रं नियामकं तावद्यावत्पूर्णा कृपा नु ते ॥
 कृपया ते न पूर्णस्य नैव कोऽपि नियामकः ॥ ६ ॥
 सुभगा एव जानन्ति प्रियसौभाग्यजं सुखम् ॥
 तद्धीनायास्तदीयेति प्रसिद्धिः शरणं सखि ॥ ७ ॥
 प्रियसंगमराहित्यादव्यर्थाः सर्वे मनोरथाः ॥
 निरपत्रपतासिद्धये जीवामि सखि सांप्रतम् ॥ ८ ॥
 न लब्धस्तादृशः कोऽपि यस्याग्रे स्वमनोगताम् ॥
 वार्तामुक्त्वा स्वमात्मानं क्षणं विश्रामयाम्यहम् ॥ ९ ॥
 अद्य श्वो वा परश्वो वा कदाचित्कृपयिष्यति ॥
 नाथ इत्याशया सर्वं गतं जन्म करोमि किम् ॥ १० ॥
 तथापि त्वत्कृपाकांक्षां मनो मे निरपत्रपम् ॥
 कं वा हेतुं सुनिश्चित्य करोतीति न वेद्म्यहम् ॥ ११ ॥
 स्वभावतः सदा मेघः सर्वेषां जीवनप्रदः ॥
 जाने तस्यैव दौर्भाग्यं सोऽपि यत्तमुपेक्षते ॥ १२ ॥
 त्वदीयत्वमपि ज्ञात्वा मयि कालादयः प्रभो ॥
 प्रभवन्ति ततो मन्ये त्वत्कृपाशून्यतामपि ॥ १३ ॥
 विज्ञप्तौ वाऽपराधे वा पातुं वा मदुक्तयः ॥
 पर्यवस्यन्ति कुत्रेति न जानेऽहं विमृदधीः ॥ १४ ॥
 राज्यायोग्ये तदाकांक्षा दंडावाप्त्ये यथा भवेत् ॥

त्वत्सेवायामहं तादृक् तदवाप दशामिमाम् ॥ १५ ॥
 स्वीयं कृतागसं चेत्त्वं दूरस्थं कुरुषे यदि ॥
 इतः परोऽधिको दंडस्त्वदीयस्य न विद्यते ॥ १६ ॥
 वियोगो बाधते तावद्यावद्धृद्येव ते स्थितिः ॥
 यदा बहिस्तदा नेति विचित्रैयं स्थितिस्तव ॥ १७ ॥
 भूर्जत्वगिव महोपा निस्सरंत्येव सर्वतः ॥
 तथैवानन्यगतिके त्वत्क्षमेति न मे भयम् ॥ १८ ॥
 बलिष्ठा अपि महोपास्त्वत्क्षमाग्रेऽतिदुर्बलाः ॥
 तस्या ईश्वरधर्मत्वाद्दोषाणां जीवधर्मतः ॥ १९ ॥
 मत्प्राणानां स्वतो लज्जा नैवास्ति परतोऽपि च ॥
 प्राप्याप्यवस्थां नो यांति इहामुत्र च गर्हिताम् ॥ २० ॥
 त्वद्दर्शनविहीनस्य त्वदायत्तस्य तु जीवितम् ॥
 व्यर्थमेव यथा नाथ दुर्मगाया नवं वयः ॥ २१ ॥
 गतः स कालो यत्रासीत्सुदुर्लभकृपामयि ॥
 इदानीमीदृशः कालो यत्त्वं दृग्गोचरोऽपि न ॥ २२ ॥
 त्वदीयानां सुखं दुःखं न लोकसदृशं भवेत् ॥
 त्वत्सेवायां सुखं सर्वं नो चेत्तस्य विपर्ययः ॥ २३ ॥
 मत्वा स्वकीयतां नाथ रोपेण कृपया तव ॥
 ताडनं लालनं चैव परमानंददं मम ॥ २४ ॥ -

त्वद्वियुक्तस्य जीवस्य त्वदीयस्यापि नित्यता ॥
 संगं विना न चैवास्तु विज्ञापनमिदं मम ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता तृतीया विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

या दृग्भाग्यं पुरा मेऽभूत्तन्महत्त्वं न वेद्म्यहम् ॥
 येनासीत्त्वत्कृपा पूर्णा सुदुर्लभतरा मयि ॥ १ ॥
 मा जीवतात्त्वदीयो यस्तव सेवाविवर्जितः ॥
 सत्या विज्ञप्तिरेषा मे नाथ त्वं मनुपे यदि ॥ २ ॥
 स्वस्थित्ययोगं मत्वापि मच्छरीरं ममासवः ॥
 यन्न त्यजंति तेनाहं मन्ये तान्निरपत्रपान् ॥ ३ ॥
 त्वत्कृपातः पुरा नाथ मया कालादयः प्रभो ॥
 तुच्छीकृताः सांप्रतं मां बाधंते त्वत्कृपां विना ॥ ४ ॥
 त्वत्सेवायामयोग्यस्य त्वदीयस्य मम प्रभो ॥
 इत्येव हि परा काष्ठा अभाग्यस्येति मे मति ॥ ५ ॥
 इत्थं जीवनमस्तु क्षणमपि भवदंघ्रिविप्रयोगे तु ॥
 मरणं भवतादेवं भावे शरणं त्वमेवाशु ॥ ६ ॥
 गतान्यपि बहुन्यहान्यहह यांति यास्यंत्यपि त्रिभंग
 ललिताकृतिप्रियतमांगसंगं विना ॥ न कोऽपि मम

स क्षणो भवति यत्र भाग्योदयः कदा नु निजजी-
 वनं दृशि निवेशयिष्याम्यहम् ॥ ७ ॥ इयदवधि
 कदापि गोकुलेशः स्वजनकृते समकारि नो विरुध-
 म् ॥ परमिह सुतरामुपेक्षितोऽहं कथमिति खिद्यति
 मानसं मुहुर्मे ॥ ८ ॥ बहुधैव ममापराधवृन्दस्तदपि
 त्वं न विमुंचसि स्वकीयान् ॥ अत एव न कापि
 कापि चिंता भवति प्राणपते ममेदृशस्य ॥ ९ ॥
 हृदयं विरहं तवेच्छतीदं न दृशौ मे ब्रजनाथ किं
 करोमि ॥ न हि कोऽपि परस्परं विरोधे त्यजति
 स्वार्थमतिप्रबोधितोऽपि ॥ १० ॥ हा नाथ जीविता-
 धीश राजीवदललोचन ॥ यथोचितं विवेहीति
 प्रार्थनं तावकस्य मे ॥ ११ ॥ अजनि रजनिःप्रा-
 दुर्भूतं तमो विजना दिशस्त्वमसि चतुरा चाहं संग-
 भिलापवती चिरात् ॥ तदपि तु यदप्राप्तिः प्रेष्टस्य
 मे सुविचारितं प्रियसखि परीरंभारंभे विधेरविधेयता
 ॥ १२ ॥ त्वत्तो नान्यां प्रपश्यामि राधावाधाविरो-
 धिनी ॥ तत्त्वं यथैव मत्प्राणो मिलत्येव तथा कुरु
 ॥ १३ ॥ त्वदीयमधुसूक्तिभिर्ब्रजजनेशसंगाशया
 मनोजशरपीडिताः कथमपि स्थिता मेऽसवः ॥ अतः

परमये यदि प्रियतमांगसंगो भवेत्तदैव मम जीवितं
 विरहितादशाहृत्करम् ॥१४॥ किं ब्रवाणि सखि प्रेष्ट-
 विरहानलदाहिता ॥ यज्जीवामि तदेवात्र निरपत्रपता-
 स्पदम् ॥१५॥ सख्येतल्लिखनीयं त्वयातियलेन राधि-
 कानाथ ॥ कृपयिष्यत्यथवा मन्मनोरथेनैव जन्मनि-
 र्वाहः ॥ १६ ॥ ब्रजेश त्वद्वियोगाग्निदाहो ह्यप्रिय एव
 मे ॥ त्वत्संगमवियोगे यद्वाधते नान्यथा क्वचित्
 ॥१७॥ बलीयसी जीवनाशा गोपीशविरहेऽस्ति हि ॥
 सांप्रतं मे त्वमस्येका यदार्तशरणा सखि ॥ १८ ॥
 त्वद्भावो नाथ सर्वेषां मुक्त्यादिफलकः स्मृतः ॥
 विरहाधिफलो जातः स एव ब्रजनाथ मे ॥ १९ ॥
 त्वत्प्रियापादरेणूनां संबयो हृदये न चेत् ॥
 भवद्वियोगदावाग्निस्तदा किं ज्वालयेन्न माम् ॥२०॥
 त्वद्वियोगेऽपि मे प्राणास्तिष्ठेयुरिति नोचितम् ॥
 परं तत्संभवं दुःखं तेर्विना नेव संति ते ॥ २१ ॥
 संतोषो जायते प्राणप्रिय त्वल्लेखदर्शनात् ॥
 सर्वेषां मे तथा जाते हा कष्टमिति किं वद ॥ २२ ॥
 मदीयहृद्गतं ज्ञानखलं चिंतांबुधौ सखे ॥
 पातयित्वा स्वहस्तेन कंगतः कंजलोचनः ॥ २३ ॥

त्वद्वियोगाग्निविज्वालाविदग्धा अपि मेऽसवः ॥
 तिष्ठेयुरिति नो चित्रं यतोऽहं निरपत्रपः ॥ २४ ॥
 प्राणेशविरहक्लिष्टाः प्राणास्तिष्ठन्ति मे कथम् ॥
 वियोगाग्निविदग्धानामन्तकोऽपि न संस्पृशेत् ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता चतुर्थी विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ४ ॥

अथ पंचमी विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

असमशरज्वरजर्जरदेहा विरहाग्निजालसंतप्ता ॥ त्वत्प्र-
 णयसर्पदष्टा कं वा शरणं ब्रजामीश ॥ १ ॥ ब्रज-
 नाथ तवाधरामृतं मे सकृदास्वादितमिन्दिरादुरापम् ॥
 अभवन्मरणाय किं न कुर्यादसकृत्पीतमिदं ब्रजांग-
 नाभिः ॥ २ ॥ शुभाशय विनाशय त्वदधरामृता-
 स्वादनोद्धतप्रचुरमन्मथप्रथितत्राणपूगव्यथाम् ॥ कदं-
 वनवमंजरीकुसुममंजुकुंजोदरेनिजांगपरिरंभणामृतर-
 सादिदानेन मे ॥ ३ ॥ कथमपि पुनरप्युदारलील-
 प्रिय परिशीलय खेलनं पुरेव ॥ अमलकमलगर्भगं-
 धवाहः प्रसरति मारुत एष मारुबंधुः ॥ ४ ॥ परि-
 रंभणचुंबनादिभावा भवता प्रेष्ट कृता विमोहनं च ॥
 स्मरसुंदर मोहनं परं मय्यवशिष्टं न च ते मनोज्ञ-

भावाः ॥ ५ ॥ मदमंथरवारणेंद्रलीला यमुनाकूल-
 निकुंजदेशगा ॥ व्रजजीव नया त्वया कृता सा मर-
 णायैव किमीश मेऽधुना ॥ ६ ॥ किमर्थं पायिता
 मह्यं निजाधरसुधासवः ॥ श्रावितः श्रवणानंदो
 वेणोश्च कलनिःस्वनः ॥ ७ ॥ दूरीकृता रुचिर्मे निज-
 वदनादन्यवस्तुतो भवता ॥ तदपि न ददासि गोपी-
 परिवृढ ते मोहनं कठिनम् ॥ ८ ॥ वितर वीर निजा-
 धरसीधु मे विरहकुंकुमितस्तनमंडले ॥ हर वियोगरुजं
 मम वक्षसि स्मरनिवासगृहे विलस प्रभो ॥ ९ ॥
 विषमो वियोगरोगस्तदज्ञजनतासमागमश्चायम् ॥
 यदिह भवंतं भिषजं विना मरिष्याम्यहं सत्यम् ॥ १० ॥
 व्रजनाथ वदस्व किं नु कुर्यां क्वनु यामि क मनः स्थिरं
 मम स्यात् ॥ वदनांबुरुहं विना तवेमाः ककुभः शून्य-
 तमास्तमालनील ॥ ११ ॥ प्रेष्ठ त्वद्ददनांबुजं हृदि
 समागच्छेत्कथंचिन्मम प्राणां स्थापयति स्वभावशि-
 शिरस्त्रिग्वालकालिश्रितम् ॥ नो चेत्त्वद्विरहेण दाव-
 दहनज्वालायितेन द्रुतं जीर्णाः पंच शिलीमुखान्त-
 रुजा गच्छेयुरेवातुराः ॥ १२ ॥ तांस्त्वन्मधुराला-
 पांस्तां गतिमीक्षां च तांश्च परिरंभान् ॥ हसिता-

न्यनुस्मरंती जीवामि न हि प्रिये चाहम् ॥ १३ ॥
 भवदीयं यत्किञ्चित्स्मरणपथारूढमंग मंगानि ॥ अंत-
 श्रुणीकुरुते हंति विवेकत्रपाधैर्यम् ॥ १४ ॥ वियोग-
 दुःखजाश्रुणां निरोधो दुष्करः परः ॥ प्राकट्ये ह्यज्ञ-
 जनता लज्जेति करवाणि किम् ॥ १५ ॥ त्वददन-
 मुष्टदया विहारमंदस्मितादिह्यप्राणा ॥ ममा विह-
 समुद्रे जीवामि कथं विना त्वाहम् ॥ १६ ॥ प्राण-
 प्रिय त्वदनुरागसमुल्लसद्भ्रूमंदस्मितेक्षण विलक्षण-
 मोहनास्यम् ॥ द्रक्ष्याम्यहं यदि न हंत कथं भवि-
 ष्याम्यंग त्वदंगपरिभ्रमणमुष्टचित्ता ॥ १७ ॥ अंग त्वदं-
 गसंगेन विना विरहपीडिता ॥ जन्म निर्वाहयि-
 ष्यामि कथमेतद्रजाधिप ॥ १८ ॥ न हीदमुचितं
 नाथ त्वदीया त्वयि सत्यपि ॥ भवत्यनिशमुद्रिता
 त्वद्वीयोगार्तिपीडिता ॥ १९ ॥ सकृदपि वदनमुधा-
 निधिमतिदीनायै दुरंतदुःखेन ॥ दर्शय मे निजवि-
 भ्रममोहितगोपांगनानिचयम् ॥ २० ॥ वृंदावने मिल-
 नमाशु भविष्यतीति चित्तेष्वलंबनमरिंदम सर्वदा-
 सीत् ॥ तत्रापि मे सपदि नाऽभवदीश यत्तत्किंनो
 मनीषितमिदं नु त्व व्रजेश ॥ २१ ॥ भवद्विलंबि-

तमहाप्रहारदलिताशयाम् ॥ प्रतिक्षणमहामोहमग्नां
जीवयिता नु कः ॥ २२ ॥ अतीते परं प्राणप्रिय
त्वत्संगमावधौ ॥ जाने न शतधापन्नो दलत्याशुम-
दाशयः ॥ २३ ॥ भवानजमवादिभिर्दुरधिगम्यवार्तः
क वा क मूढहृदया विभो पशुसमाहमाभीरिका ॥
तथापि तव विभ्रमस्मितविमोहितं मे मनस्त्वयि
प्रिय विशृंखलं भवति किं करोम्यातुरम् ॥ २४ ॥
प्रेष्ठ त्वयि प्रणयिता ममास्तीत्यपि नो मतिः ॥ त्वदं-
गसंगविरहेऽप्यंग जीवामि यद्वथा ॥ २५ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता पंचमी विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ५ ॥

अथ पष्ठो विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

क्षणमपि न वियुक्तं जातु तस्माद्विष्याम्यह-
मिति हृदये मे निश्चयः सर्वदासीत् ॥ व्यरन्नि यदि
विधात्रा केवलो विप्रयोगः कथय किमथ कार्यं
दुःखिना जीवितेन ॥ १ ॥ सखि बहुधापि निरुक्त-
श्ररणस्पष्टोऽपि जीविताधीशः ॥ नो मनुते निज-
संगममहह कथं तत्र किं कुर्मः ॥ २ ॥ सखि त्वया
महानेव प्रयत्नो मत्कृते कृतः ॥ तथापि यत्तदप्राप्ति-

स्तत्र ते किञ्च दूषणम् ॥ ३ ॥ सखि स ऋतुः स
 च दिवसः सा घटिका हंत स क्षणः कोऽपि ॥ भविता
 यस्मिन् व्रजपतिमादरपूर्वं समाश्लिष्ये ॥ ४ ॥ दधौ
 कमपराधं वा हृदये हृदयप्रियः ॥ तन्न जाने यन्नि-
 जांगसंगमंगीकरोति न ॥ ५ ॥ सखि वद यादव-
 पुंगवमतिचिरविरहादहानि गणयन्ती ॥ प्रणयभुजं
 गमदष्ट त्वदधरसुधया परं जीवेत् ॥ ६ ॥ नान्यद्व-
 क्षुमहं शक्ता किमपि प्राणवल्लभम् ॥ जीयासुः परमं
 भोजनेत्रापांगाश्चिरं तव ॥ ७ ॥ कदाचिद्गोपीशः
 स्मरति यदि मामंबुजदृशां सभायामत्यातिप्रणयभ-
 रसंभावितहृदम् ॥ तदा मन्ये धन्ये प्रियमुखसरोजं
 स्वनयनैः कदाचित्पश्यामि प्रियविरहतसैरिति सखि
 ॥ ८ ॥ सत्स्वपि सरस्सु विमलेष्वलिहंसालीविनोदम-
 धुरेषु ॥ अंबुदविमुक्तपाथसि चातक ते दुर्ग्रहः कोऽ-
 यम् ॥ ९ ॥ तं न पश्यामियं श्यामसुंदरं दर्शयेत्सखी ॥
 यद्वा हृत्तापहृत्कृष्णसंदेशं कथयेदपि ॥ १० ॥
 भवदुक्तिसुधाधाराशिशिरीकृतमप्यहम् ॥ क्षणमप्या-
 शयं शक्ता न स्यापयितुमातुरम् ॥ ११ ॥ कर्तव्यमेव
 तव तावदये कथंचित्प्राणेशसंगविरहाकलमानसायाः

प्रेषावलोकनमये सकृदप्यनंगकोटिस्मयापहमुखांबु-
जमुष्टदृष्टेः ॥ १२ ॥ ग्रीष्मेऽप्युदग्रतापे नवनीरददर्श-
नाशया रहिते ॥ आर्तश्चातकविहगो नाशां त्यजति
प्रिये जीवन् ॥ १३ ॥ द्वे जलास्वादकथा यत्र
नाप्यभ्रदर्शनम् ॥ तथापि चातको जीवत्यहो कठि-
नता हृदः ॥ १४ ॥ इदमेव बहुत्वेन जानामि न तु
चातकः ॥ मुहुः स्वप्रेष्ठनामापि कंठे यदनुवर्तते
॥ १५ ॥ प्रियावमानिता याति यद्यपि प्रमदा मदात् ॥
तथापि तामनन्यं स नेष्टे नाथ उपेक्षितुम् ॥ १६ ॥
यथाकथंचित्तामेव सनाथीकुरु ते वशे ॥ तत्प्राणा
सापि तेनैव पूर्णा भवति नान्यतः ॥ १७ ॥ चातकी
यदि महानिलवेगात्प्राप्तवत्यचलतो मरुदेशम् ॥
कस्तदा जलमुचो ननु दोषः प्राणितीयमिदमेव हि
चित्रम् ॥ १८ ॥ ज्ञानिनो विगतरागिणो मनोरोधका
वदत बोधका नृणाम् ॥ प्राप्तमुक्तिहरिभक्तयोऽस्ति
किं गोत्रनाथचरणं विनारणम् ॥ १९ ॥ गोवर्धना-
चलशिरोमणिरेष यावन्मत्स्वामिनीहृदयकुंकुमपंकि-
लांगः ॥ मन्मूर्ध्नि मद्धृदयपंकजमंडलेषु संशोभते
न भयमस्ति कुतोऽपि तावत् ॥ २० ॥ कृतज्ञताकृपा-

लुत्वविश्रामस्य प्रियस्य मे ॥ प्राप्तिस्तत्कृपयैवालि
 भाविनीति मतिर्मम ॥ २१ ॥ अनाज्ञसैवाहं प्रियतम
 मनोवाक्कृतिभिस्प्यभाग्यैरद्याहं प्रचलितवती यत्प्रि-
 यपदात् ॥ न तच्चित्रं दुःखं भवति भवतात्किं तु
 कथमप्युदारं तद्वक्त्रं नयनपथ आस्तामचिरतः ॥ २२ ॥
 प्रतिगच्छत्विह लोकः परलोकाशापि सर्वथैवाद्य ॥
 मा त्यजतु मामनन्यां जातु परं गोकुलाधीशः ॥ २३ ॥
 यादृशी तादृशी नाथ त्वत्पदाब्जैककिंकरी ॥ त्वद्वक्त्रं
 कथमप्याशु कुरु दृग्गोचरं मम ॥ २४ ॥ यदवधि
 गोपीनाथो दृग्विषयोऽभून्ममापि मंदायाः ॥ तदवधि
 शिवमेवासीदग्रे किं वा विधास्यति प्रेष्ठः ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता पट्टी विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ६ ॥

अथ सप्तमी विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रतिक्षणनवं मुदा मुहुरहर्निशं यत्पिबस्ययि प्रियमु-
 खांबुजासवमतोऽसि धन्या सखि ॥ कदाचिदतिर्षु-
 दरस्मितमुखः सुखेनास्थितोभवत्सदसि मत्प्रियः
 स्मरति मां कृपावारिधिः ॥ १ ॥ प्रियवदनांबुजदश-
 नकगतरचितां तथापि संविमाम् ॥ तत्सखि नो

जानेऽहं किं नु विधास्यत्ययं प्रेष्ठः ॥ २ ॥ वियुक्ते
 नाथे यद्विषदनुपदं तत्समुचितं वियोगस्तेनायं मम
 समुचितोऽन्यत्र तु परम् ॥ तथापि श्रीराधाहृदयम-
 णिरत्यंतकृपया स्ववर्केदुं गोपीपतिरचिरतो दर्शयतु
 मे ॥ ३ ॥ किं बहुना सखि पांथोऽप्येतद्वार्ता स
 विप्रकर्तैव ॥ तत्किं करोमि ममा दुःखाब्धौ तत्प्रियः
 शरणम् ॥ ४ ॥ प्रियनिकटे सखि काचिद्यदि मां
 कृपया स्मरिष्यति प्रीता ॥ तत्क्षण एव मनोरथनि-
 चयान् पश्याम्यहं सत्यम् ॥ ५ ॥ परिजनहसनद्वे-
 पेर्दुःखितमप्येतदालुरं चेतः ॥ न जहाति तत्स्वभावं
 तत्साधु न वेति नो विद्मः ॥ ६ ॥ यावत्स्वकार्यं
 तावत्तु कृतमेव सखि त्वया ॥ मद्भाग्योन्नतिकाले स
 स्वयं मे कृपयिष्यति ॥ ७ ॥ न सुखमाप रमा न
 च चालुरी मयि मनोभवयुद्धविदग्धता ॥ न मधु-
 रोक्तिरथो न रसश्च कोऽप्ययि कथं भविता प्रियसं-
 गमः ॥ ८ ॥ रतिपतिमंगलकलशौ कुचकुंभौ मीन-
 केतुरसपूर्णौ ॥ कमलावरकरकमलस्पृष्टौ भवता
 वृथेवेमौ ॥ ९ ॥ गता बुद्धिः श्रुद्धिर्जगति विरुणद्धि
 स्वपतिरप्यये लज्जा गुर्वी गुरुपतिसुतानां न गणिता ॥

यदर्थं तत्संगः सखि न भविता यद्यचिरतस्तदा नाहं
 पश्याम्यहह मरणादन्यदरणम् ॥ १० ॥ वरं नेत्रे
 मुद्रा न पुनस्तिरालोकनमपि वरं शून्यारण्यं स्थिति-
 रिह वरं नान्यमिलनम् ॥ वरं मूकीभावो न पुन-
 रपरा काचन कथा वरं प्राणत्यागः क्षणमपि न
 तत्संगविगमः ॥ ११ ॥ भगवत्पदपङ्कजरागजुषो न
 हि युक्ततरं मरणेऽपि तराम् ॥ इतराश्रयणं गजरा-
 जगतो न हि रासभमप्युररीकुरुते ॥ १२ ॥ अन-
 न्यगोकुलस्वामिन्ननन्यीकृतगोकुल ॥ मां कुरुष्व
 दयार्सिधो त्वत्पदांबुजरेणुषु ॥ १३ ॥ स्वतः
 कृता कृपा नाथ किशोरे मयि या त्वया ॥
 सा किमाशालता वृद्धिफलिकैवोत सत्फला ॥ १४ ॥
 भवतीति न जानामि सर्वसामर्थ्यसंयुता ॥
 त्वदीयास्मि त्वदीयास्मि त्वदीयास्मि ब्रजाधिप १५
 यादृशांस्तादृशस्त्वं तु मा त्यजास्मान् दयानिधे ॥
 एतावदेव विज्ञाप्यं सर्वथा सर्वदेव नः ॥ १६ ॥
 स्वल्पेनैवापराधेन महता वा ब्रजेश्वर ॥
 अस्मानुपेक्षसे त्वं तु स्वकीया किं ब्रुवे तदा ॥ १७ ॥
 त्वदीयत्वं निश्चितं नस्तव भर्तृत्वमप्युत ॥

कालकर्मस्वभावानामीशितृत्वमपि प्रभो ॥ १८ ॥
 अतः कालादिजं दुःखं भवितुं च न नोऽर्हति ॥
 अपराधेष्युपेक्षा तु नोचिता सेवकेषु ते ॥ १९ ॥
 उपेक्षयैव कालादिर्भक्षयत्यन्यथा न हि ॥
 बाहिर्मुख्यात्कालजातं दुःखं चेत्सहजं हि तत् ॥ २० ॥
 तद्वैपरीत्यं कृपया भाविन्यैवान्यथा न हि ॥
 दोषाश्रयत्वं सहजं ज्ञात्वैव ह्युरीकृतिः ॥ २१ ॥
 अतो दोषक्षयोपेक्षा कृपालौ त्वयि नोचिता ॥
 उपेक्षां किं नु सहजप्रभुत्वेन करोषि वा ॥ २२ ॥
 दण्डं स्वकीयतां मत्वेत्येवं चेदिष्टमेव नः ॥
 अस्मासु स्वीयतां मत्वा यत्र कुत्र यदा तदा ॥ २३ ॥
 यद्यत्करिष्यत्यखिलं तदस्तु प्रतिजन्मनि ॥
 इदमेव सदा प्रार्थ्यं त्वदीयत्वं ब्रजेश्वर ॥ २४ ॥
 दुःखासहिष्णुस्त्वत्तोऽहं तथापि प्रार्थये प्रभो ॥
 तथैव संपादय नो नापराधो यथा भवेत् ॥ २५ ॥
 इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता सप्तमी विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ७ ॥

अथाष्टमी विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अपराधेऽपि गणना नैव कार्या ब्रजाधिप ॥
 सहजेश्वर्यभावेन स्वस्य ह्युदतया च नः ॥ १ ॥

त्वदीयत्वं यन्नस्तदतिशयितं भाग्यमतुलं समीप-
 स्थानामप्यहह न विलासेक्षणमिदम् ॥ अभाग्यं
 वात्युच्चं सपदि गणयामः किमधिकैर्वचोभिः
 सर्वस्वं त्वमसि यदि गोविन्द मनुपे ॥ २ ॥
 सर्वे परिगृहीताः स्मो गोकुलस्वामिना वयम् ॥
 न त्यक्ष्यति दयासिंधुरस्मानन्यायिनोऽपि हि ॥ ३ ॥
 स्वकृत्याभिर्भवत्येव तथापि कस्वाणि किम् ॥ तथापि
 गतिरस्माकं स एवेति न भीरपि ॥ ४ ॥ यथा वयं
 तदीयाः स्मस्तथा सोऽपि निसर्गतः ॥ अस्मात्प्रभु-
 र्तश्चिन्ता नैहिके पारलौकिके ॥ ५ ॥ चिकीर्षितं
 कारयित्वा शीघ्रमानेप्यति प्रभुः ॥ अस्मानतो न
 चिन्ता वः कार्या सर्वात्मना प्रियाः ॥ ६ ॥ एतेषां
 महमेवास्मि सर्वस्वमिति सुन्दरम् ॥ जानास्यस्माकं
 मज्ञानेऽप्यतः कर्ता स्वतोऽखिलम् ॥ ७ ॥ अंगीकृ-
 तजनजनिताऽपराधकूटक्षमाविनोदस्य ॥ अंगीकृति-
 श्रुनित्या वदंतु कोऽन्योऽस्य साम्यमियात् ॥ ८ ॥
 न स्वाध्यायवलं न यागजवलं नो वा तपस्यावलं नो
 वेराग्यवलं न योगजवलं नाप्युक्तभक्तेर्बलम् ॥ नैव
 ज्ञानवलं न चान्यदपि यत्किंचिद्वलं मेऽस्ति किं त्वद्य

श्वोपि यदा तदा तव कृपाकूतेश्च मे वलम् ॥ ९ ॥
 तुच्छीकृतास्त्वत्कृपातः पूर्वं कालादयो मया ॥ स्मृत्वा
 तद्वैरमधुना बाधन्ते त्वत्कृपां विना ॥ १० ॥ यस्य देयो
 लोभ एव तस्यौदार्यस्य का कथा ॥ सर्वस्वदानशील-
 त्वं चित्रं पात्रपरं परम् ॥ ११ ॥ ततः काचिदनङ्गाग्नितप्ता
 त्वं यदवीवदत् ॥ मत्पुरस्तच्छृणुष्वेति वद यादवपुं-
 गवम् ॥ १२ ॥ शिशिरत्वं शशिनस्त्वत्कृपावलोकन-
 कृतं मन्ये ॥ नो चेद्गतवति भवति प्रचण्डकिरणाः
 कथं सपदि ॥ १३ ॥ त्वदधरसुधापानेन श्रीमुखान्बु-
 जशोभया तुहिनकिरणस्तुच्छीभूतो बभूव परं प्रिय ॥
 सपदि मम तद्वैरं स्मृत्वाशुशुक्षणिसंनिभैर्मदनदहनो
 दग्धुं ह्येतद्बुनोति निजांशुभिः ॥ १४ ॥ यदि कृप-
 यति राधा बाधिताशेषबाधा किमपरमवशिष्टं पुष्टिम-
 र्यादयोर्मै ॥ वदति यदि कथंचित्स्मेरहासोदितश्रीद्वि-
 जवरमणिपङ्क्त्या मुक्तिशुक्त्या तदा किम् ॥ १५ ॥ स्त्रीर-
 त्नहासप्रभयाखिलाङ्गे तच्छुब्देनेस्तत्प्रतिविंवितैश्च ॥
 तासां कटाक्षैश्च चतुर्युगीयरूपाणि घत्से क्षणशो
 ब्रजेश ॥ १६ ॥ त्वमीश्वराऽसि गीतं ते ह्युदोऽहं किं
 वदामि हि ॥ यादृशोऽसि हरे कृष्ण तादृशाय नमो-

नमः ॥१७॥ स कोऽपि सखि सानन्दनंदाद्युत्संगलालि-
 तः ॥ करोति सुयमासीमा मन्मथोन्मथिता दिशः १८
 अधरांजनदीप्तिमत्सुनासापुटमुक्ताफलभूषणं तवा-
 स्यम् ॥ सदृशं भवतीति गोपिगुंजाफलमुक्ता उरसी-
 द्विये विभर्ति ॥१९॥ रूपं तवैतदतिसुन्दरनीलमेघप्रोद्य-
 त्छिन्मदहरं व्रजभूषणांगि ॥ एतत्समानमिति पीत-
 वरं दुकूलमूराबुरस्यपि विभर्ति सदा स नाथः ॥२०॥
 पुरोवातप्रावृट्समयविरहे मेघविरहात्सुतसाहं गंतुं
 पदमपि न शक्ता तदिह चेत् ॥ समानो यो मेघः
 पुनरपि कृपाशक्त्यखिलकृत्ततो मामेव त्वं नय
 निजगृहं तस्य झटिति ॥ २१ ॥ नाथेऽनुकूलतां
 याते सर्वं यात्यनुकूलताम् ॥ तस्मिंस्तद्विपरीते तु
 सर्वमेव भवेत्तथा ॥ २२ ॥ यदि प्रियसखीजनो मयि
 कृपां करोति स्वयं विरुद्धशतमप्यहं न गणये तथापि
 क्षणम् ॥ मनोरथलताश्रये व्रजवधूवृतेऽस्मिन्नपि व्रजा-
 धिपतिरेव मे शरणमस्तु दास्याः सदा ॥२३॥ अपि
 कापि सापि संप्रति वसिर्ति सखि व्रजाधिपप्राणा ॥
 या नंदमूनुमुरलीतरलं चेतः समादध्यात् ॥ २४ ॥

आविर्भूतानुरागा वा किं वा नगनवाङ्कुरः ॥ समु-
च्चयपदं वेति न स निश्चयभूरमूत् ॥ २५ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता अष्टमी विज्ञप्तिः समाप्ता ॥ ८ ॥

अथ नवमी विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स देशः कोऽन्वभूद्यत्र रमणं ते सखीजनैः ॥
स कालोऽपि यदा नास्ते समाहूता स्ववेणुना ॥ १ ॥
यः सर्वज्ञः सर्वशक्तिर्यमवादीदिति श्रुतिः ॥
तं प्रपन्नस्य मेऽद्यापि कथं दुःखं न वेद तत् ॥ २ ॥
हरे त्वन्नाम निर्वक्ति यथा श्रुतिरहं सदा ॥
गृह्णामि यद्यदा नाथ तत्तथैवास्तु नान्यथा ॥ ३ ॥
कथं स भुङ्क्ते सस्नेहमद्य त्वं प्रत्यहं यथा ॥
इति पृष्टस्मितः पातु हरिश्चौर्यभुजिस्मृतिः ॥ ४ ॥
किमिदं कुरुषे वत्स मृतसासंवृन्मुखांबुजम् ॥
स्वलंकृतं गंधतैलकज्जलैः कंजलोचन ॥ ५ ॥
किं नाश्रावि त्वया वेणुस्वरः स्मरविकस्वरः ॥
सदागतिगतिस्तंभो नगस्थिरगतिर्यतः ॥ ६ ॥
किं त्वया मृग्यते कुंजे तमःपुंजेषु जेक्षणे ॥
त्वन्मनोमणिहर्ता यः स इदानीं वनांतरे ॥ ७ ॥

करोति कमलाकांतः कामिनां करुणाकरः ॥ यत्कृतं
 विहृतं नैव कदाचिदपि कस्यचित् ॥ ८॥ सोऽस्मा-
 नवतु सर्वत्र ददात्वभिमतं सदा ॥ यः प्रार्थितो
 भक्तजनैः पपौ वह्निं दधौ गिरिम् ॥९॥ स्वविश्रान्ति-
 स्थानं त्रिजगति विचिन्वन्त्यतिचिरादतिश्रान्ता शीता-
 निलमभिलपत्यालिसुषमा ॥ शनैर्या नासायामकृत-
 तदयं स्वेदजकणस्त्वदग्रे मुक्तावद्विधुमुखि चकास्ते
 पिपतिषु ॥ १० ॥ गणये कुचयोरेव त्वत्परायणतां
 प्रिय ॥ त्वत्करस्पर्शसमयं ज्ञात्वैवास्तां बहिःस्फुटौ ॥११॥
 प्रायः सत्पात्रतोत्कर्षो यच्छोभाऽयादुदारताम् ॥ दात-
 र्यप्यत एवासीदनन्ते देयमुत्तमम् ॥१२॥ प्रादुर्भवति
 वकारस्त्वदधरपीयूषदशनसंयोगात् ॥ तेनामृतबीज-
 त्वं युक्तं प्राणप्रिये तस्य ॥ १३ ॥ मुहुर्गतागतज्ञान-
 स्नेहभावेषु तत्किणैः ॥ व्यासेष्वात्मादिषु ब्रीडा मृद्वी-
 तिष्ठेत्कथं वद ॥१४॥ यथायथा प्रियापांगशरपातस्त-
 थातथा ॥ तदामिमुख्यं भजसे ब्रजेश क्षत्रियोऽसि
 किम् ॥ १५ ॥ प्रियत्वदधरामृतादतिविलक्षणा किं
 नु सास्त्यहो नयननीलनीरजयुते मदीये नु यत् ॥
 यदेव मम लोचने त्वदधरं सुसंगच्छते तदेव मधु-

पावृतो भवति नान्यदा सुन्दर ॥ १६ ॥ श्रुत्युक्ता
सान्यथा नैव कर्तुं शक्येति चेत्तदा ॥ कंसादिकालव-
च्छ्रया तवैवेति वदाम्यहम् ॥ १७ ॥ विजातीयजना-
क्रांते निजधर्मस्य गोपनम् ॥ देशे विधाय सततं स्थे-
यमित्येव भासते ॥ १८ ॥ सुस्थिरे नीलजलदे स्थिरसौ-
दामनीयुते ॥ स्थिरं मनो यदि भवेत्स्थिरं भाग्यं तदैव
हि ॥ १९ ॥ निवेदितात्मभिन्नेषु सदौदासीन्यमाचरेत् ॥
प्रावाहिकास्तेऽपि चेत्स्युरूपेक्षैवोचिता तदा ॥ २० ॥
श्यामकंचुकनिदर्शनेन मन्मानसेऽप्यणुतरेऽपि महा-
न्तः ॥ गोकुलैकजनजीवनमूर्तिर्मास्यति स्वकूपयैव
कृपालुः ॥ २१ ॥ शश्वत्पिपासितापांगध्यानावस्थि-
तचेतसा ॥ प्राप्ततन्निजरूपाय गोविंदाय नमोनमः
॥ २२ ॥ सख्यादिवांबुजाश्लिष्टप्रियापांगैरिवार्चितः ॥
परिधाय वभौ नीलकंचुकं गोपिकावतिः ॥ २३ ॥
राधागुणैः सहाविष्टे माधवांतर्हृदि स्मरे ॥ तत्र गंतु-
मशक्तं तद्यानं कर्णावलंब्यभूत् ॥ २४ ॥ ज्ञानेन साध-
नैश्चान्यैः शून्यानस्पान्मुदा स्वयम् ॥ अनुगृह्णाति
सोऽस्माकं प्रभुः श्रीविष्टलेश्वरः ॥ २५ ॥ एके कर्मप्र-
वृत्ताः सततमिह परे भक्तिपूर्णाद्रिवित्ताः केचिज्ज्ञानैक-

वित्ताः प्रमुचरणनमस्यार्तवृत्तौघवित्ताः ॥ तत्तन्निष्ठावि-
हीनं जगदुदधिपयःसंसृतौ दीनमीनं मा कश्चित्कृ-
ष्णहेतुः कृपयितुमिह ते वल्लभीया ममेति ॥ २६ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वरकृता नवमी विज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ द्वितीयपर्यंकः (पालनो) ।

लालयति दोलिकामंचशयनम् ॥ ध्रु० ॥ तिल-
कगोरोचनं भालमुक्ताफलं, कुटिलकुन्तलमुखं चकि-
तनयनम् ॥१॥ चरणसंचालनं मोदभरगायनं प्रतिबिं-
वदर्शने मृदुलहासम् ॥ बाललीलापरं गधुरनूपुरधरं,
भापणे स्फुरितनासाविकासम् ॥२॥ अंगुष्ठचोपकं गूढ-
सपोपकं, स्वल्पसंतोषकं कृष्णचंद्रम् ॥ गोपिकाजनम-
नोमोदसंपादनं, तदभिलषिताकृतौ विगततंद्रम् ॥३॥

अथ श्रीविठ्ठलेश्वरस्य जन्मपत्रिका ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

वर्षे नेत्राश्वभूतद्विजपतिगणिते पौषकृष्णे नवम्यां
हस्तक्षेत्रे तैतिलेऽहन्यधिकृतमृग्यजे शोभने गोविलमे ॥
रंभस्थेऽर्के सचाद्रे कविकुजशनिपु द्यू नगेष्वात्मजस्थे
सोमे जीवे धनस्थे तमसि सहजगे विट्ठलः प्रादुर्ग-

सीत् ॥ १ ॥ शुक्रार्कपु सप्तमेषु धनगे जीवे च
कर्के तमस्यर्के धन्विनि चांद्रिणा सह सहस्याशुक्र-
पक्षे वृषे ॥ अब्दे नेत्रमुनीषु चंद्र गणिते हस्ते नवम्यां
भृगौ विश्वोद्धास्कृते स्फुटोऽभवदिह श्रीविट्टलेशो
हरिः ॥ २ ॥ संवत् १५७२ शके १४२७ पौषकृ-

ण्णे ९ शुके हस्तनक्षत्रे शोभ-
नयोगे तैत्तिलकरणे एवं पं-
चांगे-श्रीसूर्योदयात् गतघ.
२१ पलानि २५ वृषलमे श्री
७ श्रीविट्टलनाथ (जी) प्राक-

टयम् । स्थितिः-वर्षा०७०दिना० २८ (पर्यंतम्) ।
सं० १६४२ माघकृष्णे ७ दिने अंतर्धानम् ॥

॥ श्रीः ॥

अथ वृत्स्तोत्रसरित्सागरे

गोस्वामिश्रीरघुनाथ (जी) कृतग्रंथाः ।

तत्र श्रीमद्वल्लभभुजंगप्रयाताष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

महोदारचित्तं चतुर्वेदवित्तं समस्तेष्टदातारममिस्व-
रूपम् ॥ पुराणेतिहासस्मृतिख्यातकीर्तिं सदा श्रीयुतं
वल्लभं संभजेऽहम् ॥ १ ॥ घनश्यामदेहं महद्व्यगेहं
कलौ सोमयागस्य कर्तारमीशम् ॥ कलारूपकृष्णस्य
सुत्रार्थकारं सदा श्रीयुतं वल्लभं संभजेऽहम् ॥ २ ॥
महाघोरसंसारसिंधौ सुनावं जगत्तारकं लक्ष्मणात्मो-
द्भवं च ॥ महासुंदरं देवदेवेशपूज्यं सदा श्रीयुतं वल्लभं
संभजेहम् ॥ ३ ॥ महासूर्यकोटिप्रभं कृष्णतुल्यं जग-
त्प्रेमसंतोषितस्वीयभक्तम् ॥ कृपासागरं दक्षिणं काम-
रूपं सदा श्रीयुतं वल्लभं संभजेऽहम् ॥ ४ ॥ स्वदे-
शस्यराजाज्ञया विप्रवर्यान्विनिर्जित्य संकारितस्वैषिकं
च ॥ तदर्थव्ययोपेक्षितस्वीयकार्यं सदा श्रीयुतं वल्लभं
संभजेऽहम् ॥ ५ ॥ महास्यानतीर्याटने भक्तियुक्तं

श्रीमद्भगवद्गीतासुप्रसिद्धाः ॥

प्रकाशक नं० १९११ ई० १२ अ० १२ अ०

सदाभावगंतारमापद्धरं तम् ॥ महत्त्वप्रदं ब्रह्मवादै-
कनिष्ठं सदा श्रीयुतं वल्लभं संभजेऽहम् ॥ ६ ॥ मह-
त्कानने संकुलांवाशरीरं तदानीं च शोभाढयतद्भूमि-
देशम् ॥ तदंशेन दूरीकृतव्याघ्रसिंहं सदा श्रीयुतं
वल्लभं संभजेऽहम् ॥ ७ ॥ उपस्येव पित्रोर्हृदानंद-
कंदं मखे सोमयाजिप्रदृष्टस्वरूपम् ॥ जगत्कारणं
चंद्रवच्छीतलाक्षं सदा श्रीयुतं वल्लभं संभजेऽहम् ॥ ८ ॥
सदा प्रातरुत्थाय ये संपठेयुः कलौ संलभंते च
कृष्णस्य भक्तिः ॥ भुजंगप्रयातं जगद्वल्लभस्य प्रयां-
त्यास्पदं देवदेवस्य नूनम् ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं वल्लभाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ विट्टलेशस्तवः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

न मंत्रे न तंत्रे न च ज्ञानसिद्धौ न वैकुण्ठशुद्धेस्तु
वैकुण्ठलोके ॥ गतिर्विट्टलेशे रतिर्विट्टलेशे मतिर्विट्ट-
लेशे सदा वै ममास्तु ॥ १ ॥ पदांभोरुहांभोत्रिभि-
न्नार्तितापे कृपादृक्स्वकेतादृशोदाशीले ॥ गतिर्वि-
ट्टलेशे रतिर्विट्टलेशे मतिर्विट्टलेशे सदा वै ममास्तु-
॥ २ ॥ न नाके चराके न राकेशयांके पिनाकेश-

लोके न वा केलिरम्ये ॥ गतिर्विद्वलेशे रतिर्विद्वलेशे
मतिर्विद्वलेशे सदा वै ममास्तु ॥ ३ ॥ यदालोकत-
स्तोक्तोऽपि क्षणेन प्रमुक्तीभवेत्लोकतः शोक्तोऽयम् ॥
गतिर्विद्वलेशे रतिर्विद्वलेशे मतिर्विद्वलेशे सदा वै ममा-
स्तु ॥ ४ ॥ स्मृतिर्वा मतिर्वा कदा वा यदा वा यथा
वा तथा स्यात्पदार्थाः कियन्तः ॥ गतिर्विद्वलेशे रति-
र्विद्वलेशे मतिर्विद्वलेशे सदा वै ममास्तु ॥ ५ ॥
महामोहदग्धोऽपि कालामिदग्धो विदग्धो भवेत्स्ने-
हदृष्ट्याऽपि यस्य ॥ गतिर्विद्वलेशे रतिर्विद्वलेशे मति-
र्विद्वलेशे सदा वै ममास्तु ॥ ६ ॥ यदंगीकृतं जीव-
मंगीकरोति त्रिभंगी स्वयं वेणुर्गंगी प्रभुर्यत् ॥ गति-
र्विद्वलेशे रतिर्विद्वलेशे मतिर्विद्वलेशे सदा वै ममास्तु
॥ ७ ॥ शरण्योऽतिधन्यो धरण्या वरेण्यो वरीवर्ति
गण्या यदन्यो न कोऽपि ॥ गतिर्विद्वलेशे रतिर्वि-
द्वलेशे मतिर्विद्वलेशे सदा वै ममास्तु ॥ ८ ॥ सदा-
नंदरूपः सदानंदरूपात्मनानंदलीलारसं यो ददाति ॥
गतिर्विद्वलेशे रतिर्विद्वलेशे मतिर्विद्वलेशे सदा वै
ममास्तु ॥ ९ ॥ न भक्तिर्न मुक्तिर्न वै सर्वशक्ति-

विरक्तिर्न युक्तिस्ततो भक्तिरुक्ता ॥ गतिर्विठ्ठलेशे
रतिर्विठ्ठलेशे मतिर्विठ्ठलेशे सदा वै ममास्तु ॥ १० ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतो विठ्ठलेशस्तवः समाप्तः ।

अथ श्रीविठ्ठलेशाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कुरुसदसि कृताभूद्दौषदीवस्त्रशेषा सकलनृपवरेंद्रा
यत्र वक्तुं न शक्ताः ॥ हरिचरणरतांगी येन तत्रा-
त्मधीरा स भवतु मम भूत्यै विठ्ठलेशः सहायः ॥ १ ॥
प्रथमजननपापप्राप्तसंप्रेतदेहौ समय इह ममास्मि-
न्कृष्णभक्त्या समेतौ ॥ गलितपतितवेपाबुद्धतौ
येन सद्यः स भवतु मम भूत्यै विठ्ठलेशः
सहायः ॥ २ ॥ कमलदलसुनेत्रेणैव भूतेशमायात-
तिभिरिह हि येन भ्रामितः सर्वलोकः ॥ अखिलज-
गति सर्वस्वीयभक्ताः कृतार्थाः स भवतु मम भूत्यै
विठ्ठलेशः सहायः ॥ ३ ॥ सकलयदुकुल्लेंद्रो येन
कंसो हतोऽभूज्जननसमयपूर्वं देवकीशूरयोश्च ॥
परिहृतमपि दुःखं यामिका मोहिताश्च स भवतु
मम भूत्यै विठ्ठलेशः सहायः ॥ ४ ॥ तपनदुहितुस्तः
कालियो मारितः सन्नलिंगणसुहितेऽस्मिस्तत्फणे येन

नृत्यम् ॥ कृतमपि च तदंभो लंभितं निर्विपत्वं स
 भवतु मम भूत्यै विट्टलेशः सहायः ॥ ५ ॥ कपट-
 कृतशरीरा पूतना प्रापिताऽभ्रं ब्रजपतिगृहसुखावेक-
 पादेन येन ॥ शकट असुरस्वेषः प्रेषितः स्थाननाशं
 स भवतु मम भूत्यै विट्टलेशः सहायः ॥ ६ ॥ पद-
 नतियुतहस्ता तोपिता येन कुंती ह्यसुरकुलसमूहा
 हिंसिता वीर्यवंतः ॥ अखिलभुवनभारः प्रेषितः संल-
 घुत्वं स भवतु मम भूत्यै विट्टलेशः सहायः ॥ ७ ॥
 अखिलसुरकुलेंद्रस्यैव येनाभिमानो गिरिवरधरणेन
 क्षीणतां प्रापितश्च ॥ जलधरभवधाराः संहता प्राव-
 युक्ताः स भवतु मम भूत्यै विट्टलेशः सहायः ॥ ८ ॥
 विट्टलेशाष्टकमिदं प्रातरुत्थाय यः पठेत् ॥ भक्त्या
 नत्वा च सुमनाः स याति परमां गतिम् ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं विट्टलेशाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ वह्निसूनुस्तवः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यः कृष्णसेवार्थमगाधबोधं जगाद शास्त्रं भगवत्प्र-
 णीतम् ॥ निश्चित्य तद्भावमनन्यभावं तं वह्निसूनुं
 शरणं प्रपद्ये ॥ १ ॥ यः प्रार्थितो भक्तजनैः समस्तं

करोति कार्यं करुणाकटाक्षः ॥ क्षणं विना कृष्णकथां न
 चास्ति तं बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये ॥ २ ॥ यो गोकुलं गोप-
 पतिर्यथा पुरा पुराणपुंसं प्रियमेत्य सादरम् ॥ चकार
 वासं कमलानिवासं तं बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये ॥ ३ ॥ यो
 रासलीलाकुमुदौषधीशोभक्तार्थमाविष्कृतगोकुलेशः ॥
 तिरस्कृतानेकमहासुरेशस्तं बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये
 ॥ ४ ॥ यः संस्मृतः क्लेशमशेषमस्तं करोति सुस्थं
 निजमृत्यवर्गम् ॥ तद्दुःखविध्वंसकृतोद्यमः सदा तं
 बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये ॥ ५ ॥ यः सर्वदास्ते हरि-
 दासवर्ये गोगोपगोपीजनराजिराजिते ॥ शृण्वन्
 सुगीतानि यशोयुतानि तं बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये ॥ ६ ॥
 यो धर्मरक्षार्थमतिप्रवृद्धैर्यज्ञैः समीजे जनकं कृशानुम् ॥
 भक्तैककामः श्रुतितंत्रविज्ञस्तं बहिःसूनुं शरणं प्रपद्ये
 ॥ ७ ॥ यो रासलीलामृतसिंधुवृद्धिं करोति पूर्णदु-
 शुणैस्तु पूर्णः ॥ भक्तैर्गितज्ञः शुभवाञ्छितप्रदस्तं बहि-
 सूनुं शरणं प्रपद्ये ॥ ८ ॥ इमं स्तवं यः प्रपठेत्त्वदं-
 ग्रिध्यानैकनिष्ठः शरणं प्रलिप्सुः ॥ तं भावय श्रेष्ठमतं
 स्वभक्तं प्रार्थ्य त्विदं त्वदधुनायकस्य ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) दत्तो बहिःसूनुस्तवः सप्तमः ।

अथ नामरत्नाख्यस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यन्नामार्कोदयात्पापघ्वांतराशिः प्रशाम्यति ॥
 विकसन्ति हृदब्जानि तन्नामानि सदाश्रये ॥ १ ॥
 आनुष्टुभमिह च्छन्द ऋषिरग्निकुमारजः ॥
 सर्वशक्तिसमायुक्तो देवः श्रीवल्लभात्मजः ॥ २ ॥
 विनियोगः समस्तैष्टसिद्ध्यर्थे विनिरूपितः ॥
 श्रीविठ्ठलः कृपासिन्धुर्भक्तवश्योऽतिसुन्दरः ॥ ३ ॥
 कृष्णलीलारसाविष्टः श्रीमान्वल्लभनन्दनः ॥
 दुर्दर्शो भक्तसंहृद्यो भक्तिगम्यो भयापहः ॥ ४ ॥
 अनन्यभक्तहृदयो दीनानाथैकसंश्रयः ॥
 राजीवलोचनो रासलीलारसमहोदधिः ॥ ५ ॥
 धर्मसेतुर्भक्तिसेतुः सुखसेव्यो ब्रजेश्वरः ॥
 भक्तशोकापहः शांतः सर्वज्ञः सर्वकामदः ॥ ६ ॥
 रुक्मिणीरमणः श्रीशो भक्तरत्नपरीक्षकः ॥
 भक्तरक्षेकदक्षः श्रीकृष्णभक्तिप्रवर्तकः ॥ ७ ॥
 महासुरतिस्कर्ता सर्वशास्त्रविदग्रणीः ॥
 कर्मजात्यभिदुष्णांशुर्भक्तनेत्रसुधाकरः ॥ ८ ॥
 महालक्ष्मीगर्भरत्नं कृष्णवर्त्मसमुद्भवः ॥

भक्तचिंतामणिर्भक्तिकल्पद्रुमनवाङ्कुरः ॥ ९ ॥

श्रीगोकुलकृतावासः कार्लिदीपुलिनप्रियः ॥

गोवर्धनागमरतः प्रियवृन्दावनाचलः ॥ १० ॥

गोवर्धनाद्रिमलकृन्महेंद्रमदभित्प्रियः ॥

कृष्णलीलैकसर्वस्वः श्रीभागवतभाववित् ॥ ११ ॥

पितृप्रवर्तितपथप्रचारसुविचारकः ॥

ब्रजेश्वरप्रीतिकर्ता तन्निमंत्रणभोजकः ॥ १२ ॥

बाललीलादिसुप्रीतो गोपीसंबन्धिसत्कथः ॥

अतिगंभीरतात्पर्यः कथनीयगुणाकरः ॥ १३ ॥

पितृवंशोदधिविभुः स्वानुरूपसुतप्रसूः ॥

दिक्चक्रवर्ती सत्कीर्तिर्महोज्ज्वलचरित्रवान् ॥ १४ ॥

अनेकक्षितिपश्रेणीमूर्धासक्तपदांबुजः ॥

विप्रदारिद्र्यदावाग्निर्भूदेवाग्निप्रपूजकः ॥ १५ ॥

गोब्राह्मणप्राणरक्षापरः सत्यपरायणः ॥

प्रियश्चुतिपथः शश्वन्महामखकरः प्रभुः ॥ १६ ॥

कृष्णानुग्रहसंलभ्यो महापतितपावनः ॥

अनेकमार्गसंक्लिष्टजीवस्वास्थ्यप्रदो महान् ॥ १७ ॥

नानाभ्रमनिराकर्ता भक्ताज्ञानभिद्रुत्तमः ॥

महापुरुषसत्स्यातिर्महापुरुषविग्रहः ॥ १८ ॥

दर्शनीयतमो वाग्मी मयावादनिरासकृत् ॥
 सदा प्रसन्नवदनो मुग्धस्मितमुखांबुदः ॥ १९ ॥
 प्रेमाद्रद्विग्विशालाक्षः क्षितिमंडलमंडनः ॥
 त्रिजगदद्यापिसत्कीर्तिर्धवलीकृतमेवकः ॥ २० ॥
 वाक्सुधाकृष्टभक्तांतःकरणः शत्रुतापनः ॥
 भक्तसंप्रार्थितकरो दासदासीप्सितकृदः ॥ २१ ॥
 अचिंत्यमहिमाऽमेयो विस्मयास्पविग्रहः ॥
 भक्तकेशासहः सर्वसहो भक्तकृते वशः ॥ २२ ॥
 आचार्यरत्नं सर्वानुग्रहकृन्मंत्रवित्तमः ॥
 सर्वस्वदानकुशलो गीतसंगीतसागरः ॥ २३ ॥
 गोवर्धनाचलसखो गोपगोगोपिकाप्रियः ॥
 चिंतितज्ञो महाबुद्धिर्जगद्व्यपदांबुजः ॥ २४ ॥
 जगदाश्चर्यरसकृत्सदाकृष्णकथाप्रियः ॥
 सुखोदककृतिः सर्वसंदेहच्छेददक्षिणः ॥ २५ ॥
 स्वपक्षरक्षणे दक्षः प्रतिपक्षक्षयंकरः ॥
 गोपिकाविरहाविष्टः कृष्णात्मा स्वसमर्पकः ॥ २६ ॥
 निवेदितस्वसर्वस्वः शरणाध्वप्रदर्शकः ॥
 श्रीकृष्णानुगृहीतेकप्रार्थनीयपदांबुजः ॥ २७ ॥
 इमानि नामरत्नानि श्रीष्टलपदांबुजम् ॥

ध्यात्वा तदेकशरणो यः पठेत्स हरिं लभेत् ॥२८॥
यद्यन्मनस्यभिध्यायेत्तदाप्नोत्यसंशयम् ॥
नामरत्नाभिधमिदं स्तोत्रं यः प्रपठेत्सुधीः ॥ २९ ॥
तदीयत्वं गृहाणाशु प्रार्थ्यमेतन्मम प्रभो ॥
श्रीविट्ठलपदांभोजमकरंदजुषोऽनिशम् ॥
इयं श्रीरघुनाथस्य कृतिर्विजयतेतराम् ॥ ३० ॥
इति श्रीरघुनाथ (जी) विरचितं नामरत्नाख्यं स्तोत्रं सपूर्णम् ।

अथ नामचिंतामणिस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यन्नामाब्जोदयेनैव दारहृत्कुमुदावली ॥
तन्नामाष्टाधिकशतं वदामि शिशिरीकृता ॥ १ ॥
प्राकृतं दिनजं दुःखमश्रुतां संप्रसारणात् ॥
हतं तदज्ञानतमस्तत्पूजाप्यधरीकृता ॥ २ ॥
ऋषिः श्रीरघुनाथश्चाऽनुष्टुप् छंद इहोच्यते ॥
बीजं श्रीकृष्णदेवश्च राघुनाथिश्च देवता ॥ ३ ॥
निवेदनांतसिद्धयर्थं विनियोगः प्रकीर्तितः ॥
शक्तिः श्रीराधिकाकांतो नीलमेघातिखुंदरः ॥ ४ ॥
देवकीनंदनः श्रीमाञ्जानकीगर्भसंभवः ॥

रघुनाथात्मजः पुण्यो भक्तपांग्रिसरोरुहः ॥ ५ ॥
 श्रीमन्नंदात्मभूभक्तिदर्शको ह्यतिसुन्दरः ॥
 विठलेशकरांभोजसंलालितमुखांबुजः ॥ ६ ॥
 श्रीमद्वल्लभसंभूतमार्गदो भक्तसेवितः ॥
 गोपालादिषु संभूतदयः प्रेमाब्धिरत्नदः ॥ ७ ॥
 शृंगारोदधिममानामुद्धर्ता सर्वशक्तिदः ॥
 गोपस्त्रीभावसंतुष्टो गोकुलाधीशहार्दवित् ॥ ८ ॥
 चंद्रावलीप्राणपतिर्देवपूज्यो दयानिधिः ॥
 कृपालुर्मोहसंतुष्टो भक्तपीयूषसेचकः ॥ ९ ॥
 कृष्णैकदैवतः सत्यवक्ता भक्तसुखप्रदः ॥
 सर्वकामप्रदः श्रीशः सर्वज्ञः कंजलोचनः ॥ १० ॥
 अतिगंभीरकथनो मोहिताखिलसज्जनः ॥
 प्रसन्नास्यः कृपार्सिंधुर्भक्तक्लेशनिवारकः ॥ ११ ॥
 अर्चित्यमानो यो गीर्भिर्ज्ञानिमोहप्रवर्तकः ॥
 चिंतिताखिलकर्ता च सुप्रसन्नकलेवरः ॥ १२ ॥
 गोगोपगोपिकाधीशप्रियः श्रीकृष्णवर्त्मवित् ॥
 महामनीषः सदृत्तः संप्रार्थितकरो विभुः ॥ १३ ॥
 अदेयवस्तुदाता च दक्षिणो जगदाश्रयः ॥
 सर्वमार्गनिराकर्ता भक्तदुःखातिकातरः ॥ १४ ॥

श्रुतिस्मृतिपुराणेतिहासवेत्तोद्धतोद्धतः ॥
 श्रीकृष्णकोशस्तन्मार्गकमले सुमधुव्रतः ॥ १५ ॥
 प्रियवृन्दावनः कामकोटिमोहनविग्रहः ॥
 स्वीयेष्टवालवोधार्थप्रकाशनपरायणः ॥ १६ ॥
 श्रीभागवततत्त्वार्थज्ञाता मित्रमुताप्रियः ॥
 धृतगोवर्धनाधीशो देवो ह्युदितसद्गुणः ॥ १७ ॥
 शरणागतभक्तानां त्राता कलिमलापहः ॥
 आचार्यकुलपीयूषपारावारतमीपतिः ॥ १८ ॥
 शरण्यपदपद्मश्रीर्जगदानन्ददायकः ॥
 अभयेष्टप्रदाता च भक्तदोषहरः प्रभुः ॥ १९ ॥
 स्वभक्ताज्ञानभेत्ता च नानारसफलप्रदः ॥
 गोपालाद्यग्रजे सर्वस्वदानकुशलः कृती ॥ २० ॥
 ईप्सितार्थप्रदाता च महोदारचरित्रवान् ॥
 मायावादतमःपुञ्जनिराकरणभास्करः ॥ २१ ॥
 कलिकल्मषसंहर्ता ब्रजवासिसुखालयः ॥
 यमुनाष्टककर्ता च स्वीयवन्द्यपदांबुजः ॥ २२ ॥
 संगीतादिसदासक्तः पृतात्मा पुरुषोत्तमः ॥
 सुखसेव्यः प्रतापी च रसाब्धिकरणक्षमः ॥ २३ ॥
 वागसुधासिक्तभक्तौघहृदयः कुलमंडनः ॥

प्रतिपक्षाब्धिवडवानलः कल्याणकारकः ॥ २४ ॥
 संसारपोषको देवः सच्चिदानन्दविग्रहः ॥
 द्विजराजसुकर्मा च सर्वतीर्थकरोऽजयः ॥ २५ ॥
 पद्मगुणैश्वर्यसंपन्नः सूत्रभाष्यार्थभाववित् ॥
 महाबुद्धिश्चक्रवर्ती कृष्णात्मा भक्तवत्सलः ॥ २६ ॥
 अनंतकीर्तिः सद्भाषिः सर्वशास्त्रार्थदर्शकः ॥
 नित्यानन्दः सर्वरूपो नीलकण्ठसुखस्थितिः ॥ २७ ॥
 राधिकापतिसंसर्गो रसदानैकदीक्षितः ॥
 तस्माच्छ्रीकृष्णदेवस्य सदृशत्वं मयाकृतम् ॥ २८ ॥
 नामचिंतामणिस्तोत्रं प्रोक्तं यस्तु पठेन्नरः ॥
 प्रातरुत्थाय सुमनाः स याति परमां गतिम् ॥ २९ ॥
 नामचिंतामणीनां तु देवकीनन्दनस्य वै ॥
 सम्यक् प्रोक्ता मया माला तदीयानां कृते कलौ ॥ ३० ॥
 चरंतु सुखिता भूत्वा तां गृहीत्वा दयानिधेः ॥
 स्वीयानां प्रेमयुक्तानां सिद्धिरत्र न संशयः ॥ ३१ ॥
 रघुनाथिपदांभोजं भक्त्या नत्वा विचारितम् ॥
 तस्मादनन्यभक्तानां बुद्धिर्भवतु मत्कृतो ॥ ३२ ॥
 इति श्रीरघुनाथ (जी) दत्तं नामचिंतामण्यभिधं स्तोत्रं संपूर्णम् ॥

अथ श्रीगोकुलेशाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नन्दगोपभूपवंशभूषणं विदूषणंभूमिभूतिभूरिभाग्यभाज-
नं भयापहम् ॥ धेनुधर्मरक्षणावतीर्णपूर्णविग्रहं नीलवा-
रिवाहकांतिगोकुलेशमाश्रये ॥ १ ॥ गोपबालसुन्दरीग-
णावृतं कलानिधिं रासमण्डलीविहारकारिकामसुन्दरम् ॥
पद्मयोनिशंकरादिदेववृन्दवन्दितं नीलवारिवाहकांति-
गोकुलेशमाश्रये ॥ २ ॥ गोपराजस्तराजिमन्दिरानुरिगणं
गोपबालबालिकाकलानुरुद्धगायनम् ॥ सुन्दरीमनो-
जभावभाजनांबुजाननं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेश-
माश्रये ॥ ३ ॥ कंसकेशिकुंजराजदुष्टदैत्यदारणं चन्द्र-
सृष्टवृष्टिवारिवारणोद्धृताचलम् ॥ कामधेनुकारिता
भिधानगानशोभितं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेशमा-
श्रये ॥ ४ ॥ गोपिकागृहांतगुप्तगव्यचौर्यचंचलं दुग्धभां-
ढमेदभीतैलज्जितास्यपंकजम् ॥ धेनुधूलिधूसरांगशो-
भिहारनूपुरं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेशमाश्रये ॥ ५ ॥
वत्सधेनुगोपबालभीषणांस्यवह्निपं केकिपिच्छकल्पि-
तावतंसशोभिताननम् ॥ वेणुवाद्यमत्तघोषसुन्दरीम-

नोहरं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेशमाश्रये ॥ ६ ॥
 गर्वितामरेन्द्रकल्पकल्पितान्नभोजनं शारदारविंदवृंद-
 शोभिहंसजारतम् ॥ दिव्यगंधलब्धभृंगपारिजातमा-
 लिनं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेशमाश्रये ॥ ७ ॥
 वासरावसानगोष्ठगामिगोगणानुगं धेनुदोहदेहगेह-
 मोहविस्मयक्रियम् ॥ स्वीयगोकुलेशदानदत्तभक्त-
 क्षणं नीलवारिवाहकांतिगोकुलेशमाश्रये ॥ ८ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं श्रीगोकुलेशाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीगिरिधार्यष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

त्रैलोक्यलक्ष्मीमदभृतसुरेश्वरो यदा घनैरंतकैर्ववर्ष ह ॥
 तदाऽकरोद्यः स्ववलेन रक्षणं तं गोपवालं गिरिधारिणं
 भजे ॥ १ ॥ यः पाययंतीमधिरुह्य घृतनां स्तन्यं पयो-
 प्राणपरायणः शिशुः ॥ जघान वातायितदैत्यपुंगवं
 तं गोपवालं गिरिधारिणं भजे ॥ २ ॥ नंदव्रजं यः
 स्वरुचंदिरालयं चक्रे दिवीशां दिवि मोहवृद्धये ॥
 गोगोपगोपीजनसर्वसौख्यकृत्तं गोपवालं गिरिधा-
 रिणं भजे ॥ ३ ॥ यं कामदोग्ध्री गगनाहतेर्जलैः

स्वज्ञातिराज्ये मुदिताभ्यर्पिचत् ॥ गोविंदनामोत्स-
वकृद्ब्रजौकसां तं गोपबालं गिरिधारिणं भजे ॥ ४ ॥
यस्याननाब्जं ब्रजसुंदरीजना दिनक्षये लोचनषट्-
पदैर्मुदा ॥ पिवंत्यधीरा विरहातुरा भृशं तं गोप-
बालं गिरिधारिणं भजे ॥ ५ ॥ वृंदावने निर्जस्व-
दवंदिते गाश्चारयन्यः कलवेणुनिःस्वनः ॥ गोपांग-
नाचित्तविमोहमन्मथस्तं गोपबालं गिरिधारिणं
भजे ॥ ६ ॥ यः स्वात्मलीलारसदित्सया सतामा-
विश्चकाराऽमिकुमारविग्रहम् ॥ श्रीवल्लभाध्वानुसृतैक-
पालकस्तं गोपबालं गिरिधारिणं भजे ॥ ७ ॥ गोपे-
द्रसूनोर्गिरिधारिणोऽष्टकं पठेदिदं यस्तदनन्यमानसः ॥
स मुच्यते दुःखमहार्णवाद्भृशं प्राप्नोति दास्यं गिरि-
धारिणो ध्रुवम् ॥ ८ ॥ प्रणम्य संप्रार्थयते तवाग्रत-
स्त्वदंगिरेणुं रघुनाथनामकः ॥ श्रीविठलानुग्रहल-
ब्धसन्मतिस्तत्पूरयैतस्य मनोरथार्णवम् ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी)कृतं श्रीगिरिधार्यष्टकं सम्पूर्णम् ।

अथ श्रीकृष्णचंद्राष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

महानीलमेघातिभव्यं सुहासं शिवब्रह्मदेवादिभिः सं-
स्तुतं च ॥ समामंदिरं देवनंदापदाहं भजे राधिकाव-

लभं कृष्णचंद्रम् ॥१॥ रसं वेदवेदांतवेद्यं दुरापं सुगम्यं
 तदीयादिभिर्दानवघ्नम् ॥ चलत्कुंडलं सोमवंशप्रदीपं
 भजे राधिकावल्लभं कृष्णचंद्रम् ॥२॥ यशोदादिसंला-
 लितं पूर्णकामं दृशोरंजनं प्राकृतस्थस्वरूपम् ॥ दिनाति-
 समायांतमेकांतभक्तैर्भजे राधिकावल्लभं कृष्णचंद्रम्
 ॥३॥ कृपादृष्टिसंपातसिक्तस्वकुंजं तर्दतःस्थितस्वीय-
 सस्यद्दशादम् ॥ पुनस्तत्र तैः सत्कृतैर्कांतलीलं भजे
 राधिकावल्लभं कृष्णचंद्रम् ॥ ४ ॥ गृहे गोपिकाभिर्धृते
 चौर्यकाले तदक्ष्णोश्च निक्षिप्य दुग्धं चलंतम् ॥ तदा
 तद्वियोगादिसंपत्तिकारं भजे राधिकावल्लभं कृष्णचं-
 द्रम् ॥ ५ ॥ चलत्कौस्तुभव्यासवक्षःप्रदेशं महावैज-
 यंतीलसत्पादयुग्मम् ॥ सुकस्तूरिकादीप्तमालप्रदेशं
 भजे राधिकावल्लभं कृष्णचंद्रम् ॥ ६ ॥ गवां दोहने
 दृष्टराधामुखाब्जं तदानीं च तन्मेलनव्यग्रचित्तम् ॥
 समुत्पन्नतन्मानसैकांतभावं भजे राधिकावल्लभं कृष्ण-
 चंद्रम् ॥ ७ ॥ अदः कृष्णचंद्राष्टकं प्रेमयुक्तः पठेत्कृ-
 ण्णसान्निध्यमाप्नोति नित्यम् ॥ कलौ यः स संसार-
 दुःखातिरिक्तं प्रयात्येव विष्णोः पदं निर्भयं तत् ॥८॥
 - इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं कृष्णचंद्राष्टकं सम्पूर्णम् ॥

अथ गोपालस्तवः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

येन मीनस्वरूपेण वेदाः संरक्षिताः पुरा ॥
 स एव वेदसंहर्ता गोपालः शरणं मम ॥ १ ॥
 पृष्ठे यः कूर्मरूपेण दधार धरणीतलम् ॥
 स एव सृष्टिसंहर्ता गोपालः शरणं मम ॥ २ ॥
 वराहरूपः संभूत्या दंष्ट्राग्रे यो मर्ही दधौ ॥
 स भूमिभारहरणो गोपालः शरणं मम ॥ ३ ॥
 जग्राह यो नृसिंहस्य रूपं प्रहादहेतवे ॥
 स योद्धुमुद्यतः सम्यग्गोपालः शरणं मम ॥ ४ ॥
 येन वामनरूपेण वंचितो बलिभूमिपः ॥
 स एव गोपनारीभिर्गोपालः शरणं मम ॥ ५ ॥
 येनेयं जामदग्न्येन पृथ्वी निःक्षत्रिया कृता ॥
 स एव क्षत्रियहितो गोपालः शरणं मम ॥ ६ ॥
 दशास्यो दाशरथिना येन रामेण मारितः ॥
 स पंचास्यप्राप्तबलो गोपालः शरणं मम ॥ ७ ॥
 कालिंदी कर्पिता येन रामरूपेण कौतुकात् ॥
 तजलकीटनासक्तो गोपालः शरणं मम ॥ ८ ॥
 येन बौद्धस्वरूपेण लोकाः पाखंडमार्गगाः ॥

स एव पाखंडहरो गोपालः शरणं मम ॥ ९ ॥
 गमिष्यन्ति क्षयं येन राक्षसाः कल्किरूपिणा ॥
 स राक्षसां गतेर्दाता गोपालः शरणं मम ॥ १० ॥
 गोवर्धनो गिरियेन स्थापितः कंजवत्करे ॥
 उल्लखलेन सहितो गोपालः शरणं मम ॥ ११ ॥
 एकादशस्वीयधाम्नामावलिं यो लिखेद्धृदि ॥
 कृष्णप्रसादयुक्तश्च स याति परमां गतिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतो गोपालस्तवः सम्पूर्णः ।

अथ राघवेंद्रस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

द्विजश्रेष्ठसद्भक्तियुक्तं प्रसन्नं सदा देयदानादिभिः
 संयुतं च ॥ कलावेकपत्नीव्रतं सौम्यरूपं भजे जान-
 कीनायकं राघवेंद्रम् ॥ १ ॥ पुरा दुर्दशास्ये कृता-
 त्यंतकोपं तदानीं च तद्भ्रातृसंदत्तराज्यम् ॥ हृदा
 धर्मगेनाऽनृतव्यग्रचित्तं भजे जानकीनायकं राघवें-
 द्रम् ॥ २ ॥ ज्वलत्स्वर्णतुल्यस्वकांतिं प्रशांतं कुले
 भानुवत्तेजसाच्छादितान्यम् ॥ महानेत्रयुग्मेन संनि-
 जिताब्जं भजे जानकीनायकं राघवेंद्रम् ॥ ३ ॥ सुधा-
 दृष्टिसंपातसिक्तस्वभक्तं भवांभोधिमग्नोज्झितो कर्णधा-

रम् ॥ तदंतःस्थपापप्रणाशे बलिष्ठं भजे जानकी-
 नायकं राघवेन्द्रम् ॥ ४ ॥ पुरि द्वारकायां च दुष्टप्र-
 वृत्तिक्षतौ स्वस्वरूपप्रकाशे समर्थम् ॥ पुनस्तेन संभू-
 तवाणीविलासं भजे जानकीनायकं राघवेन्द्रम् ॥ ५ ॥
 प्रतापे दिनेशं च दाने महेशं समस्तासु विद्यासु
 वाचस्पतिं च ॥ स्वरूपे समासक्तकंदर्पचितं भजे-
 जानकीनायकं राघवेन्द्रम् ॥ ६ ॥ सदा वल्लभाचार्यमार्गे
 प्रसक्तं पुनस्तत्कृतग्रंथसम्यग्विवृत्या ॥ प्रसिद्धं च
 तत्पादपद्मे नतांगं भजे जानकीनायकं राघवेन्द्रम् ॥ ७ ॥
 समस्तेषु तीर्थेषु सम्यग्व्यवस्थं तदुत्थेन धर्मेण संपत्ति-
 युक्तम् ॥ सदा संततिप्राप्तसम्यक्सुखाब्धिं भजे जान-
 कीनायकं राघवेन्द्रम् ॥ ८ ॥ कलौ राघवेन्द्राष्टकं संपठेद्यो
 यदा प्रीतियुक्तः स संसारदूरम् ॥ प्रयात्येव गोवर्धनाद्रेः
 समीपं तदा तत्सुश्रृंगस्थकेलिज्जेशम् ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं राघवेन्द्राष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीयमुनाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यया तमीशवंशजः समापितो बृहद्भनं मरुचलज्ज-
 लप्रभूतवीचिविप्रुपां मिपात् ॥ तदंग्रिकंजभक्तियुक्तया-

सुदत्तमार्गया कलौ कलिंदनंदिनी कृपाकुलं करोतु
 नः ॥ १ ॥ यदंबुपानमात्रतोऽतिभक्तियुक्तचेतसां
 कृतैनसामहो निजस्वभावतः कृपायुता ॥ प्रधाव्य
 धर्मराजतो महद्भयं निवर्त्य सा कलौ कलिंदनंदिनी
 कृपाकुलं करोतु नः ॥ २ ॥ यदीयनीरकेलितो दधारा
 नंदनंदनः समस्तसुंदरीजने स्वभावमद्भुतं मुदा ॥
 परस्परावलोकनं विवर्धयन्सुदृष्टितः कलौ कलिंदनं-
 दिनी कृपाकुलं करोतु नः ॥ ३ ॥ यदंघ्रिफुल्लकंजसेव-
 नप्रभावतः सदा समस्तभक्तसंग्रहं पुनाति सा जग-
 त्रयम् ॥ गिरीशधारिसंगमं प्रबोधयत्सुखप्रदं कलौ
 कलिंदनंदिनी कृपाकुलं करोतु नः ॥ ४ ॥ यथाऽ-
 पदश्च दूरतो ज्वलन्ति संपदः सदा वसन्ति नंदनंदने
 दृढा रतिश्च जायते ॥ महाष्टसिद्धिदाप्यशेषघोरपा-
 पसंक्षयात्कलौ कलिंदनंदिनी कृपाकुलं करोतु नः
 ॥ ५ ॥ यदंकतौ विनिःसृतस्य पापिनोऽपि शोभया
 जगत्रयं विमोहितं तदीयकांतियुक्तया ॥ प्रफुल्लसा-
 रसा प्रभूतरुद्रदेवसंस्तुता कलौ कलिंदनंदिनी कृपा-
 कुलं करोतु नः ॥ ६ ॥ यदीयभक्तसेवने कृते हरिः
 प्रसन्नतामवाप गोपिकापतिः समस्तकामदायिनी ॥

तदंबुमध्यखेलनप्रभूतभावलज्जितः कलौ कलिंदनं-
दिनी कृपाकुलं करोतु नः ॥ ७ ॥ यदंतिकस्थवा-
लुकाः प्रयांति यत्र भूतले गृहेगृहे वसत्यसौ हरिः
स्तदन्वगश्च सा ॥ यदा तदा सदैव तत्र भक्तवृंद-
वंदिता कलौ कलिंदनंदिनी कृपाकुलं करोतु नः
॥ ८ ॥ हरिप्रिये तवाष्टकं सदा पठेत् शुद्धधीर्य एव
गोकुलाधिपस्य लेहि संगमं शुभम् ॥ पुनः प्रयाति
तत्सुखं तटस्थरासमंडलस्थितस्त्रिभंगिमोहनं दधाति
तदिचेष्टितम् ॥ ९ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) कृतं यमुनाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ नामकौस्तुभस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदंप्रिकंजविलसदलित्वं प्राप मे मनः ॥
तं विष्टलमहं वंदे श्रीवल्लभतनूद्भवम् ॥ १ ॥
यन्नामनावमारुह्य भवाब्धिमतस्त्रिजाः ॥
तस्याहं संप्रवक्ष्यामि नाम्नामष्टोत्तरं शतम् ॥ २ ॥
छंदोऽनुष्टुप् ऋषिः कर्ता देवो गोपीजनप्रियः ॥
कामार्तो बीजमेकांतनिष्ठो गोपालनंदनः ॥ ३ ॥
शक्तिः श्रीराधिकाकांतो नीलमेघातिसुंदरः ॥

उग्रो जगद्गुरुः पूज्यो भक्तध्येयांघ्रिपंकजः ॥
 आकर्णकंजनयनस्तत्पातादृतसेवकः ॥ २४ ॥
 अचिंत्यमहिमा ज्ञानकर्ममार्गातिरिक्तदः ॥
 प्रतिपक्षाब्धिवडवानलः कल्याणकारकः ॥ २५ ॥
 स्थापितब्रह्मवादैकपक्षः परमसुंदरः ॥
 निस्तारितिलंगाख्यदेशोऽतिचतुरो विभुः ॥ २६ ॥
 श्रीरुक्मिणीपतिः श्रीदः कुलीनः सर्ववल्लभः ॥
 पद्मावतीप्राणनाथः सर्वलोकैकमंडनः ॥ २७ ॥
 श्रीमत्पुराणपुरुषप्राणसंतोषकारकः ॥
 भुवि प्रसिद्धगोपीशस्तत्पादासक्तमानसः ॥ २८ ॥
 लौकिकालौकिकार्थादिदाता कालात्मवर्जितः ॥
 संसारसागरवर्तमग्नजीवोद्धृतिक्षमः ॥ २९ ॥
 ब्रह्मानंदमयः पूर्णः कालिंदीवल्लभप्रियः ॥
 ब्रजप्रियोब्रजासक्तो हरिक्काब्जसंभवः ॥ ३० ॥
 श्रीमद्राधापतिपदांभोजयुग्मावलंबकः ॥
 सर्वस्वीयनियंता च भगवन्मर्मवित्स्तुतः ॥ ३१ ॥
 श्रुतिस्मृतिपुगणेतिहासवेत्ता ऽ तापवान् ॥

प्राप्तुवंति रतिकुंजमण्डपे तद्वचःश्रवणयोग्यतां पुनः३३
हृदये धार्यते येन नामकौस्तुभभूषणम् ॥

स भक्तः कृष्णतुल्यात्मा दृश्यते सर्वभूतले ॥ ३४ ॥

जन्मजन्मसु गोपालोपासनं यैः कृतं पुरा ॥

नामकौस्तुभसारस्यं ज्ञातुं तेऽत्राधिकारिणः ॥ ३५ ॥

भर्गावलंबकः केचित्केचिच्छ्रुतयवलंबकाः ॥

वयं तु विठ्ठलेशस्य दासदासावलंबकाः ॥ ३६ ॥

इति श्रीरघुनाथ (जी) प्रोक्तं श्रीनामकौस्तुभस्तोत्रं संपूर्णम् ।

॥ गोस्वामिवैष्णवीनंदनात्मजश्रीरघुनाथ (जी) कृतमंथाः ॥

तत्र विठ्ठलस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्वल्लभसागरसमुदितकुमुदौघजीवदानपरः ॥

विश्वसमुद्धृतदीनो जगति श्रीविठ्ठलो जयति ॥ १ ॥

मायावादतमःकुलनाशनकरणे प्रसिद्धदिननाथः ॥

अपरः कृष्णावतारो जगति श्रीविठ्ठलो जयति ॥ २ ॥

श्रीमद्विरिधरपदयुगसेवनपरिनिष्ठहृत्सरोजश्च ॥

वंशस्थापितमहिमा जगति श्रीविठ्ठलो जयति ॥ ३ ॥

श्रीमद्गोकुलहिमरुचिरुचिकरलब्धैकसच्चकोरपदः ॥

परिलसदद्भुतचरितो जगति श्रीविठ्ठलो जयति ॥ ४ ॥

शारदचंद्रसमानः शिशिरीकृतदग्धसकललाकः ॥

विद्याजितसुरबंधो जगति श्रीविठलो जयति ॥ ५ ॥
 गोवर्धनधरमिलनत्यागविधानेऽतिकातरः सुभगः ॥
 प्रकटितपुष्टिजभक्तिर्जगति श्रीविठलो जयति ॥ ६ ॥
 यज्ञविधायकचेताः सकलप्रतिपक्षसिंधुवडवामिः ॥
 कुंडलशोभितगह्वो जगति श्रीविठलो जयति ॥ ७ ॥
 पालितभक्तसमाजो ब्रजभुवि विशदीकृतैकनवस्तनः ॥
 वासितगोकुलनगरो जगति श्रीविठलो जयति ॥ ८ ॥
 नित्यं स्तोत्रवरं तद्भक्तिनियुक्तः पठेत् स्वकीयेष्टम् ॥
 परमपदं लभते स च यः किल निष्ठोऽपि विठलस्येदम् ॥

इति श्रीमद्देवकीनंदनात्मजश्रीरघुनाथ (जी) कृतं
 विठलस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीकृष्णशरणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

द्विदलीकृतहृक्स्वास्यः पन्नगीकृतपन्नगः ॥
 कृशीकृतकृशानुश्च श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ १ ॥
 फलीकृतफलार्थी च कृसृतीकृतकौरवः ॥
 निर्वातीकृतवातारिः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ २ ॥
 कृतार्थीकृतकुंतीजः प्रपूतीकृतपूतनः ॥
 कलंकीकृतकंसादिः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ३ ॥

सुखीकृतसुदामा च शंकरीकृतशंकरः ॥
 सितीकृतसरिन्नाथः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ४ ॥
 छलीकृतवल्लिद्यौर्यो निधनीकृतधेनुकः ॥
 कंदर्पीकृतकुब्जादिः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ५ ॥
 महेंद्रीकृतमाहेयः शिथिलीकृतमेथिलः ॥
 आनंदीकृतनंदाद्यः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ६ ॥
 वराकीकृतराकेशो विपक्षीकृतराक्षसः ॥
 संतोषीकृतसद्भक्तः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ७ ॥
 जरीकृतजरासंधः कमलीकृतकार्मुकः ॥
 प्रभ्रष्टीकृतभीष्मादिः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ८ ॥
 श्रीकृष्णः शरणं ममाष्टकमिदं प्रोत्थाय यः संपठेत्स
 श्रीगोकुलनायकस्य पदवीं संयाति भूमीतले ॥ पश्य-
 त्येव निरंतरं तरणिजातीरस्थकेलिं प्रभोः संप्राप्नोति
 तदीयतां प्रतिदिनं गोपीशतैरावृताम् ॥ ९ ॥

इति श्रीदेवकीनंदनात्मजश्रीरघुनाथ (जी) कृतं
 श्रीकृष्णशरणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ राधाकृष्णाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यः श्रीगोवर्धनार्द्रि सकलसुरपतिं त्रस्तगोगोपवृंदं
 स्वीयं संरक्षितुं चेत्यमरसुखकरं मोहयन् संदधार ॥

तन्मानं स्वडयित्वा विजितरिपुकुलो नीलधाराध-
 राभः कृष्णो राधासमेतो विलसतु हृदये सोऽस्म-
 दीये सदैव ॥ १ ॥ यं दृष्ट्वा कंसभूषः स्वकृतततिमहो
 संस्मरन्मंत्रिवर्यान्किं वाऽपूर्वं मयेदं कृतमिति वचनं
 दुःखितः प्रत्युवाच ॥ आज्ञप्तो नारदेन स्मितयुतव-
 दनः पूरयन्सर्वकामान् कृष्णो राधासमेतो विलसतु
 हृदये सोऽस्मदीये सदैव ॥ २ ॥ येन प्रोद्यत्प्रतापा
 नृपतिकुलभवाः पांडवाः कौरवाब्धिं तीर्त्वा पारं
 तदीयं जगदखिलनृणां दुस्तरं चेति जग्मुः ॥ तत्प-
 तीचीरवृद्धिप्रविदितमहिमा भूतले भूपतीशः कृष्णो
 राधासमेतो विलसतु हृदये सोऽस्मदीये सदैव ॥ ३ ॥
 यस्मै चोद्धृत्य पात्राद्वधियुतनवनीतं करैर्गोपिका-
 भिर्दत्तं तद्भावपूर्तो विनिहितहृदयः सत्यमेवं निरो-
 धात् ॥ मुक्ताग्रंजावलीभिः प्रचुरस्तमरुचिः कुंडला-
 कांतगंडः कृष्णो राधासमेतो विलसतु हृदये सोऽस्म-
 दीये सदैव ॥ ४ ॥ यस्मादिश्वाभिरामादिह जन-
 नविधौ सर्वनंदादिगोपाः संसारार्तेर्विमुक्ताः सकल-
 सुखकराः संपदः प्राप्नुवे ॥ इत्थं पूर्णेंदुवक्रः कल-
 कमलदृशः स्वीयजन्म स्तुवंतः कृष्णो राधासमेतो

विलसतु हृदये सोऽस्मदीये सदैव ॥ ५ ॥ यस्य
 श्रीनन्दसूनोर्ब्रजयुवतिजनाश्रागता भर्तृपुत्रांस्त्यक्त्वा
 श्रुत्वा समीपे विचकितनयनाः सप्रमोदाः स्वगेहे ॥
 रंतुं रासादिलीला मनसिजदलित्ता वेणुनादं च रम्यं
 कृष्णो राधासमेतो विलसतु हृदये सोऽस्मदीये
 सदैव ॥ ६ ॥ यस्मिन् दृष्टे समस्ते जगति युवतयः
 प्राणनायव्रता यास्ता अप्येवं हि नूनं किमपि च
 हृदये कामभावं दधत्यः ॥ तत्स्नेहान्वि वपुश्चेदवि-
 दितधरणौ सूर्यत्रिवस्वरूपाः कृष्णो राधासमेतो विल-
 सतु हृदये सोऽस्मदीये सदैव ॥ ७ ॥ यः स्वीये
 गोकुलेऽस्मिन्विदितनिजकुलोद्भूतवालैः समेतो मात-
 र्येवं चकार प्रसृततमगुणान्वाललीलाविलासान् ॥
 हत्वा वत्सप्रलंबद्विविदवकखरान्गोपवृंदं जुगोप कृष्णो
 राधासमेतो विलसतु हृदये सोऽस्मदीये सदैव ॥ ८ ॥
 कृष्णराधाष्टकं प्रातस्तयाय प्रपठेन्नरः ॥ य एव सर्वदा
 नूनं स प्राप्नोति परां गतिम् ॥ ९ ॥

इति श्रीपरेवर्धनानन्दनान्वजगुणाय (जी)

नूनं राधाकृष्णाष्टकं संपूर्णम् ।

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

गोस्वामिश्रीहरियाय (जी) कृतग्रंथाः ।

तत्र प्रातःस्मरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रातः स्मरेद्भगवतो वरविट्ठलस्य पादारविन्दयुगलं
सकलार्थसिद्धयै ॥ यो वै वितर्कतमसा पिहितं स्वभ-
क्तं प्रीतः शमादिनपुरोदिततिग्मरश्मिः ॥ १ ॥ प्रातः
स्मरेन्नमननिर्वृतिदं मुरारेः पूर्णवितारवरविट्ठलपादप-
द्मम् ॥ मायाविकृत्यगहनं गतबंधुलोके यो वै स्वमार्ग-
मनयत्कृपया प्रपन्नम् ॥ २ ॥ प्रातर्भजेदमलमूर्ति-
मनंतशक्तेः श्रीविट्ठलस्य जनतापहरस्य नित्यम् ॥
यो वै जनस्य शतजन्मकृतापराधं पादानतस्य कृप-
याऽपनुनोद सत्यम् ॥ ३ ॥ प्रातर्नृता भजत भक्त-
जनाः सशिष्या नारायणं नखरं द्विजविट्ठलेशम् ॥
धर्मार्थकामभवमोक्षदमंहसोऽरिं संसारदुःखशमनं गुरु-
मादिदेवम् ॥ ४ ॥ प्रातर्जना गदत नाम नरोत्तम-
स्य श्रीविट्ठलस्य हरिवल्लभवल्लभस्य ॥ इष्टार्थदं सुख-

श्रीपद्मोस्वामिश्रीहरिगयजीवरणाः ॥

प्रमुखां नं० १६०० अक्षरदृष्ट्या पश्यन्तान्

करं मतिमानदं च सर्वाघशोकशमनं गदतो नरस्य
॥ ५ ॥ यः श्लोकपंचकमिदं सततं पठेच्चेत्स स्यात्सु-
खी सुविषयी विदुषां वरिष्ठः ॥ देवोपदेवगणभीति-
हरं च हारं सर्वावतारशमनं हरितोषणं च ॥ ६ ॥

इति श्रीविठ्ठलेश्वराणां प्रातःस्मरणस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीगुरुदेवाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

पुष्टिमार्गीयसर्वज्ञः करुणारसपूरितः ॥
श्रेष्ठः फलप्रदाता च तस्मै श्रीगुरवे नमः ॥ १ ॥
दैवजीवसमुद्धर्ता आनन्दमयविग्रहः ॥
ध्येयोऽसि मे सदा स्वामिन् रसिकैकशिरोमणिः ॥ २ ॥
प्रतिबंधनिराकर्ता पुष्टिज्ञानप्रदीपकः ॥
सर्वसिद्धांतवक्ता च दीनदुःखासहः प्रभुः ॥ ३ ॥
सर्वदोषप्रहंता च सर्वातीतसुखप्रदः ॥
बुद्धिप्रेरकभावात्मा नमामि तमहं गुरुम् ॥ ४ ॥
स्वरूपज्ञानशून्यस्य कृपया निखिलाघहृत् ॥
कार्यमात्रसमर्थात्मा निजनाथ नमोनमः ॥ ५ ॥
रसमग्नो भग्नुःखः सर्वदानविलक्षणः ॥
सर्वांगसुंदर विभो रतिनाथविमोहनः ॥ ६ ॥

भक्तिप्रियो भावगम्यो रसज्ञो रसदायकः ॥
 अतिमाधुर्यनिचयो दुर्लभो भावबोधकः ॥ ७ ॥
 अनन्यधर्मदाता च व्यभिचारनिवारकः ॥
 शरणागतसंघाता कालादिभयनाशकः ॥ ८ ॥
 श्रीविठ्ठलप्राप्तिकर्ता निजदासावलंकः ॥ ९ ॥
 इति श्रीनिजदासविरचितं गुरुदेवाष्टकं समाप्तम् ।

अथ श्रीनवनीतप्रियाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अलकावृतलसदलिके विरचितकस्तूरिकातिलके ॥
 चपलयशोदाचाले शोभितमाले मतिर्मेऽस्तु ॥ १ ॥
 मुखरितनूपुरचरणे कटिचन्द्रक्षुद्रघंटिकावरणे ॥
 दीपिकरजकृतभूषणभूषितहृदये मतिर्मेऽस्तु ॥ २ ॥
 करधृतनवनवनीते हितकृतजननीविभीषिकाभीते ॥
 रतिमुद्रहताचेतो गोपीभिर्वश्यतां नीते ॥ ३ ॥
 बालदशामतिमुखे चोस्तिदुग्धे व्रजांगनाभवनात् ॥
 तदुपालम्भवचोभयविभ्रमनयने मतिर्मेऽस्तु ॥ ४ ॥
 व्रजकूर्दमलिषागे स्वरूपसुपमाजितानंगे ॥
 कृतनन्दांगणरिगणविविधविहारे मतिर्मेऽस्तु ॥ ५ ॥

करवरधृतलघुलङ्घुटे विचित्रमायूरचंद्रिकामुकुटे ॥
 नासागतमुक्तामणिजटितविभूषे मतिर्मेऽस्तु ॥ ६ ॥
 अभिनंदनकृतनृत्ये विरचितनिजगोपिकाकृत्ये ॥
 आनंदितनिजभृत्ये प्रहसनमुदिते मतिर्मेऽस्तु ॥ ७ ॥
 कामादपि कमनीये नमनीये ब्रह्मरुद्राद्यैः ॥
 निःसाधनभजनीये भावतनौ मे मतिर्भूयात् ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासोदितं नवनीतपियाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ जन्मवैफल्यनिरूपणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नाश्रितो बल्लभाधीशो न च दृष्टा सुबोधिनी ॥
 नाराधि राधिकानाथो वृथा तज्जन्म भूतले ॥ १ ॥
 न गृहीतं हरेर्नाम नात्माद्यखिलमर्पितम् ॥
 न कृष्णसेवा विहिता वृथा तज्जन्म भूतले ॥ २ ॥
 न लीलार्चितनं नैव दीनता विरहाद्धरेः ॥
 न वा कृष्णाश्रयः पूर्णो वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ३ ॥
 न नीता वार्तया घस्त्राः साधवो नैव सेविताः ॥
 न गोविंदगुणा गीता वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ४ ॥
 न कृष्णरूपसौंदर्यं मनो नैव विरंगिता ॥

न दुःसंगपरित्यागो वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ५ ॥
 न भक्तिः पुष्टिमार्गीया न निःसाधनता हृदि ॥
 न विस्मृतिः प्रपञ्चस्य वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ६ ॥
 न धर्मपरता नैव धर्ममार्गे मनोगतिः ॥
 न भक्तिज्ञानवैराग्ये वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ७ ॥
 न निजस्वामिविरहपरितापो न भावना ॥
 न दैन्यं परमं यस्य वृथा तज्जन्म भूतले ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासोदितं जन्मवैफल्यनिरूपणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ कामाख्यदोषविवरणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

दोषेषु प्रथमः कामो विविच्य विनिरूप्यते ॥
 यस्मिन्नुत्पद्यते तस्य नाशकः सर्वथा मतः ॥ १ ॥
 विषयावेशहेतुत्वाद्विक्षेपोत्पत्तिकारणम् ॥
 रजोगुणसमुत्पन्नो रजःप्रक्षेपको मुखे ॥ २ ॥
 ब्रह्मावेशविरोधी च सद्बुद्धेर्बाधको मतः ॥
 सत्कर्मनाशकः सर्वप्राकृतासक्तिसाधकः ॥ ३ ॥
 चित्ताशुद्धिनिदानत्वात् चिदुत्पत्तौ च बाधकः ॥
 भक्तिमार्गमहाद्वेष्टा वैराग्याभावसाधनात् ॥ ४ ॥
 सर्वत्रापस्तितोपश्रानेन लोभसमुद्भवात् ॥

यथाकथंचित्सांमुख्येन्द्रियैर्मुख्यकारकः ॥ ५ ॥

कामलोभौ हरिप्राप्तिप्रतिबंधकपर्वतौ ॥

तावुल्लंघ्य न शक्नोति गंतुं कृष्णांतिकं जनः ॥ ६ ॥

संसारमोहहेतुत्वात् मनो दूषणसाधनम् ॥

अतः सेवाविरोधी च यतः सा मानसी मता ॥ ७ ॥

निरोधस्य महाञ्छत्रुस्यस्फूर्तिकरो यतः ॥

गुणगायनसपत्नोऽपि न रोचन्ते गुणा यतः ॥ ८ ॥

वैराग्यसाधकाः सर्वे कामिनस्ते कथं प्रियाः ॥

अत एव हि दृश्यन्ते गुणश्रवणवैरिणः ॥ ९ ॥

क्रोधः स्वकार्यकरणालोभः प्राप्स्यापि शाम्यति ॥

घृतहोमे वह्निरिव कामो भोगेन वर्धते ॥ १० ॥

कामेन नाशितमतिः प्रतिपिद्धे प्रवर्तते ॥

अगम्यागमने चौर्ये तथैवाभक्ष्यभक्षणे ॥ ११ ॥

यत उत्पद्यते क्रोधो महद्द्रोहसमुद्भवः ॥

लोभोऽपि जायते तस्मात् स चार्थविषयो भवेत् ॥ १२ ॥

सोऽर्थः पंचदशानर्थमूलं तत्र प्रवर्तते ॥

कामेनेव हि कार्पण्यं कामिनीषु सतां मतम् ॥ १३ ॥

प्रार्थयन्ति यतस्तुच्छां प्रवेश्य वदने करम् ॥

प्रियव्रतसुतो राजा अष्टः कामेन सत्फलात् ॥ १४ ॥

आशीघ्रो विषयावेशादुर्वशीलोकमापितः ॥
 कामेन कश्यपो दैत्योत्पादने हेतुतां गतः ॥ १५ ॥
 निवृत्तसंघ्यानियमः पत्नीप्रार्थनमोहितः ॥
 कामेन च शिवः कृष्णयुवतीरूपवंचितः ॥ १६ ॥
 कामेन नासदः षष्टिपुत्रानजनयत्स्वतः ॥
 गर्वाभावाय हरिणा दत्तः कामो महाशनः ॥ १७ ॥
 कामेन भरतस्यापि हरिणत्वं भवांतरे ॥
 पुरंजनोऽपि कामेन स्त्रीयोनिमुपलब्धवान् ॥ १८ ॥
 कामेन वेदगर्भोऽपि स्वसुतायां तथाकरोत् ॥
 तेनैव रावणो बुद्धिं रमायामन्यथाकरोत् ॥ १९ ॥
 एवं हि बहवो नष्टाः कामेनैव हि साधवः ॥
 भक्तिमार्गे विरोधस्तु तत्र कामकृतो महान् ॥ २० ॥
 कामिनः फलवांछातः शरणं नैव सिध्यति ॥
 सापेक्षस्य तु सर्वत्र दुर्लभं हि समर्पणम् ॥ २१ ॥
 तदभावे तदीयत्वं सर्वथैव हि दुर्लभम् ॥
 साधारण्येव बुद्धिः स्यात्तेन लीलास्थितेष्वपि ॥ २२ ॥
 कामलेनं यथा प्रीतप्रतीतिरखिले भवेत् ॥
 पंचाध्याय्यामतः प्रोक्तं हृद्रोगत्वं शुकेरपि ॥ २३ ॥

दोषबुद्धिः कामिनस्तु भवेलीलाकृतौ हरेः ॥
 निबन्धे श्रीमदाचार्यैस्त इन्द्रियनिग्रहे ॥ २४ ॥
 अत्यागः सर्वथा प्रोक्तो भगवद्भक्तिसाधकः ॥
 कौतुकार्थमपि त्यागो धर्मार्थमपि वर्जितः ॥ २५ ॥
 स्वयमिन्द्रियकार्याणीत्युक्त्या धैर्यविभंजनः ॥
 विवेकस्य विरोध्येव तदस्फूर्तिकरो यतः ॥ २६ ॥
 आश्रयस्तु कथं सिष्येन्मनोविक्षेपसंभवात् ॥
 भक्तिमार्गेऽपि मूलत्वात्त्यागस्य नहि सिध्यति ॥ २७ ॥
 बाह्यपक्षे कृष्णयोगः सर्वथा त्वांतरे मतः ॥
 परंतूभयथा त्यागो मूलमत्र न संशयः ॥ २८ ॥
 कामे सति कथं त्यागः सापेक्षस्य प्रसिद्ध्यति ॥
 तस्माद्विचार्य तद्रूपं दुरतिक्रमणं स्वतः ॥ २९ ॥
 शरणीकरणीयं श्रीनिजाचार्यपदांबुजम् ॥
 साधनानामभावेऽपि स्वत्रलाऽखिलसाधकम् ॥ ३० ॥
 तत एव च निस्तारो दोषपोषयुतात्मनाम् ॥
 नान्या गतिर्गोक्त्रलेशभजनानंदकांक्षिणाम् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं कामाख्यदोषविवरणं संपूर्णम् ।

अथ वल्लभशरणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

निःसाधनजनोद्धारकरणप्रकटीकृतः ॥

गोकुलेशस्वरूपः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ १ ॥

भजनानन्ददानार्थं पुष्टिमार्गप्रकाशकः ॥

करुणावरणीयः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ २ ॥

स्वामिनीभावसंयुक्तभगवद्भावभावितः ॥

अत्यलौकिकमूर्तिः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ३ ॥

श्रीकृष्णवदनानन्दो वियोगानलमूर्तिमान् ॥

भक्तिमार्गाब्जभानुः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ४ ॥

रासलीलारसभरसमाक्रांताऽखिलांगभृत् ॥

भावरूपाखिलांगः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ५ ॥

श्रीभागवतभावार्थाविर्भावार्थावतारितः ॥

स्वामिसंतोषहेतुः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ६ ॥

वद्धवीवल्लभांतःस्थलीलानुभववल्लभः ॥

अन्यास्फुरणरूपः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ७ ॥

जितांभोजपदांभोजविभूषितवसुंधरः ॥

सदा गोवर्धनस्थः श्रीवल्लभः शरणं मम ॥ ८ ॥

अनन्यस्तन्मना नित्यं पठेद्यः शरणाष्टकम् ॥

स लभेत्साधनाभावयुक्तोऽप्येतत्पदाश्रयः ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं श्रीवल्लभशरणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीनिजाचार्याष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीवल्लभीवल्लभभावभाविसंतापभावात्मकं एव योऽ-
भिः ॥ प्रादुर्भवद्भक्तिसुधासमुद्रमुद्रावयन् सोऽस्तु
सदाऽरणं मे ॥ १ ॥ न यस्य कुत्रापि च धर्मयुक्त-
ता रहस्यतद्भावनभावनक्षमः ॥ सदैव लीलालय-
लीननित्यविक्षेपयुक्तः शरणं सदा मे ॥ २ ॥ वियो-
गसंयोगविशेषभोगसंसाधनासादितनित्यविग्रहः ॥
तत्साध्यसर्वोत्तमपुष्टिमार्गविकाशनाकारणकारणं ग-
तिः ॥ ३ ॥ निःसाधनः स्वीयनिजाननस्मृतिप्र-
माणनिःसास्तिमार्गसंशयः ॥ सदा दयार्द्राऽरुणलो-
चनद्वयप्रकाशितांतःकरणःसदाश्रयः ॥ ४ ॥ श्रीगोकु-
लेशांग्रिसरोजसेवाविशेषदोषादरदोषदाहकः ॥ संशो-
धको शुद्धिविबुद्धचेतसां स वल्लभो वल्लभ एव
मेऽस्तु ॥ ५ ॥ कृष्णाभिमर्शजनिताविचित्रभावस-
द्भावभावितनिजाद्भुतसत्प्रतीकः ॥ सर्वात्मभावविहि-

तात्मतनुस्थितिः श्रीमद्विठ्ठलेशजनको ह्यवलंबनं मे
 ॥ ६ ॥ अस्मत्पतिः स्वपरपालनदत्तबुद्धिरत्यंतसा-
 र्वहृदयो दयितः स्वकीयः ॥ मच्चित्तधामविलसन्नि-
 जनामसामगानप्रियः प्रियजने करुणां करोतु ॥ ७ ॥
 स्वचरणकमलं फलं सदा मे स यदि ददातु कृपा-
 विशेषयुक्तः ॥ विहितनिजजनाघसंघहर्ता हरतु रति-
 प्रतिबंधकं हरिर्नः ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं निजाचार्याष्टकं संपूर्णम् ॥

अथ श्रीवल्लभपंचाक्षरस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीवल्लवीवल्लभास्य वियोगामे कृपाकर ॥
 अलौकिकनिजानंद श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ १ ॥
 कृष्णाधरसुधागारभरितावयवावृत ॥
 श्रीभागवतभावाब्धे श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ २ ॥
 भावात्मकस्वरूपपार्तिभावसेवाप्रदर्शक ॥
 भाववल्लभपादाब्ज श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ३ ॥
 करुणायुतदृक्प्रांतपातपातकनाशकं ॥

निःसाधनजनाधीश श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ४ ॥

मधुरास्यातिमधुरद्वर्गते मधुरांधर ॥

स्वरूपमधुराकार श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ५ ॥

दीनतामात्रसंतुष्ट दीनतामार्गबोधक ॥

दीनतापूर्णहृदय श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ६ ॥

अंगीकृतकृतानेकापराधविहितक्षम ॥

गृहीतहस्तनिर्वाह श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ७ ॥

अशेषहरिदासैकसेवितस्वपदांबुज ॥

अदेयफलदानार्थ श्रीवल्लभ तवास्म्यहम् ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं श्रीवल्लभपंचाक्षरस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीवल्लभभावाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीपतिर्वल्लभोऽस्माकं गतिः श्रीवल्लभः सदा ॥

मतिः श्रीवल्लभे ह्यास्तां रतिः श्रीवल्लभेऽस्तु मे ॥ १ ॥

वृत्तिः श्रीवल्लभीयैव कृतिः श्रीवल्लभार्थिनी ॥

दर्शनं श्रीवल्लभस्य स्मरणं वल्लभप्रभोः ॥ २ ॥

त्वत्प्रसादसुमाघ्राणमस्तुच्छिष्टरसाग्रहः ॥

श्रवणं त्वद्गुणानां हि स्मरणं त्वत्पदाब्जयोः ॥ ३ ॥

गृणनं तन्महित्वस्य सेवनं करयोर्भवेत् ॥
 त्वत्स्वरूपांतरो भोगो गमनं तस्य सन्निधौ ॥ ४ ॥
 तदग्रे सर्वदा स्थानं संगस्त्वत्सेवकैः सदा ॥
 तद्भार्ताऽतिरुचिर्निष्ठा भूयात्त्वद्वाक्यमात्रगा ॥ ५ ॥
 श्रद्धा त्वदेकसंबन्धे विश्वासस्त्वत्पदाब्जयोः ॥
 दास्यं त्वदीयमेवास्तु भूयात्त्वच्चरणाश्रयः ॥ ६ ॥
 मस्तके श्रीवल्लभोऽस्तु हृदि तिष्ठतु वल्लभः ॥
 अभितः श्रीवल्लभोऽस्तु सर्वं श्रीवल्लभो मम ॥ ७ ॥
 नमः श्रीवल्लभायैव दैन्यं श्रीवल्लभे सदा ॥
 प्रार्थनाश्रीवल्लभेऽस्तु तत्पदाधीनता मम ॥ ८ ॥
 एतदष्टकपाठेन श्रीवल्लभपदांबुजे ॥
 भवेद्भावो विनायासं भक्तिमार्गवृतात्मनाम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीहरिदासोक्तं श्रीवल्लभभावाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीवल्लभभावाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

तरेयुः संसारं कथमगतपारं सुरजनाः कथं भावा-
 त्मानं हरिमनुसरेयुश्च सरसाः ॥ कथं वा माहात्म्यं
 निजहृदि नयेयुर्ब्रजमुवां भवेदाविर्भावो यदि न
 सुवि वागीश भवतः ॥ १ ॥ श्रयेष्टः सन्मार्गं कथ-

मनुभवेयुः सुखभरं कथं वा सर्वस्वं निजमहह कुर्युश्च
 सफलम् ॥ त्यजेयुः कर्मादेः फलमपि कथं दुःखस-
 हितं भवेदाविर्भावो यदि न भुवि वागीश भवतः
 ॥ २ ॥ वदेयुः सद्भावं कथमपहरेयुश्च कुमतिं कथं
 वा सद्बुद्धिं भगवति विदधुः कृतधिपः ॥ कथं
 लोकासक्तिं सपदि शमयेयुः शमयुता भवेदाविर्भावो
 यदि न भुवि वागीश भवतः ॥ ३ ॥ व्रजेयुर्विश्वासं
 परमफलनिःसाधनपथे कथं वेदालोकात् जगति
 विचरेयुर्गतभयाः ॥ कथं लीलाः सर्वाः सदसि कथ-
 येयुः प्रमुदिता भवेदाविर्भावो यदि न भुवि वागीश
 भवतः ॥ ४ ॥ स्मरेयुः सद्भावं कथमखिललीलामुत
 विभोरनंतत्वं रूपे कथमपि च जानीयुरखिलाः ॥
 कथं वा गायेयुर्गुणगणमिहालौकिकरसा भवेदावि-
 र्भावो यदि न भुवि वागीश भवतः ॥ ५ ॥ पठेयुः
 श्रीकृष्णोदितमथ पुराणं नियमिताः कथं तस्याप्यर्थं
 निजहृदि धरेयुर्धृतियुताः ॥ कथं वा गोपीशं सद-
 यमु भजेयुः फलतया भवेदाविर्भावो यदि न भुवि
 वागीश भवतः ॥ ६ ॥ वहेयुः स्वं धर्मं कथमितर-
 संवंधरतिहं सहेयुः पारुष्यं कथमसुरसंवंधिवचसाम् ॥

दहेयुः स्वान्दोषान्कथमिह विना साधनबलं भवेदा-
 विर्भावो यदि न भुवि वागीश भवतः ॥ ७ ॥ जये-
 युर्दुर्जयान् दनुजमनुजातानपि कथं कथं वा मार्गीयं
 फलमुपदिशेयुश्च परमम् ॥ कथं वै गच्छेयुः शरण-
 मतिभावेन सततं भवेदाविर्भावो यदि न भुवि वागी-
 श भवतः ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं निजाचार्यस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीवल्लभचरणाविज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

निजाचार्यपदांभोजद्वयं सर्वसुखावहम् ॥
 वहामि शिरसा तेन फलं मे सकलं ध्रुवम् ॥ १ ॥
 हुनोमि दीनदीनोऽहं भयाद्यवनसंभवात् ॥
 ततो निवर्तयास्मांस्त्वमार्तानामार्तिनाशन ॥ २ ॥
 न स्यात्तुं शक्यते नैव गंतुं वा गोकुलेश्वर ॥
 मीनस्येव गतिर्जाता ह्यस्माकं करुणा प्रभो ॥ ३ ॥
 खेद कृतहृदुद्भेदे सुखसंभेदवर्जिते ॥
 विगतस्वीयसंभेदे भवानेव गतिः प्रभो ॥ ४ ॥
 न सोढुं शक्यते नाथ धैर्यादिरहितैः स्वकैः ॥

दुःखं भयसमुद्भूतं प्रभो त्वं संनिवर्तय ॥ ५ ॥

नार्थं त्वत्स्मरणोपायः सर्वपापनिवारकः ॥

नेदानीं संभवत्यस्तद्व्यात्काऽत्र गतिर्मम ॥ ६ ॥

इति श्रीहरिदासोक्ता श्रीमद्वल्लभवरणविज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ दैन्याष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

वृन्दावने रजोयुक्तं यमुनाजलयंकिलम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ १ ॥

सरागसार्द्रहृदये सर्वदा परिभावितम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ २ ॥

निजावनेजनजलामृतसंजीविताश्रितम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ३ ॥

कृतपुण्यचयैः प्राप्तं सर्वदा परिसेवितम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ४ ॥

सभक्तिपंचसंख्याकपुमार्थागुलिसंयुतम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ५ ॥

स्वभक्तिरागसंदोहसततस्थितिरंजनम् ॥

१ निवर्तय दयानिधे. २ नाय त्वत्स्मरणोपाया सर्वापापनि-
वर्जित ॥ नेदानीं संभवत्यस्तद्व्यात्काऽत्र गतिर्मम.

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ६ ॥

नखचंद्रप्रकाशेन स्वतः स्वीयप्रकाशनम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ७ ॥

पुष्टिकल्पद्रुमात्मत्वं मूलवद्भुवि संगतम् ॥

कदा पदतलं मूर्ध्नि श्रीमद्वल्लभ धास्यसि ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं दैन्याष्टकं संपूर्णम् ।

अथ विज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ॥

पादयोर्मस्तकं धृत्वा प्रार्थये निजवल्लभ ॥

अतः परं तु नोपेक्षा स्वकीयानां विधीयताम् ॥ १ ॥

दशांगुलिचयं वक्त्रे निधाय प्रार्थयाम्यहम् ॥

निजाचार्यकुलोद्भूता न हेयाः सर्वथा त्वया ॥ २ ॥

प्रार्थये वल्लभाधीश भूमाबुद्धर्ष्य नासिकाम् ॥

अस्माकमपराधा ये न ते धार्या हृदि प्रभो ॥ ३ ॥

पतितः प्रार्थये भूमौ साष्टांगनमनेन हि ॥

दयेवाचार्यवंशीयदासेषु न विधीयताम् ॥ ४ ॥

अंधः पंगुर्जडो मूको निष्क्रियो गतसन्मतिः ॥

श्रीवल्लभकुलोद्भूतो रक्षणीयः कृपालुना ॥ ५ ॥

अकृताराधनो नाथ विपरीतैकसाधनः ॥

निःसाधनो नो विषेयः कृपाधनविवर्जितः ॥ ६ ॥

उपस्थिते भये नाथ कं वदाम स्वपीडनम् ॥

ईदृशानामपि स्वाम्यं त्वयैवांगीकृतं यतः ॥ ७ ॥

बुद्धिदोषादयं नाथ चिंतयामः स्वसाधनम् ॥

भवताद्रक्षणं स्वेपां भवता स्वामिनैव हि ॥ ८ ॥

न हि सर्वसमर्थस्य श्रमः स्वजनरक्षणे ॥

अस्मद्दोषादुपेक्षां त्वं मा कुरु स्वजनेषु हि ॥ ९ ॥

प्रभो नास्मत्कृतिं चित्ते स्मराचार्यनिवेदनम् ॥

तद्ग्राहितकरानस्मान्मा त्यजानन्यतां गतान् ॥ १० ॥

दयालोः प्रार्थना नैव रक्षणायोपयुज्यते ॥

तथापि धीरताभावादाश्रिताः प्रार्थयामहे ॥ ११ ॥

प्रसार्य वदनं दीनाः कं वदामस्त्वदाश्रिताः ॥

स्वरक्षणाय शिरसि यत आस्ते भवादृशः ॥ १२ ॥

यथा क्रोधेनासुराणां दोषान्दूरीकरोषि हि ॥

तथा निजानां कृपया द्रुतं तानन्यथा कुरु ॥ १३ ॥

निजाचार्यकुलोद्भूता गताश्चेत्सर्वथा प्रभो ॥

त्रपा तवैव नास्माकं सर्वथा पक्षपातिनः ॥ १४ ॥

स्ववलेन स्वदासास्तु रक्षणीयाः स्वरक्षया ॥
 तृणावर्तवधेनैव यथा गोकुलवासिनः ॥ १५ ॥
 अंगीकृता वयं दुष्टा ज्ञात्वैवाचार्यवंशजाः ॥
 अतः परं न कर्तव्यो विचारः कोऽपि रक्षणे ॥ १६ ॥
 यद्यप्यस्मासु सततं बाहिर्मुख्यादसन्मतिः ॥
 बुद्धिप्रेरक कर्तव्यं तथा तत्प्रेरणं विभो ॥ १७ ॥
 उपायैरेव कर्तव्या स्वजनाः स्वपराः प्रभो ॥
 न तु त्याज्या यतो भार्यान्धपत्न्ये त्रपा तव ॥ १८ ॥
 यतो वल्लभता तत्र तदीयेष्वपि जायते ॥
 असत्स्वपि तथाऽस्मासु विधेया निर्गुणेष्वपि ॥ १९ ॥
 रक्ष्यन्ते शरणायाता यादृशास्तादृशा अपि ॥
 तदुपेक्षाकृतौ नाथ तवापेयाच्छरण्यता ॥ २० ॥
 निजाचार्यकुलं नाथ स्वकुलत्वेन मन्यसे ॥
 अतोऽस्मांस्तत्समुद्भूतान् दीनान् कथमुपेक्षसे ॥ २१ ॥
 त्वदुपेक्षितदासानां त्रिलोक्या न कश्चित् स्थलम् ॥
 अवलानामिव स्वामिन् यतः स्वामिवलं बलम् ॥ २२ ॥
 व्योमासुरमुखे याता यथा गोकुलवासिनः ॥
 रक्षिताः कालमुखगा रक्ष्याः स्वाचार्यवंशजाः ॥ २३ ॥
 न विवेको न वा धैर्यं नाथयोऽपि तथाविधः ॥

तथापि करुणाहेतुरस्ति स्वाचार्यवंशता ॥ २४ ॥
 यद्यपि प्रार्थनं नैव घटते सर्वकर्तरि ॥
 तथापि दीनतां नाथ ज्ञापयामो वयं हरे ॥ २५ ॥
 एतावदेव दासानां कृत्यं यत्स्वामिनं निजम् ॥
 ज्ञापयन्ति कृतिः सर्वा स्वाम्यधीनैव नान्यथा ॥ २६ ॥
 स्वामिन् निजाचार्यकुलं नोपेक्ष्यं सर्वथा तव ॥
 यतो बाला न जानन्ति वक्तुं कर्तुं च सेवितम् ॥ २७ ॥
 निजसेवारसाभासैर्मोहयित्वाधुना प्रभो ॥
 कथमस्मांश्चोपभुक्तानिव त्यजसि बल्लभ ॥ २८ ॥
 सान्निध्यमेव बांछामः स्वाचार्यचरणाश्रिताः ॥
 दूरस्थिताः कथं नाथ स्थास्यामो विधवा इव ॥ २९ ॥
 अनन्तपूर्णगुणभूः सर्वसामर्थ्यसंयुतः ॥
 पतिर्येषां कथं तेऽद्य स्थास्यन्ति विरहार्दिताः ॥ ३० ॥
 न जानामि कुतो हेतोरुपेक्षा जायतेऽधुना ॥
 बहुधा रक्षिताः पूर्वं त्वया दुस्तरदुःखतः ॥ ३१ ॥
 दीननाथ न वै दैन्यमितोऽधिकमिहास्ति हि ॥
 उपेक्षयाधुनास्त्वेषां पुनः किं कर्तुमिच्छसि ॥ ३२ ॥
 आविर्भूतोऽसि मन्नाथ निजार्थेन प्रयोजनम् ॥
 अन्यत्ततः कथं तेषामुपेक्षां कुरुपेऽधुना ॥ ३३ ॥

पतिता अपि मत्ताश्चेदप्रमत्तेन सर्वथा ॥
 उत्थाप्याः सर्वतः स्वीया यतो लज्जाऽखिला तव ३४
 पार्था वहिर्मुखाः पूर्वं वृथासंबंधतो यथा ॥
 रक्षिता मत्प्रभो रक्ष्यास्तथा स्वाचार्यवंशजाः ॥ ३५ ॥
 कियद्ददामि सर्वज्ञे दयालौ निजदीनताम् ॥
 दर्शयामः प्रभो यत्ते हृद्यायाति विधेहि तत् ॥ ३६ ॥
 निजान्विधाय किं नाथ कालाधीनान् करोषि हि ॥
 भक्षयिष्यत्यसौ स्वीयानिति नैव विचारितम् ॥ ३७ ॥
 जीवस्वभावदोषेण वयं यद्यपि न स्थिराः ॥
 तथाप्यंगीकृतिस्थैर्यं निजं नाथ विचारय ॥ ३८ ॥
 अंगीकृतापराधानामदोषत्वं हि मन्यते ॥
 लोके भवान् भावयतु गुणत्वमधिकं ततः ॥ ३९ ॥
 सर्वज्ञत्वात्त्वया ज्ञातं पुरा दुष्टा इति स्वतः ॥
 स्वाचार्यवंशसंबंधस्त्विदानीमपि वर्तते ॥ ४० ॥
 दुष्टा अपि निजा नैव त्यज्यंते दोषनाशकैः ॥
 न ह्यमिस्तादृशान्नेव निर्मलीकृस्ते क्षणात् ॥ ४१ ॥
 नाथ त्वदाननात्मानं वयमग्निकलौकिकम् ॥
 संबन्धास्तु कथं दुष्टाः स्थिता इति विचारय ॥ ४२ ॥
 अथापि दोषसंबन्धे भवानेव निवारकः ॥

नान्यः प्रभो यतः स्वाम्यमस्माकं भवदेकगम् ॥४३॥
 भावेन न वयं नाथ भवदीयास्तु यद्यपि ॥
 तथापि देहसंवेधाद्यतस्त्वद्दनाग्निजाः ॥ ४४ ॥
 यद्यसौ कठिनः कालस्त्वदीयान् भक्षयिष्यति ॥
 तदा तद्वाक्यविश्वासः शास्त्रमार्गविदां कथम् ॥४५॥
 नाथ नाथ न मे तावत् सनाथानां दयानिधे ॥
 अनुग्रहो वा दण्डो वा स्वयमेव विधीयताम् ॥४६॥
 नान्याधीनत्वमुचितं त्वदीयानां सति त्वयि ॥
 यथा कथंचित्करुणानिधे स्वीयान् करे कुरु ॥ ४७ ॥
 हाहा गजोद्धृते हाहा द्रौपदीवल्लभूरक ॥
 हाहा सुदामभार्यार्थदायकाऽस्मान् हि पालय ॥४८॥
 ब्रजनाथ ब्रजस्वामिन् ब्रजजीवन जीवय ॥
 निजानतिजडान्दीनानिति विज्ञापयाम्यहम् ॥४९॥
 सदानन्द कथं दुःखं निजानां द्रक्ष्यसि प्रभो ॥
 अतः कदाऽपि सान्निध्यं निवर्तय हरे निजम् ॥५०॥
 श्रीवल्लभ निजस्वामिसहितान्निजवंशजान् ॥
 निजस्वरूपवल्लतः पालयासुरजाद्भयात् ॥ ५१ ॥

इति श्रीरुद्रासविरचिता विज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ श्रीमहाप्रभोरष्टोत्तरशत- नामावलिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीवल्लभाख्यस्वस्वामिनामानि स्वीयतुष्टये ॥ यथा-
मति वदिष्यामि तदाश्रितजनाश्रितः ॥ १ ॥ श्रीव-
ल्लभाय नमः ॥ १ ॥ श्रीमहालक्ष्मीपतये नमः ॥ २ ॥
श्रीगोपीनाथजनकाय नमः ॥ ३ ॥ श्रीविठ्ठलेशे-
स्वाखिलमाहात्म्यस्थापकाय नमः ॥ ४ ॥ तीर्थया-
त्राचरणसंचारकर्त्रे नमः ॥ ५ ॥ वादिवृंदमुखध्वंस-
काय नमः ॥ ६ ॥ मायामतखंडकाय नमः ॥ ७ ॥
भक्तिपथप्रवर्तकाय नमः ॥ ८ ॥ शुद्धब्रह्मवादबोधकाय
नमः ॥ ९ ॥ स्वजनहृदयशोधकाय नमः ॥ १० ॥
स्वसन्निधिमात्रदत्तस्वभावाय नमः ॥ ११ ॥ स्वतंत्रभ-
क्तिरूपाय तमः ॥ १२ ॥ सर्वोद्धारकाय नमः ॥ १३ ॥
श्रीकृष्णाज्ञामात्रप्रकटाय नमः ॥ १४ ॥ करुणानिधये
नमः ॥ १५ ॥ श्रीकृष्णास्याय नमः ॥ १६ ॥ कृष्णवि-
रहविरक्ताय नमः ॥ १७ ॥ सदानंदासक्ताय नमः १८
दैवजीवजनिसार्थकतासंपादकाय नमः ॥ १९ ॥
अतिकरुणाय नमः ॥ २० ॥ अलौकिकब्रह्मणे नमः

॥ २१ ॥ विषयासक्तिविदूषकाय नमः ॥ २२ ॥ निज-
जनहृदयविभूषकाय नमः ॥ २३ ॥ तापात्मने नमः
॥ २४ ॥ सर्वनिस्पेक्षाय नमः ॥ २५ ॥ भक्तरक्षकाय
नमः ॥ २६ ॥ पतितसंग्रहणाय नमः ॥ २७ ॥
अशरणशरणाय नमः ॥ २८ ॥ सर्वकारणाय नमः
॥ २९ ॥ अंतःस्थितकृष्णाय नमः ॥ ३० ॥ अखि-
ललीलारसभराक्रांताय नमः ॥ ३१ ॥ अनुगृहीत-
भ्रांताय नमः ॥ ३२ ॥ आनंदमात्राय नमः ॥ ३३ ॥
निजानंदहेतवे नमः ॥ ३४ ॥ रतिपथकेतवे नमः
॥ ३५ ॥ भगवद्धर्मसेतवे नमः ॥ ३६ ॥ ब्रह्मसं-
बंधकरणाय नमः ॥ ३७ ॥ सर्वदोषनाशकाय नमः
॥ ३८ ॥ शुद्धभावविकाशकाय नमः ॥ ३९ ॥
श्रीभागवततामरसतरणये नमः ॥ ४० ॥ स्थापि-
तभक्तिसरणये नमः ॥ ४१ ॥ स्वजनभाग्यरूपाय
नमः ॥ ४२ ॥ निजजनदत्तवैराग्याय नमः ॥ ४३ ॥
रसज्ञशिरोमणये नमः ॥ ४४ ॥ निःसाधनस्वकीयार्थ-
कृताखिलप्रयत्नाय नमः ॥ ४५ ॥ अस्मत्पतये नमः
॥ ४६ ॥ स्वजनैकगतये नमः ॥ ४७ ॥ रहोरतये नमः
॥ ४८ ॥ भावभावनैकमतये नमः ॥ ४९ ॥ शुद्धपु-

टिपतये नमः ॥ ५० ॥ वियोगयोगिने नमः ॥ ५१ ॥
 भावरसभोगिने नमः ॥ ५२ ॥ भावात्मकानंदाय
 नमः ॥ ५३ ॥ भाववदाश्रयाय नमः ॥ ५४ ॥
 भावदात्रे नमः ॥ ५५ ॥ स्त्रीशूद्रादिहितकर्त्रे नमः
 ॥ ५६ ॥ फलरूपाय नमः ॥ ५७ ॥ फलसेवाप्रद-
 र्शकाय नमः ॥ ५८ ॥ मनोमात्रसेव्याय नमः ॥ ५९ ॥
 मनोविनोदहेतवे नमः ॥ ६० ॥ अखिलस्मारकाय
 नमः ॥ ६१ ॥ पतिततारकाय नमः ॥ ६२ ॥ श्रुति-
 पथमर्यादाधारकाय नमः ॥ ६३ ॥ निजजनकेश-
 हारकाय नमः ॥ ६४ ॥ अपारसुखकारकाय नमः
 ॥ ६५ ॥ कृपापूर्णाय नमः ॥ ६६ ॥ विविधाप-
 राधक्षमाय नमः ॥ ६७ ॥ भक्तवश्याय नमः ॥ ६८ ॥
 भक्तकृपार्थकृतकृष्णाज्ञाद्वयोल्लंघनाय नमः ॥ ६९ ॥
 रसधनाय नमः ॥ ७० ॥ स्वजनजीवनधनाय
 नमः ॥ ७१ ॥ विहितस्वजनावनाय नमः ॥ ७२ ॥
 स्मरणमात्रार्तिनाशनाय नमः ॥ ७३ ॥ हरिप्रियाय
 नमः ॥ ७४ ॥ यमुनाप्रार्थकाय नमः ॥ ७५ ॥
 तत्संपादितनृतनतनवे नमः ॥ ७६ ॥ राजीवलोच-
 नाय नमः ॥ ७७ ॥ भक्तदुःखविमोचकाय नमः

॥ ७८ ॥ रासलीलारसपरायणाय नमः ॥ ७९ ॥
 निजजनसमूहसेवितचरणाय नमः ॥ ८० ॥ फल-
 रूपचरणरेणवे नमः ॥ ८१ ॥ कृष्णाश्रयहृदयाय
 नमः ॥ ८२ ॥ लीलामयाय नमः ॥ ८३ ॥
 लीलाश्रयस्वहृदयैकविचारकाय नमः ॥ ८४ ॥
 आनन्दमूर्तये नमः ॥ ८५ ॥ विरचितस्वजनमनो-
 रथपूर्तये नमः ॥ ८६ ॥ स्वजनद्वेषिदाहकाय नमः
 ॥ ८७ ॥ स्वपक्षपोषकाय नमः ॥ ८८ ॥ वाक्प्री-
 यूपवृष्टिकर्त्रे नमः ॥ ८९ ॥ स्वजनहृदयसंतोषकाय
 नमः ॥ ९० ॥ मदनाभिरामाय नमः ॥ ९१ ॥ पूर्व-
 कामाय नमः ॥ ९२ ॥ कृतदिग्विजयाय नमः ॥ ९३ ॥
 विहितस्वजनदुरितविलयाय नमः ॥ ९४ ॥ अभय-
 प्रदायकाय नमः ॥ ९५ ॥ कालादिभयहेतवे नमः
 ॥ ९६ ॥ निःसाधनावलंबनाय नमः ॥ ९७ ॥ भाव-
 भूषणभूषिताय नमः ॥ ९८ ॥ सौभाग्यभाजनस्वज-
 नाय नमः ॥ ९९ ॥ दास्यकरणोचितस्वरूपाय नमः
 ॥ १०० ॥ फलरूपदास्याय नमः ॥ १०१ ॥ मुख-
 शोभितमंदहास्याय नमः ॥ १०२ ॥ सानुकंपनय-
 नाय नमः ॥ १०३ ॥ विस्मृतलौकिकाय नमः ॥ १०४ ॥

वारितस्वजनसंसाराय नमः ॥ १०५ ॥ नित्यनिवृ-
त्तलोकवेदकृतस्सृतये नमः ॥ १०६ ॥ परमानंदसु-
धाभरभरितमूर्तये नमः ॥ १०७ ॥ अस्मत्सर्वस्वरू-
पाय नमः ॥ १०८ ॥ इति नामानि जाप्यानि श्रीव-
ल्लभमहाप्रभोः ॥ तत्पदांभोजयुगलं भक्तिमात्रा-
र्थिभिः सदा ॥ १ ॥

इति श्रीहरिरायजीकृतं श्रीमद्वल्लभाचार्यनामावल्याष्टोत्तरशतं संपूर्णम् ।

अथ हाहादैन्याष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

हाहा श्रीवल्लभाधीश हाहा कृष्णमुखांबुज ॥
हाहा वियोगभावाग्ने देहि मे निजदर्शनम् ॥ १ ॥
हाहा विशालनयन हाहा फुल्लतमानन ॥
हाहा सुनासिकाशोभ देहि मे निजदर्शनम् ॥ २ ॥
हाहाऽलकावृतमुख हाहामितसुधाधर ॥
हाहाऽतिरम्यचिबुक देहि मे निजदर्शनम् ॥ ३ ॥
हाहा निजजनाधार हाहा दीनजनाश्रय ॥
हाहा दयार्द्रहृदय देहि मे निजदर्शनम् ॥ ४ ॥
हाहा स्वकीयसर्वस्व हाहाऽधनमनोधन ॥
हाहाऽतिमृदुलस्वांत देहि मे निजदर्शनम् ॥ ५ ॥

हाहा कृतस्वकीयार्ते हाहा भवार्तिदायक ॥
 हाहा हृदयभावज्ञ देहि मे निजदर्शनम् ॥ ६ ॥
 हाहा निजजनप्राण हाहा निजजनावृत ॥
 हाहा पुष्टिपथाचार्य देहि मे निजदर्शनम् ॥ ७ ॥
 हाहा विजितकंदर्प हाहा स्वानंदबुंदिल ॥
 हाहा हरिविहारात्मन् देहि मे निजदर्शनम् ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासोक्तं हाहादैन्याष्टकं संपूर्णम् ।

अथ स्वस्वामिपाणियुगलाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

आसातामेकशरणे विहिताकरणे हृदि ॥
 स्वामिनौ बल्लभाधीशविठलेशाभिधौ सदा ॥ १ ॥
 कृपां प्रकुरुतां दीने स्वत एव कृपाकरौ ॥
 स्वामिनौ बल्लभाधीशविठलेशाभिधौ सदा ॥ २ ॥
 प्रसीदेतां मयि श्रीमन्त्रजेशचरणाश्रये ॥
 स्वामिनौ बल्लभाधीशविठलेशाभिधौ सदा ॥ ३ ॥
 दास्यं प्रयच्छतां मह्यं समस्तफलमूर्धगम् ॥
 स्वामिनौ बल्लभाधीशविठलेशाभिधौ सदा ॥ ४ ॥
 कदापि मामनन्यं मा त्यजेतां निजसेवकम् ॥
 स्वामिनौ बल्लभाधीशविठलेशाभिधौ मम ॥ ५ ॥

प्रमेयबलमात्रेण गृहीतां मत्करं दृढम् ॥
 स्वामिनौ वल्लभाधीशविठलेशाभिधौ मम ॥ ६ ॥
 आर्तिं निवारयेतां मे मस्तके हस्तधारणैः ॥
 स्वामिनौ वल्लभाधीशविठलेशाभिधौ मम ॥ ७ ॥
 मन्मूर्धनि विराजेतां प्रभू लोकं विलक्षणौ ॥
 स्वामिनौ वल्लभाधीशविठलेशाभिधौ मम ॥ ८ ॥
 इति श्रीमद्भरिदासविरचितं स्वस्वामिपाण्डुगलाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीविठलेश्वराष्टोत्तरशत- नामावलिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

'श्रीविठलेशमत्स्वामिनामानि सुखदानि मे ॥ संतोषाय
 निरूप्यन्ते तन्नामाष्टोत्तरं शतम् ॥ १ ॥ श्रीविठलाय
 नमः ॥ १ ॥ श्रीवल्लभात्मजाय नमः ॥ २ ॥ श्रीगो-
 पीनाथानुजाय नमः ॥ ३ ॥ श्रीरुक्मिणीरमणाय
 नमः ॥ ४ ॥ श्रीपद्मावतीप्राणप्रियाय नमः ॥ ५ ॥
 सर्वोत्तुङ्गराय नमः ॥ ६ ॥ सहजारक्तनयनाय
 नमः ॥ ७ ॥ स्निग्धनीरदश्यामाय नमः ॥ ८ ॥ मद-
 नाभिरामाय नमः ॥ ९ ॥ हसद्वदनपङ्कजाय, नमः

॥ १० ॥ करुणारसपूरितहृदयाय नमः ॥११॥ ब्रज-
 स्त्रीभावपूर्णाय नमः ॥ १२ ॥ भावविघूर्णितलोचनाय
 नमः ॥१३॥ विस्मिताखिललौकिकाय नमः ॥१४॥
 सततस्मृतकृष्णलीलाय नमः ॥ १५ ॥ लीलाव्यवहि-
 ताखिलकृतये नमः ॥ १६ ॥ गोवर्धनस्थितिप्रियाय
 नमः ॥१७॥ गोत्रनाथसहचराय नमः ॥१८॥ तद-
 तुलप्रीतिपात्राय नमः ॥१९॥ तल्लीलापूरितविग्रहाय-
 नमः॥२०॥ गोवर्धनगमनोत्साहसंयुताय नमः॥२१॥
 लीलाभावविभावनाज्ञातमार्गाय नमः ॥२२॥ सम्मु-
 खागतगोवर्धननाथाय नमः ॥ २३ ॥ परस्परयोजित-
 करकमलाय नमः ॥ २४ ॥ निजमंदिरसहजस्थितये
 नमः ॥ २५ ॥ विविधभावभावुकाय नमः ॥ २६ ॥
 अनुभूताऽखिललीलाय नमः ॥ २७ ॥ स्वप्रेष्ठक्षणवि-
 योगाऽसहिष्णवे नमः ॥२८॥ विहितविविधशृंगाराय
 नमः ॥ २९ ॥ सेवासंतोषितपुष्टिपंतये नमः ॥३०॥
 लीलांतरानुभावार्थगोकुलगतये नमः ॥३१॥ प्रार्थि-
 तगैमनाज्ञाय नमः ॥ ३२ ॥ यथाकथंचिल्लब्धाज्ञाय
 नमः ॥ ३३ ॥ सन्मुखस्थितविहिताचरणसंचराय

॥ ८१ ॥ रसमार्गस्वरूपप्रकाशकाय नमः ॥ ८२ ॥
 निरपेक्षजनवह्नुभाय नमः ॥ ८३ ॥ स्वाज्ञा-
 परपुत्रवत्सलाय नमः ॥ ८४ ॥ सर्वातःकरणज्ञाय
 नमः ॥ ८५ ॥ सेवकजनकल्पवृक्षाय नमः ॥ ८६ ॥
 स्वजनलौकिकालौकिकफलहेतवे नमः ॥ ८७ ॥
 निःसाधनजनचिंतापराय नमः ॥ ८८ ॥ भार्यावि-
 योगव्याजत्यक्ताखिलभोगाय नमः ॥ ८९ ॥ परम-
 रसज्ञाय नमः ॥ ९० ॥ विहितस्वमार्गसंन्यासधर्माय
 नमः ॥ ९१ ॥ जनकोपममूर्तये नमः ॥ ९२ ॥ कृत-
 स्वजनसेवकजनसन्मानाय नमः ॥ ९३ ॥ वंदित-
 स्वतातस्वरूपाय नमः ॥ ९४ ॥ निजभावसंगोपन-
 पराय नमः ॥ ९५ ॥ कापट्यकृतकर्ममार्गधर्माय नमः
 ॥ ९६ ॥ अनासक्तिविहितलौकिकाय नमः ॥ ९७ ॥
 परमादरणीयपदांबुजाय नमः ॥ ९८ ॥ ब्रह्मादिदु-
 र्लभचरणरेणवे नमः ॥ ९९ ॥ सेवकजनभाग्याय
 नमः ॥ १०० ॥ आनंदनिधये नमः ॥ १०१ ॥ पर-
 मानंदामिपुत्राय नमः ॥ १०२ ॥ विश्वोद्धरणदत्ताय
 नमः ॥ १०३ ॥ मायामतखंडकाय नमः ॥ १०४ ॥
 भक्तिपथप्रकाशकाय नमः ॥ १०५ ॥ अमिकुमाराय

नमः ॥ १०६ ॥ अस्मत्स्वामिने नमः ॥ १०७ ॥
सहजकस्तूरीतिलकाय नमः ॥ १०८ ॥ इति श्रीवि-
ठ्ठलाधीशस्वामिनामशतं शुभम् ॥ अष्टोत्तरं सदा
चित्यं सर्वचिंतानिवृत्तये ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचिता श्रीविठ्ठलेश्वरनामावलिः समाप्ता ।

अथ भुजंगप्रयाताष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा गोपिकामंडले राजमानं लसन्नृत्यबंधादिली-
लानिदानम् ॥ गलद्वर्पकंदर्पशोभाऽभिदानं भजे
नंदसूनुं सदानंदरूपम् ॥ १ ॥ ब्रजस्त्रीजनानंदसं-
दोहसक्तं सुधावर्षिवंशीनिनादानुरक्तम् ॥ त्रिभंगा-
कृतिस्वीकृतस्वीयभक्तं भजे नंदसूनुं सदानंदरूपम् २
स्फुटदासलीलाविलासातिरम्यं रित्यक्तगेहादिदासै-
कगम्यम् ॥ विमानस्थितारोपदेवादिनम्यं भजे नंद-
सूनुं सदानंदरूपम् ॥ ३ ॥ स्वलीलारसानंददुग्धो-
दमग्नं प्रियस्वामिनीवाहुकंठैकलम् ॥ रसात्मैकरू-
पाऽवबोधं त्रिभंगं भजे नंदसूनुं सदानंदरूपम् ॥ ४ ॥
रसामोदसंपादकं मंदहासं कृताभीस्नारीविहोरैकरा-
सम् ॥ प्रकाशीकृतस्वीयनानाविलासं भजे नंदसूनुं

सदानंदरूपम् ॥ ५ ॥ जिताऽनंगसर्वांगशोभाभि-
 रामं क्षपापूरितस्वामिनीवृंदकामम् ॥ निजाधीनता-
 वर्तिरामातिवामं भजे नंदमूनुं सदानंदरूपम् ॥ ६ ॥
 स्वसंगीकृतानंतगोपालबालं वृतस्वीयगोपीमनोवृत्ति-
 पालम् ॥ कृतानंदचौर्यादिलीलारसालं भजे नंदमूनुं
 सदानंदरूपम् ॥ ७ ॥ धृताद्रीशगोवर्धनाधारहस्तं
 पश्चिमातगोगोपगोपीसमस्तम् ॥ सुराधीशसर्वादिदे-
 वप्रशस्तं भजे नंदमूनुं सदानंदरूपम् ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं भुजंगप्रयाताष्टकं संपूर्णम् ॥

अथ स्वप्रभुस्वरूपनिरूपणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वामिनीभावगौरस्य स्वस्वरूपं प्रपश्यतः ॥
 कटाक्षैर्विष्टलेशस्य श्यामताचित्रितं वपुः ॥ १ ॥
 स्वस्मिन्नुभयभावेन स्वेषामुभयरूपताम् ॥
 स्पष्टं बोधयितुं गौरश्यामः श्रीविष्टलेश्वरः ॥ २ ॥
 निजाचार्योदितस्वीयमार्गसेव्यस्वरूपताम् ॥
 बोधयन्नुभयात्माऽयं गौरश्यामो विराजते ॥ ३ ॥
 रसस्य द्विविधस्यापि स्वरूपे बोधयन् स्थितिम् ॥
 ऐक्यं विरुद्धधर्मत्वाद्गौरश्यामः कृपानिधिः ॥ ४ ॥

स्त्रीभावभगवद्भावोभयात्मेति विबोधितुम् ॥
 स्वस्वरूपं हरिगौरश्यामः श्रीविठलेश्वरः ॥ ५ ॥
 भावात्मकत्वतो दृष्टिर्हासाधरकृतिस्तथा ॥
 अतो विलोक्यते गौरश्यामः श्रीविठलेश्वरः ॥ ६ ॥
 निजानन्दप्रदानेन व्यवधानं दिवानिशम् ॥
 न करोति व्रजस्थानामिति श्रीमत्प्रभुस्तथा ॥ ७ ॥
 सर्वात्मकामभावात्मस्वरूपं बोधयन् प्रभुः ॥
 श्रीविठलेश्वरोऽस्माकं गौरश्यामो विराजते ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासोदितं स्वप्रभुस्वरूपनिरूपणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ गोपीजनवल्लभाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सरोजनेत्राय कृपायुताय मंदारमालापरिभूषिताय ॥
 उदारहासाय लसन्मुखाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभा-
 या ॥ १ ॥ आनन्दनंदादिकदायकाय वकीवक्रप्राणविनाश-
 काय ॥ मृगेंद्रहस्ताग्रजभूषणाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभा-
 याय ॥ २ ॥ गोपाललीलाकृतकौतुकाय गोपालकाजी-
 वनजीवनाय ॥ भक्तैकगम्याय नवप्रियाय नमोऽस्तु
 गोपीजनवल्लभाय ॥ ३ ॥ मंथानभंडाऽखिलभंजनाय
 ह्रैयंगवीनाशनरंजनाय ॥ गोस्वादुदुग्धापृतपोषिताय

नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ४ ॥ कलिंदजाकु-
लकुतूहलाय किशोररूपाय मनोहराय ॥ पिशंगव-
स्त्राय नरोत्तमाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ५ ॥
धाराधराभाय धराधराय शृंगारहारावलिशोभिताय ॥
समस्तगर्भोक्तिसुलक्षणाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभा-
य ॥ ६ ॥ इभेंद्रकुंभस्थलखंडनाय विदेशवृंदावनमंड-
नाय ॥ हंसाय कंसासुरमर्दनाय नमोऽस्तु गोपीजन-
वल्लभाय ॥ ७ ॥ श्रीदेवकीसूनुविमोक्षणाय क्षतो-
द्धवाऽकूरवरप्रदाय ॥ गदासिशंखाब्जचतुर्भुजाय
नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोक्तं गोपीजनवल्लभाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ द्वितीयं गोपीजनवल्लभाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नवांबुदानीकमनोहराय प्रफुल्लराजीवविलोचनाय ॥
वेणुस्वनामोदितगोपिकाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्ल-
भाय ॥ १ ॥ किरीटकेयूरविभूषिताय त्रैवेयमालाम-
णिरंजिताय ॥ स्फुरच्चलत्कांचनकुंडलाय नमोऽस्तु
गोपीजनवल्लभाय ॥ २ ॥ दिव्यांगनावंदनिषेवि-

ताय स्मितप्रभाचारुमुखांबुजाय ॥ त्रैलोक्यसंमोह-
 नसुंदराय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ३ ॥ रत्ना-
 दिमूलालयसंगिताय कल्पदुमच्छायसमाश्रिताय ॥
 हेमस्फुरन्मण्डलमध्यगाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्ल-
 भाय ॥ ४ ॥ श्रीवत्सरोमावलिरंजिताय वक्षःस्थले
 कौस्तुभभूषिताय ॥ सरोजकिंजल्कनिभांशुकाय
 नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ५ ॥ दिव्यांगुलीयां-
 गुलिरंजिताय मयूरपिच्छच्छविशोभिताय ॥ वन्यस्र-
 जालंकृतविग्रहाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्लभाय ॥ ६ ॥
 मुनीन्द्रवृन्दैरभिसंश्रिताय क्षरत्पयोगोकुलसंकुलाय ॥
 धर्मार्थकामामृतसाधकाय नमोऽस्तु गोपीजनवल्ल-
 भाय ॥ ७ ॥ एतत्तमत्सोमदिवाकराय भक्तस्य चिंता-
 मणिसाधकाय ॥ अशेषदुःखामयभेषजाय नमोऽस्तु
 गोपीजनवल्लभाय ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोदित श्रीगोपीजनवल्लभाष्टकं संपूर्णम् ॥

अथस्मरणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदीयसौभाग्यभरेण गोकुलस्त्रियो न योग्यानि
 वचांसि सत्पतेः ॥ न मानयामासुरुदारमानसास्त-

दंघ्रिसेवासमयं स्मरामि ॥ १ ॥ यद्रूपसौंदर्यवशीकृ-
 ताशया मृगीगणाः पूजनमादधुर्मुदा ॥ हित्वा समी-
 पस्थितभर्तृभीतिं तदंघ्रिसेवासमयं स्मरामि ॥ २ ॥
 यद्रेणुनादश्रवणैकजातभावांकुरा देववधूसमूहांः ॥
 प्रवृद्धभावा मुमुहुः सभर्तृकास्तदंघ्रिसेवासमयं स्म-
 रामि ॥ ३ ॥ यत्पादसंचारणजातकामभावा यदंके
 न नयत्यनल्पाम् ॥ शांतिं विचित्रां ब्रजभूमिरेषा
 तदंघ्रिसेवासमयं स्मरामि ॥ ४ ॥ यद्बाललीलाकृत-
 चौर्यजातसंतोषभावा ब्रजगोपवध्वः ॥ उपालभंते
 समयं यमर्भकं तदंघ्रिसेवासमयं स्मरामि ॥ ५ ॥ यं
 गोपनारीगणदर्शनीयलीलां मुदा गोघुतपुच्छकर्षु-
 कम् ॥ प्रेक्षंत्य एवोज्झितगेहकृत्यास्तदंघ्रिसेवासमयं
 स्मरामि ॥ ६ ॥ यद्बाहुसंस्पर्शनजातभावरसालता-
 वर्तुलभूतविग्रहः ॥ गोवर्धनो वेद न वृष्टिपातं तदं-
 घ्रिसेवासमयं स्मरामि ॥ ७ ॥ यदधरसंगतवेणुनि-
 नादं विहितविषयसुखभरनिर्वादम् ॥ श्रुतवत्यो सुव-
 वक्ष्या गावः किं नहि कुरुते तद्गतभावः ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोदितं स्मरणाष्टकं समाप्तम् ।

अथ श्रीकृष्णशरणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सर्वसाधनहीनस्य पराधीनस्य सर्वतः ॥

पापपीनस्य दीनस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ १ ॥

संसारसुखसंप्राप्तिसन्मुखस्य विशेषतः ॥

बहिर्मुखस्य सततं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ २ ॥

सदा विषयकामस्य देहारामस्य सर्वथा ॥

दुष्टस्वभाववामस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ३ ॥

संसारसर्पदष्टस्य धर्मभ्रष्टस्य दुर्मतेः ॥

लौकिकप्राप्तिकष्टस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ४ ॥

विस्मृतस्वीयधर्मस्य कर्ममोहितचेतसः ॥

स्वरूपज्ञानशून्यस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ५ ॥

संसारसिंधुमग्नस्य भग्नभावस्य दुष्कृतेः ॥

दुर्भावलग्नमनसः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ६ ॥

विवेकधैर्यभक्त्यादिरहितस्य निरन्तस्म ॥

विरुद्धकरणासक्तेः श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ७ ॥

विषयाऽकांतदेहस्य वैमुख्यहृतसन्मतेः ॥

इन्द्रियाश्वगृहीतस्य श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ८ ॥

एतदष्टकपाठेन ह्येतदुक्तार्थभावनात् ॥

निजाचार्यपदांभोजसेवकोऽदैन्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं शरणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ द्वितीयं श्रीकृष्णशरणाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वामिनीचिंतया चित्तखेदखिन्नमुखांबुजः ॥

नमन्नयनयुगलः स कृष्णः शरणं मम ॥ १ ॥

मनोजभावभस्ति भावयन्मनसा रतिम् ॥

मिलनव्याकुलमनाः स कृष्णः शरणं मम ॥ २ ॥

निःश्वासशुष्यद्वदनो मधुराधरपल्लवः ॥

सुरलीनादनिरतः स कृष्णः शरणं मम ॥ ३ ॥

निकुंजमंदिरांतस्थसुमपल्लवतल्पकृत् ॥

प्रतीक्षमाणः स्वप्राप्तिं स कृष्णः शरणं मम ॥ ४ ॥

वियोगभावविहसद्ददनांबुजसुंदरः ॥

आकर्णयन्नलिस्तं स कृष्णः शरणं मम ॥ ५ ॥

मुंचन्नश्रुणि विलुठन् गायन् मत्त इव क्वचित् ॥

नृत्यन् रसासक्तमनाः स कृष्णः शरणं मम ॥ ६ ॥

शयान एकलस्तले स्वप्नसंबंधसिद्धये ॥

प्रबोधपश्चात्ततो' यः स कृष्णः शरणं मम ॥ ७ ॥

रसात्मा रसरीतिज्ञो रसलीलापरायणः ॥

रसात्मगोपीरसिकः स कृष्णः शरणं मम ॥ ८ ॥

इति श्री हरिदासोक्तं शरणाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ स्वप्रभुविज्ञप्तिः ।

श्रीगोकुलोत्सवाय नमः ।

श्रीवृद्धभपदाभोजं विचिंत्य सकलोत्तमम् ॥

स्वनाथसविधे दुःखं स्वकीयं विनिवेदये ॥ १ ॥

पुरा कृपा मयि कृता दोषवत्यपि मत्प्रभो ॥

ततः किमधिकं जातं दोषजातसमुद्भवात् ॥ २ ॥

दोषा एव हिलक्ष्यन्ते त्वत्कृपायां कृपानिधे ॥

हेतवः स्वीकृतो यस्मदतिदुष्टोऽप्यजामिलः ॥ ३ ॥

कथं सदोषं स्वीकुर्यान्निर्दोषानंदरूपवान् ॥

लोकेऽपि प्रभवो वस्तु स्वीकुर्वंतु सदैव हि ॥ ४ ॥

अंगीकारे तु संबन्धात्सदोषत्वं च संभवेत् ॥

अंगीकृत्य स्ववलतः स्वत्वसंपादने हरे ॥ ५ ॥

प्रक्षालनादिति न्यायो बाधकत्वेन संस्फुरेत् ॥

अस्मदर्थं कथं कुर्यादात्मानं दोषसंश्रितम् ॥ ६ ॥

एतावानाग्रहः को वा मदंगीकरणं हरेः ॥
 त्वन्नामसमनामाभिधानं हेतुरजामिले ॥ ७ ॥
 संसारासक्तविकले मयि कुत्र तथाविधम् ॥
 साधनं येन भगवान् दययेत्करुणाकरः ॥ ८ ॥
 अंगीकृत्य स्वानुभावं प्रदर्श्य दयया स्वतः ॥
 कथं त्यजसि मन्नाथ मामाचार्यपदाश्रितम् ॥ ९ ॥
 दण्डेनाहं प्रसन्नोऽस्मि स्वकीयत्वविनिश्चयात् ॥
 किं तु दूये दयाधीनं कालवैयर्थ्यचिंतया ॥ १० ॥
 पुनः कुत्रेदृशं जन्म काचार्यचरणाश्रयः ॥
 कुतः साधनसंपत्तिः सामग्री दुर्लभाऽखिला ॥ ११ ॥
 दयालो दीनसौहार्दस्वसेवाविमुखं जनम् ॥
 सेवायामेव सततं प्रवर्तय परात्पर ॥ १२ ॥

इति श्रीहरिटासविरचिता स्वप्रभुविज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ द्वितीया स्वप्रभुविज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृपानाथ कृपाकाले किमित्यस्मानुपेक्षसे ॥
 पदलमानार्तिममान् दुष्टभमान् विशेषतः ॥ १ ॥
 त्वदुपेक्षावशादेव कालकर्मादयोऽखिलाः ॥
 विदित्वा निर्वेलानस्मान्पीडयन्ति क्षणे क्षणे ॥ २ ॥

येषां विराजते मूर्ध्नि पतिर्युष्मद्विधः सदा ॥
 भवंति तेऽपि चेद्दीना हीनता महती प्रभो ॥ ३ ॥
 मा विचारय चित्तेऽस्मदोषान् दीनदयानिधे ॥
 सहजो दीनदोषस्तु निवर्त्यो भवतैव हि ॥ ४ ॥
 न साधनैस्त्वदीयाः स्मः किं त्वनुग्रहतस्तव ॥
 साधनं वा फलं वापि केवलाचार्यसंश्रयः ॥ ५ ॥
 गृहदासेषु नैवास्ति गुणदोषविचारणम् ॥
 प्रभूणामुचितं कर्तुं यतस्तेषां गतिः प्रभुः ॥ ६ ॥
 कुसेवका भवंत्येवं नहि स्वामी तथाविधः ॥
 अतो विधेयमखिलं स्वामित्वमवलोक्य हि ॥ ७ ॥
 कं प्रार्थयेयुः कृपणाः पतिं हित्वाऽखिलेश्वरम् ॥
 दासाः स्वदुःखसंप्राप्तावनन्यगतयो यतः ॥ ८ ॥
 यद्यप्यनुचिता कर्तुं प्रार्थना सर्वकर्तरि ॥
 स्वतस्तथापि कार्पण्यं दर्शयामो निजं हरे ॥ ९ ॥
 आचार्यं शरणं यातान् सदारातान् स्वतस्त्वया ॥
 तदंशजातानधुना मोपेक्षाविषयान्कुह ॥ १० ॥

इति श्रीहस्तिनासविरचिता स्वप्रभुविरागिः समाप्ता ।

अथ दैन्याष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्ण गोकुलाधीश नंदगोपतनूद्भव ॥
 यशोदागर्भसंभूत मयि दीने कृपां कुरु ॥ १ ॥
 ब्रजानंद ब्रजावास ब्रजस्त्रीहृदयस्थित ॥
 ब्रजलीलाकृते नित्यं मयि दीने कृपां कुरु ॥ २ ॥
 श्रीभागवतभावार्थरसात्मन् रसिकात्मक ॥
 नामलीलाविलासार्थं मयि दीने कृपां कुरु ॥ ३ ॥
 यशोदाहृदयानंद विहितांगणरिंगण ॥
 अलकावृतवक्राब्ज मयि दीने कृपां कुरु ॥ ४ ॥
 विरहार्तिव्रतस्थात्मन् गुणगानश्रुतिप्रिय ॥
 महादैन्यदयोद्भूत मयि दीने कृपां कुरु ॥ ५ ॥
 अत्यासक्तजनासक्त परोक्षभजनप्रिय ॥
 परमानंदसंदोह मयि दीने कृपां कुरु ॥ ६ ॥
 निरोधशुद्धहृदय दयितागीतमोहित ॥
 आत्यंतिकवियोगात्मन्मयि दीने कृपां कुरु ॥ ७ ॥
 स्वाचार्यहृदयस्थायिलीलाशतयुत प्रभो ॥
 सर्वथा शरणं याते मयि दीने कृपां कुरु ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासोक्तं दैन्याष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीपंचाक्षरमंत्रगर्भस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

दुष्टतमोऽपि दयारहितोऽपि विधर्मविशेषकृतिप्रथि-
तोऽपि दुर्जनसंगस्तोऽप्यवरोऽपि कृष्ण तवाऽस्मि न
चाऽस्मि परस्य ॥ १ ॥ लोभस्तोऽप्यभिमानयुतोऽपि
परहितकारणकृत्यकरोऽपि ॥ क्रोधपरोऽप्यविवेकह-
तोऽपि कृष्ण तवाऽस्मि न चाऽस्मि परस्य ॥ २ ॥
कामययोऽपि गताश्रयणोऽपि पराश्रयगाशयचंचलि-
तोऽपि ॥ वैषयिकादरसंवलितोऽपि कृष्ण तवाऽस्मि
न चाऽस्मि परस्य ॥ ३ ॥ उत्तमधैर्यविभिन्नतरोऽपि
निजोदरपोषणहेतुपरोऽपि ॥ स्वीकृतमत्सरमोहमदोऽपि
कृष्ण तवास्मि न चास्मि परस्य ॥ ४ ॥ भक्तिप-
थादरमात्रकृतोऽपि व्यर्थविरुद्धकृतिप्रसृतोऽपि ॥ त्वत्प-
दसन्मुखतापतितोऽपि कृष्ण तवास्मि न चास्मि
परस्य ॥ ५ ॥ संसृतिगेहकलत्ररतोऽपि व्यर्थधना-
र्जनखेदसहोऽपि ॥ उन्मदमानससंश्रयणोऽपि कृष्ण
तवास्मि न चास्मि परस्य ॥ ६ ॥ कृष्णपथेतरधर्म-
स्तोऽपि स्वस्थितविस्मृतिसद्भृदयोऽपि ॥ दुर्जनदुर्व-

चनादरणोऽपि कृष्ण तवास्मि न चास्मि परस्य ॥७॥
 वल्लभवंशजनुःसबलोऽपि स्वप्रभुपादसरोजफलोऽपि ॥
 लौकिकवैदिकंधर्मखलोऽपि कृष्ण तवास्मि न चास्मि
 परस्य ॥ ८ ॥ पंचाक्षरमहामंत्रगर्भितस्तोत्रपाठतः ॥
 श्रीमदाचार्यदासानां तदीयत्वं भवेद्ध्रुवम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीहरिदासोक्तं पंचाक्षरमंत्रगर्भस्तोत्रं समाप्तम् ॥

अथ श्रीमद्राधाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

निकुंजे मंजूषाद्विविधमृदुपुष्पैकनिचयैः समाकीर्णं
 दांतं सुमणिजटितं केलिशयनम् ॥ हृदि प्रादुर्भूतो-
 द्भटविरहभावैः सपदि यत् करे कृत्वा पत्रव्यजनमु-
 विशंतीं हृदि भजे ॥ १ ॥ विवित्वा गोपीशं श्रम-
 विहितनिद्रं हृदि भिया रणत्कारैर्भूयान्न खलु गत-
 निद्रः परमिति ॥ द्वितीयेन स्तब्धाचलनचपलं कंक-
 णचयं वितन्वन्तीं मंदं व्यजनमयराधां हृदि भजे
 ॥ २ ॥ विधायान्छेः पुष्पैर्विविधरचनां चारुमृदुलां
 पदप्रांतालंवां स्वकरकमलाभ्यां पुनरसौ ॥ स्थितं
 स्वप्राणानां प्रियतममनन्यं निजपुरोऽवगत्यातन्वं-

तीमुरसि वनमालां हृदि भजे ॥ ३ ॥ पुरा रासा-
रंभे शरदमलशत्रिष्वपि हरिप्रभावोद्यच्छीलास्मर-
णकृतचिंताशेतयुताम् ॥ हृदि प्रादुर्भूतं बहिरपि
समुद्गीक्षितुमिव स्वतो वारंवारं विकसितदृग्गजां हृदि
भजे ॥ ४ ॥ विचिन्वन्तीं नाथ निरतिशयलीलाकृ-
त्तिरतं प्रपश्यन्तीं विहं चरणयुगसंभूतमतुलम् ॥ प्रकु-
र्वन्तीं मूर्धन्यहह पदरेणूत्करमपि प्रियां गोपीशस्य
प्रणतनिजनाथां हृदि भजे ॥ ५ ॥ निजप्राणाधी-
शप्रसममिलनानन्दविकसत्समस्तांगप्रेमोद्भूतमततुरो-
मावलिमपि ॥ स्फुरत्सीत्कारांतः स्थितसभयभावैकन-
यनां पुनः पश्चात्तप्तमतुलरसपात्रं हृदि भजे ॥ ६ ॥
लसद्गोपीनाथाननकमलसंयोजितमुखां सुखांभोधि-
प्रादुर्भवदमृतपानैकचतुराम् ॥ परीरंभप्राप्तप्रियतमश-
रीरैक्यरसिकां तृतीयार्थप्राप्तिप्रकटहरिसिद्धिं हृदि
भजे ॥ ७ ॥ न मे वाञ्छयो मोक्षः श्रुतिषु चतुरात्मा
निगदितो न शास्त्रीया भक्तिर्न पुनरिह विज्ञानमपि
मे ॥ कदाचिन्मां स्वामिन्यहह मयि दासे कृपयतु
स्वतः स्वाचार्याणां चरणशरणे दीनकरुणा ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासोदितं श्रीमद्राधाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीमुख्यशक्तिस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

जयति सदा सा राधा हरिहृदये या विलक्षणाऽदर्शे ॥
 प्रतिविंवितेव दृष्टा विंवपरोक्षे वयस्याभिः ॥ १ ॥
 ब्रजपतिहृदयसरोजे सदा वसंती प्रिया राधा ॥
 कमलालयेव लोकैरलोकि लोकत्रयातीता ॥ २ ॥
 वक्षसि लक्षणमिपतो लक्ष्मीमुपरिस्थिता तनुते ॥
 यद्गोपनाय सततं सा जयति स्वामिनी राधा ॥ ३ ॥
 श्रीवत्सेन विभर्ति स्फुटां वहिः सर्वथा लक्ष्मीम् ॥
 यामंतःस्थितिरूपां बोधयितुं राधिका जयति ॥ ४ ॥
 हरिहृदयप्रतिविंवितनिजरूपप्रेक्षणामोदा ॥
 तत्रास्थितमीक्षंती प्रियमतिविमना मनस्यास्ते ॥ ५ ॥
 निजहृद्गतहरिरूपं विलोकयंती वहिः स्वं च ॥
 विरहे विस्मितचित्ता जयति सदा स्वामिनी राधा ॥ ६ ॥
 जयति सदा यन्नाम स्वयं निकुंजस्थितो नाथः ॥
 मंत्रमिव प्राप्स्यर्थं सा जयति स्वामिनी राधा ॥ ७ ॥
 यत्सहितो गोपीनां हृदयांभोधौ सदा क्रीडाम् ॥
 कुरुते भावतरंगैर्वर्जयति हरेरर्धमंगं सा ॥ ८ ॥
 यद्गुजदंढावृत्तियुतकंठा कृष्णस्य नीलमेघस्य ॥

वहति पुरंदरधनुषावृतस्य शोभां प्रभौ श्यामे ॥ ९ ॥

यद्रूपस्मरणाहितसंस्कारः कामिनीकांतः ॥

भजति जितेंद्रियतायाः पदं हरिः सा सदा जयति १०

हरति हरेरपि चेतस्तथापि न हरिर्हरिर्यस्याः ॥

न क्षणभेदसहिष्णुः सा वृषभानोः सुता जयति ॥११॥

जयति जिताखिलयुवती परिवृढदृढसंभ्रमचित्ता ॥

न क्षणरमणविमुक्ता दोषविमुक्ताश्रया सततम् ॥१२॥

भावतनौ भावात्मा स्थिता स्वभावेन भाविता सततम् ॥

श्रीवल्लभाभिधाने तद्रूपा वा सदा जयति ॥ १३ ॥

श्रीवल्लभासंश्रयणादेतत्करुणायुतानां हि ॥

कृष्णः करोति शीघ्रं निजफलदानं न संशयः क्वचित् १४

इति श्रीहरिदासोदितं मुख्यशक्तिस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीस्वामिनीप्रार्थनाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

विभावयंत्याः प्रियरूपमंतः संतोषफुल्लाननलोच-

नायाः ॥ लीलासमारोपितचेतसः स्यां कदा तवाहं

पदपांशुजन्मा ॥ १ ॥ रसालपत्रे शतपत्रपत्रे प्रियं

लिखंत्या मृगनाभिना रहः ॥ आयातनीराकुल-

हृद्दृशः स्यां कदा तवाहं पदपांशुजन्मा ॥ २ ॥ विधा-
 य शय्यादिकमच्छपुष्पैर्हृदश्चुनेत्रैर्निजनाथमार्गम् ॥
 स्यां सर्वभावैस्वलोकयन्त्याः कदा तवाहं पदपांशु-
 जन्मा ॥ ३ ॥ गुणैर्युतायाः स्ववपुःसमाश्रितैर्वोद्धुं
 ब्रजाधीश्वरमात्मवश्यम् ॥ स्यां राधिकायाः सकला-
 धिकायाः कदा तवाहं पदपांशुजन्मा ॥ ४ ॥ सखी-
 सदासेवितपादपद्मलसन्नखाग्रेण भुवं लिखन्त्याः ॥
 वियोगभावैकगतात्मनः स्यां कदा तवाहं पदपांशु-
 जन्मा ॥ ५ ॥ प्रतिक्षणप्राप्तसदार्तचेतः स्वप्राणना-
 थोदयजाततद्भक्ते ॥ गुणानुवादं सततं रटन्त्याः कदा
 तवाहं पदपांशुजन्मा ॥ ६ ॥ स्वाधीनगोपीजनव-
 ल्लभाया निःसाधनानुग्रहकारणायाः ॥ स्वद्धोरसंप्रा-
 पितमत्प्रभोः स्यां कदा तवाहं पदपांशुजन्मा ॥ ७ ॥
 इति श्रीमत्स्वामिन्नतिशयितदीने मयि परं पराधीने
 पीनेऽखिलभजनदोषैरपि सदा ॥ कृपा कार्या धार्या
 हृदि च मम चित्तं मुररिपुप्रियस्वाचार्याणां चरणश-
 रणोऽहं हरिरितिः ॥ ८ ॥

इति श्री हरिदासोदितं स्वामिनीपार्थनाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीयमुनाविज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृष्णां कृष्णसमां कृष्णरूपां कृष्णरसात्मिकाम् ॥
 कृष्णलीलामृतजलां कृष्णसंबंधकारिणीम् ॥ १ ॥
 कृष्णप्रियां कृष्णमुख्यरससंगमदायिनीम् ॥
 कृष्णकीडाश्रयां कृष्णपदवीप्रापिकामपि ॥ २ ॥
 कृष्णस्थितां कृष्णवासहृदयां कृष्णकामुकीम् ॥
 कृष्णप्रियाप्रियां कृष्णस्थायिभावसमुद्भवाम् ॥ ३ ॥
 कृष्णैकमिलनस्थानभूतां कृष्णसुखार्थिनीम् ॥
 कृष्णगोपीसहचरीं कृष्णसन्मानवर्धिनीम् ॥ ४ ॥
 कृष्णकार्यपरां कृष्णलीलास्थलविशोधिकाम् ॥
 कृष्णकीडाकुंकुमादियुतां कृष्णरसांतराम् ॥ ५ ॥
 कृष्णगोपीपूज्यदेवीं कृष्णव्रतफलप्रदाम् ॥
 कृष्णलीलार्थमायातां कृष्णनीरधिसंगताम् ॥ ६ ॥
 कृष्णपादस्पर्शकामां कृष्णमानससंश्रिताम् ॥
 कृष्णासक्तां कृष्णभक्तकृष्णप्रीतिप्रसाधिनीम् ॥ ७ ॥
 कृष्णांगिरेणुबहुलां कृष्णसेवकसन्मुखाम् ॥
 कृष्णभावविरोधिस्वदासप्रकृतिनाशिनीम् ॥ ८ ॥

नमामि यमुनां कृष्णतुर्यप्रियतमामहम् ॥

निजाचार्यपदांभोजदासे भावं प्रयच्छतु ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिदासोक्ता श्रीयमुनाविज्ञप्तिः समाप्ता ।

अथ चतुःश्लोकी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

निजाचार्येषु सततं मनस्तत्प्रियसूनुषु ॥

स्थापनीयं न चान्येषु सममत्या कदाचन ॥ १ ॥

विधेया कृष्णसेवैव स्वमार्गेण स्वभावतः ॥

अन्याश्रयः परित्याज्यो ह्यसमर्पितभक्षणम् ॥ २ ॥

स्वमार्गे वसतामेव सतां संगो विधीयताम् ॥

मनसा नाऽसता कार्यो बलवद्बाधकत्वतः ॥ ३ ॥

निवेदनानुसंधानं देहादेरन्ययोगतः ॥

जातान्यथाभावबाधाभावाय क्रियतां सदा ॥ ४ ॥

इति श्रीहरिदासोदिता चतुःश्लोकी समाप्ता ।

अथ पुष्टिमार्गलक्षणानि ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सर्वसाधनराहित्यं फलाप्तौ यत्र साधनम् ॥

फलं वा साधनं यत्र पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १ ॥

अनुग्रहेणैव सिद्धिलौकिकी यत्र वैदिकी ॥ १ ॥
 न यत्नादन्यथा विद्मः पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ २ ॥
 स्वरूपमात्रपरता तात्पर्यज्ञानपूर्वकम् ॥
 धर्मनिष्ठा यत्र नैव पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ३ ॥
 यत्रांगीकरणे नैव योग्यतादिविचारणम् ॥
 अविलंबः प्रभुकृतः पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ४ ॥
 यत्र प्रभुकृतं नैव गूढदोषविचारणम् ॥
 तत्कृताधुचमज्ञानं पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ५ ॥
 न लोकवेदसापेक्ष्यं सर्वथा यत्र वर्तते ॥
 सापेक्षता स्वामिसुखे पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ६ ॥
 वरणे दृश्यते यत्र हेतुर्नाणुरपि स्वतः ॥
 वरणं च निजेच्छातः पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ७ ॥
 यत्र स्वतंत्रता भक्तेराविर्भावानपेक्षणात् ॥
 सानुभावस्वरूपत्वं पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ८ ॥
 लोकवेदभयाभावो यत्र भावातिरेकतः ॥
 सर्वबाधकतास्फूर्तिः पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ९ ॥
 संबंधः साधनं यत्र फलं संबंध एव हि ॥
 सोऽपि कृष्णेच्छया जातः पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १० ॥

तत्संबंधिषु तद्भावस्तद्विज्ञेऽपि विरोधितः ॥
 उदासीनेषु समता पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ ११ ॥
 विद्यमानस्य देहादेर्न स्वीयत्वेन भावनम् ॥
 परोक्षेऽपि तदर्थित्वं पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १२ ॥
 भजने यत्र सेव्यस्य नोपकारकृतिः क्वचित् ॥
 पोषणं भावमात्रस्य पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १३ ॥
 भजनस्यापवादो न क्रियते फलदानतः ॥
 प्रभुणा यत्र तद्भावात्पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १४ ॥
 यत्र वा सुखसंबंधो वियोगे संगमादपि ॥
 सर्वलीलानुभावेन पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १५ ॥
 फले च साधने चैव सर्वत्र विपरीतता ॥
 फलभावः साधनस्य पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १६ ॥
 पश्चात्तापः सदा यत्र तत्संबंधिकृतावपि ॥
 दैन्योद्भावाय सततं पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १७ ॥
 आविर्भावाय सापेक्षं दैन्यं यत्र हि साधनम् ॥
 फलं वियोगजं दैन्यं पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १८ ॥
 विषयत्वेन तत्त्यागः स्वस्मिन् विषयतास्मृतेः ॥
 यत्र वै सर्वभावेन पुष्टिमार्गः स कथ्यते ॥ १९ ॥

एवंविधैर्विशेषेण प्रकारैस्तु सदाश्रितः ॥

हृदि धृत्वा निजाचार्यान् पुष्टिमार्गो हि ब्रुध्यताम्ः२०

इति श्रीहरिदासनिरूपितपुष्टिमार्गलक्षणानि संपूर्णानि ।

श्रीभागवतपुस्तकनित्यपूजनविधिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

आचम्य प्राणायामं कुर्यात् ॥ ॐ भद्रं कर्णेभिरिति
 शांतिं पठेत् ॥ ततः संकल्पः ॐ विष्णुर्विष्णु-
 विष्णुः ॥ अद्येत्यादि पूर्वोच्चरितएवंगुणविशेषणवि-
 शिष्टायां शुभपुण्यतिथौ मम सकुटुंबस्य सपरिवारस्य
 श्रीगोवर्धनधरणचरणारविंदप्रसादात् सर्वसमृद्धिप्रा-
 प्त्यर्थं प्रारब्धानुसारादनुग्रहपूर्वकश्रीभगवन्नामात्मक-
 स्वरूपश्रीभागवतस्य पाठसांगतासिद्धयर्थं श्रीमद्भा-
 गवतस्य प्रतिष्ठां पूजनं चाहं करिष्ये ॥ तदस्तु मित्रा-
 वरुणेति प्रतिष्ठां कुर्यात् ॥ ततः पुरुषसूक्तेन आवाहना-
 दिपोढशोपचारैः पूजयेत् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा पुरुषः ।
 सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ समूर्तिं विश्वतो वृत्वा । अत्य-
 तिष्ठद्दशांगुलम् ॥ १ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे
 श्रीभागवताय नमः ॥ आवाहनम् ॥ १ ॥ ॐ पुरुष

एवेदं सर्वम् । यद्भूतं यच्च भव्यम् ॥ उतामृतत्वस्ये-
 शानः । यदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ श्रीभगवन्नामात्मक-
 स्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ आसनम् ॥ २ ॥
 एतावानस्य महिमा ॥ अतो ज्यायाश्च पूरुषः ॥
 पादोऽस्य विश्वा भूतानि । त्रिपादस्यामृतं दिवि ॥ ३ ॥
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥
 पाद्यम् ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः । पादोऽस्येहा-
 भवात्पुनः ॥ ततो विष्वक् व्यक्रामत् । साशनानशने
 अभि ॥ ४ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभाग-
 वताय नमः ॥ अर्घ्यम् ॥ ४ ॥ तस्माद्विराडजायत ।
 विराजोऽअधि पूरुषः ॥ स जातो अत्यरिच्यत ।
 पश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरू-
 पिणे श्रीभागवताय नमः ॥ आचमनीयम् ॥ ५ ॥
 यत्पुरुषेण हविषा । देवा यज्ञमतन्वत ॥ वसंतोऽस्या-
 सीदाज्यम् । ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः ॥ ६ ॥ श्रीभ-
 गवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ स्ना-
 नम् ॥ ६ ॥ तं यज्ञं वर्हिषि प्रोक्षन् ॥ पुरुषं जातम-
 अतः ॥ तेन देवा अयजन्त । साध्या ऋषयश्च ये ॥ ७ ॥
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥

वस्त्रम् ॥ ७ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः । संभृतं पृषदाज्यम् ॥
 पशून्स्तांश्चक्रे वायव्यान् । आरण्यान्ग्राम्याश्च ये ८
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥
 यज्ञोपवीतम् ॥ ८ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः । ऋचः
 सामानि जज्ञिरे ॥ छंदांसि जज्ञिरे तस्मात् । यजु-
 स्तस्मादजायत ॥ ९ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरू-
 पिणे श्रीभागवताय नमः ॥ चंदनम् ॥ ९ ॥ तस्मा-
 दश्वा अजायंत । ये के चोभयादतः ॥ गावोहज-
 ज्ञिरे तस्मात् तस्माज्जाता अजावयः ॥ १० ॥ श्रीभ-
 गवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ पु-
 ष्पम् ॥ १० ॥ यत्पुरुषं व्यदधुः । कतिधा व्यकल्प-
 यन् ॥ मुखं किमस्यकौ बाहू । काऊरु पादाबुच्येते ११
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥
 धूपम् ॥ ११ ॥ ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीत् । बाहू रा-
 जन्यः कृतः ॥ ऊरु तदस्य यद्वैश्यः । पद्भ्यांश्चूद्रो
 अजायत ॥ १२ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्री-
 भागवताय नमः ॥ दीपम् ॥ १२ ॥ चंद्रमा मनसो
 जातः । चक्षोः सूर्यो अजायत ॥ मुखादिन्द्रिश्चामिश्च ।
 प्राणाद्वायुरजायत ॥ १३ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्व-

रूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ नैवेद्यम् ॥ १३ ॥
 नाभ्या आसीदंतरिक्षम् । शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत ॥
 पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात् ॥ तथा लोकाः अकल्प-
 यन् ॥ १४ ॥ श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभाग-
 वताय नमः ॥ पूगीफलतांबूलम् ॥ १४ ॥ सप्तास्यास-
 न् परिधयः । त्रिःसप्त समिधः कृताः ॥ देवा यद्यज्ञं
 तन्वानाः । अबधन् पुरुषं पशुम् ॥ १५ ॥ श्रीभग-
 वन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ दक्षि-
 णाम् ॥ १५ ॥ वेदाहमेतं पुरुषं महान्तम् । आदि-
 त्यवर्णं तमसस्तु पारे ॥ सर्वाणि रूपाणि विचित्र-
 धीरः । नामानि कृत्वाभिवदन् यदास्ते ॥ १६ ॥
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥
 नमस्कारम् ॥ १६ ॥ धातापुरस्ताद्यमुदाजहार ।
 शक्रः प्रविद्वान् प्रदिशश्चतस्रः ॥ तमेवं विद्वानमृत-
 इह भवति । नान्यः पन्था अयनाय विद्यते ॥ १७ ॥
 श्रीभगवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥
 प्रदक्षिणाम् ॥ १७ ॥ यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवाः । तानि
 धर्माणि प्रयमान्यासन् ॥ ते ह नाकं महिमानः सर्व-
 ते । यत्र पूर्वे साध्याः संति देवाः ॥ १८ ॥ श्रीभ-

गवन्नामात्मकस्वरूपिणे श्रीभागवताय नमः ॥ मंत्र-
पुष्पम् ॥ १८ ॥ ततः प्रार्थना ॥ वंदे श्रीकृष्णदेवं
मुरनरकभिदं वेदवेदांतवेद्यं लोके भक्तिप्रसिद्धौ यदु-
कुलजलधौ प्रादुरासीदपारः ॥ यस्यासीद्रूपमेवं त्रिभु-
वनतरणे भक्तिवच्च स्वतंत्रं शास्त्रं रूपं च लोके प्रक-
टयति मुदा यः स नो भूतहेतुः ॥ १ ॥ नमः श्रीकृ-
ष्णपादाब्जतलकुंकुमपंकजे ॥ रुचयेदरुणं शश्वन्मा-
मके हृदयांबुजे ॥ २ ॥ श्रीभागवतरूपं च पूजयेद्भ-
क्तिपूर्वकः ॥ सर्वान् कामान् प्रयच्छंति कुर्वते नात्र
संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितः श्रीभागवतपुस्तकपोद्घोषचार-
पूजनविधिः समाप्तः ।

अथ श्रीकृष्णचरणविज्ञप्तिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वयं रक्षाकृतौ नाथ न विचारमपेक्षसे ॥
अस्मान्निजाचार्यकुलप्रसूतान् किमुपेक्षसे ॥ १ ॥
अर्चित्यानंतशक्तेः किमशक्यं स्वीयरक्षणम् ॥
विलेंवं कुरुपे नाथ वद को वा तवाशयः ॥ २ ॥

पृथा संबंधमात्रेण पांडवा रक्षिता मुहुः ॥
 कुतः श्रीमन्निजाचार्यवंशजान्नाद्य रक्षसे ॥ ३ ॥
 महेंद्रक्रोधसंजातमहावर्षाद्भ्रजस्थिताः ॥
 गोवर्धनधरेणैवाविता नास्मान् कुतोवसि ॥ ४ ॥
 ग्राह्यस्तो गजपतिः स्वयमागत्य रक्षितः ॥
 तथैवास्मानिहागत्य प्रभो रक्षातिकातरान् ॥ ५ ॥
 यथा स्वधर्मो द्रौपद्याः स्थापितो बल्लवर्द्धनात् ॥
 अस्मद्धर्मं तथा नाथ स्थापयातिकृपायुतः ॥ ६ ॥
 गतिरन्या निजस्वामिन्नाश्रयामः कमुत्तमम् ॥
 त्वां विहाय न चास्माकमैहिके पारलौकिके ॥ ७ ॥
 वयं दुष्टा दोषगणैस्तथापि त्वं कृपानिधिः ॥
 अतो विस्मृत्य दोषान् स्वानव स्मृत्वा निजान्गुणान्
 विचारयन्ति न स्वामिन् स्वरक्षायां तु किंचन ॥
 निसर्गकरुणाःस्वीयदासमात्रदयालवः ॥ ९ ॥
 वयं न दुःखिताः स्यामः समर्थं प्रभुमाश्रिताः ॥
 तथापि जीवभावेन भवामो लौल्यकातराः ॥ १० ॥
 त्वत्सुखेनैव दासानां सुखं नाथ न चान्यथा ॥
 तथा तिष्ठ निजस्थाने भासेतास्मदृशा सुखी ॥ ११ ॥
 आर्तानामार्तिहरणं धर्मस्ते सहजः प्रभो ॥

विशेषतः स्वदासानां तथात्वे तं विचिंतय ॥ १२ ॥
 क यामः किं करिष्यामस्त्वत्सेवारहिता वयम् ॥
 तथा संपादय हरे यथा सेवैव निर्वहेत् ॥ १३ ॥
 प्रकटीभूतभावेन कारयित्वा तु सेवनम् ॥
 अनुभाव्य सुखं कस्मादिदानीं तानुपेक्षसे ॥ १४ ॥
 लोकत्रये प्रसिद्धं ते प्रभो स्वजनरक्षणम् ॥
 उपेक्षणमिदानीं त्वं कीर्तिमन्यथयिष्यसि ॥ १५ ॥
 यद्यपि प्रार्थनं नैवोचितं सहजकर्तरि ॥
 अस्मदोपमिमं नाथ दैन्यान्मा हृदि धारय ॥ १६ ॥
 क्षुद्राअधीराअविवेकिनश्च भवंतिजीवाः करुणानिधान
 तथापिदासाःसमुपाश्रितास्तेनोपेक्षणीयामहदंगजाताः
 वयमन्यं न जानीमो न सक्तत्वं च भासते ॥
 अन्यस्मिन्केवलानन्यगतयोऽन्यास्ततस्त्वया ॥ १८ ॥
 दीनेषु दीननाथस्य करुणैव सदोचिता ॥
 तत्रापि सर्वदा धैर्यविवेकरहितेषु च ॥ १९ ॥
 न दैन्यं भक्तिमार्गायि यतस्त्वद्दर्शनार्थकम् ॥
 तथापि लोकतो दीना दासा इति विचिंत्यताम् ॥ २० ॥
 न वयं शास्त्रतो दासा न भक्त्या न विवेकतः ॥
 न स्वधर्मस्थितेः किंतु निजाचार्यनिवेदनात् ॥ २१ ॥

तन्निवेदनतो यं वै स्वत एवात्मसात्कृताः ॥
 नित्यांगीकृतिना ते वै त्यक्तव्याः कृतिना कथम् २२
 जानीमः प्रार्थनां कर्तुं प्रभो त्वय्युचितां वयम् ॥
 विकलास्तु वदामोऽत्र यत्किंचित्क्षम्यतां प्रभो ॥२३॥
 यवनारण्यसंजातबह्विभीता विशेषतः ॥
 कृपादृग्वर्षणेनैव निजाः कार्या अमी यतः ॥ २४ ॥
 अनागसो वयं नित्यं पीडयन्तेऽधर्मवादिभिः ॥
 स्थास्यामः केन जगति हेतुना त्वदुपेक्षया ॥ २५ ॥
 अस्मान् हृदि स्वतो दुष्टान्मानया दोषविग्रहः ॥
 किंत्वस्मत्पूर्वजाचार्यान् विचिंत्य करुणां कुरु ॥२६॥
 दुष्टापि चेन्निजा भार्या भ्रियते स्वाश्रया स्वतः ॥
 भर्त्रैव लोकलज्जातस्तथाऽस्मासु विचारय ॥ २७ ॥
 लोका उपहसिष्यन्ति त्वदीयान्वीक्ष्य दुःखितान् ॥
 आरोपं त्वयि दोषस्य करिष्यन्ति भ्रमाज्जनाः ॥२८॥
 अस्माकं महती लज्जा स्वामिन्स्वपतिर्निदनात् ॥
 अतो यथा न चास्माकं भवेत्सा क्रियतां तथा ॥२९॥
 दृष्टं श्रुतं च बहुधा दुष्टस्वजनरक्षणम् ॥

१ मिथु नायकः २ निजाचार्यामिजानः ३ अनागमा वयं
 नित्यं घातेन धर्मगारिभिः ।

अत एव भवंत्याशास्तदाशाः सफलीकुरु ॥ ३० ॥
 आशयैव वयं वर्तमहे धैर्येण मत्प्रभो ॥
 तस्यां सपदि भगवां विगताशाः कुतो वयम् ॥ ३१ ॥
 महेंद्रमदभेत्तुस्ते किमशक्यं जगत्रये ॥
 अस्माद्वोषवशेनैव भवामो दुःखिता वयम् ॥ ३२ ॥
 दोषा अथास्मदीयास्ते निवार्याः स्वसदुक्तिभिः ॥
 अंगीकृतजनोद्धारभारः सर्वो निर्जाऽधिपे ॥ ३३ ॥
 प्रतिज्ञैव स्वकीया ते न मे भक्तः प्रणश्यति ॥
 सर्वं विस्मृत्य तामेव करुणाकर चिंतय ॥ ३४ ॥
 अन्याऽपि या प्रतिज्ञा ते प्रसिद्धा गोकुलेश्वर ॥
 अभयं सर्वभूतेभ्यो ददामीति न विस्मर ॥ ३५ ॥
 प्रार्थनां वा कृतिं वाऽपि साधनं चान्यदेव वा ॥
 स्वीयानां स्वीयतामेव स्मर स्मरणदुःखहृत् ॥ ३६ ॥
 यद्यपि स्वीयताऽस्मासु दुर्लभा भक्तिशास्त्रतः ॥
 तथाप्याचार्यवंशत्वादस्ति तन्निखिलार्पणात् ॥ ३७ ॥
 वयमज्ञा न जानीमो बाला इव महात्मनाम् ॥
 त्वद्वयां नाथ जानासि त्वं तु स्वजनमूढताम् ॥ ३८ ॥

१ महारमदमालस्ये. २ दोषादस्मात्स्वीयास्ते. ३ निमोपरि.
 ४ चान्यवेदनम्.

मूढा अपि त्वया नाथ रक्षिता बहवः स्वकाः ॥
 गवादयो दवाभ्यादेस्तथा रक्ष्या वयं विभो ॥३९॥
 उपस्थितं भयं नाथ सन्निधौ धर्महानिजम् ॥
 भवानेव स्वकीयानां धर्मं रक्ष भयागतौ ॥ ४० ॥
 चिंतासंतानहरणं शरणं यस्य सर्वतः ॥
 त्वदेकशरणाश्रितां प्राप्नुमः शिरसि स्थिते ॥ ४१ ॥
 कृपानाथ निजं हस्तमभयं स्वीयमूर्धनि ॥
 चिंतानिवृत्तये धेहि पीयूषप्लावि सर्वतः ॥ ४२ ॥

श्रीवल्लभाचार्यकृपावला अपि

प्रभो बलं नैव विवेकवर्जिताः ॥

चित्ते स्मरामः स्मरणीयपूर्ण-

गुण त्वमेव स्वबलं विबोधय ॥ ४३ ॥

न जानाति जनो नाथ करुणां स्वामिनः स्वतः ॥

परंतो वाऽपि सततं ज्ञापनीयः कृपालुना ॥ ४४ ॥

तदज्ञानात्प्रकुस्ते जीवश्चिंतां स्वदोषतः ॥

निवारयेत् हरे चिंतां ज्ञापनादक्षणादपि ॥ ४५ ॥

चित्तया यदि लौकिक्या स्थितया हृदि सर्वदा ॥

सेवनं स्मरणं वापि कीर्तनं वा कुतस्तव ॥ ४६ ॥

सर्वेषां हृदयं नाथ वेत्ति सर्वहृदि स्थितः ॥
 यथोचितं यथा नाथ येषु तत्र तथा कुरु ॥ ४७ ॥
 नौदास्यं श्रीमदाचार्यदासेषु तव सांप्रतम् ॥
 यतस्तेषु महानेव पक्षपातः प्रभोऽस्ति हि ॥ ४८ ॥
 हा कृष्ण हा निजाधार हा गोविंद दयानिधे ॥
 हा समर्थ स्वकीयानां न विधेयमुपेक्षणम् ॥ ४९ ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृता श्रीकृष्णचरणविहङ्गिः संपूर्णा ।

अथ गवां स्वरूपवर्णनम् ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

लसच्चलत्पुच्छगुच्छा घृतकर्णा मुखोपरि ॥
 उचुंगतीक्ष्णशृंगाग्रा गावो दृग्विपयाः कदा ॥ १ ॥
 ब्रजनाथमुखांभोजं पश्यंत्यः स्मितसुंदरम् ॥
 निमीलयंत्यो नेत्राणि गावो दृग्विपयाः कदा ॥ २ ॥
 शृण्वंत्यो वेणुगानानि हृष्यंत्यश्चेतनापरम् ॥
 स्पृश्यंत्यो हृदि गोपीशं गावो दृग्विपयाः कदा ॥ ३ ॥
 गच्छंत्यश्चरणांभोजचिह्नमार्गेण काननम् ॥
 भक्षयंत्यस्तृणानीह गावो दृग्विपयाः कदा ॥ ४ ॥
 आकर्णयंत्यो नामानि पतिगीतानि वेणुना ॥
 दंतदष्टार्धकवला गावो दृग्विपयाः कदा ॥ ५ ॥

विस्मरंत्यः स्वजात्यादि भावयंत्यः स्वयोग्यताम् ॥
 ख्यापयंत्यः स्वसंबंधं गावो दृग्विषयाः कदा ॥ ६ ॥
 उत्तंभयंत्यः श्रवणे स्थगयंत्यो गतिं स्वकाम् ॥
 पिबंत्यो वेणुपीयूषं गावो दृग्विषयाः कदा ॥ ७ ॥
 चरंत्यश्चेतसासक्ता गोवर्धनगिरेस्तृणम् ॥
 धावंत्यो वेणुनाहूता गावो दृग्विषयाः कदा ॥ ८ ॥
 वेष्टयंत्यो विशेषेण सदार्ता गोकुलाधिपम् ॥
 चेष्टयंत्योऽतिवात्सल्याद्गावो दृग्विषयाः कदा ॥ ९ ॥
 निजनाथकरांभोजसंमार्जितनिजाननाः ॥
 गणयंत्यो न दुःखानि गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १० ॥
 पतिहस्तयुगप्राप्तदूर्वादलमुखावपुः ॥
 मज्जयंत्यो रसांभोधौ गावो दृग्विषयाः कदा ॥ ११ ॥
 विशंत्यस्तृणलोभेन विपिनं गह्वरं मुदा ॥
 रक्षिता गोकुलेशेन गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १२ ॥
 पीत्वानलं मलमूतं बलाद्वावानलात्स्वतः ॥
 अविता रविजातीरे' गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १३ ॥
 पायिता यमुनातीरे जीविताः स्वदृशा पुनः ॥
 परीक्षिता ब्रजप्रेम्णा गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १४ ॥

स्वनाथवदनांभोजदर्शनौत्कण्ठ्यकातराः ॥
 विस्मरस्वशरीराद्या गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १५ ॥
 मणिमालाधरेण स्वकरेण गणिता मुदा ॥
 स्मृतप्रियास्वरूपेण गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १६ ॥
 अलौकिकरसप्राप्तिसाधनैः कर्णसंपुटैः ॥
 सुधाधिकरणैर्युक्ता गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १७ ॥
 एकैकक्षणसंबंधलीलालीना ब्रजात्मना ॥
 वनान्निवर्तिताः स्वार्थं गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १८ ॥
 हरिण्य इव नादेन दूरादंतिकमागताः ॥
 स्थिताश्चित्रस्थितिप्राप्ता गावो दृग्विषयाः कदा ॥ १९ ॥
 तमनूत्याय चलिता वलिता वृषभैरपि ॥
 ललिता गतिभिर्मार्गे गावो दृग्विषयाः कदा ॥ २० ॥
 वादयंत्यः कंठघंटां नादयंत्योऽथ नूपुरम् ॥
 आह्लादयंत्यः स्वपतिं गावो दृग्विषयाः कदा ॥ २१ ॥
 भासयंत्यः स्वशृंगाणि सुवर्णाभरणैः पुनः ॥
 ललाटपट्टिकायुक्ता गावो दृग्विषयाः कदा ॥ २२ ॥
 ललाटलंबमानेन स्वर्णपर्णेन शोभिताः ॥
 सिंदूररंजितमुखा गावो दृग्विषयाः कदा ॥ २३ ॥
 पुनः सकलदेहेषु गेरिकादिविचित्रिताः ॥

केकिपिच्छशिरोयुच्छा गावो दृग्विषयाः कदा ॥२४॥
 ग्रथितानेकपुष्पादिमालादिभिरलंकृताः ॥
 दर्शयंत्यः स्वमाहात्म्यं गावो दृग्विषयाः कदा ॥२५॥
 निरुद्धा गोकुलेशास्ये निरुद्धा विपिने क्वचित् ॥
 न विरुद्धाः स्वकीयेषु गावो दृग्विषयाः कदा ॥२६॥
 अग्रेकृत्य स्वगोविंदं नृत्यंतं स्वजनैः सह ॥
 परावृत्त्य समीक्षंत्यो गावो दृग्विषयाः कदा ॥२७॥
 स्वखुरोद्धूतरजसाऽलंकृतस्वामिकुंतलाः ॥
 संवंधातिशयोन्मत्ता गावो दृग्विषयाः कदा ॥२८॥
 ब्रजांतिकगतिप्राप्तप्रमोदपुलकांकिताः ॥
 विलोकिताः स्वामिनीभिर्गावो दृग्विषयाः कदा ॥२९॥
 तद्दर्शनमहानंदसंदोहशिथिलीकृताः ॥
 विस्मृतस्वेष्टगतयो गावो दृग्विषयाः कदा ॥३०॥
 स्वामिनीमुखचंद्रैकचकोर्यो धैर्यवर्जिताः ॥
 न लीलाप्रतिबंधिन्यो गावो दृग्विषयाः कदा ॥३१॥
 लीलांतरचिकीर्षोः स्वप्रभोऽग्रे गृहं गताः ॥
 तदागतिं बोधयंत्यो गावो दृग्विषयाः कदा ॥३२॥
 समागतनिजप्रेष्टदर्शनानंदसंस्पृताः ॥
 स्वदोहनायाभिमुखा गावो दृग्विषयाः कदा ॥३३॥

तत्र कृष्णे मतिः कार्या ब्रह्मवादेन सर्वथा ॥ २ ॥
 ब्रह्मवादे हि भगवानानंदाकार उच्यते ॥
 तन्मात्रमुखपादादि सर्वं तस्य निरूप्यते ॥ ३ ॥
 कोटिकंदर्पलावण्यरूपं चानंद एव हि ॥
 ऐश्वर्यादिगुणाः सर्वे तद्रूपा नैव संशयः ॥ ४ ॥
 तथाविधाकृति ब्रह्मात्मकत्वं जगतः स्मृतम् ॥
 मुख्यो हि जगदाकारो ब्रह्माकारो निरूपितः ॥ ५ ॥
 घटकुड्याद्याकृतीनां वाचारंभणतोच्यते ॥
 आनंदो हि ब्रह्मवादे सर्वत्राकारबोधकः ॥ ६ ॥
 न किञ्चिदीदृशं वस्तु निराकारं तु यद्भवेत् ॥
 साकारब्रह्मरूपत्वात्तदाकारेण सा कृतिः ॥ ७ ॥
 अतएवोक्तमाचार्यैर्निबन्धे तत्त्वदीपके ॥
 अखंडं कृष्णवत्सर्वमिति निर्गलितं वचः ॥ ८ ॥
 भगवद्धर्मशक्तीनामिति तद्रूपतोच्यते ॥
 सर्वस्वरूपमानंदस्तदाकारस्तदाकृतिः ॥ ९ ॥
 एवं रसात्मकं ब्रह्म साकारं ज्ञेयमास्तिकैः ॥
 रसश्च द्विविधः सिद्धस्तच्छास्त्रे यादृशस्तथा ॥ १० ॥
 संयोगविप्रयोगाभ्यां शृंगारो विनिरूपितः ॥
 संयोगवच्च विग्रहः स्वरूपात्मेति निश्चयः ॥ ११ ॥

इयानेव विभेदो हि मन्तव्यस्तत्स्वरूपयोः ॥ ११ ॥
 क्रियात्मकस्तु संयोगो लोकवेदनिरूपितः ॥ १२ ॥
 विप्रयोगस्तु भावात्मा केवलानुभवैकदृक् ॥ १३ ॥
 भावात्मकस्वरूपस्य भावात्मानो ब्रजस्थिताः ॥ १४ ॥
 सदा तदेकसहितास्तद्रूपा न हि संशयः ॥ १५ ॥
 तस्य सर्वेव सामग्री मन्तव्या हि तथाविधा ॥ १६ ॥
 कदाचिन्मूललीलायाः कर्तुः प्राकट्यमीशितुः ॥ १७ ॥
 श्रुतिष्वभिक्रमारेषु तत्फलप्रापणेच्छया ॥ १८ ॥
 स्वदत्तवरसाफल्यविधानाय विशेषतः ॥ १९ ॥
 स्वभावात्मब्रजजनाः प्रथमं प्रकटीकृताः ॥ २० ॥
 संयोगात्मा स्वयं जातो वसुदेवगृहे ततः ॥ २१ ॥
 नन्दगेहे समागत्य भावात्मब्रजसंश्रयम् ॥ २२ ॥
 गोपिकाभावरूपं स्वमात्मानं स्वस्थितं व्यधात् ॥ २३ ॥
 स्वस्थितेन स्वरूपेण सततं रमते ब्रजे ॥ २४ ॥
 श्रुतीनामभिपुत्राणां प्रथमाधिकृतिर्यतः ॥ २५ ॥
 अतः क्वचित्क्वचित्तस्याविर्भावोऽत्र निरूप्यते ॥ २६ ॥
 यथा स्वरूपसेवायां कदाचिद्रूपदर्शनम् ॥ २७ ॥
 देहस्य भौतिकत्वेन तथाऽत्रापि विबुध्यताम् ॥ २८ ॥
 लीलां कृत्वा प्रमाणादिफलप्रकरणावधि ॥ २९ ॥

निरोधेन तथाऽविद्यां सपत्नीं विनिवार्य च ॥ २१ ॥
 स्वानन्दं पूरयित्वेव शरीरमनआदिषु ॥
 श्रुतयोऽमिकुमाराश्च निर्दोषानन्दरूपिणः ॥ २२ ॥
 कृपास्तेषां ततो भावं केवलं विरहात्मकम् ॥
 आत्यंतिकवियोगाख्यं मुक्त्यापि फलमूर्धगम् ॥ २३ ॥
 फलं दत्त्वा भावरूपा ब्रजस्थाः स्वस्थिताः कृताः ॥
 अकृरनयने प्रोक्ता अन्यथाभावमापिताः ॥ २४ ॥
 सिद्धं विदित्वा भगवान् तत्प्राकट्यप्रयोजनम् ॥
 प्रायः प्राणानिति श्लोके तास्तत्रैव ह्यनूदिताः ॥ २५ ॥
 श्रुतयोऽमिकुमारास्तु स्वात्मरूपब्रजस्थिताः ॥
 आत्यंतिकस्वविरहफलभाजस्तथाकृताः ॥ २६ ॥
 अंतर्गृहगताः स्वस्मिन् क्रियारूपेण वेशिताः ॥
 तेषां स्वावसरे स्वस्मान्निष्कास्ये रमणं पुनः ॥ २७ ॥
 प्रवेशनित्यसंयोगरूपेणैव व्यवस्थितिः ॥
 भावरूपास्तु तेनेव रूपेणेति विबुध्यन्ताम् ॥ २८ ॥
 उभयोः साकृतित्वं हि मंतव्यं ब्रह्मवादिभिः ॥
 सर्वाधारो लोकवेदप्रथितः पुरुषोत्तमः ॥ २९ ॥
 तदाधारोऽक्षरस्तस्य प्रपञ्चस्तद्गतैः पुनः ॥
 र्जावैरक्षरतो ज्ञेयस्तदतीतः परः पुमान् ॥ ३० ॥

ततः श्रीगोपिकावृन्दगूढभाव परो हरिः ॥

श्रीमदाचार्यकृपया विज्ञेयः कृष्ण एव हि ॥ ३१ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं स्वर्गामूलरूपनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ श्रीकृष्णशब्दार्थनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वाचार्यकृपया कृष्णशब्दार्थो विनिरूप्यते ॥

रसो वै स इति श्रुत्या रसात्मा स निरूपितः ॥ १ ॥

कृषिर्भूवाचकः शब्द इति श्रुत्यन्तरेण च ॥

सदानन्दो हि भगवान् स्फुटं कृष्णो निरूपितः ॥ २ ॥

सत्ता तथानन्द इति विवृतं नैव कुत्रचित् ॥

इत्युक्तमस्मदाचार्यैस्तो विवरणे मतिः ॥ ३ ॥

न भवेदेन जीवस्य तथापि तदुदीरितम् ॥

केमाः स्त्रिय इति श्लोकेऽवगत्याचार्यसंश्रयात् ॥ ४ ॥

वदामि कृष्णशब्दार्थं वस्तुतोऽनु वदामि हि ॥

एकवाक्यत्वमुभयोः श्रुत्योरेव हि भासते ॥ ५ ॥

रससत्ता रसवतां हृदि संभवति स्वतः ॥

भगवद्रसवत्यस्तु स्वामिन्यो नात्र संशयः ॥ ६ ॥

अतस्तद्भृदये सत्ता कृषिशब्दान्निरूप्यते ॥

रसानन्दश्च तत्रैव णकारेणैव बोध्यते ॥ ७ ॥

अतः कृष्णः सदानन्दः स्वामिनीहृदयस्थितः ॥
 सत्ता भगवतो वाच्या नित्या त्रैकालिकी यतः ॥८॥
 आनन्दश्च तथोपाधिरहितो नित्य एव हि ॥
 अतो हि स्थायिभावात्मा प्रभुर्वाच्यः श्रुतेर्मतः ॥ ९ ॥
 भरतोऽप्याह तद्रूपं स्थायिभावो रसः स्मृतः ॥
 स भावः प्रकृते वाच्यो यशोदोत्संगलालितः ॥१०॥
 अतो हि परमं तत्त्वमेतदेव निरूपितम् ॥
 जानीत परमं तत्त्वमिति मत्प्रभुभिर्मुदा ॥ ११ ॥
 तत्त्वं हि सकलो भावः स्थायी स परमो मतः ॥
 अतोवेदांतभाष्यांते पद्यमेतन्निरूपितम् ॥ १२ ॥
 यतः प्राथमिको भावो ह्ययमेव हि दृश्यते ॥
 एतद्भावेन भगवानाविर्भूतो विराजते ॥ १३ ॥
 स भावः कथितस्तत्र यशोदायाः सुतोद्ववत् ॥
 इति पद्ये तद्विशिष्टः स्थायिभावो निगद्यते ॥ १४ ॥
 यमालंब्याऽखिलानां हि भावानामिह चोद्ववः ॥
 स एव स्थायिभावोऽसौ गूढभावो निरूप्यते ॥ १५ ॥
 तदंक्रुस्तदुत्पन्नः कामात्मा ह्यधिदेवतम् ॥
 तद्गतो यो रसः प्रोक्तस्तदेतन्नित्यं पुनः ॥ १६ ॥
 मिलितं कृष्णशब्दार्थो भावात्मा मन्मथो रसः ॥

तल्लक्षणात्स शृंगारः साकारः श्रुतिबोधितः ॥ १७ ॥
 भावेनांतःस्थितेनैव पोष्यतेऽतर्गतो रसः ॥
 अतो हि स्वामिनीभावे रसात्मपरिपोषणम् ॥ १८ ॥
 इयमेव हरेर्लीला सर्वगूढा निरूप्यते ॥
 यदंतःस्थितरूपेण भावैर्विक्रीडनं हृदि ॥ १९ ॥
 तद्विशिष्टः प्रभुः कृष्णशब्दार्थः परिभाव्यताम् ॥
 एवंविधार्थवन्नाम मद्भावि सततं स्थिरम् ॥ २० ॥
 प्रकाशयतु मच्चित्ते स्वामिनीभावभावनम् ॥
 यद्यप्ययोग्यतैवास्ति मयि तत्फलभावने ॥ २१ ॥
 तथापि निश्चयश्चित्ते नाममाहात्म्यदर्शनात् ॥
 यतस्तन्निःसृतं नाम कृष्णचंदाननाननात् ॥ २२ ॥
 आदिदैविकमित्येव दोषदूरीकृतिक्लमम् ॥
 अयोग्ययोग्यतासिद्धिकारणं तत्स्वतः सदा ॥ २३ ॥
 इति विज्ञाय तन्नाम ग्राह्यं रसनया सदा ॥
 मनसा भावनीयोर्यः श्रीमदाचार्यसंश्रितैः ॥ २४ ॥
 इति श्रीदासानुदासविरचितं कृष्णशब्दार्थनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ गर्वापहाराष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्थूलं विलोक्य वपुरात्मभुवां समूहं जायां धनानि
 कुपथे पतितानि भूयः ॥ किं तोषमेपि मनसा सकलं
 समाप्ते पुण्ये वृथा तव भविष्यति मूढबुद्धे ॥ १ ॥
 ईशं भजांघ्रिं विनियुंक्ष्व धनानि तत्र साधून्समर्च्य परि-
 पूजय विप्रवृन्दम् ॥ दीनान् दयायुतदृशा परिपश्य
 नित्यं नेयं दशा तव दशाननतो विशिष्टा ॥ २ ॥
 धनानि संगृह्य रसं विगृह्य निगृह्य लोकं परिगृह्य
 मोहे ॥ देहं वृथा पुष्टमिमं विधाय न साधवो मूढ-
 सभाजिताः किम् ॥ ३ ॥ न नम्रता कृष्णजनेतिकृ-
 र्मधने परं नैव दयाऽतिदीने ॥ कुटुम्बपोषैकमते सदा
 न ते विधेहि बुद्धौव विमर्षमन्तः ॥ ४ ॥ नैते हया
 नैव रथा न चोष्ट्रा न वारणा नेतरवाहनानि ॥ विहाय
 देहं समये गते ते परंप्रपातस्य तु साधनानि ॥ ५ ॥
 कृष्णस्य मायामवगत्य माया समूढतांतं हृदये विधाय ॥
 तदर्थमेवाखिललौकिकं ते विदेहि रे वेदिकमप्यशे-
 पम् ॥ ६ ॥ आयुः प्रयाति न हि याति सुतादिगत्मा
 रायोऽखिला अपि विहाय मृतं व्रजन्ति ॥ इत्थं विचिंत्य

विषयेषु विसृज्य शक्तिं भक्तिं हरेः कुरु परां करुणा-
र्णवस्य ॥ ७ ॥ विधाय महदाश्रयं समवहाय सक्तिं
सृतेर्निधाय चरणांबुजं हृदि हरेः सुखं संविश ॥
किमर्थमतिचंचलं प्रकुरुपे मनः संपदो विलोक्य न
हिताश्रलाः सुखयितुं क्षमा दुर्मद ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं गवामहाराष्ट्रकं संपूर्णम् ।

अथ मार्गस्वरूपनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वमार्गः सर्वथा ज्ञेयः सर्वेभ्योऽतिविलक्षणः ॥
तत्स्वरूपं तु दुर्ज्ञेयं स्वसामर्थ्येन सर्वथा ॥ १ ॥
इति चिंताकृपायुक्तः कृष्णः स्वास्यं चकार ह ॥
प्रकटं सर्वसामर्थ्यसहितं विधिवद्भुवि ॥ २ ॥
स्सो वै स इति श्रुत्या कृष्णो भावात्मको मतः ॥
तथा तदास्यं मंतव्यं भक्तानुभवतोऽनुगैः ॥ ३ ॥
तेन भावात्मको मार्गः सर्वोऽपि प्रकटीकृतः ॥
मुख्यो हि ब्रह्मसंबन्धः स भावात्मक एव हि ॥ ४ ॥
भावो विवाहतो नार्या यथा स्वपुरुषे भवेत् ॥
तथा मम पतिः कृष्ण इति संबन्धतोऽत्र हि ॥ ५ ॥

यथा स्वभर्तृसंबंधे तस्या निर्दुष्टता तथा ॥
 भगवद्भावसंबंधे देहास्वात्मवतामिह ॥ ६ ॥
 चांडाली चेद्राजपत्नीत्यादिना प्रभुणोदितम् ॥
 पूर्वदोषस्तदा नैव संबंधः प्रतिबंधकः ॥ ७ ॥
 तस्यायं धान्यसंबंधे तदनुच्छिष्टभक्षणे ॥
 स्वस्वामिभुक्तदाने च स्वदेहादन्ययोगतः ॥ ८ ॥
 महान्दोषस्तथाऽत्रापि मंतव्यं भगवज्जनैः ॥
 यथा मध्यस्थिताभिः साऽर्पयत्यात्मानमुत्तमम् ॥ ९ ॥
 तथा संबंधिभिः कृत्वा सर्ववस्तु समर्पयेत् ॥
 स्वानन्यतानुसंबंधाभावो बाधक इष्यते ॥ १० ॥
 यथा संबंधिभिः साकं स्वपातिव्रत्यरक्षणम् ॥
 तथाऽत्र ब्रह्मसंबंधचित्तनं तादृशैर्जनैः ॥ ११ ॥
 अतस्तत्रैव हि स्थेयं यत्र तत्संगसंभवः ॥
 ते दुर्लभाः खलु कलौ तान् परामृश्य संवसेत् ॥ १२ ॥
 अतः स्थेयं हरिस्थाने इति प्रभुवचः स्फुटम् ॥
 यतो भावः सुसंरक्ष्यो वर्धनीयश्च सर्वथा ॥ १३ ॥
 सजीवभावो वचनेव्यावृत्तिरहितैः सदा ॥
 प्रेमासक्तिव्यसनतां लभते भजनक्रमात् ॥ १४ ॥
 तदर्थं सेवना प्रोक्ता साऽपि भावात्मिका पुनः ॥

तत्प्राप्यफलरूपोऽपि प्रभुर्भावात्मको मतः ॥ १५ ॥
 तल्लीलाऽपि तथाभूता मंतव्या रसकोविदैः ॥
 तस्माद्यदेव स्वाचार्यचरणैकप्रकाशितम् ॥ १६ ॥
 भावात्मकं हि वेत्तव्यं विद्वद्भिस्त्रि सर्वथा ॥
 यथा मूलं ततो जातं कार्यं चापि तथा भवेत् ॥ १७ ॥
 स्वाचार्यास्तत्कृतो मार्गस्तत्प्राप्य पुरुषोत्तमः ॥
 सर्वमत्युष्णभावाढ्यमिति मंतव्यमुत्तमैः ॥ १८ ॥
 स्वाचार्यशरणैर्जातवरणैर्भगवज्जनैः ॥
 एतावानेव विज्ञेयः सिद्धांतोऽत्र विचक्षणैः ॥ १९ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितो मार्गस्वरूपनिर्णयः समाप्तः ।

अथ स्वमार्गीयकर्तव्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीवल्लभाचार्यकृपया विनिरूप्यते ॥
 सन्मार्गनिष्ठकर्तव्यं स्वसंतोषाय सर्वथा ॥ १ ॥
 सेव्यः कृष्णः सदानंदो भक्तैरुहृदयाश्रयः ॥
 तद्भावात्मा तथाभूतः सर्वलीलायुतः सदा ॥ २ ॥
 अनुरागस्त्रिधा लोके श्रवणादर्शनात्तथा ॥
 तासां यः सहजो रागः स एव भगवानजः ॥ ३ ॥
 नंदस्य भवने जातः सुखदानाय मूलले ॥

तत्स्वरूपं तथा वक्तुं श्रुतयोऽपीह नेशते ॥ ४ ॥
 यतोऽभिवृत्तिर्वचसां मनसा सहरूपता ॥
 किञ्चिदाचार्यचरणप्रसादात्तन्निरूपितम् ॥ ५ ॥
 अर्थं बुद्ध्वा स्वबुद्ध्यैव मया किञ्चिन्निरूप्यते ॥
 गोपिकानामेव भावः स यशोदांकसंस्थितः ॥ ६ ॥
 यशोदाऽपि च तद्भावरूपैवेति विबुध्यताम् ॥
 नन्दस्तदीयास्तद्भूमिस्तद्गृहं तद्धनं च तत् ॥ ७ ॥
 तदुत्सवस्तथा सर्वं तत्र तद्भाव एव हि ॥
 सोऽतिगुप्तो वहिः स्थातुं न शक्नोतीति मेलनम् ॥ ८ ॥
 पूर्वरूपेण नैवास्ति ततो भेदनिरूपणम् ॥
 उत्पत्तिः केवलस्येति स्पष्टं नैव निरूपिता ॥ ९ ॥
 अतो हि गोपिकाभावः सामग्रीसहितस्तथा ॥
 प्रकटः सन्त्रजे चक्रे लीलां स्वानन्दरूपिणीम् ॥ १० ॥
 अवतारचरित्रं यत्पूतनामारणादिकम् ॥
 प्रादुर्भूय स्वयं कृष्णः पुनः सर्वं चकार ह ॥ ११ ॥
 तदेव रूपितं सर्वं तत्र प्रकरणोत्तमे ॥
 कस्याश्रित्पूतनायंत्या इति संदर्भतस्तथा ॥ १२ ॥
 अतो हि भावरूपत्वं लीलामात्रस्य युज्यते ॥
 यथा श्रुत्या गुणद्वाराऽगुणवानपि रूप्यते ॥ १३ ॥

तथा भागवतेनापि सहजं तन्निरूप्यते ॥
 अवतीर्णचस्त्रिण विभेदज्ञापनं तयोः ॥ १४ ॥
 तदपि श्रीमदाचार्यकृपयैव विबुध्यते ॥
 तस्य सेवैव कर्तव्या भावसेवा हि मानसी ॥ १५ ॥
 स भावो दुर्लभस्तस्य कथं सेवा भवेदिह ॥
 इति चेत्तत्र युज्येत समाधानमिदं पुनः ॥ १६ ॥
 भावो हि सहजः सिद्धः स्वामिनीष्वेव सर्वथा ॥
 तस्य चान्यस्थितस्यात्र कथं हृद्यागतिर्मवेत् ॥ १७ ॥
 न वा तथाविधाऽन्येषां योग्यता तेन कल्प्यताम् ॥
 अतस्तासां प्रसादेन कथंचित्तु भवेदपि ॥ १८ ॥
 हरेरिव नरस्यास्य कठिनं तत्प्रसादनम् ॥
 तस्मात्कृपानिधिः कृष्णः स्वास्यमाविश्वकार ह ॥ १९ ॥
 स्वामिनीहृदयस्थस्य भावरूपस्य यन्मुखम् ॥
 भावाग्निरूपं तद्राज्यं स भावो विरहात्मकः ॥ २० ॥
 तद्दानाय तदात्मा स्वसान्निध्यफलभावनः ॥
 अस्मत्प्रभुः कदा श्रीमदाचार्यः शिरसि स्थितः ॥ २१ ॥
 तन्निवेदनतस्तस्य सन्निधानाद्भवेदसौ ॥
 भावस्तथाविधो मुख्यसेवासाधनतां गतः ॥ २२ ॥
 तत्सिद्धिर्गोकुलाधीशे सर्ववस्तुसमर्पणात् ॥

तत्सिद्ध्यति स्वसर्वस्वविनियोगेन सर्वथा ॥ २३ ॥
 तदर्थं कायिकी सेवा तनुवित्तयुतोदिता ॥
 एवं तन्मानसः सर्वं कुर्वन् चिंताविवर्जितः ॥ २४ ॥
 सेवापरस्तथा कुर्वन्वियोगानुभवं हृदा ॥
 सेवानवसरे यद्ब्रह्मोच्चारणगते हरौ ॥ २५ ॥
 संन्यासेन विधेया स्यादनुभूतिः परा पुनः ॥
 आत्यंतिकवियोगस्य परा काष्ठा फलस्य सा ॥ २६ ॥
 एवं विज्ञाय विधिना विहिताशः सदादृतः ॥
 आश्रित्य बल्लभाचार्याश्रितं तिष्ठेत्समाहितः ॥ २७ ॥
 इति श्रीबल्लभाचार्यप्रसादेन निरूपितम् ॥
 संतां संतोषतः स्वांते स्थापनीयं प्रयत्नतः ॥ २८ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गीयकर्तव्यनिरूपणं समाप्तम् ॥

अथ श्रीमत्प्रभोः सर्वांतरत्वनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रपंचो भगवत्कार्यस्तथा नित्यस्तदात्मकः ॥
 सर्ववेदांतवेद्यो हि तदंतःस्थितरक्षकः ॥ १ ॥
 कूटस्थः सच्चिदानंदोऽव्यक्तो व्यक्तसमाश्रयः ॥

पुरुषोत्तमरूपांग्रितल्लोकस्तस्य चासनम् ॥ २ ॥
 तदंतःस्थो लोकवेदप्रथितः पुरुषोत्तमः ॥
 सरसात्मतया प्रोक्तः शृंगारः सर्वसंमतः ॥ ३ ॥
 स द्विधा संगविहाभ्यामित्येव प्रतीयते ॥
 संयोगात्मा यथानंदाकारः श्रुतिनिरूपितः ॥ ४ ॥
 सर्वलीलादिसामग्रीसहितो भक्तसंयुतः ॥
 तदंतःस्थो वियोगात्मा मंतव्यश्च तथाविधः ॥ ५ ॥
 तस्य या काचिदेवास्ति सामग्री सापि तादृशी ॥
 तद्रूपांशुभवोऽप्यत्रैन्द्रियैरपि तथाविधैः ॥ ६ ॥
 भावात्मकत्वाद्वृषस्य तस्य सेवापि मानसी ॥
 तत्संयोगोऽपि भावेन लीलाभिर्विरहात्मनः ॥ ७ ॥
 सर्वांतरं चैतदेव रूपं सद्भिर्विबुध्यताम् ॥
 श्रीमदाचार्यचरणैः श्रुतिसारं प्रकाशितम् ॥ ८ ॥
 तदर्थं ब्रह्मसंबन्धो भावः सेवाधिकास्मृत् ॥
 भावेन भावसेवायां भावरूपस्य मत्प्रभोः ॥ ९ ॥
 यः सर्वांतर्गूढभावः स्थायी कृष्णो निरूपितः ॥
 तत्प्राप्तिर्भावसंप्राप्तिर्नान्यदित्येष निश्चयः ॥ १० ॥

इति श्रीहस्तिनामविरचिनं श्रीपद्मभोः सर्वान्त-

निरूपणं समाप्तम् ।

अथ श्रीपुरुषोत्तमस्वरूपाविर्भाव- निर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ स्वाचार्यचरणावलंबनबलान्मया ॥
 पुरुषोत्तमरूपाविर्भावे किञ्चिन्निरूप्यते ॥ १ ॥
 रसात्मकः श्रुतिशिरःसिद्धः स पुरुषोत्तमः ॥
 रसः शृंगार एवास्ति नाटयसिद्धांतसंमतः ॥ २ ॥
 अन्येषु रसता नैव मन्यते भरतादयः ॥
 शृंगाररससंबन्धादन्येऽपि स्यू रसा इति ॥ ३ ॥
 यथैवोपकृतिः सर्वा महतां स्वर्णनिर्मिता ॥
 शृंगारस्य तथा कार्ये रसा एवोपयोगिनः ॥ ४ ॥
 स एव श्रुतिवाक्यैकवाक्यताबलतः स्फुटः ॥
 साकारः सच्चिदानंदो विरुद्धाखिलधर्मधृक् ॥ ५ ॥
 रूपवानखिलाधारोऽनंतशक्तिः स्वभावतः ॥
 अप्राकृतनिजानंदरूपदेहेंद्रियादिकः ॥ ६ ॥
 स शास्त्रे द्विविधः प्रोक्तः संयोगो विरहस्तथा ॥
 रसे यथा तास्तम्यं संयोगादिरहे तथा ॥ ७ ॥
 तत्स्वरूपेऽपि मंतव्यं भक्तानुभवतः स्फुटम् ॥

पूर्वोऽखिलस्य शास्त्रीयक्रियाधारस्तथोत्तरः ॥ ८ ॥
 भावात्मा भावरूपैकक्रियामात्राश्रयः स्मृतः ॥
 लोकवेदप्रसिद्धो हि पूर्वस्तस्मात्तथामतः ॥ ९ ॥
 श्रुतिसिद्धाखिलब्रह्मधर्माधारो जगत्कृतिः ॥
 चतुर्व्यूहादिसहितः सर्वाश्चर्यमयो हरिः ॥ १० ॥
 उत्तरो गूढभावत्वाद्भक्तैकहृदयस्थितः ॥
 अनुभूतिप्रमाणैकवेद्यो मानांतरातिगः ॥ ११ ॥
 अनंतकोटिलीलानामाश्रयो नित्यनूतनः ॥
 प्रकृते सर्वरूपेण प्रादुर्भावो हरेर्मतः ॥ १२ ॥
 व्यवस्था तत्र रचिता श्रीमदाचार्यपंडितैः ॥
 लोकवेदप्रसिद्धस्तु व्यूहयुक्तो हरिस्तथा ॥ १३ ॥
 ब्रह्मदेवगृहे जातो वाक्यसत्यत्वसिद्धये ॥
 व्यूहत्रयस्य तत्रास्ति कार्यं तद्धि निरूपितम् ॥ १४ ॥
 तत्रातएव व्यूहानामाविर्भावोऽपि रूपितः ॥
 वासुदेवस्य कार्यं तु ब्रजेऽप्यस्ति न संशयः ॥ १५ ॥
 पूतनादिमहादैत्यमुक्तिदानान्निरूप्यते ॥
 अग्रे राजन्यदैत्यांशमारणं यन्निरूपितम् ॥ १६ ॥
 तत्संकर्षणरूपेण भूभारहरणं मतम् ॥
 अतो हि वासुदेवाख्यः शुद्धसत्त्वात्मकः परः ॥ १७ ॥

आविर्भावाय कृष्णस्य प्रादुर्भासीदितिर्यते ॥
 भावात्मा तु भवत्येव शुद्धे सत्वे स्वयं प्रभुः ॥ १८ ॥
 इति बोधयितुं वासुदेवोत्पत्तिर्निरूपिता ॥
 तमादाय शुकेनोक्तमुत्पन्न इति सिद्धवत् ॥ १९ ॥
 स्तन्योत्पत्तिश्च तेनैव न प्रभोर्भावरूपतः ॥
 इयमेव खल्वुत्पत्तिः शुद्धे सत्वे स्थितिर्हरेः ॥ २० ॥
 आविर्भावे तदेवात्र मन्नाथैरुपवर्णितम् ॥
 अन्यथा भावरूपस्य का वाच्योत्पत्तिश्चिदिता ॥ २१ ॥
 अत आत्मन उत्पन्न इति नन्दमतिस्तदा ॥
 युज्यते नान्यथा साक्षादुत्पन्ने मतिवर्णनम् ॥ २२ ॥
 कथं च विवृतावस्मदाचार्याणां हि युज्यते ॥
 वासुदेवस्तु भक्तानामन्तःकरणमूर्तिमान् ॥ २३ ॥
 तमादौ स्वाश्रयीकृत्य भावात्मा व्यक्तां गतः ॥
 अत उत्सवगीतेषु सोऽजनत्वेन कीर्तितः ॥ २४ ॥
 विवृतं च तथा ताभिर्ज्ञातमित्यस्मदीश्वरैः ॥
 एतदेवोक्तमाचार्यैर्मायया सह सूर्यया ॥ २५ ॥
 नन्दगेहे मूलरूपः स जातः पुरुषोत्तमः ॥
 एतस्यैव प्रभोः पूर्वरूपस्यानकदुन्दुभेः ॥ २६ ॥

गृहेऽवतारश्चाद्यो हि नन्दगेहे समागतः ॥
 स एव गतिसिद्ध्यर्थं बभूव प्राकृतः शिशुः ॥ २७ ॥
 यशोदोत्संगललितमूलप्रतिकृतित्वतः ॥
 गमनानन्तरं तत्र भावरूपेण योजनम् ॥ २८ ॥
 अतएव हि संयोगवियोगानुभवो मतः ॥
 केवलस्तु ततः पश्चात्पूर्वस्मिन्मथुरां गते ॥ २९ ॥
 वासुदेवोऽपि तत्रास्ति सर्वमेकीभवत्तदा ॥
 ज्ञानिनामपि भक्तानां मोहमुत्पादयत्यतः ॥ ३० ॥
 एवं सर्वचरित्राणां सन्निवेशोऽपि सेत्स्यति ॥
 अतो भावात्मनो लीला क्वचिदेव निरूपिता ॥ ३१ ॥
 यद्वाङ्मनेत्यादिपद्येष्वेषा भावात्मिका मता ॥
 एवं विज्ञेयमखिलं श्रीमदाचार्यसंश्रितैः ॥ ३२ ॥
 जीवाशक्यं सर्वथैव यद्यप्येतन्निरूपणम् ॥
 तत्प्रसादप्रभावेण हरिदासेन रूपितम् ॥ ३३ ॥
 इति कृष्णस्वरूपस्याविर्भावोऽत्र विवेचितः ॥
 विज्ञाय तं तदीयास्तन्निवृद्धाः संभवंतु हि ॥ ३४ ॥

इति श्रीहरिदासचरितः श्रीपुरुषोत्तम-
 स्वरूपाविर्भावनिर्णयः समाप्तः ।

अथ स्वमार्गीयसेवाफलरूपनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीवल्लभाचार्यमार्गसर्वस्वरूपिणी ॥

सेवा ससाधना सर्वा रूप्यते सनिदर्शना ॥ १ ॥

चेतस्तत्प्रणवं सेवा मानसी फलरूपिणी ॥

प्रोक्ता निरोधरूपा सा ब्रजस्थेष्वेव दृश्यते ॥ २ ॥

प्रमेयवलजस्तेषु निरोधः प्रभुणा कृतः ॥

तत्स्वरूपं तु भावेनानुभावस्तु तदात्मनः ॥ ३ ॥

भावस्तु विप्रयोगेण तापक्लेशैर्विचारणम् ॥

तदोद्भवः प्रभोस्तत्र हृदये स्याद्रसात्मनः ॥ ४ ॥

बाह्यास्फूर्तो वियोगेन रसे हृदयदेशगे ॥

रसात्मकप्रभोस्तत्र प्रादुर्भावः स्वतो भवेत् ॥ ५ ॥

तेनैव प्रभुणा सर्वलीलानुभवतो हृदि ॥

रसात्मकस्वरूपस्य स्थितिर्लोकालिकी भवेत् ॥ ६ ॥

एवमेव स्थितिर्ज्ञेया स्वामिनीहृदयेषु हि ॥

सैवास्मदाचार्यवर्यैर्नमामित्यत्र रूपिता ॥ ७ ॥

स्वतंत्रभक्तास्ते वाच्या येष्वेवं भगवत्स्थितिः ॥

एवमेव हि तद्भक्तेः स्वातंत्र्यं नान्यथा भवेत् ॥ ८ ॥

यतो न हि प्रभोस्तत्र वहिः प्राकट्यमिष्यते ॥

स्वतंत्रा भक्तिरधुना ब्रजस्त्रीष्वेव दृश्यते ॥ ९ ॥
 रासस्थासु तथान्यत्र स्थापिता स्वमुखांबुजे ॥
 तदाश्रयवतां नृणां तत्कृपातो भवत्यपि ॥ १० ॥
 यतो भगवा प्रोक्तं तान्प्रत्येव समर्पणम् ॥
 श्रीमत्प्रभोस्तु तदानमाचार्येभ्यो न संशयः ॥ ११ ॥
 अन्येषां तत्कृपातस्तु भविष्यति न संशयः ॥
 कृपा हि मार्गरुच्यैव निश्चिता भवति ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 तत्रादावधिकारत्वात्प्रथमं यत्समर्पणम् ॥
 तदाचार्येभ्य एवोक्तमतस्तद्वारकं फलेत् ॥ १३ ॥
 अतस्तेभ्यस्तद्विधाय प्रेमसेवां प्रसाधयेत् ॥
 तस्याधिकाररूपत्वादाधिकारिकरूपिणी ॥ १४ ॥
 तनुवित्तयुता सेवा समर्पणफला हि सा ॥
 समर्पणं तु भवति विनियोगेन सार्थकम् ॥ १५ ॥
 विनियोगाद्भवेदेव प्रेमासक्त्यादि चाखिलम् ॥
 कृपाविशेषाद्यसनं प्रपंचे विस्मृते भवेत् ॥ १६ ॥
 अयमेव निरोधो हि मानसी सेवनापि वा ॥
 आसक्तेर्यसनादौ तु कारणत्वं हि गम्यते ॥ १७ ॥
 प्रपंचविस्मृतिस्तत्र सुलभाऽऽसक्तितो भवेत् ॥
 एतदेव स्वामिनीषु प्रमुणा विहितं पुरा ॥ १८ ॥

दृष्टान्तार्थक्रमेणैव तत्सर्वमिह रूप्यते ॥
 प्रादुर्भूय स्वयं नन्दगेहे तासां समर्पणम् ॥ १३ ॥
 कारयित्वा स्वयं तत्र लीलां कुर्वन्बभौ प्रभुः ॥
 आत्मानं भूषयांचक्रुस्तियत्रोक्तं समर्पणम् ॥ २० ॥
 यावत्प्रभोः समर्थत्वं सुखदाने भवेत्पुनः ॥
 समर्पणफलं तावत्तापक्लेशो निरूपितः ॥ २१ ॥
 आविर्भावो हि बाल्येऽपि स्वेष्टरूपस्य तेन हि ॥
 सर्वाभिरग्रे भाव्याभिर्लीलाभिः सुखसंभवः ॥ २२ ॥
 यद्दृग्गनेत्यादिभिस्तु तदेव विनिरूपितम् ॥
 अग्रे क्रमेण सर्वोऽपि निरोधः सुनिरूपितः ॥ २३ ॥
 निरोधेऽपि न यास्विच्छा तासां मुक्तिर्निरूपिता ॥
 अंतर्गृहगतानां तु तथा देहविधारणम् ॥ २४ ॥
 प्रविच्छातः स्वतो नेति स्थापयित्वेति चोदितम् ॥
 मुक्तिस्तु प्रभुणा स्वस्मिन्नित्यसंयोजनं स्वतः ॥ २५ ॥
 संयोगानुभवार्थं हि ततो निष्कासनं क्वचित् ॥
 अनुभूय तया लीलास्तत्स्वरूपे व्यवस्थितिः ॥ २६ ॥
 फलभक्तिस्ततो भिन्ना प्रभोर्मक्तहृदि स्थितिः ॥
 यावल्लीलाकृतिर्नित्यपूर्वरूपनियोजनम् ॥ २७ ॥
 आत्यंतिको वियोगोऽयं सर्वत्र विनिरूपितः ॥

एतत्फलं तु बहुधा सेवायामपि सर्वथा ॥ २८ ॥
 दानसाध्यमतः प्रोक्तं दाने चाद्य इति स्फुटम् ॥
 दानमाननवहेस्तु प्राहुर्भावाद्धिनिश्चितम् ॥ २९ ॥
 तदाश्रयः सदा कार्यः सर्वभावेन सर्वथा ॥
 भविष्यति तदेकात्मविश्वाससयुजां नृणाम् ॥ ३० ॥
 कृपासाध्यमतः सर्वं तथा चेन्न कृपा भवेत् ॥
 मुक्तिरेव फलं तस्य सायुज्यमिति निश्चयः ॥ ३१ ॥
 सायुज्यमक्षरे नैव किं तु तत्पुरुषोत्तमे ॥
 भक्तिमार्गफलेष्वेतन्मध्यमं फलमीर्यते ॥ ३२ ॥
 सायुज्यकाम्ययेत्यादिनिबन्धेऽपि निरूपितम् ॥
 भक्तेर्दुर्लभता प्रोक्ता दुर्लभेति न सोच्यते ॥ ३३ ॥
 तस्मात्कृपातारतम्यात्फलमुक्तमनेकधा ॥
 फलद्वयाधिकारो हि योग्यगेहादिकं पुनः ॥ ३४ ॥
 भक्तिमार्गीयसेवायाः साधारणकृपाफलम् ॥
 फलत्रयेऽपि नैवास्ति कालादिकनियम्यता ॥ ३५ ॥
 एवं विज्ञाय च फलं फलसेवाश्रितैर्जनेः ॥
 फलदाचार्यवरणौ शरणाक्रियतां सदा ॥ ३६ ॥

इति श्रीहरिदामार्गिणः स्वमार्गीयसेवाफलरूप-
 निर्णयः समाप्तः ।

अथ पुष्टिमार्गीयस्वरूपनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीबलुभाचार्यचरणाब्जप्रसादतः ॥
 क्रियते पुष्टिमार्गीयप्राप्यरूपविनिर्णयः ॥ १ ॥
 शृंगाररससंस्थानं स्थायिभावः प्रभुर्मतः ॥
 रसो निरूपितः शास्त्रे यादृशस्तादृगेव हि ॥ २ ॥
 नृत्यबंधादिभिर्बोध्यः क्रिया तत्रापि कारणम् ॥
 क्रियया नृत्यबंधाद्यैः शास्त्रादुद्रेकतोऽपि च ॥ ३ ॥
 उदोद्धयः स्वामिनीभावः सोऽस्माकं मन्मथः प्रभुः ॥
 गूढभावो हृदि स्थायी स्त्रीभावात्मा कृपाकरः ॥ ४ ॥
 सुखरूपस्तु तत्पश्चात् भावी तदनुभावकः ॥
 भक्तसंबंधजनितस्तद्भोक्ता प्रभुरुच्यते ॥ ५ ॥
 कामारुख्यं सुखमुत्कृष्टमित्यत्र विनिरूपितम् ॥
 तस्य भावैकभोग्यत्वाद्भोक्तृत्वमुपपद्यते ॥ ६ ॥
 अतिगूढः स भगवानेवं ज्ञेयः कृपाबलात् ॥
 तदाश्रितेः सदा सिद्धेः सेव्यश्च प्रीतिसेवया ॥ ७ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं पुष्टिमार्गीयस्वरूपनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गीयस्वरूपस्थापनप्रकारः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

समानीय स्वयं हृद्गान्मूर्तिं सर्वांगशोभानाम् ॥
 कृष्णस्य बाल्यकैशोरवस्थापन्नां विशेषतः ॥ १ ॥
 बाल्यस्यैकाकिनीमन्यां सद्वितीयामथापि वा ॥
 यतो मूलचरित्रं हि बाल्यकैशोरयोः कृतम् ॥ २ ॥
 स्नापयित्वा तु विधिवत्पंचामृतजलादिभिः ॥
 शंखेन च ततः पश्चाच्चंदनेनानुलेपनम् ॥ ३ ॥
 पुनरुष्णजलेनापि स्नापयित्वा तदुत्तमम् ॥
 संप्रोक्ष्य सूक्ष्मवस्त्रेण स्थापयेदासनोपरि ॥ ४ ॥
 प्रार्थयित्वा निजाचार्यान्ध्यात्वा तद्भूदयस्थितम् ॥
 भावात्मकं प्रभो रूपं सर्वलीलायुतं सदा ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीसहस्रसंसेव्यं तापक्लेशयुतात्मना ॥
 बद्ध्वांजलिं तथाभूतः पठेच्च तदनंतरम् ॥ ६ ॥
 अव्यादजोऽग्निमणिमानित्यादिन्यासपूर्वकम् ॥
 विभाव्य स्वामिनीरक्षां प्रत्यंगे स्थापितांगुलिः ॥ ७ ॥
 रक्षामिपेण विहितं भावात्मस्थापनं प्रभो ॥
 स्वाचार्यसंश्रितेस्तद्वन्मूर्तावपि हरिस्थितिः ॥ ८ ॥

इदमेवोक्तमाचार्यैर्भक्तिमार्गप्रकारतः ॥

तत्र च स्थितमित्यादि स भावात्मा हरिर्मतः ॥ ९ ॥

पठित्वा तु त्रिरावृत्या शृंगारं रचयेत्तदा ॥

वस्त्रैराभरणैर्वापि प्रेम्णा सौंदर्यसूचकैः ॥ १० ॥

आस्तीर्य वस्त्रैर्विधिवदासनं तत्र भावयेत् ॥

तदुत्तरीयवस्त्राणि ततस्तामुपवेशयेत् ॥ ११ ॥

तद्दर्शनेति तत्रत्य पद्ययुग्ममुदीर्य च ॥

ततः सज्जीकृतं सम्यगोदनव्यंजनादिके ॥ १२ ॥

भावयित्वा तु तत्रत्य स्वामिनीविहितार्चनम् ॥

हृदि कृत्य निजाचार्यान् दैन्यवानेकतत्परः ॥ १३ ॥

स्वयं समर्पयेत्कायमाचार्यद्वारकं जनः ॥

तांबूलमुत्तमं दद्यादाचम्य प्रोक्ष्य चाननम् ॥ १४ ॥

तत उत्थाय च करौ संयोज्य विधिवत्पठेत् ॥

कृष्णाश्रयाभिधं स्तोत्रं प्रणमेहं ङवद्भुवि ॥ १५ ॥

अदंभः सर्वयापेक्षारहितः करुणापरः ॥

विचार्य वरणं श्रीमदाचार्यपदसंश्रयः ॥ १६ ॥

स्वसेवकाय शुद्धाय सततं प्रयतात्मने ॥

प्रयच्छेत्तत्स्वरूपं तु फलरूपतया पुनः ॥ १७ ॥

भक्तिमार्गस्थितैः श्रीमदाचार्यपदसंश्रयः ॥
 सेव्यमानं सदा भावैर्निरोधं साधयेद्भुवम् ॥ १८ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितः स्वमार्गीयस्वरूपस्थापनप्रकारः समाप्तः ॥

अथ श्रीमत्प्रभोश्चितनप्रकारः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जप्रसादतः ॥
 स्वमार्गसेव्यरूपस्य चिंतने रीतिरुच्यते ॥ १ ॥
 विपिने विपिने वृक्षलतादिषु विशेषतः ॥
 परिभ्रमंती विरहे विकला गोपबालिका ॥ २ ॥
 विस्रस्तवसना शुष्करसना रसनायका ॥
 विकीर्णकेशा सद्गुणा नाथ नाथेति वादिनी ॥ ३ ॥
 चलत्पदयुगा दुःखान्मुहुर्मीलितलोचना ॥
 लसल्लक्ष्मपदांभोजचिह्नदर्शनकातरा ॥ ४ ॥
 दृष्टदामिविशिखा निःश्वासग्रहाणात्परा ॥
 धरणीपतिताऽत्यंतविरहाकुलचेतना ॥ ५ ॥
 हृदि प्रादुर्भवद्भावदृष्टगोकुलनायका ॥
 नाथोत्थापय मामेवं मुहुर्विक्रववादिनी ॥ ६ ॥
 विचाररहिता चित्तर्चिताकुलितमानसा ॥

मनोजगूढभावात्मप्रियप्राकट्यकांक्षिणी ॥ ७ ॥
 समस्तलीलानुकृतिकृतिस्वप्रियभावुका ॥
 कोटिकंदर्पलावण्यभावरूपप्रियाश्रया ॥ ८ ॥
 नित्यलीलाश्रया नित्यरतिसेवनतत्परा ॥
 परमाद्रितमप्रेमक्लिन्नहृत्पंकजादरा ॥ ९ ॥
 भावनीया नित्यमेवंभूता भस्वामिनी हरेः ॥
 तदेकहृदयस्थायी तद्भावः कृष्ण एव हि ॥ १० ॥
 लीलासहस्रवलितः सामग्रीसहितस्तथा ॥
 भावनीयः सदानंदः सदानंदादिलालितः ॥ ११ ॥
 इदमेवोक्तमाचार्यैः सिद्धांतस्य निरूपणे ॥
 आत्मानंदसमुद्रस्थं कृष्णमेवेति यद्वचः ॥ १२ ॥
 तदाशयस्तु विवृतः कृष्णैव प्रभोर्मया ॥
 अवगत्य जनाः सर्वे चिंतयंतु हरिं सदा ॥ १३ ॥
 इति श्रीहस्तिनासवरचितः श्रीमत्प्रभोर्धितनमकारः समाप्तः ॥

तथाभूतव्रजश्रीमद्भोवर्धनविलासकृत् ॥
 यथा ह्यग्निसुतान्सर्वान्कृपया कोसलेंद्रतः ॥ २ ॥
 अनुगृह्य स्वरूपात्मभक्तावेशं विधाय च ॥
 तदा तद्रूपतापत्तिः मूललीलापरायणः ॥ ३ ॥
 यथा वा पूर्वरूपेऽपि स्वयमाविश्य सर्वतः ॥
 मूलरूपेण कृतवाँल्लीलास्तद्वत्स्वयं हरिः ॥ ४ ॥
 तथा श्रुतिषु सर्वासु भावात्मा स्वीयरूपताम् ॥
 संपाद्य मूलरूपेण रमते तादृशीषु वै ॥ ५ ॥
 आश्रयत्वं तथाभावे प्रभोस्तत्र तथाऽत्र हि ॥
 उभयोर्भावरूपत्वं मन्तव्यं ब्रह्मवादिभिः ॥ ६ ॥
 मुख्यशक्तिस्वरूपं तु स्त्रीभावो हरिरुच्यते ॥
 तत्र रुपंशः परा शक्तिर्भावांशः कृष्णशब्दितः ॥ ७ ॥
 यथा हि सर्वभावात्मा कृष्णः साऽपि च तादृशी ॥
 विशिष्टस्यैव सर्वेषां कृष्णस्य हृदयस्थितेः ॥ ८ ॥
 द्वयोर्मिलितयोर्वाच्यं मन्मथत्वमभेदतः ॥
 द्विपत्रत्वादसस्यालं वने द्वैविध्यमुच्यते ॥ ९ ॥
 एवं हि संशयः सर्वश्छेत्तव्यः प्रभुसंश्रितैः ॥
 विशिष्टे गोकुलाधीशरूपे सर्वत्र सर्वथा ॥ १० ॥
 इति श्रीहरिदासविर० मूलरूपसंग्रहनिराकरणं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गीयमुक्तिद्वैविध्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

जीवानां कृष्णसंबंधो भक्तिमार्गो विमोचनम् ॥
 स द्वेधा जीवविहितो भगवद्विहितस्तथा ॥ १ ॥
 जीवस्य कृष्णसंबंधो मार्गनिष्ठतया क्रमात् ॥
 प्रवेशः परमानंदे तद्धि सायुज्यशब्दितम् ॥ २ ॥
 कृष्णप्रवेशाद्या मुक्तिः सा सद्योमुक्तिरुच्यते ॥
 न तत्र भक्तसहितः कश्चिद्वै साधनक्रमः ॥ ३ ॥
 अत्यंतकृपया कृष्णो विशते स्वप्रमेयतः ॥
 तदैव तत्र भवति मुक्ततावेशनक्षणे ॥ ४ ॥
 अंतर्गृहस्थासु यथा पुण्यपापक्षयः क्रमात् ॥
 रासस्थासु तथावेशादभवन्मुक्तता क्षणात् ॥ ५ ॥
 अनेनैव प्रकारेण ज्ञातव्या मोक्षयोर्भिदा ॥
 जीवस्य भगवत्प्राप्तिः पूर्वा भगवतः परा ॥ ६ ॥
 अत एवास्मदाचार्यैरुक्तं संन्यासनिर्णये ॥
 वहिश्चेत्प्रकटः स्वात्मेत्यादिना मुक्तिलक्षणम् ॥ ७ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गीयमुक्तिद्वैविध्य-
 निरूपणं समाप्तम् ।

अथ भक्तिद्वैविध्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

भक्तिर्द्विधा पदांभोजवदनांबुजभेदतः ॥
 प्रथमा शीतला भक्तिर्यतः श्रवणकीर्तनात् ॥ १ ॥
 तत्रैव मुखसंबंधः सुलभा नारदादिषु ॥
 द्वितीया दुर्लभा यस्मादधरामृतसेवात् ॥ २ ॥
 तद्भावभावनारूपा विरहानुभवात्मिका ॥
 गोपसीमंतिनीनां च सा दत्ता हरिणा स्वतः ॥ ३ ॥
 तदर्थं करुणः कृष्णो भावात्मा स्वास्यमुत्तमम् ॥
 भावाभिरूपं जगति कृपयाऽऽविश्वकार सः ॥ ४ ॥
 श्रीवल्लभाख्यानाचार्यान् विश्वोद्धारकृते यतः ॥
 दर्शयित्वा स्ववदनं वचनामृतविंदुभिः ॥ ५ ॥
 वेणुनादैरिव स्वीयान्पाययित्वाऽधरामृतम् ॥
 मुखारविंदरूपां तां भक्तिं भावात्मिकां ददौ ॥ ६ ॥
 तथाविधस्ववदनभक्तिदानेन चाखिलान् ॥
 दैवजीवानंतरगान् कृतार्थान् विदधे हरिः ॥ ७ ॥
 एवंविधस्वरूपान् श्रीवल्लभाख्यान् कृपानिधीन् ॥
 आश्रितोऽहं विनिश्चित्य ऐहिके पारलौकिके ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं भक्तिद्वैविध्यनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गीयसाधनरहस्यम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमदाचार्यमार्गोऽयं निःसाधनकलात्मकः ॥
 तत्र तद्भावनां भावसाधनं तत्कृपावताम् ॥ १ ॥
 स भावः संगराहित्यात्र भविष्यति सर्वथा ॥
 संगस्य साधनं सर्वरागभावो मृहादिषु ॥ २ ॥
 रागाभावस्तु सततं सेवया तत्कृपावताम् ॥
 तत्कृपासाधनं सा तु भवेत्तत्तोषणेन हि ॥ ३ ॥
 तत्तोषणं तु तद्भक्तिभाववर्धनजो भवेत् ॥
 भावो हि मार्गसर्वस्वं कर्तव्यं तस्य रक्षणम् ॥ ४ ॥
 सेवापि सततं चित्ते भावनात्मा तदा भवेत् ॥
 निवेदनं तु स्मर्तव्यमिति यत्साधनं परम् ॥ ५ ॥
 तादृशैरिति वाक्येन संगस्तत्राप्यपेक्षितः ॥
 स एव साधनं संगो मोक्षोऽस्मिन्मार्ग एव च ॥ ६ ॥
 ममोत्तमेति वाक्येन तदभावे बृथाऽखिलम् ॥
 तस्मात्सर्वं परित्यज्य सत्संगेन सदा हरिम् ॥ ७ ॥
 सेवयेदांतरेणापि बाह्येन मनसा पुनः ॥
 स्वतःफलं हि तत्संगं विदित्वा विदधीत हि ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिदासरिचिनं स्वमार्गीयसाधनरहस्यं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गरहस्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

रसो वै स इति श्रुत्या रसरूपो निरूपितः ॥
 स मन्तव्यः स्वशास्त्रेण यथा सिद्धस्तथा पुनः ॥ १ ॥
 द्विधा पूर्वस्तु संयोगो विरहश्च तथोत्तरः ॥
 क्रियाप्रधानसंयोगे रसोद्बोधाय रूपिताः ॥ २ ॥
 भावास्तथोत्तरे युक्तस्वरूपमपि तादृशम् ॥
 भावात्मकं तु तत्प्राप्तिर्भावप्राप्तिर्न चेतरत् ॥ ३ ॥
 स भावः सर्वथा पूर्वदेहं स्वेनानिवर्त्य च ॥
 विदध्यान्नूतनं देहं सर्वसामर्थ्यसंयुतम् ॥ ४ ॥
 निष्प्रत्यूहं यथा तस्य वियोगानुभवो भवेत् ॥
 स एव शब्दितः सर्वग्रंथे रोधः प्रभुप्रियैः ॥ ५ ॥
 विरोधस्तस्य सततं प्रपञ्चस्मरणेन हि ॥
 तदभावो निरोधैकलीलया गुणगानजः ॥ ६ ॥
 दैन्यभावतयैव स्यात्सुलभा भावसंगतिः ॥
 ब्रह्मादिदुर्लभो भावः कथं साध्यो हि तादृशैः ॥ ७ ॥
 इति चिन्ताकृपायुक्तश्चकार प्रादुराननम् ॥
 तदाश्रयादिह प्रायः सर्वेषां तापसंभवः ॥ ८ ॥
 तापेन सर्वथा सर्वपरित्यागो भविष्यति ॥

परित्यक्तेऽखिले नूनं प्रपंचास्मरणं भवेत् ॥ ९ ॥
 तदस्मृतौ तदासक्तौ सर्वथैव भविष्यति ॥
 आसक्तौ व्यसने जाते परं किमवशिष्यते ॥ १० ॥
 बाधिका सैव सततं न दुर्लभतमा रतिः ॥
 अतो विधेयः सुधिया श्रीमदाचार्यसंश्रयः ॥ ११ ॥
 तस्मात्स एव मनुजैरनन्यैः साधनोज्झितैः ॥
 सर्वदा सर्वभावेन सेवनीयस्तदाश्रितैः ॥ १२ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गरहस्यनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गीयशरणसमर्पणसे- वादिनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ स्वकीयबोधाय मृक्षमरीत्या विचार्य च ॥
 स्वमार्गीयप्रकारोयं सर्वोऽपि हि निरूप्यते ॥ १ ॥
 गृहीत्वा नाम शरणं गत्वा सर्वं समर्प्य च ॥
 सेवासार्थकतासिद्धये देहादीनां तथा पुनः ॥ २ ॥
 अन्यत्राविनियोगाय क्रियतां ननु वित्तजा ॥
 तथा तु मानसी सिध्येत्सैवात्र फलरूपिणी ॥ ३ ॥
 सा प्रकारत्रयेणेति तेषां तन्मध्यया ततः ॥

फलत्वमिति ते प्रोक्ताः सेवायां तु फलत्रयम् ॥४॥
 सेवा तु सा समानत्वात्सैवांते न विलक्षणा ॥
 फलं नातः प्रकाराणां पश्चाद्भावितयोच्यते ॥ ५ ॥
 यादृशं वरणं तादृक्प्रकारापन्नसेवना ॥
 मानसी फलरूपेति तारतम्येन चोच्यते ॥ ६ ॥
 ते प्रकारास्तु विज्ञेया ग्रंथात्सेवाफलाभिधात् ॥
 अलौकिकं हि सामर्थ्यं सायुज्यं पुरुषोत्तमे ॥ ७ ॥
 वैकुण्ठादिषु सेवायाः शरीरमधिकारकृत् ॥
 एतावानेव मार्गेऽस्मिन्सूक्ष्मः सिद्धांतसंग्रहः ॥ ८ ॥
 तत्रादौ शरणं यातः किं कुर्यादिति चोच्यते ॥
 श्रीमदाचार्यमार्गीयगुरुणा शरणं गतः ॥ ९ ॥
 स्वामित्वेन हरिं-स्वं तु सेवकत्वेन भावयेत् ॥
 लौकिकं वैदिकं वाऽपि विदध्याद्भक्तिसिद्धये ॥ १० ॥
 नान्यमार्गाश्रयो नैव देशांतरसमाश्रयः ॥
 नैव तीर्थाश्रयो नैवाभिमतः कर्तृताश्रयः ॥ ११ ॥
 नैव मंत्रसमाधारो न च कर्मादिकाश्रयः ॥
 सर्वदोषनिवृत्त्यर्थं धर्मत्वेन हरौ दृशिः ॥ १२ ॥
 विवेकादेरभावेन दैन्येनार्थत्वभावनम् ॥
 स्वकामपूरणार्थाय पूर्णानन्दत्ववेदनम् ॥ १३ ॥

न साधनैर्भवेन्मोक्षो हरिरेव तदात्मकः ॥
 तदीयतायाः संपत्तौ मुक्तत्वेनैव चिंतनम् ॥ १४ ॥
 अत एव निराकांक्षा मोक्षतः कृष्णसेवकाः ॥
 देशादिसाधनं कृष्णः पुरुषार्थश्चतुर्विधः ॥ १५ ॥
 एवं मनसि सततं चिंतनीयं प्रयत्नतः ॥
 प्रायश्चित्तादिषु मतिर्न कार्या शरणं ब्रजेत् ॥ १६ ॥
 उपस्थितेषु दोषेषु सर्वेष्वथ विशेषतः ॥
 सुशक्येष्वप्यशक्येषु हरिं गतिमथ स्मरेत् ॥ १७ ॥
 अन्याश्रयो नैव कार्यो नैवान्यत्र स्वतो ब्रजेत् ॥
 प्रार्थना नैव कुत्रापि कर्तव्या भगवत्यपि ॥ १८ ॥
 अविश्वासो न कर्तव्यो ब्रह्मास्त्रस्य निदर्शनात् ॥
 लौकिके वैदिके वाऽपि कार्ये संगं विवर्जयेत् ॥ १९ ॥
 यथाकथंचित्कर्तव्ये भास्वत्तत्र भावनम् ॥
 सर्वत्र ममतां त्यक्त्वा सर्वं कार्यं प्रसाधयेत् ॥ २० ॥
 लोभं च हृदये नैव कुर्यात्प्राप्तं हि सेवयेत् ॥
 शरणस्यापि ये धर्मास्तत्सिद्धौ शरणं ब्रजेत् ॥ २१ ॥
 विवेकधैर्येऽपि सदा श्रीकृष्णाश्रयपोषके ॥
 तद्ग्रंथेभ्योऽवगत्यापि प्रयत्नाद्भृदि भावयेत् ॥ २२ ॥
 एवमाश्रितधर्मोऽयं संक्षेपेण निरूपितः ॥

आश्रित्य बल्लभाचार्यान्बुद्धैवं कृष्णमाश्रयेत् ॥ २३ ॥
 अतःपरं क्रमेणैव जीवः कृतसमर्पणः ॥
 तत्साधनाय सततं किं कुर्यादिति चोच्यते ॥ २४ ॥
 सेवासंस्काररूपत्वाद्विदध्यात्सेवनां सदा ॥
 ब्रह्मसंबंधिता जीवदेहसंबंधिवस्तुषु ॥ २५ ॥
 सर्वदोषविमुक्तत्वं स्वस्मिन्नपि विभावयेत् ॥
 सर्वथा सर्वदैवापि न चाद्यादसमर्पितम् ॥ २६ ॥
 तद्भक्षणे भवेदेवाब्रह्मसंबंधि वस्तुतः ॥
 सर्वत्र ब्रह्मसंबंधभावनानाश एव हि ॥ २७ ॥
 लौकिकं वैदिकं वाऽपि कुर्यात्सर्वं समर्पितम् ॥
 अतः सर्वेषु कार्येषु कुर्यादादौ समर्पणम् ॥ २८ ॥
 यथा समर्पणे योग्यं यत्तथा तत्समर्पयेत् ॥
 यज्ञादिषु विवाहादौ प्रदर्श्य निखिलं हरेः ॥ २९ ॥
 गृहीत्वैव तदादेशात्पश्चात्कार्याणि साधयेत् ॥
 न स्वार्थभुक्तं कृष्णाय समर्प्यमिति निश्चयः ॥ ३० ॥
 न सामिभोगः संप्राप्तो ह्यसमर्पितवर्जनात् ॥
 तथापि मानसं पूर्वपादाय च समर्पणम् ॥ ३१ ॥
 अभुक्तमप्यतो ब्रह्मसंबंधी विभ्रमात्पुरा ॥
 गृहीयादवशिष्टं तु प्रभवेऽपि समर्पयेत् ॥ ३२ ॥

तदर्थं वर्जितं भेदेनार्धमुक्तसमर्पणम् ॥
 असमर्पितवस्तूनामत्र सामान्यमुच्यते ॥ ३३ ॥
 मुक्तेत्यनेनात्र भोग्यो वस्तुभोगो निरूप्यते ॥
 स चोपयोगरूपो हि तस्माद्भेदो विबुध्यताम् ॥ ३४ ॥
 निवेदितपदार्थानां ग्रहणं मार्गभेदतः ॥
 पूजामार्गनिषेधानामत्रानवसरो मतः ॥ ३५ ॥
 एवं जन्मावधि नृणां भावनातो भविष्यति ॥
 सर्वत्र ब्रह्मसंबंधो गंगातोऽञ्जललेखिव ॥ ३६ ॥
 चिंतानिवेदिभिर्नैव नवरत्ने निरूपिताः ॥
 तत एवावगत्येह कार्या इति विनिश्चयः ॥ ३७ ॥
 ततो हि जातसंस्कारः सर्वचिंताविवर्जितः ॥
 साक्षिवत्तत्कृतिं पश्यन्सुखं सेवापरो भवेत् ॥ ३८ ॥
 सेवाविधिः समग्रोऽपि क्रमेणैव विलिख्यते ॥
 प्रकारोत्तमतः पूर्वं मूर्तो पूजा विधीयते ॥ ३९ ॥
 मूर्तो भगवतो ज्ञानं साकारावेशतो मतम् ॥
 भक्तिमार्गप्रकारेण जानतस्तु तदात्मनाम् ॥ ४० ॥
 पूजामार्गे भवेन्मंत्रविधानात्पूज्यवेशनम् ॥
 विशेषो भक्तिमार्गेऽयं पुरुषोत्तमरूपिणः ॥ ४१ ॥
 मणिस्पर्शेन ताम्रादिसौवर्णमिव तत्त्वता ॥

अतस्तत्र कृतं सर्वं साक्षात्कृष्णे कृतं भवेत् ॥ ४२ ॥
 सेवा तु तस्य द्विविधा त्यागात्यागविभेदतः ॥
 अत्यागोऽपि यथात्वं हि व्यावृत्तेस्त्यागतः पुरा ॥ ४३ ॥
 व्यावृत्तावपि च प्रोक्तो मानसस्त्याग उत्तमः ॥
 अत्यागपक्षे गार्हस्थ्यमनुकूलं हि साधने ॥ ४४ ॥
 गृहे स्थित्वा सेवनार्थं स्वधर्मणैव सर्वथा ॥
 कृष्णं भजेद्यतोऽधर्मकरणाद्धीनयोनिता ॥ ४५ ॥
 कृष्णमूर्तो यथालब्धैर्द्रव्यैः संपूजयेद्धरिम् ॥
 पूर्वं स्थानं मंदिरादि तथा सिंहासनादि च ॥ ४६ ॥
 संपाद्य भोगसामग्रीं हरिमुत्थाप्य मंचतः ॥
 प्रातरारभ्य सर्वापि सेवा पूजा विधीयताम् ॥ ४७ ॥
 सेवायां लौकिकी युक्तिस्तथा स्नेहो नियामकः ॥
 पूजायां तु विधिः स्नेहविरुद्ध इति निश्चयः ॥ ४८ ॥
 गुरुश्च भक्तिमार्गीयः कृष्णसेवापरायणः ॥
 श्रीभागवततत्त्वज्ञो दंभादिरहितो नरः ॥ ४९ ॥
 तदभावे तथाभूतोपदेशोऽत्र नियामकः ॥
 अथाधुनिकतीर्थानामतथाभूततोऽपि हि ॥ ५० ॥
 उपदेशस्तथाभूतगुरोर्वि फलिष्यति ॥
 यदि दुःसंगदोषेण नान्यथा चेद्भवेन्मतिः ॥ ५१ ॥

सेवायामपि यस्तादृग्गुणोक्तः परो विधिः ॥
 स एव सर्वथा नान्यः कल्पितः फलसाधकः ॥५२॥
 अनुद्वेगाय सप्रेमकृष्णमूर्तावलंकृतिः ॥
 वस्त्रैराभरणैर्वापि तथोपहरणैरपि ॥ ५३ ॥
 यथा स्वरूपसौंदर्यं स्वमनोरोधकं भवेत् ॥
 यतो हि सेवना प्रोक्ता चेतस्तत्प्रवणं हरेः ॥ ५४ ॥
 लीलाविशिष्टरूपे हि तदर्थं सेवनोद्यमः ॥
 अतः साधनता प्रोक्ता तनुवित्तजसेवने ॥ ५५ ॥
 एवमन्नादिवस्तूनामुपयोगे प्रसाधिते ॥
 भार्यादीनामानुकूल्ये तैः सेवामेव कारयेत् ॥ ५६ ॥
 स्वयं कुर्यादुदासीनतया तेषां पुनः स्थितौ ॥
 अपकीर्तिभयात्कृष्णसेवा वैयुग्यसंभवात् ॥ ५७ ॥
 स्वकृतब्रह्मसंबन्धं विभाव्य हृदि सर्वथा ॥
 तत्पोषणं प्रकुर्वीत रुग्णदेहवदातुरः ॥ ५८ ॥
 यद्यासुराः कृष्णसेवां कर्तुं न ददति स्वतः ॥
 तदा तेषां परित्यागः कर्तव्य इति निश्चयः ॥ ५९ ॥
 भक्तिमार्गे न वस्तव्यमभक्तेः सह सर्वथा ॥
 अंगीकृत्यापि च स्मार्तवर्जनं भक्तिमार्गिभिः ॥६०॥
 धर्मशास्त्रात्तु बलवद्भक्तिशाम्भूमिति स्थितिः ॥

चित्ते हरौ प्रतिष्ठाप्य वृत्तियत्नं च कारयेत् ॥ ६१ ॥
 सर्वथा वृत्तभावे नु यामं सेवापरो भवेत् ॥
 वृत्तैः सहजतासिद्धौ कृष्णमात्रस्तो भवेत् ॥ ६२ ॥
 हर्यर्थमपि यत्नेन जातवैमुख्यवारणे ॥
 श्रीभागवतपाठं च विदध्यान्नियमेन हि ॥ ६३ ॥
 चित्तक्षोभजवैमुख्याभावाय परुषं सहेत् ॥
 मानयेदपि कृष्णोक्तमित्येवोत्साहसिद्धये ॥ ६४ ॥
 वैराग्यं परितोषं च लोभाभावाय भावयेत् ॥
 जन्मनोऽप्यन्तिमत्वं वै कृतार्थत्वं च चिन्तयेत् ॥ ६५ ॥
 एवं निश्चित्य चित्तेन निरपेक्षो द्वांतरः ॥
 स्थिरांतःकरणः कृत्वा विश्वासं पितृवद्धरौ ॥ ६६ ॥
 सेवयेत्तत्परो भूत्वा युक्त्या लौकिक्या पुरा ॥
 देशकालौ विचार्यैवमवस्थां च प्रभोरपि ॥ ६७ ॥
 तदर्थं व्यर्थवचनं कृतिसाध्यं परित्यजेत् ॥
 कृष्णे समर्पयेन्नेवं क्लिष्टं कापि प्रयत्नतः ॥ ६८ ॥
 इष्टं लोके तथा स्वस्य यच्चिरं चित्तचिन्तितम् ॥
 तद्वै समर्पयेद्भक्त्या भक्तिसंबन्धि सर्वथा ॥ ६९ ॥
 तथाऽनवसरे सेवा बहिरंगेऽपि मुख्यवत् ॥
 कार्या बुद्धिः कृष्णकार्यवत्प्रशालनादिके ॥ ७० ॥

काले कालद्वये कालत्रये कुर्वीत सेवनम् ॥
 स्वधर्ममाचरेदंगं नित्यं नैमित्तिकं तथा ॥ ७१ ॥
 निवृत्तिराग्रहेणैव विधर्मादिति निश्चयः ॥
 धर्मसिद्धावपि पुनर्वैशिष्ट्यात् कृष्णधर्मतः ॥ ७२ ॥
 इंद्रियाश्वविनिग्राहः कर्तव्यः सर्वथा मतः ॥
 परोपकारधर्माणां दौर्बल्यं च विभावयेत् ॥ ७३ ॥
 एवं प्रकुर्वतः कृष्णावेशाद्यदि भवेत्पुनः ॥
 तत्सेवासाधने निष्ठा तस्मान्नित्यं हि सेवयेत् ॥ ७४ ॥
 कृष्णं सर्वात्मकं ज्ञात्वादीनतां हृदि भावयेत् ॥
 अहं करोमीत्येतादृगहंकारं परित्यजेत् ॥ ७५ ॥
 सेवायामपि सन्मानं नापेक्षेत हरेः पुनः ॥
 गुणान् गायेदथो नाम कीर्तयेत्सदसि स्थितः ॥ ७६ ॥
 निर्भयो निस्पृहः कृष्णे स्वतश्चित्तं निवेशयेत् ॥
 मुख्यं तु साधनं नित्यं श्रीभागवतकीर्तनम् ॥ ७७ ॥
 अदंभेनानिमित्तेन स्वप्रयत्नेन सर्वथा ॥
 सेवांतर्गतपूजांगशंखचक्रादि धारयेत् ॥ ७८ ॥
 चिह्नत्वाच्चुलसीमाला धार्या तिलकमेव च ॥
 वेष्णवेन मतेनैकादश्यादिव्रतमाचरेत् ॥ ७९ ॥
 उत्सवत्वेन कृष्णाष्टम्यादीनां व्रतमाचरेत् ॥

अन्येष्वप्युत्सवत्वेन विज्ञानं सर्वथा मतम् ॥ ८० ॥
 निर्णयोऽपि तथा कार्यो जयंतीव्रतवन्न हि ॥
 एवं कुर्वन् गृहस्थस्तु कृतार्थः स्यान्न संशयः ॥ ८१ ॥
 संभवे साधनानां स्याद्वनस्थव्रह्मचारिणोः ॥
 यतेस्त्यागात्मको मार्गस्तीर्थाटनविशेषणः ॥ ८२ ॥
 स्वतंत्रः संगरहितो नित्यपर्यटकस्तथा ॥
 तद्दिनान्नप्रतिग्राही निर्लज्जो नाम कीर्तयेत् ॥ ८३ ॥
 पश्यन्गुह्यानि च हरेः शांतः कृष्णपरायणः ॥
 अव्यग्रचित्तः कृष्णैकप्रादुर्भावप्रयोजनः ॥ ८४ ॥
 एवमादेहसंपातं यतिः कुर्याद्विचक्षणः ॥
 विक्षेपाद्यदि दोषाणां संभवे सकलाश्रमे ॥ ८५ ॥
 अनेनैव प्रकारेण तीर्थपर्यटनं मतम् ॥
 भार्यादिप्रातिकूल्ये तु भिन्नस्त्यागो विधीयते ॥ ८६ ॥
 त्यक्त्वा स्वभवनं गत्वा यत्र भागवता जनाः ॥
 हरिस्थाने तदीयाश्च कृष्णसेवाकथाप्रियाः ॥ ८७ ॥
 कृष्णार्थी सर्वथा त्यक्त्वा गृहं भजनबाधकम् ॥
 तेः सदैव वसेत्कृष्णसेवाकृतिकथादिभिः ॥ ८८ ॥
 दुःसंगदुष्टवन्नान्नसंबन्धसभयात्मना ॥
 यतः ससाधनस्तिष्ठेत्साविधानतया हरौ ॥ ८९ ॥

ततः सेवाकथासत्तया सर्वथा प्राप्तिरुत्तमा ॥
 नैकांते संस्थितिः कार्या हार्दवाधकसंभवे ॥ ९० ॥
 रक्षकत्वं हरेरेव ससंगेऽपि च यास्यति ॥
 अथवा केवलं शास्त्रं श्रीभागवतमादरात् ॥ ९१ ॥
 त्रिकालं सेवयेद्रूपसेवावदतितत्परः ॥
 प्रकारत्रितयाभावे प्रपत्तिरपि चोच्यते ॥ ९२ ॥
 महास्थाने यत्र पूजा प्रत्यहं जायते पुनः ॥
 तत्र तत्परतास्थित्या कृतार्थत्वं सदा स्थितौ ॥ ९३ ॥
 नन्वत्र भक्तिमार्गीयफलाद्भेदो न विद्यते ॥
 कृष्णसेवातत्परत्वात्सर्वथा देहयोगतः ॥ ९४ ॥
 तथापि मार्गवैधर्म्यं प्रीतेरदृढतोऽत्र हि ॥
 चिरकालं सेवितापि मूर्तिर्वैयग्र्यसंभवे ॥ ९५ ॥
 तद्दोषदर्शनादाशु त्यजते तदनाग्रहात् ॥
 स्थानान्तरगतौ नैव फलं ब्रह्मास्त्रदर्शनात् ॥ ९६ ॥
 मार्गस्योत्कर्षतास्त्यत्र भक्तिमार्गस्य संभवे ॥
 न बुद्धिमांस्तत्र यतेदन्यथा तु स उत्तमः ॥ ९७ ॥
 एवं समाश्रये धर्मस्तथा सर्वसमर्पणे ॥
 सेवायामपि कृष्णस्य संक्षेपेण निरूपितः ॥ ९८ ॥
 श्रीमदाचार्यचरणशरणेस्तु महुक्तिभिः ॥

अनुवादकरूपाभिज्ञात्वा सर्वं विधीयताम् ॥ ९९ ॥
समुदितनिजमार्गबोधतुष्टः शरणगताखिलजीवसंघ-
तुष्टः ॥ निरुपधिकरुणारसैकपुष्टः कृपयतु मे मयि
वल्लभः प्रभुः सः ॥ १०० ॥ :

इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गीयशरणसमर्पण-
सेवादिनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ स्वमार्गीयसंन्यासवैलक्षण्य- निरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

पुष्टिमार्गीयसंन्यासः स्वबुद्ध्याचार्यसंश्रयात् ॥
निरूप्यते यद्विज्ञानाद्भासतेऽनधिकारिता ॥ १ ॥
मर्यादामार्गसंन्यासे वैराग्यमधिकारकृत् ॥
इहामुत्र परं तत्र स्वात्मरक्षा विधीयते ॥ २ ॥
श्रवणं मननं चापि निदिध्यासनमुच्यते ॥
नैकत्रावस्थितिश्चापि चेतसोऽस्वास्थ्यकारणम् ॥ ३ ॥
मनःप्रसादसिद्धयर्थमटव्यटनमुच्यते ॥
भिक्षाटनं च वपुषो रक्षायै तत्र रूप्यते ॥ ४ ॥
वेदांतश्रवणं चापि कृष्णमाहात्म्यबोधकम् ॥
संसारदुःखव्यावृत्त्यै स्वात्मसौख्यप्रसिद्धये ॥ ५ ॥

न्यासिनोऽपि परं तत्र धर्माः केचिन्निरूपिताः
 वेपोऽपि तत्र विहितः संन्यासांगतया पुनः ॥ ६ ॥
 मोक्षकामनया नित्यमवस्थानं निबोधितम् ॥
 प्रवेशश्च हरौ नित्यः फलमंते निरूपितम् ॥ ७ ॥
 केवलो ज्ञानमार्गीयः संन्यासः स्थितिकारकः ॥
 सत्यलोके भक्तियुतः प्रवेशं वापि साधयेत् ॥ ८ ॥
 प्रकृते वैपरीत्यं हि रागः प्रेमात्मको हरौ ॥
 कृष्णसेवनया सिद्धो न्याससाधनमुच्यते ॥ ९ ॥
 सेवाकृष्णस्वरूपस्य परोक्षाध्यक्षरूपिणी ॥
 तडिल्लतावच्चपरं तत्राविर्भाव इष्यते ॥ १० ॥
 भावात्मकस्य रूपस्य मूर्त्याविष्टस्य वै क्वचित् ॥
 एवं सति न तत्रास्ते सर्वथानुभवो हरेः ॥ ११ ॥
 यथा रुग्णस्य रुच्यर्थं प्रदर्श्यान्नं विधीयते ॥
 तथा कृष्णः स्वानुभवं कारयित्वातिवर्धनम् ॥ १२ ॥
 गृहाद्यरागं संपाद्य प्रेमभावमवर्धयत् ॥
 जातप्रेमा हरौ रागात्सर्वं त्यजति सर्वथा ॥ १३ ॥
 अतोऽधिकारभेदोऽस्ति तन्न्यासादत्र सर्वशः ॥
 किंच नास्त्यत्रात्मरक्षा हरित्वं काष्ठवह्निवत् ॥ १४ ॥
 यथातिरोहिते वह्नौ भस्मता नैव काष्ठता ॥

तथात्रैतत्तिरोभावेऽन्यथाभावो भवेदिति ॥ १५ ॥
 श्रवणादिनिषेधोऽत्र स्वास्थ्यसंपादनात्पुनः ॥
 एकत्रैवावस्थितिश्च निरोधस्थानतो यथा ॥ १६ ॥
 ब्रजस्थानामगमनं मथुरायां स्वगोकुलात् ॥
 अटव्यटनमत्रापि पदलीलादिदर्शनात् ॥ १७ ॥
 विशेषस्वास्थ्यजनकं तत्र तद्विन्नमुच्यते ॥
 नात्र भिक्षाटनं देहरक्षायै कार्यमिष्यते ॥ १८ ॥
 विरहाद्देहपातार्थमत्र सर्वः समुद्यमः ॥
 नात्र माहात्म्यबोधाय वेदांतश्रवणं मतम् ॥ १९ ॥
 ज्ञानस्य बाधकत्वोक्तेः स्वास्थ्यहेतुतयापि च ॥
 संन्यासधर्माः केऽत्यत्र न संतीत्येव निश्चयः ॥ २० ॥
 सर्वधर्मान्परित्यज्येत्येतद्वचनतो हरेः ॥
 बंधमात्रनिवृत्त्यर्थमत्र वेपस्तथाविधः ॥ २१ ॥
 मोक्षैककामना नास्ति हरेरपि च बांछनम् ॥
 तत्र बाधकसद्भावो नात्र कृष्णोऽपि बाधकः ॥ २२ ॥
 तत्र प्रणवहृद्भयानमत्र क्लेशैकभावनम् ॥
 तत्र कृष्णे प्रवेशोऽस्ति प्रकृते कृष्णवेशनम् ॥ २३ ॥
 तत्र निष्कासनालीलाऽनुभवोऽत्रांतरोऽखिलः ॥
 एवं विज्ञाय वैशिष्ट्यं न्यासयोर्विपरीतताम् ॥ २४ ॥

दुर्लभत्वं चावगत्यानधिकारं विभावयेत् ॥
 त्यागमात्रं प्रकुर्वीत जनः सर्वाधिकारकृत् ॥ २५ ॥
 प्रपञ्चस्फूर्तिरहितो विदध्यान्यसने मतिम् ॥
 यावत्प्रपञ्चः स्फुरति तावन्नैवाधिकारिता ॥ २६ ॥
 अतः स पुष्टिमार्गीयः सिद्धो ब्रजजनेषु हि ॥
 तथा च श्रीमदाचार्येण्यत्रास्त्येण्ययोग्यता ॥ २७ ॥
 अयोग्यमिच्छन्मनुजः पतति स्वफलादपि ॥
 तस्मात्स्वयोग्यतां ज्ञात्वा कर्तव्यः स्यान्मनोरथः ॥ २८ ॥
 स्थेयं तथैव वा रीत्या मनुजैर्भाग्यराशिभिः ॥
 तन्नाम नैव धर्तव्यमपराधादिति स्थितिः ॥ २९ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गीयसंन्यासवैल-
 क्षण्यनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ श्रीमत्प्रभोः प्रादुर्भाव- प्रकारनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

रसात्मकस्वरूपस्य प्रादुर्भावः कथं भवेत् ॥
 हृदये वा स्वरूपे वा तदत्र विनिरूप्यते ॥ १ ॥
 अनुरागस्तु सहजस्तासामेवेति निश्चयः ॥
 जातमात्रे तथाभावात्सृचितश्चोत्सवे पुनः ॥ २ ॥

कामिनीनामन्यथैवं कथं भावो भवेदिह ॥
 दृष्टानुरागोऽप्यधुना न घटेतैव सर्वथा ॥ ३ ॥
 अवतारदशाभावात्स्वरूपेऽपि न संभवः ॥
 अनुरागसमुत्पत्तेः पूर्वमित्येष निश्चयः ॥ ४ ॥
 अतः श्रवणमात्रैकराग एवावशिष्यते ॥
 अत एवोक्तमाचार्यैः शास्त्रद्वारैव मोचकः ॥ ५ ॥
 अङ्गीकृतेः शास्त्रस्तौ कारणत्वं हि गम्यते ॥
 उक्तं च भक्तिहंसेऽपि तदर्थित्वं विलक्षणम् ॥ ६ ॥
 तस्माच्छ्रुतो हि भगवान् भक्तिं साधयति ध्रुवाम् ॥
 अङ्गीकृतानामधुना सर्वथेति विनिश्चयः ॥ ७ ॥
 अङ्गीकृतिः फलमुखा शरणागतितो भवेत् ॥
 लोके स्थाप्यः स्वसेवायामिति संचितितोऽपि हि ॥ ८ ॥
 यदैव शरणं यायात्तदा सेवकता भवेत् ॥
 तदीयत्वंसेवयैव मानस्यैवांतरं प्रभोः ॥ ९ ॥
 शरणे चात्मसंबन्धे वैलक्षण्यमियन्मतम् ॥
 मम सर्वं हि भगवानहं भगवतः पुनः ॥ १० ॥
 संन्यासरूपशरणं पृथगेव निरूपितम् ॥
 तत्र त्यागात्मकत्वेन ममताया निवृत्तितः ॥ ११ ॥

शरणे च तदीयत्वेऽप्यहंताविनिवृत्तिः ॥
 तस्मादेवं तदीयानां संबंधानां च सर्वशः ॥ १२ ॥
 जातभावांकुराणां च तापक्लेशयुजामपि ॥
 महायुरुषमुखतः श्रवणाज्जायते रुचिः ॥ १३ ॥
 काव्यश्रवणवल्लोके स भावः पल्लवप्रभः ॥
 कोमलत्वाद्विरूपत्वादृढताभावतः परम् ॥ १४ ॥
 ततस्तत्सेवनाच्छास्त्रजोपणाज्जायते दृढा ॥
 स एव कलिकारूपो भावस्तत्र निरूपितः ॥ १५ ॥
 स भावस्तापसंबन्धाद्विचित्रो हृदये भवेत् ॥
 कमलं स्फुटति प्रायः सूर्यसंबन्धतो यथा ॥ १६ ॥
 ततो दिवानिशं तस्य वासना हृदये यदि ॥
 तदा रसः समग्रोऽपि प्रादुर्भूतो हरिर्हृदि ॥ १७ ॥
 प्रपञ्चास्मरणैस्तस्य सर्वदानुभवः फलम् ॥
 आच्छादनं माययैव लोकवेदप्रदर्शनैः ॥ १८ ॥
 एवं रसात्मनः प्रादुर्भावो हृदि निरूपितः ॥
 अतः परं तस्य मूर्तो प्रादुर्भावो निरूप्यते ॥ १९ ॥
 मूर्तिर्हि भगवान् ज्ञानमार्गरीत्या निरूपिता ॥
 तस्यां हि भगवद् बुद्धौ स्थायिभावो भवेदिह ॥ २० ॥
 स्थायिभावंस्वरूपं तु मत्पतिर्भगवानयम् ॥

प्रत्यंगेषु तथा भावभावनं च पदादिषु ॥ २१ ॥
 स्थिरमूर्तेः तथा सर्वं तदंतर्भाव्यते पुनः ॥
 अतो भावस्वरूपस्य तदंतःस्थितिरुच्यते ॥ २२ ॥
 अत एवोक्तमाचार्यैस्तद्रूपं तत्र च स्थितम् ॥
 तस्य च स्थिरता तत्र स्थायिभावविभावनात् ॥ २३ ॥
 एवं भगवतः प्रादुर्भावो हृदि विभाव्यताम् ॥
 श्रीमदाचार्यचरणशरणैस्तज्जनैः सदा ॥ २४ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं श्रीमत्प्रभोः प्रादुर्भावप्रकार-
 निरूपणं समाप्तम् ॥

अथ ब्रह्मसंबंधवाक्यकठिनांश- विवेचनम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ स्ववल्गुभाचार्यचरणांबुजचिंतनात् ॥
 किंचिन्निरूप्यते स्वीयतुष्टये भावपुष्टये ॥ १ ॥
 अनुग्रहः पुष्टिमार्गः स्वीकृतिः सा हरेः पुनः ॥
 सर्वेश्वरः स्वीकृता हि दैन्यमेवास्ति कारणम् ॥ २ ॥
 सर्वथा साधनाभावे दैन्यभावो भवेदिति ॥
 निःसाधनत्वसिद्ध्यर्थं सर्ववस्तुसमर्पणम् ॥ ३ ॥
 सर्वत्र ममता भावे साधनस्फूर्तिनाशनम् ॥

ततो दैन्यैकसाध्यं यत्फलं सर्वविलक्षणम् ॥ ४ ॥
 तापक्लेशानंत इति तत्स्वरूपं निरूप्यते ॥
 कामसर्वात्मभावौ हि भगवत्प्राप्तिसाधनम् ॥ ५ ॥
 कामः सापेक्षतारूप उत्तरस्तदभाववान् ॥
 विरहस्थायिभावत्वात्तापात्मा स निगद्यते ॥ ६ ॥
 संबंधस्यापि नापेक्षा तापेनैवाखिलोदयः ॥
 विलक्षणस्तत्क्लेशोऽपि कामजातात्तथापरः ॥ ७ ॥
 कामजातस्तु यः क्लेशः स शाम्येत्स्पर्शनादिभिः ॥
 सर्वात्मभावसंभूतस्तैर्भवेद्विगुणस्तथा ॥ ८ ॥
 विरहे भावनास्पर्शः क्लेशवृद्धिकरो यतः ॥
 लीलोदये तापभावाद्विगुणः सोऽनुभूयते ॥ ९ ॥
 अतो विलक्षणः क्लेशादानंदोऽपि तथाविधः ॥
 कामार्तितः परं कृष्णसायुज्यं नित्ययोगयुक् ॥ १० ॥
 पुरुषोत्तमसंबंधो ह्यंतर्गृहगतास्विव ॥
 सर्वात्मभावक्लेशेन संयोगेन कृतार्थिता ॥ ११ ॥
 क्लेश एव हि संयोगाधिकानंदानुभूतितः ॥
 यथाप्राकृतदेहेषु नियताकामसंस्थितिः ॥ १२ ॥
 तथालौकिकदेहेषु सर्वभावप्रतिष्ठितिः ॥
 अत एव निरूप्यन्ते निःकामास्ते ब्रजस्थिताः ॥ १३ ॥

तादृशैर्भगवल्लीला सर्वयैव हि युज्यते ॥
 तस्मादेव हि संपन्नः सर्वोऽप्यर्थो विचारणे ॥ १४ ॥
 कामाद्विलक्षणः सर्वभावस्तत्क्लेशभेदतः ॥
 संयोगविप्रयोगाभ्यां तदानन्दोऽपि भिद्यते ॥ १५ ॥
 एतदेवोक्तमाचार्यैः फलं सर्वं समर्पणे ॥
 तापक्लेशानंदरूपं तदर्थोऽयं विवेचितः ॥ १६ ॥
 तद्वासदासदासोक्त्या तदीया गतसंशयाः ॥
 ब्रह्मसंबंधवाक्यार्थविदस्तिष्ठंतु वर्त्मनि ॥ १७ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं ब्रह्मसंबंधवाक्यकठिनांशविवेचनं
 समाप्तम् ।

अथ सर्वात्मभावनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृष्णस्य कृपया किञ्चिद्धृदयागतया मया ॥
 सर्वात्मा भावशब्दार्थः कश्चनात्र विविच्यते ॥ १ ॥
 सर्वेपामिन्द्रियाणां हि देहादीनां तथा पुनः ॥
 आत्मभावो भगवति सर्वभावः सं कथ्यते ॥ २ ॥
 आत्मभावांश्च सर्वत्र स्वसंबंधविचारणम् ॥
 स्वस्य संबंधितास्फूर्तिरस्माकं भगवानिति ॥ ३ ॥
 देहेन्द्रियाणां प्रत्येकमाकांक्षारहिता हरी ॥

आकांक्षायां तु विषये भावसत्त्वान्न सर्वजा ॥ ४ ॥
 अत एव हि तद्भावे देहाद्यस्फूर्तिरुच्यते ॥
 स्फूर्त्या तत्रापि वै भावो भवेत्पोषादिहेतुकः ॥ ५ ॥
 तथैव विषयत्यागः सर्वतासाधनाय हि ॥
 कामभावे कामफले भावतो नहि सर्वता ॥ ६ ॥
 अहं भगवतः सर्व इति सर्वात्मभावनम् ॥
 प्रभुर्ममेति भावो हि कामभावो यतो मतः ॥ ७ ॥
 अतो विचारकैर्भेदः कामसर्वात्मभावयोः ॥
 बोद्धव्यः श्रीमदाचार्यकृपयाऽतिविचक्षणैः ॥ ८ ॥
 सर्वात्मभावसाध्यो हि स्वरूपानन्द उच्यते ॥
 तद्वतामत एवात्र भावानन्दो निरूपितः ॥ ९ ॥
 भावस्वरूपमेवास्ति भेदबोधेन भिन्नता ॥
 कामभावे वहिःस्थे तु स्पष्टा बुध्येत भिन्नता ॥ १० ॥
 अभेदोऽपि स्वरूपस्य कामाद्याश्रयबोधनात् ॥
 कामभावफलं नित्यं संयोगः प्रभुणा मतम् ॥ ११ ॥
 यतस्तथैव तत्रास्ति ह्यपेक्षा कामभावने ॥
 सर्वात्मभावे सततं सर्वत्यागात्मके मतम् ॥ १२ ॥
 स्वस्य संवन्धितारूपे भावप्राप्तिः फलं पुनः ॥
 अनपेक्षत्वतो नैव कामादि दीयते फलम् ॥ १३ ॥

स्वरूपमेव देयं हि स भावः श्रुतिसंमतः ॥
 अज्ञः सर्वात्मभावस्य फलभावो न चान्यथा ॥ १४ ॥
 स चानपेक्षितारूपो यत्र नापेक्षिता हरेः ॥
 विरहे भाववैकल्यात्सापेक्षत्वं कथंच न ॥ १५ ॥
 संत्यज्य सर्वविषयानित्यत्र निरपेक्षिता ॥
 स्वरूपनिरपेक्षत्वं वियोगे दृश्यते हरेः ॥ १६ ॥
 अत एवोद्धवैरुक्तं दौत्येन ब्रजमागतैः ॥
 सर्वात्मभावोऽधिकृतो विरहेणेति तद्वचः ॥ १७ ॥
 अतः सर्वात्मभावो हि त्यागात्मोपेक्षया युतः ॥
 भावस्वरूपफलकः स्वसंबंधप्रकाशकः ॥ १८ ॥
 देहादिस्फूर्तिरहितो विषयत्यागपूर्कः ॥
 भावात्मकामसंबंधिरमणादिक्रियः सदा ॥ १९ ॥
 स्वतंत्रमक्तिशब्दाख्यः फलात्मा ज्ञायतां जनैः ॥
 प्रवृत्तिः कामभावेऽस्ति निवृत्तिस्तु द्वितीयके ॥ २० ॥
 अधिकं लेखितुं नैव शक्यते मंदबुद्धितः ॥
 स्वाचार्यकृपयाभिज्ञैः सदा तद्भावभावुकैः ॥ २१ ॥
 सुबोधिनीदर्शकैः स विज्ञेयस्तु स्वतो जनैः ॥ २२ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं सर्वात्मभावनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ श्रीमत्स्वमार्गीयभक्तिद्वैवि- ध्यविवेकः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीकृष्णवदनाचार्यसंश्रितचेतसा ॥

निरूप्यते तन्मार्गीयभक्तिद्वैविध्यमद्भुतम् ॥ १ ॥

वेदसिद्धा स्वतंत्रा च द्विधा भक्तिः प्रतीयते ॥

सृष्टिवाक्यैस्तथा भेदबोधकैः श्रुतिमूर्धभिः ॥ २ ॥

माहात्म्यज्ञानभावाभ्यां प्रथमा प्रतिपद्यते ॥

पुमर्थप्रतिपाद्यत्वाच्छ्रुतेर्मोक्षोपयोगिनी ॥ ३ ॥

आत्मवत्प्रियता तत्र बोध्यते भेदबोधनात् ॥

माहात्म्यज्ञापनं चापि सृष्टिकर्तृत्वबोधनैः ॥ ४ ॥

शब्दार्थोऽपि तथैवात्र प्रकृतिप्रत्ययोदितः ॥

प्रत्ययार्थः प्रेम चोक्तं स्त्रीभावे तद्विधानतः ॥ ५ ॥

भजघातोः प्रकृत्यर्थः स्पष्ट एव हि सेवनम् ॥

सायुज्यकाम्ययेत्युक्तेः परं तत्साधनं मतम् ॥ ६ ॥

प्रेमापि साधनं कृष्णप्राकट्येकप्रयोजनात् ॥

एतद्विलक्षणा चान्या तादृगलक्षणलक्षिता ॥ ७ ॥

अन्यथा नैव भक्तिः स्यादतः साऽत्र निरूप्यते ॥

वेदेन बोधिता साऽपि श्रुतिरूपाभिरेव हि ॥ ८ ॥

सृष्टिवाक्यैस्त्रिधाऽपि माहात्म्यं प्रतिपादितम् ॥

मैवं विभोऽर्हतीत्याद्यैः सर्वभावनिरूपकैः ॥ ९ ॥
 गतिस्मितेत्यादिवाक्यैरभेदाद्भावबोधनम् ॥
 भावोऽप्येवंविधस्तत्र यत्रात्मस्फूर्तिनाशनम् ॥ १० ॥
 शब्दार्थोऽपि तथाभूतः सेवाप्रेमसमाहृतः ॥
 परंतु मानसी सेवा स्त्रीभावः प्रेमशब्दितः ॥ ११ ॥
 अस्ति तद्भाववैजात्यं सर्वभावप्रबोधनात् ॥
 अत एवाऽत्र सायुज्यसदृशं कामभोजनम् ॥ १२ ॥
 नैवास्ति सर्वभावेनाभेदे तदनुभावनम् ॥
 स्वतंत्रता च विज्ञेया वेदा बोधनतस्तथा ॥ १३ ॥
 फलानपेक्षतातोऽपि मंतव्यातिविचक्षणैः ॥
 द्वैविध्यमिदमेवात्र चरणास्यविभेदतः ॥ १४ ॥
 भक्तिभेदप्रकथनात्सर्वत्र विनिरूपितम् ॥
 श्रीमदाचार्यदासानां हृदये भासते परम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितः श्रीमत्स्वमार्गीयभक्तिद्वै-
 ध्यविवेकः समाप्तः ।

अथ स्वमार्गमर्यादानिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

भक्तिमार्गस्य मर्यादा विपरीता विशेषतः ॥
 विज्ञेया सर्वथा विज्ञैः पूर्वधर्मविवाधनम् ॥ १ ॥

धर्मस्त्यागात्मको ज्ञेयः प्रवृत्तौ शरणं मतः ॥
 सेवा च मानसी ज्ञेया पूजा कर्मविलक्षणा ॥ २ ॥
 धर्मादिकरणं यत्र तदाज्ञापारिपालनम् ॥
 प्रमाणं भगवद्वाक्यमाविर्भूयोदितं हि यत् ॥ ३ ॥
 प्रमेयो हसिष्यात्र न स्वर्गादिकमुच्यते ॥
 साधनं भगवन्मार्गः फलं साधनमेव हि ॥ ४ ॥
 फलं प्रथमतो देयमुत्तरे साधने फलम् ॥
 सेवाप्रवृत्तिस्त्यागो हि प्रवृत्तेर्द्वैवर्तिता ॥ ५ ॥
 दैहिकं चाखिलं कृष्णसेवायै च तथेन्द्रियम् ॥
 विरुद्धकरणं धर्मः कृष्णे गितविबोधतः ॥ ६ ॥
 एतदेवार्जुनव्याजाद्भगवान् सर्वमुक्तवान् ॥
 येनैव कृष्णसंबन्धो धर्मः सोऽत्र निरूप्यते ॥ ७ ॥
 दासत्वे भक्तिमार्गो हि तद्धर्मेण विधिर्मतः ॥
 त्यागोऽपि सफलः सोऽपि यथा भगवदिगितः ॥ ८ ॥
 वस्तुतः स्वयमेवास्य मार्गस्य त्याग इष्यते ॥
 सेवाकृतौ स्वदेहादिनिस्पृक्षत्वमादरात् ॥ ९ ॥
 ज्ञानमार्गपरित्यागः शून्यत्वात्स निरर्थकः ॥
 भक्तिमार्गपरित्यागे सर्वं भगवदर्थकम् ॥ १० ॥
 परमानन्दसंबन्धि सफलं सर्वथा मतम् ॥

उपकारोऽपि संसिध्येद्देहादीनां महानसौ ॥ ११ ॥
 सर्वत्र भगवद्बुद्धिर्भगवद्धर्मभावनात् ॥
 इन्द्रियाणां तथान्यस्य संबंधस्य विनाशनम् ॥ १२ ॥
 प्रपञ्चस्फूर्तिसंबन्धेऽप्येव तद्विस्मृतिर्मता ॥
 तदर्थं भगवद्धर्माः सर्वे सर्वप्रकारतः ॥ १३ ॥
 श्रीभागवततो ज्ञेया स्वाचार्यविवृतेरिह ॥
 अन्यथा न भवेत्स्फूर्तिस्तद्धर्माणां हि संसृतौ ॥ १४ ॥
 स्वानुभावेन संसारं नाशयित्वा तु सर्वथा ॥
 ज्ञापयित्वा हरेर्धर्मान्भावं दत्त्वा तथाविधम् ॥ १५ ॥
 प्रकारमपि विज्ञाय भक्तः सर्वं स्वतो बलात् ॥
 प्रपञ्चस्फूर्तिसहिते विस्मृतिस्वार्थसाधकम् ॥ १६ ॥
 श्रीभागवतमेवात्र सर्वेषां हि गतिर्मता ॥
 ज्ञातं तत्फलदं तत्र हेतुस्तद्गुरुसंश्रयः ॥ १७ ॥
 तत्र हेतुः कृपा तेषां तत्र सान्निध्यमिष्यते ॥
 सान्निव्ये तत्र संबंधः स तु सेवाकृतौ भवेत् ॥ १८ ॥
 सेवा तदिंगितकृतेः सर्वथा तत्र सिध्यति ॥
 दासधर्मेण सेवायां विधिर्न हि नियामकः ॥ १९ ॥
 यथाकथंचित्स्वस्वामिसंतोषोत्पादनं हितम् ॥
 तस्मिन्स्तुष्टे फलं सर्वं सिद्धमेव न संशयः ॥ २० ॥

यस्मात्स्वमार्गमर्यादा विज्ञाय च तदाश्रितैः ॥
 तत्र मार्गे स्थितिः कार्या ह्यन्यथा अश्यते यतः ॥ २१ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं स्वमार्गमर्यादानिरूपणं समाप्तम् ।

अथ मधुराष्टकतात्पर्यम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वरूपगुणभेदेन द्विविधं गानमुच्यते ॥
 स्वरूपं तु रसानन्दस्तथा लीलासमन्वितः ॥ १ ॥
 गुणास्तु भगवद्धर्माः स्वरूपोत्कर्षहेतवः ॥
 ते परोक्षे हि गीयन्ते स्वास्थाहेतुतयात्मनः ॥ २ ॥
 स्वरूपं तु तदानन्दप्रत्येकावयवैस्तथा ॥
 तत्तल्लीलाश्रयत्वेन माधुर्येण विभाव्यते ॥ ३ ॥
 निरूप्ये ते समानेषु यदा स्थातुं न शक्यते ॥
 तदा तेनैव रूपेण विरहे तापसंयुतैः ॥ ४ ॥
 निरूपणं रसस्यात्र माधुर्येणैव जायते ॥
 तस्यानुभववेद्यत्वान्न रूपेण कथंचन ॥ ५ ॥
 अतः संभूय ताः सर्वाः स्वानुभूतरसात्मकम् ॥
 वियोगभारैः स्वं भावं वर्णयन्ति हरिं तथा ॥ ६ ॥
 तत्तल्लीलातरंगस्या स्मृत्वा स्मृत्वा तदंगकम् ॥
 अतो माधुर्यरूपेण रूपयन्ति परस्परम् ॥ ७ ॥

एकाधरं तथैवान्या वदनं नयनं परा ॥

एवमग्रेऽपि विज्ञेयं संपूर्णं मधुराष्टके ॥ ८ ॥

एतदेवास्मदाचार्यैरतिशुभं निरूपितम् ॥

तद्भावभावनं सिध्येदेतद्ग्रन्थार्थभावनात् ॥ ९ ॥

तद्वोधोऽपि निजाचार्यकृपया प्रमुकारितः ॥

तादृशैर्ज्ञापितो वापि भवेन्नैवान्यथा क्वचित् ॥ १० ॥

इति श्रीहरिदासचिरचितं मधुराष्टकं तात्पर्यं समाप्तम् ॥

अथ स्वमार्गशरणद्वयनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यथा हि शरणं यातैर्विधेया भावना हृदि ॥

स्वाचार्यकरुणामात्रबलात्सात्र निरूप्यते ॥ १ ॥

शरणं द्विविधं प्रोक्तं सिद्धसाधनभेदतः ॥

त्यागात्यागविभेदेन प्रथमे त्याग इष्यते ॥ २ ॥

सर्वधर्मान्परित्यज्येत्यत्र त्यागनिरूपणात् ॥

न्यासादेशेति पद्येन तत्तात्पर्यं निरूपितम् ॥ ३ ॥

स एवात्र च संन्यासः सर्वत्यागात्मको मतः ॥

सर्वोत्तमे प्रभोर्नाम तादृगेव विराजते ॥ ४ ॥

विरहानुभवैकार्यं सर्वत्यागोपदेशकः ॥

यत्र ज्ञानगुणादीनां स्वास्थ्यहेतोरपि स्वतः ॥ ५ ॥

त्यागः शरीरक्षापि न कार्या भोजनादिभिः ॥
 लौकिका वैदिका चापि धर्मा भागवता अपि ॥ ६ ॥
 त्यज्यंते यत्र न फलमन्यत्तदनुभूतितः ॥
 अतो दुर्लभता प्रोक्ता प्रेम्णा सिध्यति नान्यथा ॥ ७ ॥
 पृथक् शरणमार्गोपदेष्टृत्वमिदमेव हि ॥
 बुद्धिपूर्वकतत्यागे विरहानुभवार्थता ॥ ८ ॥
 अग्रे तु तस्याप्यस्फूर्तिः स्वास्फूर्तिर्विरहेण च ॥
 एवं हि सिद्धशरणं त्यागेन विनिरूपितम् ॥ ९ ॥
 अत्यागेन च संप्रोक्तं साध्यभक्तिप्रसिद्धये ॥
 कलौ भक्त्यादिमार्गाणां दुःसाध्यत्वादपि स्वतः ॥ १० ॥
 स्वसाधनैर्न संसिद्धिः शरणादखिलं भवेत् ॥
 विवेकधैर्यभक्त्यादिरहितस्येति रूपणात् ॥ ११ ॥
 निजांगरहितं चापि शरणं भक्तिसाधनम् ॥
 नवरत्नेऽपि च प्रोक्तं तस्मात्सर्वात्मनेति हि ॥ १२ ॥
 प्रत्येकं साधनं चेति बालबोधे निरूपितम् ॥
 तस्मादिदानीं तद्भक्तिर्न सिध्येत्तत्र साधनैः ॥ १३ ॥
 इति निःसाधनाधीशः स्वस्यमाविश्रकार ह ॥
 तेन चोक्तः कृपादृष्ट्या द्विविधोऽपि तदाश्रयः ॥ १४ ॥
 फलात्मा साधनात्मा च स्वतंत्रो भक्तिसाधनः ॥

तत्रापरो विवेकादिसहितः साधयेद्रतिम् ॥ १५ ॥
 प्रथमे भावना कार्या शरणे स्वात्मरूपिणः ॥
 यतो हि भगवान् कृष्णो विरहात्मा च साकृतिः ॥ १६ ॥
 देहेन्द्रियांतःकरणादिषु तिष्ठति रक्षकः ॥
 ततश्च भावयेत्कृष्णं देहजीवेन्द्रियात्मकम् ॥ १७ ॥
 अत एव वियोगस्यानुभूतौ जीवनं भवेत् ॥
 अयमेव च संन्यासः स्वतंत्रः शरणं तथा ॥ १८ ॥
 सर्वत्यागेन सततं वियोगानुभवात्मकः
 द्वितीये शरणे तु स्यादेतदेहादिकं मम ॥ १९ ॥
 तदेकशरणं तेषां रक्षकश्च प्रवर्तकः ॥
 निवर्तकश्च भगवान् निष्प्रयत्नस्ततो भवेत् ॥ २० ॥
 इति विज्ञाय शरणद्वयं जीवः सदाश्रितः ॥
 निःसाधनो निजाचार्यानाश्रितः सिद्धिमाप्नुयात् २१
 इति श्रीहरिदासविरचितः स्वमार्गशरणद्वयनिर्णयः समाप्तः ।

अथ श्रीमत्प्रभुप्राकट्यहेतुनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः । :

भक्तिमार्गे भगवतः प्राकट्यं फलमुच्यते ॥
 परमानंदरूपत्वात्तदाविर्भवनं तथा ॥ १ ॥

तत्र हेतुर्भक्तदुःखं रूपत्रितयके हरेः ॥
 अवतारोऽपि भक्तानां दुःखादेव हरेर्मतः ॥ २ ॥
 भवदुःखविनाशायेत्यत्रोक्तं प्रभुभिस्तथा ॥
 यदान्यविहितं दुःखं भक्तानामिह जायते ॥ ३ ॥
 तदासुरविनाशायावत्स्यंजसा हरिः ॥
 कामेन यत्र तदुःखं स्वरूपविषयं मतम् ॥ ४ ॥
 आविर्भावो भवेत्तत्र हरेः पूर्वस्सात्मनः ॥
 यत्रैव सहजस्नेहादुःखं तत्र स्वयं हरिः ॥ ५ ॥
 मूलरूपेण करुणस्तदर्थं प्रकटो भवेत् ॥
 यथा ब्रह्माचर्यनया देवकीवसुदेवयोः ॥ ६ ॥
 काम्यया श्रुतिरूपाणां सहजस्नेहतो ह्यभूत् ॥
 अतो भक्तगतं दुःखं प्राकट्ये हेतुरुच्यते ॥ ७ ॥
 दुःखं तु विरहादेव जायते नान्यथा पुनः ॥
 विरहोऽपि तदा दुःखहेतुर्हृदि यदि स्फुरेत् ॥ ८ ॥
 तत्स्फूर्तिस्तेन भगवत्संबन्धो विविधो मतः ॥
 देहभावविभेदेन तत्राद्यो हरिणा स्मृतः ॥ ९ ॥
 अवतारे द्वितीयः स्यात्परोक्षाध्यक्षयोरपि ॥
 यथा पत्या क्रिया भावसंबन्धो न हि देहजः ॥ १० ॥
 स जायते निरुपधिः स्वसर्वस्वनिवेदनात् ॥

यथा कन्या स्वसर्वस्वं निवेद्य च निजाग्रहात् ॥१॥

गृह्णाति तद्गतं भावं परोक्षे तापरूपिणम् ॥

तथात्रापि स्वसर्वस्वं निवेद्य स्वाग्रहादपि ॥ १२ ॥

ऊरीकृत्य च तद्भावं परोक्षे तापरूपिणम् ॥

तस्यानुभावतः कृष्णप्राकट्यं हृदये मतम् ॥ १३ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितः श्रीमत्प्रभुप्राकट्यहेतुनिर्णयः समाप्तः ॥

अथ श्रीमत्प्रभोर्वयोनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

रसात्मको हि भगवांस्तस्याधरसः पुनः ॥

तस्य मुख्यरसत्वोक्तिरभेदे युज्यते कथम् ॥ १ ॥

न हि प्रभौ स्वभेदोऽस्ति कश्चिदत्र रसात्मभिः ॥

नात्रोन्यते यथैवाप्रफले चैकरसोऽपि हि ॥ २ ॥

बहिरंतःकृतो भेदो रसयोरपि दृश्यते ॥

त्वग्गतो न तथा यद्वत्तदन्तर्निःसृतो रसः ॥ ३ ॥

वस्तुतस्तृभयोरैक्यं तारतम्यं च वर्तते ॥

तथात्राप्याद्यरसतस्तारतम्यं विबुध्यताम् ॥ ४ ॥

ऐक्यं च सर्वथा तस्मादभेदे मुख्यतोऽन्यते ॥

आनन्दसारभूतत्वमत एव प्रभूदितम् ॥ ५ ॥

अत एव स्वामिनीनामाश्लेषेऽतितदादरः ॥
 अत एवाधिकारोऽपि तत एव प्रवेशतः ॥ ६ ॥
 वेणुद्वारा वियोगे तु जीवनं तत एव हि ॥
 एवं मुख्यत्वनिर्धारस्तद्रसे त्ववधीयताम् ॥ ७ ॥
 इति सर्वाभोग्यसुधाधिक्यस्य विनिरूपणम् ॥
 द्विवापिकः कुमारोऽत्र मंतव्योऽस्मत्प्रभुः सदा ॥ ८ ॥
 सर्वा तदीयसामग्री मंतव्यैव तथाविधा ॥
 अतो हि व्रतकामा अप्युक्ता गोपकुमारिकाः ॥ ९ ॥
 एवं विहारैरित्यत्र प्रभुभिश्च निरूपितम् ॥
 कुमारी च कुमारश्च व्रज एवाभवत्प्रभुः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणोऽपि क्षत्रियोऽपीत्यादिव्याकृतिकारिका ॥
 तास्तु चास्मत्स्वामिभिस्तु सर्वा लीला निरूपिताः ॥ ११ ॥
 तादृशेऽखिलसामर्थ्यं हरेः कामः स्वरूपतः ॥
 कामाश्रये वयोपेक्षा न तु साक्षात्स्वरूपके ॥ १२ ॥
 तस्य रूपं तु मंतव्यमेवमप्राकृतत्वतः ॥
 स्यायिभावो यशोदाया आकर्ण्य च सुतोद्भवम् ॥ १३ ॥
 पद्ये ज्ञानं न तु प्रोक्तं तत्स्वरूपं तथाविधम् ॥
 स्वामिनीहृदयस्यस्य रूपमेवंविधं मतम् ॥ १४ ॥
 यद्गङ्गनेत्यादिभिस्तदहिलीला निरूपिता ॥

वयआदि कथा सर्वा पूर्वरूपे विबुध्यताम् ॥ १५ ॥

एवं निजप्रभो रूपं विज्ञेयं प्रभुसंश्रितैः ॥ १६ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितं श्रीमत्प्रभोर्वयोनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ अष्टाक्षरशरणमंत्रपूर्वपक्षनिरासः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अष्टाक्षरमहामंत्रः शरणैकप्रकाशकः ॥

तंत्रसिद्धः कथं पुष्टिमार्गे साधनमिष्यते ॥ १ ॥

विभूतिवाचिनस्तस्मान्न सिद्धिः पौरुषोत्तमी ॥

भक्तिहंसी प्रपद्येत विरोधः स्पष्ट एव हि ॥ २ ॥

उपासनाद्यगम्यत्वं तत्रोक्तं पुरुषोत्तमे ॥

निःसाधनत्वभंगः स्याद्भक्तिमार्गस्य सर्वथा ॥ ३ ॥

अनुग्रहैकसाध्यत्वमपेयाद्भगवद्भक्तेः ॥

एवं कृते पूर्वपक्षे सिद्धांतस्तत्र चोच्यते ॥ ४ ॥

पुष्टिमार्गप्रभोरास्यादयं हि पुनरुद्गमः ॥

मंत्रानुग्रहमूलत्वाद्भरणात्मा ततो मतः ॥ ५ ॥

तस्य साधनताया हि नापेयाद्धेतुता वृत्तेः ॥

विभूतिमात्रवाच्यत्वं चात एव न युज्यते ॥ ६ ॥

अत एवात्र न प्रोक्ता तस्य काचिदुपासना ॥

यथा हि श्रवणादीनां भिन्नत्वं मार्गभेदतः ॥ ७ ॥

तथैव वक्तृभेदेन मंत्रभेदो निरूपितः ॥

स्तोत्रे कृष्णाश्रये चोक्तमिति श्रीवल्लभोऽब्रवीत् ॥ ८ ॥

यथा शुक्मुखं प्राप्य पीयूषद्रवतोन्वयते ॥

श्रीभागवतशास्त्रस्य तथात्रापि विबुध्यताम् ॥ ९ ॥

श्रीमत्प्रभुभिरप्युक्तमत एव दयालुभिः ॥

यदुक्तं तातचरणैरित्यादिवचनामृतम् ॥ १० ॥

इति श्रीहरिदासविरचितः अष्टाक्षरशरणमंत्रपूर्वपक्षनिरासः समाप्तः ।

अथ नृसिंहवामनजयंत्युत्सवव्रत- वैशिष्ट्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

देवोद्धृत्यै महामीनः सुरकार्याय कच्छपः ॥

वराहो भुव उद्धृत्यै सृष्टिकृद्ब्रह्मकार्यकृत् ॥ १ ॥

भक्तकेशासहिष्णुः श्रीनृसिंहो भक्तकार्यकृत् ॥

वामनः सुरकार्यैकव्याजभक्तवृत्तिक्रियः ॥ २ ॥

भार्गवो भूमिभारापनयनक्षत्रियांतकृत् ॥

खुनाथो रसात्मैवधर्ममर्यादया युतः ॥ ३ ॥

वल्लभो महादेत्यमारणाद्भूमिभारहा ॥

कृष्णः पुष्टिरसात्मैव रसमर्यादया युतः ॥ ४ ॥

बुद्धः पापेडवक्तैव कलिकालानुरूपकृत् ॥
 कल्किर्धर्मपुनःस्थित्यै दुष्टम्लेच्छविनाशकः ॥ ५ ॥
 दशावतारा एवैते तत्तत्कार्याय चोदिताः ॥
 भक्तिमार्गे तु संसेव्यः कृष्ण एव सदाबुधैः ॥ ६ ॥
 सेवायामंगता चोक्तापूजाया इति निश्चयः ॥
 तत्रावतारजन्मादिजयंतीव्रतमुच्यते ॥ ७ ॥
 रामस्तु रसरूपत्वादस्मत्प्रभुसमो मतः ॥
 नृसिंहवामनौ भक्तकार्यकृत्वादिहोदिता ॥ ८ ॥
 अनुकूलौ भक्तिमार्गे तयोरुत्सवमाचरेत् ॥
 अत एवास्मदाचार्यैर्निबन्धे तदुदीरितम् ॥ ९ ॥
 अन्यथान्यावताराणामपि स्याद्भूतमीरितम् ॥
 एवमाचार्यचरणाभिप्रायो ज्ञायते जनैः ॥ १० ॥
 तदीयैः कृपया दानैः सान्निध्यादिदृष्टलेशितुः ॥ ११ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं नृसिंहवामनजयंत्यु-
 त्सवव्रतवृत्तिष्टयनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ भक्तिमार्गे पुष्टिमार्गत्वनिश्चयः ।

श्रीकृष्णाय नमः

पुष्टिमार्गः फलं यत्र स्वयं साधनतां व्रजेत् ॥
 साक्षात्परोक्षभेदेन स द्विधा विनिरूपितः ॥ १ ॥

आविर्भावदशायां हि साक्षात्त्वेन निगद्यते ॥ .
 अन्यथा तु परोक्षत्वात्तथैव हि निरूप्यते ॥ २ ॥
 मानातिरिक्तमार्गत्वमेव तत्र व्यवस्थितिः ॥
 तत्रायं संशयः कृष्णः फलं साक्षात्कृतः स्वयम् ॥३॥
 यायात्साधनतां नूनं रसलीलासु सर्वशः ॥
 परोक्षे भक्तिमार्गे हि कथं साधनता हरेः ॥ ४ ॥
 अनाविभूर्तरूपत्वाद्दर्शनस्याप्यभावतः ॥
 तदभावे कथं तस्य पुष्टिमार्गत्वमुच्यते ॥ ५ ॥
 अन्यथा साधनैः सिद्धौ मर्यादैव तथा भवेत् ॥
 सिद्धांतस्तु हरिः साक्षादसात्माश्रुतिसंमतः ॥ ६ ॥
 सोऽपि शृंगार एवास्ति स चापि द्विविधो मतः ॥
 एवं सति हरेर्भक्तिमार्गे पुष्ट्यभिधे मतः ॥ ७ ॥
 वियोगः साधनं यस्मात्स स्वरूपात्मको यतः ॥
 तस्य साधनताया हि स्वरूपसाधनं मतम् ॥ ८ ॥
 अतोऽत्र पुष्टिमार्गत्वं निःप्रत्यूहं विभाज्यताम् ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिदासविरचितो भक्तिमार्गे पुष्टिमार्गत्वनिश्चयः

समाप्तः ।

अथ भक्तानां दुःसंगविज्ञानप्रकार- निरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथ श्रीवल्लभाचार्यकृपया स्फुरितं हृदि ॥
 स्वीयानामभ्रमार्थाय किञ्चिदत्र निरूप्यते ॥ १ ॥
 दैवासुरविभागेन द्विधा जीवाः प्रकीर्तिताः ॥
 बन्धमोक्षव्यवस्थापि गीतायामेव रूपिता ॥ २ ॥
 दैवेष्वपि च जीवेषु यदङ्गीकरणं पुनः ॥
 भक्तिमार्गेऽत एवात्र प्राप्स्यन्ति पुरुषोत्तमम् ॥ ३ ॥
 तत्रापि भेदो विज्ञेयो मर्यादापुष्टिभेदतः ॥
 मार्गे फलेऽपि विज्ञेयो भक्तिमोक्षविभेदतः ॥ ४ ॥
 भक्तावङ्गीकृत्यभावे दैवानामपि सर्वथा ॥
 कामनिष्कामभेदेन स्वर्गमोक्षौ न संशयः ॥ ५ ॥
 विज्ञेयं वरणं भक्तौ तदर्थित्वेककार्यतः ॥
 तदर्थित्वं च विज्ञेयं भजनार्थप्रवृत्तितः ॥ ६ ॥
 तत्रादौ शरणं गच्छेन्महापुरुषयोगतः ॥
 महापुरुषपारोक्ष्ये तन्निष्ठैरपि सर्वथा ॥ ७ ॥
 तत आश्रयसंसिद्धौ सेवार्थं स्वसमर्पणम् ॥
 समर्पणे जीवदेहतत्संबन्धवतामपि ॥ ८ ॥

ब्रह्मसंबंधतः कृष्णसाक्षात्संबंधयोग्यता ॥
 ततस्तत्सेवया स्वीयसर्वस्वविनियोगतः ॥ ९ ॥
 गृहीतः परमानंदनिधिः कृष्णोऽक्षयः स्वतः ॥
 अतस्तु सावधानित्वं विधेयं भगवज्जनैः ॥ १० ॥
 संप्राप्तनिधिभिश्चौरवंचकेभ्यो विशेषतः ॥
 चौरास्तु द्विविधा ज्ञेया बाह्याभ्यंतरभेदतः ॥ ११ ॥
 बाह्याः कुटुंबरूपा ये ते तु वित्तहराः स्मृताः ॥
 यतस्तद्विनियोगेन वित्तं याति समर्पितम् ॥ १२ ॥
 आंतराः कामलोभाद्याश्चित्तं मात्राहरास्तु ते ॥
 यतो बहिर्मुखं चित्तं सेवायां प्रविशेन्न हि ॥ १३ ॥
 चित्तवित्तैकसाध्या हि सेवा चापि न सिध्यति ॥
 तदभावेऽखिलं व्यर्थं पुरुषार्थपरिक्षयात् ॥ १४ ॥
 अतो विवकधैर्यादिशस्त्रयुक्तैस्तथा पुनः ॥
 अंतरास्ते निराकार्या बाह्यास्ते तु यथाक्रमम् ॥ १५ ॥
 सेवाकारणतद्रोधपरित्यागादिसाधनैः ॥
 वंचकस्तु ततोऽप्येव दुष्ट इत्येव बुध्यताम् ॥ १६ ॥
 यतस्तदाकृतिश्चेष्टा तथाचारश्च भाषणम् ॥
 विनयः शांतातावेशः शंस्रचकादिचिह्नितः ॥ १७ ॥

एवमाद्यखिलं तुल्यं भगवद्धर्मवर्तिभिः ॥

ततो ज्ञानाभावतोऽपि सर्वथा नाशनं मतम् ॥ १८ ॥

दुर्घटं तस्य विज्ञानं सर्वथा भक्तसाम्यतः ॥

अत एव न कर्तव्यो विश्वासो ह्यविचारितः ॥ १९ ॥

तदीयत्वभ्रमात्तस्मिन्विश्वासे संगदोषतः ॥

असत्यपि च सद्भावात्पतनं भक्तिमार्गतः ॥ २० ॥

अत एवोक्तमाचार्यैर्गुरोरपि च वीक्षणम् ॥

कृष्णसेवापरं वीक्ष्येत्यादिपद्ये निबन्धगे ॥ २१ ॥

नन्वेतस्य परिज्ञानं कथं भवति सर्वथा ॥

ज्ञाने सति परित्यागः कर्तव्योऽस्य सतां भवेत् ॥ २२ ॥

भवेच्च चोरविज्ञानं शास्त्रतो धर्मदर्शनात् ॥

न हि वंचकविज्ञानं साम्यतो भगवज्जनेः ॥ २३ ॥

न कोऽपि तादृशो धर्मो वेलक्षण्यवबोधकः ॥

मृगाणामिव साधूनां मृगयोस्वि गायने ॥ २४ ॥

अतोऽपि किञ्चिदाधिक्यं वंचके तु प्रतीयते ॥

प्रदर्शनार्थत्वतस्तु वेपादेरिह सर्वथा ॥ २५ ॥

गृहसंवासतो ज्ञेय इति चेत्तत्र युज्यते ॥

संसर्गं बुद्धिनाशे तु मोहान्न ज्ञानसंभवः ॥ २६ ॥

ज्ञानाभावे भवेदेव तत्किञ्चा सार्धकाखिला ॥

संसर्गमात्रतो नाशे कस्य ज्ञानोदयो भवेत् ॥ २७ ॥
 न ज्ञापयति चात्मानं यावन्नाशं स वंचकः ॥
 नाशयित्वैव भवति निजरूपसमास्थितः ॥ २८ ॥
 मार्गस्थितेर्भवत्येव तादृशोऽत्यन्तबाधकः ॥
 बलान्न मारयत्येव प्रबोध्यैव च घातकः ॥ २९ ॥
 छलबुद्धिविनाशाय न बलं तस्य साधनम् ॥
 अज्ञातः सर्वथा हिंस्रो ज्ञातो नैव हि बाधकः ॥ ३० ॥
 ज्ञानं त्वशक्यं तस्येति न निस्तारः कथंचन ॥
 इति चेत्तत्र सिद्धांत उपायः परिकीर्त्यते ॥ ३१ ॥
 भगवद्भक्तसाम्येऽपि तदसाधारणो गुणः ॥
 निरपेक्षत्वमेतस्मिंस्तदभावाद्धि वंचकः ॥ ३२ ॥
 अनाकारित एवासौ संगे लगति सर्वथा ॥
 प्रार्थिता भगवद्भक्ताः कृपयन्ति कथंचन ॥ ३३ ॥
 स द्रव्यमेव विज्ञाय सज्जते स्वार्थमोहितः ॥
 दीनेषु भगवद्भक्तास्तदर्थेकप्रसादकाः ॥ ३४ ॥
 चालयत्ययमुन्मार्गे मायाचाटुकसूक्तिभिः ॥
 ते तु मार्गे चालयन्ति वचोभिः कटुकौषधैः ॥ ३५ ॥
 एवं विज्ञाय बुध्यैव वेलक्षण्यं हि वंचके ॥
 तत्संगं तत्र सद्भावं तन्माहात्म्यं परित्यजेत् ॥ ३६ ॥

अन्यथा मार्गनिष्ठोऽपि विनाशं प्राप्नुयान्नरः ॥
 अत एवास्मदाचार्यैरुक्तं स्वीयकृपालुभिः ॥ ३७ ॥
 पापंढप्रचुरे लोके कृष्ण एव गतिर्मम ॥
 अन्यत्राप्युक्तमेवं हि शिक्षापद्येषु सर्वथा ॥ ३८ ॥
 प्रावाहिकास्तेऽपि चेत्स्थुरूपेक्षैवोचिता तदा ॥
 एवं विज्ञाय सततं स्थेयं वै सावधानिभिः ॥ ३९ ॥
 सेवापरैः कथासक्तैः सत्संगपरिशोधकैः ॥
 बाह्यव्यापाररहितैर्भगवद्भावभावुकैः ॥ ४० ॥
 दैन्यमात्रपरिश्रान्तैरसदालापवर्जितैः ॥
 श्रीकृष्णदर्शनाद्यातैर्निजाचार्याश्रिताश्रितैः ॥ ४१ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं भक्तानां दुःसंगविज्ञानप्रकार-
 निरूपणं समाप्तम् ।

अथ शिक्षापत्राणि तत्र प्रथमं शिक्षापत्रम् ॥ १ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदोद्विग्नमनाः कृष्णदर्शने क्लिष्टमानसः ॥
 लौकिकं वैदिकं चापि कार्यं कुर्वन्ननास्यया ॥ १ ॥
 निरुद्धवचनो वाक्यमावश्यकमुदाहरन् ॥
 मनसा भावयेन्नित्यं लीलाः सर्वाः क्रमागताः ॥ २ ॥

सेवापि कायिकी कार्या निरुद्धेनैव चेतसा ॥
 दैहिकं कर्म निखिलं प्रभुसेवोपयोगिनाम् ॥ ३ ॥
 यथोपकरणादीनां रक्षा तद्वद्विधीयताम् ॥
 भार्यादिष्वनुरागोऽपि सेवाहेतुक एव हि ॥ ४ ॥
 प्रातिकूल्ये यथा त्यागः प्रभ्वसंबन्धिवस्तुनः ॥
 धनेषु निस्पृहः सेवोपयोगित्वेन रक्षणम् ॥ ५ ॥
 विवाहादिषु कार्येषु बन्धाः सेवार्थमानसः ॥
 भगवत्संगिसंगोऽपि स्वप्राणप्रेष्वार्तया ॥ ६ ॥
 वियोगानुभवं कुर्वन् सेवानवसरे पुनः ॥
 मूर्तो भगवतो दृष्टिर्भाव्या तत्तस्य दर्शनम् ॥ ७ ॥
 स्पर्शस्तत्रैव भावेन सर्वास्तत्रैव तत्क्रियाः ॥
 भावात्मनो ह्यनुभवः सर्वा भावेन नान्यथा ॥ ८ ॥
 हृदयस्यात्यशुद्धत्वान्न तत्रावेशसंभवः ॥
 स्वमूर्तावतिशुद्धायामाविश्यानुभवं हरिः ॥ ९ ॥
 यावत्साधनसंपत्तिः कारयत्यखिलान्निजान् ॥
 शुद्धं विधाय हृदयं पश्चात्तत्राविशेत्स्वयम् ॥ १० ॥
 दत्वा दैन्येन संतुष्टो नित्यं देहमलौकिकम् ॥
 स्वयं प्रविश्य भावात्माऽनुभवं कारयेत्स्वकम् ॥ ११ ॥
 एवंविधं फलं नित्यं चिंतयन् चेतसा सदा ॥

कुर्यादित्यादरं कृष्णसेवायामेव सर्वथा ॥ १२ ॥
 साक्षात्परोक्षरूपत्वात्सेवा पूर्वविलक्षणा ॥
 यथा गायन्त्य इत्यत्र भावः स वलितो मतः ॥ १३ ॥
 तदुत्तरं यथा भावः केवलो विरहात्मकः ॥
 फलं तथैव चात्रापि फलता केवलस्य हि ॥ १४ ॥
 फलाशायां फलं कृष्णवदनं हृदि चिंत्यताम् ॥
 फलं कृष्णः सदानंदो भक्तभावात्मकत्वतः ॥ १५ ॥
 न तत्र ज्ञानसंबंधो यतोऽत्रापि न वैचितः ॥
 सच्चिदानंदरूपस्तु प्रसिद्धः पुरुषोत्तमः ॥ १६ ॥
 पूर्वावस्था फलं कृष्णः केवलश्चोत्तरो मतः ॥
 तस्यैवास्यं कृपापूर्णः प्रभुः श्रीवल्लभाभिधः ॥ १७ ॥
 तदाश्रयः सदा कार्यो मनोवाक्यवृत्तिभिः ॥
 स्वकीयता तदीयेषु तद्विन्ने भिन्नता मता ॥ १८ ॥
 तदीयेषु च तद्बुद्ध्या भरः स्थाप्यो विशेषतः ॥
 यथा दूतीषु भवति विषयीणां मतिस्तथा ॥ १९ ॥
 धनं गृहं यथा कृष्णे तथा भक्तिस्थितेऽपि च ॥
 विनियोक्तव्यमेवं हि प्रभोर्भावो भविष्यति ॥ २० ॥
 तदीयाश्चेत्स्वतस्तुष्टास्तुष्टः कृष्णो न संशयः ॥
 तदीयास्तु निचाजार्यचरणैकपरायणाः ॥ २१ ॥

अनन्यभजनास्तुष्टाः कामलोभविवर्जिताः ॥
 निरपेक्षा विरक्ताश्च सर्वभूतहिते स्ताः ॥ २२ ॥
 निर्मत्सराः कृष्णसेवाकथादिविहितादराः ॥
 एवंविधास्तदीयाश्चेत्संगादपि विशेषतः ॥ २३ ॥
 सर्वथा शुद्धभावानां स्वीकृतानां कृपालुना ॥
 सर्वं श्रीवल्लभाचार्यप्रसादेन भविष्यति ॥ २४ ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं प्रथमशिक्षापत्रं संपूर्णम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयं शिक्षापत्रम् ॥ २ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

यशोदोत्संगललितः कचग्रंथितवेणिकः ॥
 मुक्ताफललसद्भालश्चलत्कुटिलकुंतलः ॥ १ ॥
 मुक्ताफलावलीभालप्रांतकर्णविभूषितः ॥
 कस्तूरिकातिलकयुग्मभालभूपातिसुंदरः ॥ २ ॥
 काश्मीररागविलसत्कपोलद्वयचित्रितः ॥
 स्फुरच्छ्रुतियुगप्राप्तकुंडलद्युतिमंडितः ॥ ३ ॥
 चिबुकांतलसदज्जभूषः सांजनलोचनः ॥
 नयनप्रांतविलसन्मपीर्विंदुसुशोभनः ॥ ४ ॥
 लालामिषाधरससावणज्ञानबोधकः ॥
 बाल्यभावातिसुलभरसबोधनतत्परः ॥ ५ ॥

मुखांबुजनिजांगुष्ठप्रवेशनपरायणः ॥
 भक्तिप्रविष्टस्य गतिक्रियाशक्तिविवोधकः ॥ ६ ॥
 ग्रीवालमलसन्मुक्ताफलमालाविभूषणः ॥
 तदुत्तरलसत्स्वर्णमणिमालातिमोहनः ॥ ७ ॥
 उरस्थललसत्स्वच्छवक्रवैयाघ्रभूषणः ॥
 मुक्ताफलस्वर्णमालायुततुंदिलितोदरः ॥ ८ ॥
 बाहुमध्यलसद्भक्तजटितांगदसुंदरः ॥
 पटगुच्छलसत्स्वल्पकरकंकणभूषणः ॥ ९ ॥
 दशांगुलिलसद्भक्तजटितोत्तममुद्रिकः ॥
 किंकिणीपटगुच्छातिविराजितकटिस्थलः ॥ १० ॥
 सनूपुरपदन्यासध्वनिमोहितगोपिकः ॥
 दिगंबरो नखविधुज्योत्स्नाजितनिशापतिः ॥ ११ ॥
 स्वरूपप्रतिविंबैकदृष्टिहास्यमुखांबुजः ॥
 पंकांगरागरुचिरः सदा मुग्धशिरोमणिः ॥ १२ ॥
 लीलान्यज्ञानरहितः सर्वलीलाविचक्षणः ॥
 कंदर्पकोटिलावण्यो मानिनीमानदर्पहा ॥ १३ ॥
 स्वगोपिकागूढचौरः कृतसंकेतगोपनः ॥
 परमानंदसंदोहः सदा दुःखविवर्जितः ॥ १४ ॥
 असमक्षो दुःखितानां प्रपंचसुखिनामपि ॥

दयानिधिर्मुग्धभावः स्वीयवाक्यैककारकः ॥ १५ ॥
 प्रपञ्चनाशनः स्वीयनिरोधकृतितत्परः ॥
 बालभावग्रहपरः क्षणक्षणविलक्षणः ॥ १६ ॥
 क्षणं क्रुद्धः क्षणं हृष्टः स्वल्पवस्तुसुतोपितः ॥
 स्वकीयहृदयाभिज्ञस्तदन्यज्ञानवर्जितः ॥ १७ ॥
 गूढलीलापरोभक्तगूढभावरसात्मकः ॥
 सेवनीयः सावधानैर्विपरीतगतिक्रियः ॥ १८ ॥
 श्रीमदाचार्यकृपया तिष्ठति स्वगृहे हरिः ॥
 एवंविधः सदा हस्ते योगिनः पारदो यथा ॥ १९ ॥
 चिंतनीयोऽनवसरे सेवायाः सर्वथा धिया ॥
 यतो निरोधसंसिद्धिः सेवया हार्दया भवेत् ॥ २० ॥
 इति श्रीहरिदासविरचितं द्वितीयं शिक्षापत्रं संपूर्णम् ॥ २ ॥

अथ तृतीयं शिक्षापत्रम् ॥ ३ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

निधिः प्राप्तः सुसंरक्ष्यो दुःसंगादिकृतः सदा ॥
 त्यक्त्वापि लोकसंकोचं यथा वह्निर्जलादिभिः ॥ १ ॥
 वह्निवद्भगवद्भावः सत्संगव्यवधानतः ॥
 नाशयेत्संसृतिं यद्वत्पात्रव्यवहितं जलम् ॥ २ ॥
 जलबलौकिकं प्रोक्तं साक्षात्तन्मेलनेन तु ॥

मूलतो नाशयेद्भावं यथा वैश्वानरं जलम् ॥ ३ ॥
अतः सदैव भेत्तव्यं लौकिकासक्तितो जनैः ॥
सत्संगमग्रतः कृत्वा नाशनीया न चान्यथा ॥ ४ ॥
सतः परोक्षे तत्संगजातभावो विभाव्यताम् ॥
तद्विरुद्धवचो नैव माननीयं सतां क्वचित् ॥ ५ ॥
भरतस्यापि दुःसंगे जाता हरिणजातिता ॥
केवलं कलिदोषाभिभूता अपि जनाः स्वतः ॥ ६ ॥
तत्संगनिरतैर्नैव भवितव्यं विशेषतः ॥
अथवा सर्वतो मौनं तदभावे विधीयताम् ॥ ७ ॥
यो वदत्यन्यथा वाक्यमाचार्यवचनाञ्जनः ॥
संसृतिप्रेरको वापि तत्संगोदुष्टसंगजः ॥ ८ ॥
यश्च कृष्णे रतिं नित्यं बोधयत्यप्रयोजनाम् ॥
निरपेक्षः सात्त्विकश्च तत्संगः साधुसंगमः ॥ ९ ॥
एवं निश्चित्य सर्वेषु स्वीयेष्वन्येषु वा पुनः ॥
महत्कुलप्रसूतेषु कर्तव्यः संगनिर्णयः ॥ १० ॥
श्रीमदाचार्यचरणे मतिः स्थाप्या सदा स्वतः ॥
तत एव स्वकीयानां सिद्धिः कार्यस्य सर्वथा ॥ ११ ॥
अवैष्णवत्वं मन्तव्यं तद्विरुद्धजनेष्वपि ॥
जीवेषु दोषवत्स्वेवं तथा तत्साम्यवस्तुषु ॥ १२ ॥

श्रीकृष्णः श्रीमदाचार्यस्तथा श्रीविठलेश्वरः ॥
 तथा लीलास्थसामग्री नैतत्साम्यं कदाचन ॥ १३ ॥
 यदस्माभिः पुरा प्रोक्तं तच्चित्ते स्थाप्यतां तदा ॥
 न कुत्रापि च वक्तव्यं सांप्रतं विमुखा जनाः ॥ १४ ॥
 सांमुख्यबोधनं नैव जायते बाह्यधर्मतः ॥
 एकोऽपि दोषः सुदृढः सर्वं नाशयति ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 अस्माभिरेवं लिखितं निरपेक्षैः स्वभावतः ॥
 स्नेहेन सर्वथा चित्ते धीयतां यदि रोचते ॥ १६ ॥
 . इति श्रीहरिदासविरचितं तृतीयं शिक्षापत्रं संपूर्णम् ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थं शिक्षापत्रम् ॥ ४ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रभोर्धर्माः श्रुतौ प्रोक्तास्तथा भागवतेऽपि च ॥
 अप्राकृताः स्वरूपैकनिष्ठा भिन्ना न रूपतः ॥ १ ॥
 कर्तृत्वसर्वरूपत्वसर्वाधारत्वमुख्यकाः ॥
 व्यापकत्वविरुद्धात्मधर्माद्याः श्रुतिरूपिताः ॥ २ ॥
 ऐश्वर्याद्या अंतरंगधर्मा भागवते तथा ॥
 तेऽपि स्वरूपभेदेन मर्यादापुष्टिभेदतः ॥ ३ ॥
 सर्वेऽपि च विभिद्यंत इति श्रीमत्प्रभोर्वचः ॥
 अतोऽत्र पुष्टिमर्गायमंतरंगं विशेषतः ॥ ४ ॥

विरुद्धधर्माश्रयत्वं स्वसुखाय विचारयेत् ॥
 प्रभुः कुमार एवास्ति ब्रजे मातृपदाङ्गः ॥ ५ ॥
 श्रीभागवतवाक्येन कौमारं जहतुर्व्रजे ॥
 व्याख्यातं च तथैवास्मदाचार्यैर्विवृतावपि ॥ ६ ॥
 ब्रज एव कुमारश्च कुमारी चाभवद्धरिः ॥
 एकादशसमास्तत्र गूढार्चिः सवलोज्ज्वलः ॥ ७ ॥
 एतद्वाक्यं मिश्ररूपं कुमारः केवलो हरिः ॥
 सामञ्ज्यापि तथैवास्ति यतो गोप्यः कुमारिकाः ॥ ८ ॥
 एवं सतीदृशे रूपे रासलीलादिरूपणम् ॥
 विरुद्धधर्माश्रयत्वबोधायैव हि युज्यते ॥ ९ ॥
 इदं हि पुष्टिमार्गीयं तदेव ज्ञायते बुधैः ॥
 गीतगोविंदाद्यप्येतदेव निरूप्यते ॥ १० ॥
 अन्यथा नन्दवचनं तादृशे युज्यते कथम् ॥
 अतस्तु पुष्टिमार्गीयविरुद्धगुणसंश्रयः ॥ ११ ॥
 रसमार्गीयधर्मास्तु ते बोद्धव्या विचक्षणैः ॥
 बालोरसिकमूर्धन्यः स्ववशोऽन्यवशः सदा ॥ १२ ॥
 अभीतः सर्वथा भीतः सापेक्षो निरपेक्षकः ॥
 चतुरोपि महामुग्धः सर्वज्ञोऽप्यज्ञ एव च ॥ १३ ॥

आरामोऽपि स गोपीनां सर्वदा रतिवर्धनः ॥
 पूर्णकामोऽपि कामार्तो ह्यदीनो दीनभाषणः ॥ १४ ॥
 स्वप्रकाशोऽप्यप्रकाशो बहिर्धोऽतःस्थितः सदा ॥
 अस्वतंत्रः स्वतंत्रोऽपि समर्थो न तथापि च ॥ १५ ॥
 एवं हि पुष्टिमार्गीयं विरुद्धस्वगुणालयम् ॥
 कृष्णं कृपालुं सततं शरणं भावयेद्धृदि ॥ १६ ॥
 असाधनः साधनो वा न साधुः साधुरेव वा ॥
 शरणादेव निखिलं फलं प्राप्नोत्यसंशयम् ॥ १७ ॥
 भक्तिमार्गे साधनं च फलं शरणमेव हि ॥
 सर्वधर्मपरित्यागः स्वतंत्रं चेत्फलं हि तत् ॥ १८ ॥
 परोक्षे शरणं तादृङ्महापुरुषयोगतः ॥
 कृपा चेत्तादृशानां हि तदा तद्भारकं भवेत् ॥ १९ ॥
 तेषामपि तु पारोक्ष्ये तदुक्तैर्वचनैः स्वतः ॥
 तत्प्रकाशितमार्गेण स्थितौ भवति सर्वथा ॥ २० ॥
 संसारिणा सदा दुष्टसंगिनामन्नदोषतः ॥
 बहिर्मुखानां मत्तानां कुतो मार्गं स्थितिर्भवेत् ॥ २१ ॥
 तदर्थं श्रीमदाचार्यचरणांबुरुहाश्रयः ॥
 सदा विधेयस्तेनैव सकलं सिद्धिमेष्यति ॥ २२ ॥
 तदाश्रयोऽपि मनसः संगामावेन चेत्सताम् ॥

तोषाभावेन शिथिलो यदि दैवाद्भविष्यति ॥ २३ ॥
 तदास्माकं गतिः कावेत्येवं चिंतास्ति मे हृदि ॥
 लौकिकक्लेशसंबन्धो हर्यंगीकृतलक्षणम् ॥ २४ ॥
 लोके स्वास्थ्यमिति श्रीमदाचार्यवचनामृतात् ॥
 तदीयैः स्वामिहार्दज्ञैस्तोषः कार्यस्तु तेन हि ॥ २५ ॥
 अतो हि लौकिकक्लेशोऽनांतरः क्रियतां क्वचित् ॥
 बाह्यतस्तु प्रकर्तव्यो ह्यौदासीन्यप्रसाधनात् ॥ २६ ॥
 दुःखं दुःसंगजं चान्यलौकिकाभिनिवेशजम् ॥
 सत्संगाभावजं चापि तथा मार्गस्थितेरपि ॥ २७ ॥
 तच्च मत्प्रभुपादाब्जकृपया सर्वथा मम ॥
 तदीयानां च संगेन क्षणादूरीभविष्यति ॥ २८ ॥
 ते दुर्लभा इति मनः खिन्नं भवति नित्यदा ॥
 यदा प्रभुः कृपापूर्णः कृपयिष्यति दैन्यतः ॥ २९ ॥
 तदाचार्यपदासक्तांस्तानुपस्थापयिष्यति ॥
 अस्माकं तु गतिर्नान्या श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ३० ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं चतुर्थं शिक्षापत्रं संपूर्णम् ॥ ४ ॥

अथ पंचमं शिक्षापत्रम् ॥ ५ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा विरहभावेन भावात्मा भाव्यतां हरिः ॥
 कृष्णो हृदयदेशस्थः स्वामिनीनां कृपानिधिः ॥ १ ॥

अस्माकमतिभाग्येन तदास्यं वह्निरुद्धतः ॥
 अतः शीतलभावोऽस्मिन्मार्गे नैवोपयुज्यते ॥ २ ॥
 तापभावः परं दैन्यं प्रकाशयति सर्वथा ॥
 दैन्येन दयया दीनबंधुः प्रादुर्भवत्यसौ ॥ ३ ॥
 तद्दैन्यं स्यात् स्वामिनीनां तापभावविभावनात् ॥
 तद्भावनं भवेदेव तापात्मचरणाश्रयात् ॥ ४ ॥
 तदाश्रयस्य सिद्धिस्तु तद्वाक्यपरिनिष्ठया ॥
 तन्निष्ठा सततं तादृक् तदीयजनसेवया ॥ ५ ॥
 तदीया दुर्लभाश्चेत्स्युः श्रीभागवतसेवनम् ॥
 अथवा दैन्यभावेन स्मर्तव्यः सततं हरिः ॥ ६ ॥
 अष्टाक्षरमहामंत्रो वक्तव्य इति निश्चयः ॥
 सर्वदा सर्वभावेन तेन सर्वं भविष्यति ॥ ७ ॥
 अस्माकं न्यूनतैवासीन्मिलनं यदभून्नहि ॥
 एतावती हरिः कृष्णः पूरयिष्यति तामपि ॥ ८ ॥
 भवद्भिर्नैव कर्तव्यः क्षोभो मनसि सर्वथा ॥
 अस्मिन्मार्गे यथैवाऽऽर्तिस्तथैव फलसंनिधिः ॥ ९ ॥
 यथाकथंचित् कर्तव्यो व्यवहारो हि लौकिकः ॥
 अपकीर्तिभयात्तेन बुद्धिशैथिल्यसंभवात् ॥ १० ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं पंचमं शिक्षापत्रं संपूर्णम् ॥ ५ ॥

अथ षष्ठं शिक्षापत्रम् ॥ ६ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

गृहभंगसमाचाराः श्रुताः श्रुतिविषायिता ॥
 तदर्थं लिख्यते किञ्चित्समाधानाय चेतसः ॥ १ ॥
 सदा यशोदातनुजो द्विभुजः सुद्विजद्वयः ॥
 सरोजास्यस्तवलालः स्मर्यतामार्यवंशजः ॥ २ ॥
 सर्वेश्वरश्च सर्वज्ञः कृष्णः सकरुणः समः ॥
 असमर्थो ज्ञानशून्यो जीव इत्येव निश्चयः ॥ ३ ॥
 तस्येच्छा त्रिविधा प्रोक्ता मूलवेदस्वभेदतः ॥
 मूलेच्छाया गृहीतानां नान्यथा कुरुते फलम् ॥ ४ ॥
 प्रवाह एव नियतस्तेषु कृष्णविचारितः ॥
 मर्यादया गृहीतांस्तु प्रवर्तयति कर्मणि ॥ ५ ॥
 स्वरूपेण वृत्तानां तु स्वतः सर्वं करोति हि ॥
 तच्चित्तयैव हि व्याप्तः कृपालुः सर्वतो विभुः ॥ ६ ॥
 निवर्तयत्यनिष्टेभ्यः स्वकीयान्करुणानिधिः ॥
 यदि जीवाः स्वभावेन निवर्तेरन् ते स्वतः ॥ ७ ॥
 अनिष्टमेव सर्वज्ञो बलाद्वरीकरोति हि ॥
 इष्टानिष्टविवेको हि जीवबुद्ध्या न जायते ॥ ८ ॥

अविद्यया गृहीतानामणूनां भ्रमसंभवात् ॥

अत एव हि संसारं मन्यते सुखरूपिणम् ॥ ९ ॥

बाला इव करप्राप्तं सर्पमक्रीडनोचितम् ॥

पितेव सहजस्निग्धस्तान्निवर्तयते बलात् ॥ १० ॥

यथा रुदन्ति ते बाला भ्रांताः संसारिणस्तथा ॥

अतएव हि सर्वज्ञः कृष्णः संसारमोचकः ॥ ११ ॥

इत्येव रूप्यते नाम तथाविधमतः प्रभोः ॥

संसारवैरी धरणीं प्रति शेषो न्यरूपयत् ॥ १२ ॥

मन्यामहे वयं भ्रांताः कृष्णविस्मृतिकारणम् ॥

संसारमुत्तमं कृष्णस्तं कथं स्थापयेद्धरिः ॥ १३ ॥

एवं तदीयैर्मनसि निधेयः स्वप्रभोर्गुणः ॥

स्वस्मिन्नपि विनिश्चेया प्रभोर्गङ्गीकृतिर्ध्रुवा ॥ १४ ॥

अतएवास्मदाचार्यैरुक्तं वरणलक्षणम् ॥

लोके स्वास्थ्यं तथा वेदे हरिस्तु न करिष्यति ॥ १५ ॥

इति श्रीहरिरायभीकृतं पद्यं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ६ ॥

अथ सप्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ७ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा श्रीगोकुलाधीशः स्मर्तव्यः सर्वथा जनैः ॥

ः सर्वदोषर्चिताविवर्जितैः ॥ १ ॥

न लौकिके मतिः कार्या भगवद्भाववाधिका ॥
 लौकिकं वैदिकं चापि स्वयं साधयिता प्रभुः ॥ २ ॥
 इदानीमीदृशः कालः प्रतिकूलः समागतः ॥
 यथाकथंचित्स्वमनःस्थापनीयं पदाब्जयोः ॥ ३ ॥
 सेवायां च मनः स्थाप्यं तत्साधकतयैव हि ॥
 गार्हस्थ्यार्थं विवाहेषि प्रयत्नः क्रियतां द्रुतम् ॥ ४ ॥
 न भवेत्प्रायशो भोगे तदीयानां कचिन्मनः ॥
 तथाऽपि चेद्भवेद्भोगो निवार्यः सर्वथैव हि ॥ ५ ॥
 भावोऽत्र साधनं मार्गं प्रमेयं भगवान् हि सः ॥
 प्रमाणं कृष्णसेवाऽऽदौ स एव च फलं पुनः ॥ ६ ॥
 तस्मात्स एव संरक्ष्यो निधिरूपस्तु सर्वथा ॥
 एतदिरुद्धं तत्सर्वं ज्ञात्वा ज्ञात्वा निवर्तयेत् ॥ ७ ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं सप्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ७ ॥

अथ अष्टमं शिक्षापत्रम् ॥ ८ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

ऐहिके पारलोके च सर्वसामर्थ्यसंयुतः ॥
 स एव गोकुलाधीशश्चितनीयः सदा हृदि ॥ १ ॥
 विश्वासस्तत्र कर्तव्यो भद्रमेव विधास्यति ॥
 स्वदोषादेव तत्रापि दोषस्फूर्तिर्यतो भवेत् ॥ २ ॥

आर्तिः फलं साधनं च ब्रजाधिपतिसंगमे ॥
 अतःसदा तदात्यैव स्थीयतां तत्कृपायुतैः ॥ ३ ॥
 अन्याश्रयो महानेव बाधको भीयतां ततः ॥
 तत्क्षणेनैव सचेतो विमुखं वै विधास्यति ॥ ४ ॥
 तदीयेषु सदा स्थेयं सद्भावेनैव सर्वथा ॥
 त एव भक्तिमार्गस्य सहायत्वे निरूपिताः ॥ ५ ॥
 अस्माकं तु तदीयानां प्रसंगोऽपि सुदुर्लभः ॥
 चेतोऽपि साधनाऽभावाद्धिमुखं तिष्ठति स्वतः ॥ ६ ॥
 गतो हि भगवद्दासः स्वकार्याय विदेशके ॥
 ब्रजपालोऽपि चलितस्तेन मे दुःखितं मनः ॥ ७ ॥
 मयि यद्यपि नास्त्येव किञ्चित्तत्कृपया पुनः ॥
 यदस्ति तदपि स्वीयं साधनाऽभावतो गतम् ॥ ८ ॥
 एतादृशेऽर्थे संप्राप्ते स हरिः शरणं मम ॥
 ऐहिके परलोके च नैश्चित्यं तत एव नः ॥ ९ ॥
 कदाचिन्मिलनं चेत्स्यात् सद्भागेन भवादृशम् ॥
 तदा को वेद चित्तस्य परावृत्तिः पुनर्भवेत् ॥ १० ॥
 कियल्लेख्यं महार्चितासमुद्रो हृदि वर्तते ॥
 स्थितेऽपि शिरसि प्राणनाये चित्तविभेदतः ॥ ११ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं अष्टमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ८ ॥

अथ नवमं शिक्षापत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

कदा निजपतिः कृष्णः स्वविभं दर्शयिष्यति ॥

वद्धवर्हशिखं नीलकुंतलावरणाननम् ॥ १ ॥

भ्रूधनुःसंधितशरं कस्तूरीचित्रकांकितम् ॥

इंदीवरदलाद्वैष्यविशालनयनद्वयम् ॥ २ ॥

मौक्तिकाभरणालंबि सुनासं सरसाऽधरम् ॥

त्रिरेखकंठविलसत्कंठाभरणभूषितम् ॥ ३ ॥

प्रफुल्लगल्लयुगलं चिबुकाभरणाऽन्वितम् ॥

सुवर्णसूक्ष्ममणियुग्वनमालाविराजितम् ॥ ४ ॥

चरःस्थललसत्स्वच्छवक्रवैयाघ्रबाहुजम् ॥

रत्नव्यवहितस्थूलमुक्तामालांचितोदरम् ॥ ५ ॥

सुवर्णकृत्रिममणिस्थूलमालाऽतिसुंदरम् ॥

गुंजाफलमहन्मालालसदूर्युगांतरम् ॥ ६ ॥

अनेकरत्नजटितकरकंकणभूषणम् ॥

बाहुमध्यलसत्स्वर्णनिर्मितप्रथितांगदम् ॥ ७ ॥

अनेकपुष्पतुलसीवनमालाऽतिलालितम् ॥

विचित्रवर्णविलसत्कटिवासोविराजितम् ॥ ८ ॥

कटिभावज्ञापिकाऽऽतिकिंकिणीरवशोभितम् ॥

पदद्वयगतस्वर्णमणिनूपुरमंडितम् ॥ ९ ॥
 नखचंद्रप्रकाशैकप्रकाशितजगत्रयम् ॥
 पीतांबरोत्तरीयेष्वलदंचलसुंदरम् ॥ १० ॥
 प्रदर्शितशिरोभेदं चलन्मकरकुंडलम् ॥
 नृत्यंतं नयनानंदं नितांतरतिसंप्रदम् ॥ ११ ॥
 नितंबिनीवृंदयतिरसाऽनुभवलोलुपम् ॥
 विह्वलं विशेषेण रासलीलापरायणम् ॥ १२ ॥
 त्रिभंगललितं वेषुकलितं भुजयोरपि ॥
 वृंदावनैकफलितं वलितं स्वजनैः सह ॥ १३ ॥
 वादयंतं मुरलिकां मोहयंतं मनः सताम् ॥
 जगज्जडं प्रकुर्वंतं रोधयंतं च भक्षणम् ॥ १४ ॥
 पशूनां पक्षिणां चैव मौनसंपादकं तदा ॥
 तरुणामंतरानंदमधुधरैकवार्षिकम् ॥ १५ ॥
 हरंतं व्रजभूतापं पदस्थापनतस्तथा ॥
 यमुनातीरमात्रैकजलक्रीडाकृतिप्रियम् ॥ १६ ॥
 रसात्मकरसात्मस्वभक्तवृंदसमन्वितम् ॥
 निजाऽनुभवसंवेद्यं प्रकटं तं क्षणेक्षणे ॥ १७ ॥

एवं दिदृक्षा सततं स्थापनीया निजे हृदि ॥
 सैवाऽस्माकं प्रेमभावोऽन्यरागविनिवर्तकः ॥ १९ ॥
 ततः स्यादार्तिरधिका गेहदैहिकबाधिका ॥
 आसक्तिः सैव मार्गेऽस्मिन्गृहस्थाऽस्वास्थ्यकारिका ॥
 परितापोदयस्तस्मात्सर्वविस्मृतिकारकः ॥
 स एव व्यसनं यत्र प्रपञ्चस्फूर्तिनाशनम् ॥ २१ ॥
 एवंविधस्तु त्रिविधो भावो निःसाधनो मतः ॥
 अतस्तु दुर्लभा लोके तत्प्राप्तिर्भजतां नृणाम् ॥ २२ ॥
 चक्रे करुणया कृष्णो भावात्माऽऽस्यं तथाविधम् ॥
 मूर्तिमद्भावसंबन्धात्तत्प्राप्तिरिति वेद यः ॥ २३ ॥
 प्रमेयबलतो नान्यत्साधनं तत्र भाव्यताम् ॥
 अतः सर्वैः प्रकर्तव्यो निजाचार्यपदाश्रयः ॥ २४ ॥
 तदभावे न वै भावि फलमेतन्न संशयः ॥
 अत एवाऽस्मदीशैस्तु ग्रंथे श्रीवल्लभाष्टके ॥ २५ ॥
 स्वामिन् श्रीवल्लभेत्येतत्पद्येऽखिलमुदीरितम् ॥
 तदाश्रये न वचनैः किं तु तन्मार्गनिष्ठया ॥ २६ ॥
 मार्गनिष्ठा न स्वबोधैः किं तु तादृग्युरुदितैः ॥
 युरुदितानि वाक्यानि न स्वतो ह्यनुवादतः ॥ २७ ॥
 अनुवादो न स्वबुद्ध्या किंतु मूलक्रमागतः ॥

अथापि तत्र चापेक्ष्यो दृढः स्वाचार्यसंश्रयः ॥ २८ ॥
 एतादृशेन गुरुणाऽवगत्य निखिलं जनः ॥
 आश्रित्य च निजाचार्यान् सदानंदं सदा भजेत् ॥ २९ ॥
 भजनं भावरूपस्य भावेनैवोपपद्यते ॥
 चेतस्तत्प्रवणं सेवा ह्यत एव निरूपिता ॥ ३० ॥
 तस्यां तु विस्मृतिर्भाष्या जगतः सर्वथा ध्रुवम् ॥
 तदभावे मानसी तु सेवना नैव सिद्ध्यति ॥ ३१ ॥
 तद्बाधकर्णीन्द्रियाणि विषया लौकिकी मतिः ॥
 प्रतिबंधस्तथोद्देगोभोगोऽप्यत्रैव लौकिकः ॥ ३२ ॥
 दुष्टाऽन्नभक्षणं चाऽपि ह्यसमर्पितभक्षणम् ॥
 असत्संगः सर्वथा हि भावबाधक इष्यते ॥ ३३ ॥
 तस्मात्त्यक्त्वा दुष्टसंगं कृत्वा स्वाचार्यसंश्रयम् ॥
 तदीयजनसंसर्गे स्थित्वा मार्गे तथा गुरौ ॥ ३४ ॥
 कृत्वा विषयवैराग्यं परितोषं विधाय च ॥
 सदानंदं सदानंदं फलप्राप्त्यै सदा भजेत् ॥ ३५ ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं नवमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ९ ॥

अथ दशमं शिक्षापत्रम् ॥ १० ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

को वेद कीदृशः कृष्णाऽभिप्रायः स्वजने मतः ॥
 स्वानंदसिद्धये रति निजार्ति दर्शनादिषु ॥ १ ॥

संसाररागाऽभावाय लौकिकार्तिं तथा पुनः ॥
 मदाभावाय च स्वार्तिं शरीरार्तिं प्रयच्छति ॥ २ ॥
 संग्राऽभावाय वंचार्तिं देशार्तिं दैन्यसिद्धये ॥
 मोहाऽभावाय भगवान् साधनार्तिं ददाति हि ॥ ३ ॥
 प्रारब्धभोजनार्थं वा परीक्षार्थं विलंबनात् ॥
 निर्वाहार्थं तथा वेदसाध्यार्थार्तिं प्रयच्छति ॥ ४ ॥
 एवमार्तिप्रदानेऽपि परमानन्ददायिनः ॥
 समाश्रयो न मोक्तव्यो दृढः स्वाचार्यसंश्रयैः ॥ ५ ॥
 स्वतः कृष्णः सदानन्दो निजानन्दं प्रदास्यति ॥
 तदाशयैव स्यात्तव्यं सर्वैश्चातकपक्षिवत् ॥ ६ ॥
 लौकिकार्तेरगणनं परमानन्दचित्तनात् ॥
 यथा न गणयेद्दोगी तिक्तभेषजभक्षणम् ॥ ७ ॥
 अहितं निजभक्तानां विदधाति हरिर्नहि ॥
 समस्तानां सखा स्वीयभक्तानां न कथं भवेत् ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं दशमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ १० ॥

अथ एकादशं शिक्षापत्रम् ॥११॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

सर्वदा सर्वभावैकहेतुभूतेषु सर्वथा ॥

श्रीमदाचार्यप्रादेशु स्थाप्यतां तन्मयं मनः ॥ १ ॥

तत एव कृतार्थत्वं निश्चयः क्रियतां हृदि ॥
 आसुरत्वं विनिश्चयमन्यत्तत्साम्यवादिषु ॥ २ ॥
 श्रीकृष्णः सर्वदा स्मर्यः सर्वलीलासमन्वितः ॥
 भक्तैकहृदयस्थायी सकलः पुरुषोत्तमः ॥ ३ ॥
 गुणगानं तथा दुःखभावनं दैन्यमेव च ॥
 तथा त्यागः सिद्धदृशः कृत्यमेतच्चतुष्टयम् ॥ ४ ॥
 गुणगानं भागवतात्सेवया दुःखभावनम् ॥
 तद्दैन्यभाववद्दैन्यं त्यागो विरहभावतः ॥ ५ ॥
 एतच्चतुष्टयं सिद्धं यदि नाऽन्यदपेक्षितम् ॥
 सर्वस्य मूलं सत्संगस्तदभावे न सिद्ध्यति ॥ ६ ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं एकादशं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ११ ॥

अथ द्वादशं शिक्षापत्रम् ॥ १२ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भावनीयं सदा चित्ते स्वामिनीजल्पितं मुहुः ॥
 तापक्लेशैरयं मार्गः श्रीमदाचार्यरूपितः ॥ १ ॥
 दर्शनं देहि गोपीश गोकुलानन्ददायक ॥
 गोविन्द गोपवनिताप्राणाधिप कृपानिधे ॥ २ ॥
 गोपाल पालितव्रज निजव्रजसुखांबुधे ॥
 परमानन्द नन्दादिरुचिरोत्संगलालित ॥ ३ ॥

सदानंद निजानंदसमुदायप्रदायक ॥
 दामोदर दयार्द्राद्रि दीनानाथ दयापर ॥ ४ ॥
 पुरुषोत्तम सर्वांगरुचिर प्रेमपूरिति ॥
 अनंगरूपपरम प्रिय गोपवधूपते ॥ ५ ॥
 ब्रजावलंबसुकटे लंबकेश कलानिधे ॥
 विरहार्तिहर स्वीयमनोहरणतत्पर ॥ ६ ॥
 मनोविनोदभावाब्धे भाववद्धृदयस्थित ॥
 चंचलीकृतचित्तस्वभावांदोलितरूपधृक् ॥ ७ ॥
 महासुग्ध सदा दुग्धपानतत्परमानस ॥
 नवनीताऽऽलिप्तमुख पयोर्विदुयुताऽधर ॥ ८ ॥
 अलकावृतवदन मदनाऽधिकसुंदर ॥
 कपोलविलसद्राग कस्तूरीतिलकांचित ॥ ९ ॥
 सिंजनूपुरशोभाऽढ्य नखभूषणभूषित ॥
 सघोषसूक्ष्मसुकटिविलसत्क्षुद्रघंटिक ॥ १० ॥
 राजद्धृदय वैयाघ्रनखभूषणभूषित ॥
 कंजलोचन लोलाक्ष विशालाक्ष विलक्षण ॥ ११ ॥
 दीनैकशरण स्वीयसर्वसामर्थ्यसंयुत ॥
 ब्रजराजसुत स्वीयजननीकंठभूषण ॥ १२ ॥
 हा कृष्ण हा सदानंद हा वृंदावनभूषण ॥

हा नंदराजतनय हा यशोदांकखेलन ॥ १३ ॥
 हा गोपिकेश हा नाथ हा गोकुलपुरंदर ॥
 हाहा व्रजजनार्तिघ्न हाहा निःसाधनाऽधिप ॥ १४ ॥
 हाहा नंदादिसर्वस्व हाहाऽनंगनवांकुर ॥
 हा निरालंबनालंब हाहांधलकुटिप्रिय ॥ १५ ॥
 एवंविधानि सततं जल्पितानि मुहुर्मुहुः ॥
 अवगत्य च भावेन भावनीयान्यहर्निशम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं द्वादशं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ १२ ॥

अथ त्रयोदशं शिक्षापत्रम् ॥१३॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

कालः करालः समुपागतोऽयं मतिं सतां द्रागहस्तसम-
 स्ताम् ॥ श्रीवल्लभाचार्यसमाश्रितानां यः कालकालः श-
 रणं स एव १ न सेवा न कथा नैव भावनं नापि संश्रयः
 नित्यमुद्विग्नमनसा कथं कालः प्रयास्यति ॥ २ ॥
 सत्संगो दुर्लभो दुष्टसंगः संचिंतनादृते ॥
 अनायासेन संसिद्धः का गतिर्मे भविष्यति ॥ ३ ॥
 संग्राहयितुमखिलं तैः क्रीडयितुमेव च ॥
 शकलीकर्तुमधुना प्रभोर्बालचिकीर्षितम् ॥ ४ ॥
 हा नाथ हा कृपानाथ गोपीनाथ दयानिधे ॥

ब्रजनाथ रमानाथ निजनाथ जगत्पते ॥ ५ ॥
 गोकुलाधीश गोपीश ब्रजाधीश ब्रजप्रिय ॥
 ब्रजानन्द निजानन्द गोकुलानन्द गोप्रिय ॥ ६ ॥
 हा कृष्ण हा दयार्सिधो हा राधावर सुन्दर ॥
 दीनेषु सततश्रीमन्निजाचार्याऽऽश्रितेषु च ॥ ७ ॥
 दुष्टेषु दोषापुष्टेषु भाग्यमुष्टेषु मत्प्रभो ॥
 निःसाधनेषून्मतिषु दयां कुरु दयां कुरु ॥ ८ ॥
 निवर्त्य सर्वतश्चेतो निरुद्धय चरिते हरेः ॥
 हृदिकृत्य कृपावश्यं स्वीयतां सज्जनैः सह ॥ ९ ॥
 अदृष्टदुःखितमुखोऽननुभूतसुखेतरः ॥
 स्वदुःखिताऽतिकरुणः स कृष्णः शरणं मम ॥ १० ॥
 अमन्दपरमानन्दो निजानन्दाश्रयस्थितः ॥
 स्वरूपानन्ददाता च स कृष्णः शरणं मम ॥ ११ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं त्रयोदशं शिक्षापत्रं

समाप्तम् ॥ १३ ॥

अथ चतुर्दशं शिक्षापत्रम् ॥१४॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमत्प्रभुपदयुगले स्थाप्यं चेतश्चमत्कारि ॥
 तदनुग्रहणादेव हि भवति तदीयस्य सर्वतः सकलम् १

अन्याश्रयस्तदीयैकपदाश्रयविरोधकृत् ॥
 प्रभोरुदासीनतायाः कारणं त्यज्यतां द्रुतम् ॥ २ ॥
 असत्संगस्य च त्यागो भावबाधकता यतः ॥
 यथा व्याघ्रोबाधकः स्याच्छरीरादेः शरीरिणः ॥ ३ ॥
 असत्संगस्तथा प्रोक्तः श्रीमदाचार्यपण्डितैः ॥
 अध्यासः स्वशरीरादौ तदीयत्वप्रकारतः ॥ ४ ॥
 विधाय सर्वथा भीतिं विधेयेतरयोगतः ॥
 सत्संगेन स्वमार्गेकनिष्ठत्वेन च सर्वथा ॥ ५ ॥
 समर्पणाऽनुसंधानं विधेयं मिलितैः सदा ॥
 इदमेवाऽस्मदाचार्यमार्गे साधनमुत्तमम् ॥ ६ ॥
 स्वाचार्यचरणद्वंद्वद्वयाश्रयणमादृतैः ॥
 विधेयं तेन सकलमस्मिन्मार्गे भविष्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं चतुर्दशं शिक्षापत्रं

समाप्तम् ॥ १४ ॥

अथ पंचदशं शिक्षापत्रम् ॥ १५ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदंगीकृतजीवानां न दुःखं लेशतोऽपि हि ॥
 सदानंदः सदानंदात्तस्मृतिः क्रियतां सदा ॥ १ ॥
 यो निजानतिसंतप्तान्स्वकृते वीक्ष्य विस्मितः ॥

प्रादुर्भवत्यचिरततस्मृतिः क्रियतां सदा ॥ २ ॥
 यः स्वतः सेवकानां हि पराश्रयनिवारकः ॥
 कृपासरित्पतिः कृष्णस्तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ३ ॥
 हृदयस्थः समस्तानां धुनोति विषयादस्म् ॥
 दयादामोदरः श्रीमांस्तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ४ ॥
 यः प्राणप्रेष्ठगोपीनां संगं गोपयति स्वतः ॥
 निलायनादिलीलाभिस्तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ५ ॥
 य उद्धवेन भक्तेन स्वस्वरूपमबोधयत् ॥
 गोपिकानां हृदंतःस्थस्तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ६ ॥
 यः स्वमाहात्म्यबोधाय प्रादुर्भावितवान्स्वयम् ॥
 प्रभुः श्रीवल्लभाचार्यस्तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ७ ॥
 यस्य स्मरणमात्रेण सकलर्तिविनाशनम् ॥
 तत्क्षणादेव भवति तत्स्मृतिः क्रियतां सदा ॥ ८ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचिनं पंचदशं शिक्षापत्रं

समाप्तम् ॥ १५ ॥

अथ पोडशं शिक्षापत्रम् ॥ १६ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

सदा स्वभक्तहृदयावासः स्वाचार्यभावितः ॥
 यशोदाऽतिप्रियः श्रीमान् नंदसूनुर्ब्रजेश्वरः ॥ १ ॥

स्मरणीयो यथाशक्ति सेवनीयस्तथा पुनः ॥
 तादृशैः सह संगेन कथनीयश्च सर्वथा ॥ २ ॥
 अहर्निशं ब्रजाधीशः प्रपञ्चाऽस्मृतिसाधकः ॥
 स्वकीयपक्षपाती च निजासक्त्या निरोधकृत् ॥ ३ ॥
 स्मरणीयः कृपापाशवारो विदितरूपवान् ॥
 स एवाऽस्मत्सर्वकर्ता चिन्ताऽणुरपि नो हृदि ॥ ४ ॥
 सतामप्यसता वाऽपि स्वकीयानां कृपानिधिः ॥
 करिष्यति स्वतः सर्वमतश्चिन्ता न काऽपि हि ॥ ५ ॥
 सत्संगाऽभावतो नित्यमसत्संगस्वभावतः ॥
 वर्तते विषयाऽवेशैश्चक्राऽऽरूढेव मन्मतिः ॥ ६ ॥
 नैतस्मिन्समये कोऽपि सहायो मम वर्तते ॥
 विना श्रीवल्लभाचार्यचरणांबुरुहाश्रयात् ॥ ७ ॥
 ततश्च्युता मतिः कालबलात्केवललौकिके ॥
 नित्यं स्थिता ततो भीतिभूयसी जायते हृदि ॥ ८ ॥
 किंवा को वेद भगवान् करुणात्मा चिकीर्षति ॥
 न जाने तेन मे चेत्तः खिन्नं भवति सर्वथा ॥ ९ ॥
 विशेषः प्रेमजित्पत्राद्बोद्धव्यः सकलोऽपि हि ॥
 अनेनैव वयं किञ्चित्स्वास्थ्यं मन्यामहे हृदः ॥ १० ॥
 इति श्रीहरिरायजीकृतं षोडशं शिक्षापत्रं समाप्तम् ।

अथ सप्तदशं शिक्षापत्रम् ॥ १७ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

यदुक्तमस्मदाचार्यैर्गौणमुख्यविभेदतः ॥

त्यागो गृहधनादीनामथवा कृष्णयोजनम् ॥ १ ॥

वैराग्यपरिपोषादेस्त्यागोऽपि निरूपितः ॥

तथा विषयभोगस्य त्यागोऽपि विनिबोधितः ॥ २ ॥

तथा सत्संगमाऽत्यागः सर्वत्रैव विशेषतः ॥

अन्याश्रयपरित्याग उक्तो बाधकरूपतः ॥ ३ ॥

एवं निरूपितौ त्यागाऽत्यागौ सर्वत्र सर्वशः ॥

न जीवाः स्वबलार्थिकचित्कर्तुं शक्नुवते स्वतः ॥ ४ ॥

अतः कथं भवेन्मार्गस्थितिर्जीविषु सर्वथा ॥

फलाशाऽपि कथं कार्या जनैस्तत्राऽस्थितौ पुनः ॥ ५ ॥

तथाऽपि श्रीमदाचार्यचरणाश्रयणादपि ॥

अशक्यमपि यच्छक्यं तद्भवेत्सर्वथैव हि ॥ ६ ॥

यदि दुःसंगदोषेण न भवेच्छिथिलं मनः ॥

यदि वा कालदोषेणाऽविश्वासोऽपि भवेन्न हि ॥ ७ ॥

अविश्वासो न कर्तव्य इत्युक्तेः स तु साधकः ॥

अयमेवाऽस्य मार्गस्य मूलमाश्रयसाधकः ॥ ८ ॥

आश्रयेणैव सकलं सिद्धिमेति न संशयः ॥

पृथक्शरणमार्गोक्तिस्तएव प्रभोरपि ॥ ९ ॥
 शरणस्थसमुद्धारकृतिविज्ञापनादपि ॥
 विवेकधैर्यभक्त्यादिसाधनाऽभाववादतः ॥ १० ॥
 सन्मार्गविद्धिः सततं कृतप्रभुपदाश्रयैः ॥
 तदुक्तवाक्यभावार्थविभावनपरायणैः ॥ ११ ॥
 यथाशक्तिस्वमार्गीयप्रभुसेवापरैरपि ॥
 विरुद्धकृतिसंदेहदाहनोद्योगतत्परेः ॥ १२ ॥
 निरंतरं स्वमार्गीयसतां संगसमन्वितैः ॥
 स्थेयं संसारविमुक्तैः स्वगुरुं प्रणतैरपि ॥ १३ ॥

इति श्रीहरिराजीविरचितं सप्तदशं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥१७॥

अथ अष्टादशं शिक्षापत्रम् ॥१८॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

कालः स्वकार्यं कुरुते न जानाति जनो यतः ॥
 प्रमाद्यति हरेः कार्ये स्वात्मकार्येऽतिविह्वलः ॥ १ ॥
 केवलौदरिकत्वं तु तदीयानां न चोचितम् ॥
 न पूरयेत् किमुदरं सेवकानां कृपानिधिः ॥ २ ॥
 चिंता काऽपि न कार्यति प्रभुवाक्यं विचिंत्यताम् ॥
 अज्ञानिनो ज्ञानिनश्च यदि स्यात्समता कृतौ ॥ ३ ॥
 तदा तु साधनाऽभावात् किं वृत्तं ज्ञानतः फलम् ॥
 सर्वत्र क्लेशभावनात् ॥ ४ ॥

लीलाऽतिरिक्तसृष्टौ हि निरानन्दत्वनिश्चयात् ॥
 यथा कथंचिद्विस्मृत्य प्रपञ्चं हृदये न्यसेत् ॥ ५ ॥
 कृष्णं गूढं सदाऽऽनन्दं तथा लीलायुतं सदा ॥
 रसं स्वसमनामानं भक्तभावाऽऽत्मकं पुनः ॥ ६ ॥
 यशोदोत्संगललितं मुग्धभावसमावृतम् ॥
 प्रपञ्चवैरिणं बाधहेतुलौकिकनाशनम् ॥ ७ ॥
 स्वप्रवेशाय कामादिसर्वदोषनिवारकम् ॥
 स्वार्थत्यक्त्वा (स्वार्थं त्यक्त्वा) खिलस्वीयपरमाऽऽर्ति-
 महोत्सवम् ॥ ८ ॥ श्रीमदाचार्यहृदयशेषपर्यंकशायिनम्
 अनन्तभावरूपात्मगोपीरमणतत्परम् ॥ ९ ॥
 मधुपाऽऽलिजवोद्युक्तरोमाऽऽलिषुविराजितम् ॥
 प्रसन्नवदनांभोजं करुणारसवद्दृशम् ॥ १० ॥
 बर्हिपिच्छशिरोभूषं शृंगाररसरूपिणम् ॥
 एवंविधाऽनन्तगुणं विधाय हृदये सदा ॥ ११ ॥
 तस्य सेवां प्रकुर्वीत यावज्जीवं स्वधर्मतः ॥
 न फलार्थं न भोगार्थं न प्रतिष्ठाप्रसिद्धये ॥ १२ ॥
 श्रीमदाचार्यमार्गेण नाऽन्येनापि कदाचन ॥
 न कल्पितप्रकारेण न दुर्भाषसमन्वयात् ॥ १३ ॥
 तत्त्वं विदित्वा परमं यशोदोत्संगलालितम् ॥

श्रीमदाचार्यतत्पुत्रान् हित्वाऽस्मत्स्वामिनीरपि ॥१४॥
 तत्तुल्यबुद्ध्या नाशः स्यात्सर्वथेति विनिश्चयः ॥
 एतावती सती शिक्षा संक्षिप्ता ध्रियतां हृदि ॥ १५ ॥
 अन्येऽपि चोपदेष्टव्या यदि स्युरधिकारिणः ॥
 मिलन्ति स्वेच्छया श्रद्धायुताः पृच्छन्ति चेत्तदा ॥१६॥
 जीवतत्परतासिद्धौ कृपालुस्तेषु तुष्यति ॥
 यथा विपयिणां तोषो दूतिकासु तथा हरेः ॥ १७ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितमष्टादशं शिक्षापत्रं स० ॥१८॥

अथ एकोनविंशं शिक्षापत्रम् ॥ १९ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

इदानीं वर्तते कालः करालः कलिरीदृशः ॥
 यस्मिन्विनश्यति मतिः सतामपि कुसंगतः ॥ १ ॥
 सत्संगो दुर्लभो यत्र सततं सत्प्रसंगतः ॥
 कथाः कृष्णचरित्रैकयुता नित्यं भवन्ति हि ॥ २ ॥
 निजाचार्यपदांभोजसेविनस्तु सुदुर्लभाः ॥
 अदंभिः कृष्णसेवाकथार्चितनतत्पराः ॥ ३ ॥
 अहं तु सर्वथा नित्यं तथा सत्संगवर्जितः ॥
 क्लिष्यामि मनसा नूनं निरानन्देन नित्यशः ॥ ४ ॥
 वाष्पनिःसरणोपायं न पश्यामि महीतले ॥

को वा मदीयहृदयदुःखं दूरीकरिष्यति ॥ ५ ॥
 ब्रजवासस्तथा श्रीमद्यमुनादर्शनं गतम् ॥
 दूरे गोवर्धनदृशिर्दूरे तन्नाथदर्शनम् ॥ ६ ॥
 विषयाऽऽक्रांतितो दूरे भगवद्भावसंततिः ॥
 देशांतरस्थितस्याऽद्य दूरे संगः सतामपि ॥ ७ ॥
 तदभावात्कथा दूरे ततो विमुखता हृदः ॥
 एवंविधस्य सततं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥ ८ ॥
 को वेद कृष्णः किं कर्ता न जानेऽहं कृपानिधिः ॥
 तथाऽपि श्रीमदाचार्यशरणं करैव मनः ॥ ९ ॥
 विशेषः प्रेमजित्पत्राद्बोद्धव्यः सर्ववृत्तयुक् ॥
 अनेन केवलेनैव किञ्चित्स्वस्थं मनो मम ॥ १० ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकोनविंशं शिक्षापत्रं समाप्तं ॥ १९ ॥

अथ विंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २० ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

समाचाराऽवगत्यैव संतोषो जनितो महान् ॥
 सदोषेऽपि हरिर्जीविऽनुग्रहं कुरुते स्वतः ॥ १ ॥
 प्रमेयबलमासाद्य किमसाध्यं तदा भवेत् ॥ :
 अतः प्रथमदोषाणां चिन्ता नैव विधीयताम् ॥ २ ॥
 संजातभगवद्भावमपथ्यमिव सद्गुणम् ॥

लोकनिंदाभवं दुःखं न धर्तव्यं हि मानसे ॥ ३ ॥
 अग्रे तु सावधानत्वं विधेयं सर्वथा पुनः ॥
 दुःसंगादिमहादोषा नाशयन्त्येव तत्क्षणात् ॥ ४ ॥
 असज्जनकृता निंदा तुष्ट्यै स त्वविनिश्चयात् ॥
 यतस्तेषां न रोचन्ते संत एव हि सर्वथा ॥ ५ ॥
 मार्गविश्वासरहिताः पूर्वदोषैकदृष्टयः ॥
 यतो नामैव हि हरेः सर्वदोषनिवर्तकम् ॥ ६ ॥
 तदपि श्रीमदाचार्यवदनांबुजनिःसृतम् ॥
 तत्प्रकाशितमार्गस्य सर्वसंपादनक्षमम् ॥ ७ ॥
 ततोऽपि ब्रह्मसंबन्धः सर्वदोषनिवर्तकः ॥
 निर्दोषाऽऽनन्दसेवाऽपि दोषाऽभावप्रसाधिका ॥ ८ ॥
 गुणगानं तु सर्वेषां दोषाणां विनिवारकम् ॥
 गुणगाने ज्ञानमार्गादुत्कर्षः प्रभुणोदितः ॥ ९ ॥
 ज्ञानं सकलदोषाणां दाहकं परिकीर्तितम् ॥
 तथाऽपि न प्रभोः प्रादुर्भावे यत्प्रतिबन्धकम् ॥ १० ॥
 तन्निवर्तयितुं शक्तमतो न्यूनं निरूपितम् ॥
 ततः स्वाचार्यसांनिध्यं क्षणाद्भावप्रदायकम् ॥ ११ ॥
 तद्विद्वत्साऽर्तितापानां क्रमादेवेह संभवात् ॥
 तत उत्तरभावस्य भावनं वह्निरूपतः ॥ १२ ॥

क्षणेन दोषसंघस्य नाशकं सर्वथा मतम् ॥
 एवंभूते स्थिते मार्गे नूनं येषामभाग्यतः ॥ १३ ॥
 अविश्वासस्ततस्तेषां न गतिः काऽपि विद्यते ॥
 अतः स्वयं श्रुतं यद्वा भाग्याद्धृदि समागतम् ॥ १४ ॥
 तदेव हि दृढं स्थाप्यं सर्वथा जीवनाऽवधि ॥
 नाऽल्पज्ञवचनाच्चाल्याबुद्धिरापातसुंदरात् ॥ १५ ॥
 सत्त्वनिश्चयतः संगः साधको नहि संशयात् ॥
 यत्र वै विपरीतैव कृतिस्तत्र भ्रमः कथम् ॥ १६ ॥
 तत्र भ्रांताः परं मूढास्तत्संगः खलु बाधकः ॥
 अतः सत्संगसहितस्तिष्ठेत्सर्वत्र सर्वदा ॥ १७ ॥
 सेवा कुर्वन्सदाचारो धर्ममार्गस्थितोऽपि च ॥
 अविरुद्धवचो वक्ता ह्यविरुद्धकृतिप्रियः ॥ १८ ॥
 स्वाचार्यमात्रवाक्यैकनिष्ठः सततभावुकः ॥
 तदीयजनसंसृष्टः सर्वसंगविवर्जितः ॥ १९ ॥
 इति श्रीहरिरायर्जाविरचितं विंशतितमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ २० ॥

अथ एकविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २१ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भक्तिमार्गस्तिरोभूतस्तथा संगः सतामपि ॥
 ततो भावस्य शैथिल्यं तदभावेऽखिलं वृथा ॥ १ ॥

भक्तिमार्गीयताऽभावे क्रियामात्रं हि कर्मवत् ॥
 तत्राऽपि न मनःस्थैर्यं विक्षेपाध्यवहारतः ॥ २ ॥
 व्यवहारोऽप्यसिद्धश्चेद्विशेषः क्षोभको मतः ॥
 तदभावे तु गार्हस्थ्यप्रकारैः सेवनं कुतः ॥ ३ ॥
 व्यावृत्यभावपक्षस्तु बुद्ध्यदाढ्यात्सुदुर्लभः ॥
 बुद्धिदाढ्यं तु सततं निवेदनविचिंतनैः ॥ ४ ॥
 तत्राऽपि सहभावस्तु सतामेव निरूपितः ॥
 ते दुर्लभा दूरगाश्च ततो बुद्धिर्न तादृशी ॥ ५ ॥
 स्थिताऽपि शीर्यते नित्यं पोषकाऽभावतो मम ॥
 खिन्नं च जायते चित्तं वार्ताश्रवणतोऽन्यथा ॥ ६ ॥
 श्रुतोत्तमप्रकाराश्च भगवन्मानसा अपि ॥
 अस्मदीया लौकिकेषु प्रतिष्ठामात्रसाधकाः ॥ ७ ॥
 चित्तव्ययं प्रकुर्वति वृथा देहं च तद्गतम् ॥
 भगवन्मार्गनिष्ठा तु लोकनिष्ठाविरोधिनी ॥ ८ ॥
 संसारवैरी कृष्णोऽपि मूढानेतानुपेक्षते ॥
 कालः सतामपि हरत्यसौ संप्रति तन्मतिम् ॥ ९ ॥
 कालदोषनिराकर्ता न संगोऽस्ति सतामपि ॥
 अतः स्थैर्यं सावधानैः समस्तैर्मार्गवर्तिभिः ॥ १० ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकविंशतितमं

शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ २१ ॥

अथ द्वाविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २२ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भावोऽत्र साधनं मार्गे प्रमेयं भगवान् हि सः ॥
 प्रमाणं कृष्णसेवाऽऽदौ (सेवादिः) स एव च फलं पुनः १
 तस्मात्स एव संरक्ष्यो निधिरूपस्तु सर्वथा ॥
 यत्तद्विरुद्धं तत्सर्वं ज्ञात्वा ज्ञात्वा निवर्तयेत् ॥ २ ॥
 हस्कृष्णे यथापूर्वं स्नेहः स्थाप्यो विशेषतः ॥
 गोष्ठी च तादृशैः (तादृशी) कार्या ध्रुवमस्मत्प्रयत्नतः ३
 एतस्यांतःस्थितिः प्रायः समीचीनाऽवलोक्यते ॥
 नाऽन्यच्च लौकिकं चित्ते विचार्यमिह सर्वथा ॥ ४ ॥
 विशेषस्तु समग्रोऽपि भांडागारिकपत्रतः ॥
 विज्ञेयः सर्वथा शीघ्रं लिख्यतां च तदुत्तरम् ॥ ५ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं द्वाविंशतितमं

शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ २२ ॥

अथ त्रयोविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २३ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भवंतः श्रुतसिद्धांताः कथं मुह्यन्ति लौकिके ॥
 अलौकिके तु चिंताया विषयाऽभावतो न सा ॥ १ ॥
 यतः सर्वसमर्थोऽस्मत्प्रभुः सर्वं करोति हि ॥ पितेव

(पतिवत्) निजदासानामैहिकं पारलौकिकम् ॥ २ ॥
 अत एवाऽस्मदाचार्यवचनं वै विराजते ॥ “भग-
 वानपि पुष्टिस्थो न करिष्यति लौकिकीं च गतिम्”
 ॥ ३ ॥ मर्यादामार्गवैराग्याद्यभावेऽपि गतिः सताम् ॥
 चिंतासंतानहंतारोऽऽप्याचार्यपदरेणवः ॥ ४ ॥ अत-
 स्तदीयाः किं भ्रातश्चितां विदधते जनाः ॥ ज्ञानि-
 नोऽपि न वै दुःखं चित्ते दधति लौकिकम् ॥ ५ ॥
 सेवारसादिरहिताश्चित्रं भक्ताः कथं तथा ॥ यैः स्वरू-
 पस्य सेवायां दर्शनस्पर्शनादिकम् ॥ ६ ॥ अनु-
 भूतं सदा तेषां चित्तं दुःखयुतं कथम् ॥ परमानन्द-
 संबधे दुःखं तिष्ठति नैव हि ॥ ७ ॥ पित्रादयस्तु
 सर्वेऽपि संबन्धादुःखहेतवः ॥ (संबन्धाय स्वहेतवः) ॥
 बहिर्मुखजनस्यैव बाहिर्मुख्यं ततस्त्यजेत् ॥ ८ ॥
 बहिर्मुखस्य बाधंते दोषा दैहिकमानसाः ॥
 क्षीणधातोर्विवर्तस्य रोगा वातिकपैतिकाः ॥ ९ ॥
 तन्निवृत्तिस्तु संपाद्या सतां संगेन सेवया ॥
 श्रीभागवतपाठेन तदर्थश्रवणादपि ॥ १० ॥
 निवेदनस्मरणतः सद्भिः सह कथादिभिः ॥
 सदा नामग्रहणतः सदा शरणभावनात् ॥ ११ ॥

अष्टाक्षरमहामंत्रकीर्तनेन विशेषतः ॥
 पंचाक्षरेण मंत्रेण तदीयत्वविभावनात् ॥ १२ ॥
 वैराग्यपरितोषाभ्यां कृष्णसन्निहितस्थितेः ॥
 लौकिकक्लेशजौदास्यात् पुत्राद्यननुरागतः ॥ १३ ॥
 गृहवित्ताद्यनासक्त्या तदीयेष्वतिरागतः ॥
 नवरत्नस्य पाठेन सर्वचिंता निवर्तते ॥ १४ ॥
 एवं निवृत्तवैमुख्यं जनं दुःखं न बाधते ॥
 अतस्तन्मात्रयत्नैस्तु भवितव्यं भवादृशैः ॥ १५ ॥
 दुःखेन न वृथा नेयः कालः परमदुर्लभः ॥
 कृष्णसेवानुकूलस्तु निजाऽऽचार्याऽऽश्रयाऽऽश्रितैः १६
 द्रुतं हेया वृथा चिंता प्राप्ताऽपि निजदोषतः ॥
 चित्तोद्वेगं विधायापीत्येतद्वचनचिंतनात् ॥ १७ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं त्रयोविंशतितमं शिक्षापत्रं
 समाप्तम् ॥ २३ ॥

अथ चतुर्विंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २४ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भक्तिमार्गे कृशापात्रं कारणं परमुच्यते ॥
 तेनैव मार्गे सकलं सिद्धिमेति न संशयः ॥ १ ॥
 सा तु स्वाचार्यशरणगतौ तैर्ज्ञापितः प्रभुः ॥

यदैव कुरुते कृष्णस्तदा भवति सर्वथा ॥ २ ॥
 अतस्तदाश्रयो जीवैर्दृढ एव विधीयताम् ॥
 यथाऽवतारलीलायां तासां श्रीयमुना मता ॥ ३ ॥
 यथा वा हरिदासो हि पुलिंदीनां गिरिमितः ॥
 यथा वाऽग्निकुमाराणां व्रते कात्यायनी मता ॥ ४ ॥
 प्रादुर्भूतः स्वयं कृष्णो यथा स्वप्रापणे मतः ॥
 यथा वा दैन्यभावाऽऽत्मा प्रादुर्भावे स्वयं मतः ॥ ५ ॥
 तथा परोक्षे जीवानां पुष्टिसंबंधसिद्धये ॥
 श्रीमदाचार्यसंबंधो नाऽन्यदस्ति हि साधने ॥ ६ ॥
 अत एवोक्तमाचार्यः स्तोत्रे कृष्णाश्रयाभिधे ॥
 शरणस्थसमुद्गारे कृष्णं विज्ञापयाम्यहम् ॥ ७ ॥
 विश्वासार्थं वरमदादिति श्रीवल्लभोऽब्रवीत् ॥
 अतो नाऽन्यप्रकारेण फलं स्वहृदि चिंत्यताम् ॥ ८ ॥
 विश्वासेन यथाऽऽप्नोति चातकः स्वातिजं जलम् ॥
 तथा चेत्कृष्णजलदः स्वानंदं वर्षयिष्यति ॥ ९ ॥
 एवं विश्वाससद्भावे सर्वमेव भविष्यति ॥
 यतः परिवृढोऽस्माकं सर्वं कर्तुं क्षमो मतः ॥ १० ॥
 स हि स्वतः समर्थत्वान्न साधनमपेक्षते ॥
 कालकार्यं विलोक्याऽत्र तदीयानां विशेषतः ॥ ११ ॥

निःसाधनत्वसंस्कृत्या दृढः स्यात्तत्पदाश्रयः ॥
 अनुगानामविश्वासस्तथा तत्संगिनामपि ॥ १२ ॥
 मतिमोहो महादोषनिधानं संभविष्यति ॥
 यथा पूर्वकथां श्रुत्वा भगवत्पादसेविनाम् ॥ १३ ॥
 स्वस्मिन्दैन्यसमुत्पत्तिस्तथा साधननाशनम् ॥
 तदीयानां सर्वमस्ति सदा तद्भावभाविनाम् ॥ १४ ॥
 इतरेषां कालिकानां कालेन निखिलं गतम् ॥
 यतः कालस्तद्विभूतिः कालः कलयतामहम् ॥ १५ ॥
 मुख्याऽधिकार्यपि हरेरिच्छाशक्तिस्वरूपवान् ॥
 तदंतरंगदासेषु न तत्सामर्थ्यमिष्यते ॥ १६ ॥
 स हि सर्पो यथाऽन्येषां मारकोऽपि न हि क्षमः ॥
 पीताऽमृतं जनं जालु स्पृष्टुमाघ्रातुमेव च ॥ १७ ॥
 तथा कालोऽपि मनुजं महापुरुषसंस्थितम् ॥
 भक्तिपीयूषपातारं न किञ्चित्कर्तुमीश्वरः ॥ १८ ॥
 तदीयैः सर्वकार्येषु न कालश्चित्यता हृदि ॥
 तथैव तस्य लीलेति वचनात्सैव चिंत्यताम् ॥ १९ ॥
 सर्गादिलीलाकर्तृत्वार्त्तिकं चित्रं तादृशि प्रभौ ॥
 विवेकोऽप्ययमेवाऽत्र स हितं वै विधास्यति ॥ २० ॥
 स्वकीयानां निजेच्छातस्ततश्चिन्ताऽत्र का भवेत् ॥

भवंतः श्रुतसद्भार्ताः सत्संगकृतयोऽपि हि ॥ २१ ॥
 प्रभुपादैकगतयस्तेषां का परिदेवना ॥
 धर्मसंस्थापनाऽर्थाय यस्य प्राकट्यमुच्यते ॥ २२ ॥
 स हि धर्मव्यतिकरं स्वकृतं सहते कथम् ॥
 ब्रह्मण्यो धेनुविप्रेक्षो वेदधर्मेकपालकः ॥ २३ ॥
 स कथं सहते कृष्णस्तद्विरोधं जनैः कृतम् ॥
 परमानन्दसंदोहो दयालुः सुतरामपि ॥ २४ ॥
 स कथं सहते कृष्णो दयाऽभावं जनेष्वपि ॥
 अतोऽत्र यदिदं जातं तत्स्वदोषेण सर्वथा ॥ २५ ॥
 निर्दोषपूर्णगुणता हरौ नित्यं विराजते ॥
 कदाचित् स्वप्रभोर्दोषो नाऽऽनेयः सर्वथा हृदि ॥ २६ ॥
 के वा वयं वराकाये ह्युद्धवाद्या अपि प्रभोः ॥
 श्रुतवंतो विसदृशीं लीलां पश्चात्स्थिता अपि ॥ २७ ॥
 कुंतीवदीदृशं भाग्यं कस्य भाग्यवतो भवेत् ॥
 सद्यः प्राणविमोकोऽत्र श्रीकृष्णविरहेण हि ॥ २८ ॥
 अस्माकं तु प्रभुर्नित्यमक्षताऽज्याहतोऽधुना ॥
 विराजते ततो दुःखं न विधेयं मनस्यपि ॥ २९ ॥
 भवद्विर्मिलितैः सर्वैरियं शिक्षा विचार्यताम् ॥
 ततः संदेहजातं यदुद्धिस्थं तद्व्यपोह्यताम् ॥ ३० ॥

अस्माकं साधनं साध्यं श्रीकृष्णः शरणं मम ॥
संपत्स्वापत्स्वपि सदा स्वाचार्यचरणोदितम् ॥ ३१ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं चतुर्विंशतितमं शिक्षापत्रं
समाप्तम् ॥ २४ ॥

अथ पंचविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २५ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीवल्लभपदाभोजभजनाऽऽदरणादपि ॥
दयापरः कदाचित्तं न जहाति जनं हरिः ॥ १ ॥
कृपाकटाक्षसंपातपक्षपातपरो हरिः ॥
क्षमते तत्कृतं दोषलक्षमप्यक्षमं स्वतः ॥ २ ॥
यदीयहृदये श्रीमदाचार्यचरणद्वयम् ॥
त एव शरणं दोषशताऽऽवृत्तिमतो मम ॥ ३ ॥
यदंगुलिनखाऽऽनन्दचन्द्रशैत्यं सदा हृदि ॥
तापं हरति भक्तानां तदानन्दपदांबुजम् ॥ ४ ॥
अस्तु वस्तुशतं लोके वेदे च परिकीर्तितम् ॥
फलत्वेन निजाचार्यचरणाऽऽजद्वयं मम ॥ ५ ॥
न कर्म वेदविहितं फलं जनयति ध्रुवम् ॥
यतो बहिर्मुखं चित्तं जायतेऽन्यश्चुतेर्हरेः ॥ ६ ॥
ज्ञानं तु मुक्तिहेतुत्वात्सानैव फलरूपिणी ॥
यतो जीवस्य दासत्वहेतुभेदनिवर्तिका ॥ ७ ॥

मर्यादा भक्तिरप्येषा तावदेव फलाऽऽत्मिका ॥
 यावन्न जायते (ज्ञायये) पुष्टिभक्तिः सकलमूर्धगा ८
 पुष्टिभक्तिर्हरेरास्यं तत्त्वस्मत्प्रभवः स्वयम् ॥
 त एव संश्रिताः संतः फलरूपाभवन्ति हि ॥ ९ ॥
 तदुत्तरं न कर्तव्यमनुभूतेः परं किमु ॥
 यथा लोके फले प्राप्ते न भोगादधिका कृतिः ॥ १० ॥
 तस्मात्फलं निजाऽऽचार्यपदांभोजद्वयं सदा ॥
 हृदि धार्यं नैव कार्यं संशयायितमानसम् ॥ ११ ॥
 अत्र संशयमापन्नाः सर्वथा ह्यासुरा मताः ॥
 दैवा अपि पुरा तेऽपि हरिणा पातिताः करात् ॥ १२ ॥
 अहो महच्चित्रमिदमवतीर्णे हरौ भुवि ॥
 विद्यमाने भागवते विवृतावपि सर्वथा ॥ १३ ॥
 सत्यां भुवि सुबोधिण्यां सत्सु सत्सु क्वचित्क्वचित् ॥
 ग्रंथेषु विद्यमानेषु सर्वाऽर्थज्ञापकेष्वपि ॥ १४ ॥
 तथाऽपि न प्रवर्तते जना भक्तिपथे पुनः ॥
 प्रायः कृपैव हरिणा कारणत्वेन रक्षिता ॥ १५ ॥
 मूर्छितेन्द्रियवृत्तीनामुद्भवो नासुमंतरा ॥
 तथा कृपांविना सर्वसाधनानां न चोद्भवः ॥ १६ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं पंचविंशतितमं शिखापत्रं समाप्तम् २५

अथ षड्विंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २६ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

स्वकीयानामैहिकं यदथवा पारलौकिकम् ॥
 अकरोत्कुरुते कर्ता प्रभुरेव न संशयः ॥ १ ॥
 तथापि कुरुते जीवः प्रयत्नं निजदोषतः ॥
 अज्ञानात्करुणावार्धिः क्षमते तादृशं स्वतः ॥ २ ॥
 अविरुद्धं प्रकुरुते विरुद्धं वास्यत्यपि ॥
 दासेषु कृष्णो बालेषु पितेव कुरुते हितम् ॥ ३ ॥
 न जानाति निजाज्ञानात्कृतिं स कृतघ्नतः ॥
 कदोपराशिर्जीवोऽयं क्व हरिर्गुणवारिधिः ॥ ४ ॥
 कथमन्योऽन्यसंबन्धः स्यात्तमस्तेजसोस्वि ॥
 तथापि दोपराशीनां दाहनेन निवेदनात् ॥ ५ ॥
 स्वाचार्यद्वारका तु स्याद्योग्यता हरियोजने ॥
 अतः स्वाचार्यचरणौ स्थाप्यौ हृदि निरंतरम् ॥ ६ ॥
 यथा बालकरक्षायै डाकिनीतो विभेति हि ॥
 माता तथैव भेतव्यं दुःसंगाद्भावस्त्रैः ॥ ७ ॥
 समस्तेभ्यो निजस्नेहं गोपायति यथा सती ॥
 तथैव भगवद्भावगोपनं क्रियतां जनैः ॥ ८ ॥
 दूतिकालापसंसर्गे यथा वर्धयते रतिम् ॥

स्वैरिणीभक्तसंसर्गे भाववृद्धिं तथा नयेत् ॥ ९ ॥

असत्या सर्वदा चित्तं गृहउच्चाटितं यथा ॥

तथैव भवनादौ तु चेतः स्थाप्यं तदाश्रितैः ॥ १० ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं पट्टिशतितमं शिक्षापत्रं

समाप्तम् ॥ २६ ॥

अथ सप्तविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २७ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

निजाऽऽचार्यपदांभोजयुगलाश्रयणं सदा ॥

विधेयं तेन निखिलं फलं भावि विना श्रमम् ॥ १ ॥

धनं गृहं गृहाऽऽसक्तिः प्रतिष्ठा लोकवेदयोः ॥

कर्मादिनिष्ठा मनसः स्वर्गादिफलकांक्षणम् ॥ २ ॥

लौकिके परमा प्रीतिर्विरुद्धविषयेषणा ॥

अविरुद्धे तथाऽऽसक्तिर्विषयेर्भोगभोजनम् ॥ ३ ॥

देहाऽभिमानः कुलजो विद्यादिविहितोऽपि च ॥

भगवत्सेवनाऽभावसहितं देहपोषणम् ॥ ४ ॥

असत्संगैः सदा दुष्टः कृष्णाऽनुच्छिष्टभक्षणम् ॥

निवेदनाऽनुसंधानत्यागः शरणविस्मृतिः ॥ ५ ॥

देवातराश्रयस्तेभ्यः प्रार्थनाऽपि फलार्थितः ॥

भगवच्चित्तरहिता व्यावृत्तिरपि लौकिकी ॥ ६ ॥

गुरुद्रोहस्तदीयेभ्यः स्वस्याऽऽधिक्यविभावनम् ॥
 अत्यंतदेहसामर्थ्यमिन्द्रियाणां च पोषणम् ॥ ७ ॥
 गृहेष्वभिरतिभार्यापुत्रादिषु मनोगतिः ॥
 कृष्णाऽनुभावरहितदेशे सततसंस्थितिः ॥ ८ ॥
 हर्षशोकौ लोकलाभतदभावकृतौ तथा ॥
 स्वातंत्र्यभावनं स्वस्य जीवस्वाभाविको हठः ॥ ९ ॥
 अधिकारः पापरतिः पक्षपातो दुरात्मनाम् ॥
 हृदयक्रूरता दीनजनोपेक्षाऽक्षमा पुनः ॥ १० ॥
 एते चाऽन्ये च बोद्धव्या दोषा विस्मारका हरेः ॥
 सावधानीभूय दासैः कृष्णस्य स्थेयमादरात् ॥ ११ ॥
 भगवन्मार्गमात्रस्थैस्तन्मार्गफलकांक्षिभिः ॥
 विरक्तैरन्यतः कृष्णगुणसक्तांतरात्मभिः ॥ १२ ॥
 स्वाचार्यशरणं यातैस्तद्विश्वाससमन्वितैः ॥
 परित्यक्ताऽखिलैः स्थेयं सदा तद्दर्शनोत्सुकैः ॥ १३ ॥
 इदानीमागतः कालः सर्वबुद्धिविनाशकः ॥
 करे पतति दुःसंगो मीलिताक्षस्य चापि हि ॥ १४ ॥
 किं कार्यं किमकार्यं वा यतः स्फुरति नैव हि ॥
 प्रभुणा स्वबलं तावदुपसंहृतमेव हि ॥ १५ ॥
 साधनानि न सिद्ध्यन्ति कालदोषाद्दुरात्मनः ॥

प्रतिबंधश्चकालादिकृतः प्रत्यहमेधते ॥ १६ ॥
 उद्वेगः प्रतिबंधो वा भोगश्चाऽपि प्रजायते ॥
 प्रतिबंधसेवनं तैः प्रत्याशा का फलस्य हि ॥ १७ ॥
 तथाऽपि श्रीमदाचार्यचरणाऽऽश्रयणान्मम ॥
 निवर्तते निराशं सन्न मनः फललब्धितः ॥ १८ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं सप्तविंशतितमं शिक्षापत्रं
 समाप्तम् ॥ २७ ॥

अथाष्टाविंशतितमं शिक्षापत्रम् ॥ २८ ॥
 श्रीकृष्णाय नमः ।

कदा नंदात्मजः स्वेषु कृपादृष्टिं करिष्यति ॥
 प्रतीक्ष्यैवाऽस्मदादिमनः श्रान्तं सहेंद्रियैः ॥ १ ॥
 करुणावारिधिः स्वीयनिधिः सर्वाधिकः प्रभुः ॥
 उपेक्षते कुतः स्वीयानिति चिंतातुरं मनः ॥ २ ॥
 निजाऽऽनंदनिमग्नस्य भवेद्यद्यपि विस्मृतिः ॥
 भक्तार्थमवतीर्णस्य कृपालोरुचिता न सा ॥ ३ ॥
 कं प्रार्थयेयुस्ते दीना विहाय निजनायकम् ॥
 तदेकशरणा नित्यं विमुक्ताः सर्वसाधनैः ॥ ४ ॥
 मन्नाय नाथ ये नूनं भवामि विरहाऽऽकुलः ॥
 दर्शनं स्पर्शनं वाऽपि देहि वेणुस्वरश्रुतिम् ॥ ५ ॥

निजाऽऽचार्याश्रितानस्मान्यदि कृष्णं प्रहास्यसि ॥
 गमिष्यति, हरे नाथ प्रतिज्ञैव तदा तव ॥ ६ ॥
 वयं तु सर्वथा दुष्टाः स्वधर्मविमुक्ता अपि ॥
 त्वमस्मदीयान्मा धर्मान्गृहाण गुणपूरतिः ॥ ७ ॥
 कृपालो पालनीयानां गुणदोषविचारणां ॥
 न कार्या स्वीयशरणविहितं वरणं यदि ॥ ८ ॥
 अश्रांतोऽपि हरे दोषगणनायां मम प्रभो ॥
 श्रममेष्यसि गोपीश ततो विस्मर सर्वथा ॥ ९ ॥
 दीनेषु गुणलीनेषु (हीनेषु) तावकीनेषु मत्प्रभो ॥
 पराधीनेषु करुणा करणीयैव सर्वथा ॥ १० ॥
 निःसाधना गतधना मनोदीनाः सुदुःखिताः ॥
 निजाऽऽचार्याऽऽश्रिता शोकलोभमोहभयाकुलाः ११
 भवंति ते कृपापात्रं महोद्धारं दयानिधे ॥
 प्रयच्छ करुणां तेभ्यो दत्तं पात्रेऽक्षयं भवेत् ॥ १२ ॥
 संसारदावदग्धानां जीमूतजलकांक्षिणाम् ॥
 न नीलजलदाऽनंतजलदानं विना सुखम् ॥ १३ ॥
 ये मयांगीकृताः सर्वे त्वत्सेवायै गृहस्थिताः ॥
 त एव भावनाशाय भवंति कस्वै किमु ॥ १४ ॥

वहिर्मुखाः प्रकुर्वन्ति स्वसंबन्ध(धं)वहिर्मुखम् ॥
 सहायता भ्रमादेव न हातुमहमुत्सहे ॥ १५ ॥
 सहायभ्रममुत्पाद्य वंचयन्ति यथा जनम् ॥
 मार्गस्थितं तथा नाथ वंचितोऽहं गृहस्थितैः ॥ १६ ॥
 यथांधकूपपतितं मंडूका दुःस्वरैर्जनम् ॥
 व्यथयन्ति तथा मह्यं दुर्वचोभिर्गृहस्थिताः ॥ १७ ॥
 कियत्पर्यंतमेवं हि मदुपेक्षां करिष्यसि ॥
 त्यक्तो वा दोषसाहित्यादिमुखोऽहं दयालुनां ॥ १८ ॥
 त्यक्तः कुत्र गमिष्यामि न मेऽस्ति शरणं क्वचित् ॥
 नावमारोप्य दीनं स्वं मध्येधारं न मज्जय ॥ १९ ॥
 निजाचार्यकुले जन्म किमर्थं विहितं मम ॥
 विहितं चेन्मयि सदा दोषपीने कृपां कुरु ॥ २० ॥
 असंगः सर्वथा दूयेऽसत्संगसहितोऽप्यहम् ॥
 यथाऽरण्ये परित्यक्तः कांदिशीको मृगादनैः ॥ २१ ॥
 जातपक्षाः खगाः स्वीयजननीं च त्यजन्ति हि ॥
 यथा तथा करालेऽस्मिन्कालेऽहं भगवज्जनैः ॥ २२ ॥
 चिंतापारावारे पतितस्याऽत्रैव मग्नस्य ॥
 एतज्जलवड्वाऽग्निः शरणं श्रीवल्लभाचार्याः ॥ २३ ॥

हा कृष्ण हा नंदमूनो हा यशोदाप्रियाऽर्भक ॥
 हा गोपिकाहृदाधार धारयस्व करेण माम् ॥ २४ ॥
 इति श्रीहरिरायजीनिरचितमष्टाविंशतितमं शिक्षापत्रं समाप्तम् २८

अथ अथैकोनत्रिंशत्तमं शिक्षा- पत्रम् ॥२९॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

बुद्धिनाशककालोऽयं सर्वेषां समुपागतः ॥
 अतो हि सर्वथा गोप्यं बुद्धिस्तं सुबुद्धिभिः ॥ १ ॥
 सत्संगकृष्णस्मरणशरणागतिसाधनैः ॥
 तदभावे कृतिः सर्वा यतो वैयर्थ्यमेति हि ॥ २ ॥
 अतएवोक्तमाचार्यैः स्वकीयकरुणाऽऽत्मभिः ॥
 बुद्धिप्रेरककृष्णस्य पादपद्मं प्रसीदतु ॥ ३ ॥
 उपेकारोऽपि गायत्र्या ध्यानहेतुरयं मतः ॥
 गीतायां हरिणाऽव्युक्तमर्जुनं प्रतिमोदतः ॥ ४ ॥
 ददामि बुद्धियोगं तं येन मामुपयांति ते ॥
 बुद्धिस्थैर्ये हृदि स्थैर्यं हरेरिति न संशयः ॥ ५ ॥
 तन्नाश एव गीतायां सर्वनाशो निरूपितः ॥
 अतो बुद्धिः सुसंरक्ष्या भावभावनकारणम् ॥ ६ ॥

प्रसादभक्षणैर्नित्यं सेवनाकरणैरपि ॥

सत्संगेन सदा कृष्णकथाश्रवणकीर्तनैः ॥ ७ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकोनत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् २९

अथ त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३० ॥

श्रीकृष्णाय नमः

स्मर्तव्यः सर्वदा कृष्णो विस्मर्तव्यं जगत् पुनः ॥

प्रपञ्चस्मरणे कृष्णस्मृतिर्नैव भवेदिति ॥ १ ॥

प्रयतेत ततो जीवस्तदभावाय सर्वथा ॥

कृष्णाऽर्थताभावेन गृहादेर्विस्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥

अथवा बाधकत्वेन त्यागभावनया पुनः ॥

अखंडाऽद्वैतभावेन कामाद्यावेशतो हरौ ॥ ३ ॥

प्रापञ्चिकपदार्थेषु लीलासृष्टित्वभावनात् ॥

कृष्णसन्निहितो देशः कालः सत्संगहेतुकः ॥ ४ ॥

द्रव्यं सर्वस्वमेवाऽत्र कर्ताऽभिमतिवर्जितः ॥

मंत्राः श्रीकृष्णनामानि गुणलीलासमन्विताः ॥ ५ ॥

कर्माणि कृष्णसेवैव सर्वसाधनसंग्रहः ॥

एतत्पदकस्य भक्तौ हि सत्संगः साधनं मतम् ॥ ६ ॥

कृष्णसान्निध्यदेशे तु यतस्तिष्ठन्ति साधवः ॥

कालःप्रसंगहेतुस्तु मिलितैस्तैरुदेति हि ॥ ७ ॥

सर्वस्वस्योपयोगोऽपि सिध्येत्सद्बुद्धिदातृभिः ॥
 अभिमाननिवृत्तिस्तु तदाश्रयवतामिह ॥ ८ ॥
 कृष्णनामस्वरूपादिज्ञानं तु तत एव हि ॥
 भगवत्सेवनं वाऽपि पुरुषार्थस्तदैव हि ॥ ९ ॥
 यदा तथाविधाः संतो दृश्यन्ते सेवनोद्यताः ॥
 अतः सत्संग एवाऽस्मिन्मार्गे सर्वस्य साधनम् ॥ १० ॥
 तदभावे सर्वथैव न किञ्चिदिह सिद्ध्यति ॥
 तस्मात्प्रयत्नः कर्तव्यः सत्संगाय सुबुद्धिभिः ॥ ११ ॥
 अत एवोक्तमाचार्यैर्हरिस्थाने तदीयकैः ॥
 अदूरे विप्रकर्षे वा यथा चित्तं न दुष्यति ॥ १२ ॥
 चित्तदोषे कथं सेवा चेत्तस्मिन्प्रवर्णं भवेत् ॥
 अतो विचारः कर्तव्यः सर्वथैकत्र वासकृत् ॥ १३ ॥
 बुद्ध्या विचार्य मत्प्रोक्तं निधाय हृदि सर्वथा ॥
 स्वार्थसंपत्तये कार्यो वास एकत्र तत्परैः ॥ १४ ॥
 इति श्रीहरिरामजीविरचितं त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ३० ॥

अथैकत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३१ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

निःसाधनफले मार्गे बलं नैवोपयुज्यते ॥
 साधनानामतो नायमात्मेत्येवोदिता श्रुतिः ॥ १ ॥

किंतु सर्वस्य मूलं हि हरेर्वरणमुच्यते ॥ १ ॥
 यथैव वृणुते कृष्णस्तथा तिष्ठति वै जनः ॥ २ ॥
 वरणं तु द्विधा साक्षात्पारंपर्यविभेदतः ॥
 लीलास्थितेषु वै साक्षादन्येष्वस्ति परंपरा ॥ ३ ॥
 आचार्यद्वारकं तत्र वरणं न हरेः स्वतः ॥
 लीलास्थेष्वपि भक्तेषु वृतेर्द्वैविध्यमीक्ष्यते ॥ ४ ॥
 साक्षाच्छ्रुतिषु हरिणा वरणं वह्निसूनुषु ॥
 परंपराप्रकारेण मर्यादापुरुषोत्तमात् ॥ ५ ॥
 अन्यथाऽप्यत्र भेदोऽस्ति दासतात्मीयतादिभिः ॥
 आत्मीयत्वेनाऽवतारे दासत्वेनाऽन्यदा वृत्तिः ॥ ६ ॥
 दासत्वेऽप्यस्ति भेदो हि मर्यादापुष्टिभेदतः ॥
 अतो न जीवस्त्रातंत्र्यं दासत्वाद्धि निसर्गतः ॥ ७ ॥
 यथा कृतिस्तथा सर्वं कृष्णस्तस्य करोति हि ॥
 मर्यादायां वृत्तो तस्य भवेत् साधननिष्ठता ॥ ८ ॥
 पुष्टावनुग्रहे दृष्टिस्तथैव सकलं पुनः ॥
 वयं त्वनुग्रहाचार्यैः पुष्टौ मर्यादया सह ॥ ९ ॥
 अंगीकृतिसमर्यादैः सर्वेऽप्यंगीकृताः स्वतः ॥
 अतस्तदुक्तमर्यादास्थितिर्हि हितकारिणी ॥ १० ॥
 पुष्टिमभुत्वादस्माकं लौकिकी पारलौकिकी ॥

सर्वा चिंता हरेरेव निश्चितत्वं विभाव्यताम् ॥ ११ ॥
 अत एवोक्तमाचार्यैर्निजेच्छातः करिष्यति ॥
 नोपेक्षते निजानार्तबंधुः श्रीगोकुलेश्वरः ॥ १२ ॥
 हरीच्छा विपरीताऽपि दासदुःखाऽवलोकनात् ॥
 अनुकंपानिधानत्वाद्धरेर्विपस्वित्ते ॥ १३ ॥
 आर्तिमात्रमतः स्थाप्यं प्रार्थना न विधीयताम् ॥
 कृपाल्लरेव भविता निजार्तजनशर्मदः ॥ १४ ॥
 आर्त्यैव क्रियते यत्तु सेवायुणकयादिकम् ॥
 तदेवाऽस्मत्प्रभूक्तेऽस्मिन्मार्गे प्रविशति ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 अन्यथा क्रियमाणं तु कृष्णसायुज्यसाधकम् ॥
 न मुख्यफलसंबन्धस्ततो भवति निश्चितम् ॥ १६ ॥
 तदार्तिप्राप्तिरेतेषां तद्रूपाचार्यसेवनात् ॥
 तत्कृपातस्तदुदितवचोवृंदविचारणात् ॥ १७ ॥
 निवेदनाऽनुसंधानात्सदा सत्संगसंभवात् ॥
 अन्यथा न भवेदेव स्वकृताऽनंतसाधनैः ॥ १८ ॥
 ये भावं वर्धयंत्येव दृढं वचनवर्षणैः ॥
 संगोऽपि तेषां कर्तव्यो नाऽन्येषामिति निश्चयः ॥ १९ ॥
 तदुर्लभत्वे वाधिर्यं मूकत्वं वा वरं मतम् ॥
 वाचः प्रभूणां वदने दुर्जनानां भवेति न ॥ २० ॥

म्लेच्छानामिव गायत्री ततः श्रवणतः किमु ॥
 तत्सधर्मास्वत्र वर्णा अनुभावतिरोहिताः ॥ २३ ॥
 अतः फलं न श्रवणाद्दोषः प्रत्युत जायते ॥
 सावधानतमैः स्थेयमीदृक्श्रवणकीर्तनात् ॥ २२ ॥
 निरपेक्षाः कृष्णजना निजाचार्यमदाश्रिताः ॥
 श्रीभागवततत्त्वज्ञा दुर्लभा एव भूतले ॥ २३ ॥
 अतः शरणमात्रं हि कर्तव्यमखिलं ततः ॥
 यदुक्तं तातचरणैरिति वाक्याद्भविष्यति ॥ २४ ॥
 तथा विधेयं कृपया यथा गोवर्धनेश्वरः ॥
 दर्शयत्यत्रिरादेव निजं रूपं तदाश्रितैः ॥ २५ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ३१

अथ द्वात्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३२ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

कामाऽऽविष्टे क्रोधयुते संसाराऽऽसक्तिसंयुते ॥
 लोभाऽभिभूते सततं धनाऽर्जनपरायणे ॥ १ ॥
 दयाविरहिते रुद्धे नित्यं संतोषवर्जिते ॥
 शोकाऽकुले भयाऽऽक्रांते विषयध्यानतत्परे ॥ २ ॥
 अहंकारयुते क्रूरं दुष्टपक्षेकपोषके ॥
 ज्ञानमार्गस्थिते सर्वसाम्यार्चितनभाविते ॥ ३ ॥

लौकिके सन्मुखे कृष्णजनवैमुख्यसंयुते ॥ - - -
 कृष्णलीलादोषदृष्टौ तथा कर्मजडेऽपि च ॥ ४ ॥
 आचार्यविमुखे नित्यमसद्भादविभूषिते ॥
 एतादृशे तु हृदये हरिर्नाऽऽविशते क्वचित् ॥ ५ ॥
 दीने शुद्धे निःप्रपञ्चे लीलार्चितनतत्परे ॥
 स्वाचार्यशरणे नित्यं सर्वकामविवर्जिते ॥ ६ ॥
 ब्रजस्त्रीचरणांभोजरेणुप्राप्त्यभिलाषुके ॥
 गुणगानपरे कृष्णनामार्थपरिभावुके ॥ ७ ॥
 अनन्येऽनन्यसेवैकनिष्ठातत्परतां गते ॥ - - -
 भगवद्धर्मनिस्ते विरक्ते गुणसंगिनि ॥ ८ ॥
 कृष्णाऽर्तिभावसंयुक्ते सरसेऽन्यरसाऽतिगे ॥
 अचंचले कृष्णलीलाचंचले दर्शनाऽऽकुले ॥ ९ ॥
 मनोरथशताऽऽक्रान्ते सर्वोदासीन्यसंयुते ॥
 एतादृशे तु हृदये हरिर्नाविशते क्षणात् ॥ १० ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं द्वात्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ३२ ॥

अथ त्रयस्त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३३ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

अस्मिन्मार्गे प्रभोरिच्छामात्रं सर्वत्र कारणम् ॥
 सैव चावरणं यावत् प्रतिकूला फले निजे ॥ १ ॥

तदावरणनाशस्तु दैन्यादेव हरौ कृतात् ॥
 सदीनेषु निजामिच्छामनुकूलां करोति हि ॥ २ ॥
 तदानुकूल्ये दासानां किं फलं दुर्लभं मतम् ॥
 कृपा च जायते दीने लोकसिद्धनिदर्शनात् ॥ ३ ॥
 अतो दैन्यं हि मार्गेऽस्मिन्परमं साधनं मतम् ॥
 अभिमानो मदश्चाऽपि सततं तद्विरोधिनौ ॥ ४ ॥
 तौ विज्ञाय प्रयत्नेन परित्याज्यौ फलाऽर्थिभिः ॥
 दौष्ट्यं समस्तेंद्रियाणां साधनैस्त्वे नाशयेत् ॥ ५ ॥
 अथवाऽऽश्रयमात्रेण नाशयिष्यति मत्प्रभुः ॥
 निजाचार्याश्रितानां तु दोषा बहिस्वरूपतः ॥ ६ ॥
 संबंधमात्रतो भस्मीभवन्ति क्षणमात्रतः ॥
 अतः स्वाचार्यमात्रैकशरणेस्तत्पराश्रितैः ॥ ७ ॥
 तद्ग्रंथाऽर्थाववाधाऽर्थविहिताऽतिप्रयत्नकैः ॥
 दुःसंगवर्जितैः संगसंप्राप्त्याशायुतेरपि ॥ ८ ॥
 स्थेयं सेवापरैरन्याश्रयत्यागविचक्षणैः ॥
 कामलोभादिदोषैकपरित्यागेच्छुभिः सदा ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचिते त्रयम्विशतं शिष्याग्रं

समाप्तम् ॥ ३३ ॥

अथ चतुर्विंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥३४॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्णः सर्वदा सेव्यः-फलं प्राप्यं स्वतस्तु सः ॥
 मुखारविंदभक्त्यैव साक्षात्सेवैकरूपया ॥ १ ॥
 चरणाऽऽत्मकभक्त्या तु धर्मसेवात्मरूपया ॥ २ ॥
 धर्मद्वारा तद्विशिष्टः प्रभुः-प्राप्यो न संशयः ॥ ३ ॥
 तत्र सायुज्यसंबंधो न लोभाऽमृतसेवनम् ॥ ४ ॥
 मुखारविंदभक्तौ तु साक्षात् तत्सेवनं मतम् ॥ ५ ॥
 एतादृक्फलिकां भक्तिर्भवेत्केवलपुष्टितः ॥ ६ ॥
 तत्राऽपि मुखरूपाऽस्मदाचार्याऽनुग्रहात् पुनः ॥ ७ ॥
 अत एतद्वक्तिमद्भिः श्रीमदाचार्यसंश्रयः ॥ ८ ॥
 प्रथमं सर्वथा कार्यस्तत एवाऽखिलं भवेत् ॥ ९ ॥
 अतःपरं तु तद्वक्तेरवस्थासाधनादिकम् ॥ १० ॥
 निरूप्यते स्वतोषाय तत्कृपातो हृदि स्थितम् ॥ ११ ॥
 यथा मर्यादया भक्तौ ब्रह्मभावस्तु साधनम् ॥ १२ ॥
 तथा सर्वाऽऽत्मभावोऽत्र साधनत्वेन बुद्ध्यताम् ॥ १३ ॥
 वस्तुतस्तु फलं चैव फलं स्यात्तत्प्रवेशतः ॥ १४ ॥
 तत्स्वरूपं तु सर्वेषां देहांतःकरणात्मनाम् ॥ १५ ॥
 येन भावेन भगवत्यात्मभावो हि जायते ॥ १६ ॥

यस्माद्वावात्स्वदेहादि सकलं स्यात्तदर्थकम् ॥ ९ ॥
 न देहाद्यर्थसिद्ध्यर्थं भगवानप्यपेक्षते ॥
 यतो देहादिरक्षाऽपि प्रभुलीलोपयोगतः ॥ १० ॥
 न स्वार्थबुद्ध्या स्वार्थोऽपि भगवानेव यत्र हि ॥
 येन भावेनाऽनिमित्ता प्रीतिर्भवति वै हरौ ॥ ११ ॥
 न फलाकांक्षणं यत्र लौकिकानां यथा धने ॥
 तदभावे यथा लोका दुःखेनाऽसूंस्त्यजन्ति हि ॥ १२ ॥
 सर्वत्यागस्तु सहजो यत्रलौकिकवेदयोः ॥
 नैरपेक्ष्यं स भावस्तु सर्वभावो निगद्यते ॥ १३ ॥
 तथाऽत्र दैन्यमेवैकं मार्गं न श्रवणादिकम् ॥
 दैन्येनैव च संतुष्टः प्रादुर्भूतः फलं ददौ ॥ १४ ॥
 तदेवाऽत्र हि संसेव्यं येन दैन्यं प्रसिद्ध्यति ॥
 यद्दैन्यनाशकं तद्धि विरोधि सकलं मतम् ॥ १५ ॥
 एतन्मार्गांगीकृतौ हि हरिर्दैन्यं विवर्धयेत् ॥
 भदादिजनकं दुष्टं नाशयत्यपि
 (नाशयित्वापि) लौकिकम् ॥ १६ ॥
 स्वांगीकृतेर्हि निर्वाहः प्रभुणैव विधीयते ॥
 जीवाः स्वभावदुष्टा हि प्रचलेयुः कथं तथा ॥ १७ ॥
 अतो दण्डप्रदानेन पितेवाऽचरति प्रभुः ॥

दंडोऽप्यनुग्रहत्वेन मंतव्यस्तु तदाश्रितैः ॥ १८ ॥
 दंडदानं स्वकीयेषु परकीये ह्युपेक्षणम् ॥
 आर्तिरेवाऽत्र सततं भाव्या कृष्णपरोक्षतः ॥ १९ ॥
 अत्र भक्तार्तिदृष्ट्यैवमुदितो हि हरिर्भवेत् ॥
 संगो भाववतामेव भाववृद्धिर्यतो भवेत् ॥ २० ॥
 व्याघ्रस्याग्ने यथा देही तथा दुःसंगतो विभेत् ॥
 दुःसंग एव भावस्य नाशकः सर्वथा मतः ॥ २१ ॥
 दुःसंगतश्च्युताः सर्वे श्रुता हि भस्तादयः ॥
 दुःसंगाऽन्नजदोषाभ्यामभूद्भीष्मो बहिर्मुखः ॥ २२ ॥
 लौकिकाऽभिनिवेशात्तु मनोनिष्कासनं सदा ॥
 अलौकिकस्तु तद्भावस्तेनाऽपि च विनश्यति ॥ २३ ॥
 वैराग्यपरितोषौ च हृदि भाव्यौ निरंतरम् ॥
 तदभ्यासात्तु मनसः कदाचिन्निर्गतिस्ततः ॥ २४ ॥
 कामाऽभावाय वैराग्यं चित्यं चेतसि सर्वथा ॥
 परितोषस्त्वलोभाय भक्तौ तावेव बाधकौ ॥ २५ ॥
 कामेनेन्द्रियवेमुख्यं लोभे पाखंडसंभवः ॥
 क्रोधस्तु मध्यपातित्वान्महाबाधक इष्यते ॥ २६ ॥
 यतो मार्गीयसर्वस्वदेन्यभावविनाशकः ॥
 देन्यं सर्वेषु कार्येषु कृष्णसेवाकथादिषु ॥ २७ ॥

बीजं यथा मंत्रशास्त्रे तद्युक्तमखिलं भवेत् ॥
 तदभावे न सेवादि सकलं पुष्टिसाधकम् ॥ २८ ॥
 तस्माद्रक्षेत्रप्रयत्नेन दैन्यं भक्तियुतो नरः ॥
 दैन्येन गोपिकाः सिद्धाः कौण्डिन्योऽपि परोक्षतः २९
 फलमत्र हरेर्भावो विरहात्मा सदा मतः ॥
 रसात्मकत्वात्तद्रूपे सर्वलीलासमन्वितः ॥ ३० ॥
 स्वरूपे तस्य सततं साक्षात्कारो विशेषतः ॥
 युगपत् सर्वलीलानामनुभूतिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
 एवं विज्ञाय मनसा पुष्टिमार्गं विभावयेत् ॥
 प्राप्तिः श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जप्रसादतः ॥ ३२ ॥
 अतः स एव सततं सर्वभावेन सर्वथा ॥
 सुधीभिः कृष्णरसिकैः शरणीक्रियतां सदा ॥ ३३ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं चतुस्त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ३४ ॥

अथ पंचत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३५ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

तदीयानां महदुःखं विजातीयेन संगमः ॥
 संभाषणं सजातीयैरसंगो भाषणं च न ॥ १ ॥
 तदेतदुभयं जातं ममेवाऽद्य स्वभाग्यतः ॥
 दुःखांतरं तु ज्ञानेन भक्त्या वाऽपि निवर्तते ॥ २ ॥

लौकिकं विषयप्राप्त्या न हि दुःसंगजं क्वचित् ॥
 दुष्टानां दुर्वचोवर्णैर्भिन्नं मर्मणि मद्रपुः ॥ ३ ॥
 न काऽपि लभते स्वास्थ्यं समाहितमपि स्वतः ॥
 इदानीं तु जनाः प्रायो दुःसंगपदवीं गताः ॥ ४ ॥
 शुद्धं मनः कलुषितुं क्षणेनाऽतिविचक्षणाः ॥
 गृहस्थितस्य व्यावृत्तियुतस्य न हि तादृशम् ॥ ५ ॥
 संगो वारयितुं शक्यो व्यावृत्तेर्विनिरोधतः ॥
 अव्यावृत्तौ न विश्वासदाढ्यं येन तथा कृतिः ॥ ६ ॥
 भगवद्वेपितां यातः स तु तक्षक एव हि ॥
 यथा विप्राऽर्भकवचःप्रेरितः क्रोधमूर्छितः ॥ ७ ॥
 अदशत्स समागत्य महाभक्तं परीक्षितम् ॥
 तथा दुर्जनवाक्यैकप्रेरितो ह्यतितामसः ॥ ८ ॥
 अवज्ञया दुर्वचनैरधिक्षेपेण मामयम् ॥
 दुष्कर्मा भौतिको दुष्टः स साध्यः सत्क्रियोक्तिभिः ॥ ९ ॥
 आध्यात्मिको ज्ञानशून्यो ह्यन्यथा ज्ञानवानपि ॥
 कष्टसाध्यः कदाचित्स सत्त्वबोधेन शुद्ध्यति ॥ १० ॥
 प्रीतिशून्यो महादुष्टः स न साध्यः कथंचन ॥
 यथा नपुंसको नैव ह्यौषधेः पुरुषो भवेत् ॥ ११ ॥
 यथा त्रिदोषग्रस्तो न कथंचिदपि जीवति ॥

प्रीतिश्चून्यो नीरसश्च न तथा श्रवणादिभिः ॥ १२ ॥
 प्रायः स आसुरो जीवो यस्मिन्प्रीतेरसंभवः ॥
 तादृशैर्नित्यसंगेन भवेदासुरभाववान् ॥ १३ ॥
 दुष्कर्मा कर्मदुष्टः स्यात् ज्ञानदुष्टोऽन्यथादृशिः ॥
 प्रीतिश्चून्यो भक्तिदुष्टस्तत्तन्मार्गगतस्त्यजेत् ॥ १४ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं पंचत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ३५

अथ पदत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३६ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

नैव चिंता प्रकर्तव्या लौकिकी भक्तिमार्गगैः ॥
 चित्ते चिंतातुरे कृष्णः कथमाविशते गुणैः ॥ १ ॥
 यथा गृहे गृहपतिः शुद्धे संमार्जनादिभिः ॥
 स्वस्थस्तिष्ठत्यन्यथा तु परावर्तेत सर्वथा ॥ २ ॥
 उक्तं च प्रभुभिस्तस्मान्नवरत्ने कृपालुभिः ॥
 अतोऽन्यविनियोगेऽपि चिंता का स्वस्य सोऽपि चेत् ३
 धर्ममार्गविचारेऽपि कलौ कर्तव्यं लिप्यते ॥
 न संसर्गकृतो दोषस्तथा कलियुगे भवेत् ॥ ४ ॥
 युगांतरे तथैवाऽयं पंचमत्वेन गण्यते ॥
 यद्यप्युक्तं निजाऽऽचार्यैः स्वेयं नाऽवेष्णवेः सह ॥ ५ ॥
 तथाऽपि लोकसंकोचः कर्तव्यस्त्वग्रदर्शनेः ॥

मनः स्थाप्यं तन्निवृत्तौ समये तन्निवर्तनम् ॥ ६ ॥
 तत्कालं तत्प्रयत्ने तु रोगस्येवोद्भवो भवेत् ॥
 अतः कार्यं शनैरेव प्रतिबंधनिवर्तनम् ॥ ७ ॥
 वृथा चिंता न कर्तव्या स्वमनो मोहकारणम् ॥
 यथा सच्छिद्रकलशाज्जलं स्रवति सर्वशः ॥ ८ ॥
 तथाऽऽयुः सततं याति ज्ञायते न गृहस्थितैः ॥
 एवं हि गच्छत्यायुष्ये क्षणं नैव विलंबयेत् ॥ ९ ॥
 भगवच्चरणे चेतः स्थापनेऽतिविचक्षणः ॥
 शरीरं प्राकृतं तद्धि ह्यनित्यं सर्वथा मतम् ॥ १० ॥
 तत्संबंधोऽप्यविद्यातस्ततोऽहंममताऽऽत्मकः ॥
 संसारस्तत्कृतः सर्वसंबंधोऽपि मृषा मतः ॥ ११ ॥
 तत्संबंधकृतं दुःखं न हि मंतव्यमुत्तमैः ॥
 प्रतिबंधनिवृत्त्यर्थं हरिं शरणमाव्रजेत् ॥ १२ ॥
 भक्तदुःखाऽसहिष्णुस्तं तदैव हि निवर्तयेत् ॥
 अशक्ये हरिरेवास्तीत्येवमेव प्रभोर्वचः ॥ १३ ॥
 यावच्छक्तिं प्रकर्तव्यां ह्युपायस्तन्निवर्तने ॥
 प्रतिकूले च तत्त्यागपर्यंतं विहितं पुनः ॥ १४ ॥
 सर्वथा स्वस्य चाऽशक्तौ हरिरेव हि रक्षकः ॥
 स्वकीयचिंतां कुर्वते कर्ता स च करिष्यति ॥ १५ ॥

स्वयं किमर्थं कर्तव्या पितरीव शिरःस्थिते ॥
 न त्यक्ष्यति कृपापूर्णः सेवकं सर्वदाश्रितम् ॥ १६ ॥
 आचार्यशरणं तस्य चिन्तालेशोऽपि नैव हि ॥
 तस्माच्छ्रीवल्लभाचार्यचरणाऽञ्जद्वयाऽऽश्रितैः ॥ १७ ॥
 न काऽपि चिन्ता कर्तव्या कृष्णसेवा विना पुनः ॥
 निवेदनाऽनुसंधानचिन्तामात्रं विधीयताम् ॥ १८ ॥
 लोके स्वास्थ्यं तथा वेद इति श्रीमत्प्रभोर्वचः ॥
 स्मृत्वा शीघ्रं हृदिस्था सा निवर्त्या सेवनाऽर्थिभिः १९
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं पट्त्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ३६ ॥

अथ सप्तत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३७ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

न शुद्धभावो नैवाऽस्ति सर्वभावो न दीनता ॥
 नाऽऽज्ञापस्त्वं विश्वासो न चाऽस्ति परमादरः ॥ १ ॥
 न सत्संगो नैव सेवा न निवेदनसंस्मृतिः ॥
 नाऽऽश्रयो न विवेको हि धैर्यं न शरणस्थितिः ॥ २ ॥
 न माहात्म्यपरिस्फूर्तिः स्नेहस्तु न हि कुत्रचित् ॥
 आसक्तिव्यसनादीनां कथाऽपि खलु दुर्लभा ॥ ३ ॥
 भक्तिमार्गप्रवेशो न धर्ममार्गं न च स्थितिः ॥
 देशादिशुद्धभावो न कालदोषान्न वेदिकम् ॥ ४ ॥

न च व्यावृत्तिराहित्यं व्यावृत्तौ न हरौ मनः ॥
 न त्यागश्चापि सेवार्थं स्वतंत्रस्य तु का कथा ॥ ५ ॥
 न कृष्णविरहस्फूर्तिः संयमो न च वाग्दृशोः ॥
 नौदासीन्यमभक्तेषु नाऽनासक्तिर्गृहादिषु ॥ ६ ॥
 नाऽहंकारादिराहित्यं न स्वधर्मपरिग्रहः ॥
 नाऽन्यधर्मनिवृत्तिश्च किं करिष्यति मत्प्रभुः ॥ ७ ॥
 मयि दोषनिधाने तु सर्वसद्गुणवर्जिते ॥
 निःसाधनत्वमेवं हि स्वस्य नित्यं विभावयेत् ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं सप्तत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥ ३७ ॥

अथाष्टत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ॥ ३८ ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

कृष्णे रसात्मके नित्यं गोपिकामण्डले स्थिते ॥
 यमुनापुलिनांतःस्थवृंदावनविराजिते ॥ १ ॥
 नित्यगानरसाऽऽविष्टे विशिष्टेऽक्षतः क्षरात् ॥
 भावैकगम्ये सर्वत्र प्रसिद्धे पुरुषोत्तमे ॥ २ ॥
 यस्याऽवतारः पुरुष आद्यो ब्रह्माण्डविग्रहः ॥
 तस्यांशा एव ये भूमौ मत्स्याद्या इति बुध्यताम् ॥ ३ ॥
 अक्षरं धाम वैकुण्ठं व्यापि वैकुण्ठसंज्ञकम् ॥
 ब्रह्मानंदस्तत्र लक्ष्मीः पूर्णानंदो हरिः स्वयम् ॥ ४ ॥

रमा वैकुण्ठवासी तु विभूतिर्यस्य वैष्णवी ॥

रमा तु पालिका तत्र शक्तिरित्यवगम्यताम् ॥ ५ ॥

मूलभूतस्याऽवतारे (से) मूर्तिव्यूहोऽभिधीयते ॥

प्रद्युम्नो वासुदेवश्चाऽनिरुद्धोऽनंत एव च ॥ ६ ॥

व्यूहं विरच्य यस्तत्र स्थाप्यते प्राप्यते न सः ॥

तथैतैरावृतः कृष्णो नाऽवतारेऽवगम्यते ॥ ७ ॥

अत एव जना भ्रान्ताः प्राकृतं तं वदन्ति हि ॥

अंशकार्यं मूलरूपे कल्पयन्त्यज्ञतां गताः ॥ ८ ॥

कृष्णस्तु केवलं लीलां करोति रसरूपिणीम् ॥

भूमारहरणं चक्रे कलाभ्यामेव सर्वया ॥ ९ ॥

परमानन्ददानं तु स्वरूपेणेति निश्चयः ॥

व्रजस्थ एव सततं पुस्त्यो वा कृपापरः ॥ १० ॥

तत्राऽपि रूपभेदेन क्रीडति स्म तथा रसः ॥

धर्मिमात्रं स्वमर्यादारहितं केवलं व्रजे ॥ ११ ॥

सर्वधर्मविशिष्टं तु समर्यादं पुरे मतम् ॥

उच्छृङ्खला तु या लीला केवलेन व्रजे कृता ॥ १२ ॥

परमानन्दरूपा सा बाललीलादिभेदतः ॥

सर्वत्र रसलीलात्वं गूढभावेन वर्णितम् ॥ १३ ॥

कामरूपतया कृष्णे वयो न हि नियामकम् ॥

एतादृशे मूलरूपे मूललीलासमन्विते ॥ १४ ॥
 चित्तं निरंतरं स्थाप्यं सैव सेवा स्वमार्गगा ॥
 तत्सिद्ध्यर्थं शरीरेण वित्तेनाऽपि विधीयताम् ॥ १५ ॥
 निवेदनानुसंधानं विधेयं तादृशैः सह ॥
 सत्संग एव कर्तव्यो विश्वासः स्थाप्यतां हृदः ॥ १६ ॥
 कृष्णः कृपापराधीनो दीनानामनुपेक्षकः ॥
 स्वकीयानामन्यभावात्करिष्यत्यवनं स्वतः ॥ १७ ॥
 धर्ममार्गप्रवृत्तिस्तु चित्तशुद्ध्या यथा हरौ ॥
 मतिः स्यान्नैव पाखंडे तदर्थं सर्वथेष्ट्यते ॥ १८ ॥
 मार्गप्रवर्तकाचार्यचरणेषु निरंतरम् ॥
 विश्वासः सुदृढः कार्यस्ततः सर्वं फलिष्यति ॥ १९ ॥
 विशेषो गोवर्धनदासपत्राज्ज्ञेयः किमधिकम् ॥
 इति श्रीहरिदायजीविरचितमष्टत्रिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ॥३८॥

अथैकोनचत्वारिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ३९

श्रीकृष्णाय नमः ।

सत्संगेन प्रभौ चित्तं स्थापनीयं निरंतरम् ॥
 पूर्वं श्रुतानामर्थानामनुसंधानमादरात् ॥ १ ॥
 भगवत्सेवनं सम्यग्विधेयमिति निश्चयः ॥
 वैष्णवादिसमाधानं कृष्णसेवैव सर्वथा ॥ २ ॥

यतः प्रभौ प्रपत्तिर्हि वर्धते कार्यकारणात् ॥
 सेवयैव हि संतुष्टः सुखसेव्यः प्रभुर्भवेत् ॥ ३ ॥
 दुराराध्यस्य सेवैव वशीकरणसाधनम् ॥
 कृष्णसेवां प्रकुर्वतो भाग्यवन्तो जना मताः ॥ ४ ॥
 तस्माद्दृढं मनः कृत्वा कृष्ण एव हि सेव्यताम् ॥
 अत्रत्यं वृत्तमखिलं वदिष्यति विशेषतः ॥ ५ ॥
 श्रीविठ्ठलप्रभोर्दासः श्यामदासः सहस्थितः ॥ ६ ॥
 तत्रत्यवृत्तांतोऽखिलो विविच्य लेख्यः किमधिकम् ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकोनचत्वारिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ।

अथ चत्वारिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ४०

श्रीकृष्णाय नमः ।

पत्रद्वारा प्रकरवै स्वदुःखविनिवेदनम् ॥
 महत्तराख्ये चलिते दूरगेषु भवत्सु च ॥ १ ॥
 जानामि निजमार्गस्य धर्मं किंचित्कृपात्रलात् ॥
 तंदसिद्धिजहत्क्लेशं को मे दूरीकरिष्यति ॥ २ ॥
 प्रायः पापंढिमुख्योऽहं हरिणा हृदि चिंतितः ॥
 कृपालुरप्युपेक्षां मे कुर्वते दीनवत्सलः ॥ ३ ॥
 उपेक्षितश्चेद्धरिणा स्वजनैरप्युपेक्ष्यते ॥
 अतः कं यामि शरणं वनस्य इव विस्मृतः ॥ ४ ॥

प्रभोरपि न वै दोषो गुणलेशोऽपि नो मयि ॥
 विस्मृत्य दोषनिचयं यं गृह्णीयाद्गुणग्रहः ॥ ५ ॥
 यथा निःश्वासरहितं किं करोति सुभेषजम् ॥
 तथा विगतभावं मां कथासेवादिकं पुनः ॥ ६ ॥
 प्रायः कथैव नैषाऽस्ति यतस्तिष्ठति नो हृदि ॥
 न वाऽनुभावं कुरुते निजं त्यागाऽभिधं मयि ॥ ७ ॥
 सेवा तु प्रतिवद्धा मे भोगोद्वेगाधिबाधकैः ॥
 गेहवित्तादिकाऽऽसक्त्या कथं सा मानसी भवेत् ॥ ८ ॥
 तातपादेषु यातेषु दुर्भगस्य परोक्षताम् ॥
 सत्सु सर्वेषु यातेषु दृशोर्दूरमहं स्थितः ॥ ९ ॥
 श्रीभागवतचिन्ता तु न विना संगतेः सताम् ॥
 मनसोऽत्यंतविक्षेपान्न वा शरणभावनम् ॥ १० ॥
 वार्तातरकृतिप्रेम्णा नाऽष्टाक्षरमनोजपः ॥
 महत्त्वमत्या लोकानां प्रपत्या दैन्यनाशनम् ॥ ११ ॥
 निवेदनाऽनुसंधानं सद्भिस्त्यक्तस्य मे कथम् ॥
 केवलं शरणं सर्वत्यागाऽभावाच्च दुर्लभम् ॥ १२ ॥
 चांचल्याच्चेतसः कुत्र दृढः कृष्णपदाऽऽश्रयः ॥
 विवेकधैर्ये तद्धेतू मूर्खाधीशस्य मे कथम् ॥ १३ ॥
 भावो यदनुभावेन भवेन्निष्कासितस्ततः ॥

क ता व्रजभुवः कृष्णचरणंबुरुहांकिताः ॥ १४ ॥
 क शैलः कृष्णदासार्यः (ख्यः) पुलिंदीभावपोषकः ॥
 क ते श्रीयमुनोद्देशा लीलारसवितारकाः ॥ १५ ॥
 क्ते वेणुखा यैर्वा समाकृष्टा व्रजस्थिताः ॥
 व्रजनाथकरांभोजप्रोक्षिताः क गवां गणाः ॥ १६ ॥
 अनंतलीलाधारास्ते द्रुमाः क विपिनस्थिताः ॥
 वेणुनादपरावृक्षभुजारूढाः क पक्षिणः ॥ १७ ॥
 व्रजस्त्रीचरणांभोजरेणवः क व्रजस्थिताः ॥
 दधिनिर्मथनोन्नादाः क ते श्रवणमंगलाः ॥ १८ ॥
 यमुनावालुकादेहसंबंधः क जलस्पृशिः ॥
 बहिर्मुखत्वसातत्ये तदीयत्वं च ते कुतः ॥ १९ ॥
 परमानंददूरस्थे चित्रं किं दुःखसंततौ ॥
 पोषकाऽभवतो नैव दृढः स्वाचार्यसंश्रयः ॥ २० ॥
 विषयाऽभिनिवेशेन प्रेक्षा न विशति प्रभौ ॥
 जातोऽस्मि सांप्रतं सर्वसाधनाऽभाववानहम् ॥ २१ ॥
 निःसाधनत्वं भावे तु विद्यमाने प्रयोजकम् ॥
 तदभावे केवलं मे दोषायैव न चान्यथा ॥ २२ ॥
 शरिरेणाऽप्यशक्तस्य क्रिया का वाऽत्र सेत्स्यति ॥
 यथांधो बधिरो मूको विहस्तः पंगुरुन्मनाः ॥ २३ ॥

अकामः कामविक्षितो हरिणोपेक्षितोऽधुना ॥
 विमृशामि सदा स्वांते का गतिर्मे भविष्यति ॥ २४ ॥
 विरक्तवेषिणास्माकमधिकारकृता पुनः ॥
 कृतं युवतिवश्येन कार्यमेकमनीदृशम् ॥ २५ ॥
 कस्याश्रितसूतिग्रामे विधवायाश्च संगमात् ॥
 दुष्टेन स्थापितो गर्भः पातितश्च तथोपधात् ॥ २६ ॥
 मरणं चोभयोर्मध्ये कस्यचित्स्यान्न संशयः ॥
 यत्नेन प्रेमजिन्नाम्ना मदापत्तिर्निवारिता ॥ २७ ॥
 विश्वासः कस्य कर्तव्य इति खिन्नं मनो मम ॥
 गृहकार्यं न चलति मनुष्याणामभावतः ॥ २८ ॥
 अंतः स्निग्धोऽपि कार्ये तु महोषानुस्मृतेः सदा ॥
 प्रायशः प्रेमजिन्नामा वर्ततेऽसौ विरक्तवत् ॥ २९ ॥
 चलितुं यतते तस्माल्लेख्या बहुसमाहितिः ॥
 क्षांतोऽपराधः सर्वोऽपि मृषा क्रोधवशस्ततः ॥ ३० ॥
 इदानीं तु कृपापूर्ववदस्तीति भयोज्जितैः ॥
 भवद्भिः सर्वथा लेख्यं पत्रं सर्वैः पृथक् पृथक् ॥
 [इदानीं तु कृतां (कृपा) पूर्वमनोवृत्तिस्तु सर्वथा ॥
 तस्माद्भयोज्जितैः सर्वैः पत्रं लेख्यं पृथक् पृथक्]
 अतिप्रशंसया चित्तं यथा तस्य स्थिरं भवेत् ॥

मुखरोऽपि समीचीनो मुख्यदोषविवर्जितः ॥ ३२ ॥

वैद्यकेन गृहेऽस्माकं विशेषपस्तिषणात् ॥

भवत्संगात्कंदुकवत्पतितः पुनरुत्थितः ॥ ३३ ॥

विशेषः प्रेमजित्पत्राद्बोद्धव्यः ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं चत्वारिंशत्तमं शिक्षापत्रं समाप्तम् ४०

अथैकचत्वारिंशत्तमं शिक्षापत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

लौकिकं सकलं कार्यं प्रभुसेवोपयोजनात् ॥

परं सर्वत्र पूर्वं हि प्रभुश्चित्यो न लौकिकम् ॥ १ ॥

न रोन्नते हरेः स्वानां लौकिकाऽऽसक्तियुद्धमनः ॥

तदोपेक्षावशात्तस्य न सिद्ध्यत्यपि लौकिकम् ॥ २ ॥

शुद्धभावः प्रभौ स्थाप्यो न चातुर्यं प्रयोजकम् ॥

अंतर्यामी समस्तानां भावं जानाति मानसम् ॥ ३ ॥

शुक्तभावे तदीयं तु लौकिकं साधयेत्स्वयम् ॥

तत्साधितमविघ्नेन सर्वं सिद्ध्यति नान्यथा ॥ ४ ॥

आवश्यको हि कर्तव्यस्तदीयेर्लौकिके व्ययः ॥

अनासक्तौ लौकिकं तु वर्धते न च बाधते ॥ ५ ॥

अन्यथा वृद्धमप्येतद्बाधते तदुपेक्षया ॥

कृष्णसेवैकविषये मुख्यं चेतो निधीयताम् ॥ ६ ॥

अन्यत्तदुपयोगित्वात्क्रियतां न तु मुख्यतः ॥
 सेवैव साधनं सेवा फलमैहिकमत्र सा ॥ ७ ॥
 सैवाऽलौकिकदेहेन संभवेत्पारलौकिकम् ॥
 तदर्थमेव कर्तव्यः सत्संगो भाववर्धकः ॥ ८ ॥
 अनिधनो बहिरिव भावः शाम्येत्तु लौकिकात् ॥
 आर्तिरेव सदा स्थाप्या हरिसंदर्शनादिषु ॥ ९ ॥
 स्वास्थ्यं तु लौकिके नैव ददाति करुणानिधिः ॥
 तदीयानां स्वतश्चिंतां कुस्ते पितृवद्धरिः ॥ १० ॥
 पुनश्चिंतां प्रकुर्वाणा मूर्खा एव न संशयः ॥
 तस्मादाचार्यदासैस्तु मच्छिक्षायां सदा स्थितैः ॥ ११ ॥
 सेव्यः प्रभुस्ततो भद्रमखिलं भावि सर्वथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितमेकचत्वारिंशच्चमेशिक्षापत्र समाप्तम् ४१

॥ समाप्तान्येकत्वारिंशच्छिक्षापत्राणि ॥

अथ रसात्मकभावस्वरूपनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

रसात्मकतया सिद्धः परमात्मा श्रुताविति ॥
 संयोगविप्रयोगाभ्यां शृंगारसरसो हरिः ॥ १ ॥
 धर्मधर्मिविभेदेन तावपि द्विविधौ मतौ ॥
 धर्मरूपस्तु संयोगो बहिः प्राकट्यपालितः ॥

परोक्ष आंतरो यस्तु स धर्मित्वेन संमतः ॥ २ ॥
 वियोगोऽपि तथा यस्तु प्रभुप्राकट्यसाधकः ॥
 स्वतंत्रफलरूपो यः स्वरूपावेऽऽशतो हरेः ॥ ३ ॥
 धर्मिरूपः स विज्ञेयो नाऽऽविर्भावप्रयोजनम् ॥ ३ ॥
 बहिः संवेदनं चाऽपि तदसंवेदनं तथा ॥
 तयोस्वस्थाद्वितयं भावेनैव न चाऽन्यथा ॥ ४ ॥
 वियोगात्मस्वरूपेण संयोगाऽभाववद् द्वयम् ॥
 बहिःसंवेदनाऽभावे तत्र साक्षात्तथा क्रिया ॥ ५ ॥
 तदा संवेदने विप्रयोगाऽनुभव एव हि ॥
 एवं द्वावेव सततं स्वतंत्रा भक्तिरुच्यते ॥ ६ ॥
 भावरूपः स्वरूपात्मा निरुद्धः पूर्ण एव सः ॥
 धर्मरूपवियोगेऽपि प्रविशन्ति गुणा हरेः ॥ ७ ॥
 धर्मिरूपे तत्र कृष्णः कोशवत्प्रविशेत्पुनः ॥
 यथा (भगवदाविष्टा मूर्तिः) भगवदावेशो मूर्तिः
 कोशे हरेस्तथा ॥ ८ ॥ तेषु भावद्वयं सिद्धं स्त्रीभावः
 सहजः पुरा ॥ आविष्टभगवद्भावः पश्चाज्जातो विशेषतः
 तेषु धर्मा अपि तथा दृश्यन्ते द्विविधा अपि ॥
 एवमेवाऽस्मदाचार्यस्वरूपमवबुद्धयताम् ॥ १० ॥
 स्वामिनीभगवद्भावयुतं चाऽपि विलक्षणम् ॥

अत एवोभयं तत्र ग्रंथेषु [तत्तद्ग्रंथेषु] विनिरूप्यते ॥
 प्रभुभिः स्वामिनीभावभगवद्भावतत्त्वतः ॥ ११ ॥
 सर्वलक्षणसंपन्न इति नाम विराजते ॥
 तथा तत्रैव रासस्त्रीभावपूरितविग्रहः ॥ १२ ॥
 वस्तुतः कृष्ण एवेति चोक्तं श्रीवल्लभाष्टके ॥
 एवं विदित्वा तद्रूपं कर्तव्यः सर्वदाऽऽश्रयः ॥ १३ ॥
 इति श्रीहरिरायजीविरचितं रसात्मकभावस्वरूपनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ जपसमये स्वरूपध्यानम् ॥

श्रीकृष्णाय नमः ।

भक्तिमार्गे तापयुक्तक्लेशैर्भगवदर्थकैः ॥
 सर्वात्मभावसिद्ध्यर्थं जनः पंचाक्षरं जपेत् ॥ १ ॥
 पंचाक्षरे तवास्मीति स वै भावः प्रकाशितः ॥
 सर्वात्मभावसंसिद्धौ न तत्साधनमुच्यते ॥ २ ॥
 किंतु तज्जपतो दैन्यं तदीयत्वविभावनात् ॥
 तदेवाऽनुग्रहद्वारा सर्वभावप्रसाधकम् ॥ ३ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जप्यं शरणसिद्ध्ये ॥
 शरणस्थं यतः कृष्णः स्वतः सर्वात्मनोद्धरेत् ॥ ४ ॥
 उद्धारोऽप्यत्र मंतव्यः स्वरूपावेशसाधकः ॥
 फलांतरानपेक्षस्य किंदेयं प्रभुणापि हि ॥ ५ ॥

तत्रस्वस्वामिरूपस्य भावनारीतिरुच्यते ॥
 यतो भावनया भावः सिद्ध्येन्नाऽन्येन केनचित् ॥६॥
 सर्वलीलाफलं रासलीलामादौ विभावयेत् ॥
 तस्यामेव हि लीलायां सर्वभावात्मिका यतः ॥७॥
 रासलीलैकतात्पर्यं इत्यतः स्वामिनाम हि ॥
 फलप्रकरणत्वं च तल्लीलाविनिरूपणात् ॥ ८ ॥
 तत्र स्थलं गूढतमं यमुनापुलिनात्मकम् ॥
 तच्चातिदुर्गवत्सर्वागम्यं हृदि विभावयेत् ॥ ९ ॥
 परितो यमुनातीरं ततो वृन्दावनं तथा ॥
 ततो भूमिः सापि गूढा वायुना पत्रचालनात् ॥ १० ॥
 अलौकिकमनश्चंद्रप्रकाशधवलीकृता ॥
 यमुनोर्मिभिस्त्यंतशीतलं सरसं तथा ॥ ११ ॥
 एतादृशे तु पुलिने त्रिभंगललितं हरिम् ॥
 वर्हिपिच्छशिरोभूषं सरोजसदृशाननम् ॥ १२ ॥
 चंचलाऽस्त्वनयनमलकावृतभालकम् ॥
 श्रुतियुग्मलसच्छ्रीमन्मकराकृतिकुण्डलम् ॥ १३ ॥
 दिव्यांगरागललितं सर्वाभरणभूषितम् ॥
 पीतांबरवृतं श्रीमद्वनमालाविराजितम् ॥ १४ ॥
 रसासक्तं गोपिकैकानुरक्तं गोपिकावृतम् ॥

रासमंडलमध्यस्थं गोपिका युग्ममध्यगम् ॥ १५ ॥
 श्रुतिरूपान्निपुत्रात्मरूपगोपीभुजावृतम् ॥
 नृत्यंतं शास्त्ररीत्यापि रसोद्रेकेण च स्वतः ॥ १६ ॥
 तृतीयपुरुषार्थीयरसक्रीडापरं क्वचित् ॥
 जलक्रीडारतं कापि मदविह्वललोचनम् ॥ १७ ॥
 गोपिकासु च संसक्तं विरक्तं सर्वकार्यतः ॥
 एतादृशं प्रभुं श्रीमदाचार्यहृदयस्थितम् ॥ १८ ॥
 भावात्मकेन रूपेण सामग्रीसहितं तथा ॥
 रसात्मकस्याधिष्ठानं रसवद्भृदयं यतः ॥ १९ ॥
 तथैव हृदयाविष्टं लीलायां प्रतिगोपिकाः ॥
 हृदयादेव तत्तापंवशात्तु वहिरुद्गतिः ॥ २० ॥
 लोकवेदप्रसिद्धस्वमधिष्ठाय क्रिया कृतिः ॥
 अवतारपरोक्षे तु मूर्तविवेति निश्चयः ॥ २१ ॥
 अनुभूतिर्भाववतां भावरूपेण सर्वथा ॥
 अन्येषामन्यरूपेण ततः साधारणी मतिः ॥ २२ ॥
 स्वरूपे च तथा मूर्तो नहि भाववतां क्वचित् ॥
 एवंभूतं हरिं ध्यायेदतिदीनेन चेतसा ॥ २३ ॥
 ततः सेत्स्यति सर्वात्मभावो भवति न स्वतः ॥
 पुष्टिमार्गे साधनं च फलं चापि मनो हि सः ॥ २४ ॥

एतत्सर्वं निजाचार्यकरुणालंकृतात्मनाम् ॥

भवेदतस्तदीयानां विधेयः केवलाश्रयः ॥ २५ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं जयसमये स्वरूपध्यानं संपूर्णम् ।

अथ भगवच्चरणचिन्हवर्णनम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रणम्य ब्रह्मरूपादिवन्दनीयपदांबुजम् ॥

वर्णये पदचिन्हानि सदनानि शुभाशियाम् ॥ १ ॥

यद्धयानाच्चेतोऽपि सद्यः षोडशकलं भवति ॥

नखचंद्रपूर्णतायै तानि च षोडशसंख्यकानि ॥ २ ॥

दक्षिणवामपदद्वयचिह्नानां चिंतनाद्भवति ॥

दाक्षिण्यं वाम्यं तत्स्वरूपसंप्राप्तये नृणाम् ॥ ३ ॥

क्रमशः साभिप्रायं प्रत्येकं तानि चिह्नानि ॥

भावुकसंतोषार्थं निरूपयिष्ये यथाबुद्धि ॥ ४ ॥

ब्रह्मादिदुर्गमे मे प्रभवति बुद्धिः कथं वक्तुम् ॥

कृपया सर्वमशक्यं साधयितुं शक्यते दासैः ॥ ५ ॥

निर्भयसततस्थितये भक्तानां ज्ञापनायापि ॥

धारयति ध्वजचिह्नं सर्वोपरि विद्यमानत्वात् ॥ ६ ॥

यत्राऽनुग्रहवान्स तत्सन्मुखमेतदायाति ॥

इति विज्ञातुं ध्वजमिह धत्ते विमुखे सदा विमुखम् ॥ ७ ॥

एतच्चिंतकचेतो मत्तगजस्यान्यथा गमनम् ॥
 न भवति कदाचिदथवा तथाविधोऽस्त्यंकुशस्तत्र ॥८॥
 स्वयमंकुशमपि वक्रं वक्रमनोवारणे शक्तम् ॥
 अत एव नैव दंडादिकमन्यस्तत्र धारयति ॥ ९ ॥
 सजले चक्षुषि हृदि च स्थापयितुं योग्यमेवैतत् ॥
 चरणमिति प्रत्येतुं चरणे कमलाभिधं चिह्नम् ॥ १० ॥
 सुखसेव्यत्वसमाख्यासिद्धये वृद्धये तथासंकेतः ॥
 जातेऽखिलप्रकाशे तद्दसलभ्यत्वसिद्धये जलजम् ११
 जनविरचितपापानां पर्वतसदृशां निवृत्तये वज्रम् ॥
 धारयति वज्रसदृशः कठिनहृदश्छेदनायापि ॥ १२ ॥
 एतच्चिह्नं सततं स्थापयतश्चेतसि प्रायः ॥
 देवाधिदेवता स्यात्सपदि समस्तेषु चंद्र इव ॥१३॥
 चरणं शिरसि निधाय स्थितस्य नैवास्ति कुत्रापि ॥
 इह परलोकेऽप्यशुभं स्वस्तिकमित्थं निवेदयच्चेति १४
 दुःखाभावसुखाभिधपुरुषार्थद्वैतसंबंधः ॥
 सुलभश्चरणानुसरणकर्तरीति स्वस्तिकं ब्रूते ॥ १५ ॥
 अष्टविधैश्वर्याप्तौ न कापि चैवास्ति साधनापेक्षा ॥
 एतच्चिंतयतस्तन्निरूपयत्यष्टकोणाख्यम् ॥ १६ ॥
 अष्टविधैर्मूकोणैर्युक्तं राज्यं न दुर्लभं भवति ॥

एतद्बुद्धिविभाव्यं तदष्टकोणारूपचिह्नतो वेद्यम् १७
 अतिशयितकीर्तिमत्त्वं स्यापयति स्वस्य धारयन् चिह्नम् ॥
 यवसंज्ञं विज्ञानां यवतो हि धान्यराजा सः ॥ १८ ॥
 श्रौताखिलकृत्यानां साधनसंपूर्णता चरणात् ॥
 स्मरणपथारूढादिति यवांकमत्रैव धारयति ॥ १९ ॥
 एतच्चरणमतीनामधोगतिर्नैव कुत्रापि ॥
 इति वेदयितुं चरणे विभर्ति रेखास्तथैवोर्ध्वाः ॥ २० ॥
 चरणाश्रयणविधातुर्निःश्रेण्यो मोक्षमार्गस्य ॥
 इति लोके विज्ञातुं संति पदाब्जे तथाविधा रेखाः २१
 सरसस्यैव स्थितिर्हि न कदाचिन्नीरसस्यापि ॥
 इति बोधयितुं कलशं विभर्ति चिह्नं पदांभोजे ॥ २२ ॥
 एतद्ध्यातुरमंगलसंभावनमेव नैवात्र ॥
 यत इह चरणे तिष्ठति कलशं लावण्यजलपूर्णम् २३
 सुरनरमुनिगणसेवितमिति बोधयितुं स्वसेविलोकस्य
 गोष्पदनामकचिह्नं वामपदाब्जे बहृत्येषः ॥ २४ ॥
 तीर्थैरखिलैरपि या शुद्धिः संपादनीयास्ति ॥
 चरणांबुजमाश्रयतां सुलभा सा गोष्पदाब्जे या ॥ २५ ॥
 लौकिकलक्ष्मीफलमपि सुलभं चरणाश्रयादेव ॥

इति विज्ञातुं जंबुकफलमिह सौवर्णकारणं वहति ॥२६॥
 सर्वविलक्षणफलवचरणं नहि निष्फलं क्वापि ॥
 इति जंबुकफलमद्भुतचिह्नं चरणे सदा वहति ॥ २७ ॥
 बहुधा ध्यातं तिष्ठति चांचल्यात्संततं नैव ॥
 इति मत्स्याख्यं चिह्नं वामपदाब्जे दधात्येषः ॥ २८ ॥
 यद् सदा जलवत्त्वं तिष्ठति तत्रैव सर्वदा चैतम् ॥
 शुष्कत्वे गच्छति पुनरेवं मत्स्यो विबोधयति ॥ २९ ॥
 स्तब्धजनस्यागम्यं नम्रस्य च सर्वथा यस्मात् ॥
 अत एव चिह्नमेतद्धनुराख्यं पादपंकजे वहति ॥३०॥
 कामक्रोधजविषया वारयितुं येन शक्यंते ॥
 वसतिस्तस्य हि चरणे स्यादिति धनुषा विबोधयति ३१
 त्रिगुणस्वजनोद्धरणे शक्तत्वं स्वस्य बोधयति ॥
 चिह्नं वहत्रिकोणं चरणांभोजे स्वभक्तेभ्यः ॥ ३२ ॥
 त्रिष्वपि दृष्टेः समता देवमनुष्यासुरेष्वस्य ॥
 आश्रयमात्रमपेक्ष्यं त्विति त्रिकोणं निवेदयति ॥३३॥
 शिवशिरसः संबधं ख्यापयितुं स्वस्य सर्वदा चरणे ॥
 चिह्नं तदर्धचंद्रं तन्मस्तकभूषणं वहति ॥ ३४ ॥
 एवं निश्चलबुद्धेर्धारणतो मस्तके शिवताम् ॥
 भवतीति ज्ञापयति स्वयं वहन्नर्धचंद्रांकम् ॥ ३५ ॥

सर्वाधारं सूक्ष्मं सर्वव्यापि स्वयं चैतत् ॥
 विज्ञापयति वहन्निह चिह्नं व्योमाभिधं चरणे ॥ ३६ ॥
 ऊर्ध्वगतीनां प्रभवति गतिराकाशे न चान्येषाम् ॥
 व्योम वहन् ज्ञापयति स्वीयगतिं तादृशीमेव ॥ ३७ ॥
 ये भावयन्ति सततं परिशीलयन्ति
 ये वा स्मरन्ति बहुशोऽप्यथ कीर्तयन्ति ॥
 चिन्हानि गोकुलपतेश्चरणस्थितानि
 तेषां भवेच्चरणपंकजमात्रभक्तिः ॥ ३८ ॥
 इति हरिरायनिरूपितमभवरूपं पदाब्जयोः प्रकटम् ॥
 चिह्नानां वर्णनमिह तेन हरिर्मे प्रसन्नोऽस्तु ॥ ३९ ॥
 इति गोक्षामीश्रीहरिरायजीनिरूपितं भगवच्चरणचिन्हवर्णनं स० ॥

अथ श्रीवैश्वानराष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

समुद्भूतो भूमौ भगवदभिधानेन सदयः समुद्धारं
 कर्तुं कृपणमनुजानां कलियुगे ॥ चकार स्वं मार्गं
 प्रकटमतुलानन्दजननं स मे मूर्धन्यास्तां हरिवदन-
 वैश्वानरविभुः ॥ १ ॥ निजानन्दे ममः सततमथ
 लम्बश्च मनसा हरौ ममासक्तिर्जगति जगदुद्धारक-
 रणः ॥ कृपापारावारः परहृदयशोकापहरणः स मे मूर्ध-

न्यास्तां हरिवदनवैश्वानरविभुः ॥ २ ॥ महामाया-
मोहप्रशमनमनोदोषनिचयः प्रतीतः श्रीकृष्णः प्रक-
टपथविद्वेषसयुजाम् ॥ सुखध्वंसं चक्रे निगमवचनै-
र्मायिकनृणां स मे मूर्धन्यास्तां हरिवदनवैश्वानर-
विभुः ॥ ३ ॥ प्रसिद्धैस्तैर्दोषैः सहजकलिदोषादिज-
नितैर्यतः स्वीयैर्धर्मैरपि च रहितः सर्वमनुजः ॥ कृता
संबन्धेन प्रभुचरणसेवादिसहितः स मे मूर्धन्यास्तां
हरिवदनवैश्वानरविभुः ॥ ४ ॥ विभेदं यश्चक्रे हरिभ-
जनपूजादिविधिषु स्वमार्गीयप्राप्यं फलमपि फलेभ्यः
समधिकम् ॥ विना वैराग्यादेरपि परममोक्षैकफलदः
स मे मूर्धन्यास्तां हरिवदनवैश्वानरविभुः ॥ ५ ॥
परिक्रान्ता पृथ्वी चरणकमलैस्तीर्थमहिमप्रसिद्धयर्थं
स्वीयस्मरणसमवाप्त्यै निजनृणाम् ॥ तथा देवान्
जीवान् जगति च पृथक्कर्तुमखिलान् स मे मूर्ध-
न्यास्तां हरिवदनवैश्वानरविभुः ॥ ६ ॥ हरिं भावा-
त्मानं तदखिलविहारानपि तथा समस्तां सामग्रीं
मनुजपशुपक्ष्यादिसहिताम् ॥ कृपामात्रेणात्र प्रक-
टयति दृक्पास्करुणः स मे मूर्धन्यास्तां हरिवदनवै-
श्वानरविभुः ॥ ७ ॥ परेषामासक्तिं सुतघनशरीरा-

दिपु द्वां द्रुतं भस्मीचक्रे ब्रह्मलपि तूलं ज्वल इव ॥
 स्वसांनिध्यादेव व्यसनमपि कृष्णेऽपि विदधत्स मे
 मूर्धन्यास्तां हरिद्वदनवैश्वानरविभुः ॥ ८ ॥ इति
 श्रीमत्प्रोक्तं हरिचरणदासेन हरिणाष्टकं स्वाचार्याणां
 पठति परमप्रेमसहितः ॥ जनस्तस्य स्याद्वै हरिद-
 नवैश्वानरपदे परो भावस्तूर्णं सकलफलरूपस्तद-
 धिकः ॥ ९ ॥

इति श्रीहरिरायजीविरचितं श्रीवैश्वानराष्टकस्तोत्रं समाप्तम् ।

अथ श्रीपोडशस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 को वा ब्रह्म महेशो वा महेंद्रो वा परोऽपि वा ॥ १ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 अहमेव कृतार्योऽस्मि हीना ब्रह्मादयः सुराः ॥ २ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 त्रयो लोका दरिद्रास्तु अहमेव समृद्धिमान् ॥ ३ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 विश्वस्योपरि राजेऽहं किमन्यैः सुरराजिभिः ॥ ४ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

मोक्षानन्दं न याचेऽहं तुच्छमन्यत्सुखं किमु ॥ ५ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

तुष्टै रुष्टैस्तदीयस्य भगवत्किंकरैः परैः ॥ ६ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

एतावतामहानर्थे न त्रैलोक्याधिपत्यताम् ॥ ७ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

एतेनाखिलधर्मे किं तपोदानमखादिभिः ॥ ८ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

एतेन गुणवानस्मि किं चातुर्यादिभिर्गुणैः ॥ ९ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

संसारप्रभवैर्नो किं वैराग्यज्ञानसंश्रयैः ॥ १० ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

प्रयोजनं न विधिभिर्निषेधैर्न प्रयोजनम् ॥ ११ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

अन्यालभ्यं मया लब्धं का चिन्ता तर्हि संप्रति ॥ १२ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

वाच्यमेवं सदा ध्येयमेवं तदर्थिभिर्नरैः ॥ १३ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥

भविष्यत्यस्तभूदेवं जायते स्म इतः सुखम् ॥ १४ ॥

प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 कृतार्थोऽहं कृतार्थोऽहं कृतार्थोऽहं न संशयः ॥ १५ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 एवमेव सदा भूयाद्भूयादेवं न संशयः ॥ १६ ॥
 प्रभुनन्दकुमारो मे स्वामिनी वृषभानुजा ॥
 पठतः षोडश श्लोकानेतान्प्रीतिपुरःसरम् ॥ १७ ॥
 श्रीकृष्णभक्तनुजन्मा द्विजरूपो विठ्ठलेश्वरः ॥
 सुप्रसन्नः सदा भूयादनेन विहितेन मे ॥ १८ ॥

इति श्रीहरिदासोदितं श्रीषोडशस्तोत्रं समाप्तम् ।

श्रीमद्गोस्वामिश्रीविद्वत्परायजीवरणाः ।'

प्राग्भावे न० १७४३ आश्विन शुद्ध पञ्चम

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

गोस्वामीश्रीगोकुलनाथात्मजविठ्ठल-

रायजीविरचितग्रंथाः ।

तत्र जीवस्वरूपनिर्णयः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीकृष्णः परमानंदो रसात्मकतया मतः ॥
स एव पुच्छभागेन चाक्षरः परिकीर्तितः ॥ १ ॥
तदंता अप्यनंताः स्युस्तत्र ब्रह्मांडकोटयः ॥
तदैच्छिको हि भेदोऽयं जडजीवांतरात्मनः ॥ २ ॥
आनंदांशतिरोधानात्परिच्छिन्नत्वतः स्फुटम् ॥
व्यवहाराः प्रवर्तन्ते विधिपेधपुरःसराः ॥ ३ ॥
सच्चिदानंदशक्तीनां तिरोधानेन सञ्चितोः ॥
जडानीशत्वयोर्भान्भैच्छिकं न तु वास्तवम् ॥ ४ ॥
वास्तवं चेदच्छेद्योयमिति गीता वदेन्नहि ॥
जडस्यापि तथात्वं हि तदाविर्भावतः स्फुटम् ॥ ५ ॥
पुरुषोत्तमांशमृतानां जडजीवांतरात्मनाम् ॥

कार्यशक्तिप्रधानत्वादनुभूतिस्त्रिधा मता ॥ ६ ॥
 लोके चांगांगिनोस्त्वेवमध्यासादुपलभ्यते ॥
 अंगव्यथास्त्वंगिनैव तथा न ब्रह्मणि क्वचित् ॥ ७ ॥
 सर्वज्ञत्वात्ततस्तस्य सर्वरूपत्वतस्तथा ॥
 स्वेच्छयोपार्जितत्वाच्च तद्यथा नैव दृश्यते ॥ ८ ॥

इति श्रीगोम्यामीश्रीगोहृन्नाथात्मनविद्वत्परायणा-
 विरचितं श्रीवप्सरूपनिर्णयः समाप्तः ।

तर्के चैवोपचारं ये मन्यमाना न वैदिकाः ॥
 वेदस्याक्षरमात्रस्य वाच्यतार्थविशारदाः ॥ ६ ॥
 शक्यस्याभावतस्तस्य मिथ्यात्वाभिनिवेशतः ॥
 लक्षणा गंधमात्रं वै न वेदे ब्रह्मणि क्वचित् ॥ ७ ॥
 यः पृथिव्यां तु संतिष्ठन् यं च पृथ्वी न वेत्ति हि ॥
 एवं वैशिष्ट्यभावेन द्वैतं ब्रम्हगुणात्मकम् ॥ ८ ॥
 यैः ऽङ्गीकुर्वन्त्युपासार्थं विशिष्टाद्वैतवादिनः ॥
 अद्वैतश्रुत्यनर्थज्ञा उपचारं वदन्ति हि ॥ ९ ॥
 एकमेवाद्वितीयं तु नेह नानास्ति किञ्चन ॥
 मृत्योः स मृत्युमाप्नोति यो वै नानेव पश्यति ॥ १० ॥
 इति श्रुतिविरोधाच्च वैशिष्ट्यं केन साध्यते ॥
 एवं प्रश्नं सुविस्तीर्य स्वसिद्धांतनिरूपणम् ॥ ११ ॥
 य एको लीलया शक्तिमात्मभूतां समाश्रितः ॥
 नानेव दृश्यते चान्येर्ह्यभक्तैः अनुपाश्रितः ॥ १२ ॥
 स एव भक्तेरात्मीयेः सदा सद्भिरुपास्यते ॥
 यत्र गावो भूरिशृंगा नगाश्चैव शुभावहाः ॥ १३ ॥
 मुनयः सूरयो भक्ताः सदा पश्यन्ति तत्पदम् ॥
 त्रिकालावाधितं रूपं सर्वशक्त्युपवृंहितम् ॥ १४ ॥
 सा हि स्वाभाविकी प्रोक्ता क्रिया ज्ञानबला ध्रुवा ॥

तामेव स्वयमाश्रित्य भगवान् रसविग्रहः ॥ १५ ॥

वरप्रदर्शिता रात्रीर्वीक्ष्य रंतुं मनो व्यधात् ॥ १६ ॥

इति श्रीगोकुलनाथात्मजविठ्ठलरायजीविरचितं

ब्रह्मस्वरूपनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ जीवब्रह्मणोरैक्यनिरूपणम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्वृंदावने रागे पुष्पिते वनितोत्सवैः ॥

वेणुं संवादयन् बालैः स्थितः कृष्णः प्रसीदतु ॥ १ ॥

बालकृष्णं भजे नित्यं गोपिकारतिसंप्रदम् ॥

नृत्यंतं गीतसंसक्तं हैयंगवसुलोभिनम् ॥ २ ॥

बालकृष्णपदांभोजं चिंतिताधिकसुप्रदम् ॥

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यान् कुर्वेऽद्वैतनिरूपणम् ॥ ३ ॥

एकमेवाद्वितीयं यद्ब्रह्मज्योतिः सनातनम् ॥

अस्थूलं निर्गुणं शांतं व्यापकं हृदि संस्थितम् ॥ ४ ॥

तद्वै शक्तिमात्मभूतां धर्मरूपां समाश्रितम् ॥

एकोनानात्वमन्विच्छन् बहुस्यामिति तत्तथा ॥ ५ ॥

यथोर्णनाभिना तंतुस्तन्यते रमणेच्छया ॥

स्थीयते रमणं यावत् अस्यते तत्तथाविधिः ॥ ६ ॥

पराभिध्यानतो नूनमानंदांशस्तिरोहितः ॥

तत एवास्य जन्मादि सच्चितोः परिदृश्यते ॥ ७ ॥
 ऐच्छिकं सर्वमेवैतन्मायावादनिरासतः ॥
 माया त्वात्मीयशक्तित्वे वेदेन परिकीर्तिता ॥ ८ ॥
 परास्य शक्तिर्विविधा क्रियाज्ञानबला सती ॥
 स्वाभाविकी यया सर्वं जगदेतच्चराचरम् ॥ ९ ॥
 मोहितं गन्तुतेऽनर्थान् स्वीयपारक्यसंभवान् ॥
 कालकर्मस्वभावस्थान् कार्यशक्तिगुणात्मकान् ॥ १० ॥
 यावद्गुणेषु संसक्तस्तावत्पश्यति वै भिदाम् ॥
 यद्गुणेषु उपरमेवदृच्छातो ह्ययं पुमान् ॥ ११ ॥
 सत्यं ज्ञानमनंतं यद्धृदि यो वेत्ति संस्थितम् ॥
 सर्वकामान् परे व्योम्नि फलमश्नाति ब्रह्मणा ॥ १२ ॥
 अक्षरं परमं वेत्ति स्वात्मत्वेन निरंतरम् ॥
 ब्रह्माहमिति संपन्नः सर्वं पश्यति सर्वदा ॥ १३ ॥
 जीवंस्तु विचरेत्पृथ्वीं यावद्भोगः समाप्यते ॥
 प्रारब्धांते स्वयं ब्रह्म सद्यो मुक्त्यधिकार्यसौ ॥ १४ ॥
 कममुक्त्यधिकारी तु ह्यर्चिरादिकमप्युत ॥
 गत्वा तत्तद्गतान् भुक्त्वा सत्यलोकमियान्नरः ॥ १५ ॥
 यावद्ब्रह्मायुषं स्थित्वा ब्रह्मणा सह युज्यते ॥
 ते ब्रह्मलोक इति श्रुत्या मुच्यन्ते सर्व एव हि ॥ १६ ॥
 इति श्रीगोड्डनापात्मजगोस्वामीविद्वत्प्रायर्भाविरचितं जीवब्रह्म-
 णोरैक्यनिरूपणं समाप्तम् ।

अथ गोस्वामीश्रीगिरिधरजीकृतः शुद्धाऽद्वैतमार्तण्डः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमदाचार्यचरणौ श्रीविठ्ठलपदांबुजे ॥

श्रीमतां यदुनाथानां श्रीमद्विरिधरः सुधीः ॥ १ ॥

चरणांबुजकिंजल्कपरागान् प्रणिपत्य तम् ॥

शुद्धाऽद्वैतविचारार्कं तनुते सुधियां मुदे ॥ २ ॥

द्विधा ज्ञानं तु यद्यत्स्यान्नामरूपात्मना मुहुः ॥

ईशजीवात्मना वापि कार्यकारणतोऽथवा ॥ ३ ॥

द्वीतं तदेव द्वैतं स्यादद्वैतं तु ततोऽन्यथा ॥

सर्वं खल्विदं ब्रह्म तज्जलानिति पठ्यते ॥ ४ ॥

सर्वं ब्रह्मात्मकं विश्वमिदमाबोध्यते पुरः ॥

सर्वशब्देन यावद्धि दृष्टश्रुतमथो जगत् ॥ ५ ॥

बोध्यते तेन सर्वं हि ब्रह्मरूपं सनातनम् ॥

कार्यस्य ब्रह्मरूपस्य ब्रह्मैव स्यात्तु कारणम् ॥ ६ ॥

जन्माद्यस्येत्यादिमूत्रैर्व्यासपादैर्निरूपितम् ॥

यतो वेत्यादिवाक्येषु वेदे स्पष्टं प्रतीयते ॥ ७ ॥

साकारं सर्वशक्त्येकं सर्वज्ञं सर्वकर्तृ च ॥

सच्चिदानन्दम् ब्रह्म तस्मादिदं जगत् ॥ ८ ॥

श्रीकाशीस्थश्रीमहोस्वामिश्रीगिरिधरजी-
महाराजचरणाः ॥

प्रादुभाव मवर् १८४७ मार्गशाष शुक्ल तृतीयायाम्

जडजीवांतःस्थितानां यथाक्रमश उद्गमः ॥
अमेर्यथा विस्फुलिगास्तथा जीवोद्गमः स्फुटः ॥ ९ ॥
विसर्पिगुणचैतन्योऽणुर्जीवोऽशो हरेः स्मृतः ॥
जडे चिदानंदयोस्तु चित्यानंदस्य सर्वशः ॥ १० ॥
तिरोधानं हरोच्छातो निबंधादिषु वर्णितम् ॥
आविर्भावे तु सर्वं हि ब्रह्मैवेति न संशयः ॥ ११ ॥
रमणार्थमिदं सर्वं ब्रह्मैव स्वेच्छयाऽभवत् ॥
यथा सर्पः स्वेच्छया हि कुंडलाकारतां गतः ॥ १२ ॥
न विकारि तथा ब्रह्म व्यासैः सूत्रे निरूपितम् ॥
सुवर्णस्य विकारित्वं कामधेनोर्मणेरपि ॥ १३ ॥
आविर्भावतिरोभावौ पदार्थानां यतस्ततः ॥
नानित्यता तु विज्ञेया शास्त्रविद्भिर्विचक्षणैः ॥ १४ ॥
तिरोभावे तु कार्यं हि वर्तते कारणात्मना ॥
आविर्भावे तु कार्यं हि यथा मृदि घटादयः ॥ १५ ॥
यदानुभवयोग्यत्वं वर्तमानस्य वस्तुनः ॥
आविर्भावः स विज्ञेयस्तिरोभावस्ततोऽन्यथा ॥ १६ ॥
प्रागभावादयो नांगीकार्या आभ्यां यतोऽखिलम् ॥
तद्विस्तरमभिया नात्र लिख्यतेऽन्यत्र दृश्यताम् ॥ १७ ॥
यत्र येन यतो यस्य यस्मै यद्यद्यथा यदा ॥

स्यादिदं भगवान् साक्षात् प्रधानपुरुषेश्वरः ॥ १८ ॥
 इति भागवते पद्ये सर्वस्य ब्रह्मता स्मृता ॥
 श्रुतिसूत्रैः स्मृतिगणैर्दृष्टिः स्वर्णार्थिनो यथा ॥ १९ ॥
 सुवर्णस्य च ये खंडाः कटका मुद्रिकादयः ॥
 सुवर्णत्वेन गृह्णन्ति यथा ब्रह्मविदो मतिः ॥ २० ॥
 यथा सौम्येत्यादिश्रुतौ स्पष्टमेव निरूपितम् ॥
 तथा तत्त्वमसीत्यत्राऽभेदोऽशांशिविचारतः ॥ २१ ॥
 अत्रैव शांकराः प्रातर्मायिकं नश्वरं जगत् ॥
 मायासंबन्धतो ब्रह्म कारणं नान्यथैव हि ॥ २२ ॥
 किंच जन्या त्वजन्या वा मायाऽद्ये जनको हि कः ॥
 अन्याभावात्तु ब्रह्मैव सविशेषत्वमागतम् ॥ २३ ॥
 द्वितीयेऽद्वैतभंगः स्यात् कादाचित्कं त्वसंगतम् ॥
 आत्मैवेदमग्र आसीदित्यादिश्रुतिबाधतः ॥ २४ ॥
 अनादित्वे तु सांतत्वमिति पक्षोऽप्यसंगतः ॥
 अनादित्वे त्वनंतत्वं मायाया इति निश्चयात् ॥ २५ ॥
 एतन्मते सुनिष्पन्नं सांकर्यं कार्यकारणे ॥
 तन्निवृत्त्यर्थमाचार्यैः पदं शुद्धं विशेषितम् ॥ २६ ॥
 शुद्धाद्वैतपदे ज्ञेयः समासः कर्मधारयः ॥
 अद्वैतं शुद्धयोः प्राहुः पश्रीतत्पुरुषं बुधाः ॥ २७ ॥

मायासंबंधरहितं शुद्धमित्युच्यते बुधैः ॥
 कार्यकारणरूपं हि शुद्धं ब्रह्म न मायिकम् ॥ २८ ॥
 इति ब्रह्मविदां हार्दं शुद्धाद्वैतं श्रुतेर्मतम् ॥
 तत्रोत्तमा मध्यमाश्च कनिष्ठा अधिकारिणः ॥ २९ ॥
 तेषां प्रतीतिः प्रथमस्कंधे तु श्रीकृताशनैः ॥
 इदं हि विश्वमित्यत्र सुबोधिण्यां निरूपितम् ॥ ३० ॥
 सर्वं ब्रह्मेव तत्राद्ये द्वितीये भगवान् यथा ॥
 तथा विश्वमिदं सर्वं ब्रह्मकार्यं निजेच्छया ॥ ३१ ॥
 कार्यरूपेण भेदो हि न भेदः कारणात्मना ॥
 भेदस्तत्र ह्यभेदोऽत्र तादात्म्यं परिकीर्तितम् ॥ ३२ ॥
 तृतीये भगवान् भिन्नो जगतः कर्तृतः स्फुटम् ॥
 इति द्वैतप्रतीतिस्तु श्रुतिबाधान्न गृह्यते ॥ ३३ ॥
 शुद्धाद्वैतविदां या हि प्रतीतिः सोत्तमा मता ॥
 भेदाभेदप्रतीतिस्तु मध्यमानां प्रकीर्तिता ॥ ३४ ॥
 अतो हि मध्यमः पक्षः शुद्धाद्वैतानुरोधतः ॥
 बोधाय बहुसंदर्भे गोस्वामिपुरुषोत्तमैः ॥ ३५ ॥
 श्रीमदाचार्यचरणैर्यत्रकृत्रापि दर्शितः ॥
 निर्वार्कभास्कराचार्यो भेदाभेदनिरूपकौ ॥ ३६ ॥
 तत्राद्यानां वास्तवः स भास्कराणामुपाधितः ॥

तत्राद्ये वास्तवो भेदो मध्वाचार्यवदेव हि ॥ ३७ ॥
 विभिन्नांशाः सदा जीवा न स्वांशा इति निश्चयः ॥
 अभेदश्चित्त्वसाधर्म्यादेवं तेषां मतस्थितिः ॥ ३८ ॥
 कनिष्ठा सा प्रतीतिस्तु नास्मन्मतमवेक्षते ॥
 अभेदो वास्तवः स्वांशा जीवा इति निजे मते ॥ ३९ ॥
 भेदः कार्यतया जातः क्रीडार्थं तु हरीच्छया ॥
 पश्चालये कारणे हि स्थितिर्दृष्टा यथा मृदि ॥ ४० ॥
 पूर्वावस्था तु मृद्रूपा घटावस्था ततोऽभवत् ॥
 घटोऽपि मृत्तिकारूपो लये पश्चात्तु मृत्तिका ॥ ४१ ॥
 कार्यकारणयोरैक्यं स्वमते न परे मते ॥
 नैवार्केनेदृशो मार्ग इति बोद्धव्यमंजसा ॥ ४२ ॥
 सोपाधिको भास्करे हि स्वस्माद्भिन्नस्तु सर्वथा ॥
 भेदपक्षे तु जीवानां सुखदुःखादिदानतः ॥ ४३ ॥
 वेपम्यनैर्घृण्य इति दूषणे द्वे परे स्थिते ॥
 अनादिकर्म चाश्रित्य समाधाने त्वनीशता ॥ ४४ ॥
 अत्रापि शांकराः शैवा माध्वा समानुजादयः ॥
 निवार्का भास्करा भिक्षुर्येऽन्ये ते दोषसंश्रिताः ॥ ४५ ॥
 आत्मसृष्टेर्न वेपम्यं नैर्घृण्यं चापि विद्यते ॥
 श्रीमदाचार्यचरणेर्निबन्ध इदमीरिति ॥ ४६ ॥

श्रीमत्प्रभुवरैर्विद्वन्मण्डनेऽपि निरूपितम् ॥
 रमणार्थमिदं विश्वमुच्चनीचादिभावतः ॥ ४७ ॥
 आत्मरूपं चकारातो हरिर्यस्मान्न दूषणम् ॥
 शक्तिशक्तिमतोर्भेदाभेदो यः स न बाधकः ॥ ४८ ॥
 तत्र भेदो न चैवास्ति शक्तेर्ब्रह्मत्वनिश्चयात् ॥
 भिन्नत्वे तु जडत्वं स्याद्भेदो यो बोधनाय सः ॥ ४९ ॥
 धर्मधर्मिविचारेऽपि ज्ञेयमेवं विचक्षणैः ॥
 प्रकाशाश्रयदृष्टान्तेऽप्यभेदो बोद्धव्यते किल ॥ ५० ॥
 अरूपवत्सूत्रवाक्ये धर्माणामपि ब्रह्मता ॥
 निरूपिता प्रभुवरैः श्रीविद्वन्मण्डने स्फुटम् ॥ ५१ ॥
 अथ श्रीमन्निजाचार्यैर्निबन्ध इदमीरितम् ॥
 यः सर्वत्रैव संतिष्ठन्नंतरः संस्पृशेन्न तत् ॥ ५२ ॥
 शरीरं तं न वेदेत्यं योऽनुविश्य प्रकाशते ॥
 इति तेन शरीरं तु हरेस्तु चिदचित्स्मृतम् ॥ ५३ ॥
 जडजीवान्तःस्थितानां भेदे वस्तुनिरूपणेः ॥
 तत्त्वत्रयं समायाति विशिष्टाद्धेतवादिनाम् ॥ ५४ ॥
 रामानुजानामिति चेन्न दोषोऽस्मन्मते शृणु ॥
 जडजीवांतरात्मान इति कार्यभिदाश्रिता ॥ ५५ ॥
 बहु स्यां तु प्रजायेयेत्यादिश्रुतिषु वर्णनात् ॥

न कारणे भिदा ज्ञेया तत्रैकोऽहं निरूपणात् ॥५६॥
 आत्मैवेदमग्र आसीदित्यादिषु च दर्शनात् ॥
 तत्रैकाकी न रमते द्वितीयेच्छा निरूपिता ॥ ५७ ॥
 श्रुतिविद्विस्तो ज्ञेयं ब्रह्मैकं नान्यदेव हि ॥
 अन्यस्य च स्थितौ तत्र द्वितीयस्य च संभवात् ॥५८॥
 रमणार्थं द्वितीयेच्छा श्रुत्युक्ता भगतामियात् ॥
 एकोऽहमित्यपि मुधा तस्माच्छ्रुतिविरोधतः ॥ ५९ ॥
 तत्त्वत्रयं कारणे हि त्याज्यमेव विचक्षणैः ॥
 यत्र येनेति पद्ये तु निबन्धेषु निरूपितम् ॥ ६० ॥
 प्रकृतिः पुरुषश्चैव कालश्च हरिरेव हि ॥
 एकमेवाद्वितीयं तु ब्रह्म सर्वत्र रूप्यते ॥ ६१ ॥
 सर्वत्रैवेति पद्ये गोस्वामिश्रीपुरुषोत्तमैः ॥
 सृष्टिकाले भगवतः शरीरं चिदचित्समृतम् ॥ ६२ ॥
 अंतर्यामिण एतेन विशिष्टाद्वैतमेव यत् ॥
 तदेकदेशि विज्ञेयमित्युक्तं तैर्विचक्षणैः ॥ ६३ ॥
 शैवोऽप्येतेन विध्वस्तो यतस्तस्कर एव हि ॥
 मायोपाधिककर्तृत्वं भैक्षवे दृश्यते तु यत् ॥ ६४ ॥
 तन्मायिवादध्वस्तेन ध्वस्तप्रायं विशेषतः ॥
 शाक्तानां तु मते ब्रह्म विश्वोपादानमेव हि ॥ ६५ ॥

निमित्तकारणं शक्तिर्विकास्त्रिभयादतः ॥
 तत्रात्मनो विकारित्वं श्रुतिशास्त्रविरोधि हि ॥ ६६ ॥
 प्रकृतिर्ह्यस्योपादानमाधारः पुरुषः परः ॥
 सतोऽभिव्यञ्जकः कालो ब्रह्म तत्रितयं त्वहम् ॥ ६७ ॥
 इति भागवते पद्ये उपादानत्वमीरिति ॥
 तद्विरुद्धयेत मम तु ब्रह्मतो न पृथक् सा ॥ ६८ ॥
 मरुत्वमिति पद्ये तु शांकराणां तु शांभवी ॥
 परिणामं तु संप्राप्तेत्युक्तेर्बाधः प्रसज्यते ॥ ६९ ॥
 पवनमयि पावकमयि सौणिमयि गगनमयि कृपीटमयि
 रविमयि शक्तिमयि दिङ्मयि ॥
 समयमयि प्राणमयि शिवे पाहि ॥ ७० ॥
 इति दुर्वाससा प्रोक्तं सर्वात्मत्वं विरुद्धयते ॥
 सर्वोपनिषदो या हि ब्रह्मतत्त्वनिरूपिकाः, ॥ ७१ ॥
 नास्ति शक्तेर्वर्णनं हि कारणत्वं तु दूरतः ॥
 व्यासेस्तु प्रकृतेः सर्वं कारणत्वं तिरस्कृतम् ॥ ७२ ॥
 ब्रह्मणः समवायित्वनिमित्तत्वे निरूपिते ॥
 ऋग्वेदे तु यतो देवीमृक्तमस्ति तु तत्र हि ॥ ७३ ॥
 अहमेवं स्वयं वदामि जुष्टं देवेभिस्तमानुपेभिः ॥
 यं कामये तं तमुग्रं कृणोमि ॥

तं ब्रह्माणं तमृषिं तं सुमेधाम् ॥ ७४ ॥
 अहं सुवे पितरमस्य मूर्धन्मम योनिरप्स्वंतःसमुद्रे ॥
 एवं श्रुतौ तु देव्यादौ स्वकारणतयोदितः ॥ ७५ ॥
 पयोधिशायी यो विष्णुः स उक्तोऽतो न सा परा ॥
 उग्रः कपर्दी श्रीकंठ इति कोशाच्छिवः स्मृतः ॥ ७६ ॥
 अस्येति रुद्रो निर्दिष्टोऽहं रुद्रायेति वाक्यतः ॥
 प्रकांतत्वात्पिता ब्रम्हा तद्योनिः शक्तिरत्र हि ॥ ७७ ॥
 तस्यास्तु जनको विष्णुः सिंधुशायी निरूपितः ॥
 अस्माकं व्यासचरणैर्यदुक्तं न ततोऽन्यथा ॥ ७८ ॥
 अथातो ब्रह्मजिज्ञासेत्युक्त्वा तल्लक्षणेन हि ॥
 जन्माद्यस्येत्यादिमूत्रैः कारणं ब्रह्म कीर्तितम् ॥ ७९ ॥
 तंत्रशास्त्रेण चेद्ब्रूये तदवैदिकसंमतम् ॥
 वेदाः श्रीकृष्णवाक्यानि व्याससूत्राणि चैव हि ॥ ८० ॥
 समाधिभाषा व्यासस्य प्रमाणं तच्चतुष्टयम् ॥
 एतद्विरुद्धं यत्सर्वं तन्मानं न कथंच न ॥ ८१ ॥
 इति श्रीमन्निजाचार्यैरुक्तं तंत्राणि न प्रमा ॥
 श्रीमदाचार्यचरणैरतएव निरूपितम् ॥ ८२ ॥
 शाक्तास्तांश्चेत्ततोऽव्युक्ते सन्मार्गाद्बहिष्कृताः ॥
 इति सर्वेषु मार्गेषु दोषाः संति ततो हरिम् ॥ ८३ ॥

शुद्धाद्वैतावलंबेन भजेत सुविनिश्चितम् ॥
 चेतस्तत्प्रवणं सेवा फलरूपा तु मानसी ॥ ८४ ॥
 तत्सिद्ध्यर्थं देहवित्तजनिःकार्या ततो भवेत् ॥
 संसारदुःखनाशो हि ब्रम्हतत्त्वावबोधनम् ॥ ८५ ॥
 ब्रह्मज्ञस्य परप्राप्तिरानन्दव्रततौ स्फुटा ॥
 मामेव ये प्रपद्यन्ते मायामेतां तरन्ति ते ॥ ८६ ॥
 इति वाक्याच्च भक्तानामविद्याविनिवृत्तिः ॥
 अलौकिकाकारसिद्ध्यै प्रवेशो हरिणोदितः ॥ ८७ ॥
 अव्यक्तोऽक्षर इत्युक्तस्तमाहुः परमां गतिम् ॥
 यं प्राप्य न निवर्तते तद्धाम परमं मम ॥ ८८ ॥
 इति वाक्येन भगवद्ब्रह्मं ब्रह्म प्रकीर्तितम् ॥
 पुरुषः स परः पार्य भक्त्या लभ्यस्त्वनन्यया ॥ ८९ ॥
 इत्यग्रिमेण वाक्येन गेहाधीशो निरूपितः ॥
 भक्त्या लाभो हि निर्दिष्टो भक्तिश्चाचार्यसंश्रयात् ९०
 श्रीमदाचार्यवरणभजनादेव नान्यथा ॥
 ब्रह्मभावं तु संपाद्य परमानुग्रहादिभुः ॥ ९१ ॥
 गृहस्थितं स्वीयजीवं समुद्धरति यत्नतः ॥
 उद्धृतौ परमकेशो विरहानलसंभवः ॥ ९२ ॥
 यदा देहादिनाशाय समर्थो जायते तदा ॥

निजं श्रीमत्कृष्णचंद्रः स्वाधिकारानुसारतः ॥ ९३ ॥

परमानंदलीलां तामनुभावयति प्रभुः ॥

इति श्रीवल्लभाचार्यचरणाब्जकृपाभरात् ॥ ९४ ॥

प्राप्यते नान्यथाचैतद्ब्रह्मादीनां सुदुर्लभम् ॥

ये तु ज्ञानैकसन्निष्ठास्तेषां तु लय एव हि ॥ ९५ ॥

भक्तानामेव भवति लीलास्वादोऽतिदुर्लभः ॥

इति श्रीश्रीमदाचार्यचरणाब्जप्रसादतः । प्रोक्तं गिरि-

धरेणेदं पश्यंतु हरिभावुकाः ॥ ९६ ॥ सूर्योदये शीत-

मपैति सर्वं मार्गावलोक्य जलजप्रकाशः ॥ तमोनि-

वृत्तिर्दिजकर्मवृत्तिस्तथैव मार्तण्डनिबंधबोधे ॥ ९७ ॥

इति श्रीमन्मुकुंदरायसहजमाधुरीपरमाऽनिर्वचनीयसरसवदनताम-

रससुधाहदावगाहि श्रीमहाचार्यकृपापारसारश्रीमत्प्रभुचरणा-

त्मकमहाराजश्रीयदुनाथकुलोद्भवगोस्वामिश्रीगोपालजनुपा-

श्रीगिरिधरेण विरचितः शुद्धाद्वैतमार्तण्डः समाप्तः ॥

अथ शुद्धाद्वैतमार्तण्डग्रंथस्य परिष्कारः ।

शुद्धाद्वैतविचारेण मायावादनिवर्तकान् ॥ श्रीमदा-

चार्यचरणान् प्रणमामि मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥ अथ शुद्धा-

द्वैतस्य किंलक्षणमिति चेत् ॥ इतरसंबंधानवच्छिन्न-

कार्यकारणादिरूपद्वित्वप्रकारकज्ञानप्रतियोगिताका-

भावत्वमिति गृहाण । अत्र द्वित्वप्रकारकज्ञानप्रति-
योगिताकाभाववत्त्वमित्यनेनैवेतरसंबंधानवच्छिन्न-
त्वप्रतीतेरनवच्छिन्नांतविशेषणस्य किं प्रयोजनमिति
चेत् सत्यं कार्यकारणादिपदार्थस्य मायिकत्वा-
भावाय तत्तद्विशेषणम् । शंकराचार्याणां मते माया-
विद्योपाध्यवच्छिन्नेश्वरजीवरूपकारणकार्ययोरशुद्ध-
त्वात् अन्यथा तेषां मते कार्यकारणयोः शुद्धत्वे द्वैता-
पत्तिः । अतएव स्वरूपलक्षणे सत्यादिपदलक्ष्यमेव
ब्रह्म । सर्वत्रैव हि वाक्यार्थो लक्ष्य एवेति च स्थित
इत्युक्तेः । तत्रापि वदामः लक्षणायाः शक्यसंबंध-
रूपत्वात्तस्य च द्वित्वनिष्ठत्वाद्ब्रह्मणि सत्त्वेन वांताशि-
त्वापातः । अथ संबंधस्यापि मायिकत्वमिति चेत् ।
लक्ष्यत्वरूपधर्मवत्त्वेन दोषस्तदवस्थः । लक्ष्यत्वमपि
तथैव मायिकं चेत् ॥ भद्रं लक्षणावैयर्थ्यम् । किंच ।
लक्ष्यस्य तीरस्यागंगात्ववत् सत्यादिलक्ष्यस्यासत्यत्वा-
दिपातः । उपाधिवादस्य च श्रीमदाचार्यचरणादिभिः
खंडितत्वान्नेह तन्यते । अथ च संभवव्यभिचाराभ्यां
स्याद्विशेषणमर्थवदिति न्यायेन । विशेषणस्येतरभेद-
कत्वे मायासंबंधराहित्याभावादेव व्यावर्त्याभावादपी-

दमर्थविशेषणमिति चेत् । दत्तोत्तरत्वात् बोधाय निरू-
 पणीयत्वेनेतरमतजन्यज्ञानस्य निरसनीयत्वात् ।
 किंच संध्याधिकरणानुरोधेन स्वाग्रिकसृष्टेर्मायिकत्वेन
 तद्व्यावृत्त्यर्थं वा तत् । स्वाग्रसृष्टेस्वास्तवत्वेनास्याः
 सृष्टेश्च वास्तविकत्वेन भेदो वैधर्म्याच्च न स्वप्नादिवदिति
 सूत्रादिभिर्व्यासचरणैरेव प्रतिपादितः । इतरसंबंध-
 विशेषणं तु ब्रह्मणो धर्मधर्मिभावसंबंधावच्छिन्नतया
 तस्यापि निरासे शंकरमतप्रवेशवारणाय ॥ तर्हि धर्म-
 धर्मिभावसंबंधांगीकारे द्वित्वप्रतियोगिताकाभावाभा-
 वादव्याप्तिरिति चेत् । धर्मधर्मिभावस्याभिन्नत्वस्य
 प्रकाशाश्रयवत्त्वात्तेजस्वादित्यादिसूत्रे निर्णीत-
 त्वात् ॥ परास्य शक्तिस्त्यादिष्वभेदे एव पृष्ठयंगी-
 कारात् । एतेन भेदाभेदवादिनो निर्वार्कभास्करा-
 चार्यौ प्रत्युक्तौ । तत्राद्यस्य वास्तविकभेदाभेदत्वे
 मध्वाचार्यस्येव भेदस्य वास्तविकतया द्वित्वप्रकारके-
 त्यादिना निरस्तत्वात् । द्वितीयस्य त्वोपाधिकभेदा-
 भेदे भेदस्योपाधिकत्वेनेतरसंबंधेत्यादिना व्यावर्तित-
 त्वात् । तर्हि अवच्छिन्नांतमेव तदिति चेत् शंकर-
 मतापत्तिः अतः कार्यादिति । तर्हि रामानुजावा-

यमतेऽपि मायासंवाधाभाववत्कार्यकारणयोरद्वैततया
तन्मतप्रवेश इति चेच्छृणु । तन्मते हि चिदचिद्वि-
शिष्टस्य सूक्ष्मस्थूलस्य कारणस्य कार्यस्य च सत्त्वेन
आत्मैवेदमग्र आसीदित्यादिश्रुत्याऽन्वितः कारणा-
वस्थायां निषेधात् । केवलात्मनः कारणतया ततो
वैलक्षण्यम् । कार्यावस्थायामपि तेषामते परस्परभे-
दस्य वास्तविकत्वेन स्वमतेऽभेदस्य वास्तविकत्वेनापि
वैलक्षण्यम् । नच घटपटादीनामभेदो न संभवतीति
वाच्यम् । सर्वेषां ब्रह्मोपादानस्यैकत्वेन तस्यैवाव-
स्थांतरत्वेन चाभेदात् । यथा सुप्त उत्थित उपविष्टे
च पुरुषे अवस्थाभेदेऽपि पुरुषाभेदः । किंच । इतर-
संवाधानवच्छिन्नत्वेनाचित्तो वास्तविकभिन्नचित्तश्च
निरासेन तत्रातिव्याप्तिः । किंच विशिष्टाद्वैतमित्यस्य
विशेषणविशिष्टत्वेन विशेषणस्य चैतरव्यावर्तकत्वेन
संभवोपेक्षितोऽत्र व्यावर्त्याभावतया वैशिष्ट्यकथने
नोपपद्यत इति । एतेन शैवोऽपि दत्तोत्तरः ॥ भिक्षु-
स्त्वभिभागाद्वैतवादमवलम्ब्योपाधिकर्तृत्वादिकमंगी-
चकार तदपि रससंवाधावच्छिन्नाभावत्वेन निरस्तं
द्वित्वप्रकारकाद्यभावत्वात्तेन मध्वाचार्यमनस्य निरामुः

लीलास्थभावस्य बाधाभावाय कार्यकारणादिरूप-
मिति ज्ञानस्य विशेषणम् । द्वित्वप्रतियोगिताकाभा-
वस्य मायापवादमतेऽपीष्टत्वात्तन्निवारणाय ज्ञानस्येति
प्रतियोगिनि विशेषणमिति सुष्ठु । अत्र शुद्धाद्वैत-
पदे कोऽसौ समास इति चेत् शुद्धं च तदद्वैतं चेति
कर्मधारयः ॥ अत्रैतदसंबन्धानवच्छिन्नत्वे सतीत्येवं
योज्यम् ॥ उक्तलक्षणं तु शुद्धयोः कार्यकारणयोरिति
षष्ठीतत्पुरुषपक्षे बोध्यम् ॥ अत्र नृसिंहतापिन्यां
योनित्वं ब्रह्मणः समर्थयित्वा सर्वं सर्वमयं सर्वे जीवाः
सर्वमयाः सर्वावस्थासु तथाप्यल्पा इत्याद्युक्त्वा
सन्मात्रो नित्यः शुद्धो बुद्धः सत्यो मुक्तो निरंजनो
विभुरद्वयः आनन्दः परः प्रत्येकरसः प्रमाणैरेतैस्व-
गम्यते इति वाक्यं पठितम् ॥ अग्रे च सर्वमत एव
शुद्धोऽवाध्यस्वरूप आत्मेति निरूपितं शुद्धे शुद्ध-
मासिक्तं तादृगेव भवति ॥ सर्वं सत्त्विदं ब्रह्मेत्यादिश्रु-
तिषु शुद्धाद्वैतं स्पष्टमेव प्रतीयत इति बोध्यम् ॥ विस्त-
रस्तु शुद्धाद्वैतमार्तण्डे श्रीमदाराध्यचरणैर्निरूपितः
अस्मत्कृततद्विवरणे मार्तण्डप्रकाशनामकेऽपि बोध्यः ॥

श्रीमद्विरिधिराधीशपादांबुजपरागहत् ॥ व्यलिखद्वा-
मकृष्णोऽसौ शुद्धाद्वैतपरिष्कृतिम् ॥

इति श्रीमत्प्रभुचरणात्मजाश्रयमहाराजकुलकमलविभाकरगोस्वामि
श्रीगोपालात्मजनिश्रीमद्विरिधरचरणदासानुदासपरंपरामाप्त-
व्यरापकृष्णेन गुंफितः शुद्धाद्वैतपरिष्कारः समाप्तः ।

श्रीवल्लभमतानुसारिणः स्फुटग्रंथाः ॥

तत्र गोवर्धनधराष्टकस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

गोपनारीमुखांभोजभास्करं वेणुवाद्यकम् ॥
राधिकारसभोक्तारं गोवर्धनधरं भजे ॥ १ ॥
आभीरनागरीप्राणप्रियं सत्यपराक्रमम् ॥
स्वभृत्यभयभेत्तारं गोवर्धनधरं भजे ॥ २ ॥
व्रजस्त्रीविप्रयोगाग्निनिवारकमहर्निशम् ॥
महामरकतश्यामं गोवर्धनधरं भजे ॥ ३ ॥
नवकंजनिभाक्षं च गोपीजनमनोहरम् ॥
वनमालाधरं शश्वद्गोवर्धनधरं भजे ॥ ४ ॥
भक्तवांछाकल्पवृक्षं नवनीतपयोमुखम् ॥
यशोदामातृसानंदं गोवर्धनधरं भजे ॥ ५ ॥
अनन्यकृतहृद्वावपूरकं पीतवाससम् ॥

रासमंडलमध्यस्थं गोवर्धनधरं भजे ॥ ६ ॥
 ध्वजवज्रादिसचिन्हराजचरणपंकजम् ॥
 शृंगाररसमर्मज्ञं गोवर्धनधरं भजे ॥ ७ ॥
 पुरुहूतमहावृष्टिनाशकं गोगणावृतम् ॥
 भक्तनेत्रचकोरेदुं गोवर्धनधरं भजे ॥ ८ ॥
 गोवर्धनधराष्टकमिदं यः प्रपठेत्सुधीः ॥
 सर्वदानन्यभावेन स कृष्णे रतिमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
 रचितं भक्तिलाभाय धारकानां सनातनम् ॥
 मुक्तिदं सर्वजंतूनां गोवर्धनधराष्टकम् ॥ १० ॥
 इति श्रीगोकुलचंद्रकृतं श्रीगोवर्धनधराष्टकस्तोत्रं समाप्तम् ।

अथ प्रेमामृतरसायनं राधिकास्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

राधाविहारसंतप्तो मनःसंतापशान्तये ॥
 तत्संगं संस्मरन् कृष्णो जल्पतीदं मुहुर्मुहुः ॥ १ ॥
 राधिका राधिकाज्योत्स्नाव्रजभूमिर्ब्रजोत्सवा ॥
 ब्रजसीमंतिनीस्त्रिमानंदानंददायिनी ॥ २ ॥
 वृषभानुकुलोत्तंसमंजरी मानवर्धिनी ॥
 अंभोजन्ममुखस्पर्शा सुवर्णसुकलेवरा ॥ ३ ॥
 मेघमध्यज्वलद्विद्युच्छोभाकृन्मूर्धभूषणा ॥

- सहसिंदूरसीमंतरसनीरमहासरित् ॥ ४ ॥
- भ्रमरुमरमंदारसुमनोहरकुंतला ॥
- पूर्णशारदचंद्रश्रीजित्वरानननीरजा ॥ ५ ॥
- ललाटमध्यसिंदूरचंद्रिकोत्तमराजिता ॥
- भ्रूल्लीचलनप्रेयोमनश्चांचल्यकारिणी ॥ ६ ॥
- नीलनीरजजित्कर्णालिलंबयिषुलोचना ॥
- रससागरमर्यादाजनरेखांकलोचना ॥ ७ ॥
- विचित्ररसवन्नेत्रप्रांतालोकनदक्षिणा ॥
- तिलप्रमृनजिन्नासामुक्ता मञ्जुतराधरा ॥ ८ ॥
- कुंडलाहस्करद्वंद्वप्रभाधिकयास्यचंद्रमा ॥
- चित्ररत्नमयोत्तंसा चित्रगंडस्थलच्छविः ॥ ९ ॥
- सुनिर्मितघनीभूतशोणश्लक्ष्णसुधाधरा ॥
- दशनालिमयूखश्रीदाडिमीवीजकीर्तिकृत् ॥ १० ॥
- वचोवक्त्रिममाधुर्यहृदयाकर्पणक्षमा ॥
- श्वाससौरभसंतापाहतानंगशिलीमुखा ॥ ११ ॥
- सुधाब्धिमग्ननीलाश्रमशैलश्रीचिबुकांकिनी ॥
- स्वर्णवल्लीसमुद्भूतसरोजच्छविसन्मुखी ॥ १२ ॥
- प्रेवेयविलसद्गीवाकंठश्रीपरिभाविनी ॥
- लावकेतरमृत्पारावतमञ्जुलकूजिता ॥ १३ ॥

पीवरोन्नतरम्यांसधन्यबाहुस्थितिप्रदा ॥
 चित्ररत्नांगदोदामबाहुवल्लीमतल्लिका ॥ १४ ॥
 कंकणासितरत्नालिभृंगराजत्करांबुजा ॥
 सतांबूलकरच्छायाहरिभृंगारुणाब्जजित् ॥ १५ ॥
 मारभूवाणसौभाग्यनखमंडलमंडिता ॥
 चित्रांगसहजच्छायाविराजत्कंचुकीपटा ॥ १६ ॥
 कंचुकीबंधनिर्भेदकामवक्षोजमंडला ॥
 अनुमेयोदरी नाभिकंदर्पक्रीडनहृदा ॥ १७ ॥
 पूर्णनाभिनदोद्गच्छद्रसरम्यसरिद्युगा ॥
 सदास्यस्मरभूपालस्वर्णवेदिकटिद्वया ॥ १८ ॥
 कंचुकीपटसंराजन्नितंबस्पर्शवेणिका ॥
 स्वर्णरत्नकणत्कांचीराजजघनमंडला ॥ १९ ॥
 करीश्वरकरा काचित्सुखस्पर्शघनोरुभृत् ॥
 ऊरुजंघामहाशोभासीमाकंजानुशोभिना ॥ २० ॥
 कदलीवनफुल्लाब्जतुल्यकांतिपदद्वया ॥
 सर्वसौभाग्यरेखाळीराजचरणपल्लवा ॥ २१ ॥
 चलन्नूपुरनीरावव्यालभर्त्सितहंसिका ॥
 पदाब्जनखचंद्रालीचंद्रिकाखिलतापहृत् ॥ २२ ॥
 स्वराभिज्ञानमृत्कंठीतालादिवाद्यकोविदा ॥

तांडवज्ञा सदालास्यप्रवर्तनविचक्षणा ॥ २३ ॥
 रासोल्लासमदोन्मत्ता निकुंजसुरतोत्सुका ॥
 प्रियवृंदावनावासा नाट्यकेलीकुतूहला ॥ २४ ॥
 सदामोदभरोत्सीमपरिहासतरंगिणी ॥
 नानानखांकनप्रज्ञा नानाश्लेषविचक्षणा ॥ २५ ॥
 नानाचुंबनविज्ञाना नानाबंधमहोत्सवा ॥
 नानाकेलिकथाभिज्ञा सर्वदा यौवनोन्मदा ॥ २६ ॥
 समग्रनायकानंददायिन्येषा सदानना ॥
 मोहनोक्तिः सुमोहाक्षा सर्वांगाधीनमोहना ॥ २७ ॥
 शृंगारादिरसाभिज्ञा मनोरमणदक्षिणा ॥
 माधुर्याभोधिसारंगी सर्वभाषाविभाषिणी ॥ २८ ॥
 नानाभावसमुद्गारिलोकना सर्वभाववित् ॥
 दूरं व्यक्तिसहातापा निकटस्थिततापहृत् ॥ २९ ॥
 सर्वसौभाग्यसर्वांगीसर्वसौभाग्यदुःखहृत् ॥
 सौभाग्यवत्सुसंदृश्या सर्वसौभाग्यवर्धिनी ॥ ३० ॥
 प्रिया प्रियंवदा प्रेमकर्त्री शीघ्रप्रसादकृत् ॥
 ब्रम्हानंदाधिकस्पर्शा ब्रम्हसृष्टिवहिर्भवा ॥ ३१ ॥
 मनोऽवस्थिवभातज्ञा मनोभावानुवर्तिनी ॥
 सदामनोभवव्याप्ता मनोजस्वीयशोहरी ॥ ३२ ॥

निगूहयागूढभावा सर्वभूषणभूषणा ॥

सुस्मया विस्मयस्थानरूपा मञ्जुस्थितानना ॥ ३३ ॥

सुशीलासुमनाःस्वल्पकृतिज्ञा सुसरस्वती ॥

रतिश्रांतश्रमांभोभृन्मलयानिलसेविता ॥ ३४ ॥

प्रेयस्याः प्रेयसा प्रोक्तं प्रेमामृतरसायनम् ॥

यः पठेच्छृणुयाच्चेदं राधावत्स प्रियो भवेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीमहादेवद्विवेदिविरचितं श्रीप्रेमामृतरसायनं नाम
राधिकास्तोत्रं समाप्तम् ।

अथ श्रीकृष्णस्तवराजस्तोत्रम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अनंतकंदर्पकलाविलासं किशोरचंद्रं रसिकेन्द्रशे-
खरम् ॥ श्यामं महासुंदरतानिधानं श्रीकृष्णचंद्रं शरणं

गतोऽस्मि ॥ १ ॥ अनंतविद्युद्द्युतिचारुपीतं कौशे-

यसंवीतनितंबविंबम् ॥ अनंतमेघच्छविदिव्यमूर्तिं

श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतोऽस्मि ॥ २ ॥ महेंद्रचापच्छ-

विपिच्छचूडं कस्तूरिकाचित्रकशोभिमालम् ॥ मंदा-

दरोद्रघूर्णविशालनेत्रं श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतोऽस्मि

॥ ३ ॥ आजिष्णुगलं मकरांकितेन विचित्ररत्नो-

ज्वलकुंडलेन ॥ कोटींदुलावण्यमुखारविंदं श्रीकृष्ण-

चंद्रं शरणं गतोऽस्मि ॥ ४ ॥ वृंदाटवीमंजुलकुंज-
वाद्यं श्रीराधया सार्धमुदारकेलिम् ॥ आनंदपुंजं
ललितादिदृश्यं श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतोऽस्मि ॥ ५ ॥
महार्हकेयूरकंकणश्रीग्रैवेयहारावलिमुद्रिकाभिः ॥
विभूषितं किंकिणिनूपुराभ्यां श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतो-
ऽस्मि ॥ ६ ॥ विचित्रस्तनोज्ज्वलदिव्यवासाप्रगीतरामा-
गुणरूपलीलम् ॥ मुहुर्मुहुः प्रोदितरोमहर्षं श्रीकृष्णचंद्रं
शरणं गतोऽस्मि ॥ ७ ॥ श्रीराधिकेयाधरसेवनेन माद्यं-
तमुच्चै रतिकेलिलोलम् ॥ स्मरोन्मदांधं रसिकेंद्रमौलिं
श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतोऽस्मि ॥ ८ ॥ अंके निधाय
प्रणयेन राधां मुहुर्मुहुश्शुंभिततन्मुखेंदुः ॥ विचित्रवेषैः
कृततद्विभूषणं श्रीकृष्णचंद्रं शरणं गतोऽस्मि ॥ ९ ॥

इति श्रीकृष्णदासविरचितं श्रीकृष्णस्तवः समाप्तम् ।

अथ श्रीबालकृष्णाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः

श्रीमन्नंदयशोदाहृदयस्थितभावतत्परो भगवान् ॥
पुत्रीकृतनिजरूपः स जयति पुरतः कृपालुर्बालकृष्णः १
कथमपि रिंगणमकरोदंगणगतजानुधर्पणोद्युक्तः ॥
कटितटकिंकिणिजालस्वनशंकितमानसःसदाह्यास्ते २

विकसितपंकजनयनः प्रकटितहर्षः सदैव धूसरांगः ॥
 परिगच्छति कटिभंगप्रसरीकृतपाणियुग्माभ्याम् ॥३॥
 उपलक्षितदधिभांडः स्फुस्तिब्रह्मांडविग्रहो भुंक्ते ॥
 सुष्टीकृतनवनीतः परमपुनीतो मुग्धभावात्मा ॥४॥
 नम्रीकृतविधुवदनः प्रकटीकृतचौर्यगोपनप्रयासः ॥
 स्वांचोत्संगविलासः क्षुधितः संप्रति दृश्यते स्तनार्थी ५
 सिंहनखाकृतिभूषणभूपितहृदयः सुशोभते नित्यम् ॥
 कुंडलमंडितगंडः सांजननयनो निरंजनः शेते ॥६॥
 कार्यासक्तयशोदागृहकर्मवरोधकः सदास्ते ॥
 तस्याः स्वांतनिविष्टप्रणयप्राभाजनो यतोऽयम् ॥७॥
 इत्थं ब्रजपतितरुणी नमनीयं ब्रह्मरुद्राद्यैः ॥
 कमनीयं निजमूर्तुं लालयति स्म प्रत्यहं प्रीत्या ॥८॥
 श्रीमद्वल्लभकृपया विशदीकृतमेतदष्टकं पठेद्यः ॥
 तस्य दयानिधिकृष्णे भक्तिः प्रेमैकलक्षणा शीघ्रम् ॥९॥
 इति श्रीकृष्णदासविरचिनं बालकृष्णाष्टकं समाप्तम् ।

अथ वल्लभनमस्कृतिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

ब्रजललनाहृदि रुद्धं तासां भावः प्रकटितो भूमौ ॥
 प्राप्य प्रेमाद्रिनिभप्रांते लीलाफलेः पूर्णम् ॥ १ ॥

यत्कृपया गिरिधारीरूपं स्वस्यानुभावगतम् ॥
 श्रीमद्वल्लभरायं वंदे तद्दासदासोऽहम् ॥ २ ॥
 अनुरागरसाक्तसुरंजितदृक्प्रभुचित्रचरित्रपवित्रहृदम्
 गमिता सकलं परिहृत्य सदा वदनानलदासमहंशर-
 णम् ॥ ३ ॥

इति वल्लभनमस्कृतिः समाप्ता ।

श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

सुवदस्य गोस्वामी श्रीजीवनजीकृतग्रंथाः ।

तत्र श्रीबालकृष्णाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यत्कृपादृष्टिसदृष्टिसिक्ता भक्ता निरंतरम् ॥
भवंति सुखिनः स्निग्धास्तं श्रीबालहरिं भजे ॥ १ ॥
प्रतिपक्षक्षयात् क्षोण्यां मंथु जातं महद्यशः ॥
यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ २ ॥
स्वीयविश्लेषजक्लेशो नष्टः पुष्टः सुखोदधिः ॥
यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ३ ॥
सुस्थिरं सुदृढं पूर्णं प्रियं प्राप्येत सत्वरम् ॥
यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ४ ॥
सुसंपदा सत्कलया तद्विद्यावृद्धिगामिनी ॥
यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ५ ॥
अनन्या हेतुकी पूर्णा सा भक्तिः सुदृढा भवेत् ॥
यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ६ ॥
इयत्तारहितो नित्य आनंदः प्राप्यतेऽनिशम् ॥

श्रीमद्रोस्वामिश्रीजीवनेशाचार्यचरणाः ॥

प्रादुर्भूत सं० १८८४ मार्गशीर्ष शुभ पंचम्याम्

यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ७ ॥

श्रीवल्लभेशपादाब्जे रतिः स्याद्विमला परा ॥

यत्कृपालेशमात्रेण तं श्रीबालहरिं भजे ॥ ८ ॥

अष्टकं श्रीबालहरेरिदं मंगलकृत्प्रियम् ॥

पदेद्वा शृणुयाद्भक्त्या फलं विदेत्सर्वांछितम् ॥ ९ ॥

इति श्रीमद्वल्लभाचार्यचरणैकतानश्रीमद्भोक्तुलोत्सवात्मजश्रीजीवन-
जीविरचितं श्रीबालकृष्णाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ रासक्रीडावर्णनवर्णक्रमार्थाः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्बालककृष्णं वंदेऽहं नंदमंदिरैऽमंदम् ॥

क्रीडंतं च यशोदोत्संगे तल्लालितं ललितममितम् ॥

कमनीयैरथ कमलैः कलितायाः किलकलिंदजातायाः

कूले कृष्णश्चक्रे कलनिनदं कामवृद्धिकृदंशुः ॥ २ ॥

खंजनगंजनसुदृशस्तं जननेत्रोत्सवं तदा द्रष्टुम् ॥

विकला आसन् सकलास्तच्छ्रुत्वा शारदं विलोक्य

विधुम् ॥ ३ ॥ गंतुं गोकुलसुखकृन्निकटं रंतुं कलि-

दजाकूले ॥ निरयः सदनं त्यक्त्वा मदनं मत्वा सहा-

यभूतं किम् ॥ ४ ॥ घनसदृशं कांत्या तं तापनि-

वृत्त्या तथा रसाद्रतया ॥ प्रापुः पायोनिधिमिव नद्यः

सद्यः ससुत्सका गोप्यः ॥ ५ ॥ ङाक्षरमिव बह्वी-
 भिर्गोपीभिर्गोकुलं परित्यक्तम् ॥ गोकुलसंकुलितं
 किल भाषाभिः प्राकृतीभिराभिस्तत् ॥ ६ ॥ चंच-
 चचरणसुनूपुरसिंजितरंचितमनोभवा दृष्ट्वा ॥ जल-
 दाभं ताः प्रेष्ठं विजहुस्तापं मनोभवेषु भवम् ॥ ७ ॥
 छदचयनिविडतमालप्रभहरिखं जगाद बहुमानम् ॥
 कृत्वा स्मितमतिरम्यं गम्यं योगेश्वरैर्न वा योगैः ॥ ८ ॥
 जलजपरागसुसौरभशीतलपवमानयुग्वनं दृष्टम् ॥
 निविडतमालरसालप्रभृतिसुशोभं शकुंतकुलनिन-
 दम् ॥ ९ ॥ झपनिकुरंतसुघोरा रविजा रात्रिर्भया-
 नका च वनम् ॥ तच्चरनिचयैर्भयदं तस्माद्गच्छंतु
 गोकुलं शीघ्रम् ॥ १० ॥ जइव सनासास्थानः सुंद-
 रमुक्तामणिस्त्वरुक्श्वांसैः ॥ आसीत्तं परिमार्ष्टुं नेत्रा-
 व्जादश्च वै तदा समगात् ॥ ११ ॥ टंकृतिमिव धनु-
 पस्ता वचनसुरचनां निपीय कर्णाभ्याम् ॥ अवला-
 प्रेष्ठस्य तदा तथाविधाः संवभूवुरतिभयदाम् ॥ १२ ॥
 ठं मत्वा स्वमनीषितममिता देन्यं समाययुस्त्व-
 रितिम् ॥ तद्रमणाशानेत्राकृष्टा गेहं नवागमन् बालाः
 ॥ १३ ॥ दालिम्भीजतिरस्कृतिनिषुण्णदालिप्रशोभिव-

दनाभिः ॥ चिक्रीडासां दैन्यं मत्वा स्मित्वा कृपा-
 निधिः कृष्णः ॥१४॥ ढाकृत्यलकसुचलनैः शोभिष-
 योधस्युगोलसद्ग्रीकाः ॥ ननृतुर्जगुः प्रहृष्टा हसिताला-
 पेक्षणादिभिर्वामाः ॥१५॥ णइव सुवर्णानां ननु मध्य-
 गतोऽसौ रराज निचयस्य ॥ उडुपतिखि भकद्वैः
 समावृतोऽगात्सितिं समनुभवितुम् ॥१६॥ तरलाविर-
 लमिलिंदाकलितं तद्भङ्गकृतिप्रशब्दं तत् ॥ चंद्रकरैः संव-
 लितं सुमपरिमलितं वनं वभौ ललितम् ॥१७॥ थुंकिट-
 धुमिकिटधाधाप्रभृतिमृदंगोद्भवैः प्रियैः शब्दैः ॥ गीति-
 र्वीणा नृत्यं सर्वं समभवदतीव सुखदं तत् ॥ १८ ॥
 दयितांगस्पर्शोत्थितसौख्यामृतसेचनेन तासां द्राक् ॥
 हृच्छयकृपीटजन्मा शांतोऽभूदुग्रवेगवद्भुतापः ॥१९॥
 धन्या वयं न चान्याः क्षितिदेशे तासु मत्तकाशिन्यः ॥
 यो योगैर्नहि साध्यो यदभूत्तादृक्समेनिरे गोप्यः ॥२०॥
 नंदात्मजोऽय मत्वागर्वाद्रियारोहणं तदा तासाम् ॥
 तस्मान्निवर्तयितुमिह यूथे सांजतर्दधे हरिस्तास्तु २१
 पार्श्वगतं निजनाथं दूरस्थं तं विलोक्य विह्वलिताः ॥
 सकला अपि किल विकला जाता बाला घने वने मंत्रु
 ॥ २२ ॥ फलमकदंबतमालान् सरलामलकौ रसा-

लमंदारौ ॥ पाटलचंपककुंदान् पृच्छंत्यस्ता विचेष्ट-
 रथ कृष्णम् ॥ २३ ॥ वत ननु वसुंधरे तव कंटकितं
 विग्रहं हरेर्मन्ये ॥ पादस्पर्शोत्सवतः किंवा कोलाव-
 तारपरिभात् ॥ २४ ॥ भूरिफलैः कुसुमैरपि पर्याप्ति
 तव वने विचरणं यत् ॥ विपुलेक्षणासि तरले कृष्ण-
 मृगि त्वं वदस्व कृष्णगतिम् ॥ २५ ॥ मिलिता
 ललितां क्रीडां कृष्णकृतां कंजलोचनाः कांताः ॥
 कुर्वत्यः किल ददृशुर्विश्लिष्टां प्रेष्ठसहचरीं दीनाम् २६
 यमुनापुलिर्न गहनं मत्वा तत्काननं भृशं तमसा ॥
 आययुरबलाः सकलाः कृष्णदिदृक्षानुविद्धहृदया वै
 ॥ २७ ॥ रमणप्रिय रक्षां कुरु विश्वानलतः स्मरेषुतः
 शीघ्रम् ॥ इति गायंत्यो रुद्रुर्ब्रजवध्वस्तं दिदृक्षया
 रम्यम् ॥ २८ ॥ लावण्यामृतजलधिः कृष्णः प्रादुर्ब-
 भूव तदैन्यम् ॥ हृदि धृत्वा स्मित्वा ननु मदनसुम-
 दनः स्वलंकृतस्त्वस्तिम् ॥ २९ ॥ विधुवदना उत्तस्थुः
 प्राणागमनेन पुद्गलानि यथा ॥ ईक्षणहसितालिंग-
 नसंलापाद्यैर्जडुर्मृशं तापम् ॥ ३० ॥ शशिकरनिक-
 रैरमलैः कलितेऽस्मिन्सूर्यजातटे मृदुले ॥ रेणुचये-
 थिक्रीडे दृमसुमनिचयेः सुगंधविच्छुरिते ॥ ३१ ॥

पद्मपद इव कुसुमानां मकरंदं कानने सुदा तरलः ॥
 कृष्णः सोऽनुवभूव क्रीडासौख्यं वधूटीनाम् ॥३२॥
 सुंदरसरितः सलिले श्रीकृष्णः सुंदरीजनैः सार्धम् ॥
 विजहार स्तंवरम् इव करिणीभिर्मदोद्धतः सौख्यात्
 ॥ ३३ ॥ हरिहंसासनहरहरिहिमकरमुख्या दिवौकस-
 स्सर्वे ॥ मुमुहुर्विशेषतस्तां रासक्रीडां निरीक्ष्य कृष्णस्य
 ३४ ललितैर्वाद्यैर्गीतैः प्रवर्धितो नर्तनेऽभिलापस्तैः ॥
 कृष्णः स्वांते कांताजनस्य दिविषत्कुशीलवैः शरदि ३५
 क्षणमिव मत्वा क्षणदां बाला रासक्षणे विह्वतिदक्षाः ॥
 जग्मुः सदनं तदनुज्ञातः सततं तदीक्षणानंदाः ॥३६॥
 ज्ञानिजनैर्दुर्ज्ञेयः सततं ब्रजसुंदरीजनैर्मुग्धैः ॥
 प्रीतिसुनेत्रैर्वद्धो यः सोऽयान्नंदनंदनः सततम् ३७
 श्रीवल्लभान्ववायक्षीरांभोधिप्रभूतराजोऽसौ ॥
 श्रीगोवर्धनसंज्ञः सततं लोके प्रकाशते विमलः ३८
 वेदेन्दुनंदपृथ्वीमितवर्षे विक्रमस्य काश्यां वै ॥
 मासे भाद्रपदे सितपक्षे प्रतिपद्दिने धिषण्युक्ते ॥३९॥
 श्रीगोकुलोत्सवात्मजजीवनजीशर्मणा प्रबंधोऽयम् ॥
 वर्णक्रमानुरोधादार्यावृत्तेन संरचितः ॥ ४० ॥

इति श्रीमद्रोकुलोत्सवात्मजजीवनजीविरचिता

रासक्रीडावर्णनवर्णक्रमार्याः समाप्ताः ।

अथ श्रीविठ्ठलस्तोत्रम् ।

श्रीविठ्ठलेशो जयति ।

श्रीविठ्ठलं नतोऽस्मि श्रीवल्लभवल्लभं सुमार्तण्डम् ॥
 श्रीपुण्डरीकसुखदं रुक्मिण्या वल्लभं परमरुचिरम् ॥१॥
 श्रीविठ्ठलेत्यभिख्यां पूर्णां युक्तां विधातुमिह निकटे ॥
 कृत्वेमां वैदर्भीं कमलां कमलेक्षण स्थितोऽसि विभो २
 पतितानुद्धृत्य त्वं संख्याऽतीतान्विदा विहीनतरान् ॥
 श्रान्तो भृशं ततः किल कटिदेशे धृतकरोऽसि करुणा-
 ऽब्धे ॥ ३ ॥ धृतमनुजाऽऽकृतिरस्म्यहमथाऽपि लोके-
 ऽस्ति कोऽपि मत्सदृशः ॥ इति परिचिचीपया त्वं परि-
 रंभणउत्सुकोऽसि लोकानाम् ॥ ४ ॥ संसारोष्णक-
 रोद्धवतापनिवृत्त्यै रसस्वरूपहरे ॥ सांद्रघनाभं धृत्वा
 विग्रहमन्यादृशं स्थितोऽसि किल ॥ ५ ॥ दरवरमय
 ते करगं दृष्ट्वा संसारदरदरं ददताम् ॥ अदरांभभज-
 न्नरवर शशधरकरभरमिवांधकारभरः ॥ ६ ॥ स्वीय-
 जनाऽभयदाने दक्षिणहस्तोऽस्ति युक्तसंज्ञो मे ॥
 इति तथ्यं सूचयितुं नालीकं संविभर्षि तस्मिंस्त्वम् ॥७॥
 त्वयि पुण्डरीकसुखदे गोगणसंवेष्टिते त्रयीनिलये ॥
 पापांधनाशकत्वं युक्तं संज्ञासुखप्रदेऽक्षिचरे ॥ ८ ॥

दाक्षिण्यं स्वीकर्तुं देशेऽस्मिंस्त्वं स्थितोऽसि यदपि
 विभो ॥ वामत्वं त्वय्याप्तं स्वीयव्रजमात्यजत्यहो विम-
 लम् ॥ ९ ॥ ध्यायं ध्यायं नित्यं शैलं गोवर्धनं प्रियं
 दासम् ॥ तद्विप्रयोगयोगात् शैलसुरूपं भजस्यथो
 मौनम् ॥ १० ॥ स्वर्गं वांणीं पृथ्वीं धेतुं करणानि
 पास्यजस्रमये ॥ तत्सूचनाय विभुरपि गोपाकृतिकः
 स्थितोऽसि देशेऽस्मिन् ॥ ११ ॥ सेष्टकमथ पादयुगं
 मम तस्मादिष्टसिद्धये भजत ॥ सौख्याऽऽप्त्यै सूच-
 यितुं पादयुगे सेष्टकोऽसि तत्सुखद ॥ १२ ॥ स्वच-
 रणनलिनोद्भूतां तटिनीमुग्रोत्तमांगसंपर्कात् ॥ दोषा-
 ऽऽकर्त्तैकद्वयाद्भीमाऽभिख्यायुतामिमां मत्वा ॥ १३ ॥
 युक्तार्था त्वं मा भव मद्वक्तेष्वथ भवाऽघसेनायाम् ॥
 इति शिक्षयितुं नित्यं तटदेशे वासतत्परोऽस्यस्याः
 ॥ १४ ॥ सुद्विजगणसेव्यस्त्वं सुमनोयुक्तः सुपर्णकः
 फलदः ॥ समघननीलः कल्पद्रुमकल्पोऽनल्पपंचशा-
 खोऽसि ॥ १५ ॥ सन्मानसवर्ती श्रीस्थानं त्वं सन्नि-
 लिङ्गगणसेव्यः ॥ हंसकैः पूज्यः किल रक्तोऽतमोददः
 प्रसन्नश्च ॥ १६ ॥ प्रियपुंडरीकभक्ताऽऽसक्तेः प्राप्तस्त-
 दीयसाजात्यम् ॥ किंवा त्वत्सारूप्याल्लोके ख्यातः

सपुंडरीक इति ॥१७॥ श्रितपुंडरीकतटितीरे लक्ष्म्या-
 गतिर्हि युक्ततमा ॥ तव किल निर्लिपभर्तुर्दुर्मसुम-
 शोभेऽस्ति कृष्णरसिकवर ॥१८॥ सालोक्यं सामीप्यं
 लोकेऽस्मिन् पापकारिणां नियतम् ॥ दुर्लभमपि दत्तं
 तन्मत्सदृशायाऽथविष्ठलोऽसि ततः ॥ १९ ॥ नखरो-
 ङ्घ्रैः परीतं चरणतरण्योर्युगं पुरा रचितम् ॥ यद्यपि
 ममं मत्वा तथाविधं निश्चितं हि मामस्मिन् ॥ २० ॥
 स्मरणाऽभिधसूर्यस्तव संसाराऽब्धिं ह्यश्लशुषब्धैः ॥
 नामामृतबहुवृष्ट्या पेंकं निःशेषतामगात्पश्चात् ॥ २१ ॥
 तेन स्वच्छतरोऽहं सोत्कंठः स्वच्छवर्त्मना क्षिप्रम् ॥
 उपकंठं ते भूमन् संप्राप्तः किल दयाऽमृताब्धिवर ॥ २२ ॥
 पतितोद्धरणजविरुद्धं लोकप्रख्यातमादितस्तस्मात् ॥
 एतच्छ्रमनिरतोऽभूर्नो चेद्धेत्वंतरं नहि प्रकृते ॥ २३ ॥
 श्रीवल्लभकल्पद्रुमफलरूपत्वं निजेच्छया यत्नात् ॥
 स्वीकृतमिह लोके ननु लोकोद्धाराय तत्प्रियाय मृशम्
 ॥ २४ ॥ पद्मधर्मेर्निजरूपं पुत्रत्वे सप्तधाऽधुना कृत्वा ॥
 धरणीतलं सनाथं कृतवानसि शौरिसद्मनीव मुदा
 ॥ २५ ॥ राजन्याऽसुरवृंदं प्राक्काले संहृतं त्वया नियतम् ॥
 पापंढ्यसुरविनाशः कृतोऽधुना विप्रविग्रहेण मुहुः

॥ २६ ॥ किञ्च स्वीयां भक्तिं शुद्धाऽद्वैतानुसारिणीं
 विपुलाम् ॥ कर्तुं वेदोद्धारं वारंवारं कृतश्रमोऽसि
 भृशम् ॥ २७ ॥ सांप्रतमिह याम्यायां सरणावतिपा-
 पकारिणां कृपया ॥ वससि त्वं तान्नेतुं स्वं लोकं
 विठ्ठल प्रभो युक्तम् ॥ २८ ॥ सामोदस्नेहाऽर्पण-
 योगास्नेहान्विताश्च सामोदाः ॥ हृदये भवंति तस्मा-
 तेषां तस्मिन् हि कृष्णवर्त्माऽऽस्ते ॥ २९ ॥ पञ्चा-
 मृतैर्मितैरपि पूजां कुर्वति ये जनास्तेभ्यः ॥ पञ्चा-
 मृतमत्यंतं ददासि दास्यं दयोदधे प्रार्थ्यम् ॥ ३० ॥
 पञ्चामृतलिप्तस्त्वं ह्यघटितघटनापटो विभास्येवम् ॥
 चंद्रशतैः संवलितः सांद्रपयोदः किमागतः पृथ्व्याम्
 ॥ ३१ ॥ तोयदकांतं नितांतं तोयाऽऽसारेण यः
 पुमान् भक्त्या ॥ स्नपयति शीघ्रं तस्मै ददासि
 तोयदसमं वपुर्नियतम् ॥ ३२ ॥ घुसृणाऽऽगुरुपं-
 कैर्ननु कृत्वा त्वां पंकिलं प्रयत्नेन ॥ निष्पंकाः
 सामोदा भवंति रागाऽन्विता विनाऽऽयासम् ॥ ३३ ॥
 परिमितमथ वासः किल जनाद्गृहीत्वाऽल्पकैर्गुणैर-
 चितम् ॥ स्थूलैर्दिव्यगुणैर्युक्त्वनंतवासोऽयि दीयते
 सततम् ॥ ३४ ॥ ये त्वां सालंकारं मणिभिः स्वर्णेन

परिमितैर्मनुजाः ॥ ननु तानलंकरोपि द्युमणिसदृक्षान्
 सुवर्णकान् भक्त्या ॥ ३५ ॥ कृत्वा सुमनःपूजां
 क्षणिका मय्याप्नुवंति तेऽजस्रम् ॥ सुमनोऽधिपम-
 र्त्यास्ते सुमनस्त्वं द्विप्रकारकं चित्रम् ॥ ३६ ॥ भक्त्या
 तव पाददले दत्त्वा वृन्दादलं विबलमनुजः ॥ दल-
 यति दुरितिदलान्यथ पद्मदलाऽऽयतविलोचनाऽयि-
 किल ॥ ३७ ॥ कृष्णत्वान्ननु कृष्णं चूर्णं भक्त्या
 समर्पयन्ति मुहुः ॥ अत्र त्यामनुजास्ते चूर्णयितुं स्वीय-
 कृष्णकर्माणि ॥ ३८ ॥ अमृताऽधोऽधिप जग्द्धा परि-
 मितमन्नं निजं हि मर्त्यं द्राक् ॥ अमृताऽधौ स्थापयसे
 चित्रं सद्युगोऽसियत्नतः किंनु ॥ ३९ ॥ नीराजनैश्चदीपैः
 स्वयंप्रकाशं प्रकाशयन्त्येते ॥ अज्ञांस्तानपि मलिनान्
 स्वयंप्रकाशान् करोपि तच्चित्रम् ॥ ४० ॥ संसृतिचित्रम-
 यूखोत्थितब्रूमैर्धूम्रवीक्षणान् मनुजान् ॥ तेभ्यः स्वीकृ-
 तधूपो विमलदृशस्तान् करोपि करुणाब्धे ॥ ४१ ॥
 प्राकृतभाषारचितैः स्तवैः स्तुतः स्तोतृमानुषायाऽपि ॥
 अप्राकृताऽऽकृतिं त्विह दत्से क्षिप्रं क्षमं क्षमाजलधे-
 ॥ ४२ ॥ एतावत्संप्रार्थ्यं दुरितोच्चयरूपिणा मया
 बहुधा ॥ पतितसमुद्भूतिविषदं नो विस्मयं क्षणांत-

रेऽप्यार्य ॥ ४३ ॥ श्रीगोकुलोत्सवात्मजजीवनजी-
 शर्मणा मुदा स्तोत्रम् ॥ श्रीविठ्ठलस्य रचितं तुष्टस्ते-
 नाऽस्तु स प्रभुः सततम् ॥ ४४ ॥ गोवर्धनगुरुवर-
 णप्रसादतः प्राप्तविठ्ठलेशपुरः ॥ कृतकृत्योऽहं भृत्यो
 नूनं तस्यैव लोकवन्द्यस्य ॥ ४५ ॥ रसशशधरनन्दक्षि-
 तिमितवर्षे विक्रमस्य सितपक्षे ॥ पौषे सौम्यचतुर्थ्या
 पूर्णमभूत्पुण्डरीकपुर एतत् ॥ ४६ ॥

इति श्रीमद्गोस्वामिजीवनजीविरचितं विठ्ठलस्तोत्रं संपूर्णम् ।

अथ श्रीबालकृष्णप्रार्थनाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

श्रीमद्यशोदांकविहारदक्षे तत्स्तन्यसक्ते निजभक्त-
 रक्ते ॥ गोवर्धनप्रीतिकरे परेऽस्मिन् श्रीबालकृष्णे
 रतिरस्तु नित्यम् ॥ १ ॥ श्रीनन्दराजांगणस्त्ररश्मि-
 किर्मीरितांगद्युतिरम्यरम्ये ॥ तत्रानिशं क्रीडनत-
 त्परेऽस्मिन् श्रीबालकृष्णे रतिरस्तु नित्यम् ॥ २ ॥
 मुख्यामृतं प्राश्य पदामृतं किं वाञ्छन्ति निश्चेतुमितीव
 भक्ताः ॥ आस्ये पदांगुष्ठधरे ममास्मिन् श्रीबालकृष्णे
 रतिरस्तु नित्यम् ॥ ३ ॥ नानामणित्रातविभूषणानां
 चापत्यतो मञ्जुलसिजितैस्तैः ॥ स्मितांचितास्ये कृतमु-

गधलास्ये श्रीबालकृष्णे रतिरस्तु नित्यम् ॥ ४ ॥ घोषेषु
 गोपंकयुतेषु गत्या प्रत्यंगमासिन्यविशेषहृद्ये ॥ बाल्या-
 त्कलालापमनोहरेस्मिन् श्रीबालकृष्णे रतिरस्तु
 नित्यम् ॥ ५ ॥ स्निग्धामलाकुंचितकुंतलस्पृग्बक्रेण
 भृंगावृतपद्मशोभाम् ॥ जर्हति तस्मिन् मम नंदसूनौ
 श्रीबालकृष्णे रतिरस्तु नित्यम् ॥ ६ ॥ दंतद्वयेना-
 र्जितकुंदकोशद्वंद्वोत्थशोभे नवनीरदाभे ॥ हैयंग-
 वीनाकलितैकहस्ते श्रीबालकृष्णे रतिरस्तु नित्यम्
 ॥ ७ ॥ हस्तेन नेत्रादपसारितेन स्निग्धांजनेनाक्त-
 कपोलदेशे ॥ ब्रजांगनास्नेहसुधासुपात्रे श्रीबाल-
 कृष्णे रतिरस्तु नित्यम् ॥ ८ ॥ इति श्रीबाल-
 कृष्णस्य वर्णनप्रार्थनाष्टकम् ॥ वर्णितं जीवनाख्येन
 गोकुलोत्सवमूनुना ॥ ९ ॥

इति श्रीमद्ब्रह्माचार्यचरणैरुतानश्रीमद्रोकुलोत्सवतनूद्भवश्री-
 जीवनेशविरचितं श्रीबालकृष्णप्रार्थनाष्टकं संपूर्णम् ।

अथ श्रीरणच्छोडाष्टकम् ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

सकलाभीष्टदमनिशं भक्तेभ्यश्चिद्वचनं सदानंदम् ॥
 वंदे ढंकपुरेशं सुखदं श्रीमद्रणच्छोडम् ॥ १ ॥

निजजनरक्षणदक्षिणदोर्दण्डैर्दण्डितारिसंघं त्वाम् ॥
 भक्तप्रियं प्रभावप्रभाप्रपूर्णं च वंदेऽहम् ॥ २ ॥
 लीलानंदनिधानं लीलानंदप्रभूतगुणम् ॥
 मनसिजकोटिसुरूपं नेत्रानंदप्रदं वंदे ॥ ३ ॥
 रसरूपं रसवर्णं रसदं रसे रसाकरं कांतम् ॥
 लक्ष्मीलीलापांगे क्षणसुधया सिक्तमद्भुतं वंदे ॥ ४ ॥
 अज्ञानांधविनष्टे तेजोरूपं सुदर्शनं धत्से ॥
 कौमोदकीं च दुष्टान्नाशयितुं शिष्टतुष्टये स्वेष्टाम् ॥ ५ ॥
 लोलछोलम्बाढयं लीनालोलं मरंदभरललितम् ॥
 तापापहारिनलिनं करगं ते कंजलोचनास्ति सदा ६
 नखविद्रुमसुषमाभृद्धस्तेन्दीवरसमाश्रितं नित्यम् ॥
 श्रुतिरूपं श्रुतिसुखदं दृष्ट्वा हृष्यामि दस्वरं वरद ॥ ७ ॥
 त्वद्दर्शनप्रभावान्नष्टं दुःखं सुखं मया लब्धम् ॥
 विपुलं स्थिरं च सततं तदस्तु संप्रार्थयेऽथ करुणाब्धे ८
 इति श्रीमद्रणच्छोडरायस्तोत्रं सुखप्रदम् ॥
 रचितं जीवनाख्येन पठनान्मुक्तिदं सताम् ॥ ९ ॥

इति श्रीमद्भोक्तुलोत्सवात्मजश्रीजीवनजीविरचितं

रणच्छोडाष्टकम् ।

अथ गंगाद्विपदी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

जयजय त्वं सदानंददे जन्हुजे शशिशिखरशिरसि
 सितकृष्णममाले ॥ भक्तजनहृदयालवालगतहरिवा-
 णसुरतरुप्रसवभूते रसाले ॥१॥ शिखरितनयानयनरो-
 लंबचुंबिते दूरकृतदुरितदौर्गन्ध्यजाले ॥ जीवनं भक्त-
 जनजीवनं तव यतस्त्रिविधतापापहं मुक्तिशाले ॥२॥

इति श्रीमोकुलोत्सवात्मजगोस्वामिश्रीजीवनजीमहारा-

जकृत्ता गंगाद्विपदी संपूर्णा ॥

अथ यमुनाचतुष्पदी ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

जयति तरणितनया सदाकृष्णहृदयंगमा सुराष्ट्र-
 रमनुजप्रथितस्वभूमा तरललहरीलाभलुलितकलिक-
 लितमतिपतितततिनिरस्यसूद्धरणकामा ॥ १ ॥ कम-
 लनिलयानिलयकमलनयनायनपृथुसुखदश्रुविसर-
 णिनीलधामा ॥ सुरकृपभट्टपत्तमभुवननवकंजमक-
 रंदरसपायिमधुपाभिरामा ॥२॥ कृतसलिलमजननम-
 जनमनोहृतभ्रमनिचयभवजलावर्तदामा ॥ तटनिकट-

विस्फालनोच्छलितविमलजलफेनकुलसितापि द्विधा
श्यामा ॥ ३ ॥ कृष्णजीवनवहा त्वमसि प्रतिदिन-
मत्स्नपावशवर्तिनी खलु सदामा ॥ मम ममेति
विचिंत्य मनसि घनशर्मदा मामवतु भवभयान्छौरि-
वामा ॥ ४ ॥

इति श्रीमद्रुकुलोत्सवात्मजजीवनजीविरचिता श्रीय-
मुनाचतुष्पदी समाप्ता ॥

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

मुर्वस्यगोस्वामीश्रीगोकुलाधोशजीकृतग्रंथाः ॥

तत्र श्रीवल्लभस्तुतिरत्नावली ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

इच्छामात्रेण विश्वोद्भवमृतिहृत्कृत्कामप्रपूर्त्यै
तन्वन्कीर्तिं तमोर्ग्रीं श्रुतिमृगितपदः पूर्णकामो दया-
द्रैः ॥ आविर्भूय ब्रजे यो विहरति जगतीभारहाणपदे-
शात्सर्वेशो गोपवेषः स भवतु शरणं नः सदानन्दमूर्तिः
॥१॥ लताव्रातरिलष्ट्रमरकुलघुष्टद्रुमवरे शुभे वृन्दारण्ये
कलितमुरलीगीतवशगैः ॥ मुदा गोपीवृन्दैर्विविधरस-
भावोत्पुलकितैर्वितन्वंतं नृत्यं गिरिवरमृतं नौमिललि-
तम् ॥ २ ॥ स्वास्यमाविष्कृतं तेन स्वीयानां कृपया
भुवि ॥ दोषयोगैर्वियुक्तानां स्वसंयोगसमृद्धये ॥३॥
तस्यानुकंपैकबलोऽहमेतं तन्वे स्तवं वास्तवमल्पबुद्धिः
एनोविनष्टये परमस्थं लुष्ट्यां वागीशिवुर्दीपमिवो-
ष्णरश्मेः ॥ ४ ॥ श्रीवल्लभपदांभोजं सन्मानसविला-

श्री महोत्सवापिथोगोमुला गीता ररणा. ॥

प्रमाण १००० अक्षिपुत्रा नृ दपन

स्थलम् ॥ हंसाल्यामोदसंदायं कलये तापनुत्तये
 ॥ ५ ॥ युग्मं ॥ वंदे श्रीवल्लभं देवं मंदारं दैवदेहि-
 नाम् ॥ अज्ञानध्वांतभास्वंतं वागधीशं दयांबुधिम्
 ॥ ६ ॥ रसाया भूषणं हृद्यमासुराणां विदूषणम् ॥
 हेतुमानंदसंपत्तेर्दोषविप्लोषपावकम् ॥ ७ ॥ श्रीम-
 लक्ष्मणसिंधुतोऽजनि दिशन्नप्यात्मरूपामृतं दैवे पूर्ण-
 कलः कलंकरहितः कृष्णांतराऽपि स्मृतः ॥ यो दोषो-
 रतमोभिदच्युतरसांऽभोधिर्यतोऽहर्निशं आजिष्णु-
 र्भुवि वल्लभद्विजपतिस्तापत्रयात् त्रायताम् ॥ ८ ॥
 यो बालो हरिविरहोत्थहृद्यतापेभूयस्त्वादिव बहिरु-
 द्गतेऽभिचक्रे ॥ प्रैक्ष्यर्चिर्निचय इवेरिते जनैर्नो दग्धुं
 वा भुवि स पुनातु पावकोऽस्मान् ॥ ९ ॥ क्रीडंतं
 कंजनेत्रं नवघनवपुषं बर्हिषश्चक्रवाले स्वं पादाब्जं
 धयंतं कुटिलकचलसत्स्मेखकं विलोक्य ॥ यं माता-
 दिव्यतूर्ये प्रणिनदति मुदं वह्निदत्तायनाके कृत्वा लं
 प्राप पत्या स्नुतकुचकलशाऽप्राकृतः पातु पोतः
 ॥ १० ॥ युग्मं ॥ धर्मादिपुष्ट्यै कलितावतारं द्विजै-
 र्दवंशप्रथितावतंसम् ॥ यशोदयास्नेहभरैः श्रितं सद्ग-
 व्याश्रयं दैवहितं ब्रजस्थम् ॥ ११ ॥ प्रचंडमायासु-

खण्डनं सट्टंदावनानन्दकृतं कलासम् ॥ श्रीवल्लभं
 सत्सुमनोऽचितं च गोपीशतोच्छासभृतं नतोऽस्मि
 ॥ १२ ॥ गुरुनिलयनिवासं मादृशां शासनाय सक-
 लगुरुरकार्पीकृष्णवत्कृत्स्नवेत्ता ॥ जलनिधिसदृशीर्य-
 द्रत्नसंख्याः स विद्याजलनिधिमितमासैर्दुस्तरा निस्त-
 तार ॥ १३ ॥ दैवोद्धृतिकृतिनं हरिरितिमतिदं गतं
 श्रुतस्यातम् ॥ वाक्पतिमुत्पथकदनं श्रेयःसदनं-
 नमामि विधुवदनम् ॥ १४ ॥ विलोक्य कलिसागरे
 असदधर्मनकाऽऽकरे पतज्जननिमज्जनं करुणयाव-
 तीर्णः क्षितौ ॥ तदुत्तरणकारणं चरणभक्तिसेतुं हरे-
 रचीकृपदुपास्महे तमनिशं विभुं वल्लभम् ॥ १५ ॥ यो
 दक्षिणाशा प्राप्तोऽपि दक्षिणाशामनाश्रितः ॥ सभाजि-
 तोऽपि सर्वत्र तच्चित्रं न सभाजितः ॥ १६ ॥ संवृत्ते वाद-
 युद्धे परिपदि नृपतेर्निश्चिकीर्षोर्मितानां प्रामाण्यं कृष्ण-
 वत्पार्श्वयविबुधचये दुर्मतस्थैः परास्ते ॥ प्रायोमायोप-
 लंभैरधिजलधितटं मोहगौरासुरैस्तं त्रातुं तत्रायत प्राक्
 हरिरिव कृपया नः स इष्टं प्रपूर्यात् ॥ १७ ॥ दृष्ट्वा
 विद्या नगरपतिना पादयोर्मौलित्वैः स्पृष्ट्वाऽऽभातैः
 स्फुटनखरुवाभ्युत्थिते सभ्यलोके ॥ नीत्वास्थानी

नमति महसा धर्षिते हर्षितेन स्वावेश्युच्चैः सरुचिरगु-
णः संसदुत्तंस ईशः ॥ १८ ॥ आचक्रमे यश्चरणेन
विष्टरं धीरो धेशाधिगतं समुन्नतम् ॥ दुर्वादिनां
वादवलं तथासमं वाचा सदाचार्यहितं नमामि तम्
॥ १९ ॥ हरिचरणसंगत्या पूतान् सतां हरितामिव
स्वविशदगवीन्ब्रूहैर्मागान् बुधेषु विकासयन् ॥ तम
इव तिरस्कुर्वस्तत्राऽन्यथाकृतदृढमतं विधुरिव लस-
द्गेषु भ्रेजे स विष्णुपदाश्रयः ॥ २० ॥ यद्वाक्यर-
श्मिनिकरे प्रसृते प्रसादं सदादिहृत्सरसिजानि समी-
युच्चैः ॥ निद्रामनाप्तबुधहृत्कुमुदानि भानुं विद्रावि-
ताप्रमितसंतमसं तमीडे ॥ २१ ॥ कुमतं ततं यदुदि-
नैर्धुतं सदागतिभिर्विभिद्य शतशोऽब्रवृन्दवत् ॥ विन-
नाश जाड्यहरमर्कुवन्मतं ददृशेऽच्युताश्रममुदाश्रये
गुरुम् ॥ २२ ॥ सदाश्रितैः समिति पदे सुरोचितैर-
भेदतः परमजयो यथे बुधैः ॥ असत्परैरपि च परै-
र्यदागमाद्विभुः सदा समवत्तु साधुचक्रभृत् ॥ २३ ॥
वन्दे विभुं यद्वचनाहते द्राग् ध्वस्ते बुधैर्मायिमते विते-
ने ॥ तज्जेलुकामैर्जयगीर्यथोच्चैः प्रागिन्द्रवज्राहत इन्द्र-
शत्रौ ॥ २४ ॥ दृक्पात्राभ्यामपि कलयता रूपपीयू-

पपानं तत्त्वज्ञानं परिगतवताऽतृप्यताऽऽचार्य एकः ॥
 राज्ञा प्राज्ञाभिपतिभरितोद्दामदुर्वादिजेतां वाचां नेता
 भुवि विजयते क्लृप्तहेमाभिपेकः ॥ २५ ॥ ततो मुद्रा-
 योद्राङ्गमुनिपरिमिता मेरुशिखरप्रभादासो दैवीर्द्रविण-
 निवहादंघ्रिनिहितात् ॥ उरीकृत्योपेतं नृपमपि विधा-
 यात्मशरणं प्रभुः प्रार्च्छत्प्रेष्ठं प्रदिशतु मुदं विठ्ठलप-
 दम् ॥ २६ ॥ यात्रामिपादकृतदिग्विजयांश्च तीर्था-
 न्यद्धापुनान्निजजनान्व्यतनोत्सनाथान् ॥ व्यान-
 कस्वकेलिसहितं शिखरीशगूढं श्रीशं सतामिह हिताय
 स बल्लभोऽव्यात् ॥ २७ ॥ मायामतोन्मत्तमतंगमूर्ध-
 प्रपाटने कोऽपि हरिः पटीयान् ॥ गवादिगोप्याश्रि-
 तकृष्णसारः श्रीवल्लभारूयः शरणं ममास्तु ॥ २८ ॥
 पक्षंव्यतक्षद्य उपाधिसाधिना सद्ब्रम्हसारोद्भवतो बुधा-
 ग्रणीः ॥ गिर्युत्कटानां शतकोटितोऽवतात् सल्लो-
 कपालो गुरुवल्लभो हरिः ॥ २९ ॥ मोहध्वांताऽऽ-
 क्रांतदृशो दर्शयितारं विश्वाऽऽकारं कर्त्रविकारंपर-
 मस्य ॥ शुद्धादेतोदीपमिहादिद्युतदेतं यः श्रौत-
 स्नेहांचितमाचार्यमुपासे ॥

श्रीशप्रसादामृतसाधनोऽव्यात्सन्नंदनो वल्लभभूसु-
 रेंद्रः ॥ ३१ ॥ कलिकालोष्णक्लांतां सुमनःस्वामो-
 दसंपदं दधतीम् ॥ भक्तिलतां परफलितं सदालि-
 कलितां विभावपल्लविताम् ॥ ३२ ॥ वचनैः सदमृ-
 तघटै रचयति परिपुष्य यः सुवर्णभयैः ॥ वित्रा-
 सीष्टनिजेष्टः सत्रासं मां भवात्स वागीशः ॥ ३३ ॥
 सुमनसामघसंगजयाप्तये वितनुतेऽतनुतेजसि यः
 प्रभौ ॥ गुरुरलं सकलस्वनिवेदनं परमसारमसावधि-
 रातु शम् ॥ ३४ ॥ उपदेशामृतवृष्ट्याऽकृतपुष्ट्याऽऽ-
 योज्य दैवसृष्टीर्यः ॥ घन इव हस्तित्ववतीर्विटपित-
 तीवाकूपतिः स तुष्टः स्तात् ॥ ३५ ॥ कलिकलपि-
 तमनुजनुपः कृष्णरसे प्लावयन् विमलयति यः ॥ तमहं
 चित्रचरित्रं शरणं श्रीवल्लभं कलये ॥ ३६ ॥ द्विज-
 राजोप्यकलंकी कविरपि कृतदैवजीवभविको यः ॥
 कृष्णानुराग्यपि शुचिः कृपयतु मयि वल्लभोऽद्भुतभूः
 ॥ ३७ ॥ द्विजद्रोऽपि जर्हति जाड्यं जनानां विरा-
 जन्नजस्रं झरेर्गोसुधायाः ॥ त्रितार्पी प्रतापेन वैश्वा-
 नरोऽपि प्रपायादपायात्स वो वल्लभेशः ॥ ३८ ॥
 वागीशितापि कविगीतगुणानुवादो यः सूक्ष्मदृक्

सरसिजायतलोचनोऽपि ॥ स्वायंत्रितोऽच्युतगुणैरपि
 नित्यमुक्तो बंधाद्गुणप्रभवतः प्रभुवल्लभोऽव्यात् ॥३९॥
 कृष्णोऽपि वास्तवतया जनशासनाय तत्सेवनादिकृ-
 तिमान् कुशलं विधित्सुः ॥ आसीन्नृविग्रह इहासुर-
 मोहनाय श्रीवल्लभं तमुपयामि परं कृपालुम् ॥४०॥
 मुररिपुमगराजमस्तके तन्मुकुटमिवोलसदग्न्यमंदिरं
 यः ॥ व्यजुपत विरचय्य यत्र नित्यं व्रततिततिः परि-
 भाति पुष्पिताग्रा ॥ ४१ ॥ अदीदृशद्यो हरिभ-
 क्तिमार्गान् व्यचीकसदैवहृदब्जकोशात् ॥ यायातमो
 भूरि विदार्य गोभिः पायात्सदाचार्यविभाकरोऽस्मान्
 ॥ ४२ ॥ श्रीमद्भागवतार्णवं करुणया निर्मथ्य गूढं
 ततः प्रोद्धृत्यार्थपरामृतं पदजुषो दैवानपीप्यन्मुदा ॥
 यः श्रीकौस्तुभकंबुकार्मुकमुखै स्तनैः श्रितं श्रीपतिं
 तद्वश्यं सकलं चकार कलये श्रीवल्लभं सर्वदा ॥४३॥
 जाड्यं तमो हरति पंकतर्तिस्मृतोऽपि दृष्टोदृशोर्दि-
 शति शीतलतां प्रतापी ॥ तापाहरं परितनोति परा-
 द्मुखानां वंदे विचित्रमिह तं गुरुचित्रभानुम् ॥४४॥
 श्रीगोकुलाधिपतिभावसुधाब्धिसोमो यो मर्त्यसत्तम-
 विपत्तमसो विवस्वान् ॥ वैश्वानरः कलिजकल्मषकान-

नानां तैलंगवंशतिलकोऽवतु वल्लभः स्वान् ॥४५॥
 श्रीकृष्णभक्तिनलिनीचयचित्रभानुः पाखंडवाददव-
 दाहमहाकृशानुः ॥ यो दैवदेहिविहगाश्रयकल्पवृक्षः
 श्रीवल्लभो जयति कीर्तिवितानदक्षः ॥४६॥ भक्ताल-
 चित्तानलवारिवाहं भक्तद्विषदुर्देवहव्यवाहम् ॥ संस्तौ-
 मि सन्मानसराजहंसं श्रीवल्लभं मूरिसभावतंसम् ॥४७॥
 वेदागमादि विहितोत्तमधर्मसेतुर्मोहागमोद्धततमः श-
 मधूमकेतुः ॥ यः कृष्णकेलिमहिमानुभवातिहेतुस्तस्या-
 स्तु दास्यमनिशं मम दैवनेतुः ॥४८॥ गोपीशपादांबु-
 जनुर्मधुव्रतस्तद्वक्रपूर्णैदुचकोरकश्च यः ॥ तत्प्रेमपीयू-
 षधुनीघनाघनः सत्प्रीतिपात्रं तमुपैमि वल्लभम् ॥४९॥
 यः स्मृत्यापि भवातपक्लमशमः सन्नन्दनोत्पादको यः
 श्रीकृष्णमिहानयत्पदरजो यस्य द्विजाल्याश्रितम् ॥
 अक्षय्यार्थचतुष्कदः सुमनसां चूडामणिश्चित्रभृत् सेवे
 देवतरुं गुरुं भुवि चिदानंदस्वरूपं सदा ॥ ५० ॥
 सत्पात्रोदितउल्लसद्गुणयुतः पूर्णोऽच्युतः स्नेहतश्चित्रः
 पात्रमतापयन् विपुलयन् स्नेहं गुणं स्वच्छताम् ॥
 तन्वन् विश्वतमश्चयं व्यपनयन्नक्तं दिवं दर्शयन् सर्वा-
 र्थान्सचकास्त्यलं द्विजकुले श्रीवल्लभो दीपकः ॥५१॥

यस्यागंतुर्विप्रयोगप्रियस्याप्यागाद्रागाद्विप्रयोगासहि-
 ष्णोः ॥ भूयोहर्षात्संमुखं विठलेशो वंदेऽमन्दानंदमं-
 दारमीशम् ॥ ५२ ॥ पुलकितौ समालिंगितौ मिथः प्रक-
 ढिताशयौ स्नेहसंयतौ ॥ जनहितोद्यतौ संगतौ नुमः
 प्रमुदितौ निजाचार्यविठलौ ॥ ५३ ॥ तं नौमि यो
 हरिविहाररसैकपूर्णोऽप्यन्वर्थतां प्रथयितुं निजनान्न
 उक्तः ॥ स्यां त्वत्सुतः कुरु तथेति ह विठलेन वागीश
 आश्रममश्वशुभत द्वितीयम् ॥ ५४ ॥ कश्चित्प्रभुप्रे-
 रितविप्रवर्यः सौन्दर्यवन्यां समुपेत्य कन्याम् ॥
 स्वीकार्यं यं स्वां कृतकार्यं आसीत्सोऽयं समुद्धार्य
 नरोऽधिरायात् ॥ ५५ ॥ यस्यालये दैवसुखाय
 सद्गचाः प्रादुर्बभूवाऽसुरभित्सवै प्रभुः ॥ नंदालये
 कृष्ण इवोल्लसत्कलो जातोत्सवो रात्रौ स बल्लभः
 शुभम् ॥ ५६ ॥ मदमभिनदुद्धतानां दुर्मतिकृतिनां
 निरंकुशानां यः ॥ अंशयतां भुवि जनतां स विभु-
 र्हरिभावभूषितो जयति ॥ ५७ ॥ निःसार्य सच्छा-
 स्त्रनिपंगमध्यादारोप्य मुक्तैर्वचनैकचापे ॥ दुर्वादयो-
 धान् पट्टयुक्तिबाणैः प्राणीनशत्पात्रु स विप्रराजः
 ॥ ५८ ॥ उपधर्मदवानलं द्रुतं कलितीव्रानिलवक्त्रः

नोदितम् ॥ हरिभक्तिरसैरशीशमद्गुरुमानन्दधनं तमा-
 श्रये ॥ ५९ ॥ कलिकुण्डलिदष्टजनानजिजीवदलं
 परिपाय्य निजास्यविधोः ॥ गलितं ललिताच्युतके-
 लिकथामृतमस्तु कृपा मयि तस्य विधोः ॥ ६० ॥
 पुष्टिं कृत्वागमानां परसकलनैः सत्फलधिश्चियं
 गोस्तुष्टिं चानंतलीलाः कलयति विहतिं धर्मभृत्सं-
 सृतेर्यः ॥ धुन्वंस्तापं महीभृन्मणिमहितपदः कृष्ण-
 मूर्तिः स कीर्तिं तन्वन् राधोदयाढ्यः सरसहृदवता-
 दारिदो वल्लभाख्यः ॥ ६१ ॥ तापानपास्यद्भुविदैव-
 सृष्ट्यायुक्तं हिसत्पुष्ट्यमृतोरुष्ट्या ॥ आचार्यआन-
 न्दधनोऽप्युदारश्चित्रं त्वयं पंकजयं जहार ॥ ६२ ॥
 स्वागताधिकरजस्कसुवर्णस्वच्छतां वितनुतेऽच्युत-
 तापम् ॥ योददत्परसोत्तरुच्यै तं मुकुन्दवदनानल-
 मीडे ॥ ६३ ॥ नालं स्म योगादिवलैर्यमाप्तुं पूर्वं
 स्वसर्वस्वमुपाश्रितांस्तम् ॥ रसात्मकं प्रापि पदप्रय-
 त्नान् श्रीवल्लभं नौमि कृपार्णवं तम् ॥ ६४ ॥ कलौ
 यत्संक्लृप्ताच्युतभजननावाश्रितजनो महामायावर्तं
 विपुलभयकृत्कालमकरम् ॥ दुरंतं दुःसंगानिलवलच-
 लोर्मीभिरभितो भवान्निव सानंदं तरति कलये वल्लभ-

गुरुम् ॥ ६५ ॥ हृत्वा श्रियं किल ककुब्बलयं गते
 स्वां यस्य श्रवस्यनुपथं प्रतिलब्धुकामः ॥ भ्राम्य-
 त्ययं हिमकरः सकरप्रचारं स्फारं ददातु शमपाशु-
 णोगुरुर्नः ॥ ६६ ॥ उपाधियोगमंतरा समस्तवस्तु-
 भासकं रसात्मसाधनेन नीरसागमौघनाशकम् ॥
 निसर्गशीतलं च सर्वकालसौख्यभावकं भजेऽखिले-
 ष्टमद्भुतं ब्रजेशवक्रपावकम् ॥ ६७ ॥ तापत्रयापह-
 रणं तरणं भवाब्धेश्चेतोविशुद्धिकरणं स्मरणं यदीयम् ॥
 गोपीशभावभरणं करुणं निजेपु स्वाचार्यवर्यचरणं
 शरणं प्रपद्ये ॥ ६८ ॥ इति तत्कृपयाचार्यस्तुतिरना-
 वली कृता ॥ गोस्वामिगोकुलाधीशनाम्नेयं पर्यप्न-
 र्यत ॥ ६९ ॥ यन्मयाज्ञतयात्रोक्तमयुक्तमपि वत्सलाः
 क्षमंतां श्रीमदाचार्याः पोतेन पितरौ यथा ॥ ७० ॥
 स्तोत्रस्य पाठश्रवणादितोऽस्य मर्त्यस्य पापानि पला-
 यितानि ॥ सद्यो भवन्त्येव यथा वनस्य त्रस्ता हरे-
 र्गर्जनतो मृगाद्याः ॥ ७१ ॥ श्रद्धालवे चार्थविदे
 च तस्मै तुष्येत्स आस्यं पुरुषोत्तमस्य ॥ तुष्टे च
 तस्मिन्नहि दुर्लभः स्याद्धीलायुतः श्रीपुरुषोत्तमोऽपि
 ॥ ७२ ॥ कलसमेतं कलागण्यपद्यस्तवं शोधयित्वा

कलाढ्यैर्विशुद्धैर्बुधैः ॥ गृह्यतां सारमन्त्रेतरन्मापृथक्
कृत्य हंसैः पयस्तोयतः पीयते ॥ ७३ ॥
इति श्रीगिरिधरांगजगोकुलाधीशवि० आचार्यस्तुतिरत्नावली स० ।

अथ नैवेद्यसमर्पणप्रार्थना ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

यशोदायास्तन्ये तदनुनवनीते ब्रजगवां विहारे
दध्यन्ने ब्रजयुवतिदत्ते बहुयुगे ॥ तथा मित्रात्प्राप्ते
पृथुकवरमुष्टौ मुरहरे यथा प्रीतिस्तां मे प्रकटय
सुनैवेद्यनिचये ॥ १ ॥ विदुरस्य गृहे प्रीत्या यथा
भुक्तं ब्रजेश्वर ॥ तथैव भुंक्ष्व नैवेद्यं मयि नाथ कृपां
कुरु ॥ २ ॥ ब्रह्माद्यैर्यः परित उरुभी रूपवेपैः सुवेपो
लक्ष्म्या सिंजद्वलयकरया सादरं वीज्यमानः ॥ नर्म-
क्रीडाप्रहसितमुखो भोजयन् भक्तिभुक्तान् भुंक्ते पात्रे
कनकघटिते षड्रसं श्रीरमेशः ॥ ३ ॥ नायिकाष्टक-
युक्तोऽत्र भोजनं कुरु माधव ॥ षड्रसामृतनैवेद्यं स्वर्ण-
पात्रे समर्पितम् ॥ ४ ॥ यथा त्वं गोपिकादीनां निजा-
नंदं प्रयच्छसि ॥ तथैव भुक्तान्नशिष्टं भक्तेभ्यो यच्छ
पुष्कलः ॥ ५ ॥ ब्रह्माद्याः सनकाद्याश्च नारदाद्या मह-
त्तमाः ॥ हरिभुक्तावशिष्टान्नं सर्वे गृह्णन्ति वैष्णवाः ॥ ६ ॥

इति श्रीनैवेद्यसमर्पणप्रार्थना समाप्ता ।

॥ श्रीः ॥

अथ बृहत्स्तोत्रसरित्सागरे

धर्मशास्त्रादिनिर्णयग्रन्थाः ।

तत्र व्रतोत्सवपर्वादिनिर्णयः ।

तस्य चानुक्रमणिका ग्रन्थोक्तैव ।

श्रीकृष्णस्य वचो वंदे दुर्बोधं विदुषामपि ॥
तद्याख्यातृवचो वंदे तत्सुबोधत्वसाधनम् ॥ १ ॥
व्रतानामुत्सवानां च पर्वणां चापि निर्णयः ॥
प्राचीननिर्णयान्दृष्ट्वा वक्ष्यतेऽत्र समासतः ॥ २ ॥
एकादशीव्रतं पूर्वं ततो जन्माष्टमीव्रतम् ॥
ततो राधाष्टमी प्रोक्ता दानैकादशिका ततः ॥ ३ ॥
वामनद्वादशी चैव पर्वाणि नवरात्रिके ॥
विजयादशमी ज्ञेया शारदी पूर्णिमा ततः ॥ ४ ॥
कार्तिकस्यासिते पक्षे ख्याता धनत्रयोदशी ॥
दीपोत्सवसमीपस्था ख्याता रूपचतुर्दशी ॥ ५ ॥
ततो दीपोत्सवः प्रोक्तो ह्यनेकद्वयोत्सवस्ततः ॥
ततो भ्रातृद्वितीया च ततो गोपाष्टमी मता ॥ ६ ॥

प्रबोधैकादशी ख्याता तस्यां जागरणं स्मृतम् ॥
 नवम्यां पौषमासस्य कृष्णपक्षे महोत्सवः ॥ ७ ॥
 श्रीमद्विठ्ठलनाथानां विश्वविख्यातकर्मणाम् ॥
 ततो भोगीति विख्यातं पर्वं संक्रमणात्पुरा ॥ ८ ॥
 लोकसिद्धमिदं ज्ञेयं ततः संक्रांतिरेव च ॥
 शुक्ले माघस्य पंचम्यां वसंतपंचमी मता ॥ ९ ॥
 अस्यैव पूर्णिमायां तु रोपणीपूर्वं कीर्तितम् ॥
 देशाचारादिदं ज्ञेयं यत्र दंडावरोपणम् ॥ १० ॥
 सप्तम्यां फाल्गुने कृष्णे गोवर्धनैधरोत्सवः ॥
 होलिकैदीपनं कार्यं त्यक्त्वा भद्रां यथोचितम् ॥ ११ ॥
 ततो दोलोत्सवः प्रोक्त उत्तराफल्गुनीदिने ॥
 चैत्रे शुक्लप्रतिपदि वत्सरैरंभ ईरितः ॥ १२ ॥
 अमांते चैत्रमासेऽथ मेषसंक्रांतिं स्वे ॥
 चैत्रशुक्लनवम्यां श्रीरामचंद्रमहोत्सवः ॥ १३ ॥
 एकादश्यां कृष्णपक्षे वैशाखे शोभने दिने ॥
 श्रीमदाचार्यवर्याणामाविर्भावमहोत्सवः ॥ १४ ॥
 वैशाखे शुक्लपक्षस्था तृतीया चाक्षया मता ॥
 अत्रैवोक्तश्चतुर्दश्यां श्रीनृसिंहमहोत्सवः ॥ १५ ॥
 दशमीज्येष्ठशुक्लस्था प्रोक्ता दर्शहराभिधा ॥

लोकानां पावनार्थाय यत्र गंगासमुद्भवः ॥ १६ ॥

स्नानयात्रा ततः प्रोक्ता ज्येष्ठानक्षत्रसंभवे ॥

आपादे शुक्लपक्षस्थपुष्यऋक्षे रथोत्सवः ॥ १७ ॥

आपादे शुक्लपष्ठ्यां तु पौष्ठपर्वेति कीर्तिते ॥

आपादे पौर्णिमासी च तिथिर्धर्मप्रदायिनी ॥ १८ ॥

हिंदोलांदोलनारंभः श्रावणे कृष्णपक्षतः ॥

शुक्लपक्षे तृतीया च पंचमी नागपंचमी ॥ १९ ॥

उपवासदिने कार्यं पवित्रारोपणं हरौ ॥

अत्रैव पूर्णिमायां हि रक्षाबंधनमिष्यते ॥ २० ॥

एवमुद्देशतः प्रोक्ता उत्सवा वत्सरस्थिताः ॥

निर्णयन्ते त एवात्र पुराणस्मृतिवाक्यतः ॥ २१ ॥

तत्र तावल्लीभागवततत्त्वदीपनिबंध एकादश्यु-
पवासादिकर्तव्यं वेधवर्जितं तथा जन्माष्टमी चापि
सप्तमी वेधवर्जितेत्यत्र एकादश्यादिक्रमेण निर्णयाद-
त्रापि तथाविधक्रमेणैव निर्णयन्ते ॥

अथ एकादशी निर्णयः । निबंधे एकादशीव्रतं
च षट्पंचाशद्वेधरहितं कर्तव्यम् ॥ पूर्वमन्यथाकरणेऽपि
भगवन्मार्गप्रवेशानंतरं पंचपंचाशद्वधटिका दशमीचे-
त्तदेकादशी त्याज्येत्युक्तम् ॥ अत्र पूर्वं षट्पंचाश-

देधरहितं कर्तव्यमित्युक्त्वा पञ्चात्पंचपंचाशद्घटिके-
त्युक्तं तदाशयस्तु स्फुटीकृत उत्सवप्रताने श्रीपुरुषो-
त्तमैः प्रकारभेदेन ॥ तत्र पंचपंचाशद्घटिकाभिः शल्य-
वेधमादायेत्येकः पक्षः ॥ घटिकामात्ररात्रिशेषे वक्ष्यमा-
णपारिभाषिकसूर्योदयमादाय ततः पूर्वं चतस्रो घटि-
कास्त्याज्या इति द्वितीयः प्रकारः ॥ किञ्चज्योतिःशास्त्रे
गणितग्रंथेषु बहूनां पक्षाणामुक्तत्वात् ॥ विष्णुधर्मेषु
सर्वेषु ग्राह्या आर्योद्भवा तिथिरिति वचनात् आर्यमता-
नुसारेण दशम्या घटिकाधिक्यसंभावेनया पंचपंचाश-
द्घटिका इत्युक्तमिति तृतीयः प्रकारः ॥ विवादिषु च
सर्वेषु द्वादश्यां समुपोषणमित्यादीनामपि संग्रहो भवि-
ष्यतीति ज्ञेयमिति चतुर्थः प्रकारः ॥ अरुणोदयवेधस्तु
सुप्रसिद्ध एव ॥ तथाच भविष्यपुराणे ॥ अरुणोदय-
काले तु दशमी यदि दृश्यते ॥ सा विज्झैकादशी तत्र
पापमूलमुपोषणमिति ॥ गारुडेऽपि ॥ दशमीशेषसंयु-
क्तो यदि स्यादरुणोदयः ॥ नैवोपोष्यं वैष्णवेन तद्दिनै-
कादशीव्रतमिति उदयात्प्राक् चतसस्तु नाडिका
अरुणोदय इति ॥ नाडिका षट्पंचाशत् प्रातस्त्वे-
कोऽधिकोऽरुणः ॥ उपःकालोऽष्टपंचाशत् शेषः सूर्यो-

दयः स्मृतः इति ॥ अत्रोक्तः ॥ सूर्योदयस्तु पारि-
 भापिकः ॥ अत्र पूर्वोक्तसर्वपक्षेषु पूर्णपंचपंचाशद्व-
 टिकादशमीवेधस्त्याज्यः ॥ तथाचोक्तं श्रीकल्याण-
 रायैः स्वकृतैकादशीनिर्णये ॥ पंचपंचाशद्वटिका-
 मध्ये पलमात्रन्यूनतायामप्येकादशी न त्याज्ये-
 ति ॥ कदाचित्तु वेधाभावेप्येकादशी त्याज्या त्याग-
 निमित्तानि तु प्रोक्तानि ॥ तत्रैकादश्याधिक्ये नार-
 दः ॥ संपूर्णैकादशी यत्र द्वादश्यां वृद्धिगामिनी ॥
 द्वादश्युल्लंघनं कार्यं त्रयोदश्यां तु पारणमिति ॥
 द्वादश्या आधिक्ये तु गारुडे ॥ पूर्वाभावे यदा नंदा-
 भद्रा चैव विवर्धते ॥ तदोपोष्या तु भद्रा स्यात्तिथि-
 वृद्धिः प्रशस्यत इति ॥ उभयाधिक्ये तु भृगुराह ॥
 संपूर्णैकादशी यत्र प्रभाते पुनरेव सा ॥ तत्रोपोष्या
 द्वितीया तु परतो द्वादशी यदीति ॥ १ ॥

अथ जन्माष्टमीनिर्णयः ॥ तत्र निबंधे ॥ जन्मा-
 ष्टमी तु सूर्योदयानंतरं सप्तमी चेत्तदा त्याज्या ॥
 उदयाहुदयात्प्रोक्ता हरिवासर्वजिता इति ॥ एका-
 दशी त्वरुणोदयादित्यर्थः ॥ पद्मपुराणे ॥ कलाका-
 षाष्टहूर्तापि यदा कृष्णाष्टमी तिथिः ॥ नवम्यां सैव

ग्राह्या स्यात्सप्तमीसंयुता नहि ॥ पूर्वविद्धाष्टमी या
 तु उदये नवमी दिने ॥ सुदूर्तमपि संयुक्ता संपूर्णा
 साऽष्टमी भवेदिति ॥ अथ ब्रह्मवैवर्ते ॥ ब्रजनीया
 प्रयत्नेन सप्तमी संयुताष्टमी ॥ सकृक्षापि न कर्तव्या
 सप्तमीसंयुताष्टमीति ॥ अष्टमीक्षये तु शुद्धनवम्या-
 मेवोपवासः कार्यः ॥ तथाच स्कंदपुराणे व्यासव-
 चनम् ॥ जन्माष्टमीं पूर्वविद्धां सकृक्षां सकलामपि ॥
 विहाय नवमीं शुद्धामुपोष्य व्रतमाचरेदिति ॥ एव-
 मेव निर्णीतं श्रीमदाचार्यचरणैः सुबोधिन्यां दश-
 मस्कंधतृतीयाध्याये ततश्च शौगिरिति श्लोकविवरणे ॥
 शुद्धाष्टम्यभावे नवम्युपोष्येति ॥ अत्र जन्माष्टम्या
 निशीथव्याप्तिबोधकानि वचनानि तु जयंतीपरत्वेन
 व्यवस्थापितानि श्रीविठ्ठलनाथप्रभुभिः ॥ दिनद-
 येऽपि सूर्योदयव्यापिनी शुद्धाधिकाष्टमी तु पूर्वव
 ग्राह्या ॥ त्यागहेतोर्वेधस्याभावात् बहुकालव्यापि-
 त्वाच्च ॥ यदिदंढात्मकायास्तु तिथेर्निष्क्रमणं परे ॥
 अकर्मण्यं तिथिमलं विद्यादेकादर्शी विनेति ज्योति-
 र्निबंधवाक्याच्चेति संक्षेपः ॥ २ ॥

अथभाद्रपदशुक्लाष्टम्यां श्रीस्वामिन्युत्सवः ॥ स

चोदयव्यापिन्यामेव कार्यः ॥ युगाद्यावर्षवृद्धिश्च
 सप्तमी पार्वतीप्रिया ॥ स्वेरुदयमीक्षन्ते न तत्र तिथि-
 युग्मतेति वाक्यात् ॥ दिनद्वये सूर्योदयव्याप्तौ तु
 पूर्वैव ग्राह्या ॥ अष्टमीक्षये तु विद्धायामेव ॥ गत्यं-
 तराभावात् ॥ जन्माष्टमीव्रते अष्टमीक्षये शुद्धनवमी
 विधायकवचनवत्प्रकृते तादृशवचनाभावात् ॥ एव-
 मेकादशी जन्माष्टमीव्यतिरिक्तेषु रामनवमीनृसिंह-
 जयन्तीश्रीमदाचार्यप्रादुर्भावादिष्वक्षय्यतृतीयादिषु च
 प्रायेण निर्णयो ज्ञेयः ॥ कचिद्दामनजयन्तीविजया-
 दशमीशारदपौर्णमासीदीपोत्सवभ्रातृद्वितीयादिषु
 प्रकारभेदोऽस्ति स च तत्तन्निर्णयप्रसंगे वक्ष्यते ॥ ४ ॥

अथ भाद्रपदशुक्लैकादश्यां दानोत्सवः ॥ स च
 सदाचारप्राप्तः ॥ तत्रेदानीं केचिच्छ्रीमदाचार्यो-
 त्सववत्सूर्योदयव्यापिन्यामेकादश्यामुत्सवं कुर्वन्ति ॥
 क्षये तु विद्धायामेव ॥ शुद्धाधिकायां तु पूर्वस्या-
 मेवेति केचित्तूपवासवत्तिथिं गृह्णन्ति तत्रैतदुत्सवस्य
 सदाचारमात्रसिद्धत्वेन तन्निर्णये नाग्रहः कार्यः ॥
 साधूनां समयश्चापि प्रमाणं वेदवद्भवेदिति मत्स्य-
 पुराणवाक्यात् ॥ सदाचारस्यापि प्रामाण्यं सकल-

वादिसंमतमेव ॥ तथाप्युपवासदिन एव दानोत्सवः
कार्य इति मुख्यः पक्षः ॥ तथाहि ॥ तृतीयस्कंध-
सुबोधिण्यामेकादशाध्याये ॥ संवत्सरः परिवत्सर
इति श्लोकव्याख्याने व्रतादिस्थित्यर्थमेकादश्या-
दिरपि मासो वैष्णव इत्युक्तम् ॥ तथाच भाद्रप-
दशुक्लैकादश्यामाश्विनारंभस्तदैव शरदारंभः स च
शुद्धायामेवैकादश्यां स्वीकार्यः ॥ एवं च शरदादिद-
धिदुग्धादिसंपत्तेः प्रसिद्धत्वात्तदैव दानोत्सवः स्वी-
कृतः ॥ स च यद्यपि दानलीलायामहन्यतिमनोहरे
निजगृहाद्विहारे चेत्यत्र स्फुटतयोक्तस्तदर्थमपि तदा-
रंभकालनिर्णयार्थमयं प्रकारो लिखितः ॥ ५ ॥

अथ वामनाविर्भावनिर्णयः ॥ तत्रैकादश्यां विष्णु-
शृङ्खलसत्त्वएकादश्यामेवोत्सवः कार्यः ॥ एकादशी
द्वादशी च वैष्णव्यमपि तत्र चेत् ॥ तद्विष्णुशृङ्खलं
नाम विष्णुसायुज्यकृद्भवेदिति विष्णुधर्मोत्तरात् ॥
द्वादशी श्रवणर्क्ष चेत् स्पृशेदेकादशीं यदि ॥
स एव वैष्णवो योगो विष्णुशृङ्खलसंज्ञकः ॥
तस्मिन्नुपोष्य विधिवत् नरः प्रक्षीणकिल्बिषः ॥ प्राप्नो-
त्यनुत्तमां सिद्धिं पुनरावृत्तिदुर्लभामिति मात्स्या-

च ॥ अत्र दिवोदासीये ॥ रात्रेः प्रथमपादे चेच्छ्रवणं
 हरिवासरे ॥ तदा पूर्वामुपवसेत्प्रातर्भति च पाश्चात्
 मित्युक्तम् ॥ क्वचित्तु ॥ तिथिनक्षत्रयोयोगे योगश्चैव
 नराधिप ॥ द्विकलो यदि लभ्येत स ज्ञेयो ह्याष्ट्या-
 मिक इति वचनादहोरात्रिमध्ये कलामात्रसत्वेऽपि
 विष्णुशृङ्खलयोगो भवतीति निर्णीतम् ॥ अत्र मुख्य-
 गौणभेदेन व्यवस्था ज्ञेया ॥ प्रथमो मुख्यो द्वितीयो
 गौण इति ॥ सांप्रदायिकास्तु दिवैव योगं स्वीकु-
 र्वन्ति न तु रात्रौ ॥ अर्धोदयपर्वादौ रात्रियोगस्य
 दिवैव योगः शस्तोऽयं न तु रात्रौ कदाचनेति वाक्येन
 निषेधात् ॥ अन्यत्रापि कालमाधवीयादौ ॥ यस्मि-
 न्नस्तमियाद्धानुस्तन्नक्षत्रमुपोषणे ॥ उदये त्रिमुहूर्त-
 तस्थं नक्षत्रं व्रतदानयोस्तियादिना दिवायोगस्यैव
 ग्रहणाच्च ॥ यदा तु एकादश्यामेव श्रवणयोगो न
 द्वादश्यां तदाप्येकादश्यामेवोत्सवः कार्यः ॥ तदुक्तं
 नारदीये ॥ यदा न प्राप्यते ऋक्षं द्वादश्यां वैष्णवं
 क्वचित् ॥ एकादशी तदोपोष्या पापघ्नी श्रवणा-
 न्विता ॥ उभयोर्देवता विष्णुः पुराणपुरुषोत्तमः ॥
 विभेदोऽपि न कर्तव्यो विभेदात्पतते नर इति ॥

यदा तु पूर्वेऽह्नि न विष्णुशृङ्खलं तदा त्वेवं निर्णयः ॥
 वामनावतारो हि मध्याह्ने ॥ तत्र मध्याह्नपदेन
 दिवसमध्यभागोऽभिजिन्मुहूर्तात्मको ज्ञेयः ॥ दिन-
 मध्यभागे श्रवणालाभे तु पंचधा विभक्तदिवसस्य
 तृतीयभागात्मको मध्याह्नो ग्राह्यः ॥ तत्रैव विषयवि-
 वेकः ॥ वामनद्वादशी द्विविधा ॥ मध्याह्नेऽपि श्रवण-
 रहिता श्रवणयुक्ता च ॥ तत्र श्रवणयोगरहिता चतु-
 र्विधा ॥ पूर्वद्युरेव मध्याह्नव्यापिनी परेद्युरेव मध्या-
 ह्नव्यापिनी दिनद्वयेऽपि मध्याह्नव्यापिनी दिनद्वयेऽपि
 मध्याह्नव्यापिनी चेति ॥ तत्रैकदिनव्याप्तौ सैव ग्राह्या ॥
 दिनद्वयेऽपि मध्याह्नव्याप्तावव्याप्तौ चैकादशमासुत्स-
 वः कार्यः ॥ रुद्रेण द्वादशीयुक्तेति युग्मवाक्यात् ॥
 युग्मवाक्यं तु ॥ युग्मानि युग्मभूतानां प्रमुन्योर्वसु-
 रंध्रयोः ॥ रुद्रेण द्वादशी युक्ता चतुर्दश्या च पूर्णिमा ॥
 प्रतिपद्यप्यमावास्या तिथ्योर्युग्मं महाफलम् ॥ एत-
 द्यस्तं महाघोरं हन्ति पुण्यं पुरातनम् ॥ इति काल-
 माधवीयादौ निगमोक्तं द्रष्टव्यम् ॥ यदा तु दिनद्व-
 येऽपि श्रवणयोगस्तदापि द्वादश्यां द्वितीयदिन एव
 मध्याह्नव्याप्तौ तस्यामेवोत्सवः कार्य इति निर्णीतमु-

त्सवप्रताने ॥ द्वितीयदिन एवेत्येवकारेण दिनद्वये-
 ऽपि द्वादश्यां मध्याह्नव्याप्तौ युग्मवाक्यात् पूर्वं
 ग्राह्येति ज्ञेयम् ॥ अत्र द्वादश्यां श्रवणयोगो मध्याह्ने
 मुख्यः तदसंभवे तु मध्याह्नातिरिक्तकालीनोऽपि
 श्रवणयोगो ग्राह्यः ॥ यच्चोक्तमुत्सवप्रताने ॥ श्रव-
 णस्यावश्यकता प्राप्यते ॥ तिथी तु उभे अप्यविरुद्धे ॥
 अत्रोभे इति पदेनैकादशीद्वादश्यां गृह्येते नव
 त्रयोदशी ॥ भविष्यपुराणे तु ॥ एतत्सर्वं समभव-
 देकादश्यां युधिष्ठिरेत्यादिना नारदवाक्यैर्वाग्मनावि-
 भावं एकादश्यामुक्तः ॥ यदा तु द्वितीयदिने सूर्यो-
 दयव्यापिनी स्वल्पापि द्वादशी श्रवणयुक्ता तदा
 उदयव्यापिनी ग्राह्या ॥ श्रवणद्वादशीव्रते इति नार-
 दीयवाक्यात् द्वादश्यामुत्सवः कार्यः ॥ यदा तु द्विती-
 यदिन उदयव्यापिनी श्रवणयोगरहिता स्वल्पा
 द्वादशी स्यात् मध्याह्ने श्रवणयुक्ता त्रयोदशी
 तदा त्वेकादश्यामेवोत्सवः कार्यः ॥ उदयव्यापिनी
 ग्राह्या श्रवणद्वादशीव्रते इति नारदीय वाक्ये ॥
 श्रवणद्वादशीपदेन श्रवणयुक्ता द्वादशी श्रव-
 णद्वादशीति व्युत्पत्त्या त्रयोदश्या ग्रहीतुमशक्य-

त्वात् ॥ यदा तु दिनद्वयेऽपि सूर्योदयव्यापिनी शुद्धा-
धिका द्वादशी भवेत् श्रवणं च परेद्युरेव तदा षष्टि-
घटिकात्मिकामपि पूर्वा विहाय स्वल्पापि परैवोपोष्या
नक्षत्रयोगस्य प्राबल्यात् तदुक्तम् ॥ तिथिनक्षत्रयो-
र्योगे योगश्चैव नराधिप ॥ द्विकलो यदि लभ्येत
स ज्ञेयो ह्याष्टयामिक इति ॥ अत्रैवं संग्रहः ॥ यदा
पूर्वदिने विष्णुशृङ्खलयोगस्तदा पूर्वदिनमेव ग्राह्यम् ॥
यदा वा एकादश्यामेव श्रवणयोगो न द्वादश्या
तदाप्येकादश्यामेवोत्सवः कार्यः ॥ यदा तु प्रथमेऽहि
न विष्णुशृङ्खलं द्वितीयदिने च न श्रवणं द्वादश्याश्च
मध्याह्न्यासिरुभयत्र समविषमैकदेशव्याप्तिर्वा तदा
पूर्वदिनमेव ग्राह्यम् ॥ रुद्रेण द्वादशीति युग्मवाक्यात्
द्वादश्यां श्रवणयोगो मध्याह्ने मुख्यः ॥ कालांतरे
गौणः ॥ दिनद्वये श्रवणाभावे तु मध्याह्न्यापिनी
द्वादशी ग्राह्या ॥ दिनद्वयेऽपि द्वादश्या मध्याह्न्याह्न्य-
भावेऽपि पूर्वैव ग्राह्येत्यादिसर्वं पूर्वमुक्तमेवेति संक्षेपः ५

अथाश्विनशुक्लप्रतिपदमारभ्य नवरात्रारंभः ॥ त
चौदयिक्यां प्रतिपदि कर्तव्यः ॥ यद्यपि नवरा-
त्रादिकं दुर्गासंवंधित्वेन प्रसिद्धं तथापि यथा तरो-

मूलनिपेचनेनेति चतुर्थस्कंधीयवाक्याद्धक्तिमार्गेऽपि
स्वीकृतम् ॥ ६ ॥

अथाश्विनशुक्लदशमी विजयादशमी ॥ तत्र
भगवति नवयवदलारोपणं कार्यम् ॥ तत्र नक्षत्रोदय-
कालो मुख्यः ईपत्संध्यामतिक्रान्तः किञ्चिदुद्भिन्नता-
रकः ॥ स कालो विजयो ज्ञेयः सर्वकार्यार्थसिद्धिद-
इति वाक्यात् ॥ सूर्योदयादेकादशो मुहूर्तस्तु गौण-
कालः एकादशो मुहूर्तोऽपि विजयः परिकीर्तित इति
वाक्येऽपिशब्देन गौणत्वसूचनात् ॥ तत्रैव निर्णयः
दशमी हि द्विविधा ॥ श्रवणरहिता तद्युक्ता चेति ॥
तत्र श्रवणरहिता चतुर्विधा ॥ पूर्वेंद्युरेव नक्षत्रोदय-
व्यापिनी परेंद्युरेव तद्व्यापिनी ॥ दिनद्वयेऽपि तद्व्या-
पिनी दिनद्वयेऽपि नक्षत्रोदयव्यापिनी चेति ॥ तत्र
पूर्वेंद्युरेव नक्षत्रोदयव्याप्तौ पूर्वैव परेंद्युरेव तद्व्याप्तौ परैव
दिनद्वये तु तद्व्याप्तौ पूर्वा ग्राह्या ॥ नवम्यासहिता
कार्या दशम्याश्वयुजे सिता ॥ एकादश्या युता या तु
न कार्या जयकांक्षिभिरिति वाक्यात् ॥ दिनद्वयेऽपि
तद्व्याप्तौ परा ग्राह्या ॥ एकादशो मुहूर्तोऽपि विजयः
परिकीर्तित इत्यत्रोक्तगौणविजयमुहूर्तव्यापित्वादिति

दिनद्वयेऽपि दशम्यां श्रवणयोगाभावे निर्णयः ॥
 अथ श्रवणयोगे निर्णयः ॥ पूर्वेंदुरेव नक्षत्रोदये
 दशम्यां श्रवणयोगे पूर्वैव परेंदुरेव श्रवणयोगे परैव ॥
 तत्रापि नक्षत्रोदयकाले दशमीसत्त्वे सूर्योदयमार-
 म्भ्याल्पश्रवणयोगे परैव ग्राह्या ॥ आश्विने दशमी
 शुक्ला श्रवणेन समन्विता ॥ विजया दशमी
 प्रोक्ता सैव चात्यंतदुर्लभेत्यादिवाक्यैः श्रवणयोगस्य
 प्रावल्यात् ॥ यदा तु दिनद्वयेऽपि कर्मकाले दशम्याः
 श्रवणयोगस्तदा पूर्वैव ग्राह्या ॥ पूर्वविद्धायः प्राश-
 स्त्यादिति निर्णीतमुत्सवप्रताने ॥ यदा सूर्योदयेऽल्पा
 दशमी भवति तारकोदयकाले च श्रवणयुक्तैकादशी
 तदा तत्रैवोत्सवः कार्यः ॥ उदये दशमी किञ्चित्सं-
 पूर्णैकादशी यदि ॥ श्रवणर्क्षे यदा काले सा तिथि-
 विजया भवेदिति वाक्यात् ॥ अत्र नक्षत्रप्राधान्यमंगी-
 कृतमुत्सवप्रताने बहुविस्तरेण ॥ अत्र केचित् शिष्टास्त-
 निर्णयानुसारेण न व्यवहरन्ति किंतु उदये दशमी
 किञ्चिदितिवाक्यस्य पट्टाभिपेक्षपस्त्वमभिप्रेत्य नव-
 मीविद्धायामेवोत्सवं कुर्वन्ति ॥ इति विजयादशमी ७
 अथाश्विनशुक्लपौर्णमास्यां रसोत्सवः ॥ स च

राकायामेव कार्यो न त्वनुमत्याम् ॥ राकालक्षणं
 त्वमरकोशटीकायां व्याख्यासुधायामुक्तं सा पौर्ण-
 मासी उदयकाले प्रतिपद्योगात् कलाहीने चंद्रे सति
 अनुमतिरित्युच्यते चंद्रस्य पूर्णत्वे राकेति तथा सति
 रासोत्सवे चंद्रोदयव्यापिनी पूर्णिमा ग्राह्या अखं-
 डमंडलस्येंदोरुदयकाले तदैव सत्त्वात् ॥ तथा च
 श्रीभागवते ॥ दृष्ट्वा कुमुदंतमखंडमंडलमिति ॥
 दिनद्वयेऽपि पौर्णमास्याश्चंद्रोदयव्याप्तौ पूर्वा ग्राह्या
 संपूर्णरात्रिव्यापित्वात् चतुर्दश्या तु पूर्णिमेति युग्म-
 वाक्याच्च ॥ दिनद्वयेऽपि चंद्रोदयकालव्याध्यभावेऽपि
 पूर्वैव रात्रिव्यापित्वात् युग्मवाक्याच्च ॥ ८ ॥

अथ कार्तिककृष्णत्रयोदश्यां पर्वात्मक उत्सवः ॥
 स च शिष्टाचारादुदयव्यापिन्यामेव कार्यः ॥ ९ ॥

अथ कार्तिककृष्णचतुर्दश्यां सूर्योदयव्यापिन्या-
 मभ्यंगः कार्यः ॥ तदुक्तं भविष्योत्तरे ॥ कार्तिके
 कृष्णपक्षे तु चतुर्दश्यां दिनोदये ॥ अवश्यमेव
 कर्तव्यं स्नानं नरकभीरुभिरिति ॥ क्वचित्तु विघ्नदय
 इत्यपि पाठः ॥ तिथिस्तु सूर्योदयव्यापिन्येव ग्राह्या
 पूर्वाह्निकास्तु तिथयो देवे कार्ये फलप्रदा इत्यादि

याज्ञवल्क्यवाक्यात् ॥ यदा तु दिनद्वयेऽपि सूर्योदय-
व्यापिनी चतुर्दशी तदा पूर्वा ग्राह्या ॥ बहुकालव्या-
पित्वात् ॥ पष्टिदंडात्मिकायास्तु तिथेर्निष्क्रमणं परे ॥
अकर्मण्यं तिथिमलं जह्यादेकादशीं विनेति वचनेन
तादृशस्थले द्वितीयदिने निषेधाच्च ॥ यदा च चतु-
र्दशी क्षयवशान्न दिनद्वयेऽपि सूर्योदयव्याप्तिस्तदा
त्रयोदश्यामभ्यंगः कार्यः ॥ तदुक्तं समयमयूखे चंद्रप्र-
काशवाक्ये ॥ त्रयोदशी यदा प्रातः क्षयं याति चतु-
र्दशी ॥ रात्रिशेषे त्वमावस्या तदाभ्यंगे त्रयोदशीति १०

अथ दीपोत्सवनिर्णयः ॥ तत्र कार्तिककृष्णामा-
वास्या प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या ॥ तदुक्तमादित्यपुरा-
णादौ ॥ प्रदोषसमये लक्ष्मीं पूजयित्वा यथाक्रमम् ॥
दीपवृक्षाश्च दातव्याः शक्त्या देवगृहेषु चेति ॥ एवं-
विधानेकवचनेषु प्रदोषस्य कर्मकालत्वोक्त्या सूर्या-
स्तानंतरं सुहूर्तत्रयात्मप्रदोषव्यापिनी ग्राह्या ॥ दिन-
द्वयेऽपि प्रदोषव्याप्तौ परा ॥ प्रतिपद्यप्यमावास्येति
युग्मवाक्ये परविद्धायाः प्राशस्त्यात् ॥ तदुक्तं ज्योति-
निबंधेऽपि ॥ दंडैकरजनीयोगो दर्शः स्यात्तु परेऽहनि ॥
तदा विहाय पूर्वद्युः परेद्युः सुखरात्रिकेति ॥ दिनद्व-

येऽपि प्रदोषव्यास्यभावे तु गौणप्रदोषव्याप्तिमादाय
 पूर्वा ग्राह्या ॥ यत्तु त्रियामिका दर्शतिथिर्भवेच्चेत्सार्ध-
 त्रियामा प्रतिपद्विबृद्धौ ॥ दीपोत्सवे ते मुनिभिः
 प्रदिष्टे ततोऽन्यथा पूर्वयुते विधेये इति वचनं तु वि-
 यांतरपरत्वेन व्यवस्थापितं ग्रंथकृद्भिरिति नात्रोपयु-
 ज्यते ॥ तथाचायमत्र संग्रहः ॥ यदा परदिनेऽभा-
 वास्या सूर्यास्तं व्याप्नोति तदा पौर्व ग्राह्या ॥ पूर्व-
 द्युरेव सूर्यास्तव्याप्तौ पूर्व्वेति ॥ ११ ॥

अथान्नकूटोत्सवः ॥ स च दीपोत्सवाव्यवहित-
 दिन एव प्रसिद्ध इति तन्निर्णयापेक्षा अत्रोत्सवप्रताने
 कालांतरेऽपि गोवर्धनपूजनं सांप्रदायिकानां युक्तमि-
 त्युक्तम् ॥ श्रीभागवतपद्मवाराहादिवह्न्येवोदाहृता-
 नीति तत्र द्रष्टव्यानि ॥ १२ ॥

अथ कार्तिकशुक्लद्वितीया आतृद्वितीया ॥ सा
 यदाप्यपराह्वयापिनी बहुवादसंमिता तथाप्युत्सवप्र-
 तानोक्तभक्तिमार्गीयप्रकारानुसारेण निर्णयते ॥ धर्म-
 शास्त्रे हि दिवसस्य द्वौ भागौ त्रयोभागाश्चत्वारः पंच
 पंचदश चेति पंच भेदाः ॥ तत्र भागद्वयपक्षे ॥
 आवर्तनात्तु पूर्व्वलि ह्यपराह्वस्ततः पर इतिवाक्यादि-

नार्धात्पूर्वभागः पूर्वाह्नसंज्ञकः ॥ तदपरो भागोऽपराह्नसंज्ञकः ॥ तत्र पूर्वाह्ने वै देवानां मध्याह्ने मनुष्याणामपराह्नः पितृणामिति वाक्यात् ॥ यद्यपि यमस्य पितृत्वेन तत्पूजायामपराह्नव्याप्तिग्रहीतुमुचिता तथापि देवत्वं च पितृत्वं च यमस्यास्ति द्विरूपतेति वाक्यात्तत्र देवत्वस्यापि सत्त्वान्न केवलमपराह्नव्याप्तिग्राह्या किंतु पूर्वाह्णापराह्णेभ्यव्यापिनी द्वितीया मुख्या ॥ तत्रापि सूर्योदयमारभ्य दिनार्धोत्तरकालपर्यंतं वर्तमाना द्वितीया मुख्या ॥ तदसंभवे पूर्वदिने दिनार्धात्पूर्वं वर्तमाना ग्राह्या ॥ पूर्वाह्णापराह्णेभ्यव्यापित्वात् ॥ पूर्वदिने दिनार्धात्पूर्वं द्वितीयाया अभावे तु द्वितीयदिने पूर्वाह्नव्यापिनी ग्राह्या यमे देवत्वस्यापि सत्त्वात् ॥ भक्तिमार्गे यमपूजाया अकरणाच्चेति निष्कर्षः ॥ यथा तरोर्मूलनिपेचनेनेति वाक्यात् भगवत्पूजायां सर्वपूजांतर्भावान्न काचिन्मूढनतेत्यलं विस्तरेण ॥ १३ ॥

अथ कार्तिकशुक्लाष्टमी गोपाष्टमी ॥ सा सूर्योदयव्यापिनी ग्राह्या ॥ दिनद्वये तद्व्याप्तौ पूर्वैव बहुकालव्याप्तित्वात् ॥ अष्टमीक्षये तु विद्वैव ग्राह्या ॥ गत्यंतरस्याभावात् ॥ १४ ॥

अथ कार्तिकशुक्लैकादशी प्रबोधिनी ॥ तन्निर्णयस्तु
पूर्वं ग्रथारंभ एव कृत इति नात्रोच्यते ॥ अथ देवोत्था-
पने भद्रा त्याज्या तद्रहितकालस्यापि लाभात् ॥ १५ ॥

अथ पौषकृष्णनवम्यां श्रीमद्विठलनाथप्रभूणामु-
त्सवः ॥ स चोदयव्यापिन्यां कार्यः ॥ दिनद्वयेऽपि
तद्याप्तौ पूर्वा ग्राह्या नवमीक्षये तु विष्टैव एतदुप-
पादितं पूर्वं स्वामिन्युत्सवनिर्णये ॥ १६ ॥

अथ भोगीपर्व ॥ तत्संक्रमणपुण्यकालदिनात्पूर्व-
दिने कार्यम् । अस्य लोकसिद्धत्वान्निर्णयोनापेक्षितः १७

अथ मकरसंक्रांतिनिर्णयः ॥ तत्र दिवासंक्रमणे
माधवमतानुसारेण परा विंशतिर्घटिकाः पुण्यकाल
इति तत्र स्नानादिकं कार्यम् ॥ रात्रौ संक्रमणे तु
पराश्वत्वारिंशद्घटिकाः पुण्यकाल इति हेमाद्रिमत-
मनुसृत्य द्वितीयदिने दानादिकं कार्यम् ॥ यद्यपि
रात्रौ संक्रमणे माधवमते अर्धरात्रात्पूर्वं संक्रमणे
पूर्वदिने मध्याह्नोत्तरं प्रहरद्वयं पुण्यकालः ॥ अर्ध-
रात्रानंतरं संक्रमणे द्वितीयदिने मध्याह्नपर्यंतं पुण्य-
कालः ॥ पूर्णेऽर्धरात्रे संक्रमणे तु पूर्वोऽह्नि मध्याह्नात्परं
प्रहरद्वयं पुण्यकालो द्वितीयदिने च मध्याह्नात्पूर्वं

प्रहरद्वयं पुण्यकाल इत्येवं दिनद्वये पुण्यकाल इति निर्णीतं तथापि रात्रौ संक्रमणे सदाचारानुसारेण द्वितीयदिन एव पर्वात्मकोत्सवः कार्यः ॥ मेघसंक्रांतिनिर्णयस्तु चैत्रोत्सवनिर्णये वक्ष्यते ॥ १८ ॥

माघशुक्लपंचमी वसंतपंचमी ॥ तस्यामुदयव्यापिन्यामुत्सवः कार्यः ॥ देवकार्ये तिथिज्ञेया यस्यामभ्युदितो रविरिति वृद्धयाज्ञवल्क्यवाक्यात् ॥ दिनद्वये तद्याप्तौ पूर्वा, पंचमीक्षये तु विद्धैव ग्राह्या ॥ १९ ॥

माघशुक्लपूर्णिमायां रोपणम् ॥ तत्र होलिकादंडारोपणं पर्वात्मक उत्सवश्च कार्यः ॥ अत्र शास्त्रीयवचनाभावेऽपि सकलदेशप्रसिद्धत्वात्पूर्वोक्तं कर्तव्यमेव अत्र भद्रां विहाय रात्रौ पौर्णमासीमध्ये दंडारोपणं कार्यं तत्र यदि रात्रिपूर्वभागे दंडारोपस्तदा भगवत्यभ्यंगादिकं पूर्वदिने कार्यम् ॥ यदा तु रात्रिपरभागे दंडारोपणं तदा परदिने अभ्यंगादिकं कार्यमिति सदाचारः ॥ यदा रात्रिपूर्वभागे चतुर्दशी द्वितीयदिने च पौर्णमासी सूर्यास्तात्प्रागेव निवर्तते यदा वा चंद्रग्रहणं तदा यो निर्णयः स होलिकानिर्णये वक्तव्यः ॥ २० ॥

अथ फाल्गुनकृष्णसप्तम्यां श्रीगोवर्धनधरागम-
नोत्सवः ॥ स च भक्तिमार्गीय एवेत्यौदयिक्यामेव
कार्यः ॥ सप्तमीक्षये तु विद्धायामेव दिनद्वयेऽप्युदय-
व्याप्तौ पूर्वस्यामेव ॥ २१ ॥

अथ फाल्गुनशुक्लपौर्णमास्यां पर्वात्मको होलि-
कोत्सवः ॥ तत्र पौर्णमासी प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या ॥
प्रदोषव्यापिनी ग्राह्या पूर्णिमा फाल्गुनी सदेति
नारदवाक्यात् ॥ तत्र होलिकाप्रदोषनं भद्रा
विहाय रात्रौ पौर्णमासीमध्ये कर्तव्यम् ॥ तदुक्तं
ज्योतिर्निबंधे ॥ प्रतिपद्भूतभद्रासु यार्चिता होलिका
दिवा ॥ संवत्सरं च तद्राष्ट्रं पुरं दहति साक्षुतम् ॥
यदा तु पूर्वदिने चतुर्दशी प्रदोषव्यापिनी परदिने
च पूर्णिमा क्षयवशात् सायाह्नात्प्रागेव समाप्यते तदा-
पूर्वदिने संपूर्णरात्रौ भद्रासत्वात् ॥ भद्रायां च होलिका-
निषेधात् परेऽहनि प्रतिपद्येव कुर्यात् ॥ सार्धयाम-
त्रयं या स्याद्वितीयदिवसे यदा ॥ प्रतिपद्बर्धमाना
तु तदा सा होलिका स्मृतेति भविष्यवचनादिति
निर्णयामृतकारः ॥ केचित्तु ॥ प्रदोषव्यापिनी न
स्याद्यदा पूर्वदिने तदा ॥ भद्रामुखं वर्जयित्वा होलि-

कायाः प्रदीपनमिति नारदवचनात् ॥ भद्रामुखं
विहाय पूर्वदिन एव कार्येत्याहुः ॥ भद्रामुखं तु
आद्यघटिकापंचकपरमित्युक्तं ज्योतिःशास्त्रे ॥ तिथ्यर्के
तु ॥ यदा पूर्वदिने रात्रौ भद्रारहितकालो न लभ्यते
परदिने च पूर्णिमायाः प्रदोषव्याप्त्यभावस्तदा भद्रा-
पुच्छे होला कार्येति निर्णीतम् ॥ अथ भविष्ये ॥
सार्धयामत्रयं पूर्णा द्वितीयदिवसे यदा ॥ प्रतिपद-
र्धमाना तु तदा सा होलिका स्मृतेति ग्रस्तोदये तु
स्नात्वा होला कार्या ॥ स्नात्वा कर्माणि कुर्वीत श्रुत-
मन्नं विवर्जयेदिति वाक्यात् ॥ अथ निर्णयसिंधौ ॥
अथ परेऽहि ग्रस्तोदयस्तदा पूर्वदिने भद्रावर्जं रात्रि
चतुर्थयामे विष्टिपुच्छे वा होला कार्येति निर्णीतम् ॥
तथापि तिथ्यर्कादिग्रंथोक्तनिर्णयानुसारेण ग्रस्तोदये
मोक्षानंतरं स्नात्वा ॥ प्रतिपन्मध्ये होलिकाप्रदीपनमेव
मुख्यः पक्ष इति तथैव कार्यम् ॥ ग्रस्तोदयातिरिक्ते केव-
लग्रहणे तु भद्रामुखातिरिक्तकाले भद्रापुच्छे वा द्विती-
यदिने प्रतिपन्मध्ये वा होलिकाप्रदीपनं मतभेदेन
बहुधा निर्णीतं तथापि भक्तिमार्गे यथा सेवासौकर्यं
तथा कार्यम् ॥ यदा तु दोलोत्सवदिने ग्रस्तोदयस्तदा

मोक्षानंतरं होलिकाप्रदीपनं वा सेवासौकर्याय पूर्व-
दिने रात्रौ भद्रामुखं त्यक्त्वा भद्रापुच्छे वा होलिका-
प्रदीपनं शास्त्रोक्तत्वादुचितमेवेत्याकलनीयं सुधी-
भिः ॥ अत्र होलिकाप्रदीपनं रात्रिपूर्वभागे परभागे
वा भवतु पर्वात्मक उत्सवस्तु होलिकाप्रदीपनात्पूर्व-
मेव कार्यः ॥ इति सकलशिष्टाचारसंमतम् ॥ २२ ॥

अथ दोलोत्सवनिर्णयः ॥ स च फाल्गुनपूर्णि-
मास्यां पूर्णिमासमीपवर्तिन्यामुत्तराफाल्गुन्यां वा
कार्यः ॥ तदुक्तं ब्रह्मपुराणे ॥ नरो दोलायितं दृष्ट्वा
गोविंदं पुरुषोत्तमम् ॥ फाल्गुन्यां प्रयतो भूत्वा गोविं-
दभुवनं व्रजेदिति ॥ स्कान्दे पुरुषोत्तममाहात्म्ये ॥
तपस्ये मासि राकायां यदोत्तराफाल्गुनी भवेत् ॥ तदा
दोलोत्सवः कार्यस्तच्च श्रीपुरुषोत्तमे ॥ फाल्गुन्यां
क्रीडनं कुर्यात् दोलायां मम भूमिप ॥ दोलायां
येऽपि पश्यन्ति दक्षिणामुखपूजितम् ॥ ब्रह्महत्यादि-
भिः पापैर्मुच्यन्ते नात्र संशय इति ॥ कालश्च यामि-
न्याः पश्चिमे याम इति निश्चीयत इत्युक्तमुत्सवप्रता-
ने ॥ अन्यत्रापि कालमाधवीयादौ बौधायनवचनम् ॥
सा तिथिस्तच्च नक्षत्रं यस्यामभ्युदितो रविरिति स्व-

ल्पनक्षत्रसत्वे तु नक्षत्रमध्येऽधिवासनमात्रं कृत्वा नक्ष-
त्रमतिक्रम्य प्रभोर्दोलारोहणे स्थारोहणे च न दोषः ॥
दिनद्वयेऽपि नक्षत्रस्य सूर्योदयव्याप्तौ नक्षत्रक्षये वा
पूर्वदिनमेव ग्राह्यम् ॥ दोलोत्सवदिने ग्रहणसत्वे तु
नक्षत्ररहितायामपि केवलपौर्णमास्यामुत्सवः कार्यः ॥
पूर्वोक्तब्रह्मपुराणवचने केवलपौर्णमास्यामपि दोलो-
त्सवविधानात् ॥ उत्सवप्रतानेऽपि दोलोत्सवनिर्ण-
यारम्भे ॥ फाल्गुनपौर्णमास्यां पूर्णिमासमीपे उत्तरा-
फाल्गुन्यां वा दोलोत्सवः कार्य इति ॥ इति दोलो-
त्सवः ॥ २३ ॥

अथ चैत्रशुक्लप्रतिपदि वत्सरादिः सा सूर्योदय-
व्यापिनी ग्राह्या ॥ चैत्रे मासि जगद्ब्रह्मा ससर्ज
प्रथमेऽहनि ॥ शुक्लपक्षे समग्रं तु तदा सूर्योदये
सतीति ब्राम्होक्तेः ॥ दिनद्वयेऽपि सूर्योदयव्याप्ताव-
व्याप्तौ वा पूर्वव ॥ २४ ॥

अथ मेषसंक्रातिः ॥ तत्र दिवासंक्रमणे पूर्वाः
पराश्च दश घटिकाः पुण्यकालः ॥ तदुक्तं माधवी-
ये कालनिर्णये ॥ वर्तमाने तुलामेषे नाड्यस्तूभयतो
दशेति ॥ रात्रौ संक्रमणे तु ॥ अर्धरात्रात्पूर्वं संक्र-

मणे पूर्वदिने मध्याह्नात्परतः प्रहरद्वयं पुण्यकालः ॥
 निशीथमध्ये संक्रमणे तु पूर्वदिने मध्याह्नात्परतः प्रह-
 रद्वयं परदिने च मध्याह्नात्पूर्वं प्रहरद्वयमित्येवं दिन-
 द्वयं पुण्यकालः ॥ तदुक्तं रात्रौ संक्रमणे भानोर्दि-
 नार्धं स्नानदानयोः ॥ अर्धरात्रादधस्तस्मिन्मध्याह्-
 स्योपरि क्रिया ॥ १ ॥ उर्ध्वं संक्रमणे चोर्ध्वमुदया-
 त्प्रहरद्वयम् ॥ पूर्णे चेदर्धरात्रे तु यदा संक्रमते रविः ॥
 प्राहुर्दिनद्वयं पुण्यं मुक्त्वा मकरकर्कटाविति ॥ २५ ॥

अथ श्रीरामनवमीनिर्णयः ॥ सा चोदयव्यापिनी
 ग्राह्या ॥ तदुक्तमगस्त्यसंहितायाम् ॥ चैत्रशुक्ला तु
 नवमी पुनर्वसुयुता यदि ॥ सैव मध्याह्नयोगेन
 महापुण्यतमा भवेदिति ॥ अत्र सैवेति विशिष्टपरा-
 मर्शान्मध्याह्ने पुनर्वसुयोगे महापुण्यतमत्वम् ॥ मध्या-
 ह्नादन्यत्र योगे पुण्यतमत्वम् ॥ अयोगे तु पुण्यत-
 त्वमिति व्याख्यातारः ॥ दिनद्वयेऽपि सूर्योदय-
 व्याप्तौ बहुकालव्यापित्वात् पूर्वेव ग्राह्या नवमीक्षये
 तु विद्धेव ग्राह्या गत्यंतराभावात् ॥ यदा तु पारण-
 दिने क्षयवशाद्दशमी न लभ्यते तदा विद्धायामुपोषणं
 कृत्वा दशम्यामेव पारणं कार्यम् ॥ तदुक्तं माधवीये ॥

नवमी चाष्टमीविद्धा त्याज्या विष्णुपरायणैः ॥ उपो-
पणं नवम्यां च दशम्यामेव पारणमिति स्मार्तनि-
बंधकाराः वैष्णवैस्तु शुद्धां नवमीमुपोष्य विद्धैका-
दश्यां पारणं कार्यमिति ॥ एतच्च निर्णीतं श्रीविठ्ठ-
लनाथप्रभुभिः स्वकृतश्रीरामनवमीनिर्णये उत्सवप्र-
ताने च तेनायं निष्कर्ष इत्यादिना निर्णीतम् ॥ २६ ॥

अथ वैशाखकृष्णैकादश्यां श्रीमदाचार्यचरणो-
त्सवः ॥ स च स्वामिन्युत्सववदौदयिक्यां कार्यः ॥
युगाद्या वर्षवृद्धिश्च सप्तमी पार्वतीप्रिया ॥ स्वेरुदयमी-
क्षंते न तत्र तिथियुग्मतेति वाक्यात् ॥ दिनद्वये
सूर्योदयव्याप्तौ पूर्वस्यामुत्सवः कार्यः ॥ उपवासव-
न्निर्णयाभावात् ॥ एकादशीक्षये तु विद्धायामेवो-
त्सव इति संक्षेपः ॥ २७ ॥

वैशाखशुक्लतृतीयायां चंदनयात्रोत्सवः ॥ तदुक्तं
स्कादि पुरुषोत्तममाहात्म्ये ॥ वैशाखशुक्लपक्षे तु तृती-
याऽक्षयसंज्ञिता ॥ तत्र मां लेपयेद्गंधलेपनैरतिशोभ-
नैरिति ॥ सा च सूर्योदयव्यापिनी ग्राह्या ॥ तदुक्तं
स्कादे ॥ कला काष्ठापि वा यत्र द्वितीया संप्रद-
श्यते ॥ सा तृतीया न कर्तव्या कर्तव्या गणसंयु-

तेति ॥ दिनद्वये सूर्योदयव्याप्तौ पूर्वैव ॥ क्षये तु
विद्धैव ग्राह्या ॥ २८ ॥

वैशाखशुक्लचतुर्दश्यां श्रीनृसिंहोत्सवः ॥ तदुक्तं
नृसिंहपुराणे स्कान्दे च ॥ वैशाखशुक्लपक्षे तु चतु-
र्दश्यां निशामुखे ॥ मज्जन्मसंभवं पुण्यं व्रतं पापप्र-
णाशनम् ॥ वर्षे वर्षे तु कर्तव्यं मम संतुष्टिकारण-
मिति ॥ वैशाखस्य चतुर्दश्यां सोमवारेऽनिलक्षके ॥
अवतारो नृसिंहस्य प्रदोषसमये द्विजाः ॥ अत्र
चतुर्दशी त्रयोदशीवेधरहिता ग्राह्या ॥ तदुक्तं सम-
यमयूखे ब्रह्मपुराणे ॥ अनङ्गेन समायुक्ता न सोपोष्या
चतुर्दशी ॥ पूर्णायुक्तां च कुर्वीत नरसिंहस्य तुष्टये ॥
यः करोति नरो मोहात्कामविद्धां चतुर्दशीम् ॥ घना-
पत्यैर्वियुज्येत तस्मात्तां परिवर्जयेदिति दिनद्वये
सूर्योदयव्याप्तौ पूर्वदिने उत्सवः ॥ क्षये तु विद्धा-
यामेवोत्सवः कार्यो गत्यंतराभावात् ॥ २९ ॥

ज्येष्ठशुक्लदशमी दशहरा ॥ तदुक्तं ब्रह्मपुराणे ॥
ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे दशमी हस्तसंयुता ॥ हस्ते
दश पापानि तस्माद्दशहरा स्मृतेति ॥ वाराहेऽपि ॥
दशमी शुक्लपक्षे तु ज्येष्ठे मासि कुजेऽहनि ॥ अव-

तीर्णा स्वतः स्वर्गाद्धिस्तर्क्षे च सरिद्धरा इति ॥ स्कांदे
तु दशयोगा उक्ताः ॥ यथा ॥ ज्येष्ठे मासि सिते
पक्षे दशमीबुधहस्तयोः ॥ व्यतीपाते गरानंदे कन्या-
चंद्रे वृषे स्वौ ॥ दशयोगे नरः स्नात्वा सर्वपापैः
प्रमुच्यत इति ॥ अत्र बुधभौमयोः कल्पभेदेन
व्यवस्था ॥ अत्र निर्णयसिंधौ इयं च यत्र योग-
वाहुल्यं सैव ग्राह्येत्युक्तम् यद्यपि तथापि भक्ति-
मार्गे उदयव्यापिनी ग्राह्या ॥ तथैव सदाचारात् ॥३०॥

ज्येष्ठशुक्लपौर्णिमायां तत्समीपे वा ज्येष्ठ्यायां ज्येष्ठा-
भिषेकोत्सवः ॥ तदुक्तं ब्राह्मे ज्येष्ठे मासि च संप्राप्ते
नक्षत्रे चंद्रदैवते ॥ पौर्णमास्यां तदा स्नानं सर्वकालं
होर्द्विजा इति ॥ तथा स्वर्णधर्मानुवाकेन स्नापयेत्पुरु-
षोत्तममिति ॥ पौर्णमास्यां मूक्तमंत्रैः स्नापयेद्विधि-
बद्धिभूमिति च ॥ अत्र च पौर्णमास्यामिति सामी-
प्यसप्तमी ॥ तेन दोलोत्सववदेतद्व्यवस्था ज्ञेया ॥
तिथिनक्षत्रयोगश्चेत् प्रशस्तत्वं ज्ञेयम् ॥ ज्येष्ठ्यां
ज्येष्ठर्क्षयुक्तायां यः पश्येत्पुरुषोत्तमम् ॥ कुलैकविं-
शमुद्धृत्य विष्णुलोकं स गच्छतीति ब्राह्मात् ॥ तिथि-
नक्षत्रयोगाभावे तु दोलोत्सववत् केवलनक्षत्रमेव

ग्राह्यम् ॥ अत्र चंद्रग्रहणसंभवे तु दोलोत्सववत्
केवलपौर्णमास्यामुत्सवः कार्य इति निर्णयः ॥ ३१ ॥

अथापाठे स्थोत्सवः ॥ तदुक्तं स्कांदे विशेषा-
न्मोक्षदापाठद्वितीया पुण्यसंयुता ॥ ऋक्षाभावे तिथौ
कार्या सदा सा प्रीतये मम ॥ आपाठस्य सिते
पक्षे द्वितीया पुण्यसंयुता ॥ तस्यां रथे समारोप्य
रामं मां भद्रया सह ॥ महोत्सवं प्रवर्त्याथ प्रणमेत्
द्विजान्वहूनि ॥ तिथिनक्षत्रयोगाभावे केवलं नक्ष-
त्रमेव ग्राह्यमिति निर्णीतं ज्येष्ठाभिषेकनिर्णये ॥ ३२ ॥

अथापाठशुक्लपष्ठ्यां पष्ठपंडुसंज्ञकं पर्व ॥ तच्च
सदाचारसिद्धम् ॥ तत्र पष्ठी उदयव्यापिनी ग्राह्या ॥
तथैव शिष्टाचारात् ॥ ३३ ॥

आपाठशुक्लपौर्णमास्यामुदयव्यापिन्यां पर्वात्मक
उत्सवः ॥ देवकार्ये तिथिर्ज्ञेया यस्यामभ्युदितो रवि-
रिति वृद्धयाज्ञवल्क्यवाक्यात् ॥ यद्यपि चतुर्दश्यां
च पूर्णिमेति युग्मवाक्ये पूर्वविद्धा गृहीता तथापि
व्यासपूजादौ परविद्धाग्रहणात् ॥ भक्तिमार्गे तथैव
शिष्टाचाराच्च परविद्धैव ग्राह्या ॥ ३४ ॥

अथ श्रावणे मासि यस्मिन् कस्मिंश्चिच्छुभदिने

हिंदोलांदोलनारंभः ॥ स च वसंतोत्सववत्सक-
लदेशाचारसिद्धः ॥ वसंतोत्सवादौ सदाचारस्य
प्रामाण्यं पूर्वमीमांसाप्रथमाध्यायतृतीयपादे स्मृतिस-
दाचारनिर्णये विस्तरेण प्रतिपादितम् ॥ अथ श्राव-
णशुक्लतृतीया लोके मधुश्रवेति प्रसिद्धा तस्या
यत्रपि धर्मशास्त्रे गौरिसंबन्धित्वं प्रसिद्धं तथापि
श्रीभागवते दशमस्कंधद्वितीयाध्याये मायांप्रति भग-
वद्वाक्ये दुर्गेति भद्रकालीति विजया वैष्णवीति
चेत्यत्र वैष्णवी नारायणीत्यादिशब्दप्रयोगात् ॥
यथा तरोर्मूलनिपेचनेति वाक्यात् भगवत्पूजनस्य
सकलतृप्तिहेतुत्वेन च तृतीयायां पर्वात्मक उत्सवो
भक्तिमार्गेऽपि शिष्टाचारसिद्धः ॥ सा च तृतीया
पर्युता ग्राह्येत्युक्तं निर्णयसिंधौ ॥ ३५ ॥

अथ श्रावणशुक्लपंचमी नागपंचमी ॥ सा च
नागपूजादौ परैवेति सामान्यनिर्णय उक्तः ॥ श्रावणे
पंचमी शुक्ला संप्रोक्ता नागपंचमी ॥ तां परित्यज्य
पंचम्यश्वतुर्थीसहिता हिता इत्यादिवचनानि निर्ण-
यसिंधौ प्रसिद्धानि ॥ ३६ ॥

अथ श्रावणशुद्धैकादश्यां पवित्रारोपणोत्सवः ॥

स च विष्णुरहस्य उक्तः ॥ श्रावणस्य सिते पक्षे
 कर्कटस्थे दिवाकरे ॥ द्वादश्यां वासुदेवस्य पवित्रा-
 रोपणं स्मृतम् ॥ द्वादश्यां श्रावणे वापि पंचम्याम-
 थवा द्विज ॥ अनुकूलेषु कर्तव्यं पंचदश्यामथापि
 वा ॥ मुख्यालाभे हि सर्वत्र यावन्नोत्तिष्ठते हरिरिति ॥
 अत्र प्रथमो द्वादशीशब्द एकादशीपर इत्यादि
 निर्णीतमुत्सवप्रताने बहुविस्तरेण ॥ एतच्च भद्रां
 विहाय कर्तव्यं गत्यंतरसंभवात् ॥ अत्र दशमीवेध-
 स्त्याज्यः ॥ विद्धैकादश्या आसुरीत्वश्रवणात् ॥ वेध-
 निर्णयश्च ग्रन्थारंभे एकादशीनिर्णये कृत इति ततो-
 ऽवधेयः ॥ पवित्रारोपणं काम्यं नित्यं च ॥ तदुक्तं
 ब्रम्हपुराणे ॥ ब्राह्मणः क्षत्रियो वैश्यस्तथा स्त्री शूद्र
 एव च ॥ स्वधर्मनिरताः सर्वे भक्त्या कुर्युः पवित्रकम् ॥
 न करोति विधानेन पवित्रारोपणं तु यः ॥ तस्य
 सांवत्सरी पूजा निष्फला मुनिसत्तम ॥ तस्माद्भ-
 क्तिसमायुक्तेर्नैर्विष्णुपरायणैः ॥ वर्षे वर्षे प्रकर्तव्यं
 पवित्रारोपणं हरेरिति ॥ ३७ ॥

अथ श्रावणपौर्णमास्यां रक्षणबंधनोत्सवः ॥ स
 च भद्रारहितायां तात्कालिकपौर्णमास्यां कार्यः ॥

भद्रायां द्वे न कर्तव्ये श्रावणी फाल्गुनी तथा ॥ श्राव-
णी नृपतिं हन्ति राष्ट्रं हन्ति च फाल्गुनीति वाक्या-
दिति संक्षेपः ॥ ३८ ॥

इति निर्भयरामभट्टविरचितो ब्रह्मोत्सवपर्वादिनिर्णयसंग्रहः समाप्तः ।

दंपत्योरेकगुरुशिष्यत्वेदोषाभावविचारः।

श्रीकृष्णाय नमः ।

अथेदं विचार्यते मंत्रविषये दंपत्योरेकगुरोर्मंत्रग्रह-
णत एकशिष्यत्वे भ्रातृभगिनीत्वे सति लौकिककार्या-
नर्हत्वान्नैकगुरोर्मंत्रोपदेशग्रहणं युक्तमिति ॥ नचात्र
प्रमाणाभावान्नायुक्तत्वमिति वाच्यम् ॥ अन्नदाता
भयत्राता विद्यादातेत्यादिवचनप्रामाण्यान्नाप्रामाणि-
कत्वम् ॥ पंचैते पितरो नृणामित्यादिपदानां कंड-
खेणैवोक्तत्वात् ॥ अत्र हि वाक्यस्य तात्पर्यार्थश्च
भिन्न एवेति विचारणीयम् ॥ तथाहि पंचैते पितरो
नृणां इत्यस्याज्ञादिविषयकत्वस्य संभावितत्वेन प्रसि-
द्धत्वात्तथैव स्वीकरणमावश्यकमिति सार्वजनीनम् ॥
अन्यथा जन्मदातारि पितृत्वं सेकादिविलक्षणं
न स्यात् ॥ अन्यच्च पितृपंचके गुरुश्चशुरयोस्तन्म-

ध्यापातात्तदीयकन्यायाः पाणिग्रहणानंतरं लौकिक-
 कार्यानर्हत्वेन कार्यानुपयुक्तत्वं भगिनीत्वस्य तत्सं-
 बंधेन विद्यमानत्वात् ॥ किंच ॥ एकज्ञातिकगुरोर्मु-
 ख्यशिष्यस्य विद्याविनयादिगुणब्राह्म्यदर्शनेन प्रस-
 न्नीभूते गुरौ शिष्याय स्वकीयां कन्यां दत्तवानिति पुरा-
 णादिसिद्धप्रसिद्धेश्च विद्यमानत्वात् ॥ नैतदाशङ्क्यम्
 अन्यच्च ॥ मंत्रदातृत्वं ज्ञानदातृत्वं च नियमेन स्थितं
 पुत्रेण ज्ञानसहितं मंत्रदानं पितृभ्यः भर्त्रा ज्ञानस-
 हितं मंत्रदानं भार्यायै दत्तं इत्यादि पौराणीयवाक्य-
 सहस्रैर्गुणितं प्रमाणसद्भावितमिति न शंकालेशो मंत्र-
 विषये भ्रातृभगिन्यादिरूपदोषसंभावनापीति विच-
 क्षणैर्विचारणीयम् ॥ अन्यच्च इदं मंत्रदानमेकस्मादेव
 गुरोर्दंपत्यादिभिर्गृहीतं महाफलदमिति वचनव्यवस्थ-
 योत्तमत्वादवश्यमेकीभूयैव ग्रहीतव्यम् ॥ तथा च
 वचनं पुराणस्थम् ॥ आचारो धर्ममार्गश्च गुरुर्मंत्रश्च
 देवताः ॥ दंपत्यापत्यभृत्याद्येरेकीकृत्य महत्फलम् ॥१॥
 आचारप्रभवो धर्म इतिवचनादाचारस्य सर्वधर्मसा-
 धकत्वेनावश्यकत्वात् नहि सर्वेषां पृथक् पृथक् गुरु-
 पदेशेनेकमार्गीया आचारसिद्धिः केनापि सम्यग्बुद्धि-

शक्यते ॥ तत्र भक्तिज्ञानकर्ममर्यादासाधारणसंसारिणामाचारत्वस्यैकत्वेऽपि व्यक्तिवैलक्षण्यस्य सर्वा-
नुभवैकत्वात् ॥ तदत्र निदर्शितं दंपतीभृत्याद्यैरेक
एव गुरुसादरणीयः ॥ फलपूर्णापेक्षकैरिति प्राथ-
मिककक्षायां आचारज्ञानदुगुरोरेकत्वं मंत्रदानविष-
येऽप्येक एव गुरुः कार्यः ॥ अन्यथा मंत्रशिक्षा-
द्यनेकतात्त्विकविचारविषयकवैलक्षण्यसिद्धबुद्ध्या
फलवैपरीत्यापत्तिरिति सुधीभिर्विचारणीयम् ॥
तस्माद्वंपत्या सपरिकरेण गुरुश्चैक एव कर्तव्य इति
मुख्यः पक्षः ॥ अत्र च लौकिकालौकिकविचारबाहु-
ल्येऽपि विस्तरमिया न तन्यते ॥ अत्र प्रमाणांतरम् ॥
विष्णुतत्त्वं परिज्ञाय ह्येकं वानेकभेदवत् ॥ दीक्षयेन्मे-
दिनीं सर्वा किं पुनश्चोपसन्नतान् ॥१॥ ननु वाक्यान्त-
रविरोधः पुनरपि दूरीकर्तुमुचित इति तद्व्याक्यमाह ॥
अन्नदाता भयत्राता पत्नीतातस्तथैव च ॥ विद्या-
दाता जन्मदाता पंचैते पितरो नृणाम् ॥ १ ॥ अयं
दोष उपदेशविषये नास्ति ॥ यदायं दोषः स्यात्तदा
गौतमः स्वकन्यामुत्तंकाय स्वशिष्याय कथं दद्यात्
अत एकोदरस्थयोस्तत्संबन्धः ॥ न च देवयान्याः

कचेनापरिग्रहादस्ति तद्दोष इति वाच्यम् ॥ तस्या
भगिनीत्वं वाचनिकमंगीकृत्य निषेधात्तत्समत्वात्-
योरेकोदस्थत्वम् ॥ किंच दीक्षयेन्मेदिनीं सर्वमिति
पद्मखंडाभिप्रायान्मेदिनीमध्यस्थानां सर्वेषां परिग्र-
हात् सर्वेषां भक्तिमतां भक्तिमंत्रोपदेशाधिकारिणां
दंभादिरहितानां योग्यत्वं किं पुनश्चोपसन्नतान् इत्या-
दिनोपसमीपे सम्यक् प्रणतियुक्तान् शरणागतान्
दीक्षितुं योग्यान् दीक्षा दातव्येत्येतद्विषये न कोऽपि
शंकालेश इति सर्वमनवद्यम् ॥

इति दंपत्योरेकगुरुक्षिप्यत्वे दोषाभावविचारः समाप्तः ।

अथ तिलकनिरूपकानि पद्यानि ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

उच्चैश्चत्वारि चक्राणि बाहुमूले तु दक्षिणे ॥
नाममुद्राद्वयं नीचैः शंखमेकं तयोरधः ॥ १ ॥
मध्ये ततः पार्श्वयोस्तु द्वे द्वे पद्मे च धारयेत् ॥
वामेऽपि चतुरः शंखान् नाममुद्रा च पूर्ववत् ॥ २ ॥
चक्रमेकं गदे द्वे द्वे पार्श्वयोरिति भेदतः ॥
त्रीणि त्रीणि च चक्राणि मध्ये शंखाबुधाबुधौ ॥ ३ ॥
द्वत्पार्श्वयोः स्तनादूर्ध्वं गदापद्मानि पूर्ववत् (बाहुवत्) ॥

ललाटे च गदामेकां नाममुद्रां तथा हृदि ॥ ४ ॥
 त्रीणि त्रीणि च चक्राणि कर्णमूले तयोरधः ॥
 एकमेकं तदन्येषु तिलकेषु च धारयेत् ॥ ५ ॥
 संप्रदायप्रयुक्तं च मुद्रा शिष्टानुसारतः ॥
 यथारुचि तथा धार्या न चात्र नियमो मतः ॥ ६ ॥
 इति श्रीरघुनाथजीकृतानि तिलकनिरूपकानि पद्यानि ॥ १ ॥

अथ तिलकधारणविधिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

केशवाय नमः ललाटे ॥ नारायणाय नमः नाभौ ॥
 माधवाय नमः हृदि ॥ गोविंदाय नमः कंठे ॥ विष्णवे
 नमः दक्षिणकुक्षौ ॥ वामनाय नमः वामकुक्षौ ॥ मधुसूद-
 नाय नमः दक्षिणबाहौ ॥ श्रीधराय नमः वामबाहौ ॥
 त्रिविक्रमाय नमः कर्ण मूले ॥ पद्मनाभाय नमः पृष्ठे ॥
 दामोदराय नमः स्कंधयोः ॥ वासुदेवाय नमः मूर्धनि ॥

इति तिलकधारणविधिः समाप्तः ।

अथ द्रव्यशुद्धिः ।

श्रीकृष्णाय नमः ।

नत्वा श्रीवल्लभाचार्यान् हरिसेवोपकारिका ॥ ब्रह्मा-
 थाभ्यन्तरी द्रव्यशुद्धिरत्र विचार्यते ॥ १ ॥ निबन्धेषु

विविच्योक्ताप्यधुना बुद्धिदोषतः ॥ यतो न भासते
सम्यक् तत एष समुद्यमः ॥ २ ॥

अथ स्नानाचमननिमित्तविचारः ॥ तत्र ताव-
त्प्रायश्चित्तमिताक्षरायां याज्ञवल्क्यः ॥ उदक्याशु-
चिभिः स्नायात्संस्पृष्टस्तैरुपस्पृशेत् ॥ अर्चिलगानि
जपेच्चैव गायत्रीं मनसा सकृदित्याह ॥ तत्र विज्ञा-
नेश्वरः ॥ उदक्या रजस्वला ॥ अशुचयः श्वचं-
डालपतितमूतिकाशावाशौचिनः एतैः संस्पृष्टः
स्नायात् ॥ तैः पुनरुदक्याशुचिसंस्पृष्टादिभिः संस्पृष्ट
उपस्पृशेत् आचामेत् ॥ आचम्य च अर्चिलगान्यापो-
हिष्टेत्येवमादीनि त्रीणि मंत्रवाक्यानि जपेत् ॥
त्रिष्वपि बहुवचनस्य चास्तित्थ्यात् ॥ तथा गायत्रीं
च मनसा सकृज्जपेत् ॥ ननूदक्यादिसंस्पृष्टः स्नाया-
दित्येकवचननिर्दिष्टस्य कथं तैरिति बहुवचनेन
परामर्शः ॥ सत्यमेवं किंत्वत्र उदक्यादिसंस्पृष्टव्यति-
रिक्तस्नानार्हमात्रस्पर्शेऽप्याचमनमात्रविधानार्थं
तैरिति बहुवचनमित्यविरोध इति व्याख्यातवान् ॥
तेन रजस्वलाशवशावाशौचिचांडालपतितमूतिकानां
स्पर्शं संचैलं स्नानम् ॥ अपरार्के तु मनुवाक्ये ॥

दिवाकीर्तिमुदक्यां च पतितं मूतिकां तथा ॥ शवं
 तत्स्पृष्टिनं चैव स्पृष्टः स्नानेन शुद्ध्यतीति शव-
 स्पृशः स्पर्शेऽपि सचैलं स्नानमुक्तम् ॥ मर्यादासिंधौ
 तु व्याख्यातम् ॥ दिवाकीर्तिस्त्रय चंडालः ॥ अत्यं-
 ताशुचिसाहचर्यात् ॥ पतितो महापातकी ॥ मूतिका
 प्रसवे सत्यप्राप्तशुद्धिकाला ॥ स्पृष्टं स्पर्शः तस्य स्पृष्टं
 तत्स्पृष्टं तदस्यास्तीति तत्स्पृष्टी अत्र तत्पदेन दिवा-
 कीर्तिप्रभृतयः पंचापि परामृश्यन्ते इति ॥ अपरा-
 र्केऽप्येवम् ॥ तेन पंचस्पृशामि पिस्पर्शे स्नानम् ॥
 यद्यप्यत्र स्नानमात्रमुक्तं तथापि सचैलं स्नानं
 सर्वसंमतम् ॥ श्वानं श्वपाकं प्रेतधूमं देवद्रव्योपजी-
 विनं ग्रामयाजकं सोमविक्रयिणं चितिं चितिकाष्ठं
 मद्यं मद्यभांडं सस्त्रेहं मानुषास्थि शवस्पृशं महापा-
 तकिनं शवं स्पृष्ट्वा सचैलमंभोऽवगाह्योत्तीर्याग्निमुप-
 स्पृश्य गायत्र्यष्टशतं जपेत् ॥ घृतं प्राश्य स्नात्वा
 त्रिराचामेदिति व्यवनवचनात् ॥ तेन रजस्वलाशव-
 चंडालपतितमूतिकात्स्पर्शिशवाशौचितत्स्पर्शस्पर्शं
 सचैलं स्नानम् ॥ तद्व्यतिरिक्तस्नानार्हस्पर्शं त्वाच-
 मनमिति सिद्ध्यति ॥ ते च स्नानार्हा विज्ञानेश्व-

रेण संगृहीता अग्रे वाच्याः ॥ सांप्रतं तु रजस्वला-
 दिस्पर्शविषयेऽन्यो विशेष उच्यते ॥ मर्यादासिंधौ
 पराशरः ॥ उदक्यास्पर्शने यायादंशुकेनांगतो-
 ऽपि वा ॥ स्याच्चतसृष्वपि स्नानं तुल्याः सर्वा रज-
 स्वला इति ॥ तुल्या इति ॥ स्पर्शदोषजनने सर्वा-
 स्तुल्या इत्यर्थः ॥ तथा वस्त्रसंस्पर्शने तस्य सचै-
 लांगावगाहनम् ॥ अंगस्पर्शनवत्तस्य वदंति द्विजस-
 त्तमा इति च ॥ २ ॥

अथ वस्त्राद्यंतरितस्पर्शं बुद्धिपूर्वकस्पर्शं च
 स्नानादिविचारः ॥ पृथ्वीचंद्रोदये ॥ वस्त्राद्यंतरित-
 स्पर्शं साक्षात्स्पर्शोऽभिधीयते ॥ साक्षात्स्पर्शं तु य-
 त्प्रोक्तं तद्वस्त्राद्यंतरेऽपि चेति प्रचेतोवचनमप्युक्तम् ॥
 पराशरवाक्ये तु ॥ स्नानं स्पृष्टेन येन स्यात्काष्ठा-
 द्यैर्यदि तं स्पृशेत् ॥ न वारोहणवत्स्पर्शं तत्रोपस्पर्-
 शनाच्छुचिरित्युक्तम् ॥ तेनेदं सिद्ध्यति ॥ मनूक्तानां
 दिवाकीर्त्यादीनां पंचानां वस्त्राद्यंतरितस्पर्शं स्नानम् ॥
 शावाशौचिनां तु तत्रानुक्तत्वात्तदशुचित्वस्य प्रत्यहं
 क्षीयमाणत्वाच्च काष्ठादिना बुद्धिपूर्वकतत्स्पर्शोऽपि
 न स्नानं किंत्वाचमनादेव शुद्धिरिति ॥ एवं च

पूर्वोक्तयाज्ञवल्क्यवाक्यमपि संगतं भवतीति ॥ चेत-
नव्यवधानस्पर्शे तु विशेषः संवर्तेनोक्तः ॥ तत्स्पृ-
ष्टिनं स्पर्शेद्यस्तु स्नानं तस्य विधीयते ॥ उर्ध्वमाचमनं
प्रोक्तं द्रव्याणां प्रोक्षणं तथेति ॥ तेनोदक्यापिस्पर्शे
द्वयोः स्नानं तृतीयस्याचमनम् ॥ एवं द्रव्येष्वपि तत्स्पृ-
ष्टस्पृष्टयोर्द्वयोः क्षालनं तृतीयस्य प्रोक्षणमिति सिद्ध्यति
तथेत्यतिदेशस्याचमनोत्तरमुक्तत्वेन प्रोक्षणस्य तत्स-
मानदैशिकतया द्वयोर्त्तरमेव तत्र प्राप्ते ॥ इदं चाबु-
द्धिपूर्वकस्पर्शं द्रष्टव्यम् ॥ गौतमेन पतितचंडालो-
दक्याशवस्पृष्टितत्स्पृष्टस्युपस्पर्शने सचैलमुदकोप-
स्पर्शनाच्छुद्धयेदित्यादिना तृतीयस्य स्नानस्योक्त-
त्वात् ॥ तथा उपस्पृश्याशुचि स्पृष्टं तृतीयं चापि
मानवः ॥ हस्तौ पादौ च तोयेन प्रक्षाल्याचम्य
शुद्ध्यतीति मर्यादासिंधौ देवलवाक्याच्च त्रयाणां
स्नानस्य चतुर्थे आचमनस्य च बुद्धिपूर्वकस्पर्शत्वेन
सर्वेषु निबंधेष्वंगीकारात् ॥ तेन बुद्धिपूर्वकस्पर्शे
त्रयाणां स्नानं चतुर्थस्याचमनम् ॥ यद्यप्यत्र प्रथ-
मस्याबुद्धिपूर्वे द्वितीयादीनां तत्पूर्वे प्रथमस्य बुद्धि-
पूर्वे द्वितीयादीनामबुद्धिपूर्वे स्पर्शे विशेषः कुत्रापि

नोक्तस्तथापि बुद्धेरेव दोषप्रयोजकत्वकल्पनात्तादृ-
शस्थले आतृतीयं स्नानमिति प्रतिभाति ॥ अयमेव
न्यायो द्रव्येष्वित्यपि ॥ चतुर्थानंतरमशुद्धयनुवृत्त्या-
भावादिति ॥ इतः स्वल्पो वाचनिकस्तु द्रव्यशुद्धि-
प्रकारो अमेध्यादिस्पृष्टपात्रविचारे वक्ष्यते ॥ स्पर्शा-
नंतरं स्नाने तु मर्यादासिंधौ विशेष उक्तः ॥ २ ॥

अथ शीतोष्णोदकस्नानविचारः ॥ अस्पृश्यस्पर्-
शनादौ स्नानं तीर्थादिषु शीतोदकेन कार्यम् ॥
अस्पृश्यस्पर्शने चैव न स्नायादुष्णवारिणेति वृद्ध-
मनुवचनात् ॥ तीर्थाभावे तु उष्णोदकेनापि कार्यम् ॥
नित्यं नैमित्तिकं काम्यं क्रियांगं मलकर्षणम् ॥
तीर्थाभावे तु कर्तव्यमुष्णोदकपरोदकैरिति शंखवच-
नात् ॥ अत्र निमित्तानंतरं नैमित्तिकं कार्यमिति
न्यायान्निश्यस्पृश्यस्पर्शे निश्येव स्नायात् ॥ ३ ॥

अथ रात्रौ स्नानविचारः ॥ तथाह यमः ॥
चंडालैः श्वपचैः स्पृष्टे निशि स्नानं विधीयते ॥ न
वसेच्चेदयं रात्रौ निशि स्नानेन शुध्यति ॥ अथ तत्र
वसेद्रात्रिमज्ञानादविचक्षणः ॥ तदा तस्य तु तत्पापं
शतधा परिवर्तत इति ॥ अत्र चंडालादिपदं रजस्व-

लादीनामप्युपलक्षणम् ॥ अत्र विशेषमाह पराशरः ॥
 अस्तंगते यदा सूर्ये चंडालं पतितं स्त्रियम् ॥ सूतिका-
 स्पर्शतश्चैव कथं शुद्धिर्विधीयते ॥ जातवेदः सुवर्णं
 च सोममार्गं तथैव च ॥ ब्राह्मणानुमतेनैव स्नात्वा
 दृष्ट्वा च शुद्ध्यति ॥ आचांतमनुगते वा निशि स्नानं
 न विद्यते ॥ स्नानमाचमनं प्रोक्तं दिवोद्धृतजलेन
 त्विति ॥ सोममार्गमाकाशम् ॥ दृष्ट्वेत्यन्वयः ॥ अनु-
 गते जलाशये ॥ रात्रौ जलाशये स्नानमाचमनं
 च नास्ति ॥ किंतु दिवोद्धृतजलेन रात्रौ स्नानमा-
 चमनं च कार्यमित्यर्थः ॥ अन्योऽपि विशेषो दैवले-
 नोक्तः ॥ दिवोद्धृतैर्जलैः स्नानं निशि कुर्यान्निमित्त-
 तः ॥ प्रक्षिप्य च सुवर्णं तु सन्निधाप्य च पावकमि-
 ति ॥ एतदप्युद्धृतोदकस्नानं शवस्पृष्टव्यतिरिक्तवि-
 पयम् ॥ तथाह वृद्धशातातपः ॥ अनस्तमित आदि-
 त्ये संगृहीतं तु यज्जलम् ॥ तेन सर्वात्मनाशुद्धि-
 शवस्पृष्टं तु वर्जयेदिति ॥ रात्रौ शवतत्स्पृष्टयोस्पर्शं
 मज्जनेनैव शुद्धिः ॥ इतरास्पृश्यस्पर्शं वृद्धृतोदकस्ना-
 नेनेत्यर्थः ॥ उद्धृतजलाभावे तु मरीचिराह ॥ दिवा-
 हनं तु यत्तोयं गृहे यदि न विद्यते ॥ प्रज्वाल्यामि

ततः स्नायान्नदीपुष्कारणीषु चेति ॥ अग्न्यभावे
विशेषमाहासिः ॥ रात्रौ स्नानं यदि भवेत्पश्यन्नमि
समाचरेत् ॥ स्वर्णाशुलिकरो विप्रो वह्निना वा समा-
चरेदिति ॥ ४ ॥

अथ रात्रौ नद्यादिजले स्नानविचारः ॥ रात्रौ
नद्यादिस्नानप्रकारविशेषमाह कात्यायनः ॥ न
विशेद्धारि न स्नानं न रात्रौ जलमुद्धरेत् ॥ अन्यत्र
धाम्न इत्येव तत्रस्थे स्नानमिष्यत इति ॥ अन्यत्रे-
त्यस्य पूर्वेण संबंधः ॥ धाम्न इति ॥ धाम्नो धाम्नो
राजन्नितो वरुण नो मुंच ॥ यदापो अध्व्या
वरुणेति शपामहे ततो वरुण नो मुंचेति तैत्तिरीय-
शाखाशुक्तं मंत्रं पठित्वा स्थानस्थित एव जले स्ना-
यादित्यर्थः ॥ जलस्य रात्राबुद्धरणे तु बोधायनः ॥
अस्तमित आदित्य उदकं गृह्णीयान्न गृह्णीयादिति
भीमांस्यते ॥ न गृह्णीयादित्येक आहुर्ब्रह्मवादिनो
गृह्णीयादित्यपरे याचदुदकं गृह्णीयात्तावत्प्राणानाय-
च्छेदमिह्वा उदकं गृह्णातीति इदं मर्यादासिंधुस्थं
प्रमेयमुक्तम् ॥ तेनास्पृश्यस्पर्शो दिवा जाते दिवैव
तीर्थादौ शीतांभोज्यगाहनम् ॥ तीर्थाऽभाव उष्णोद-

केन परोदकेन वा स्नानम् ॥ निशि जाते तु तीर्थे
गत्वाग्निं प्रज्वालय धाम्न इत्यादि मंत्रं पठित्वा ततोऽव-
गाहनम् ॥ तदभावे दिवोद्धृतेन उष्णोदकेन परो-
दकेन वा तयाप्यग्निं पश्यता सुवर्णं प्रक्षिप्य स्नानं
कार्यम् ॥ अश्वभावे सुवर्णागुलिकरेण तदभावे तु
रात्रावप्युद्धृत्य यथालाभं पूर्वोक्तप्रकारं कृत्वा स्नाया-
त्ततः प्राणानायच्छेत् ॥ सर्वाभावे तु हरिं स्मृत्वा
यथाकथंचिदपि स्नायात् ॥ नतु रात्रौ तथैव तिष्ठे-
दिति ॥ शवतत्स्पृष्टस्पर्शने तु मज्जनेनैव शुद्धिः ॥
अत्रापि मज्जनार्हजलाभावे हस्मिरणपूर्वकं स्नान-
मिति प्रतिभाति ॥ तथैव स्थितेरनुचितत्वादिति ॥
सूर्योदयोत्तरं पुनः स्नायादिति च ॥ ५ ॥

अथ रात्रौ जन्ममृतिरजःसु कालविभागादिवि-
चारः ॥ मिताक्षरायां कश्यपः ॥ उदिते तु यदा सूर्ये
नारीणां दृश्यते रजः ॥ जननं वा विपत्तिर्वायस्या-
हस्तस्य शर्वरी ॥ अर्धरात्रावधिः कालः मृतकादौ
विधीयते ॥ रात्रिं कुर्यात्त्रिभागां तु द्वौ भागौ पूर्व
एव तु ॥ उत्तमोऽंशः प्रभातेन युज्यते मृतसूतके ॥
रात्रावेव समुत्पन्ने मृते रजसि सूतके ॥ पूर्वमेव

दिनं ग्राह्यं यावन्नाभ्युदितो रविरिति ॥ अत्राचारतो
व्यवस्थेत्युक्तम् ॥ अत्र यस्येत्यनेन वारो ग्राह्यो न
तिथिरिति बोध्यम् ॥ नोचेदुदित इत्यादिकथनवै-
यर्थ्यापत्तेः ॥ तेन म्लेच्छवद्रात्रिमारभ्य गणना
वारिता ॥ शुद्धिमयूखे तु ॥ तत्रापि त्रिभागपक्षमे-
वाद्वियंते शिष्टा इत्येतावदधिकमुक्तम् ॥ ६ ॥

अथ चतुर्थदिनादौ रजस्वलाशुद्धिविचारः ॥
मिताक्षरायां स्मृत्यन्तरे ॥ शुद्धा भर्तुश्चतुर्थेऽह्नि स्नानेन
स्त्री रजस्वला ॥ दैवे कर्मणि पित्र्ये च पंचमेऽहनि
शुद्ध्यतीति ॥ पंचमेऽहनीति रजोनिवृत्त्युपलक्षणम् ॥
रजस्युपरते साध्वी स्नानेन स्त्री रजस्वलेति मनु-
वाक्यात्साध्वीति दैवपित्र्यकर्मर्हेति व्याख्यातात् ॥
तेनानुपरतेऽपि रजसि चतुर्थेऽह्नि स्नानेन स्पर्शा-
दिषु शुद्ध्यति ॥ दैवपित्र्यकर्मविषये तु चतुर्थेऽह्नि
स्नातापि रजोरहितेव योज्येत्यर्थ इत्युक्तम् ॥ इदमेव
च युक्तम् ॥ चतुर्थेऽहनि संशुद्धा भवति व्यावहा-
रिकं इति तत्रैव वृद्धमनुना सर्वव्यवहारेषु शुद्धे-
क्तत्वात् परंपरितेषु देवादिकार्येष्वदोषात् ॥ तेनान्न-
संज्ञारहितशाकपिष्टादिस्पर्शोऽप्यदोषः साक्षात्पाकादि-

क्रियायां तु दोष इति सिध्यति ॥ एवं सति शुद्ध्यु-
त्तरं रजोऽनुपरमे पाकाद्युपकरणसंपादनदशायां
यदा परिहितवसने रजःसंसर्गो दृश्येत तदांगादि-
संशोध्य वस्त्रांतरं परिधाय तत्करणे दोषो न भवतीति
सिध्यति ॥ ७ ॥

अथ परिमितदिनोत्तरं पुनरजोदर्शने विचारः ॥
तत्राहात्रिः ॥ रजस्वला यदि स्नाता पुनरेव रजस्वला ॥
अष्टादशदिनादर्वागशुचित्वं न विद्यते ॥ एकोनविं-
शतेर्वागेकाहः स्यात्ततो द्व्यहम् ॥ विंशप्रभृत्युत्तरेषु
त्रिरात्रमशुचिर्भवेदिति ॥ अर्थस्तु ॥ रजोदर्शनमा-
भ्य पुनः सप्तदशदिनाभ्यंतरे रजोदर्शने अशुचित्वं
नास्ति ॥ अष्टादशे त्वेकाहादूनविंशे द्व्यहाद्विंशति-
प्रभृतिषु त्र्यहाच्छुद्धिरिति ॥ यत्तु चतुर्दशदिनादर्वा-
गशुचित्वं न विद्यत इति श्रुत्यंतरं तत्र तु स्नानप्र-
भृतित्वमभिप्रेतमित्यविरोधः ॥ अयं चाशुचित्वप्रति-
पेधो यस्या विंशतिदिनोत्तरमेव प्रायशो रजोदर्शनं
तद्विषयः ॥ यस्याः पुनः प्रागेवाष्टादशदिनात्प्राचुर्येण
तदर्शनं तस्यास्तु प्रागप्यष्टादशम्यस्त्रिरात्रमिति विज्ञा-
नेश्वरः ॥ एवंच यदि प्रथमदिन एव रजो यस्या

दृष्टं न द्वितीयादिषु तदाप्युक्तकश्यपवाक्ये दर्शनस्यैव
निमित्तत्वेनोक्तत्वात् वसिष्ठेन च रजस्वला त्रिरात्रं
मशुचिर्भवतीत्युक्त्याऽनंजनात्रिविधानकथनाच्चतुर्थे-
ऽह्नयेव शुद्धिर्न तु प्रागित्यपि बोध्यम् ॥ अज्ञाते तु
रजसि निर्णयसिन्धौ पराशरमाधवीये प्रजापतिः ॥
अविज्ञाते मले सा तु मलवद्भसना यदि ॥ कृतं गृहेषु
दुष्टं स्याच्छुद्धिस्तस्यास्त्रिरात्रत इत्युक्तवान् तेनै-
तन्मते मलसत्तैवाशुचित्वापादिका ॥ कर्मतत्त्वप्रका-
शिकाख्ये कृष्णभट्टीये धर्मप्रवृत्तौ च ज्ञानादशुचिरि-
ष्यत इति चतुर्थपादः पठितः ॥ तथा यमोऽपि ॥
व्यसनात्कार्यकरणान्निद्राविस्मरणादपि ॥ रजःस्राव-
मविज्ञाता सा शुचिः सर्वकर्मसु ॥ ज्ञानादूर्ध्वं यदि
स्पृष्टा शोधयेत्कर्मसाधनम् ॥ मृण्मयानि परित्यज्य
स्नेहानपि विलापयेत् ॥ तत्क्षणं दारुशृंगाश्चां
कांस्यं वा भस्मभिः शतैः ॥ गृहं विलेपयेन्मृद्धि-
र्गोमयेन च वारिणा ॥ धान्यानां चैव सर्वेषां प्रोक्ष-
णाच्छुद्धिरिष्यते ॥ ज्ञाताज्ञातेषु दोषेषु अनुक्तेष्व-
शुभेषु च ॥ पुण्याहवाचनं कुर्याद्विप्राणामनुशास-
नादिति ॥ तथा असंदिग्धे पश्चात्ते त्वार्तये शुद्धिका-

रणम् ॥ संदिग्धमात्रे स्नानं स्यादित्युवाच प्रजा-
 पतिरिति चोक्तम् ॥ तेनैतन्मते ज्ञानमेवाशुचित्वा-
 पादकम् ॥ स्मृत्यर्थसारे तु ॥ अज्ञाते रजःस्त्रावे
 चतुर्षु दिनेषु ज्ञाते तु रजःस्त्रावादिकमशुचित्वम् ॥
 जननादौ तु ज्ञानादिकमशुचित्वम् ॥ सर्वथा अज्ञातं
 चेत् शुचित्वमेव ॥ एवं सर्वं पापनिमित्तं स्वसत्ता-
 दिपापापादकमित्युक्तम् ॥ स्वसत्तादीति स्वसत्ता-
 मारभ्य तथा चायमर्थः ॥ रजःप्रभृतीनां स्वसत्ता-
 मारभ्य पापजनकत्वात्तदारंभकालमनुमाय तदारभ्य
 स्पर्शदोषोऽनुसंधेयः ॥ आरंभकालानुमानाशक्तौ तु
 शुचित्वमेवेति ॥ अत्र यद्यपि पूर्वावधि कालसं-
 देहे पंचमदिवसादौ तज्ज्ञाने च निर्णयो नोक्त-
 स्तथापि संदिग्धमात्रे स्नानं स्यादिति वाक्यात्
 संदिग्धया स्नातव्यम् ॥ तद्वस्त्रादीनां साक्षात्स्पृ-
 ष्णानां क्षालनं गोमूत्रस्वर्णजलादिभिरपवित्रः पवित्रो
 वेत्यादि मंत्रपूर्वकमन्येषामभ्युक्षणं कार्यम् ॥ यत्र
 च बहुस्त्रीके गृहे दुष्टवस्त्रादिना मलमात्रज्ञानं न
 मलिनायास्तदापि दिनगणनादिभिर्या मालिन्ये
 संदिग्धा तथा तथा कार्यम् ॥ तत्रापि संदेहे तु

सर्वाभिः पुण्याहवाचनं तादृशस्थले सर्वत्र ज्ञाता-
 ज्ञातेष्विति पूर्वोक्तवाक्यात् हस्मि रणादिपूर्वकं प्रोक्ष-
 णादिकं च सर्वत्र ॥ तदतिरेकेणान्यस्य शोधकत-
 मस्याभावात् ॥ संधितपर्पटयोस्तु त्याग एव ॥
 उदक्यास्पृष्टसंघुष्टं पर्यायान्नं च वर्जयेदिति याज्ञ-
 वल्क्यवाक्ये पक्वान्नत्यागकथनादेतयोश्चान्नसंज्ञास-
 त्वादिति तु मम प्रतिभाति ॥ ८ ॥

अथ रजस्वलाया अशुच्यंतरस्पर्शे रजस्वल्योः
 परस्परस्पर्शे च विचारः ॥ तत्रापरांके बहूनि वचनानि
 संतीति तेषामर्थ एवोच्यते ॥ उदक्यामूतिकयोः शव-
 चंडालकर्मके स्पर्शे त्रिरात्रोपवासः ॥ चंडालश्चपच-
 कर्तृकेऽपि तथा पंचगव्याशनं चाधिकं शातातपेनोक्तं
 कश्यपेन तु शुद्धयुत्तरं तथाकरणमुक्तम् ॥ तद्रात्र्य-
 नंतरं त्वजाघ्रातकरणमप्युक्तम् ॥ बृहस्पतिना तु पति-
 तश्चपाककर्तृके स्पर्शे प्रथमदिने जाते त्र्यहः द्वितीये
 द्व्यहः तृतीय एकाहः अग्रे नक्तं कार्यं परंतु शुच्य-
 नंतरमित्युक्तम् ॥ अत्राशक्तौ बृद्धशातातपेन तदा-
 रभ्य स्नानावध्युपवासः स्नानोत्तरं तु कालेन शुद्धि-
 रित्युक्तम् ॥ अत्राप्यशक्तौ तु पराशरेणाहोरात्रोपवासः

पंचगव्याशनं ततः शक्त्या स्वर्णदानं ब्राह्मणभोजनं
 चोक्तम् ॥ रजस्वल्योः परस्परस्पर्शे तु सगोत्रयोः
 स्नानमात्रम् ॥ असगोत्रयोरपि सर्ववर्णयोः स्पर्शे एक
 रात्रमुपवासः ॥ क्षत्रियास्पर्शे ब्राह्मण्यास्त्रिरात्रम् ॥
 वैश्यास्पर्शे पंचरात्रम् ॥ शूद्रास्पर्शे षड्रात्रमिति वृद्धव-
 सिष्ठेनोक्तम् ॥ रजस्वला चेन्मूत्राद्युत्सृजन्तीं स्पृशेत्तदा
 उत्सृजन्ती अहोरात्रमुपवसेत् ॥ भुञ्जानां चेत्तदा
 भुञ्जाना त्रिरात्रं जलं पिबेत् ॥ रजस्वलां चेत् श्वजं-
 बुकस्वरप्रभृतयः स्पृशेद्युः सा वा तान् स्पृशेत्तदा
 स्नात्वा सज्योतिरुपवसेत्पंचगव्यं चाश्रीयादित्यादिकं
 तत्र बहूक्तम् ॥ ९ ॥

अथ रजस्वलास्नानादिविचारः ॥ रजस्वलायाः
 स्नानदिवसे तैलादिमलिनं शिरोमलिनं वसनादिकं
 च यथावच्छेदनीयम् ॥ तदाह कृष्णभट्टीये परा-
 शरः ॥ रजस्वला त्रिरात्रांते मलं प्रक्षाल्य संगवे ॥
 दंतानां धावनं कृत्वा मृत्तिकापट्टिभिः पृथक् ॥ शौचं
 कृत्वा ततो देहं क्षाल्य गोमयवारिणा ॥ स्नायात्स-
 चैलं नाज्गारे तडागादिजलाश्रय इति ॥ अत्र मल-
 प्रक्षालनस्य गोमयेन स्नेहमालिन्यतालनस्य चोत्तया

तल्लभः ॥ अत्रिरपि स्नस्वला चतुर्थेऽहि मृत्तिका-
 ष्ठिभिः पृथक् ॥ शौचं कृत्वा यथान्यायं दंतानां धाव-
 नं तथा ॥ कृत्वा तु संगवे तीरे सचैलं स्नानमाचरेत् ॥
 भस्मगोमयमृद्धिश्च सर्वैरन्यतमेन वा ॥ स्नात्वांशुकं
 परिच्छाद्य गंधपुष्पैरलंकृता ॥ आचम्य पुष्पैरा-
 दित्यमर्चयित्वा यथोचितम् ॥ ऐंद्रं वरं प्रभो महा-
 मिदानीं दातुमर्हसि ॥ इत्युक्तत्वाथेद्रभावेन प्रार्थ-
 येत्तु स्वकं पतिम् ॥ ऋतुस्नाता तु या नारी यं
 स्नेहान्नरमीक्षते ॥ तादृशं जनयेत्पुत्रं पतिमेव
 निरीक्षयेदिति ॥ स्मृत्यर्थसारे त्वेवं संगवे स्नानमा-
 त्रमुक्तं गृहे वा तडागादौ वेति तु न विचारितम् ॥
 पष्टिमृत्तिकादिभिः शौचं ब्राह्मण्याः क्षत्रादिस्त्रीणां
 पादपादन्यूनमृत्तिकादिभिर्विधवाया द्विगुणाभिः
 शौचमित्युक्तम् ॥ अन्येषु तु प्राचीनार्वाचीननिबं-
 धेषु चतुर्थेऽहि स्नानमात्रं वदन्ति न तु तत्प्रकारं
 कालं वा देशं वा ॥ शिष्टाचारस्तु सूर्योदयोत्तरं
 चतुर्थेऽहि पूर्वोक्तप्रकारेण गृहेऽपि दृश्यते ॥ व्यास-
 स्मृतौ द्वितीयाध्याये ॥ स्नायात्सा तु त्रिरात्रांते
 सचैला उदिते सौ ॥ विलोक्य भर्तृवदनं शुद्धा

भवति धर्मत इति वाक्यात् ॥ तेन स्मृत्याचाराभ्या-
 मेषा देशकालव्यवस्थोचितैव ॥ तडागादीनामपि
 सार्वत्रिकत्वादपि वस्तुतस्तु देशकालकथनमसहाय-
 विषयम् ॥ न ह्येकाकिन्या गृहेऽतिशुद्धतया स्नातुं
 शक्यते न वा दुष्टेऽस्मिन्कलौ सलज्जया तरुण्या
 बहिस्तथा कर्तुं शक्यत इति ॥ एवं गृहे स्नाने
 रजस्वलास्पृष्टार्द्रभूमिर्गृहं च यथावच्छेद्यमेव ॥
 व्यसनात्कार्यकरणादिति पूर्वोक्तयमवाक्येषु ज्ञानोत्तरं
 कर्मसाधनशोधनस्य गृहविलेपनस्य चोक्तत्वा-
 दिति ॥ तत्स्पृष्टं जलं च त्याज्यमेव ॥ अक्षुब्धा-
 नामपां नास्ति प्रसृतानां च दूषणम् ॥ स्तोकाणा-
 मुद्धृतानां च कल्मषैर्दूषणं भवेदिति मर्यादासिधौ
 देवलवाक्यात् ॥ किं बहुना ॥ अत्राक्षुब्धतडागादि-
 नदीवाप्यः सरांसि च ॥ कश्मलाच्छुचिसंस्पर्शं
 तीर्थतः परिवर्जयेदित्यमेध्ययुक्तदेशस्थानां त्यागस्य
 तेनेवोक्तत्वाच्च चंडालाद्यशुचिस्पर्श इति पाठांतर-
 स्योक्तत्वाच्च केमुतिकादेवोद्धृतजलत्यागप्राप्तेरिति ॥
 तेन रजस्वलास्पृष्टार्द्रभूसंस्काराभावस्तत्स्पृष्टजलत्या-
 गाभावश्चानाचार एव गुर्जराणाम् ॥ तथा तृतीय-

दिवसे मलापकर्पस्नानं सारस्वतद्विजक्षत्रियादि-
 स्त्रीणां यो मध्यदेशे सोऽप्यनाचारएव ॥ एवं
 रजस्वलावदेव शंवस्पृग्भिश्च शिरोवस्त्रप्रभृति शोध्य-
 मेव ॥ यद्यपि मृत्तिकासंख्या न तत्र शास्त्रोक्ता
 तथापि स्मृत्यंतरे सकृन्मृत्तिकाभस्मस्नानस्योक्तत्वा-
 त्तथा शिष्टाचाराच्च तदप्यावश्यकम् ॥ बृहदाशौच-
 त्वाच्च ॥ अतस्तत्स्पृष्टजलादिकं च त्याज्यमेव ॥
 रजस्वलादीनामातुरत्वे तु यमः पराशरश्च ॥ आतुरे
 स्नान उत्पन्ने दशकृत्वो ह्यनातुरः ॥ स्पृष्ट्वा स्पृष्ट्वा
 तु तं स्नायात् ततः शुद्धोत्स आतुर इत्याहतुः ॥
 उशना ॥ ज्वराभिभूता या नारी रजसा च परि-
 पुता ॥ कथं तस्या भवेच्छौचं शुद्धिः स्याच्छौचक-
 र्मणि ॥ चतुर्थेऽहनि संप्राप्ते स्पृशेदन्या तु तां स्त्रियम् ॥
 सा सचैलावगाह्यापः स्नात्वा स्नात्वा पुनः स्पृशेत् ॥
 दशद्वादशकृत्वो वा आचामेच्च पुनः पुनः ॥ अंत्ये
 च वाससां त्यागस्ततः शुद्धा भवेत्तु सा ॥ दद्या-
 च्छक्त्या ततो दानं पुण्याहेन विशुध्यतीति ॥ रजो-
 दिवसेषु मध्ये ग्रहणापाते तु निर्णयसिंधौ स्नान-

मुक्तम् ॥ न सूतिकादिदोषोऽस्ति ग्रहे होमजपा-
दिषु ॥ ग्रस्ते स्नायादुदक्यापि तीर्थादुद्धृत्य वारिणेति
भार्गवार्चनदीपिकायां सूर्योदयनिबंधवचनात् ॥
स्नाने नैमित्तिके प्राप्ते नारी यदि रजस्वला ॥ पात्रां-
तरिततोयेन स्नानं कृत्वा व्रतं चरेदिति पराशरवच-
नाच्च ॥ त्रिदिनमध्य एव ग्रहणनिमित्तकं स्नानं
कृत्वा अनंजनादिरूपं रजस्वलाव्रतं निर्वाहयेदि-
त्यर्थः ॥ एवं ग्रहणनिमित्तके स्नाने प्राप्ते यदि चंद्रा-
देर्ग्रस्तस्य मुख्यमानदशायामुदयस्तदा ग्रस्यमाने
भवेत्स्नानमित्युक्तस्य निमित्तस्याभावेऽपि दृष्ट्वा
स्नायादिति वाक्यांतरोक्तात्रिमित्तात्स्नानम् ॥ यदि
च तावन्नावकाशस्तदा मुख्यस्य दानकालस्य
सत्यान्मार्जनपूर्वकं दानमेव कृत्वा मुक्तिस्नानं कार्य-
मिति प्रतिभाति ॥ बालादीनां रजस्वलादिस्पर्शे
तु शुद्धिमयूखे हरिहरभाष्ये शातातपः ॥ शिशो-
रभ्युत्पन्नं कार्यं बालस्याव्रमनं स्मृतम् ॥ रजस्व-
लादिसंस्पर्शे स्नातव्यं च कुमारकैः ॥ प्राक् चूडा-
करणाद्वालः प्रागन्नप्राशनाच्छिशुः ॥ कुमारकः स
विज्ञेयो यावन्मौजीनिबंधनमिति ॥ रजस्वलादिदृष्टान्ते

तु शातातपः ॥ जीवाभिशस्तपतितैः सृतिकोदक्यना-
स्तिकैः ॥ दृष्टं वा स्याद्यदन्नं तु तस्य निष्कृतिरु-
च्यते ॥ अभ्युक्ष्य किञ्चिदुद्धृत्य तद्धुंजीताविशंकितः ॥
भस्मना वापि संस्पृश्य संपृशेदुल्मुकेन वा ॥ सुवर्ण-
रजताभ्यां वा भोज्यं घ्रातमजेनवेति ॥ एतेन जला-
देर्नाशुद्धिरिति प्रतिभाति ॥ एवमत्यन्ताशुचिविषये
विचारितम् ॥ १० ॥

अतः परमेतद्व्यतिरिक्तस्नानादियोग्यनिमित्तवि-
चारः ॥ तत्र पराशरः ॥ दुःस्वप्ने मैथुने वांते विरिक्ते
क्षुरंकर्मणि ॥ चित्तिष्यस्मशानानां स्पर्शने स्नानमा-
चरेदिति ॥ अत्र मैथुनिनः स्नानं ऋतुकालविषयं
कालविशेषविषयं च ॥ अनृतौ तु यदा गच्छेच्छौचं
मूत्रपुरीषवदिति बृहस्पतिवचनात् ॥ अष्टम्यां दिवा
पर्वणि मैथुनम् ॥ कृत्वा सचैलं स्नात्वा तु वारुणी-
भिश्च मार्जयेदिति मिताक्षरापरार्कयोः स्मृत्यन्तराच्च ॥
मर्यादासिंधौ तु सद्यो मुक्तान्नवमने स्नानाभावः ॥
अश्वन् मुक्त्वार्द्रपाणिर्वा वांतो न स्नानमाचरेत् ॥
अन्यदा वमने स्नायात्तथा शोकाश्रुपातयोरित्याप-
स्तंबवचनादित्युक्तम् ॥ शोकाश्रुपातयोरिति शोके

तत्कृतेऽश्रुपाते चेत्यर्थः ॥ तथा विरिक्तस्य दशकृत्वो
 विरेके स्नानमिति गोविंदराजः ॥ हरीतक्यादिभ-
 क्षणेन व्याधिना वा अष्टसंख्यात ऊर्ध्वं विरेके स्नान-
 मिति मेधातिथिः ॥ मैथुने दुःस्वप्ने वमनविरेकयो-
 रिति विष्णुवाक्यान्मिलितमेवैतन्निमित्तमित्युदीच्या-
 इति मतत्रयमधिकमुक्तम् ॥ पूयस्पर्शं स्नानम् ।
 तदनधिकृताकारणस्पर्शं वेदितव्यम् ॥ पूयं चाकार-
 णादन्यः स्पृष्ट्वा स्नात्वैव शुद्ध्यतीति लिंगपुराणादिति
 च विशेष उक्तः ॥ अस्थिस्पर्शं तु मनुना विशेष
 उक्तः ॥ नारं स्पृष्ट्वास्थि सस्नेहं स्नात्वा विप्रो विशु-
 द्ध्यति ॥ आचम्यैव तु निःस्नेहं गामालभ्यार्कमीक्ष्य
 चेति ॥ सस्नेहमिति मांसमज्जादिसंदिग्धम् ॥ यत्तु
 ब्राह्मे ॥ मनुष्यास्थि तु संस्पृश्य स्निग्धं निःस्निग्धमेव
 वा ॥ स्नायाद्ग्रां संस्पृशेत्सूर्यं पश्येद्विष्णुमनुस्मेरदिति
 निःस्निग्धस्पर्शेऽपि स्नानमुक्तम् ॥ तत्कामतः स्पर्श-
 विषयमित्यविरोधः ॥ अन्यच्च ॥ यम आह ॥ अजी-
 र्णेऽभ्युदिते वांते तथाभ्यस्तमिते स्वौ ॥ दुःस्वप्नं
 दुर्जनस्पर्शं स्नानमात्रं विधीयत इति ॥ अत्र अजी-
 र्णापगमे स्नानं देवार्चादावधिकारत्वप्रतिपादनार्थ-

मिति मर्यादासिंधौ ॥ तथा सूर्योदयास्तमयव्यापिनी
 निद्रा अभ्युदिताभ्यस्तमितपदाभ्यामुच्यत इत्यपराकं
 उक्तम् ॥ कश्यपस्तु ॥ उदयास्तमययोः स्कंदित्वा-
 ऽक्षिस्पंदने कर्णाक्रोशने चित्यारोहणे पूयसंस्पर्शने
 च सचैलं स्नात्वा पुनर्मन इति जपेत् ॥ महा-
 व्याहृतिभिः सप्ताज्याहुतीर्जुहुयादिति विशेषमाह
 स्मृत्यंतरे ॥ चितिं च चितिकाष्ठं च पूयं चंडालमेव
 च ॥ स्पृष्ट्वा देवलकं चैव सवासा जलमाविशेत् ॥
 देवार्चनपरो यस्तु वित्तार्थी वत्सरत्रयम् ॥ स वै देव-
 लको नाम हव्यकव्येषु गर्हितः ॥ मिताक्षरायां ब्रह्मां-
 डपुराणे ॥ शैवान् पाशुपतान् स्पृष्ट्वा लौकायतिक-
 नास्तिकान् ॥ विकर्मस्थान् द्विजान् शूद्रान् सवासा
 जलमाविशेत् ॥ अपराकं तु बौद्धानिति पाठः ॥
 तथा तत्रैव स्मृत्यंतरम् ॥ नग्नान् पाशुपतान्बौद्धान्
 कालान्कौलान् दिशश्चरान् ॥ एतान् दृष्ट्वा रविं
 पश्येत्स्पृष्ट्वा स्नानं समाचरेत् ॥ मर्यादासिंधौ हारीतः ॥
 बौद्धान् पाशुपतान् जैनान् लौकायतिककापिलान् ॥
 विकर्मस्थान् द्विजान् शूद्रान् सवासा जलमाविशेत् ॥

कापालिकांस्तु संस्पृश्य प्राणायामोऽधिको मत इत्याह
हारीतः ॥ अत्र पाशुपता वेदवाह्या विवक्षिता इति
व्याख्यातम् ॥ अपराकै तु अंगिरसा श्वपाकच्छाया-
धिरोहणे स्नानं घृतप्राशनं चोक्तम् ॥ अन्येऽपि बहव-
स्तत्रोक्ताः प्रत्यहं नित्यकर्माकर्ता पक्षानंतरं अस्पृश्य-
तां याति ज्ञातिवाह्यकृतश्च पुल्कसम्लेच्छभिलषार-
सीकादयः श्राविका नारी श्वपाल उन्मत्तः शूद्रो-
च्छिष्टं उच्छिष्टः शूद्रः श्वविद्धराहोष्ट्रखरवृकगोमायुवा-
नरकाककुटुम्बगृध्रोल्हकाः ॥ भासवायसवानरमार्जार-
खरोष्ट्रश्वविद्धराहाणाममेध्यत्वम् ॥ सदाचारचंद्रोदये
तु मयूरो मेध्य इत्यप्युक्तम् ॥ चिताप्रदेशोद्भववृक्षः
नीली नीलीविकाराः चंडालपतितच्छाया शिवनि-
र्मल्यं भक्षवर्ज्यं पंचनखः शवः परकीयवसाविष्टार्त-
वमूत्ररेतोमज्जाशोणितानीति ॥ एतेषां स्पर्शं सचैलं
स्नानं ॥ एवं चात्र निषिद्धेतरपक्षिपक्षाणामनुक्तत्वा-
त्तेषां वायूद्वायितानां स्पर्शं न कश्चिद्दोष इति प्रति-
भाति ॥ अत्र च येषां स्नानं युक्तं तेषामस्नातानां
स्पर्शं तु स्पृष्टुराचमनमात्रम् ॥ अथात्र विशेषो मर्या-
दासिद्धौ ॥ तत्र शातातपः ॥ रजकश्चर्मरूचैव व्याध-

जालोपजीविनौ ॥ चैलनिर्णेजकश्चैव नटः शैल-
 पकस्तथा ॥ मुखेभगस्तथा श्वा च वनिता सर्व-
 वर्णगा ॥ चक्रीध्वंजी वध्यंघाती ग्राम्यकुकुटसूकरौ
 एभिर्यदंगं स्पृष्टं स्यात् शिरोवर्जं द्विजातिषु ॥
 तोयेन क्षालनं कृत्वा आचांतः शुचितामियात् ॥
 अत्र रजको वस्त्ररंजनकर्ता ॥ शैलूपो नाटकाद्य-
 भिनेता ॥ मुखेभगो मुखयोनिरिति ख्यातः ॥
 शिरोवर्जमित्यत्र शिरःपदमूर्ध्वांगोपलक्षकमिति
 केचित् ॥ आपस्तम्बस्त्वेतान्प्रक्रम्य विशेषमाह ॥
 एतैः स्पृष्टस्तु उच्छिष्ट एकरात्रं पयः पिबेत् ॥ एतै-
 रुच्छिष्टैस्त्रिरात्रं घृतं प्राश्य विशुध्यतीति बृहत्परा-
 शरः ॥ म्लेच्छालूनासनस्पर्शं क्षेत्रे वा यदि वा
 गृहे ॥ उपस्पृशन् शिरः प्रोक्ष्य संशुद्धो जायते
 नरः ॥ शंखः ॥ उच्छिष्टं मानवं स्पृष्ट्वा भोज्यं वापि
 तथाविधम् ॥ तथैव हस्तौ पादौ च प्रक्षाल्याचम्य
 शुध्यति ॥ तथाविधमिति उच्छिष्टम् ॥ तथैवेति
 आचमनविधिना ॥ तथा यदंभः शौचनिर्मुक्तं क्षितिं
 प्राप्य विनश्यति ॥ प्रक्षाल्याशुचिलिप्तं च तत्स्पृष्ट्वा

चम्य शुद्ध्यतीति ॥ शौचजलासिक्तक्षितिमशुचि-
लिप्तं च स्पृष्ट्वा प्रक्षालनादाचमनाच्च शुद्ध्यतीत्यर्थः ॥
यमः ॥ सकर्दमं तु वर्षासु प्रविश्य ग्रामसंकरम् ॥
जंघानां मृत्तिकास्तिस्रः पञ्चां च द्विगुणाः स्मृता
इति ॥ ग्रामासंकरो ग्रामावकरः अन्यान्यपि निमित्तानि
स्मृत्यन्तरादवगन्तव्यानि ॥ यथा ॥ स्नात्वा पीत्वा
क्षुते सुप्ते भुक्त्वा स्थोपसर्पणे ॥ आचांतः पुन-
राचामेद्वस्त्रं विपरिधाय चेत्यादि ॥ कृतेष्वाचमनं
कार्यं पितृकार्येषु सर्वदा ॥ अधोवायुसमुत्सर्गे
आक्रंदे क्रोधने क्षुते ॥ मार्जारमूषकस्पर्शे प्रहासे
षीवनेऽनृत इत्यादि च कृष्णभट्टीये ॥ ११ ॥

अथ स्पर्शे दोषाभावविचारः ॥ मर्यादासिंधौ
बृहस्पतिः ॥ तीर्थे विवाहे यात्रायां संग्रामे देशविप्लवे ॥
नगरग्रामदाहे च स्पृष्टास्पृष्टिर्न दुष्यति ॥ आपद्यपि
हि कष्टायां रुग्णये पीडने तथा ॥ मातापित्रोर्गुरो-
श्चैव निदेशे वर्तनात्तथेति ॥ निदेशे आज्ञायाम् ॥
तथा च गुर्वाद्याज्ञयापि दोषाभाव इत्यर्थः ॥ शाता-
तपः ॥ गोकुले कंदुशालायां तैलयंत्रेक्षुयंत्रयोः ॥
अमीमांस्यानि शौचानि स्त्रीषु राजकुलेषु चेति ॥

अत्रिस्मृतौ तु स्त्रीणां च व्याधितस्य चेति चतुर्थपादः
 पठितः ॥ पृथ्वीचंद्रोदये पराशरः ॥ विवाहोत्सवयज्ञेषु
 संग्रामे जनसंकुले ॥ पलायने वनेऽरण्ये स्पृष्टास्पृष्टिर्न
 दुष्यतीति ॥ पट्त्रिंशन्मतेऽपि ॥ देवयात्राविवाहेषु
 यज्ञेषु विततेषु च ॥ उत्सवेषु च सर्वेषु स्पृष्टास्पृष्टिर्न
 दुष्यति ॥ स्मृत्यंतरे देवालयसमीपस्थान् देवयात्रा-
 समागतान् ॥ चंडालपतितादींश्च स्पृष्टा न स्नान-
 माचरेत् ॥ अन्यथा यदि शंकेत देवताद्रोहमाचरेदि-
 त्यपि तत्रैव ॥ स्पृष्टास्पृष्टिस्वरूपं च स्मृत्यर्थसार
 उक्तम् ॥ प्राप्य कारींद्रियं स्पृष्टमस्पृष्टमितरेंद्रियम् ॥
 तयोस्तु विषयं प्राहुः स्पृष्टस्पृष्ट्यभिधानत इति ॥
 अत्र च प्राप्य कारींद्रियं त्वगिंद्रियम् ॥ इतरेंद्रियं
 नयनादिकं तद्विषये स्पृष्टास्पृष्टिस्तत्र दोषाभाव इति
 केचिदिति पृथ्वीचंद्रः ॥ तथाचोक्तस्थलेषु तत्कर्मके
 तत्कर्तृके च स्पर्शादौ न दोष इत्यर्थः ॥ १२ ॥

अथ भगवत्सेवायां देवपित्र्यकर्मसु स्नानादिना
 शुद्धस्य के वा अशुचित्वहेतवः कथं च ततः शुद्धि-
 रिति विचार्यते ॥ तत्र ये पूर्वं स्नानार्हा उक्तास्त-
 त्स्पर्शे तु स्नानमसंदिग्धमेव ॥ ये पुनराचमनार्हा-

स्तेषामपि स्पर्शो स्नानमेव ॥ सदाचारचंद्रोदये ॥
 श्वकाकोष्ठखरोल्लङ्घकमूकरग्रामपक्षिणः ॥ दीपं शूर्पं तथा
 शय्यां पादत्राणं च मार्जनीयं ॥ स्नानान्ते यः स्पृशेदे-
 तान् पुनः स्नानेन शुद्ध्यतीति ॥ बृहस्पतिनाऽन्येषां
 ग्रामपक्षिप्रभृतीनामाचमनप्रयोजनकस्पर्शानामपि
 स्पर्शो स्नानबोधनात् तत्समानकक्षाणामन्येषामपि
 स्पर्शो स्नानस्य सक्तुंहोमेऽजलिव्याकोशत्ववदौचि-
 त्यबलादेव प्राप्तेः इदं च नाभेरूर्ध्वं स्पर्शो नाभेरूर्ध्वं
 करौ मुक्त्वा यदंगं स्पृशते खग ॥ तत्र स्नानं प्रकुर्वीत
 शेषं प्रक्षालनाच्छुचीति वाक्यादिति सदाचारचंद्रो-
 दये ॥ मम त्वन्यदपि प्रतिभाति ॥ दीपादीनास्पृ-
 श्यत्वं लौकिकानामेव ॥ अजारजः खररजस्तथा
 संमार्जनीरजः ॥ दीपमंचकयोश्छाया हंति पुण्यं
 पुराकृतमिति स्मृत्यंतरे ॥ शूर्पवातनखाग्रांबुस्नानव-
 स्त्रांगमार्जनः ॥ मार्जनीरेणुः केशांबु हंति पुण्यं
 पुराकृतमित्यत्रिस्मृतौ च तादृशमेव पुण्यहंतृत्वोक्तेः ॥
 न ह्यु वैदिकोपयुक्तानामपि स्पर्शो ॥ अत एव देय-
 त्वेन दानार्थमुपस्थापितानामपि स्पर्शो स्नानाभावो

युज्यते अन्यथा तस्य दुष्टत्वापत्तेः श्राद्धादौ दीप-
दानस्य कार्तिकादिषु भगवद्दीपप्रबोधनस्य शूर्पा-
पित्तसौभाग्यद्रव्यस्पर्शस्य शय्यायां विष्णुमूर्तिस्थाप-
नस्य गुरुपादुकादिस्पर्शस्य भगवन्मंदिरमार्जनादेश्च
स्नानोत्तरमकर्तव्यत्वापत्तेश्च तेषां पुण्यजनकत्वाप-
त्तेश्च ॥ अत्र वचनानि दानखंडे सदाचारचंद्रोदय-
विष्णुभक्तिचंद्रोदयहरिवल्लभसुधोदयप्रभृतिषु च द्रष्ट-
व्यानि ॥ गुरुपादुकादीनां पूज्यत्वं च त्वत्पादुके-
ह्यविरतं परि ये चरंतीति श्रीभागवते भगवत्पादुका-
परिचरणानुवादात् ॥ भगवता कृष्णावतार उद्धवाय
रामावतारे भरताय च स्वपादुकादानाच्च सिद्धे तत्प-
रिचरणे ॥ यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा
गुरौ ॥ तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशंते महात्मन
इति श्वेताश्वतरश्रुत्या देवबद्धभक्तेरपि कर्तव्यत्वासि-
द्धम् ॥ अतस्तदुपानह ऊर्ध्वांगस्पर्शोऽप्यदोषः ॥
तथा नृसिंहपुराणे दूतान् प्रति यमवाक्ये ॥ संमा-
र्जनं च यो दूता गोमयेनोपलेपनम् ॥ करोति भवने
विष्णोस्तस्य त्याज्यं कुलत्रयमिति संमार्जनफलकय-

नाद्भगवन्मंदिरसंमार्जनरजसोऽपि पुण्यत्वे कुतस्त-
 त्संमार्जनीस्पर्शो दोषः ॥ न चोपलेपनमेव संमार्ज-
 नमिति शङ्क्यम् ॥ श्रीभागवते संमार्जनोपलेपाभ्या-
 मिति भगवद्वाक्यस्य द्विवचनविरोधापत्तेः ॥ अतो
 लौकिकानामेव तेषां स्पर्शो स्नानं न तु शास्त्रीया-
 णामिति निश्चयः ॥ किंच ॥ स्नानोत्तरं नामेरध
 उपानत्स्पर्शो यत्र दोषाभावस्तत्र तीर्थादौ स्नात्वा
 उपानत्परिधानेन गृहागमने पादमात्रस्पर्शो दोषा-
 भावोऽर्थादेव सिद्धः ॥ दूरादागमने मध्येमार्गममे-
 ध्योच्छिष्टादीनां पतितानां संसर्गस्याशक्यपरिहारत्वे-
 नांततो गत्वा पादौ शुची ब्राह्मणस्यैति वाक्यं शर-
 णीकरणीयम् ॥ गृह आगत्य पादशौचं च कार्य-
 मेव ॥ तथासत्यध्वगतानेकदुःस्पर्शपिक्षया एकस्यो-
 पानत्स्पर्शस्याल्पत्वादपि तथा ॥ केचित्तु ॥ पादुके
 खंजतो मध्ये उत्तमांगे ह्युपानहाविति वचनमप्याहुः ॥
 तद्यदि समूलं तदा उत्तमांगपदस्योपानदुपरिभाग-
 बोधकत्वं ज्ञेयम् ॥ स्नानोत्तरं गृहाद्यागमन उपान-
 हावपि मूत्राद्युत्सर्गे अपरिहिते एवं सांप्रदायिकशि-
 ष्टाचाराद्वार्ये ॥ मूत्रं पुरीषं नो कुर्यात्सोपानत्कः कदा-

चनेति सदाचारचंद्रोदये स्मृत्यंतरे निषेधादिदानीं
च सर्वदेशेषु तदानीं तत्परिधानदर्शनेन तदशुचि-
त्वस्य स्फुटत्वादिति ॥ शिष्टास्तूपानतस्पर्शमपि गुल्फा-
दथ एवादुष्टमंगीकुर्वन्ति ॥ कलौ शिष्टाचारस्य स्मृत्य-
पेक्षयाप्यधिकत्वात्तथैवोचितं न तु तदुपर्यपीति ॥
अन्यच्च मर्यादासिंधौ देवलः ॥ ततः शरीरस्रोतोभ्यो
मलनिःस्पंदनिःस्रवात् ॥ अन्नादीनां प्रवेशाच्च स्याद-
शुद्धिर्विशेषतः ॥ पतिताशुच्यमेध्यानां स्पर्शनाच्चा-
शुचिर्भवेत् ॥ सुप्तादस्त्रविपर्यासात्कृतादध्वपरिश्रमात्
उक्त्वा च वचनं सूक्तमनृतं क्रूरमेव च ॥ द्रप्साविद्धां
तनुं लक्ष्य दृष्ट्वाचम्य शुचिर्भवेत् ॥ प्रलेपस्नेहगंधा-
नामशुद्धौ व्यपकर्षणात् ॥ शौचलक्षणमित्याहुर्मृदपो-
गोमयादिभिः ॥ लेपे स्नेहे च गंधे च व्यपकृष्टे
सुदूरतः ॥ पश्चादाचमनं चापि शौचार्थं वक्ष्यते
विधिरिति ॥ अत्र विवक्षितं शरीरच्छिद्रनिर्गतं मलं
द्वादशधा मनुविष्णुभ्यामुक्तम् ॥ वसा शुक्रमसृद्ध-
मज्जा मूत्रं विट् कर्णविण्मखाः ॥ श्लेष्माशुद्रूपिका-
स्वेदा द्वादशेते नृणां मला इति ॥ वसा हन्मेदः ॥
शुकपदं रजसोऽप्युपलक्षकम् ॥ असुकपदं पृथक्सा-

युमांसादेः ॥ कर्णविट् कर्णमलम् ॥ तदास्यमलस्य
 धीवनादेरप्युपलक्षणम् ॥ नखपदं केशलोमादेः ॥
 स्वेदपदं गात्रमलानाम् ॥ एतेषां निष्पदं ईषन्निः-
 सरणम् ॥ निःस्रवो भूयो निःसरणम् ॥ अन्नादीना-
 मित्यादिपदं जलदुग्धौषधादीनामपि संग्राहकम् ॥
 तथा चैतेभ्योऽशुचिर्भवतीति कर्मकाले विशेषतो
 भवतीत्यर्थः ॥ अत्र निःस्पंदस्यैवाऽशुच्यापादकत्वे
 निःस्रवस्यार्थादिवाशुद्धिहेतुत्वप्राप्तेस्तदुक्तिवैयर्थ्या-
 पत्तिः स्यादिति तद्वारणाय पूर्वोक्तमलेषु पूर्वपद-
 कस्य निष्पंदेऽपि विशेषतोऽशुद्धिरुत्तरपदस्य तु
 निःस्रव एव विशेषतोऽशुद्धिरिति व्याख्येयम् ॥
 एवं च यद्वौधायनेन पूर्ववन्मलानभिधायोक्तम् ॥
 आददीत मृदो यश्च पदसु पूर्वेषु शुद्ध्ये ॥ उत्तरेषु
 च पदस्वद्धिः केवलाभिर्विशुद्ध्यतीति ॥ तदपि
 संगतं भवतीति ॥ इयं च शुद्धिस्तदंगस्य ॥ सापि
 स्वकीयमलस्पर्शे ॥ परकीयतत्स्पर्शे स्नानस्य पूर्व-
 मुक्तत्वादिति ॥ तेन कर्मकाले पूर्वपदनिष्पंदेऽपि
 स्नानम् ॥ उत्तरपदकस्य तु निःस्रव इति सिध्यति ॥

मनुना तु द्वादशानामपि निर्गमे मृद्वार्थुपादानमु-
 क्तम् ॥ तद्वैवपित्र्यकर्मकाले तद्योग्यत्वार्थमिति
 गोविंदराज इति कुल्लूकभट्टीये ॥ मर्यादासिंधौ तु
 उत्तरपट्टकस्य जलमात्रेण गंधलेपक्षयाभाव इत्यु-
 क्तम् ॥ उभयमपि कालभेदेन युक्तमेव ॥ पतिता-
 शुच्यमेध्यानामित्यत्र पतितानि यान्यशुच्यमेध्या-
 नीत्यर्थः ॥ अत्राशुचिपदेनौपाधिकाशौचद्रव्यमु-
 च्छिष्टादिकम् ॥ अमेध्यं च स्वभावादशुचीति भेदो
 बोध्यः ॥ तत्रामेध्यं तु देवलेन गणितम् मानु-
 पास्थि शवं विष्टा रेतो मूत्रार्तवे वसा ॥ मेदोऽसृक्
 दूषिका श्लेष्मा मज्जा चामेध्यमुच्यत इति ॥ एतेषां
 स्पर्शे अशुद्धिः स्फुटैव ॥ अत्रान्यत्र च मलेषु स्तन्य-
 स्यागणनात्तस्य निःस्पंदादिना नाशुद्धिः ॥ न च
 स्त्रियः क्षीरं द्विजः पीत्वेति स्मृत्यंतरे पुनः संस्कारादि-
 स्मरणात्सर्वदा अशुचित्वं शंक्यम् ॥ तस्य पान एव
 तथात्वात् ॥ अन्यथा ॥ हस्ते दत्तानि चान्नानि प्रत्यक्षं
 लवणं तथा ॥ मृत्तिकाभक्षणं चैव गोमांसाशनव-
 त्स्मृतमिति वाक्योक्तानामपि स्पर्शे तंथात्वापत्तेरिति

सुप्ते त्वशुद्धिर्दक्षेणोक्ता ॥ अत्यंतमलिनः कायो
नवच्छिद्रसमन्वितः ॥ स्रवत्येव दिवारात्रौ प्रातः
स्नानं विशोधनम् ॥ क्लिद्यन्ति हि प्रसुप्तस्य इंद्रियाणि
क्षरन्ति च ॥ अंगानि समतां गच्छन्त्युत्तमान्यधमैः
सहेति ॥ अत्र प्रसुप्तस्येति कथनादासीनप्रचलायिते ॥
लालास्वेदाद्यभावेन तथा न दोष इत्याचमनमात्रम् ॥
लालादिस्रावे त्वासीनप्रचलायितेऽपि स्नानमेव ॥
यद्यपि दक्षेण प्रातःस्नानं प्रक्रम्य सुप्तदोष उक्तस्तथापि
दूषकताबीजस्य स्वापांतरेऽपि तुल्यत्वात्प्रस्वापमात्रे
ज्ञेयः ॥ वस्त्रविपर्यासे कृतादौ वाचमनमात्रं अल्पदोष-
त्वात् ॥ अतएव सदाचारचंद्रोदये पराशरः ॥ कृते निष्ठी-
वने सुप्ते परिधानेऽश्रुपातने ॥ कर्मस्थ एषु नाचा-
मेदक्षिणं श्रवणं स्पृशेदित्याहुः ॥ सुप्त इति ॥ आसी-
नप्रचलायिते बोध्यम् ॥ युक्तेरुक्तत्वात् ॥ इदं च
श्रोत्राचमनमशक्तौ बोध्यम् ॥ सदाचारचंद्रोदये ॥
कुर्यादाचमनं स्पर्शं गोपृष्ठस्यार्कदर्शनम् ॥ कुर्वीता-
लंभनं वापि दक्षिणश्रवणस्य च ॥ अविद्यमाने पूर्व-
स्मिन्नुत्तरप्राप्तिरिष्यत इति मार्कण्डेयपुराणात् ॥ श्रोत्रा-

चमनप्राशस्त्यं याज्ञवल्क्य आह ॥ गंगा च दक्षिणे
कर्णे नासिकायां हुताशनः ॥ उभयोः स्पर्शने चैव
तत्क्षणादेव शुद्ध्यतीति ॥ मुखजाः स्वल्पतमा विंद-
वस्तु वस्त्रादौ पतिताः शुद्धा एव न तु देहे ॥ तदाह
गौतमः ॥ न मुख्या विप्रुष उच्छिष्टं कुर्वति न चेदंगे
निपतंतीति ॥ उक्ता च वचनं शुक्तमित्यत्र
शुक्तपदेन परुषमश्लीलं चोच्यते ॥ शुक्ताम्ले परु-
षेऽपूत इति विश्वकोशात् ॥ द्रप्साविद्धामिति ॥
घनीभूतश्लेष्मादिलिप्तां शौचार्यं वक्ष्यते विधिरिति ॥
सर्वशरीरशुद्ध्यर्थं आचमनस्य प्रकारो वक्ष्यत इत्यर्थः
तथा ॥ स्नात्वा पीत्वा क्षुते सुप्ते भुत्तवा रथ्योपस-
र्पणे ॥ आचांतः पुनराचामेद्वस्त्रं विपरिधाय चेत्यादि
शेषं स्फुटम् ॥ अन्यच्च छद्मोपपरिशिष्टे ॥ पित्र्यमं-
त्रानुद्रवणे आत्मात्मने अवेश्मणे ॥ अधोवायुममु-
त्सर्गे प्रहासेऽनृतभाषणे ॥ मार्जारमूषकस्पर्शे आकुष्ठे
कोधसंभवे ॥ निमित्तेषु च सर्वेषु कर्मकुर्यस्त्वपः
स्पृशेदिति ॥ अनुद्रवणमुच्चारणम् ॥ आत्मात्मनो
हृदयस्पर्शः ॥ तस्यैवावेश्मणं च शेषं स्फुटम् ॥ भग-
वत्सेवायां त्वधोवायुसमुत्सर्गे स्नानमेव ॥ आगमे

च अश्लीलभाषणं चैव अधोवायुविमोक्षणमिति ॥
 वाराहपुराणे च ॥ स्पृशन्मार्गगतो पूतिवातकं च
 प्रमुंचति ॥ वायुं पुरीषसंयुक्तं स पिवेतु न संशयः ॥
 मक्षिका पंच वर्षाणि सप्त वर्षाणि मूषकः ॥ श्वा
 चैव त्रीणि वर्षाणि नव वर्षाणि कच्छप इत्यपरा-
 धेषु गणनात्तत्फलस्य कथनात् अजीर्णे स्नानस्यो-
 क्तत्वेनाऽधोवायुसमुत्सर्गस्य चाचीर्णत एव प्रायो
 भवनाच्च स्नानस्यैव भगवत्सेवायामौचित्यादिति ॥
 मार्जारस्पर्शं तु यत् स्नानं तन्मार्जारकर्मकस्पर्श-
 विषयम् ॥ भासवायसमार्जारखरोष्ट्रांश्च श्वमूकरान् ॥
 अमेघ्यानि च संस्पृश्य सवासा जलमाविशेदित्यं-
 गिरसो वाक्ये संस्पर्शकर्मताया एवोक्तत्वात् ॥
 अन्यथा मार्जारकर्तृकस्पर्शस्यापि दूषकत्वांगीकारे
 मार्जारश्चैव दर्वी च मारुतश्च सदा शुचिरिति वाक्य-
 विरोधापत्तेः ॥ यद्वा ॥ भांडादिस्पर्शं शुद्धिः ॥
 शरीरस्पर्शं स्नानमिति ॥ दाक्षिणात्यनिबंधेषु तु
 भोजने पूजादिकर्मणि ॥ पुच्छे विडालस्पर्शं
 स्नानम् ॥ अन्यदा तु शुचित्वम् ॥ पुच्छे विडा-
 लकं स्पृष्ट्वा स्नात्वा विप्रो विशुध्यति ॥ भोजने

कर्मकाले च विधिरेष सनातन इति ॥ रत्नावलीनि-
 बंधोदाहृतस्मृतिवचनादित्युक्तम् ॥ एवं चास्नाता-
 दीनां वस्त्राद्यंतरितस्पर्शोऽपि वस्त्राद्यंतरितस्पर्शे इति
 पूर्वोक्तप्रचेतोवाक्यात् स्नानमेव ॥ काष्ठाद्यंतरित-
 स्पर्शे त्वाचमनं समाचारात् ॥ तथैवाविकपट्टदुकूल-
 लाद्यंतरितस्पर्शोऽपि ॥ १३ ॥

अथ वस्त्रादिविषये शुद्धिविचारः ॥ तत्राऽहृतस्य
 वस्त्रस्य प्रोक्षणाच्छुद्धिः ॥ अहतानां प्रोक्षणमित्येके
 अहतं यंत्रनिर्मुक्तमित्यपरार्के वायुपुराणात् ॥ इदं च
 मंगल एव शस्तमिति पृथ्वीचंद्रोदये ॥ अहतं यंत्रनि-
 र्मुक्तं वासः प्रोक्तं स्वयंभुवा ॥ शस्तं तन्मांगलिक्येषु
 तावत्कालं न म्रव्यदेति भृगुसत्यतपसोर्वाक्यादुक्तम् ॥
 अतो यदहतं वासः तत्सर्वकर्मसु शुद्धं ॥ तल्लक्षणं तु
 पृथ्वीचंद्रोदये पुलस्त्यशातातपौ सदाचारचंद्रोदये
 कात्यायनश्चाह ॥ ईपद्धौतं नवं श्वेतं सदशं यन्न
 धारितम् ॥ अहतं तद्विजानीयात्पावनं सर्वकर्म-
 स्विति ईपद्धौतमिति वीरकं रजकेन निर्णितं ईप-
 द्धौतं केवलजलमात्रप्रक्षालितमिति पृथ्वीचंद्रः ॥
 तथा सदाचारचंद्रोदये ॥ अष्टहस्तं नवं श्वेतं सदशं

यन्न धारितम् ॥ अहतं तद्विजानीयात्सर्वकर्मसु पाव-
नमिति च ॥ अत्रैवं मम प्रतिभाति ॥ आचारतिलके
शुक्रशोणितसंछर्दिश्लेष्ममूत्रपुरीषकम् ॥ स्निग्धदुर्ग-
धिजीर्णानि नव दोषाश्च वाससीति कथनादेतद्वो-
पराहित्यमेव नवत्वम् ॥ अन्यथा यन्न धारितमि-
त्यस्य वैयर्थ्यापत्तेः ॥ श्वेतमित्यनिपिद्धवर्णांतरस्याप्यु-
पलक्षकम् ॥ सवस्त्रोपस्कुर्युक्ता शय्या रक्तांशुकानि
च ॥ पुष्पाणि चैव शुद्ध्यन्ति प्रोक्षितानि न संशय
इति मर्यादासिंधौ बृहत्पराशरवाक्यात् ॥ द्वितीयवाक्ये
अष्टहस्तमित्यहतं वासः परिधत्त इति श्रुत्यादिष्व-
हतस्य परिधानत्वबोधनात्तदेहत्वबोधकं न तु लक्ष-
णस्यापि घटकम् ॥ तथासत्पधारितमीषद्धौतं
अधारितं नवं आधारितं श्वेतमधारितं सदशमिति
चतुर्विधमहतं भवति ॥ ततश्च तत्तत्कर्मणि तस्य
तस्य पवित्रत्वं सुखेनैव संभवति ॥ यथा ईषद्धौतस्य
तस्य यज्ञादिकर्मणि नवस्य प्रावरणादौ उज्ज्वलस्य
चित्रकौसुभादेः सुवासिनीराधादामोदरार्थकदाना-
दिषु सदशस्य गुर्जराणां परिणयकाले कन्यापरिधा-

नादिषु ॥ नवमप्यक्षालितं तु न भगवदुपयोगि ॥
 वाराहपुराणे ॥ नीलीरंजितवस्त्रं यो मर्त्यो मह्यं निवेद-
 येत् ॥ नवमक्षालितं चैव रौखे नरके वसेदिति निद-
 नात् ॥ ततश्च नीलीरंजिताक्षालितव्यतिरिक्तानां
 सर्ववर्णानां नवीनानां वस्त्राणां तथा मनुष्यानुपमु-
 क्तानां धौतानां चित्राणां रक्तानां च निर्मलानां
 वस्त्राणां प्रोक्षणादेव शुद्ध्या भगवत्कर्मणि तेषां स्पर्शो
 न दोषावहः ॥ किंच मर्यादासिधौ मेध्यस्य चतु-
 र्विध्यं देवलेनोक्तं व्याख्यातं च ॥ शुचि पूतं स्वयं
 शुद्धं पवित्रं चेति केवलम् ॥ मेध्यं चतुर्विधं लोके
 प्रजानां मनुस्मृती ॥ नवं वा निर्मलं वापि शुचीति
 द्रव्यमुच्यते ॥ शुद्धं पवित्रं पूतं च शुद्धमित्यभि-
 धीयते ॥ स्वयमेव हि यद्रव्यं केवलं मेध्यतां गतम् ॥
 स्थावरं जंगमं वापि स्वयं शुद्धमिति स्मृतम् ॥
 अन्यद्रव्यैरदूष्यं यत्स्वयमन्यांश्च शोधयेत् ॥ हव्यक-
 व्येषु यत्पूज्यं तत्पवित्रमिति स्मृतमिति ॥ अत्र
 प्रथमश्लोके केवलमित्यस्य अमेध्यलेपहीनमित्यर्थः ॥
 द्वितीयश्लोके शुचिसंज्ञं लक्षयति ॥ नवमित्यादि ॥
 तत्र नवमित्यचिरजातम् ॥ तदप्युपभोगात्प्रागेव-

वर्जितमिति वक्ष्यमाणत्वात् ॥ निर्मलमित्यनं वमपि
यन्मलशून्यम् ॥ अग्रिमार्धे तस्यैव संज्ञांतरमाह ॥
तत्राद्यः शुद्धशब्दः स्वयं शुद्धपरः द्वितीयस्तु शुचि-
पर्यायः एवं च शुचि द्रव्यमेव पुनः पूतादिसंज्ञायोगि ॥
नवत्वनिर्मलत्वसद्भावात् ॥ संज्ञाभेदस्तु वक्ष्यमाणतत्त-
दुपाधियोगार्थम् ॥ शुचीन्युदाहरति अथ सर्वाणि धा-
न्यानि द्रव्याण्याभरणानि च ॥ अवज्यावज्यज्ञातानि
शुचीन्येतानि केवलमिति ॥ अत्रात्यंतमवज्यं अव-
ज्यावज्यं तद्यथा स्यात्तथा ज्ञातानि अवज्यावज्यज्ञान-
केवलमित्यमेधलेपवज्यं पूतसंज्ञं लक्षयति वर्जिते निर्म-
ले द्रव्ये शुचिसंज्ञा प्रवर्तते ॥ तस्मिन्नेव हि कर्मण्ये
पूतसंज्ञा पुनर्भवेदिति ॥ वर्जिते उपभोगशून्ये
नवे निर्मले वा द्रव्ये कर्मार्थं कृतप्रोक्षणादिसंस्कारे
भवतीत्यर्थः ॥ पूतसंज्ञोपाधिं दर्शयति ॥ तद्यच्छुद्धं
न कर्मण्यं शुचीत्याहुर्द्विजातयः ॥ निर्मलं संस्कृतं
द्रव्यं क्रियार्थं पूतमुच्यत इति ॥ एतेन शुचेरेव
द्रव्यस्य कत्वर्थसंस्कारयोगः ॥ पूतसंज्ञोपाधिरित्यर्थः ॥
स्वयं शुद्धं लक्षयति ॥ स्वयमेव हीत्यादि ॥ यद्द्रव्यं

गृहादिकममेध्यलेपहीनं अशुचिस्पर्शमात्रदूषितं सत्
 स्वयमेव पुरुषव्यापारं विनैव वायुरग्निमात्रेणैव
 शुद्धतां याति तत्स्वयं शुद्धमित्युच्यत इत्यर्थः ॥
 तदेवोदाहरति ॥ वसतिश्चमसो यानं वाहनं साध-
 नानि च ॥ धुरो नौरासनं चेति स्वयं शुद्धमिति
 स्मृतमिति ॥ वसतिर्गृहम् ॥ चमसो होतृचमसादिः ॥
 यानं रथादिः ॥ वाहनं हयादिः ॥ साधनं खट्वादिः ॥
 शेषं स्फुटम् ॥ तथा ॥ पशवश्च स्वयं शुद्धा योषित-
 श्वानृतौ तथा ॥ ब्रह्महत्यादि नारीणां ऋतुकाले
 हि संस्पृशेत् ॥ आकराश्च स्वयं शुद्धा द्रव्याणामिति
 निश्चयः ॥ क्रीतं च व्यवहारिभ्यां पण्यं शुद्धमिति
 स्मृतम् ॥ अदृष्टं वाक्प्रशस्तं च स्वयं शुद्धं च केव-
 लम् ॥ त्रीण्येतानि विशुद्धानि भगवान् मनुरब्रवी-
 दिति ॥ एतानीत्यदृष्टादीनि ॥ विशुद्धानीति शुद्ध्यं-
 तरानपेक्षाणि ॥ पवित्रं लक्षयति ॥ अन्यद्रव्यैरि-
 त्यादि ॥ अनेन शुचिन एवान्यादूष्यत्वमन्यशोध-
 कत्वं वा पवित्रसंज्ञोपाधिरित्युक्तम् ॥ तदेवोदाह-
 रति ॥ अजाश्वं मुखतो मेध्यं गावो मेध्यास्तु
 पृष्ठतः ॥ पुष्पितास्तरवो मेध्या ब्राह्मणाश्चैव सर्वदा ॥

भस्म क्षौद्रं सुवर्णं च सदर्भाः कुतपास्तिलाः ॥ अपा-
मार्गशिरीषार्काः पद्ममामलका मणिः ॥ माल्यानि
सर्पपा दूर्वाः सदा भद्राः प्रियंगवः ॥ अक्षताः सिक-
तालोहा हस्तिहा चंदनं यवाः ॥ पलाशखदिराश्वत्थ-
तुलसीधातकीवटाः ॥ एतान्याहुः पवित्राणि ब्रह्मज्ञा
हव्यकव्ययोः ॥ पौष्टिकानि मलानि शोधनानि
च देहिनाम् ॥ तेष्वपो गोशकृन्मृच्च पवित्राणि विशे-
पतः ॥ सर्वाशुचिविशुद्धयर्थं सर्वेषां सर्वतः सदेति ॥
अतो नवत्वनिर्मलत्वाभ्यां शुचेर्वस्त्रादिपदार्थस्य
शंखोदकप्रोक्षणादिना संस्कारेण पूतत्वादपि तथेति
न तत्र स्पर्शदोषः ॥ यत्तु कर्मठा ऊषादिना चैलनि-
र्णजकधौतानां पुनः प्रक्षालनेऽपि शोधकद्रव्यदोषा-
हुष्टत्वं मन्यन्ते ॥ तत्तु तैत्तिरीयश्रुतौ सहग्यावत्काम-
नया विहितस्य दाक्षायणयज्ञस्य कर्तारं प्रत्येव नत्व-
न्यान् प्रति ॥ श्रुतौ ॥ तस्यैतद्रतं नानृतं वदेन्नमा-
समश्नीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पत्नूलनेन वासः
पत्नूलयेयुरेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वतीति तं प्रत्येव
विधानात् ॥ अतस्तत्सहपठिते व्रतांतरसाहित्य एव

युक्तमिति ॥ किंच ॥ एकादशस्कंधे ॥ द्रव्यस्य शुद्ध-
 शुद्धी च द्रव्येण वचनेन च ॥ संस्कारेणाथ कालेन
 महत्वाल्पतयाथ वा ॥ शक्त्याशक्त्याथवा बुद्ध्या
 समृद्ध्या च यदात्मने ॥ अर्धं कुर्वति हि यथा देशा-
 वस्थानुसारत इति भगवद्वाक्यात् ॥ श्रीधरीये च ॥
 देशकालं तथात्मानं द्रव्यं द्रव्यप्रयोजनम् ॥ उपप-
 त्तिमवस्थां च ज्ञात्वा शुद्धिं प्रकल्पयेदिति बौधाय-
 नीयवाक्याच्च ॥ स्वशक्तिसमृद्ध्यादिकं द्रव्यस्वरूपं
 द्रव्यप्रयोजनादिकं चालोच्य द्रव्याशौचस्य कल्पनी-
 यत्वादनुशासनादपि तदालोच्य तादृशस्पर्शं दोषा-
 भावः ॥ तेन वितानप्रतिसीरादिना नवीनकरणाश-
 क्त्यापि तथेति बोध्यम् ॥ भगवद्वाक्यार्थस्तु ॥
 द्रव्यस्य पात्रवस्त्रादेः शुद्धयशुद्धी ॥ द्रव्येण तोया-
 दिना शुद्धिः ॥ मूत्रादिना त्वशुद्धिः ॥ वचनेन
 शुद्धमशुद्धं वेति संदेहे इदं शुद्धमस्तीत्यादिरूपेण
 ब्राह्मणवचनेन शुद्धिः ॥ नेत्यादिरूपेणाशुद्धिः
 संस्कारेण प्रोक्षणादिना पुष्पादिशुद्धिः ॥ अवघ्राणा-
 दिना त्वशुद्धिः ॥ अथ कालेन ॥ दशाहानिना

नवोदकादेः शुद्धिः ॥ विपरीतेनाशुद्धिः ॥ तदुक्तम् ॥
 काले मेघोदकं ग्राह्यं वर्ज्यं तु ग्रहमेव हि ॥
 अकाले दशरात्रं स्यात्ततः शुद्धिर्विधीयत इति ॥
 तथा ॥ अन्नादेस्पर्युषितस्य शुद्धिर्विपरीतस्याशुद्धिः ॥
 महत्त्वाल्पतया तथा ॥ अंत्यजाद्युपहतानां तडा-
 गाद्युदकानां महत्त्वाल्पत्वाभ्यां शुद्ध्यशुद्धौ ॥
 शक्त्याऽशक्त्या सूर्योपरागादौ मृतकादौ चान्नादेः
 शक्तान् प्रत्यशुद्धिरशक्तान्प्रति तु शुद्धिः ॥ बुद्ध्या
 पुत्रजन्मादेर्दशाहाद्बहिर्ज्ञानेन शुद्धिः ॥ समृद्ध्या
 जीर्णमलवदस्त्रादेः समृद्धान्प्रत्यशुद्धिः ॥ दरिद्रं
 प्रति शुद्धिः ॥ तत्रापि विशेषमाह ॥ यदात्मन
 इत्यादि ॥ एते द्रव्यवचनादयो द्रव्याशुद्धिद्वारा
 आत्मने यदघं कुर्वन्ति ॥ तद्देशावस्थानुसारत एव
 यथावत्कुर्वन्ति ॥ नतु सर्वतः ॥ तथाहि ॥ निर्भय-
 देश एव स्वानादिना शुद्धिं कुर्वन्ति ॥ नतु चोरा-
 द्याकुले ॥ तथा ॥ रोगादिरहितयुवाद्यवस्थायामे-
 वायं कुर्वन्ति ॥ नतु बाल्यादिषु रोगाद्यवस्थायां
 चेति ॥ बौधायनवाक्यं स्फुटार्थम् ॥ तथा सति
 यन्नाम्हेऽयुक्तम् ॥ प्रत्यहं बालयेद्भक्षं देवे पित्र्ये

च कर्मणीति ॥ यच्च लङ्गे ॥ देवकार्योपयोग्यानां
 प्रत्यहं शौचमिष्यत इति ॥ तदपि वर्षादिव्यति-
 रक्तिकाल एवेति बोध्यम् ॥ वर्षादौ तु दिनांतरे
 क्षालितानां कर्माहत्वाय प्रोक्षणमेव शुद्ध्युपायः ॥
 स एव च भगवते महाराजोपचारेण पूजाकरणेऽपि
 बोध्यः ॥ कालकृतदोषस्य तेनापि परिहारादिति ॥
 तथा ॥ अस्नातेन काष्ठादिभिर्घोतवस्त्रस्यानयनेऽपि
 न दोषः ॥ उपाकर्तव्यपशोः स्पर्शस्थले तदन्वारं-
 भणे यजमानमृत्युरनन्वारंभणे स्वर्गलोकाद्भानिरिति
 दोषौ प्रदर्श्य 'वपाश्रपणीभ्यामन्वारभते तन्नैवान्वा-
 रब्धं नैवानन्वारब्धमिति'भयदोषोपशमार्थं श्रावि-
 तस्य स्पर्शन्यायस्यात्रापि स्पर्शदोषाभावायांगीकारे
 बाधकाभावात् केचित्तु ॥ आविकं पट्टकूलं च कृष्णा-
 जिनमथापि वा ॥ एभिः प्रवेष्टितं वस्त्रं प्रोक्षणा-
 देव शुद्ध्यतीति वचनमपि पठन्ति ॥ न च वस्त्रार्थ-
 तरितस्पर्श इति प्रचेतोवचनविरोधः ॥ तस्यास्पृश्य-
 स्पर्शविषयत्वेन विषयभेदात् ॥ किंचापरार्के स्मृत्यं-
 तरेण मर्यादासिद्धौ देवलेनामेध्यस्य चातुर्विध्यमु-

कम् ॥ दूषितं वर्जितं दुष्टं कश्मलं चैव लिङ्गि-
नाम् ॥ चतुर्विधममेध्यं च सर्वं व्याख्यास्यते
पुनः ॥ शुच्यप्यशुचि संस्पृष्टं द्रव्यं दूषितमुच्यते ॥
अभक्ष्यभोज्यं पेयानि वर्जितानि प्रचक्षते ॥ व्यंगः
पतितचांडालौ ग्राम्यकुक्कुटसूकरौ ॥ आ च नित्यं
विवर्ज्याः स्युः पडेते कर्मतः समाः ॥ सत्रणः सूतकी
मूती मत्तोन्मत्तरजस्वलाः ॥ मृतबंधुरशुद्धश्च वर्ज्या
एते स्वकालतः ॥ स्वेदाश्रुविंदवः फेनो निरस्तं
नललोम च ॥ आर्द्रं चर्मासृगित्येतद्दुष्टमाहुर्मनी-
षिणः ॥ मानुषास्थि वसा विष्ठा रेतोमूत्रार्तवानि
च ॥ कुणपं पूयमित्येतत्कश्मलं समुदाहृतमिति ॥
दूषितैः प्रोक्षणेनापि शुद्धिरुक्ता विधानतः ॥ दृष्टेर्मा-
र्जनसंस्कारैः कश्मलैः सर्वथा त्यजेदिति च ॥ अत्र
लिङ्गिनामिति दंडादिलिङ्गधारिणाम् ॥ अभक्ष्येत्यत्र
नम्निष्वपि संबंधः ॥ व्यंगो जन्मत एवांगहीनः ॥
त्यक्त इति पाठे ज्ञातिवाह्यः ॥ नित्यं विवर्ज्या इति ॥
सर्वदेवास्पृश्याः ॥ उन्मत्त इति चित्तविशेषवान् ॥
दूषितैर्दुष्टैर्गित्यत्र दूषितस्येति शेषः ॥ कश्मलैरित्यत्र

दूषितमिति शेषः ॥ स्फुटमन्यत् ॥ एवं सत्यंऽस्मा-
 तस्य एतेष्वनंतर्भावादप्यदोषः किंच ॥ आश्व-
 लायनस्मृतौ परिधाने सितं शस्तं वासः प्रावरणे
 तथा ॥ पट्टकूलं यथालाभं ब्राह्मणस्य विधीयते ॥
 आविकं त्रसरं चैव परिधाने परित्यजेत् ॥ शस्तं
 प्रावरणे प्रोक्तं स्पर्शदोषो नहि द्वयोः ॥ भोजनं च
 मलोत्सर्गं कुरुते त्रसरावृतः ॥ प्रक्षाल्य त्रसरं शुद्धं
 दुकूलं सर्वदा शुचीति कथनात् ॥ रेतःस्पृष्टं शव-
 स्पृष्टं स्पृष्टं मूत्रपुरीषयोः ॥ रजस्वलाभिः संस्पृष्टमा-
 विकं तु सदा शुचीत्याविकस्यांगिरसा कश्मलस्पर्श-
 ऽप्यदुष्टत्वकथनाच्च तद्वेष्टितस्य कुतो दोषसंसर्गः ॥
 तस्मान्नायमाचारो दुष्ट इति निश्चयः ॥ मूत्राद्युपघाते
 तु वस्त्रं दुष्यत्येव ॥ तदाहापराकं यमः ॥ यदि
 मूत्रपुरीषाभ्यां रेतसा रुधिरेण वा ॥ चैलं समुपह-
 न्येत अग्निः प्रक्षालयेत्तु तत् ॥ यद्यंभसा न शुद्धेतु
 वस्त्रं चोपहतं दृढम् ॥ छेदनं तस्य दाहो वा यन्मा-

१ इति हेतोः अम्नातेन काष्ठादिभिर्बोनाश्रम्यापनयनंऽप्य-
 इति मयं च २ पयं च विज्ञेयम् । सौमं दुष्टं स्यादे तु निर्गते प्राप्य
 त्रिविध्यम् ।

त्रमुपहन्यते इति ॥ मद्याद्युपघातेऽप्येवम् ॥ उच्छि-
 षेपघाते तु क्षालनमथादेव सिद्धम् ॥ यानि तु ॥
 सोपेरुदकगोमूत्रैः शुद्ध्यत्याविककौशिकम् ॥ सश्री-
 फलेरंशुपदं सारिष्टैः कुतपं तथा ॥ सगौरसर्पपैक्षौ-
 ममित्यादीनि यानि याज्ञवल्क्यवाक्यानि तानि
 त्वधुना नाद्रियन्ते ॥ किंत्वाविकादीनि वस्त्राणि तत्त-
 त्रिर्णेजकैरवशोध्यन्ते ॥ तदपि युक्तम् ॥ एकादश-
 स्कंधे ॥ अमेध्यलिप्तं यद्येन गंधलेपं व्यपोहति ॥
 भजते प्रकृतिं तस्य तच्छौचं तावदिष्यत इति भग-
 वता फलतौल्यस्यैवादरणात् ॥ अतस्तद्धावनोत्तरं
 प्रोक्षणादिकरणं सम्यगेवेति ॥ किंचांगिराः ॥ शौचं
 महार्घरोमाणां वाय्वन्यकेंदुरश्मिभिरित्युक्तम् ॥
 एवमेव रज्ज्वादीनां वस्त्रवच्छुद्धिः ॥ तथाह व्यासः ॥
 वस्त्रं मृदंभसा शुद्ध्येद्रज्जुवैदलमेव च ॥ रज्ज्वादिकं
 चातिदुष्टं त्याज्यं तन्मात्रमेव चेति ॥ या लोके
 निवार इत्युच्यते सापि रज्जुभेद एव ॥ तत्का-
 र्यकरणादिति ज्ञेयम् ॥ १४ ॥

अथ पात्रादिशुद्धिविचारः ॥ तत्र याज्ञवल्क्यः ॥
 सौवर्णराजताञ्जानामृर्ध्वपात्रग्रहाश्मनाम् ॥ शाकं

रज्जुर्मूलफलं वासो विदलचर्मणाम् ॥ पात्राणां चम-
 सानां च वारिणा शुद्धिरिष्यत इति ॥ सौवर्णं सुव-
 र्णस्य विकारः ॥ रजतं रजतस्य ॥ अब्जं मुक्ता-
 शंखशुक्यादि ॥ ऊर्ध्वपात्रं महावीरादि ॥ ग्रहादि-
 साहचर्यात् ॥ ग्रहाः षोडशिप्रभृतयः ॥ अश्म द्य-
 दादिः ॥ शाकं वास्तुकादि ॥ रज्जुर्बल्वजादिनिर्मिता
 बंधनोद्धरणादिसाधनभूता ॥ मूलमार्द्रकादि ॥ फल-
 माग्रादि ॥ वासो वस्त्रम् ॥ विदलं वेण्वादि ॥ चर्म
 अजादीनां विदलचर्मणोर्ग्रहणं तद्विकाराणां छत्रवर-
 त्रादीनामुपलक्षणार्थमिति विज्ञानेश्वरः ॥ पात्राण्य-
 न्यानि लौकिकान्यपि ॥ चमसा होतृचमसादयः
 एतेषां सौवर्णादीनां लेपरहितानामुच्छिष्टस्पर्शमात्रे
 वारिणा प्रक्षालनेन शुद्धिरिति विज्ञानेश्वरः ॥ तेनो-
 च्छिष्टस्पर्शाभावे प्रक्षालनाभाव इति तदाशयः ॥
 इत्थं शुद्धिलौकिकवैदिकसाधारणी ॥ मध्ये शाका-
 दिनिवेशात् ॥ तेन पाकाद्यर्थान्नादिसंभाराऽमृतानां
 पात्राणां शाकादीनां च पर्युषितत्वनिवृत्त्यर्थमपीदं
 क्षालनविधानं कैमुतिकादप्यायातीति तच्च मम प्रति-

भाति ॥ संभास्मृतानां तु प्रोक्षणादेव शुद्धिः ॥
 धान्यादीनां प्रोक्षणस्य वक्ष्यमाणत्वादिति ॥ सले-
 पानां शुद्ध्यंतरमाह ॥ चरुस्रुकस्रुवसस्नेहपात्राण्यु-
 ष्णेन वारिणेति ॥ ॥ एतानि लेपसहितानि उष्णेन
 वारिणा शुद्ध्यन्तीति विज्ञानेश्वरः ॥ अनुच्छिद्यत्वेऽपी-
 पल्लेपवतामेवां शुद्धिः ॥ प्रथमत एव चर्वादिलेप-
 बोधनाय चरुपदोपादानाल्लेपराहित्ये औष्णस्याप्र-
 योजनकत्वापत्तेश्च निर्लेपं कांचनं भांडमद्विरेव विशु-
 द्ध्यति ॥ अब्जमश्ममयं चैव राजतं चानुपस्कृतमिति
 मनुवाक्ये केवलानामेवोक्तत्वादिति तु मम प्रति-
 भाति ॥ अपरार्केऽप्येवम् ॥ उक्ते मनुवाक्ये अनु-
 पस्कृतमित्यस्यास्वातपूर्तिमित्यर्थं विज्ञानेश्वर आह ॥
 मेधातिथिस्तु अत्यंतानुपहतमित्यर्थमाह ॥ अपरा-
 र्कस्तु ताम्रादिना यत्र संसृष्टमित्याह ॥ मर्यादा-
 सिंधौ तु उपात्प्रतियत्तवैकृतवाक्याध्याहोरेष्विति
 पाणिनिना वैकृते सुटोऽनुशासनावित्ररेखादिरूपवि-
 काररहितमित्यर्थं उक्तः ॥ इदमेव युक्तं रेखादिग-
 तेषु लेपस्य केवलवारिणाऽनपनयादिति ॥ निर्ण-
 यामृतेऽप्येवमुक्तम् ॥ बहुलिप्तानां तु मनुराह ॥

तैजसानां मणीनां तु सर्वस्याश्ममयस्य च ॥ भस्म-
नाद्भिर्मृदा चैव शुद्धिरुक्ता मनीषिभिरिति ॥ तैज-
सानामिति धातुमात्रजन्यानाम् ॥ हेम ताम्रं च
रजतं कांस्यायस्त्रपुसीसकाः ॥ एते च तैजसाः प्रोक्ता
धातवस्तैजसोद्भवा इति वाक्यात्तानि बोध्यानि ॥
अत्र कांस्यपदं पित्तलस्याप्युपलक्षकम् ॥ ब्रम्हांडे
कांस्यायस्ताम्ररीत्यानीति रैत्यानां धातुपात्रेपूछेखात्
त्रपु तु वंगम् ॥ जसतं तु तस्यैव भेदः सीसस्य वेति
बोध्यम् ॥ मृद्भस्मनोरेककार्यत्वाद्विकल्पः ॥ आपस्तु
समुच्चीयन्ते इति विज्ञानेश्वरो मर्यादासिंधुश्च ॥ ममत्व-
न्यत्प्रतिभाति ॥ ब्रह्मवैवर्ते नित्यं नूतनभांडेन कर्तव्यः
पाक एव च ॥ अथ वा पक्षपर्यंतं ततस्त्याज्यं मनी-
षिभिः ॥ स्थानं तु संस्कृतं कृत्वा पाकं निर्वर्त्य पूजकः ॥
इति भगवता श्रीनंदं प्रति वैष्णवब्राह्मणधर्मेणु प्रत्यहं
पाकभांडगत्यागकथनात् ॥ मृण्मयव्यतिरिक्तानां
भांडानां च प्रत्यहं हातुमशक्यत्वात्तेषां भांडानां वह्नि-
ज्वालोत्थमपीनिवारणमेव नूतनीकरणं पक्षांतरस्यो-
क्तत्वाच्चेति तादृशशिष्टाचारादवगम्यते ॥ तन्मपीनि-
वृत्तिश्च भस्मना भवति मृदा च भवतीति तत्र

मृद्ग्रहणम् ॥ कांस्यपात्रलेपस्तु भस्मना निवर्तत
इति तत्र भस्मग्रहणमित्येवं विभाग इति ॥ इयं च
निलेपेषल्लिप्तातिलिप्तानां शुद्धिरुच्छिष्टस्पर्शेऽपि तुल्यै-
वेति सर्वेषां संमतम् ॥ तत्रोर्ध्वाधोभेदेनोच्छिष्टद्वैवि-
ध्यादूर्ध्वोच्छिष्टपुरुषस्पर्शं यथोक्ता शुद्धिर्यदंगमुच्छिष्टं
तेन स्पर्शं मृदादिकमादेयम् ॥ तथैवाधोच्छिष्टपुरुषहस्ते
स्पर्शेऽपि तदंगस्पर्शं त्वमेध्यलिप्तस्य या शुद्धिः सा
कार्येति मम भाति ॥ चार्मेषु विशेषो याज्ञिकदेवकृते
स्मृतिसारे उक्तः ॥ गोमूत्रवारिणा शूर्पं धूपेन
स्नेहकूपिकाः ॥ चर्मणा सद्यः शुद्धिः स्याद्गोमूत्रै-
र्गौरसर्पपैरिति ॥ यत्तु पुनरन्यदुक्तम् ॥ ऽग्रहं भस्म
च मृद्धारि त्रिफला च दिनत्रयम् ॥ कपायाः सप्त-
रात्रं स्यादेतच्चर्मविशोधनम् ॥ भस्मनः पलमेकं तु
द्विगुणं मृद एव च ॥ कपायास्त्रिगुणाः प्रोक्तास्त्रि-
गुणा त्रिफला भवेत् ॥ आम्रो जंबूस्तथा धात्री
प्लक्षश्चैव चतुर्थकः ॥ अश्वत्योदुंबरवटाः कपायाः
सप्त कीर्तिताः ॥ एतदल्पोपघातविषयम् ॥ १५ ॥

अथोच्छिष्टस्पृष्टपात्रशुद्धिविचारः ॥ तत्र शंख
आह ॥ ब्रह्मक्षत्रविशां चैव सकृत्संमार्जनाच्छुचिः ॥

चतुर्थेन तु यद्भुक्तं चतुर्भिस्तत्र मार्जनम् ॥ अग्नौ
 प्रक्षिप्य गृहीयाद्धस्तौ प्रक्षाल्य यत्नतः ॥ गोशृंगेण तु
 संस्पृष्टं तत्पात्रं शुचितामियादिति इदं च कांस्यव्य-
 तिरिक्ततैजसविषयम् ॥ कांस्यस्याधिकशुद्धेऽग्रे वक्ष्य-
 माणत्वात् ॥ मर्यादासिंधौ तु पात्रांतरे शंखेन विशेष
 उक्तः ॥ सिद्धार्थकानां कल्केन दंतशृंगमयस्य च ॥
 गोवालैः फलपात्राणामश्नां स्याच्छृंगवत्तथेति इदं
 चाल्पोपघाते ॥ अधिकोपघाते तु शृंगाणां वायु-
 पुराणेऽबलेखनविधानादित्युक्तम् ॥ किंच मनुस्तु ॥
 अग्नेश्चापां च संयोगाद्धेमरूप्यं च निर्वभौ ॥ तस्मा-
 त्तयोश्च संयोगान्निर्णेको गुणवत्तर इत्याह ॥ अर्थस्तु
 अग्निर्वै वरुणानीरकामयतेत्यर्थवादे हेमरूप्ययोर्जला-
 मिसंयोगजन्यत्वोक्तेस्तयोः स्वकारणेन शोधनमत्यु-
 त्तममिति ॥ किंच ताम्रायःकांस्यैरेत्यानां त्रपुणः
 सीसकस्य च ॥ शौचं यथाहं कर्तव्यं क्षाराम्लोदकवा-
 रिभिः ॥ हारीतस्तु अद्भिः कांचनशंखशुक्तीनां
 तद्गुणवर्जनं स्नेहवैवर्ण्योपहतानां यवगोधूमकलाय-
 मापमसूस्मुद्गगोमयचूर्णेर्धावनम् ॥ अम्ललवणाभ्यां
 ताम्राणाम् ॥ भस्मना कांस्यानाम् ॥ शणतेलघ-

र्षणैः काष्णायसानाम् ॥ सिकतावर्षणैः शैलानाम् ॥
 शिलावर्षणमार्जनैर्मणिमयानां निर्लेखनैर्दामयानां
 पुनः पाकेन मार्तिकानां गोमूत्रगोमयविल्वैर्वेदलानां
 गोवालरज्ज्वा सोदकया फलपात्राणां कमण्डलूनां
 यतिपात्राणां चेति विवभाजं ॥ अत्र तद्गुणवर्जन-
 मिति तद्गन्धाद्यपकर्षणम् ॥ स्नेहवैवर्ण्योपहतानामिति
 उच्छिष्टादिस्नेहेन विवर्णं यथा भवति तथोपहता-
 नाम् ॥ यवादिचूर्णानि तु तुल्यार्थत्वादिकल्प्यन्ते ॥
 उदकं तु सर्वैः शोधनद्रव्यैः समुच्चीयते ॥ शाणं
 लोहतैक्ष्ण्यसाधनम् ॥ तच्च क्षुरक्षुरिकाद्यायुधशोधनाय
 नतु कटाहादिशोधनायेति तदर्थं सिकतावर्षणं
 बोध्यम् ॥ शिलावर्षणमार्जनं स्वर्णकारादिभिः
 पापाणविशेषे वर्षणेनोज्ज्वलीकरणम् ॥ कांस्ये इतो-
 ऽपि विशेषमाहुः पराशरशातातपापस्तंवाः ॥ गवा-
 घ्रातानि कांस्यानि शूद्रोच्छिष्टानि ग्रानि च ॥
 शुद्ध्यन्ति दशभिः क्षारैः श्वकाकोपहतानि चेति ॥
 दशकृत्वो मार्जनात् शुद्ध्यन्तीति निर्णयामृतापराकीं ॥
 शंसस्त्वतोऽपि विशेषमाह ॥ मूतिकोच्छिष्टभाण्डस्य

सुराद्युपहतस्य च ॥ त्रिःसप्तमार्जनाच्छुद्धिर्न तु
कांस्यस्य तापनमिति ॥ कांस्यभिन्नानां तैज-
सानां मूतिकोच्छिष्टादिके स्वल्पोपघाते यवचूर्णा-
दिभिरेकविंशतिवारं मार्जनादेव शुद्धिः ॥ न तु
कांस्यस्य तापनमित्यनेनार्थात्कांस्यव्यतिरिक्तानां
तापनं कार्यमिति गम्यत इत्यपरार्कः ॥ निर्णया-
मृते तु यवादीनां शोधकानां सप्तसंख्याकत्वादिकै-
केन त्रिवारं शोधनात्तैजसांतरस्य शुद्धिर्न तु कांस्यस्य
तस्य तु मार्जनतापनाच्चेत्युक्तम् ॥ तत्रापराकोक्त-
मेव युक्तम् ॥ स्मृत्यंतरे सुरादिलेपे तापस्योक्त-
त्वात् ॥ तदपेक्षयोच्छिष्टस्याल्पत्वादिति अपरार्कनि-
र्णयामृतनयोगादित्यपुराणे ॥ सुवर्णरूप्यशंखाश्मशु-
क्तिरत्नमयानि च ॥ कांस्यायस्ताम्रैत्यानि त्रपुसी-
समयानि च ॥ निर्लेपानि विशुध्यन्ति केवलेन
जलेन तु ॥ शूद्रोच्छिष्टानि शोष्यानि त्रिधा क्षारा-
म्लवारिभिरिति ॥ अत्र क्षारादि द्रव्यत्रित्वात्रिधा-
त्वम् ॥ मार्जनं यथाहं चतुष्कृत्वो दशकृत्वश्च वच-
नांतरवशादित्युक्तम् ॥ मर्यादासिंधौ तु ब्रह्मपुराण
इत्युक्त्वा क्षाराम्लवारिभिरित्यंतमभिधाय मृतिका-

शवविष्मूत्रराजस्वलाहतानि च ॥ प्रक्षेप्तव्यानि तान्यग्नौ
यच्च यावत्सहेदपीत्यधिकमुक्तम् ॥ यच्च यावदिति
प्रागुक्तक्षालनोत्तरं यत्पात्रं यावत्कालमग्निसंयोगं
सहते यावताग्निप्रक्षेपेण न नश्यति तावत्कुर्यादिति
सर्वैरेव व्याख्यातं च ॥ तेनायं निष्कर्षः ॥ त्रैव-
र्णकोच्छिष्टं निलेपं भांडं मार्तिकमुच्छिष्टपुरुषस्पृष्टं
प्रोक्षणेन शुध्यति ॥ सलेपं त्ववचूडनात् ॥ अव-
चूडनं नामाग्निसंयोगः ॥ अलेपमृन्मयं भांडं भांड-
संचयमेव च ॥ प्रोक्षणादेव शुभ्येतु सलेपं ह्यमिचू-
डनादिति बृहत्पराशरवाक्यात् ॥ उच्छिष्टकरादि-
स्पर्शे तु तस्यावचूडनं दाहस्य यथायथं मृण्मयानां
पात्राणामुच्छिष्टसमारब्धानामवचूडनमुच्छिष्टसलेपो-
पहतानां पुनर्दाहनमिति बौधायनवचनात् ॥ पुन-
र्दाहनं नाम पुनः पाकः । स च रूपरसगंधस्पर्शपरा-
वृत्तिफलकोऽग्निसंयोगः ॥ दार्वीदीनां तूच्छिष्टपुरु-
षस्पर्शे दोषाभावः प्रोक्षणं वा ॥ सलेपानां तु
तक्षणं उच्छिष्टसलेपपाण्यादिस्पृष्टानां च तक्षणं
दारुशृंगाणामिति याज्ञवल्क्यवाक्यात् ॥ तथैव
वैदलानां व्यजनादीनां प्रक्षालनात् ॥ गोमूत्र-

गोमयविल्वैर्घर्षणपूर्वकं जलप्रक्षालनाच्च । एव-
 मेव चर्मणां चैलवद्वक्ष्यमाणरीत्या च पूर्वोक्तया-
 ज्ञवल्क्यहारीतयोर्वाक्यात् ॥ अत्र यद्यपि काच-
 पात्राणां कागदपात्राणां च शुद्धिः कुत्रापि न विचा-
 रिता तथापि विष्णुधर्मोत्तरे द्वितीयकाण्डीयद्रव्य-
 शुद्ध्यध्याये काचभाण्डशुद्धिरुक्ता ॥ शुद्धिश्च काच-
 भाण्डानां केवलेन तदांभसेति ॥ कागदीयस्य तु
 तत्रापि नोक्ता ॥ तत्र चीनीयानां केचन काचवि-
 शेपत्वं केचन मार्तिकत्वं केचन कपर्दजन्यत्वं लोका-
 वदन्ति ॥ तत्र कापर्दकत्वे अञ्जत्वम् ॥ तथासति
 वारिणा शुद्धिरूपोपघाते ॥ मध्यमात्यंतोपघातयोस्तु
 त्याग एव ॥ अस्थिजन्यत्वेन तक्षणशोध्यत्वात्तक्ष-
 णस्य च तत्राशक्यत्वादिति ॥ मार्तिकत्वे काचत्वे
 च वारिणाऽवचृढनेन सहनार्हदाहेन चेति परंतु
 चीनीयानि पात्राणि शिष्टा न गृह्यन्ते ॥ तदुत्पत्तिप्र-
 कारस्य कदर्यत्वादिति ॥ तदुत्पत्तिप्रकारस्तु वैद्यमंथे
 अर्कप्रकाशाख्ये रावणेनोक्तः ॥ अथ वक्ष्ये तु जीर्णा-
 स्थिमृत्तिकाकरणं प्रिये ॥ शिलाजतुस्थले कुर्याद्दीर्घं
 गतं मनोहरम् ॥ निक्षिपेत्तत्र तानस्थिसंचयान् द्विव-

तुष्पदाम् ॥ सर्जिक्षारं महाक्षारं मृत्क्षारं लवणानि
 च ॥ गंधकोष्णजलं क्षेप्यं नानामूत्राणि तत्र च ॥
 एवं कृत्वा मासपदकं दद्यात्पापाणमृत्तिकाम् ॥ कंका-
 स्यूर्ध्वं तदूर्ध्वं तु कुर्याद्बहिष्ष्टिकां शुभाम् ॥ त्रिवर्षा-
 जायते सर्वमेकीभूतं दृप्तसमम् ॥ ततो निष्कास्य
 तच्चूर्णं कृत्वा पात्राणि निर्मयेदिति ॥ कागदीयानां
 तु यथायोग्यं प्रोक्षणक्षालनशोषणैः ॥ शाणत्वात् ॥
 मिताक्षरायां क्षौमवच्छाणशुद्धेरुक्तत्वादिति तु मम
 प्रतिभाति ॥ अन्येषामतैजसानामपि पूर्वोक्तयाज्ञव-
 ल्क्यहारीतादिवाक्येभ्यो ज्ञेया ॥ निर्लेपं कांस्य-
 भिन्नं तैजसं तु त्रैवर्णिकैरुच्छिष्टैरनुच्छिष्टांगेन स्पृष्टं
 न दुष्यति ॥ उच्छिष्टहस्तादिस्पृष्टं तु सकृत्संमार्ज-
 नात् ॥ त्रैवर्णिकमृत्तिकारजस्वलाम्बां स्पर्शेनोपहतं
 त्वेकविंशतिकृत्वः संमार्जनात् ॥ तदुच्छिष्टोपघाते
 तु सद्यामितापोत्तरं पूर्वोक्तरीत्या संमार्जनात् । एव-
 मेव रजस्वलोपघातेऽपि ॥ उच्छिष्टशूद्रस्पर्शे तु क्षाल-
 नात् ॥ तदुच्छिष्टं तु चतुर्भिश्चतुकृत्वः संमार्जनसा-
 ह्यदाहादुत्तरं गोशृंगस्पर्शाच्च ॥ गवाग्रातेऽप्येवम् ॥
 कांस्यं तु त्रैवर्णिकस्पृष्टं क्षालनात् ॥ उच्छिष्टांग-

स्पृष्टं तु सकृत्संमार्जनात् ॥ शूद्रोच्छिष्टं क्षौरिर्दशकृत्वो
 मार्जनादवचूडनाच्च ॥ यावत्सहेदिति वाक्यात् ॥
 गवाघ्रातेऽप्येवम् ॥ शूद्रीमूतिकयोस्तूच्छिष्टं कांस्यं
 त्याज्यं तथा अंगिरास्तु ॥ गंडूपं पादशौचं च यः
 कुर्यात्कांस्यभाजने ॥ पण्मासं भुवि निःक्षिप्य पुन-
 राकारमादिशेदित्याह ॥ अत्र कांस्यपदं पित्तलस्या-
 प्युपलक्षकमिति भाति ॥ १६ ॥

अथामेध्यस्पृष्टशुद्धिविचारः ॥ तत्रामेध्यं देवले-
 नोक्तम् ॥ मानुपास्थि शवं विष्ठा रेतो मूत्रार्तवं
 वसा ॥ मेदोऽश्लु श्लेष्मा मद्यं चामेध्यमुच्यते इति ॥
 अत्र शवादिकं पश्वादीनां मूषकपल्लीपर्यंतानां
 बोध्यम् ॥ ततः स्वल्पानां कीटेषु पातात् ॥ विष्ठा-
 मूत्रे मार्जारपर्यंतानां बोध्ये ॥ आखुपुरीषस्यान्ने
 पतितस्य दर्शने तावद्ग्रासमात्रोद्धरणकथनेनातिदू-
 षकत्वाभावादिति ॥ मद्यं तु द्वादशविधमपि ॥ तत्र
 पुलस्त्येनोक्तम् ॥ पानसं द्राक्षमाधूकं खार्जूरं ताल-
 मेक्षवम् ॥ मधूतयं सेरमारिष्टं मेरेयं नारिकेरजम् ॥
 समानानि विजानीयान्मद्यान्येकादशैव तु ॥ द्वादशं
 तु सुरामद्यं सर्वेषामधमं स्मृतमिति ॥ तत्र तेजसानां

मूत्राद्युपघाते शुद्धिरपरार्कनिर्णयामृते च बौधायने-
नोक्ता ॥ तैजसानां मूत्रपुरीषशुक्रासृक्कुणपमद्यैरत्यं-
तवासितानमावर्तनम् ॥ अल्पसंसर्गे तु परिलेख-
नम् ॥ स्पर्शमात्रोपघाते तु त्रिःसप्तकृत्वो भस्मना
परिमार्जनम् ॥ अतैजसानामेवंभूतानामुत्सर्ग इति ॥
आवर्तनममिसंयोगेन द्रवीकरणम् ॥ परिलेखनं शस्त्रे-
णाभितोऽव्यवनिस्तक्षणम् ॥ परिमार्जने तु हारीतोक्तो
विशेषोऽपि द्रष्टव्यः ॥ शातातपस्तु सुवर्णं रजतं
ताम्रं त्रपु कृष्णायसं तथा ॥ रीतिकासीसलो-
हानि शुद्ध्यन्त्यश्मप्रघर्षणादित्याह ॥ तथा स्मृत्यन्तरे
भस्मना शुद्ध्यते कांस्यं सुरया यन्न लिप्यते ॥ सुरा-
मूत्रपुरीषैस्तु शुद्ध्यते तापलेखनैः ॥ ताम्रमग्लेन
शुद्ध्येतु न चेदामिपलेपितम् ॥ आमिपेण तु यल्लिप्तं
पुनर्दाहिन शुद्ध्यति ॥ एवं बौधायनवद्विष्णुरप्याह ॥
विष्मूत्ररेतःशवरक्तलिप्तमावर्तनोल्लेखनतापनेर्वा ॥
त्रिःसप्तकृत्वः परिमार्जनाद्वा भस्मादिना शुद्ध्यति तैज-
सं हीति ॥ तैजसानां रेतोविष्मूत्रासृक्कुणपादिभिश्चं-
दालमृतिकोदक्यापतितादिभिश्चिरमुपहतानामावर्त-
नम् ॥ तदल्पकालोपहतानां परिलेखनम् ॥ ततो-

ऽप्यल्पकालोपहतानां प्रतापनम् ॥ स्पर्शमात्रोपह-
 तानामेकविंशतिकृत्वो भस्मादिभिर्मार्जनम् ॥ प्रति-
 मार्जनक्षालनमित्यपराकं व्याख्यातम् ॥ निर्णया-
 मृते तु तैजसानां मूत्राद्युपघाते पुनः करणम् ॥
 गोमूत्रे वा सप्तरात्रं परिवासनमिति बौधायनवचन-
 मुपन्यस्य लेपनिर्हरणाशक्ती पुनः करणम् ॥ अन्यथा
 गोमूत्रवास इति व्यवस्थापितम् ॥ तदपि युक्तम् ॥
 एवंच विडालपल्लीप्रभृतिमूत्रादिस्पर्शेऽत्यंतोपघा-
 तादौ चानयैव दिशोद्भाव्य शुद्धिर्बोद्ध्या ॥ तथा
 श्लिष्टीप्रभृतिक्षुद्रजीवस्य शाकादौ पतितस्य रंधनोत्तरं
 ज्ञाने पाचनस्थाल्यां तदवयवानां भूयो लेपात्तापनं
 पल्लीमूषकादेरेवंभाव उल्लेखनम् ॥ एवमेव शफरीज-
 लौकःप्रभृतिकुणपसंसर्गेऽप्युन्नेयम् ॥ तथैव च स्पृष्ट-
 पात्रस्यापि भोजनपात्रे तस्याल्पस्पर्शाद्भस्मादिना
 मार्जनं साक्षात्स्पर्शं चाधिकमार्जनमित्युन्नेयम् ॥
 किंच ॥ ताम्रपात्रे तु यद्रव्यं कांस्यपात्रे च यन्मधु ॥
 आर्द्रकं गुडसंयुक्तं सद्यो मद्यं घृतं विनेत्यादिस्मृ-
 त्यंतरवाक्योक्तानामल्पाशुचीनां स्पर्शेऽपि मार्जना-
 देव शुद्धिर्न त्वन्या ॥ अत एव सदाचारचंद्रोदये

पद्त्रिंशन्मते ॥ होमकार्ये तथा दोहे पाके च
 परिवेषणे ॥ स्नानतर्पणदानेषु ताम्रे गव्यं न दुष्य-
 तीत्युक्तम् ॥ तथैव दीपस्पृष्टमात्रेऽपि ज्ञेयम् ॥ किंच
 गवाघ्रातादीनां दशभिर्मार्जनैः पराशरादिवाक्ये
 शुद्धिरुक्ता ॥ शंखेन तु कृष्णशकुनिमुखावसृष्टं निर्लि-
 खेत् ॥ श्वापदमुखावसृष्टं पात्रं न प्रयुंजीतेत्युक्तम् ॥
 तत्रापि शंखवाक्ये मुखपदादेषा शुद्धिः अंगांतर-
 स्पर्शे पूर्ववाक्योक्तेति बोध्यम् ॥ श्वापदश्च मार्जार-
 भिन्नो बोध्यः ॥ मार्जारश्चैव दर्वी च मारुतश्च सदा
 शुचिरिति वाक्यादिति विज्ञानेश्वरः ॥ एतदेव
 युक्तम् ॥ पात्रसंघादौ तु स्पृष्टस्येवाशुचित्वं नेत-
 रस्य ॥ तदुक्तमपसर्के हारीतेन ॥ संहतानां तु
 पात्राणां यद्येकमुपहन्यते ॥ तस्यैव शोधनं कार्यं
 न तु तत्स्पृष्टिनामपीति ॥ शंखोऽपि ॥ मलं संयो-
 गजं स्वं वा यस्य येनोपहन्यते ॥ तस्य तच्छोधनं
 प्रोक्तं सामान्यं द्रव्यशुद्धिकृदिति ॥ अयं शोधन-
 प्रकारः पूर्वोपन्यस्तहारीतोक्तविभागानुसारेण ज्ञेयः ॥
 येषां वाचनिकी शुद्धिर्न दृश्यते तादृशां तु शुद्धिः

मर्यादासिंधौ शातातप आह ॥ अशुचिं संस्पृशे-
द्यस्तु एक एव स दुष्यति ॥ तं स्पृष्ट्वान्यो न दुष्येत्तु
सर्वद्रव्येष्वयं विधिरिति तेनैधनादौ चीवरादिसंसर्गे
तत्संबन्धिस्वरूपं विचार्याऽशुद्धिः कल्पनीया ॥ विडा-
लपुरीषादिसंसर्गे तु तस्यामेध्यत्वात्तत्स्पृष्टस्पर्शिना-
मप्यशुचित्वम् तथा आचारादिति बोध्यम् ॥ बौधा-
यनस्तु ॥ दारुमयानां पात्राणामुच्छिष्टसमाब्धा-
नामवलेखनम् ॥ उच्छिष्टलेपोपहतानामेव तक्षणं
मूत्रपुरीषेतःप्रभृतिभिरुत्सर्गं इत्याह ॥ अत्रावले-
खनं वैस्त्रादिना घर्षणम् ॥ तक्षणस्य पृथगुक्तत्वा-
दिति ॥ मर्यादासिंधौ तु ॥ शवचंडालपुरीषैरप्य-
ल्पोपघातेऽपि घर्षणमित्युक्तम् ॥ केचित्तु पुरीषसं-
सर्गे गंधलेपापनयनक्षमतक्षणम् ॥ शवादिस्पर्शे
मृद्वारिभ्यां क्षालनं श्वादिस्पर्शे वृषीपीठादीनां क्षाल-
नमेवेत्याहुः ॥ तदापि पाकोपयोगिनां तु त्याग
एवेति प्रतिभाति ॥ शृंगदंतास्थिमयानामप्येवम् ॥
मणिमयादीनां मूत्राद्युपघाते विष्णुराह ॥ मणि-
मयमश्ममयमब्जं सप्तरात्रं महीनिखननेनेति ॥ उच्छि-

द्रव्यपघाते तु कश्यपः ॥ सिकताभिर्दंतशृंगशंसु-
 क्तिमणीनामित्याहापराकैः ॥ वैदलानां वेणुवेत्रनडनि-
 चूलादिमयानामपि दाखवदेव शुद्धिः ॥ तत्रापि वेणु-
 वेत्रादेर्वस्त्राधानी चेत्तदा प्रयोजनविचारेण गंधलेपक्ष-
 याधायकक्षालनादिनैव शुद्धिः ॥ पकान्नादिस्थापन-
 पात्रं चेत्तदा त्याग एवेत्याद्यूह्यम् ॥ मृण्मयानां तु पुनः
 पाकेन शुद्धिरुक्ता ॥ सा च श्वादिस्पर्शदोष एव न
 तु दोषांतरे ॥ तदुक्तं मनुना ॥ मद्यैर्मूत्रपुरीषैर्वा
 श्लेष्मापूयाश्चशोणितैः ॥ संस्पृष्टं नैव शुद्ध्येत्तु पुनः
 पाकान्महीमयमिति ॥ मर्यादासिधौ तु धीवनैः पूय-
 शोणितैरिति पाठमुभयथापि मलांतरोपलक्षकत्वं
 निर्वाह्यं चंडालादिस्पर्शं तु त्यागः ॥ चंडालैरुपसं-
 स्पृष्टं धान्यं वस्त्रमथापि वा ॥ प्रक्षालनेन शुद्ध्येत्तु
 परित्यागे महीमयमित्यपराकैः स्मृत्यंतरात् ॥ फल-
 पात्राणां शुद्धिस्तूक्तैव कश्मलसंसर्गे तु त्याग एव ॥
 किंचापराकैः ब्राह्मे ॥ मृदंबुभिरिति प्रकृत्य रज्जुबल्क-
 लपात्राणां चमसालाबुचर्मणाम् ॥ कृत्वा शौचं ततः
 शुद्धिर्गोवालैर्घणं पुनरिति चर्मणां तु सामान्यतः

कश्यपं आह ॥ तृणकाष्ठज्जुभूर्जशणक्षौमजलुच-
र्मवेणुविदलफलपत्रवल्कलादीनां चैलवच्छौचम् ॥
मृहारुचर्मणामत्यंतोपहतानां त्यागः ॥ असंस्कृतायां
भूमौ न्यस्तानां प्रक्षालनम् ॥ परोक्षहतानामभ्युक्ष-
णम् ॥ एवं क्षुद्रसमिधामसंस्कृतामेध्याद्युपहतानामे-
कपुरुषोद्धार्याणामिति ॥ काञ्छपवलयानां शुद्धिश्च-
र्मशुद्धयैव व्याख्याता ज्ञेया ॥ एवमन्येषामपि ॥१७॥

अथ शय्यादिशुद्धिविचारः ॥ तत्र बोधायनः ॥
आसनं शयनं यानं नावः पंथास्तृणानि च ॥ मारु-
तार्केण शुद्ध्यन्ति पक्केष्टकचितानि च ॥ आत्मश-
य्यासनं यानं जायापत्यं कमण्डलुः ॥ शुचीन्यात्मन
एतानि परेषामशुचीनि तु ॥ हारीतः ॥ यानशय-
नान्यपरिहार्याण्येके मन्यन्ते ॥ तन्न ॥ वर्णविशेषा-
ञ्छुचिमलिनसंसर्गदर्शनात्पापसंसर्गयोगश्च ॥ तस्मा-
त्पृथक्शौचाः श्रेयांस इति ॥ अत्र मन्यन्त इत्यंतं
पूर्वपक्षमुक्त्वा तन्नेत्यादिना सिद्धांतितम् ॥ अर्थस्तु ॥
धर्मशास्त्रे वर्णानामुत्तराधरभावेन विशेषदर्शनात् ॥
किञ्च ॥ पातकोपपातककृद्धिर्मलिनैस्तद्रहितानां ॥
शुक्लानां तुल्यशय्यादियोगेन ॥ संसर्गस्य प्रायश्चित्त-

निमित्ततयाभिधानात् ॥ अकृतैनसोऽपि मलिनसंसर्गे
व्याधितसंसर्गे नीरोगस्येव पापोत्पत्तिदर्शनाच्च पृथ-
क्शुद्ध्यादिवशेन पृथक्शौचत्वमेव श्रेय इति ॥ तर्हि
स्वीयालाभे किं कार्यमित्याकांक्षायां पुनर्हारीतः ॥
त्वानुपपत्तौ शुच्यंतर्धाय समामनन्ति संस्पर्शं सचैलं
स्नानमेवं ह्याहेति ॥ अर्थस्तु स्वकीयशय्याद्यलाभे
कंवलादिना शुद्धेन तदंतर्धायोपयोक्तव्यम् ॥
यतः पतितादेः शय्यादिसंस्पर्शं सचैलस्नानमिति
चैलाधिकार इत्यपराके व्याख्यातम् ॥ एतेनैवासन-
तूलिकादिकमपि व्याख्यातं ज्ञेयम् ॥ किंच ॥ शय-
नासनयानानि द्रव्यं च बहुसंहतम् ॥ चंडालादि-
भिरप्येतत्स्पृष्टं संप्रोक्षणान्छुचीति तत्रैव स्मृत्यंत-
रवाक्यम् ॥ किंच ॥ तूलिकादीनामुच्छिष्टादिस्पर्शं तु
सर्वनिबंधेषु देवलः ॥ तूलिकामुपधानं च पुष्परक्तांबरं
तथा ॥ संशोष्यानातपे किंचित्करैः संमार्जयेत्पुनः ॥
पश्चाच्च वारिणाभ्युक्ष्य विनियुंजीत कर्मणि ॥ तान्यप्य-
तिमलिष्टानि यथावत्परिशोधयेदिति ॥ बृहत्पराशरस्तु
सर्वस्रोपस्करोर्युक्ता शय्या रक्तांशुकानि च ॥ पुष्पाणि
चैव शुद्ध्यन्ति प्रोक्षितानि न संशय इत्याह ॥ १८ ॥

अथ धान्यादिशुद्धिविचारः ॥ तत्र मनुः ॥
 अद्विस्तु प्रोक्षणं शौचं बहूनां धान्यवाससाम् ॥ प्रक्षालनेन त्वल्पानामद्भिः शौचं विधीयते ॥ याज्ञवल्क्योऽपि ॥ प्रोक्षणं संहतानां च बहूनां धान्यवाससामिति ॥ अत्र बहुत्वं धान्यानां न स्वरूपकृतम् ॥ किंतु ॥ बहुत्वेनानेकपुरुषोद्धार्यत्वं लक्ष्यत इत्यपरार्कः ॥ युक्तं चैतत् ॥ अन्यथा कणत्रयेण मुष्टिमात्रेण वा बहुत्वापत्तेर्विशेषणवैयर्थ्यं स्यादिति स एव संमतिमप्याह वौधायनस्य ॥ संहतानां काष्ठादीनां प्रक्षाल्यावशोपणं चंडालादिस्पर्शं पुरुषवाह्यादर्वाक् ॥ ऊर्ध्वं त्वनेकपुरुषोद्धार्ये दारुशिले भूमिसमे इति लौगाक्षिश्च ॥ चंडालादिपरामृष्टं प्रोक्षणाद्बहु शुद्ध्यति ॥ अल्पं प्रक्षालयेद्धान्यं तंडुलं तु पस्तिपजेदिति ॥ तंडुलमिति वितुपं धान्यमात्रम् ॥ त्यागस्त्वल्पविषयः ॥ शुद्ध्यंतरस्य वक्ष्यमाणत्वात् ॥ तदाह वौधायनः ॥ ब्रीहयः प्रोक्षणादद्भिः शाकमूलफलानि च ॥ तन्मात्रस्यापहाराद्वा निस्तुपीकरणेन वेति ॥ चंडालादिस्पर्शेऽनेकपुरुषोद्धार्याणां ब्रीहीणां प्रोक्षणं मूत्रादिसंसर्गे तन्मात्रमपहारः ॥

अशुचिपांश्चादिद्रव्यसंयोगे निस्तुपीकरणमित्यर्थः ॥
 कस्यपस्तु प्रोक्षणपर्यग्निकरणावगाहनैर्व्रीहियवगोधू-
 मानां विमर्शनप्रोक्षणैः फलीकृतानां निघर्षणदल-
 नप्रोक्षणैः शमीधान्यानामित्याह ॥ अर्थस्तु अने-
 कपुरुषोद्धार्याणां व्रीह्यादीनां त्रयाणां यथाक्रमं प्रोक्ष-
 णादिभिः शुद्धिः पर्यग्निकरणं तूत्सुकस्य सर्वतो
 भ्रामणम् ॥ अवगाहनं क्षालनम् ॥ फलीकृतानां
 व्रीह्यादितंदुलानामल्पत्वे विमर्शनेन शुद्धिरनेकपु-
 रुषोद्धार्यत्वे प्रोक्षणेन ॥ खंडनेनोज्ज्वलीकरणम् ॥
 कराभ्यां घर्षणं विमर्शनम् ॥ शमीधान्यानां कोशी-
 धान्यानां मुद्गादीनां एकपुरुषोद्धार्याणां निघर्षणे-
 न ततोऽल्पानां दलनेन अनेकपुरुषोद्धार्याणां तु
 प्रोक्षणेनेति ॥ अत्र निघर्षणपदेन पूर्वोक्तं विमर्श-
 नमेवोच्यते ॥ अल्पत्वे तु त्याग इत्युक्तम् ॥ आदि-
 त्यपुराणे तु ॥ गृहदाहे समुत्पन्ने विपन्ने पशुमा-
 नुषे ॥ अभोज्यस्तद्गतो व्रीहिर्धातुद्रव्यस्य संग्रहः ॥
 मृण्मयेनावरुद्धानामधोभुवि च तिष्ठताम् ॥ यवमा-
 पतिलादीनामदोषं मनुरखवीत् ॥ ततः संक्रममाणेऽग्नौ
 स्थाने स्थाने च दह्यते ॥ न च प्राणिवधो यत्र केवलं

गृहदीपनम् ॥ तत्र द्रव्याणि सर्वाणि गृहीयादवि-
 चारयन्नित्युक्तम् ॥ एतदपरार्कस्थं प्रमेयम् ॥ मिताक्ष-
 रायां तु विज्ञानेश्वरः ॥ बहुत्वं स्पृष्टापेक्षया यदा
 धान्यानि वस्त्रादीनि वा राशीकृतानि तत्र चांडा-
 लादिस्पृष्टान्यल्पानि बहून्यस्पृष्टानि ॥ तत्र स्पृष्टानां
 वाससां क्षालनात् ॥ अस्पृष्टानां प्रोक्षणात् धान्यानां
 तावन्मात्रोद्धरणोत्तरं प्रोक्षणात् स्पृष्टानां बहुत्वे तु
 धान्यवाससां क्षालनादेव ॥ समत्वे तु प्रोक्षणादेव ॥
 इयत्स्पृष्टमियदस्पृष्टमित्यविवेके तु क्षालनादेव ॥
 अनेकपुरुषोद्धार्यत्वे स्पृष्टानामपि प्रोक्षणादेवेत्याह
 एतेनैव परंपरास्पर्शोऽपि व्याख्यातप्राय एव ॥ मर्या-
 दासिद्धौ तु द्रोणाधिकानां बहुत्वमुक्त्वा देशं काल-
 मिति बौधायनवाक्यात् ॥ देशकालाद्यपेक्षया बहुत्वं
 केचिदाहुः ॥ यथा दुर्गतस्य दुर्भिक्षे कुडवपरिमितम-
 पीत्युक्तम् ॥ इदमेव च युक्तम् ॥ पूर्वोक्तैकादशस्थभ-
 गवद्वाक्यात् ॥ एवं वाससामपि बहुत्वमनेकपुरु-
 षोद्धार्यत्वेन त्रिभ्योऽधिकत्वेन च पूर्वोक्तरीत्योत्रे-
 यम् ॥ नागदेवीये तु संग्रहकारः ॥ सुश्वेतान्यथ
 चित्राणि कौसुमानि यथाक्रमम् ॥ विंशत्येका-

दश त्रीणि बहुनीति स्मृतान्यथेत्याह ॥ संहतत्वं
 तु उक्तशुद्धिद्रव्याख्यावयवित्वमिति विज्ञानेश्वरः ॥
 मर्यादासिंधौ तु संहतत्वं नाम अनेकेषां शय्यादीनां
 स्यूतत्वं ॥ यद्वा संहतत्वं कठिनत्वम् ॥ तेन शीत-
 घृतगुडामिक्षादिकं संहतम् ॥ यद्वा ॥ शयनासन-
 यानानि रोमवद्धानि यानि तु ॥ वस्त्राण्येतानि
 सर्वाणि संहतानि प्रचक्षत इत्यंगिरोभिहितानि संह-
 तानीत्युक्तम् ॥ रोमवद्धानि कंबलादीनीति च तत्रो-
 क्तम् ॥ पूर्वोक्तभगवद्वाक्योक्तरीत्या तस्य तस्य तथा-
 युक्तत्वात्सर्वमेतदुपपन्नम् ॥ जलव्यतिरिक्तानां द्रवाणां
 तु प्लावनाच्छुद्धिः ॥ प्लावो द्रव्यस्य त्विति याज्ञव-
 ल्क्यवाक्यात् ॥ तत्र प्लावो नाम समानजातीयेन
 द्रव्येण भांडस्यापूरणं यावता निःसरतीति विज्ञाने-
 श्वरः ॥ पात्रस्थे घृतादौ तावत्समानजातीयमन्यदा-
 सिच्यते यावत्पूर्णे पात्रे किञ्चिन्मात्रं बहिर्निःसरती-
 त्यर्थः ॥ अमेध्यसंस्पृष्टद्रव्यस्पृष्टस्याप्येव शुद्धिरि-
 त्यपि स एवाह ॥ एतदेव उत्पवनमित्याहुः ॥ द्रवाणां
 चैव सर्वेषां शुद्धिरुत्पवनं स्मृतमिति मनुवाक्यात् ॥
 उत्पवनं चात्र वस्त्रांतरिते पात्रे प्रक्षेपः ॥ अन्यथा

कीटाद्यपनयनस्यासंभवादिति विज्ञानेश्वरः ॥ इदं च
 केशकीटमक्षिकान्वित इति बोद्धव्यम् ॥ कुल्लुकभ-
 द्रीये तु प्रादेशपरिमाणकुशपत्रद्रयाग्राभ्यां पवमानः
 सुवर्जन इत्याद्यनुवाकेनोत्पवनं स्पृष्टस्यांशस्यापनयनं
 वा उत्पवनमित्युक्तम् ॥ एतच्च प्रस्थपरिमाणे ॥ अल्प-
 स्य तु त्याग एव ॥ एतच्च श्वकाकाद्युपघाते ॥
 वर्णापसदभाण्डस्पर्शे तु भाण्डांतरे तदासिच्य यावता
 तद्वहिर्निःसरति तादृशप्लावं विधाय शेषमुत्सृजति
 शिष्टाः ॥ मधूदके पयस्तद्विकाराश्च पात्रात्पात्रांतर-
 नयने शुद्धा इति बोधायनस्मरणात् ॥ शूद्रभाण्डस्थि-
 तानामप्येवैव शुद्धिः ॥ वर्णापसदहस्तात्प्राप्तानां तु
 पात्रात्पात्रांतरनयनं पुनः पवनं च कार्यम् ॥ अभ्यव-
 हार्याणां घृतेनाभिधारितानां पुनः पवनमेवं स्नेहानां
 स्नेहवद्रसानामिति शंखस्मरणात् ॥ शाकादीनां तु
 दूपितत्यागे शेषस्याप्लावनाच्छुद्धिः ॥ तदुक्तं मर्यादा-
 सिंधौ ब्राह्मे ॥ सस्यानि व्रीहयश्चैव शाकमूलफलानि
 च ॥ त्यक्त्वाय दूपितं भागं प्लाव्यान्यन्यजलेन चेति
 म्लेच्छादि भाण्डस्थितौ तु बृहत्पराशरः ॥ आममांसं घृतं
 क्षौद्रं स्नेहश्च फलसंभवाः ॥ म्लेच्छभाण्डस्थिता ह्येते

निष्कांताः शुचयः स्मृता इति ॥ तथा ॥ आभीर-
भांडसंस्थानि पयोदधिघृतानि च ॥ तावत्पूतं हि
तद्भांडं यावत्तत्र नितिष्ठति ॥ पूतानि सर्वपण्यानि
कारुहस्तस्थितानि चेति ॥ अत्र म्लेच्छभांडस्थि-
तानां चतुर्णां शुद्धिमुक्त्वाग्रिमवाक्ये पयोदध्नोराभी-
रभांडस्थयोरेव शुद्धिकथनान्म्लेच्छजातीयाभीरभां-
डस्थयोः पयोदध्नोर्ग्राह्यत्वं बोधितम् ॥ उचितं
चेत्तत् ॥ न नीचो यवनात्पर इति वाक्यात् ॥ सर्व-
पण्यानां पूतत्वकथनेन पाकफलादीनां ततोऽपि
ग्राह्यत्वं च बोध्यते ॥ आम्रादिफलानां बहुदिनैर्भो-
गाय ततो गृहीत्वा संचोष्यमाणानामपि प्रोक्षणमा-
त्रेण शुद्धिः ॥ क्षालयित्वा स्थापने पूतीभावात् ॥
इदं च शुद्धिकल्पनमुपपत्तिप्रयोजनयोर्वैलज्जात-
व्यम् ॥ कारुहस्तस्थितानीत्यनेन ॥ रजकतंतुवा-
यादिसंसर्गकृताया अशुद्धेपरवादः ॥ तेनावरजा-
तीयानामपि कारूणां शिल्पिक्रियया द्रव्यमुत्पाद-
यतां संस्कुर्वतां वा प्रसक्तं प्रत्यवायहेतुत्वं निवार्यते ॥
तथा सति रजकसेवकादिभिः संस्कृतानां वस्त्रादीनां

कुर्विदशूर्पकारादिभिश्चोत्पाद्यमानानां द्रव्याणां शुचि-
त्वमेवेति वाक्यतात्पर्यम् ॥ ततश्च येनान्नादिद्रव्येण
शिल्पिस्पृष्टेन विना द्रव्योत्पत्तिसंस्कारौ न भवतस्त-
दपि शुद्ध्यत्येव ॥ यथा वस्त्रोत्पत्तौ खलिः ॥ अत-
एव शंखः ॥ कारुहस्तः शुचिस्तथा करात्तु द्रव्याणि
प्रोक्षितानीति ॥ आकरो द्रव्योत्पत्तिस्थानं तद्द्रव्याणि
चाकरद्रव्याणि ॥ पैठीनसिर्विशेषमाह ॥ आकराः
शुचयः सर्वे वर्जयित्वा सुराकरमित्येतदपरार्कमतम् ॥
विज्ञानेश्वरस्तु ॥ कारुणां सूनकादिसंभवेऽपि तत्साध्ये
कर्मणि तद्धस्तस्य शुचित्वम् ॥ तथा च स्मृत्यन्तरम्
कारवः शिल्पिनो वैद्या दासीदासास्तथैव च ॥
राजानो राजभृत्याश्च सद्यः शौचाः प्रकीर्तिता
इत्याह ॥ उभयमपीदं युक्तम् ॥ १९ ॥

अथ सिद्धान्तशुद्धिविचारः ॥ तत्रापराङ्गे सदा-
चारचंद्रोदये च यमः ॥ मक्षिकाकीटमन्त्रे तु पतितं
यदि दृश्यते ॥ मूषकस्य पुरीषं वा धृतं यच्चावध-
नितम् ॥ भस्मना स्पृष्टमश्रीयादभ्युक्ष्य सलिलेन
वा ॥ तथा अवधुतं केशपतंगकीटैरुदक्यया वा

पतितैश्च दृष्टम् ॥ अलातभस्मांबुहिरण्यतोयैः संस्पृ-
ष्टमन्नं मनुराह भोज्यमिति ॥ अत्र अवध्नितं नाम
यदुपरि वस्त्रावध्ननं कृतम् ॥ अवधुतं नाम यदुपरि
क्षवथुः कृतः ॥ अत्र मक्षिकापदेन नीलमक्षि-
कोच्यते ॥ बौधायनेन हविर्दोषेषु नीलमक्षिका
शातिकामत्कुणाश्चैलशिरसोर्यूतिकेत्यभिधानादित्य-
परार्कः ॥ अतएव सदाचारचंद्रोदये वाक्यांतरे मक्षि-
कादीनामदुष्टत्वमुक्तम् ॥ मक्षिकादंशमशका घुणाः
सूक्ष्माः पिपीलिकाः ॥ आमिषामेध्यसौरी च नैते कीटा
विपत्तय इत्युक्तम् ॥ आमिषामेध्यसौरि शठितमां-
सोद्भवः कीटः ॥ विपत्तय इति दोषाय न भवेद्युरिति
व्याख्यातं च पूर्वस्मिन्वाक्ये कीटोऽमेध्यसर्पीत्यप-
रार्कः ॥ बौधायनश्च ॥ केशकीटनखरोमाखुपुरी-
पाण्यन्नं दृष्ट्वा तन्मात्रमन्नं परित्यज्याद्भिः संप्रोक्ष्य
भस्मना संस्पृश्य प्रशस्तवचसा तु गृह्णीयात् ॥ भूर्भुवः
सुवरित्युपरिष्ठात् घ्यात्वा पुनरेव भुंजीतेत्याह ॥ सदा-
चारचंद्रोदये तु त्वकेशेतिपाठयुक्तमीदृगेव याज्ञव-
ल्क्यवाक्यम् ॥ यत्तु गौतमः ॥ नित्यमभोज्यं केश-
कीटावसन्नमित्याह ॥ तत्केशादियुक्तपाकविषयमिति

निर्णयामृते ॥ मिताक्षरायां च ॥ इदमेव युक्तम् ॥
 अन्यथा वाक्यांतरविरोधापत्तेरिति ॥ गोघ्रातेऽप्यन्ने
 पूर्वोक्तैव व्यवस्था ॥ गोघ्रातेऽन्ने तथा केशमक्षिका-
 कीटदूषिते ॥ सलिलं भस्म मृद्धापि प्रक्षेप्तव्यं विशु-
 द्ध्य इतिमार्कण्डेयपुराणात् ॥ याज्ञवल्क्योक्तेश्च ॥
 श्वकाकाद्युपघाते तु पराशरः ॥ शृतं द्रोणाधिकं चान्नं
 श्वकाकैरुपघातितम् ॥ अत्याज्यं तस्य शुद्ध्यर्थं ब्राह्म-
 णेभ्यो निवेदयेत् ॥ कर्तव्यं वचनं तेषामन्नसंस्कारक-
 र्मणि ॥ श्वकाकाद्यवलीढं तु त्यक्त्वा लालासमन्वि-
 तम् ॥ गायत्र्याष्टसहस्रेण मंत्रपूतेन वारिणा ॥ भोज्यं
 तत्प्रोक्षितं विभ्रैः पर्यग्निकृतमेव चेति ॥ जमदग्निश्च ॥
 शृतान्नं द्रोणमात्रं स्यात् श्वकाकाद्युपघातितम् ॥ केश-
 कीटावसन्नं च तदप्येवं विशुद्ध्यति ॥ क्रीतस्यापि
 विनिर्दिष्टमेवमेव मनीषिभिः ॥ न द्विःपक्वं पर्युषितं
 शुक्ताद्येवं कदाचनेति ॥ द्रोणः पट्पंचाशदधिकं
 पलशतद्वयम् ॥ अष्टसहस्रेणेत्यष्टाधिकसहस्रेण ॥
 केशकीटावसन्नं तु केशकीटकसहपक्वं बोध्यम् ॥ तेन
 बहुपाके गौतमोक्ताऽभोज्यता निवार्यते ॥ अपरार्क-
 मर्यादासिद्धिहेमाद्रिषु यममनू ॥ देवद्रोण्यां विवाहेषु

यज्ञेषु प्रकृतेषु च ॥ काकैः श्वमिश्र यत् स्पृष्टं तदन्नं
न विवर्जयेत् ॥ तन्मात्रमन्नमुद्धृत्य शेषं संस्कारम-
हति ॥ घनानां प्रोक्षणाच्छुद्धिर्द्रवाणामपि तापनात् ॥
संस्पर्शनाद्भवेच्छुद्धिरपामग्रेष्ठतस्य च ॥ छागेन मुख-
संस्पृष्टं शुचि त्वेवं विनिर्दिशेदिति ॥ देवद्रोणी देवया-
त्रेत्यपरार्कः ॥ देवतानैवेद्यार्थं यत्र बहन्नं पच्यते सा
देवद्रोणीति मर्यादासिंधुः ॥ एतच्च बहन्नप्रदर्शनार्थम् ॥
प्रकृतेष्वित्युत्सवेष्वित्यपि स एवं व्याचख्यौ ॥ २० ॥

अथ घृतपायसादीनां शुद्धिविचारः ॥ घृतं च
पायसं क्षीरं तथैवेक्षुरसो गुडः ॥ शूद्रभाण्डस्थितं
तक्रं तथा मधु न दुष्यतीति ॥ पायसं पयोविकारो
नतु पयसि सिद्ध ओदनः ॥ विकारार्थे च तद्धित
इति कल्परतरुत्वाकरपारिजातशुद्धिप्रदीपाः ॥ एतद-
व्याधारदोषाभावे तद्दोषे तु पात्रांतरनयनम् ॥ आधा-
रदोषे तु नयेत्पात्रांतरं द्रवम् ॥ घृतं च पायसं क्षीरं
तथैवेक्षुरसो गुड इति शंस्रवाक्यात् ॥ तथा भक्ष्या-
भक्ष्यप्रकरणे ॥ संधिन्यनिर्दशाऽवत्सागोपयः परिव-
र्जयेत् ॥ औष्ट्रमैकशकं श्रेणमारण्यकमथाविक्रमिति

याज्ञवल्क्येन सामान्यत एतद्गुग्धं निपिद्धं तथापि
 हारीतेन संधिनी वृषस्यंती तस्याः पयो न पिबेत् ॥
 ऋतुमद्भावात् न हतवत्सायाः शोकाभिभूतत्वात् ॥ न
 दुग्धाया विनावत्सात् ॥ यथाश्रतोऽन्नमाच्छिद्यात्मना-
 श्नीयादेवं तत् ॥ न नवमूतायाः सरजस्त्वात् ॥
 सप्तरात्रादित्येके दशरात्रादित्यपरे ॥ मासेनाथ
 पीयूषं भवतीति धर्मविद इति हेतुपूर्वकमुक्तं ॥ तच्च
 श्राद्धहेमाद्रावेव व्याख्यातम् ॥ वृषस्यंतीपदात् निवृ-
 त्तमैथुनेच्छायाः पयो न निपिद्धमिति गम्यते ॥
 हतवत्सा मृतवत्सा ॥ तत्र शोकाभिभूतत्वादिति हेतुः
 तेन विस्मृतवत्सशोकायाः पयसि न निषेधः ॥
 वत्सादिविनेति जीवंतमेव वत्समन्यतो निधाय क्षीर-
 लोभेन दुग्धायाः पयो न पिबेत् ॥ तत्र दृष्टान्तः ॥
 यथाश्रतो भुंजानादन्नं हृत्वा गृहीत्वा स्वयमश्रीया-
 देवं तदिति ॥ न नवप्रमृतायास्तत्र हेतुः सरजस्त्वा-
 दिति तत्र सप्तरात्रादयस्त्रयः पक्षाः ॥ एतेषु पक्षेषु
 यथा रजोनिवृत्तेर्व्यवस्था द्रष्टव्येति ॥ तेन यदा
 सप्तरात्रादावपि रजोनिवृत्तिनिश्चयस्तदा पयःपाने

न धर्महानिरिति तेन संधिन्याः पयो द्वितीयदिवसे
 शुद्धं मृतवत्सायास्तु पिण्याकभक्षणादिना विस्मृत-
 वत्सशोकतया तन्मृतकानाघ्राणे शुद्धम् ॥ नवमू-
 तायास्तु निर्दशत्वे प्राय इदानीं शुद्धिमंगीकुर्वति
 नतु सप्तरात्रोत्तरम् ॥ तदुत्तरं रजःसंसर्गपर्यंतमशुद्धं
 नतु मासपूर्तिपर्यंतम् ॥ विनावत्ससंदोहस्तु यावद्द-
 त्सस्तदाकांक्षते अन्यतृणादिकं चरित्वा न तृप्यति ॥
 तदुत्तरं वत्साय स्थापनेन तत्स्वत्वं निवार्य दोग्धव्यं
 तत्पयः शुद्धमिति सिद्ध्यति ॥ तथा स्यंदिनी यममू-
 संधिनीमिति गौतमस्मरणात् तत्पयोऽप्यशुद्धम् ॥
 तत्र हेतुं तु न केऽपि लिखन्ति ॥ तथा स्यंदिनी-
 दुग्धस्य ग्रहणे दुग्धस्रवणेन स्तनानां रिक्ततया
 तत्पीडाप्रसंगः ॥ यमसुवश्च ग्रहणे वत्सयोर्बुभुक्षायाः
 अपूर्त्या तदुग्धस्य परस्वत्वं दोष इति मम प्रति-
 भाति ॥ दुग्धनिषेधे तद्विकाराणामप्यशुद्धत्वमिति
 मिताक्षरायाम् ॥ गोमूत्रगोमययोरनिषेध इति ॥
 यद्यपि तत्रोक्तं तथापि यत्र रजस्त्वं संभाव्यते तत्र
 तु निषेध इति मम प्रतिभाति ॥ ब्रह्मपुराणे ॥ द्राक्षे-
 क्षूणां रसः शुद्धः सद्यस्तु प्रथमेऽहनीति ॥ तथा ॥

यतौ च ब्रह्मचारिणि गतं भैक्षमपि तेषां शुचि ॥
तदाहापराकं मनुः ॥ ब्रह्मचारिगतं भैक्ष्यं नित्यं
मेध्यमिति स्थितिः ॥ ब्रह्मचारीति विहितभिक्षोपल-
क्षकम् ॥ भैक्षं भिक्षासमूहः ॥ विहितभिक्षाधिकारि-
णोऽपि मनुनैवोक्ताः ॥ सांतानिकं यक्ष्यमाणमध्वगं
सर्ववेदसम् ॥ गुर्वर्थमातृपित्रर्थस्वाध्यायार्थोपता-
पिनः ॥ नवैतान्स्नातकान्विद्याद्वाह्यणान् धर्मभैक्षका-
निति ॥ सांतानिकः संतानप्रयोजनः ॥ सर्ववेदसो
दत्तसर्वस्वः ॥ उपतापी रोगी ॥ अन्ये प्रसिद्धाः ॥
तथाच तेषां भैक्षं न दुष्यतीत्यर्थः ॥ यावतोपघातेन
स्थोपसर्पणादिना भैक्षं न सिद्ध्यति तन्मात्रस्याप-
वादोऽयम् ॥ अत एव तदतिरिक्तोपघाते शुद्धिमाह-
वसिष्ठः ॥ प्रत्नरन्मभ्यवहार्येषु उच्छिष्टं यदि संस्पृशेत् ॥
भूमौ निधाय तद्रव्यमात्रांतः प्रचरेत्पुनरिति ॥ यस्यो-
पघातस्याऽचमनाच्छुद्धिस्तदिहोच्छिष्टशब्देनोच्यते ॥
अभ्यवहार्यशब्दाच्च न भैक्षमात्रविषयमेतत् ॥ किंतु
परिवेषणादिविषयमपि ॥ यत्तु मनुनोक्तम् ॥ उच्छिष्टेन
तु संस्पृशेद्रव्यहस्तः कथंचन ॥ अनिधायैव तद्द-

व्यमाचांतः शुचितामियादिति ॥ तद्वस्त्राद्यपरविष-
यम् ॥ किंच ब्राह्मे ॥ उच्छिष्टेन तु शूद्रेण संस्पृष्टः
परिवेषकः ॥ द्रव्यहस्तश्च यत्किञ्चिद्दद्यात्तत्तु न भक्ष-
येत् ॥ तेनोच्छिष्टशूद्रातिरिक्तस्पर्शो दोषो नास्तीति
तदार्शयः ॥ इत्यपरार्कस्थं प्रमेयमुक्तम् ॥ सदाचार-
चंद्रोदये तु वासिष्ठं मानवं च वाक्यमुपन्यस्योक्तम् ॥
यदि द्रव्यमंगधारणयोग्यं तदांगे निधायाचामेत् ॥
यदि तदयोग्यं तदा तत्स्पृष्टा आचामेत् ॥ यद्वा ॥
आचमनार्होच्छिष्टस्पृष्टः अभ्यवहार्येतरद्रव्यं भूमाव-
निधायाचम्य शुचिर्भवति ॥ अभ्यवहार्यद्रव्यं तु भूमौ
निधायाचम्याभ्युक्ष्य गृह्णीयादिति ॥ एवं चात्र पूर्वो-
क्तत्रचनद्वयेऽप्युच्छिष्टकर्मकोच्छिष्टकर्तृकस्पर्शदोषः
पुरुषस्यैव ॥ तस्यैव शुद्धिविधानात् ॥ नतु तैत्तसंबंधेन
द्रव्यस्यापि दुष्टत्वम् ॥ पुनः प्रचारस्यानिधानस्य
चोक्तत्वात् द्रव्यत्यागस्यानुक्तत्वाच्चेति मयद्रव्यस्यापि
तात्पर्यम् ॥ तेनाभ्यवहार्यस्य गृहांतरदेशांतरप्रेषणेऽपि
साक्षात्स्पर्शो न भवेच्चेददोष एव अमेव्याशुचिप्रमृ-
तिस्पर्शो तु त्याग एवेति शिष्टाचारात्प्रतिभाति ॥

विष्णुपुराणे ॥ संप्रोक्ष्य विद्वान् गृहीयाच्छूद्रान्नं गृह-
 मागतमिति गृहागमनर्लिगाच्च ॥ तेनामेध्याशुचि-
 स्पर्श एव त्यागो नत्वन्यथेति निश्चयः ॥ अन्यच्च
 सदाचारचंद्रोदये ॥ तत्रांगिराः ॥ अरण्येऽनुदके रात्रौ
 चौरव्याघ्राकुले पथि ॥ कृत्वा मूत्रपुरीषं च द्रव्य-
 हस्तो न दुष्यति ॥ अत्र द्रव्यपदमन्नस्यापि संग्रा-
 हकम् ॥ शौचं तु कुर्यात्प्रथमं पादौ प्रक्षालयेत्ततः ॥
 उपस्पृश्य तदभ्युक्ष्य गृहीतं शुचितामियादिति
 स्मृतेः ॥ हलायुधे हारीतः ॥ कृत्वा मूत्रपुरीषं च
 द्रव्यहस्तः कथंचन ॥ भूमावन्नं प्रतिष्ठाप्य कृत्वा शौचं
 यथाविधि ॥ तत्संयोगाच्च पक्वान्नमुपस्पृश्य ततः
 शुचीति ॥ पक्वान्नं घृतपक्वं पुरुषसंयोगाद्यथा तद-
 शुचिभूतं तथा तत्संयोगाच्छुच्यपीत्यर्थः ॥ प्रक्षाल्य
 पादौ निक्षिप्य आचम्याभ्युक्षणं पुनः ॥ पुष्पादीनां
 तृणादीनां प्रोक्षणं हविषा तथेति निक्षिप्येति द्रव्यं
 भूमौ निधाय ॥ मार्कण्डेयस्तु शौचमप्यनिधायैव
 कार्यमित्याह ॥ पक्वान्नेन गृहीतेन मूत्रोच्चारं करोति
 यः ॥ अनिधायैव तद्द्रव्यमंगे कृत्वा समाश्रितम् ॥

शौचं कृत्वा यथान्यायमुपस्पृश्य यथाविधि ॥
 अन्नमभ्युक्षयेच्चैव लद्धृत्यार्कस्य दर्शयेत् ॥ त्यक्त्वा
 ग्रासमथैतस्माच्छेषं शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ इति च तत्रो-
 पन्यस्तम् ॥ एवंच मूत्रोच्चारणादावपि यत्र दोषाभा-
 वस्तत्र कुतस्तरामुच्छिष्टस्पर्शः ॥ किंच पक्वान्नं घृत-
 पकमिति यद्व्याख्यातं तदपि युक्तमेव राहुदर्शन-
 शृतमन्नं च वर्जयेदिति ॥ निपेधसत्वेऽप्यारनालं पय-
 स्तक्रं दधि स्नेहाज्यपाचितम् ॥ मणिकस्थोदकं
 धैव न दुष्येद्राहुसूतक इति घृतपकस्यैवादुष्टत्वकथ-
 नेनान्यत्रापि तस्यैवादुष्टताया युक्तत्वादिति ॥ वायु-
 पुराणे चातुर्मास्यमाहात्म्ये ॥ किंचापराकं आप-
 स्तंबः ॥ अप्रयतोपहतमन्नमप्रयतं नत्वभोज्यमप्रयतेन
 न तु शूद्रेणोपहतमभोज्यं यस्मिंश्चान्ने केशः स्याद-
 न्यद्राग्मेत्यैरवमृष्टं कीटो वामेध्यसेवी मूषकलंगप-
 दोपहतं सिचा वा शुना वाऽयात्रेण वा दृष्टम् ॥
 सिचावोपहतं दास्या वा नक्तमाहतम् ॥ भुंजानं
 वा यत्र शूद्र उपस्पृशेदनर्हद्विर्वा समानपंक्तौ भुंजा-
 नेषु वा यत्रानुत्थायोच्छिष्टं प्रयच्छेदश्चामेद्रा ॥
 कृतसयित्वा यत्रान्नं दद्युर्मनुष्यैरवघ्रातमन्येर्वाऽमेत्ये-

रिति ॥ अप्रयतं नत्वभोज्यमिति ॥ तथावाग्य-
धिश्रयणप्रोक्षणहिरण्यस्पर्शच्छागमुखस्पर्शान्यतमेन
प्रयतं कृत्वा भोज्यम् ॥ अशुचिना शूद्रेण स्पृष्टं
त्वभोज्यम् ॥ मूषकलंगमिति तत्पुरीषं पुच्छादिकं
वा सिचेति वस्त्रेण उपहतं दृष्टमित्यन्वयः ॥ अन-
र्हद्भिर्वेति ॥ उपस्पृष्टमित्यध्याहारः ॥ स्फुटमन्यत् ॥
अत्राप्रायतशूद्रास्पर्शं अभोज्यत्वस्योक्तत्वात् प्रयत-
शूद्रस्पृष्टपक्वान्नस्य भोज्यत्वानुज्ञा यद्यपि लभ्यते
तथापि शिष्टा भगवत्प्रसादस्यैव तादृशस्य भोज्य-
त्वमाद्रियन्ते नेतरस्येति प्रसादव्यतिरिक्तं न भोज्यं
कलौ शिष्टाचारस्य स्मृत्यपेक्षया प्राबल्यादिति ॥२१॥

अथ घृतपाचितादीनां भक्ष्याभक्ष्यविचारः ॥
घृतपक्वं तैलपक्वं मिष्टान्नं शूद्रसंस्कृतम् ॥ अभक्ष्यं
ब्राह्मणानां च शूद्रभ्रष्टं त्रिपीटकमिति ब्रह्मवैवर्ते
श्रीकृष्णजन्मखण्डे उक्तम् ॥ यत्तु सुमंत्वंगिरसौ ॥
गोरसं चैव सक्तंश्च तैलं पिण्याकमेव च ॥ अपूप-
ान्भक्षयेच्छूद्राद्यच्चान्यत्पयसा कृतमिति ॥ पिण्याकं
तिलकुट्ट इति प्रसिद्धम् ॥ पयसेति दुग्धेन ॥ हारीतः ॥
कंदुपक्वं स्नेहपक्वं पायसं दधिसक्तवः ॥ एतान्य-

शूद्रान्नभुजो भोज्यानि मनुष्यवीदिति ॥ शंखः ॥
 अपूपाः सक्तवो धानास्तक्रं दधि घृतं मधु ॥ एतत्प-
 ण्येन भोक्तव्यं भांडलेपो न चेद्भवेदिति ॥ तदापद्विष-
 यम् ॥ अन्यथा शूद्रान्नभोजननिषेधकवाक्ये विरोधात्
 नापणीयमन्नमश्रीयादिति शंखलिखितवाक्यविरो-
 धाच्चेत्यपरार्कः ॥ सदाचारचंद्रोदयस्तु ॥ एतानि
 वचांसि लिखित्वा ॥ शूद्रगोरसाद्यपि तद्वे-
 हादन्यत्र नीत्वा भोक्तव्यम् ॥ घृतं तैलं तथा क्षीरं
 गुडं तैलेन पाचितम् ॥ नीत्वा नदीतटे विप्रो भुंजी-
 याच्छूद्रभोजनमिति पराशरोक्तेरित्याह ॥ कश्चित्तु
 अलवणं स्नेहपक्वं सच्छूद्रभोज्यं तेन वचसामविरोध
 इत्याह ॥ निर्णयामृतस्तु ॥ उक्तशंखवचनात्पका-
 नानामभक्ष्यत्वमित्याह ॥ दिनकरोद्योते तु ॥ शूद्रेषु
 दासगोपालकुलमित्रार्धसीरिणाम् ॥ भोज्यान्नता गृह-
 स्थस्य तीर्थयात्रातिदूरत इति कलिवर्ज्येषु गणनात् ॥
 कलावेव निषेधः सोऽपि गृहस्थस्येव न यतिब्रह्म-
 चारिणोः ॥ अयं च पाकस्येव निषेधः ॥ ब्राह्मणा-
 दिषु शूद्रस्य पचनादिक्रिया तथेति कलिवर्ज्येषु

पाकस्य च गणनादित्युक्तम् तेनैतन्मते कलौ शूद्रेण
 पाचितमन्नं गृहस्थेन ब्राह्मणादिना न भोक्तव्यम् ॥
 ब्राह्मणादिद्वारा पाचितं तु भोक्तव्यम् ॥
 ब्रह्मचर्यादिभिस्तु तेन पाचितमपि भोज्यमित्या-
 याति ॥ मम त्वन्यत्प्रतिभाति ॥ देवलेन स्वदासो
 नापितो गोपः कुम्भकारः कृषीवलः ॥ ब्राह्मणैरपि
 भोज्यान्नाः पंचैते शूद्रयोनय इति ॥ याज्ञवल्क्येन
 च शूद्रेषु दासगोपालकुलमित्रार्धसीरिणः ॥ भोज्यान्ना
 नापितश्चैव यश्चात्मानं निवेदयेदिति ॥ हारीतेन च
 कुलं मित्रं कुलपुत्रो भैक्षदः शिष्यकः सुहृत् ॥ भवेद्यस्य
 सुखं लाभे भयत्राता च यो भवेत् ॥ एते शूद्रेषु
 भोज्यान्ना मनो यत्र विभाव्यत इत्यपराकं अनेकेषां
 भोज्यान्नताकथनात् ॥ कलिवर्ज्येषु तु दासादीनां
 चतुर्णामेव गणितत्वात्तदितरेषां मुक्तानां शूद्राणां
 भोज्यान्नता यद्यपि प्राप्यते तथापि अस्वर्ग्यं लोक-
 विद्रिष्टं धर्ममप्याचरेन्नत्विति निषेधांतरात्तत्पक्रान्न-
 भोजनं कार्यम् ॥ किंचैतेषु वाक्येष्वन्नपदात्पक्रम-
 न्नामेव न भोज्यम् ॥ पयोविकार ऐक्षवं फलादिकं
 तु भोज्यमिति ॥ अतएव मनुरपि नाद्याच्छूद्रस्य

पक्वान्नं विद्वानश्नाद्धि नो द्विजः ॥ आददीतान्नमे-
 वास्मादवृत्तावेकरात्रिकमित्येवाह ॥ किंच यथा जलं
 निर्गमनेष्वपेयं नदीगतं तत्पुनरेव पेयम् ॥ तथान्नपानं
 विधिपूर्वमागतं द्विजादिपात्रांतरितं न दुष्यतीत्यप-
 राधं स्मृत्यंतरम् ॥ सदाचारचंद्रोदये च ॥ यथा यत्-
 स्ततोप्यापः शुद्धिं यांति नदीगताः ॥ शूद्राद्विप्रगृ-
 हेष्वन्नं प्रविष्टं तु तथा शुचीति ॥ स्मृत्यंतरं तथा
 तत्रैव ॥ तावद्भवति शूद्रान्नं यावन्न स्पृशति द्विजः ॥
 द्विजाद्यकरसंस्पृष्टं सर्वं तद्धविरुच्यत इति पराशर-
 वाक्यं च ॥ तेन सच्छूद्रस्यान्नं तद्गृहे ब्राह्मणे न
 पाचितं ब्राह्मणेन शुचिप्रकारेणानीय द्विजपात्रे
 स्यापितं चेत्तदा न दुष्यति ॥ तथा सक्तवो धानाश्च
 शूद्रपक्वा अपि लोकविद्विष्टत्वाभावान्न दुष्यन्ति ॥
 तथा अभोज्यान्नानां गृहेऽपि तत् आमं गृहीत्वा
 ब्राह्मणः स्वीयपात्रेण पक्त्वा भुंक्ते चेत्तदापि न दोषः ॥
 सच्छूद्रलक्षणं तु सदाचारचंद्रोदये बृहत्पराशरेणोक्तम् ॥
 विशुद्धान्वयसंजातो निवृत्तो मद्यमांसयोः ॥ द्विज-
 भक्तिर्वणिगृत्तिः सच्छूद्रः परिकीर्तित इति ॥ आत्म-
 निवेदिते गृहे स्वयंपचने तु सुनरां न दोषः ॥

निवेदनोत्तरं तत्र तावन्मात्रे स्वत्वोत्पत्तेरिति ॥ २२ ॥

अथोदकशुद्धिविचारः ॥ तत्र मनुः ॥ आपः
शुद्धा भूमिगता वैतृष्ण्यं यत्र गौर्भवेत् ॥ अव्यासा-
श्चेदमेध्येन गंधवर्णसमन्विता इति ॥ एवं शिलाग-
तमपि ॥ भूमिष्ठमुदकं शुद्धं वैतृष्ण्यं यत्र गौर्भवेत् ॥
अव्यासं चेदमेध्येन तद्वदेव शिलागतमिति विष्णुवा-
क्यात् ॥ तथा नद्यादिभ्यः शुद्धपात्रोद्धृता अपि ॥
उद्धृता वा प्रशस्ताः स्युः शुद्धैः पात्रैर्यथाविधि ॥
एकरात्रोपितास्तु त्यजेदापः समुद्धृता इति पूर्वोक्तध-
र्मानुवृत्तौ देवलवाक्यात् ॥ अप इति विभक्तिव्य-
त्ययश्छांदसः ॥ अत्र ता इति सर्वनाम्ना गोतृप्ति-
मात्रपर्याप्ता अल्पा एव परामृश्यन्ते ॥ अतो बहूद-
कात्तडागादेरुद्धृतानां रात्र्युपिनानां न दोष इति पारि-
जातः ॥ एतदप्यनुपितोदकासंभवे ॥ अत्र पर्युपि-
तजलवर्जनं तीर्थोदकव्यतिरिक्तविषयम् ॥ तीर्थ-
तोयं न दुष्येत करकादिस्थितं सदेति मर्यादा-
सिंधौ वचनात् ॥ एवं चरणामृतेऽपि तीर्थत्वा-
द्दोष्यम् ॥ तथापराके देवलः ॥ अक्षोभ्यानामपां

नास्ति प्रसृतानां च दूषणम् ॥ स्तोकानामुद्धृतानां
च कश्मलैर्दूषणं भवेत् ॥ असोभ्यानि तडागानि
नदी वाप्यः सरांसि च ॥ कश्मलाशुचिसंस्पर्शे
तीर्थतः पस्विर्जयेदिति ॥ अत्रामेध्ययुक्तः प्रदेशस्ती-
र्थम् ॥ क्वचित्तु चांडालाद्यशुचिस्पृष्ट इति पाठः ॥
तदा तीर्थमवतरणमार्गः ॥ गंधाद्ययुक्ताः शुद्धा इत्य-
नुवृत्तौ पैठीनसिः विपर्यस्तं महोदकमपि वर्ज्यमित्याह ॥
उद्धृतेषु तु विशेषं यम आह ॥ प्रपा अरण्ये घटगं
च कूपे द्रोण्यां जलं कोशगतास्तथापः ॥ ऋतेऽपि
शूद्रात्तदपेयमाहुरापद्रतो भूमिगताः पिवेत्विति ॥
प्रपा जलसत्रशाला ॥ घटगं घटस्थं ॥ घटकमिति
जलोद्धरणार्थं स्थापितम् ॥ सर्वसाधारणो घटः ॥
द्रोणी अश्मादिमयी सर्वार्था जलपात्री ॥ काष्ठांबु-
वाहिनी वा ॥ कोशो दृतिः ॥ द्विजातिपतितमप्य-
रण्यगतमपि प्रपादिगतं जलं शूद्रव्यतिरिक्तैरपेयम् ॥
आपदि तु शुद्धभूमौ क्षिप्तं पेयमिति वाक्यार्थः ॥
तादृशस्य भूगतस्यापि क्वचिदपवादमाह मर्यादा-
सिधौ हारीतः ॥ भूगाः पुण्या अपो अशुभागमन-
वर्ज्यं यदि तदरण्ये गतं प्रपादि स्यादिति अरण्यप्र-

पादिजलं शुद्धभूगतमप्यशुभागमने सति वर्ज्य-
मित्यर्थः ॥ २३ ॥

अथ जलाशयशुद्धिविचारः ॥ देवलः ॥ श्वसृ-
गालखरोष्ट्रैश्च क्रव्याद्भिश्च जुगृप्सितम् ॥ उद्धरेदुदकं
सर्वं पंच पिंडान् मृदस्तथेति ॥ ब्राह्मे च ॥ येषां-
मभक्ष्यं मांसं च तच्छरीरैर्युतं च यत् ॥ वापीकूप-
तडागेषु जलं सर्वं हि दुष्यति ॥ शरीरैर्मृतशरीरैः
सकर्दमं सकृणपं तेभ्यस्तोयमपास्य तत् ॥ प्रक्षिपे-
त्पंचगव्यं च समंत्रं सर्वशुद्धिकृत् ॥ अपास्य कृणपं
तेभ्यो बहुतोयेभ्य एव च ॥ शतं पष्ट्यथवा त्रिंश-
त्तोयकुंभान्समुद्धरेत् ॥ पंचगव्यं ततस्तेषु प्रक्षिपेन्म-
त्रसंयुतमिति वापीसोपानयुक्तो जलाशयविशेषः ॥
जमदग्निः ॥ वापीकूपतडागेषु स्वल्पेषु स्थावरेषु च ॥
स्थूलमृक्षमप्राणिशवे क्लिन्ने जीर्णे च तज्जलम् ॥ सर्व-
मुद्धृत्य मृत्खातं पंचगव्यं ततः क्षिपेत् ॥ पापाणैरि-
ष्टकाभिर्वा दहेत्तत्स्थानमेव तु ॥ सरवद्धे तु संप्रोक्ष्य
विप्राशीर्वचनं तथा ॥ बहूदके तु दुष्टेऽस्मात्कलशान्
पष्टिमुद्धरेत् ॥ मृक्षमास्थिपाणिभिर्दुष्टे त्रिंशत् कुंभा-
स्तथोद्धरेत् ॥ कूपविषये विष्णुः ॥ मृतपंचनखा-

त्कृपादत्यंतोपहतात्तथा ॥ अपः समुद्धरेत्सर्वाः शेषं
 शस्त्रेण शोधयेत् ॥ शस्त्रेण कुदालादिना ॥ वह्निप्र-
 ज्वालनं कृत्वा कूपे पक्वेष्टकाचिते ॥ पंचगव्यं न्यसे-
 त्पश्चान्नवतोयसमुद्भवे ॥ जलाशये तथाल्पेषु स्थाव-
 रेषु वसुंधरे ॥ कूपवत्कथिता शुद्धिर्महतसु च न
 दूषणम् ॥ स्थावरेषु प्रवाहहीनेषु ॥ वसुंधरे वसुंधरा-
 यामित्यर्थः ॥ क्वचित्तु महीतल इति पाठः ॥ आप-
 स्तंबः ॥ उपानब्धेष्वाविष्मूत्रस्त्रीरजोऽमेध्यमेव च ॥
 एभिश्च दूषिते कूपे कुम्भानां पट्टिमुद्धरेत् ॥ बृहस्पतिः ॥
 अस्थिचर्मविनिर्मुक्तैर्दूषितैः श्वत्सरादिभिः ॥ उद्धृत्य
 तज्जलं सर्वं शोधनं परिमार्जनम् ॥ वापीकूपतडागेषु
 दूषितेषु विशोधनम् ॥ घटानां शतमुद्धृत्य पंचगव्यं
 ततः क्षिपेत् ॥ परिमार्जनं अपद्रव्यनिरसनं अस्थि-
 चर्मविनिर्मुक्तैः चिरवासेन विशीर्णैरित्यर्थः ॥ अत्रेयं
 व्यवस्था ॥ सर्वजलोद्धरणं तु स्वल्पतोये ॥ एक-
 स्मिन्नेवोपघाते यल्लघु गुरु शोधनं तदृष्याऽनल्पत्वा-
 ल्पत्वापेक्षया दूषकलघुत्वगुरुत्वापेक्षया च ॥ अत्यं-
 तमद्वत्सु चोपघाते तदुपवातकशुक्तदेशानिरिक्तदेशे

दोषाभाव एव ॥ कुंभानां तु स्वल्पमध्याधिकोद्ध-
 रणं तदपि तोयतारतम्यापेक्षयेति ॥ तेन बहुजले
 कूपे यदि मृषकादिसूक्ष्मप्राणिशवस्य जलदौर्गंध्या-
 दिना संदेहस्तदोक्तजमदग्निवाक्यात्रिंशदादिकुंभज-
 लोद्धरणात्पूर्वं तेन जलेन स्नानसंध्यादिकरणेऽपि
 निश्चयात्मकज्ञानाभावान्न पापापत्तिः ॥ ज्ञानोत्तरं तु
 उद्धरणकुंभस्य मार्तिकत्वे त्यागो धातवीयत्वेऽग्निज्वा-
 लासंस्पर्शोऽग्न्यादिभिर्मार्जनं चेति मे भाति ॥ अथ
 बृहस्पतिः ॥ उच्छिष्टं मलिनं क्लृप्तं यच्च विष्टानुले-
 पितम् ॥ अद्भिः शुद्ध्यति तत्सर्वमपां शुद्धिः कथं
 भवेत् ॥ सूर्येन्दुरश्मिपातेन मारुतस्पर्शनेन च ॥
 गवां मूत्रपुरीषेण शुद्ध्यंत्याप इति स्थितिः ॥ यमः ॥
 अजा गावो महिष्यश्च ब्राह्मण्याश्च प्रभूतिकाः ॥
 दशपात्रेण शुद्ध्यन्ति भूमिष्ठं च नवोदकम् ॥ अत्र
 भूमिष्ठपदमंतरिक्षजलव्यावृत्त्यर्थम् ॥ बृहत्पाराशरः ॥
 वदंत्यपां पवित्रत्वं दिवार्करश्मिवायुभिः ॥ मुनयो
 धर्मवेत्तारो रात्रौ चंद्रांशुमास्तैरिति ॥ म्लेच्छादि-
 स्वातविषये ॥ आपस्तंबः ॥ म्लेच्छादीनां जलं पीत्वा
 पुष्करिण्यां हृदेऽपि वा ॥ जानुदघ्नं शुचि ज्ञेयमधस्ता-

दशुचि स्मृतम् ॥ तत्तोयं यः पिबेद्विप्रः कामतोऽकाम-
मतोऽपि वा ॥ अकामान्नक्तभोजी स्यादहोरात्रं तु
कामत इति मर्यादासिंघावप- उदकशुद्धिः ॥ २४ ॥

अथ भूशुद्धिविचारः ॥ तत्र मर्यादासिंघावप-
राकै च देवलः ॥ पंचधा वा चतुर्धा वा भूमिमेध्या
विशुद्ध्यति ॥ दुष्टा द्विधा त्रिधा वापि शुद्ध्यते
मलिनैकधा ॥ अशुद्धा भूमिमेध्यदुष्टमलिनभेदेन
त्रिधा ॥ तत्रामेध्यां तच्छुद्धिं चाह स एव ॥ प्रसूते
गर्भिणी यत्र म्रियते यत्र मानुषः ॥ चंडालैरुपितं
यत्र यत्र विन्यस्यते शवः ॥ विष्मूत्रोपहतं यत्र
कुणपो यत्र दृश्यते ॥ एवं कश्मलभूयिष्ठा भूमिमेध्येति
लक्ष्यते ॥ दहनं स्वननं भूमिरुपलेपनवापने ॥ पर्ज-
न्यवर्षणं चेति शौचं पंचविधं स्मृतमिति ॥ अप-
राकै तु वापनस्थाने धावनं पठितम् ॥ दहनं तृण-
काष्ठादिप्रक्षेपेण ज्वालनम् ॥ स्वननं तत्क्षणं शस्त्रा-
दिनोष्ठेस्वनं वा उपलेपनं गोमूत्रभस्मगोमयादिना ॥
वापनं मृदंतरेण पूरणम् ॥ एतन्मध्ये पंचभिश्चतु-
र्भिर्वा अमेध्या भूः शुद्धा भवति ॥ दुष्टां मलिनां
च स एवाह ॥ कृमिकीटपदक्षेपेऽपि ता यत्र

मेदिनी ॥ द्रप्सापकर्पणोच्छिष्टैर्घातैर्वा दुष्टतां व्रजेत् ॥
 नखदंततनूजत्वक्कुपपांसुरजोमलेः ॥ भस्मपंकतृणै-
 र्वापि संपन्ना मलिना भवेदिति ॥ अपराकें मिताक्षरायां
 च ॥ श्वसूकरखरोष्ट्राद्यैः संस्पृष्टा दुष्टतां व्रजेत् ॥ अंगा-
 स्तुपकेशास्थिभस्माद्यैर्मलिना भवेदिति पाठः ॥ पूर्व-
 पाठे द्राप्सपदेन घनीभूतः श्लेष्मोच्यते तत्र दुष्टाया
 दहनादित्रयेण द्वयेन वा शुद्धिः ॥ अत्रापराकें विकल्पो
 व्यवस्थापितः ॥ तत्र श्मशानभुवः पंचभिः शुद्धिः ॥
 तदन्यस्या अमेध्याया वर्षणवर्जितैश्चतुर्भिः ॥ चिर-
 कालं दुष्टाया दहनखननोपलेपनैस्त्रिभि अचिरकालं
 दुष्टाया उल्लेखनदाहाभ्याम् ॥ चिरं मलिनाया उल्ले-
 खनेनैवेति ॥ विज्ञानेश्वरस्तु ॥ मार्जनानुलेपनयोः
 सर्वत्र समुच्चयमाह ॥ एवं अचिरं मलिनाया उप-
 लेपनेन धावनेन वर्षणेन वेति बोध्यम् ॥ यमस्तु ॥
 खननात्पूरणाद्दाहादभिवर्षणलेपनात् ॥ गोभिराक-
 मणात्कालाद्रूमिः शुद्ध्यति सप्तधेत्याह ॥ याज्ञव-
 ल्क्योऽपि ॥ भूशुद्धिर्मार्जनाद्दाहात्कालाद्गोकमणा-
 त्तथा ॥ सेकादुल्लेखनाल्लेशाद्गृहं मार्जनलेपनादिति ॥
 मनुस्तु ॥ संमार्जनेनांजनेन सेकेनोलेखनेन च ॥

गवां च परिवासेन भूमिः शुध्यति पंचभिः ॥ संमार्जनं अवकारापनयनम् ॥ अंजनं गोमयोपलेपनम् ॥ सेको जलेन प्रक्षालनं वर्षणं वा ॥ उल्लेखनं कर्मलापनयनहेतुस्तक्षणम् ॥ गवां परिवास एकाहमात्रं गोष्ठीकरणम् ॥ अत्र सेकगोवासयोर्निर्लेपविषयत्वमन्येषाममेध्यलिप्तविषयत्वमिति मर्यादासिंधुः ॥ मेधातिथिस्तु ॥ मूत्रपुरीषादिलेपे उल्लेखनमार्जने ॥ सेको नदीपुलिनवनादिषु आवपनं त्वस्थ्यायाद्युद्धृत्य मृदंतरप्रक्षेपः ॥ स्मशानादिभुवस्तु सर्वं कर्तव्यमित्याह ॥ बौधायनस्त्वत्र विशेषमाह ॥ घनाया भूमेरुपघाते उपलेपनम् ॥ सुषिरायाः कर्पणम् ॥ क्लिन्नाया अमेध्यमाहृत्य प्रच्छादनम् ॥ ऊर्ध्वं शवोपघाते भित्तिस्तक्षणम् ॥ सूर्यरश्मिप्रवेशोऽग्निज्वालाभिमर्शनम् ॥ चतुर्भिः शोध्यते भूमिर्गोभिराक्रमणात्खननादहनादभिवर्षणात्पंचमात्रोपलेपनात् पष्ठात्कालादिति ॥ घना निविहावयवा ॥ सुषिरा सच्छिद्रा क्लिन्ना अमेध्यार्द्रा ॥ अत्र घनाया इत्यादौ सर्वत्रोपघात इत्यस्य संबंधः ॥ अमेध्यमाहृत्येति ॥ अमेध्यमुद्धृत्य शुद्धमृदादिना प्रदेशावरणम् ॥ कालोऽत्र लेपादिवयहेतुस्त-

स्मात्तु ॥ यमः ॥ अस्थ्या वसुधा मेध्या ग्राममध्ये
 क्वचित्क्वचित् ॥ सर्वत्र वसुधा मेध्या यत्र लेपो
 न दृश्यत इति ॥ ब्राह्मे तु ॥ ग्रामाद्वडंशतं
 त्यक्त्वा नगराच्च चतुर्गुणम् ॥ भूमिः सर्वत्र शुद्धा
 स्याद्यत्र लेपो न दृश्यत इति विशेष उक्तः ॥ भवि-
 प्यपुराणे ॥ वापयेद्यत्र नीली तु तावती त्वशुचि-
 र्मही ॥ प्रमाणं द्वादशाद्रानि तत ऊर्ध्वं शुचिर्भवे-
 दिति ॥ यमः ॥ ब्राह्मणावसथे भूमिर्देवागारे तथैव
 च ॥ मेध्या चैव सदा मन्ये गवां गोष्ठे तथैव चेति ॥
 सदेति गोमयाद्युपलेपाभावेऽपीत्यर्थः ॥ एतच्चानुप-
 हतभूमिविषयम् ॥ बौधायनः ॥ अनेकपुरुषोद्धार्ये
 दारुशिले भूमिसमे इष्टकाश्च संकीर्णभूता इति ॥
 भूमिसमे इति ॥ भूशुद्धिसमानशुद्धिः ॥ संकीर्णभूता
 इति सुधादिना मिथः संबद्धाः ॥ प्रतिलोमजवद्धा
 अपि नाशुद्धा इति ॥ मर्यादासिंधुः ॥ एतेषां चंडाला-
 दिस्पर्शे भूशुद्धिवदेव शुद्धिः कार्येत्यपरार्कः ॥ २५ ॥
 अथ गृहशुद्धिविचारः ॥ तत्र मर्यादासिंधौ मनुः ॥
 मार्जनोपांजनेर्वैश्वमेति अत्र शुद्ध्यतीत्यनुपंगः ॥
 मार्जनं मार्जन्या मृत्तृणकाष्ठाद्यपनयनम् ॥ गृहस्य

धूमांधकाराद्यपनयनं च ॥ उपांजनं सुधागोमया-
 दिभिर्भूमिभित्तिविलेपनम् ॥ एतच्च शवचांडालादि-
 भिर्भित्तिस्पर्शं व्यापिनि द्रष्टव्यम् ॥ अव्याप्तौ तु ताव-
 न्मात्रमपि ॥ याज्ञवल्क्येन तु भूशुद्धिसुपक्रम्य तत्रैव
 तस्मिन्नेव श्लोके गृहं मार्जनलेपनादिति पुनर्मार्जनं
 लेपनं चोक्तं तद्गृहस्य प्रत्यहं मार्जनलेपनप्राप्त्यर्थं
 वेदितव्यम् ॥ शवदूषिते तु संवर्तः ॥ गृहशुद्धिं प्रव-
 क्ष्यामि अंतःस्थशवदूषिते ॥ प्रोत्सृज्य मृण्मयं भांडं
 सिद्धमन्नं तथैव च ॥ गृहादपास्य तत्सर्वं गोमयेनो-
 पलेपयेत् ॥ गोमयेनोपलिप्याथ छागेनाक्रामयेद्बुधः
 ब्राह्मणैर्मंत्रपूतैश्च हिरण्यकुशवारिणा ॥ सर्वमभ्युक्षये-
 द्देश्म ततः शुद्ध्यत्यसंशयमिति ॥ अंत्यादीनां गृह-
 मरणे बृहद्यमः ॥ श्वशूद्रपतितेऽप्ये च मृते
 मासचतुष्टयम् ॥ अत्यन्ते वर्जयेद्देहमित्येवं मनुरब्र-
 वीदिति ॥ अंत्यो म्लेच्छः ॥ अत्यंतश्चंडाल इति
 मर्यादासिंघुः ॥ स एव ॥ द्विजस्य मरणे वेश्म संशु-
 च्येतु दिनत्रयात् ॥ दिनैकेन बहिर्भूमिरग्निप्रोक्षणले-
 पनैरिति ॥ अत्र यथोक्तशोधनानंतरमपि मंत्रप्रोक्षणं
 कार्यम् ॥ प्रायुक्तसंवर्तोक्तेः ॥ चंडालादेर्गृहे वासे

लघुगाराशरः ॥ अविज्ञातस्तु चंडालो निवसेद्यस्य
 वेश्मनि ॥ विज्ञाते चोपसन्यस्य द्विजाः कुर्युस्तुग्रहमि-
 त्यपक्रम्य ॥ आकारे तु भवेच्छुद्धिगरकूटे सकांस्यके ॥
 जलशौचं तु वस्त्राणां परित्यागस्तु मृण्मये ॥ कुसुं-
 भगुडकार्पासलवणं दधिसर्पिणी ॥ द्वारि कृत्वा तु
 धान्यानि गृहे दद्याद्भुताशनम् ॥ ज्वालास्पृष्टं तु
 तत्सर्वं शुचि तन्मनुरब्रवीत् ॥ रजकी चर्मकारी च
 लुब्धकी वेणुपुष्कसी ॥ चातुर्वर्ण्यगृहेष्वेवमज्ञाता यदि
 तिष्ठति ॥ ज्ञात्वा तु निष्कृतिं कुर्यात्पूर्वोक्तस्यार्धमेव
 च ॥ गृहदाहं न कुर्वीत शेषं सर्वं तु कारयेत् ॥ गृह-
 स्याभ्यन्तरं गच्छेच्चंडालो यस्य कस्यचित् ॥ तस्मा-
 द्देहाद्विनिःसृत्य भांडान्यपि च वर्जयेत् ॥ रसपूर्णं तु
 यद्भांडं न त्यजेत्तु कदाचन ॥ गोमयोदकलेपेन
 प्रोक्षयेत्तद्गृहं तथेति ॥ उपसन्नस्येति ॥ प्रायश्चित्तार्थं
 कृतपर्पदुपस्थानस्य आकार इति ॥ द्रवीकृत्य पुनरा-
 कारकारणे ॥ आरकूट इति ॥ पित्तले भुताशनदा-
 नस्यैव व्याख्यानं ज्वालास्पृष्टं कृत्वेति ॥ इयं शुद्धि-
 श्चातुर्वर्ण्यस्य तुल्या ॥ अग्रिमश्लोके तथा वक्ष्यमा-
 णत्वात् ॥ निष्कृतिस्तु प्रायश्चित्तप्रकरणाभावादिह न

लिख्यते स्मृतिं दृष्ट्वा ज्ञेया ॥ रसाश्च गुडलवणादयो
न तु दधिपयस्तकादयः ॥ तेषां त्याज्यत्वात् ॥ तदाह-
व्यवनः ॥ चंडालसंकरे स्वभवनदहनं पावनम् ॥ सर्व-
मृद्गांडभेदनं दारवाणां तु तक्षणं शंसुक्तिरजतचैला-
नामद्भिः प्रक्षालनं कांस्यताम्राणामाकारे शुद्धिः ॥
सौवीरपयोदधितकाणां परित्यागः ॥ शेषरसद्रव्यरक्षण-
मिति ॥ मरीचिरपि ॥ गृहेष्वजातिसंवेशे शुद्धिः स्यादु-
पलेपनाय ॥ संवासो यदि जायेत दाहतापो विनिर्दि-
शेदिति ॥ धान्यानि सर्वबीजानि गुडादिरस एव
च ॥ कुसुंभकार्पासमथो शुद्धयेद्धार्यमिशोधनादिति ॥
अजातिश्चंडालादिः ॥ संवेशः प्रवेशः ॥ शयन-
मिति केचित् ॥ संवासश्चिरकालावस्थानम् ॥ वार्यमि-
शोधनम् ॥ वारिणाभ्युक्षणमग्निना पर्यमिकरणमित्य-
परार्कः ॥ एवं च गृहे देवाल्यादौ वा यदि दुष्टैः पश्वा-
दिर्मर्यत उष्यते वा तदा कश्मलभूशुद्धिं पंचविधां
चतुर्विधां वा विधाय पावमानीप्रभृतिभिर्हिरण्यकुशवा-
रिणा गोमूत्रादिभिश्च प्रोक्ष्य यथाशक्ति ब्राह्मणभोजनं
चांडालसंवासे पराशरोक्तं त्रिंशद्भावो वृषं चैकं तेभ्यो
दत्त्वा पुनर्वासं देवायतनं च कुर्यादिति प्रतिभाति ॥

अथ रथ्यादिशुद्धिविचारः ॥ पराशरः ॥ रथ्या-
 कर्दमतोयानि नवपंथास्तृणानि च ॥ मारुताकेंण
 शुद्ध्यंति निशि चंद्रक्षमारुतैरिति ॥ याज्ञवल्क्यः ॥
 रथ्याकर्दमतोयानि स्पृष्टान्यंत्यश्ववायसैः ॥ मारुते-
 नैव शुद्ध्यंति पक्वेष्टकचितानि चेति ॥ अत्र बहुव-
 चनं तद्गतगोमयशर्करादिप्राप्त्यर्थम् ॥ पक्वेष्टकचि-
 तानि धवलगृहादीनि चंडालादिस्पृष्टानि मारुतेनैव
 शुद्ध्यंतीति कथनं पूर्वविहितस्य संहतप्रोक्षणस्य
 निवृत्त्यर्थम् ॥ तृणकाष्ठपर्णमयानां तु प्रोक्षणमेवेति
 विज्ञानेश्वरः ॥ एवं चारथ्या वसुधा मेध्येति पूर्वोक्तय-
 मवाक्यस्य भोजनादौ रथ्याया अमेध्यताबोधक-
 त्वान्न विरोधः ॥ २७ ॥

अथ प्रकीर्णशुद्धिविचारः ॥ तत्र मर्यादासिंधौ
 शंखः ॥ नारीणां चैव वत्सानां शकुनीनां शुनां मुखम् ॥
 रत्नौ प्रस्रवणे वृक्षे मृगयायां सदा शुचीति अत्र
 सर्वत्र लालासंसर्गकृतदोषापवादस्तत्रापि वत्सस्थले
 गावो मेध्या मुखादृत इत्यस्याप्यपवादः ॥ वत्सपदं
 बालस्योपलक्षणार्थम् ॥ बालेऽनुपरिक्लान्तं नित्यं मेध्य-
 मिति स्थितिरिति वचनादिति विज्ञानेश्वरः ॥ शकुनिः

काकादिविड्भुगतिरिक्त इति मेधातिथिः ॥ मनु-
विष्णू ॥ नित्यं शुद्धः कारुहस्तः पण्यं यच्च प्रसारि-
तम् ॥ ब्रह्मचारिगतं भैक्षमाकरः सर्व एवहीति ॥ अत्र
हस्तो अमेध्यानुपहतो ज्ञेयः प्रसारितमिति ॥ नाना-
केतृसंस्पर्शोपघातदोषनिरासार्थम् ॥ एतेन गृहस्य
व्यावृत्तिः ॥ शेषं प्रागेव व्याख्यातम् ॥ बौधायनः ॥
अदुष्टा संततं धारा वातोद्धूताश्च रेणव इति ॥ यमः ॥
गौरश्चो विप्रुषश्छाया मक्षिकाः शलभाः शुक्राः ॥
अजो हस्ती रणे छत्रं समयश्चंद्रसूर्ययोः ॥ भूमिस्मी-
रजो वायुरापो दधि घृतं पयः ॥ सर्वाण्येतानि
शुद्धानि स्पर्शे मेध्यानि सर्वश इति ॥ यत एतानि
सर्वदा शुद्धानि ततोऽशुचिस्पर्शेऽपि मेध्यानीत्यर्थः ॥
अत्र गोप्रभृतीनां स्पर्शे शुचित्वेऽपि ॥ याज्ञवल्क्येन ॥
अजाश्वं मुखतो मेध्यं न गौर्न नरजा मला इति
विशेषकथनात्तयोर्मुखं विशेषेण शुद्धमिति पात्रा-
दीनां तत्स्पर्शेन शुद्धावुपयुज्यते ॥ विप्रुषां शुचित्वं
नखाग्रादिच्युतव्यतिरिक्तविषयम् ॥ लिंगपुराणे ॥
नखाग्रकेशनिर्धूतस्नानवस्त्रदशोदकम् ॥ अश्रीकर-
मपुण्यं च अशुद्धं संस्पृशेद्यदि ॥ इति तत्स्पर्शे

दोषकयनादिति मर्यादासिंधुः ॥ विप्रुषः सूक्ष्मा
 जलकणास्तासां शुचिजलप्रभवानामपि चंडालाद्यं-
 गसंगिना वायुना नीयमानानामशुचित्वशंकायां
 शुचित्वे विधिरयमित्यपरर्कः ॥ यत्तु याज्ञवल्क्यः ॥
 सुखजा विप्रुषो मेध्यास्तथाऽऽचमनविंदव इति प्राह
 तत्र विशेषः ॥ न मुख्या विप्रुष उच्छिष्टं कुर्वति न
 चेदंगे निपतंतीति वसिष्ठवाक्यात् ॥ स्पृशंति विंदवः
 पादौ य आचामयतः परान् ॥ भौमिकैस्ते समा-
 ज्ञेया न तैरप्रयतो भवेदिति मनुवाक्याच्च बोध्यः ॥
 एवं चांगवद्गवद्गोगसामग्यादौ तत्तत्पातेऽप्यंशु-
 चित्वं बोध्यम् ॥ सर्वत्र जगन्नाथादिमहास्थलेषु पाका-
 दिसेवाकर्तृणां मुखप्रावरणबंधनशिष्टाचारादिति ॥
 छायायाः शुचित्वं चांडालादिच्छायाव्यतिरिक्तविष-
 यम् ॥ चांडालपतितच्छायां स्पृष्ट्वा स्नानं समाचरे-
 दिति स्मृत्यंतरे ॥ यदि छायां श्वपाकस्य ब्राह्मणो
 ह्यधिरोहति ॥ तत्र स्नानं प्रकुर्वीत घृतं प्राश्य विशु-
 द्धतीत्यंगिरोवाक्ये ॥ दीपमंचकयोश्छाया बोधि-
 च्छाया तथा निशि ॥ तथा नीचजनच्छाया हंति
 पुण्यं पुराकृतमिति स्मृत्यंतरे च तासां दुष्टत्वकथ-

नात् ॥ एवं च वितानशिविरादिच्छायासु दोषाभा-
वात्तत्र भोजनादिकरणे दोषाभावः ॥ यत्तु ॥ चंडा-
लपतितच्छाया स्पर्शं दुष्टा तु नो भवेदिति ब्राह्मम् ॥
तत्त्वकामतः स्पर्शविषयं चतुर्युगादि परिमाणाधि-
कच्छायाविषयं चेन्न विरोधः ॥ अग्निश्चंडालशवा-
भ्यादिव्यतिरिक्तः ॥ एवं भूमिरापो दध्यादि च ॥
रजोप्यजादिव्यतिरिक्तम् ॥ तदाह शातातपः ॥
रेणवः शुचयः सर्वे वायुना समुदीरिताः ॥ अन्यत्र
रासभाजाविश्वसमूहनिवाससामिति ॥ समूहनी
संमार्जनी ॥ एतच्च रेण्वंतरस्याप्युपलक्षणम् ॥ श्वका-
कोष्ट्रखरोलूकमूकरग्राभ्यपक्षिणाम् ॥ अजाविरेणुसं-
स्पर्शादायुर्लक्ष्मीश्च हीयत इति मिताक्षरायां स्मृत्यं-
तरात् ॥ तत्स्पर्शं संमार्जनं कार्यमिति विज्ञानेश्वरः ॥
पवित्रास्तु रेणवो मर्यादासिंधौ गारुडे उक्ताः ॥ गजा-
श्वरयधान्यानां गवां चैव रजः शुभम् ॥ तथा गवां
रजो धान्यरजः पुत्रस्यांगभवं रजः ॥ एतद्रजो
महाशस्तं पहापातकनाशनमिति ॥ धूमोऽपि शुद्धः ॥
धूमामिरजांसि वाय्वीरितानि शुद्धानीत्यपराकं शंख-
वाक्यात् ॥ मल्लिकाग्रहणमवर्जनीयस्पर्शानां दंशम-

लोपाख्यानोपन्यासेन तत्र च शैवस्यागस्त्यस्य संमि-
 तप्रदर्शनेन ज्ञानापेक्षयापि भक्तैरेवाधिक्यस्य भगव-
 द्भक्तान्प्रति साधितत्वाच्च ॥ किंच ॥ लिंगशरीरस्यापि
 शुद्धिरादाशुद्ध्या तच्छुद्धिश्च ज्ञानोपयोगिनी ॥
 आहारशुद्धौ सत्वशुद्धिः सत्वशुद्धौ ध्रुवा स्मृतिरिति
 छांदोग्यश्रुतेः सत्त्वं चांतःकरणम् ॥ तथा ॥ अन्नमय-
 हि सौम्य मन आपोमयः प्राणस्तेजोमयी वागित्यपि
 छांदोग्ये मनःप्राणवाचामाहारपरिणामत्वं तत्पोषि-
 तत्त्वं वाभिप्रेतम् ॥ आहारशुद्धिश्च ॥ स्ववर्णाश्रमवृत्त्या
 संपादितान्नेन तस्य च सिद्धस्य भगवत्समर्पणानंतरं
 प्रसादतया तद्भोजनेन ॥ तदुक्तं हरिवल्लभसुधोदयनि-
 बंधे ब्रह्मांडे ॥ पादोदकं पिबेन्नित्यं तन्निवेदितमग्रतः ॥
 अद्यादात्मविशुद्ध्यर्थं सर्वकामाप्तये तथेति ॥ पादो-
 ऽपि ॥ मुकुंदाशनशेषं तु यो हि भुंक्ते दिनेदिने ॥
 सिक्थे सिक्थे भवेत्पुण्यं चांद्रायणशताधिकम् ॥
 भुक्त्वान्यदेव नैवेद्यं द्विजश्चांद्रायणं चरेत् ॥ भुक्त्वा
 केशवनैवेद्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते इति ॥ अतो ज्ञानर-
 क्षेऽपि तस्य स्वरूपोपकाराय स्मरणादिरूपा भक्ति-
 वश्यमपेक्षितेति सुक्रेति च सैवात्मशोऽर्थं संज्ञां

योगाय च कर्तव्येति दिक् ॥ इति श्रीबल्लभाचार्यच-
रणाब्जप्रसादतः ॥ नानानिबन्धानालोक्य द्वेधा
शुद्धिः स्फुटीकृता ॥ १ ॥ इति श्रीमद्वल्लभाचार्यचर-
णाब्जदासदासेन पीताम्बरात्मजेन पुरुषोत्तमेन स्फुटी-
कृता द्रव्यशुद्धिः संपूर्णा ॥ श्रीकृष्णार्पणमस्तु ॥
समाप्तोज्यं बृहत्स्तोत्रसरित्सागरस्य द्वितीयो भागः ॥

श्रीहरिराम्यजीकृताष्टपद्यः ।

श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ।

रामकरीरागेण गीयते ॥ वर्णये बल्लभाधीशचरणं ॥
सकलसाधनविमुखमुख्यफलफलनं संसारसरिदीश-
गोचरणकरणं ॥ ध्रु० ॥ नीलमणिमंजुमंजीरमंजुलरणि-
तभणितनिजभक्तजनजनितभावं ॥ राजते रुचिरक-
लहंसद्युगलं किमुत मानिजनचित्तहरमधुरावं ॥ २ ॥
कोटिकंदर्पसुपमासीमनिजरूपशमितविरहानलज्व-
लितभक्तं । किमुत पदपद्मलसदंगुलीमधुपकृलमरुण-
मकरंदयुतरेणुरक्तं ॥ ३ ॥ अतिरुचिररम्यपदपद्मपल्लव-
तुल्यविलसदंगुलीवृंदसुपममालं ॥ किमुत शृंगारस-
विटपिपरभागयुतभूमिगतसरसतममूलजालं ॥ ४ ॥
प्रयितनिजभावदूरीकृता खिल नीजदोषनोपसाधनित-

कलिराजकालं ॥ अंगुलीवीथिविद्योतनारुणतरं किमु-
 तपल्लवशोभितवरसालं ॥ ५ ॥ स्फुरदधोरक्तिमोप-
 रितनश्यामिकावेदितद्युनिशिगतसुखवितानं ॥ दश-
 संख्यनखसुधाधिपतिसततस्थानजातविज्ञानगंगनो-
 पमानं ॥ ६ ॥ उपरिगतनखचंद्रवृंदयोगामंदजात-
 शोभाभृदंगुलीजटालं ॥ किमुत पदकमलयुगसर-
 सपल्लववृंदविलसदग्रास्तचक्रवालं ॥ ७ ॥ विगत-
 साधनमथोऽकृतसमाराधनं जीवमतिबाधनं पाहि-
 नित्यं ॥ दीनमिह जलवियुतमीनमिव मादृशं मति-
 रहितमंग तव भृत्यभृत्यं ॥ ८ ॥ सहजकस्तूरिका-
 तिलकशोभितभालविट्टलाधीशपदतलनिवासं ॥ देहि-
 निजरूपदर्शनजनिततापमिह सकलसिद्ध्यर्थहरिदा-
 सदासं ॥ ९ ॥ १ ॥

विभासरागेण गीयते ॥ शृणु वचनमीदृशं
 गोकुलाधीश मम विरहिजनजीवनं नाथगुणगानं ॥
 त्वमिव सुखयति सखे दुःखथरभरितहृदि सपदि दूरी-
 कृताखिलदोषमानं ॥ १ ॥ मरणविनिवारकं तापप-
 रिहारकं सः ॥ १ ॥ विदितरसदानं ॥ अखिलं-

विस्मारकं भवजलधितारकं रूपपरिचारकं मानसा-
लानं ॥ २ ॥ विस्मरसदायकं दर्शनसहायकं गीत-
बहुनायकं विस्मरसरानं ॥ रमणपरिचायकं प्रेमफल-
दायकं पूतनिजगायकं जातनिधिभानं ॥ ३ ॥ हरि-
मिलनकारणं धीरतांवारणं कृतहृदयदारणं रहितसं-
ख्यानं ॥ श्रवणयुगपारणं दुःखविस्मारणं दीनजन-
धारणं जातहृद्भयानं ॥ ४ ॥ अखिललीलापरं निजप-
रमरुचिकरं शोकसंततिहरं चरितविज्ञानं ॥ वश्यगिरि-
वरधरं विहितमिलनादरं झटितिरंजितनरं प्रियनिरूप-
मानं ॥ ५ ॥ रचितपरिपालनं विरहकृतलालनं कालबल-
कालनं विषयसुखहानं । चित्तसंचालनं रूपविनिभा-
लनं द्रुतहृदयदालनं सुहितवनयानं ॥ ६ ॥ हृदयहारं
वीरनीरनिधिवदपारमलसपरमोदारमखुलरसपानं ॥
सुवनसारं भरितविरहभरभारमिह विजितमारविपरिव-
र्तितजानम् ॥ ७ ॥ विहितमृदुहासमुत्फुल्लसुंदरनास-
मद्भुतावासमतिसुखनिधानं । स्मरतु मम मानसं विष-
यगतनाशमपिगोकुलाधीशमतदेकतानम् ॥ ८ ॥ २ ॥
कल्याणरागेण गीयते ॥ चल सखि मा कुरु सुभगे
मानं । कारय नन्दमनुसन्मानं । मिलनीरदसुंदरवरव-

पुपं मधुराधरमुरलीकृतगानं ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ किमिति
 वृथैव सहसि बहु विरहं नो जाने कारणमणिदानं ।
 कुंजभवनमायाहि मया सह कुरु सहचरिमधुराधरपानं
 ॥२॥ पश्य दशामयि रुचिदृशा विरचय सुमतेस्वधानं ॥
 हरये विरहतापहृदयायपरदापय रसदानं ॥३॥ स्मरसि
 किमिति पुनरपि कथितानि हि संपादय गुणगणहृ-
 द्दधानं ॥ आरोपयसि दोषग्रहिते दोषं परिहर सखि
 निजमज्ञानं ॥ ४ ॥ यद्यपि भाति तथापि विभावय
 शुक्तिरजतमिव ते भानं ॥ कुरु गोकुलकरिणो हरिणो-
 पमनयने निजमिलनालानं ॥५॥ श्रुतमेतावदये यद-
 हैव मयोदितमधुना कुरु पानं ॥ इति हरिदासमनसि
 निवसलु वचनं लघुविहितविरहहानं ॥६॥ श्रीवल्लभ-
 पदसरसिजसेवनमेव वितर सुवितानं ॥ क इह करोति
 सर्कलगुणसुंदरसौभगनिधिगुणगणसंख्यानं ॥ ७ ॥
 श्रीगोपीजनचरणरेणुसंगतिविद्वितप्रस्थानं ॥ चेतो
 वितरविश्वहितविष्टलपतिपदसंततसेवनरानं ॥८॥३॥
 गोढीरागेण गीयते ॥ रासरसिकचरमिलनं
 मानय । मदुदितवचनरचनमाकर्णय करुणारसमयि
 मनसि समानय ॥ ध्रु० ॥ चंचललोचननिर्जितमीनं ।

निर्भरभावविवेकविहीनं ॥ अनुसर तव मिलने बहु-
दीनं गोपराजतनयं त्वयि लीनं ॥ १ ॥ विलपति
जपति वदति तव नाम । त्यजति कुसुमशयनं निज-
धाम ॥ रचयति रुचिरतरं सुमदाम तेन समं संपादय
साम ॥ २ ॥ शिशिरय वचनैरधिगततापं ।
दूरीकृतद्रुतमभिशापं ॥ जहि जहि मारमभितो धृत-
चापं अमितमधरमधु देहि दुरापयम् ॥ ३ ॥ तव विपि-
नागमनं पश्यंतं । आगतेति निजहृदि हृष्यन्तम् ॥
सपदि वशीकुरु निजवश्यं तं संजीवय मदनं
नश्यंतं ॥ ४ ॥ अवलोकय सुंदरतासारं मा कुरु
मानिनि मानमपारं । कंठे कुरु मुक्ताफलहारं ॥
सुखय सुमुखि सखि नंदकुमारं ॥ ५ ॥ प्रकटीकुरु
मानसगतभावं । तेन समं सेवय सखि दावं ॥ शृणु
कोकिलगणमधुरारावं । निर्जय रुचिरदृशा 'मृग-
शावं ॥ ६ ॥ दासीकुरु राघे हरिरायं निःसाधन-
मपि विगतसहायं । अपि कथयामि वचो गतमायं
शोषय मानसनिहितकषायं ॥ ७ ॥ वंदे हरिवल्लभ-
वरचरणं मम तु तदेव सदेव हि शरणं ॥ साधनरहित-
जीवरुतवरणं जयति सदा भवसागरतरणं ॥ ८ ॥ ४ ॥

श्रीरागेण गीयते ॥ एहि मम गोकुलाधीश सदनं ।
 समयविरहानलं वपुरलंकुरु सखे रहसि दर्शय रसिक-
 सरसवदनं ॥ १ ॥ अन्यगेहेषु वद किमिति गच्छसि
 सहसि किमिति तदुपालंभभूरिवचनं ॥ नैव कथयि-
 ष्यामि मातृपदसन्निधौ रुचिरतस्त्राललीलाविरचनं
 ॥ २ ॥ मृदुलपर्यंकमथवा नाथदासिकाहृदयमभितिष्ठ
 चिरकालशयनं ॥ कोटिकंदर्पलावण्यरूपामृतैरहह-
 शिशिरयमामकीननयनं ॥ ३ ॥ एवमेवैवचिंतया-
 भीश चिरकालमहमातुरा विपिनगमनं । नित्यमा-
 गच्छ संकोचमपि मैव कुरु चरणपतितावहुकरोमि
 नमनं ॥ ४ ॥ नैव विदितं भवेदेतदागमनमिह नाथ
 कस्यापि कृतवत्ससंगं । मोहकं रूपमपि सुग्धभावा-
 मृतैरतिमृदुलतमरुचिरविलसदंगं ॥ ५ ॥ मुखकम-
 लदर्शनाभावसंजातपरितापमरुचिरविहितदेहदहनं ॥
 शमय पूरय सदा मम मनोरथमहो विविधगतिचि-
 त्तगतभावगहनं ॥ ६ ॥ नाथ तेगृहमहं दासिका
 तावकी कुलमखिलमेव तव चरणशरणं ।

कस्यैतदेवेह निजनाथमिलनं ॥ वल्लभाधीशचरणाश्र-
यणमात्रमपि कुरु चित्तनित्यमानन्दगिलनं ॥ ८ ॥ ५ ॥

कर्णाटस्रगेण गीयते ॥ ॥ मिलमाधव मयि
वेणुधरं सुन्दररूपविमोहितयुवतिवृन्दरसिकवरं ॥ ध्रु० ॥
रजनीपतिमपि दिनपतिमिव कलयति ते चिरवि-
रहे ॥ चन्दनमपि सखि भस्मसमानं व्याकुलता
निवहेन ॥ १ ॥ बहुदीनं कथयती तव संगमसंज-
ननाय सुखेन ॥ गुंजद्भ्रमरघने विपिने पवने न
हुनोति सुखेन ॥ २ ॥ तव पदवीमभिपश्यति भामिनि
सचकितनयनयुगेन । गोपीपरिवृढमपि वशगं कुरु
मनसा नमदनुगेन ॥ ३ ॥ तपति जलजशयनेपि
परं संजातसुखस्मरणेन ॥ बहु तपते संतापभरं सखि-
मारशराहरणेन ॥ ४ ॥ पुनरुत्थाय मृदुलपल्लवश-
यनं विदधाति करेण । किं कथयामि परं बहुवारं
नाम जपति सुचिरेण ॥ ५ ॥ द्रुतमभिसारसमयशृं-
गारमकारि तथा रभसेन ॥ मिलितानन्दकिशोरचतुर-
चूडामणिना सरसेन ॥ ६ ॥ नोवचनीयमियं सुख-
जातमवापकिशोरखरेण । श्रीमन्नन्दकुमाररुचिरगोव-
र्द्धनशैलधरेण ॥ ७ ॥ श्रीविष्टलचरणानुसारिणाच-

रितं तदनुचरेण । श्रीवल्लभकृपया रचितं हरिरायव;
राकतरेण ॥ ८ ॥ ६ ॥

गुर्जरीरागेण गीयते ॥ गोचारणकरणाय विपि-
नमिह गतवति नंदकुमारे । मम मनसा संगे गतम-
धुना सखि सुंदरतासारे ॥ १ ॥ बर्हशिरोभूषणकृत-
रूपणवसितयोपिदाधारे ॥ विविधकुसुममृदुपल्लव-
मिलदलिकुलविलसितकचभारे ॥ २ ॥ नयनमीन-
युगयुतनिजनुतलावण्यसुधासारे ॥ कर्णकुसुमकुल-
कंबुसमाकुलगलपुलिनपरिवारे ॥ ३ ॥ विकसित-
नासाशुक्तियुक्तमुक्ताफलरुचिराकारे ॥ चुंबनमथ-
नविनिःसृतविंवाधरमधुलोभितनारे ॥ ४ ॥ कंबु-
कंठविलठितमुक्ताफलविरचितसुरुचिरहारे ॥ मृदुक-
मनीयकलेवरसुपमाविगतमानजितमारे ॥ ५ ॥ वर-
दाभयलक्षणयुगशोभितकरयुगपरमोदारे ॥ तनुतर-
कटिविलसितविज्ञापितयुवजनकठिनविहारे ॥ ६ ॥
उरूयुगलरंभापटपल्लवचरणकुसुमसुकुमारे ॥ अंग्रि-
युगं मम शिरसि सदा कुरु बह्व विलसामि सुरारे ॥ ७ ॥
श्रीवल्लभपदसरसिजसेवनमेव सदा सचिकारे ॥ विज्ञा-
पनमियदेव करोमि हरे कृपयाशु सदारे ॥ ८ ॥ ७ ॥

वसंतरागेण गीयते ॥ अवलोक्य सखि मंजुल-
 कुंजे । रमयति श्रीगोकुलरमणीरिह गोकुलपतिरलि-
 कोकिलपुंजे ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ माधविकालतिकारतिका-
 रिणि रागिणि रुचिरवसंते ॥ त्रिविधपवनकृतविरहव-
 धूजनमदननृपतिसामंते ॥ २ ॥ किंशुककुसुमसमी-
 कृतदयिताधररसपानविनोदे ॥ मधुपसमाहृतवकुल-
 मुकुलमधुविकसितसरसामोदे ॥ ३ ॥ नवनवमंजु-
 रसालमंजरीबोधितयुवजनमदने ॥ दयितारदनस-
 मद्युतिमुकुलितकुंदचिरस्मृतवदने ॥ ४ ॥ युवतिज-
 नमानसगतमानमहागजमदमृगराजे ॥ कोकिलकु-
 लकूजितविरहानलतापितपथिकसमाजे ॥ ५ ॥ वित-
 तपरागकुसुमसंबंधिसदागतिवासितगहने ॥ कुसु-
 मितकिंशुककैतवविस्तृतविरहगहनवनदहने ॥ ६ ॥
 पल्लवकुसुमसमेतविपिनविस्मारितयुवजनगेहे ॥ मदन-
 दहनदीपनविद्रावितविरहिदीनजनदेहे ॥ ७ ॥ जगति
 समानशीततदितरविरचितरुचिराकारे । वनिताजन-
 संयोगसेविजनजनितानन्दसुभारे ॥ ८ ॥ इति हित-
 कारिवचनमतिमानिनि मानय गोकुलवासे ॥ कुठरति
 मतिशयकरुणारसवति वितर मतिं हृदिसे ॥ ९ ॥ ८ ॥

गंधाररागेण गीयते ॥ दर्शय मामतिदीनं सुंदर-
 गोकुलनृपनिजवदनम् ॥ रहसि मया मिल माधव
 सततं दयित विभूषय सदनम् ॥ १ ॥ सपदिनिवर्तय
 निजकोमलवपुषा मम रतिपतिकृतकदनम् ॥ शृणु
 करुणालय दीनतमं खलु दुःखिततावकनदनम् ॥ २ ॥
 यदपि मया कथितं दोषेण कृपापरनिष्ठुरवचनम् ॥
 स्थापय मां निजचेतसि मानद विरहविविधरचनम् ॥
 ॥ ३ ॥ भवति न नाथ वियोगभरेण दृगंबुधिजल-
 संततितरणम् ॥ तपति हृदयमधुनाहितनाशन मुहु-
 रनुचितकरणम् ॥ ४ ॥ किमिदमशक्यं नायक येन
 कृतं गोवर्धनधरणम् ॥ स्वजनविहितशतदोषनिवा-
 रकमादृशदुर्मतिहरणम् ॥ ५ ॥ त्यजसि हरे किमु
 दीनतमं मामधुनाऽविहताचरणम् ॥ वितरति फलम-
 मिलपितमनुत्तमपदकमलादरणम् ॥ ६ ॥ सततमहं
 विश्वसिमि फलिष्यति विरचितमद्भरणम् ॥ वद वद-
 नामृतकिरणशिशिरतररूपक इह मम शरणं ॥ ७ ॥
 विज्ञापनमिदमेव हरे वास्य विरहानलमरणम् ॥ भवतु
 सदावल्लभवरचरणं मम शरणं कृतभरणं ॥ ८ ॥ ९ ॥
 विलावलरागेण गीयते ॥ श्रयतु हरिं मम मानस-

मधुना परिपूरयतु चरणमधुना ॥ ध्रु० ॥ नंदगृहे सततं
 निवसंतं दर्पणदर्शनतो विहसंतम् ॥ कमलसदृशमुख-
 रसिकरसालं सूतमकरंदकपटकृतलालम् ॥ १ ॥
 प्रथितालकमुक्ताफलभूषं पीतपयोविरचितगंधूपम् ॥
 जननीकृतगोरोचनतिलकं श्यामलमध्यत्रिंदुलसद-
 लिकम् ॥ २ ॥ गोपीजनमुखचंद्रचकोरं चकितविलो-
 कितमानसचोरम् ॥ मुखरितनूपुरगतिविलसंतं अंगु-
 लियुगरवतो विकसंतम् ॥ ३ ॥ हरिनखभूषणभूषितहृ-
 दयं निजजनतापहरणकृतिसदयम् । हृदयविराजितम-
 णिगणहारं नवनीतादपि सखि सुकुमारम् ॥ ४ ॥
 निजदेहद्युतिनिर्जितमारं वक्रविलोकनमोहितानारम् ।
 भक्षितगोपीगृहनवनीतं स्तोभकवचनविहितसंगीतम्
 ॥ ५ ॥ लड्डुकदानजातबहुहर्षं बहुविधनृत्यरचित-
 सुखवर्षम् ॥ संगीकृतवालकृतलीलं तदुपालंभसम-
 यभयशीलम् ॥ ६ ॥ प्रहसितमातृचरणमुखदृश्यं तस्क-
 र्त्तासमयेन स्पृश्यं ॥ लज्जाभरनामितनिजवदनं ॥
 ज्ञापितभक्तिरहितजनसदनं ॥ ७ ॥ मुग्धाननदर्शि-
 तनिजरूपं वदनविविक्तभूमिजलभूषं ॥ श्रीवल्लभपद-
 सरसिजवासं परय कदापि दृशा हरिदासम् ॥ ८ ॥ १० ॥

विभासरागेण गीयते ॥ विजितमदननृपसुभट-
रणे ॥ मम रतिरस्तु सुकृतवरणे ॥ ध्रु० ॥ उपित
मुपितसकलाभरणे शिथिलकलेवरगिरिवरधरणे ॥१॥
अंजनचिह्नविराजितवदने निजशुशमाजितकमला-
सदने ॥२॥ कुंदसमद्युतिराजितरदने मेघगिराकृतसा-
लसनदने ॥३॥ अनुनयकरणनायिकानम्रे ॥ राधाध-
रमधुलेहनकम्रे ॥ ४ ॥ जागरजनितारुणगुणनयने ।
निद्रालसभूयः स्मृतशयने ॥ ५ ॥ दर्पणदर्शितरचि-
तविहसने ॥ रदसि विपस्वितितनिजवसने ॥ ६ ॥
दयितापदनतिकुंकुमभाले ॥ अनुकृतदीनकरसमुदय-
काले ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभपदनीरजचित्ते ॥ हरिदासे
वस तद्गतचित्ते ॥ ८ ॥ ११ ॥

कर्णाटरागेण गीयते ॥ मानय मधुदितवचनं
राधे ॥ कुरु करुणामयि गोकुलरमणीमिलनविकस-
दपराधे ॥ १ ॥ कुवलयदलनीले लीने तव रूपसु-
धाकूपरे ॥ सुंदरवदनविधुस्मरणाहितवहुतरमनसि-
जभारे ॥ २ ॥ वर्हपिच्छपिच्छलकचभारविराजितमा-
लतिमाले ॥ तिलकगंधफलमिलितमधुपकलकुंतल-
विलसितमाले ॥ ३ ॥ भ्रूयुगचापतमालपत्रविशि-

साहतयुवतिवृन्दे ॥ मानसमृगवधवधकमानपंचान-
नभयमतिमतिमंदे ॥ ४ ॥ वादितवेणुफुल्लतरनासा-
तरलितसचकितनयने ॥ प्रतिविटपं प्रतिपत्रं सुंदरी
मनसाविहितमृगनयने ॥ ५ ॥ स्फुटनिर्गतनिःश्वा-
समधीरे विहितविविधगुणगाने ॥ विरहदहनकृतदे-
हविधूननपरिगततापविधाने ॥ ६ ॥ भूमिलुठन-
निर्विघ्नसिद्धिसंपादितरसनिधिरूपे ॥ मदनदेवपूजा-
कृतिविरचिततापपवनबहुधूपे ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभवर-
चरणकमलपरिचरणनिकटकृतवासे ॥ कृपय परं दीनै-
ककृपापर निजदासे हरिदासे ॥ ८ ॥ १२ ॥

नटरागेण गीयते ॥ हिदोले हरिरिह सखि विल-
सति । राधिकया सकलाधिकया सह विविधविकृति-
सहितो बहु विहसति ॥ १ ॥ नवजलदे चप-
लासहिते मुहुरतिधीरं खलु गर्जति ॥ मृदुकुसुमोप-
मविंदुगणानभितोऽभिरतोपरि वर्षति ॥ २ ॥ विविधव-
र्णवसनाभूषितयुवतिनिकरे मृदु गायति ॥ मुहुरनुप-
दमथमुद्रितनयनं निजपतिरूपं ध्यायति ॥ ३ ॥ विवि-
धकुसुममकरंदगंधमोहितमधुपे सखि विचरति ॥ यमु-
नोपवनसततसेवनपवने सुरजो ननु विकिरति ॥ ४ ॥

विभासरागेण गीयते ॥ विजितमदननृपसुभट-
 रणे ॥ मम रतिरस्तु सुकृतवरणे ॥ ध्रु० ॥ उपित
 मुपितसकलाभरणे शिथिलकलेवरगिरिवरधरणे ॥१॥
 अंजनचिह्नविराजितवदने निजशुशमाजितकमला-
 सदने ॥२॥ कुंदसमद्युतिराजितरदने मेघगिराकृतसा-
 लसनदने ॥३॥ अनुनयकरणनायिकानम्रे ॥ राधाध-
 रमधुलेहनकम्बे ॥ ४ ॥ जागरजनितारुणगुणनयने ।
 निद्रालसभूयः स्मृतशयने ॥ ५ ॥ दर्पणदर्शितरचि-
 तविहसने ॥ रहसि विपरिवर्तितनिजवसने ॥ ६ ॥
 दयितापदनतिकुंकुमभाले ॥ अनुकृतदीनकरसमुदय-
 काले ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभपदनीरजचित्ते ॥ हरिदासे
 वस तद्वतचित्ते ॥ ८ ॥ ११ ॥

निःश्वासैरिह तनुषे धूपं पूजय बहु भोजय रसरूपम्
 ॥ ४ ॥ विविधलतापल्लवशतवलितं कुसुमितविट-
 पिविविधफलफलितम् ॥ व्रजनाथेन दृशा परिकलितं
 वृंदावनमवलोकय ललितं ॥ ५ ॥ सेवय पल्लवविर-
 चितशयनं सफल्य सुंदरि मामकनयनं ॥ किमिति
 तनोपि वृथैव निलयनम् । निजहृदि कुरु पुरुषसंच-
 यनम् ॥ ६ ॥ तडिदिव जीमूते यदि सततं ॥ राज-
 सि सुखमनुभवसि सुविततम् ॥ अनुमतमस्माकं नहि
 विहितं विजनमपि कुर्मो यदि सुस्तम् ॥ ७ ॥
 कथितमिदं सुखयतु हरिदासं श्रीवल्लभपदयुग-
 विश्वासम् ॥ श्रीभागवतविचारविलासं कृपय कृपा-
 पर दर्शय रासम् ॥ ८ ॥ १४ ॥

भैरवरागेण गीयते ॥ वंदे शरणागताभयदम् ॥
 निजविस्हाकुलमानसजनजीवनपरितोषनिजाशय-
 दम् ॥ १ ॥ निरुपधिकरुणारसपरिपोषिततोषितभक्त-
 जननयनम् ॥ निजनामस्मरणानुरनिजजनविरंचित-
 विविधपापलयदम् ॥ २ ॥ व्रजयुवतिजनजीवनमूलं
 परिहितकर्षुरपीतदुकूलम् ॥ निजविद्वेषिजनप्रतिकूलं
 दरीकृतजनमानसशूलम् ॥ ३ ॥ वास्तिविरहमनोग-

रमणीवदन विधूदयमोहितनयनकुमुदयुगले विकची-
यति ॥ सुंदस्तासरसीरसमज्जनसजलतरे मुहुरुदयति
॥ ५ ॥ विरचितसुकृते गोपीनिकेस्तुपमसुखं सखि
विंदति ॥ निजनाथे करुणैकदृशा मुहुरुचिततरं प्रति-
विंदति ॥ ६ ॥ एतादृशमत्प्रभुलीलामथ चित्तमिदं
विविचीयति ॥ विषयदोषमतियोषविहितकृमतिं क्षण-
तोविजिगीषति ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभपदकमलयुगलप-
तिते दीनेव स कल्पति ॥ हरिदासेऽखिलविरचितहासे
विरहवशेन च जल्पति ॥ ८ ॥ १३ ॥

श्रीरागेण गीयते ॥ चल सखि खिन्नं सुखय
निकुंजे । गुंजति सरसमधुपकुलपुंजे ॥ मानय वचनं
परिहर मानं । किं कुरुषे भज विरहितमानं ॥ उचित-
मये निजपतिसन्मानं सुखमनुभव पीयूषसमानं ॥ १ ॥
विविधवर्णवसनं परिधेहि, भूषणमपि नासादिषु देहि ॥
निशि विजने सति शरभ समेहि, जीवनफलमिदमेव-
मेवेहि ॥ २ ॥ अवलोकय सखि सकलकलेशं
निजकरधवलितकाननदेशं ॥ लीलासमकालिकचि-
त्तेशं सुमुदितफलनिश्चयसंदेशम् ॥ ३ ॥ भावय
भामिनि भावितरूपं गोगोकुलसाधारणभूषम् ॥

निःश्वासैरिह तनुपे धूपं पूजय ब्रह्म भोजय रसरूपम्
 ॥ ४ ॥ विविधलतापल्लवशतवलितं कुसुमितविट-
 पिविविधफलफलितम् ॥ ब्रजनाथेन दृशा परिकलितं
 वृंदावनमवलोकय ललितं ॥ ५ ॥ सेवय पल्लवविर-
 चितशयनं सफल्य सुंदरि मामकनयनं ॥ किमिति
 तनोपि वृथेव निलयनम् । निजहृदि कुरु पुरुरससंच-
 यनम् ॥ ६ ॥ तडिदिव जीमूते यदि सततं ॥ राज-
 सि सुखमनुभवसि सुविततम् ॥ अनुमतमस्माकं नहि
 विहितं विजनमपि कुर्मो यदि सुरतम् ॥ ७ ॥
 कथितमिदं सुखयतु हरिदासं श्रीवल्लभपदयुग-
 विश्वासम् ॥ श्रीभागवतविचारविलासं कृपय कृपा-
 पर दर्शय रासम् ॥ ८ ॥ १४ ॥

भैरवरागेण गीयते ॥ वंदे शरणागताभयदम् ॥
 निजविरहाकुलमानमजनजीवनपरितोषनिजाशय-
 दम् ॥ १ ॥ निरुपधिकरुणारसपरिपोषिततोषितभक्त-
 जननयनम् ॥ निजनामस्मरणातुरनिजजनविरचित-
 विविधपापलयदम् ॥ २ ॥ ब्रजयुवतिजनजीवनमूलं
 परिहितकर्तुर्णीतदुकूलम् ॥ निजविद्वेषिजनप्रतिकूलं
 दरोक्तजनमानसशूलम् ॥ ३ ॥ वास्तिविरहमनोग-

तमानं शोपितविषयमहाविषयानम् ॥ विदलितविवि-
धविकसदज्ञानं संपादितसाधनगुणगानम् ॥४॥ को-
टिमदनदेहद्युतिललितं रासादिकलीलाशतवलितम् ॥
समुदितसर्वभावजनकलितं कलमुल्लीमधुराधरवलि-
तम् ॥ ५ ॥ संगीकृतगोकुलकुलबालं गोचारणगति-
रतिगोपालम् ॥ आगतसुरविद्रेषिकरालं परिपालित-
लीलाबहुतालम् ॥ ६ ॥ संध्यागतसंतोषितभक्तं ब्रज-
युवतीजनलीलासक्तम् ॥ समुदितमदननयनमदरक्तं
सफलितविविधरमणनिजभक्तम् ॥७॥ श्रीबलभवरच-
रणाधारं सततस्मृतसेवितसंसारम् ॥ कृपय सदा हरि-
दासमसारं तारय परिगतजलधिमपारम् ॥ ८ ॥ १५ ॥

रामकरीरागेण गीयते ॥ पालक्य नंदालव-
तवास अनुकंपासंपादितदासः । शयनारुणनिजन-
यनविकासः । सालसतासंचितपरिहासः ॥१॥ विषमच-
लनविषमाहृतमान नयनयूगलसूचितरतिदान रससं-
बंधविलसदज्ञानः । अतिशयशिथिलपीतपरिधानः ॥२॥
नखरलिखितमृदुशकलशरीरः । वपुषा सेवितशिशि-
रसमीरः । मायिकवचनरचनबहुधीर ब्रजयुवतीज-
नशिक्षाकीरः ॥ ३ ॥ नंदनंदनमदनाधिकसुंदरः ।

प्रकटितवृंदाविपिनपुरंदर, सेवितगोवर्धनगिरिकंदर ।
 अमृतमथनसमये धृतमंदर ॥ ४ ॥ ग्रथितमुकु-
 टमेचककचभार । कुंदकुसुमविरचितशृंगार ।
 सोभाजितनीरजविधुमार । लीलाविहितविघ्नपरि-
 हार ॥ ५ ॥ चरणपतनकुंकुमयुतभाल । अतिरतिवि-
 गलितनववनमाल परिवर्तितकरसरसिजनाल गोपि-
 तकृतलीलागोपाल ॥ ६ ॥ भावितभाववतीजनभाव,
 एकतानमानसहितदाव, श्रुतकोकिलकुलमधुराराव ।
 एकदृष्टिदर्शितमृगशाव ॥ ७ ॥ सततस्मृतफललीला-
 रासे ॥ कृपयतु गोपीपतिविश्वासे ॥ हरिरिह वल्लभ-
 रपदवासे । गीतागणितगुणे हरिदासे ॥ ८ ॥ १६ ॥

श्रीरागेण गीयते ॥ सुतवदनं भावयति यशोदा ॥
 खेलनजनितमनसि मोदा । रुचिरालकततिसंवृति-
 रुचिरं । संततचिंतितबालविनोदा ॥ १ ॥ ध्रु० ॥
 भीनसमानचपलनिजनयनं । केवलभावविभावन
 दीना । वत्सलताकृतबाहुलता परिरंभणसमयविवेक-
 विहीना ॥ २ ॥ उभयेखमतिमंजुलतिलकं । निहि-
 ततदंतरपरिगतचित्ता । लसदलिकाहितकज्जलविंदुम्,
 धनमिव संगतविरहितचित्ता ॥ ३ ॥ मृदुलकपोल-

लोलकुण्डलयुगमतिशयभावनभावविभागा ॥ गगन-
 राजदरुणांशुसमानं प्रकटितहृदयविलसदनुरागा ॥
 ॥४॥ वेणुवादविधिफुल्लनासिकं सुंदरतालोकनमोहा ।
 नासाभूषणमुक्ताचलनं चिरलब्धानंदद्युसंदोहा ॥५॥
 अरुणाधरफलनिर्जितविंबं निजकरकृतनवनीतसु-
 भक्षा । सुंदरतापातितजनदृष्टिं गोस्जसाबहुतरकृतरक्षा
 ॥६॥ सहजनीलतमचिबुकसुरुचिरं चिरसंचितचेतसि-
 भावा ॥ आविर्भावितबालकलीलं विरचितता-
 तततेतिविरावा ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभवरचरणावासे हरि-
 दासेपि करोति सदा, करुणामिति जानातु मदी-
 योयमिति हरे परवश्यहृदा ॥ ८ ॥ १७ ॥

अढानरागेण गीयते ॥ ॥ प्रियसुत मुग्धवि-
 नोद वद विपने किंकिं विहितं । पल्लवचयमतिवल्लभ-
 मधुना कुत्र शिरसि निहितं ॥ १ ॥ गैरिकचित्र-
 विचित्रितवदनं कुत्र कृतं ललितं । कचचयमतिश-
 यमेवकरूपं बहिर्हिपिच्छकलितं ॥२॥ पायितमतिशीत-
 लनीरं गोधनमिह यमुनातीरे । कुत्र धौतमतिधर्मनि-
 वारणकृतये निर्मलनीरे ॥ ३ ॥ उपविष्टं विटपिछाये
 सुत कुत्र गोपसहितेन । प्रेषितमितो मया वद भुक्तं

भवता वनेषु हितेन ॥ ४ ॥ चारितमतिकोमलतृण-
वति देशे गोकुलमथ कुत्र । कंटकनिचय मिथो खलु
लग्नं चरणं दर्शय पुत्र ॥ ५ ॥ विलसितमिति वद
कया लीलया भवता बालकुले । ब्रूहि कुत्र मिलितै-
रथ धावितमिति विपिने विपुले ॥ ६ ॥ स्थेयमतो
बलभद्रयुतेन सदा भवतातिभयेन । इतिविज्ञापितम-
हह मदीयं मानय बहुविनयेन ॥ ७ ॥ कृपय सदा
सुहृदां वरसूनो गृहदासे हरिदासे ॥ श्रीवल्लभवरच-
रणकमलसेवनविरचितपदवासे ॥ ८ ॥ १८ ॥

रागटोढी ॥ कुत्र गतं निशि गोकुलनायक
अन्यहृदयहितपंचसायक ॥ नैवंकरणमहोसूमुचित-
मिह व्रजयुवतिजनबहुसुखदायक ॥ १ ॥ वदसि विन-
यवचनानि न तानि विशंति हृदयं मतिमानं, चित्त-
मितरयुवतिषु लग्नमिति नैवमानये तव सन्मानं ॥ २ ॥
प्रकटमखिलमंगेषु दृश्यते संप्रति चिह्नचयं । कृत-
विरहितमितिकथं मानये नाथवचनविनयं ॥ ३ ॥
दर्शयसीहशिथिलमुष्णीपं रूपमथो विकलं, रचित-
मिदं निजदुःखकृतेभवतासुंदरसकलं ॥ ४ ॥ कुंकुम-
मृगमदगंधरेणुयुतवनमालाहृदये ॥ कथमेवंकरणे

घटते शृणु मदभिमुखं सदये ॥ ५ ॥ नक्षत्राणि मया
गणितानि निखिलनिशि रहसि निकुंजे ॥ अहमपि
सखीयुताहताशाभुवं सतिमिरपुंजे ॥ ६ ॥ जाग-
रणारुणनयनयुगं कुरु निर्मलमिह नीरेण ॥ विहितं
कथमुनीयुद्धं भवता वद युवतीवीरेण ॥ ७ ॥
श्रीवल्लभपदेरेणुवल्लभश्रीहरिदासवराके ॥ कुरु कुरु-
णामनुरागशिशिरस्तरविरचितदोषविपाके ॥ ८ ॥ १९ ॥

नटरागे ॥ सायमिह भोजयति बालकं माता ॥
अतिमुग्धमृदुलदुग्धौदनं निजमुखे सपदि विदधातु
मम सकलसुखदाता ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ प्रतिकवलमे-
तदपि वचनमपि याचते दत्तचित्तेन खलु भोजनीयं
पुरा ॥ खेलनीयं ततो बालकैरखिलगोकुलजनैरिति
वदति ङिंभि किमिति त्वरा ॥ २ ॥ विपिनचरितं त्वया
किमिति वद मत्पुरः पृच्छति प्रायशो गोपकुलपालकं ॥
विजयति दक्षिणकरेण कमलालयं मार्जयति वामतो
वदनमपि सालकं ॥ ३ ॥ सुखविगलितं पयोविंदुच-
यमद्भुतं प्रोच्छति प्रवणतरदत्तदृष्ट्या । भवति सुखिता
परं निजसृनुदर्शने वदनलावण्यपीयूषवृष्ट्या ॥ ४ ॥
लोकसिद्धामथो कथयति प्रियकथामतिहसितमुग्ध-

मुखदत्तनयना ॥ नैव सहिते परं भोजनविलंबनं
भावितस्वच्छपर्यंकशयना ॥५॥ बालचरितानि ललि-
तानि खलु गायति प्राणसदनानि रदनानि दृष्ट्वा ॥
सीत्करोति ह रोमांचति प्रतिपदं हसति रोदिति परं
मनसि हृष्टा ॥६॥ अंकमुपवेश्य करयुगलमनुधावयति
मुखगतं तांबूलमथ मुखे दत्त्वा ॥ उत्संगमारोप्य मृदु-
लशयने मुदा शाययति वनखिन्नमत्र मत्वा ॥ ७ ॥
निजवदनचर्चितं पीयूषगर्भितं मुक्तशेषितमथो यच्छ
हरिदासके ॥ बलभाधीशपदकमलसेवनविहितभाव-
भरसंजातभक्तिसुखयाचके ॥ ८ ॥ २० ॥

भैरवरागेण गीयते ॥ उषसि वद गोकुलाधीश कुत
आगतं ॥ इतरयुवतीजनितचिह्नशतवलितवस्मृदुलदे-
हेक्षणे सपदि मनसागतं ॥ १ ॥ किमु गृह विस्मृतं
नाथ मनसि स्थितं मद्ग्रहं दुःखजननस्मरणमागतं ।
याहि निजभवनमतिभाषणं त्यज मया शृणु दयारहित
मम नैव सुरुषागतं ॥ २ ॥ मानमुन्मूलयितु-
मुद्यतो भवसि वद कथमुन्निःसारयसि विरहप-
रित्वागतं ॥ अधिकमधिकं सपदि समुदयति मानसे
दोषगणनं निखिलनाथसुपथागतं ॥ ३ ॥ यत्र तव

मानसं विषयकृतलालसं । गच्छ तत्रैव बहु यच्छ
 सुखमागतं ॥ तन्मनोरथमखिलमाशु पूरय हरे विस्-
 हदुःखभरमहह विस्हागतं ॥ ४ ॥ परमहं वेद्मि नतु
 विस्मरामीश नहि विस्मरत्यहह गोकुलनृपहृदि गतं ॥
 त्वमपि हि स्मारयितुमागतो गोकुलाधीश करैव
 किमुत कल्पसमुपागतं ॥ ५ ॥ एतदेवास्ति विज्ञापनं
 नाथ मम तिष्ठ हृदये सततमद्य तु यथागतं ॥ याहि
 कुरु शयनमतिजागरुणतरे लोचने शमय परिताप-
 मलसागतं ॥ ६ ॥ इतिवचनजातमतिमानिनीवद-
 नसंजातमाकर्ण्य ननु हृदयकमलागतं ॥ पूरयतु
 गोपिकाजनमनोरथमखिलमद्भुताकारमतिशयितसु-
 भगागतं ॥ ७ ॥ देहि बल्लभचरणराजीवरेणुमपि विष-
 यिजनसंगदुर्मतिविरोधागतं ॥ धर्मरहितं सहितमति-
 दोषकारकैरहह हरिदासमथ चरणशरणागतं ॥ ८ ॥ २१ ॥

समग्रीरागेण गीयते ॥ वंदे बल्लभवरतनुजं भक्ति-
 सरणिशरणिकृतसाधनरहितसकलमनुजं ॥ १ ॥
 सुंदररूपविशोधितभाववशीकृतगोकुलनाथं । निरु-
 पमभावविभावनचतुरतपं मम विट्ठलनाथं ॥ २ ॥
 हरिसंबंधवतीसमुदायविविधसंबंधसहायं ॥ अतुल-

वचनतोपिततरुणीजनजीवनगतिमतिमायं ॥ ३ ॥
 मनोवचोगोचकृतिविज्ञापितनिजगतमहिमानं ॥
 निजसेवकसेवितपदकमलयुगानतहृदयालानं ॥ ४ ॥
 प्रकटीकृतवृतजीवसुखालयरसमयमंजुलरूपं ॥ श्रीभा-
 गवतविवृतिवोधननिजजनमतिशोधनभूषणं ॥ ५ ॥
 निजपीयूषविजितविधुमंडलमंजुलवदनसरोजं ॥
 अखिलमनोमोहननिजसुपमाविरहितमानमनोजं
 ॥ ६ ॥ मृगमदसंभवसहजतिलकशोभितसौभगनि-
 धिभालं ॥ कुंचितचिकुरसामावृत्तिवदनविनिर्जितम-
 धुकरमालं ॥ ७ ॥ कृपयति स मयि कदापि हृदा किं
 करहरिदासे ॥ भवतु परं गोपीपतिचरणकमलभावं
 पदवासे ॥ ८ ॥ २२ ॥

धन्याश्रीरागेण गीयते ॥ भजे सखि गोकुलेशं
 नंदभवनभूषणं नखभूषितहृदयदेशं ॥ ध्रु० ॥ मंदहा-
 सफुलनासरुचिरमुखसरोजं । वदनचंद्रकिरणकांतिर-
 हितमानमनोजं ॥ १ ॥ वदनकमलमधुपवदति
 राजदलकपुञ्जं ॥ बर्हमुकुटतटविलासिवद्भुविचित्रगुञ्जं
 ॥ २ ॥ युवतीमुखकमलमधुपचंचलतरनयनं ॥
 अनुपमनिजनिहितभावसततकृतमृगयनं ॥ ३ ॥

भूनटधृनमातृविहितवर्तुलमपिर्विदुं । मुखजितपीयूष-
भस्तिचिह्नविलसदिदुं ॥ ४ ॥ मृदुकपोललोलयुगल-
कुंडलकृतशोभं ॥ हीरककृतचिबुकभूषणविरचित-
विक्षोभं ॥ ५ ॥ कंठशोभिमुक्तामणिभूषणोदितग्रीवं ॥
भावभक्त्या वशीकृतयुवतीजनजीवं ॥ ६ ॥ कटि-
तटगतपीतवसनशोभितनिजरूपं ॥ पदनखसुपुमा-
विमानसूदनरमुनिभूरं ॥ ७ ॥ विज्ञापनमेतदेव
मानय मम वचनं ॥ श्रीवल्लभचरणकमलकृपया
कृतरचनं ॥ ८ ॥ २३ ॥

मलाररागेण गीयते ॥ प्रियसखि विरहे विपिन-
विचरणं ॥ विरहितमनुजशरणं । गोकुलपतिपदभाव-
वतामतिशयितशोकतरणं ॥ १ ॥ श्रु० ॥ विविधवि-
टपियुतलतावृंदसंदर्शनजनितानंदं ॥ शिशिरितनि-
खिलशरीरपवनविचलितनवकुसुमरंदं ॥ २ ॥ मुदिर-
मुदितमानसघननादविलासस्वश्रवणं । अद्भुतपक्षति-
युगदर्शनकृतहृदयदुखविद्रवणं ॥ ३ ॥ फलितरसाल-
शालशाखागतपिककूजितकसुखं ॥ स्थलकमलाहि-
तशोभोपमितयुवतिजनसरसमुखं ॥ ४ ॥ हस्तिरसा-
लोकनचितितहरिरूपनामयुगलं ॥ संवर्द्धितहृदया-

हितरागगानकृतिरणितगलं ॥ ५ ॥ गगनविलसद-
 तिघनघनवृंदविलोकनकृतमुखदानं ॥ कंपितशाखा-
 गतमृदुपल्लवचलनविहितमन्मानं ॥ ६ ॥ विविधस्थ-
 लविचितलीलाविज्ञापनबहुतरनिपुणं ॥ प्रियसंनिधि-
 सुखनिचयविचारणरपरमानसकृपणं ॥ ७ ॥ ईदृशा-
 दशायुतं हरिदासं दर्शय गहनविहारं ॥ हृदयनिहि-
 तहरिवल्लभवरपदनखविद्युतिमणिहारं ॥ ८ ॥ २४ ॥
 केदारागेण गीयते ॥ मानिनि सहसे किमति
 वियोगं ॥ कुरु हरिणा संभोगं ॥ वारय तदधरपीयू-
 पेण विषमचेतोभवरोगं ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ निजहस्ता-
 वचितातिमृदुलतरकृसुमरचितशयनेन ॥ प्रतिप-
 दमवलोकितपदवीकृतत्रपलत्रकितनयनेन ॥ २ ॥
 भावितशयनशयितभवतीतीसंदर्शनजनितसुखेन ॥
 कृपयिष्यति दयितेति तोषभरसंनतिहसितमुखेन ॥ ३ ॥
 पुनरपि तालवृंतपवनविशेषवशितहृदयेन ॥ श्रमविं-
 दूनि कलयतावदनकमलपनसासदयेन ॥ ४ ॥
 कृटिलालकततिनयनसमागतिरतिजागरभीतेन ॥
 भारशौरसतिपश्यतोरिह विगृह्यशा नातेन ॥ ५ ॥ मुख-
 कमलाहितगंधलोभगुणभरगणितन्यासेन ॥ स्तन-

ललितहारशोभाभरसततस्मृतरासेन ॥ ६ ॥ संवाहि-
तसरसिजसुंदरभावितपदकमलयुगेन ॥ सकरुणहृद-
यकमलसंपादितभाववदेकसुगेन ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभ-
पदकमलविमलमतिहरिदासे सदयेन ॥ मनसा सखि
भावय निजभावं भाववतो विनयेन ॥ ८ ॥ २५ ॥

केदाररागेण गीयते ॥ हरिमनुसर सरसिजनयने ॥
कुठ शयनं हरिणा सह सुंदरि रचितकुसुमशयने
॥ १ ॥ विरहभावसमुदितहृदि तापनिवारणगीतगुणं ।
प्रत्यवयवगतनिरुपमसुपमापरिभावननिपुणं ॥ २ ॥
चिरमवलोकितपदकमलाकृतितरुपल्लवनिचयं ॥
चित्तितचरणचमत्कृतिचित्रितदृष्टिरचितविलयं ॥ ३ ॥
भाववशाशयविहितविनोदविशेषविधानविचारं ॥
भावितरुचिरावयविलोकनविहितनयनसंचारं ॥ ४ ॥
भावितभवतीगरिंमणकृतसंभ्रमजनितसुखं ॥ मधु-
राधरपीयूषपानसंपुटितसलोलमुखं ॥ ५ ॥ भावित-
मानापयनकरयुगधृतपदकमलवरं ॥ नखविधुकिरण-
कौमुदीमोदविनोदविशेषपरं ॥ ६ ॥ अनुसंहतिनिज-
विरहदशासमुदितमानससंतापं ॥ अन्वेपिततनुदाह-
विनाशकसीतलकमलकलापं ॥ ७ ॥ शिशिरोपायवि-

धानविहितनिजजन्मसफलविश्वासं ॥ श्रीवल्लभवर-
चरणकमलपरिमललोभितहरिदासं ॥ ८ ॥ २६ ॥

कल्याणरागेण गीयते ॥ मानिनि तव पदपति-
ताहं । अंगीकुरु गोकुलपतिसंगं येन सपदि भविता
हरिताहं ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ मानय विनयवचनमतिदीनं
तव मेलनकरणे सूहिताहं ॥ नैवमुचितमतिरोषवती
भवती कृपया दासी विहिताहं ॥ २ ॥ अवलोकयति पथं
तव सुंदरि मानवारणे सखि निहिताहं ॥ इति जानीहि
चरणपरिचरणनिरंतरकरणदोषरहिताहं ॥ ३ ॥ भव-
तीरतिसंपादनकृतये निरुपधिगोकुलपतिरचिताहं ॥
यदि नायासि वृथैव भवामि तदा निपुणैकमध्यलि-
खिताहं ॥ ४ ॥ त्यजसि न मानमहो कथमपि तदि-
तरयुवतिभिरतिव जिताहं ॥ यदि न भवति मम विहि-
तमिदं सखि किमु कथयामि मव्यवनिताहं ॥ ५ ॥
वदनामृतकरकिरणचकोरं दर्शय सुखितं भूलुडि-
ताहं ॥ इतरसखिजनसाहंकृतिबहुवचनरचनशोचन-
मृदिताहं ॥ ६ ॥ जीवनमपि मम दुर्लभमधुना यदि-
निजसंगपंगमिताहं ॥ कथमु दर्शयिष्यामि मुखं पुन-
रपि हरिणा बहुधा लपिताहं ॥ ७ ॥ इति सहचरिच-

नानि हृदाकर्णयति वदिति सखि चलिताहं ॥ श्रीवल्लभ-
भवरचरणरेणुहरिदासमदीयकृपावलिनाहं ॥८॥२७॥

मलाररागेण गीयते ॥ विरहे सुंदस्वर्षासमये । वद-
जीवामि कथं मम दोषैर्भतिशयितैरिह सखि विपरीते
सदये ॥१॥ वर्धति जलदे विरहानलदे गोवर्द्धनशिखरे ॥
परपुष्टे शतद्युष्टं कुजति वदति केकिमुखरे ॥ २ ॥
लसति भूमिरतिहस्तापवनविचलिते तृणनिचये ।
इंद्रगोपकैतवजमूलविलसदनुरागसमये ॥३॥ विविध-
शिलासुशुद्धनिजरूपयुतासु विराजति नाथे ॥ निज-
मुखदर्शजनितानंदविलासगीतगुणगाथे ॥ ४ ॥ नव-
घनमध्यशोभिनीसुमुखी दृश्यते सितवक्रमाला ॥ मेघ-
नादमनुगर्जति मुरली क्षरति रसं सुरसाला ॥५॥ उद-
यति विद्युदतिव चंचला चालयतीह जननं ॥ असितमे-
घगणविरचिततमसा बहु भीषयति वनं ॥ ६ ॥ रंजि-
तरुचिरकुसुंभवसनपरिधानविगजितरूपे ॥ गायति
मेघसमागमगगे निरुपधिगोकुलभूये ॥ ७ ॥ इति
विज्ञापितमतिशयकरुणे विरहितहरिदासेन ॥ श्रीव-
ल्लभपदकमलपरागधारणिविरचितवासेन ॥८॥२८॥

आशावरीरागेण गीयते ॥ सततं विचरति

वृंदाविपिने । गोकुलपतिगपि गोपबालकैरारूढेपि
 दिने ॥ १ ॥ निजवदनेन वदति नामानि
 गवामतिरतिवचनेन ॥ मनमि मोदते विपुलासा-
 गतसरसकुंजरचनेन ॥ २ ॥ निर्मलनीरधौतशिखरो-
 परिरुचिरशिलामुपविश्य ॥ मुदुक्ते भवनसमागतमन्नं
 निजगोपेषु निविश्य ॥ ३ ॥ प्रत्यंगुलिबहुविविधफ-
 लानि दधाति रुचिरहस्ते ॥ मध्यमोदनं तनुते दृष्टिं
 जननीकृतिशस्ते ॥ ४ ॥ पिबति विमलपानीयय-
 मुनायामंजलिबंधेन प्रतिविम्बं पश्यति सुचिरं निज-
 लोचनसंबन्धेन ॥ ५ ॥ मृदु वादयति वेणुपतिमधुरं
 चलति धेनुसंगे ॥ हरितापमथ काननदेशे रविरचिततृ-
 णभंगे ॥ ६ ॥ कनकचपकगतफेनसमूहं पिबति गोपम-
 यितं । शिशिरयतीह बालकुलहृदयं बहुविरहव्यथितं
 ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभपदकमलपरागारागरंजितहृदयं ॥
 हरिदासं सुखितं भावैरपि कुरु दुर्जनविलयं ॥ ८ ॥ २९ ॥

आशावरीरागेण गीयते ॥ चरणं धेहि सरसह-
 दये । व्यथते शिलातृणमूलैरतिपदमिति चिंतैक-
 मये ॥ १ ॥ नहि समुचितमिह घरणीविचरणं
 सुंदरसति कमले ॥ उद्भटभावनिरंतरनिर्गतनयननी-

रविमले ॥ २ ॥ श्रीरपि कुरुते सपदि सहायं यद्यपि
 वनचलने ॥ तदपि बाधते मामकहृदयं चरणचिह्न-
 कलने ॥ ३ ॥ यद्यपि भूमिरथोरससहिता त्यजति
 तथापि हरे ॥ इह यदि गंतुं क्षणमुत्सहसे करै-
 सपदि करो ॥ व्रजसंबन्धिगवमनुगं किमु गोपीजनवृन्दे ॥
 दोषमथो चेतसि चिंतयसे लौकिकमतिमन्दे ॥ ५ ॥
 किमिति विभेषि तापसं सृष्टे धारयितुं चरणं ॥ फणि-
 फणधृतपदपद्मकिमद्भुतमेवं तव करणं ॥ ६ ॥
 मर्दनजनिता दुःखमर्दयसि पदजनितानन्देन ॥
 भूमरेहह वियोगे विहितं किमु मयि गोविन्देन ॥ ७ ॥
 श्रीवल्लभपदकमलसदागतिसंगतगन्धयुतेन ॥ योजय
 निजरणकरुणामयदाससरसहृदयेन ॥ ३० ॥

आशावरीरागेण गीयते ॥ मित्र मायाहि करै-
 पयोमथनं फेनमिह भोजनीयं त्वया ॥ पत्रविरचि-
 तरुचिरपात्रनिहतं हरे ननु विधेया ममोपरि दया ॥ १ ॥
 शीतलं भवती ननु भावसुन्दरहरे शृणु वने यत्न-
 विहितं मया ॥ किमिति हि विलम्बसे तिष्ठ मम
 सन्निधौ गोपसुतमण्डलीविहितविनया ॥ २ ॥ दर्श-
 नानन्दगोविन्दसंप्रति यथा भवति दुःखालिरथ रचित-

विलया ॥ दृष्टतरनीलमणिमंजुलमुखलग्नमधुदुग्धक-
रणपरमशोभैकनिचया ॥ ३ ॥ तिष्ठ कथयामि परमद्भुता
मथ कथामयि किमपि मधुवचनमुदितमथ चैकया ॥
मा मम ह कानने करुणया योजय प्रणतपदिगोकुला-
धीशपदसेवया ॥ ४ ॥ आयाहि किमपि कथयामि तव
कर्णयोरतिशयितगुप्तमथ लोकविरचितभया । मंजुकुंजे
रचय संकेतमद्भुतं शीघ्रमहमायामि चरणगतिकृतरया
॥ ५ ॥ वीजयिष्यामि परमतिरमणसंभ्रमे दर्शनीयो
हरे भक्तकृपया ॥ योजनीयोस्मि तनु सपदि भवता
कदा कार्यकरणे रसिकजननाथसहितया ॥ ६ ॥ दर्श-
यिष्यति कदा मत्प्रभुः स्वामिनीसहसवदनविहितवि-
परीतमिच्छया ॥ मदभिनंदनमथो दत्तमनसा कदा-
कर्णयिष्यति सुस्तसंग्रामकृतजया ॥ ७ ॥ देहि
निजदास्यमिह बलुभाधीशपदकमलसेवनविहितभ-
क्तिजफलाशया ॥ सततसहितेपि हरिदासके करु-
णतम विलस विपिने सरसनिरतिराधया ॥ ८ ॥ ३१ ॥

मारुतागेण गीयते ॥ हाहा शृणु मायाहि वनं
किमुचितमिति गमनं ॥ चारुणाग्रमिह गोपैरभितो
व्रजनृपधेनुधनं ॥ १ ॥ करवै विविधवसनभूषाभि-

रलंकरणं तव देहे ॥ रहसि विराजितविपुलविताने
 वस मामकगेहे ॥ २ ॥ अतिसुगंधमुद्धर्तनमति-
 शयशुद्धगंधतैलं ॥ स्नानमथो कुरु नीरैरुष्णैरुत्तरीकुरु
 चैलं ॥ ३ ॥ कछपटं परिधेहि तिलकमपि वितनु विपु-
 लभाले ॥ तनुमुष्णीशं शिगमि विधेयं ग्रथितालक-
 माले ॥ ४ ॥ नूपुरयुगमनिचपलं पदयोरुत भुजयो-
 रपिधेयं ॥ कंकणत्रयमथ मध्यमंगदगुच्छसहितमपि
 देयं ॥ ५ ॥ हृदयमध्यमणिमुक्ताजटितं पदकं नाथ
 विधेयं ॥ मुक्ताकनकमालिकायुगलं जय जगदखि-
 लमजेयं ॥ ६ ॥ उपविश पर्यंके मृदुरम्ये कुरु सुंद-
 रशयनं ॥ तनवै करकृतमंगमर्दनं शिशिरीकुरु नयनं
 ॥ ७ ॥ इति सरसं वचनं राधया रतिरसभावयुतं ॥ शृणु
 बल्लभवरचरणकमलतलगतहरिदासनुतं ॥ ८ ॥ ३२ ॥

सारंगरागेण गीयते ॥ हरिरिह दिवसे वसति
 वने ॥ गोचारणमपि कुरुते गोपैरभितो विटपि-
 घने ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ नैव रोचते किमपि सुमुखि मम
 हरिविरहितसदने ॥ विरहवह्निरपि तनुते दाहं
 हृदये नृपमदने ॥ द्रष्टुमहो कामयते नयनं गोपतनय-
 वदनं ॥ अलिकुलसदृशालकततिसहितं सुगंधं दुग्ध-

रदनं ॥ ३ ॥ नासा सततं विहितदुःखशादेहकमल-
 गंधं ॥ आदातुं तस्या ननु तनुते सैव हृदयबंधं ॥ ४ ॥
 रसना कुरुते सततमनोरथमधरसं पातुं ॥ वागपि पर-
 मनुरागवती विदधातु मनो गातुं ॥ ५ ॥ संवा-
 हयितुमतीव कोमलं पदकमलं हस्तौ ॥ कुक्ष्ये मन-
 सि मनोरथमतुलं हस्तिसेवाशस्तौ ॥ ६ ॥ स्फुरति
 सदा संमुखमतिचपलं चरणयुगं गंतुं ॥ चेतश्चिरम-
 मिलपति कृपापरं नित्यमथो रंतुं ॥ इति मामकस-
 र्वस्ववचनजातं निवसतु हृदये ॥ श्रीवल्लभवरचरण-
 विर्चितनविघ्नविलये ॥ ७ ॥ ३३ ॥

सारंग ॥ राधिका जयति वृषभानुभवने ॥ विवि-
 धमंगलघोषनृत्यगीतादियुतमूनमागदवंदिविप्रगाय-
 जने ॥ १ ॥ विविधगृहगोपिकाजनसमानीतदधिकुं-
 कृपाक्षतरचितभिन्नहस्ते ॥ रेणुदूरीकरणगंधजलसे-
 ककृततोरणध्वजपताकादिशस्ते ॥ २ ॥ निकटसंव-
 धिनिजनंदनपरिचितसकलगोकुलागतमनुजविहित-
 माने ॥ पुत्रिकाजननसंतोषजनिनिजजनकविहित-
 भूषणरत्नवस्त्रदाने ॥ ३ ॥ रतिपयप्रकटनोभयसंभ-
 वजनितहर्षयुतदासिकाफलितभाले ॥ निजनायली-

लयालीनसकलेंद्रियप्रियगीतिगोपिकादत्तताले ॥४॥
 उद्घटितवदनजलजातसंजातपरमानंददृष्टराधैकव-
 दने ॥ गोकुलाधीशजननोत्सवप्रतिपदस्मरणचिंति-
 तरुचिरनंदसदने ॥ ५ ॥ सततमिह विलसतु प्राण-
 पतिनेतिचिरमाशिषामधिकतममधुवचनभाषिते ॥
 हृदयपदकमले वसतु भावपरिपोषितस्वामिनीसंगनि-
 र्धारणविकाशिते ॥६॥ अस्मदभिमतमखिलमत्र खलु
 सिद्धमिति तोषभरभरितनिजदासचित्ते ॥ अतिश-
 यितदुर्लभाभरभूषितलब्धजन्मसमयोत्सवचिप्रेष्ठवित्ते
 ॥ ७ ॥ भवतु बल्लभविभोरतिशयितकरुणया सपदि
 वासोपि तव चरणरणौ ॥ दासदासस्य हरिदासक-
 स्याधुना देहि भावं भिवतिविधृतवेणौ ॥ ८ ॥ ३४ ॥

आशावरी ॥ पृथुके पश्यति मातृमुखं ॥ जन्म-
 सफलमिह मनुते जननी लभते विविधसुखं ॥ १ ॥
 उन्नतनयनमर्धमुत्थितवतिसचकितनयनयुगं ॥ स्रव-
 दधराभृतवदनकलेशेफुल्लकमलसुभगं ॥२॥ कुटिला-
 लकसंकुलमुखकमले हृदयभावविमलं ॥ नखरसमी-
 कृतकंचितचिकुरे नयननीरसजलं ॥ ३ ॥ आदर्शो-
 दितबालकरूपे द्वयदर्शनचपलं ॥ प्रतिविंवाकारणक-

तलीले नर्तितकंबुगलं ॥ ४ ॥ अवलंबितमुक्ताफल-
 भाले स्पष्टरुचिरभालं ॥ नृत्यति नवनीताय वंचले
 चपलालकमालं ॥ ५ ॥ कण्ठतमातृनासिकाभूषे
 मोदरोमहर्षं ॥ वदनोपरि परिवर्तितवदने रचितनी-
 र्वपं ॥ ६ ॥ दशनद्वयदर्शितरसभावे भावनकृतिस-
 रसं ॥ अवलोकितगोपीजनवृंदे तद्दर्शनसहमं ॥ ७ ॥
 श्रीवल्लभकृपया मयि कृपयतु वल्लभकुलरत्नं ॥ भव-
 तुमानसं सपदि निरुद्धं विविधविषययत्नं ॥ ८ ॥ ३५ ॥
 रामकरीरामे ॥ निजतनुजं जागरयति माता ॥
 प्रियसुत जागृहि रजनी याता ॥ सुश्रुतपयोनवनी-
 तवद्धदधिमोदकादिशीतलता जाता ॥ १ ॥ मधुरं
 रौति पक्षिगणमथविकचयति कमलकुलं ॥ दधि
 मशंति गोपिकाभुजकंकणविश्वनिविपुलं ॥ २ ॥
 वायुरसावातिसमीविदधातुमलकनिचयं ॥ उन्नि-
 द्रय निजनयनयुगं कुरु रजनिदुरितविलयं ॥ ३ ॥
 उदयति भानुरसौ परिहसति विकचकमलव्याजेन ॥
 किमिदसुरीकृतमधुना शयनं नंदभवनराजेन ॥ ४ ॥
 गायति गोपमंडली संप्रति बालयशो विमलं ॥ दर्शय
 वदनविफुल्लसरोजं स्वयं जन्मसफलं ॥ ५ ॥ कमल-

विनिर्गतमधुपकुलानि मधुरतरंगलरणितानि ॥ हरिरु-
 त्थित इति जगति वदन्ति बहूनि मया गणितानि ॥६॥
 पूरय निखिलमनोरथमिति निजजननी मधुवचनं ॥
 सुहृदाकर्ण्य तथैव कृतं हरिणापि यथारचनं ॥ ७ ॥
 श्रीवल्लभपदकमलमधुपमानसवति सुनहरिदासे ॥
 कृपय सदैव मदीयवचनतो वर्णितासुगुणसमासे ॥१६॥

रागअडानो ॥ ॥ नृत्यति गोकुलपतिरद्भुत-
 गतिधेनुवृन्दसंगे । अवलोकय वेणुवादविरचितगति-
 भंगे ॥ १ ॥ अभिनयसंदर्शनायतदर्शितभुजमूलं ॥
 तनुते ननु सहचरिगहस्तकमनुकूलं ॥ २ ॥ नयन-
 भेदवेदनाय मुग्धस्मितवदनं ॥ बहुविलासहासकर-
 णदर्शितसितरदनं ॥ ३ ॥ संपुटीकृतरदनच्छदसूचित-
 रसपानं ॥ वेणुनादकथितनामनिश्चितफलदानं ॥४॥
 चारीकरणाहितपदधरणितापहरणं ॥ प्रकटितरसगो-
 पनाय पीतवसनावरणं ॥ ५ ॥ कोटिमदनमोहनाय
 चलितकटिविलसितं ॥ क्षुद्रघंटिकामनोहरनादमधुर-
 रसितं ॥ ६ ॥ मंदमंदमंजुलगतिवारणवरचलनं ॥
 ग्रीवाकटीचरणकमलवनमालाललनं ॥ ७ ॥ संध्या-

समयागतिरिह सुखयतु हरिदासं ॥ श्रीवल्लभचरण-
कमलभावमतिविलासं ॥ ८ ॥ ३७ ॥

सारंगरागेण गीयते ॥ बालमालापयति मुग्धल-
लितं ॥ तात मातेतिवदविसवलितरसनया सुखय मम
हृदयमतिभाववलितं ॥ १ ॥ अंगुलीं मम गृहाणोत्तिष्ठ
सादरं दर्शय प्रायशो विविधचलितं ॥ मधुरमधुरं सपदि
वेणुमपि वादय प्रतिपदं मधुरकरकमलकलितं ॥ २ ॥
पश्य दर्पणगतं निजरूपमद्भुतं तदनुकरणं वितनुपर-
मम स्खलितं ॥ अतिभारपीठकोलूखलसमर्पणे भुज-
युगलमपि कुरु विशेषवलितं ॥ ३ ॥ कमलदललो-
चनं दुःखचयमोचनं मदभिमुखमातनु सदा विर-
लितं ॥ बालभावेन गानेन सुस्वरतया ब्रजभुवि
विधेहि ननु नृत्यललितं ॥ ४ ॥ अंजनं नयनयोरतिश-
यितशोभनं तव ददामीह करयुगलदलितं ॥ सज-
लचैलेन संप्रोक्ष्य तैलेन सह मुखविधुं सपदि करवै
विमलितं ॥ ५ ॥ पिव पयो ननु वयो वर्द्धते येन तव
मस्तकं भवति मम कदापि पलितं ॥ दृष्टिविशयो भवति
मम कदा जलद इव दुग्धकणनिचयमथमुखविगलितं ।
॥ ६ ॥ नयनयुगलं कदा दधिदुग्धयाचने बालली-

लानुकृतिसजलितं । दर्शयिष्यसि सकलगोकुलवि-
मोहनं भागधेयं भवति मम च फलितं ॥ ७ ॥ विष-
यविवशाशयं विस्मृताधीशमपि भक्तिपथभाव-
भावनमनलितं । देहि हरिदासमिह निजचरणवास-
मपि बह्वभाधीशपदकमलनलितं ॥ ८ ॥ ३८ ॥

रागविलाबले ॥ ब्रजयुवति देहि मम लगति-
दानं ॥ चित्रितं दधिकलं समाधाय मस्तके चलसि
विपिने हरसि मत्तगजमानं ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ श्रुति-
पथं नहि गतं कुत्र तव दानमिति हि मृषा वदसि
विनयहातं ॥ अधर एवेति सविकारमाभापिते गोपि-
काधीश इह वचनजातं ॥ २ ॥ कथमु गृह्णासि मम बाहु-
माहूत इव कुलयुवतिधर्पणं किमितिहह तनुपे ॥ ३ ॥
सहचरिवृंदमपि पश्य निरपत्रपसजहठंविहिततमपि
शिरसि भारं ॥ चल रहसि मस्तकेनैव किमु वहसि
सखी भारमुत्तरये तव वृथा पारं ॥ ४ ॥ पातयति
कुटिललकृटेन शिरसिस्थितं दधिकलशमतिरभसभा-
वधरे ॥ निजपतौ विपिनरतिपरमतौ संमुखं वदति
नहि समुचितं विजितमारे ॥ ५ ॥ चरणयुगमतिमृदु-
लमहह ललिताकृति प्रिय वहिष्यामि शिरसैव सततं ॥

बालभावं जहि सरसमनसा परं तव जगति भवति
न यशोति विततं ॥ ६ ॥ इतिनिजप्रयतमावचनमथ
शृण्वतो गोकुलेशस्य मुखकमलशोभा ॥ दर्शनेनैव
कुरुते सखि मानसं भावनतरंगितं जनितलोभा
॥ ७ ॥ मनसि रसिके वसतु वागवियं हरे गोपर-
मणीजने दानचरितं ॥ बल्लभाधीशपदकमलयुगकरु-
णया मम मनो विदधातु भावभरितं ॥ ८ ॥ ३९ ॥

रागललित ॥ जहिहि भामिनि मधुपरि कोपं ॥
अहमिह सपदि पतामि पादयोरुपरि किमिति कुरुपे
रतिलोपं ॥ १ ॥ मुखकमलं मम विरचय संमुख-
मपि शिशिरीकुरु नयनं ॥ न मया सशपथमभिप्र-
तया कृतमन्यगृहे शयनं ॥ २ ॥ कुलनयनयुगलेन
विधेहि कोपवति करुणालोकं ॥ त्वदवमानवितान-
जनितमपहर मम मानसशोकं ॥ ३ ॥ करयुगलं मम
शिरसि निधेहि देहि संततमभयं । हेयंगवसुकुमारतरं
सखि कुरु मानससदयं ॥ ४ ॥ गोपनितं विनि किं
बलमीदृशमतिदाने तनुपे ॥ त्वमदशरणं न वरिष्यति
कापि युवनिरिति चेतसि किमिति न मनुपे ॥ ५ ॥

निजपतिनातिविशदमतिना विनयेन सखि मानं ॥
हृतमखिलं हृदयं च कृतं करुणायुतरतिरसमानं ॥८॥४०

रागे गोडी ॥ मधुरिपुमिलने किमिति विलंबं ॥
कुरुपे मानिनि मनसि विचारय त्रिजगति किमु-
तदितरदवलंबं ॥ १ ॥ शिशिरं शिशिरकरादपि मृदुलं
नवनीतादपि हरिवदनं ॥ अवलोकय शोषय निज-
शोकं सुसुमाजितकमलासदनं ॥ २ ॥ परिरंभणम-
नुभव सुखदं कुरु पीयूषाधिकरसपानं ॥ स्थापय
बाहुयुगलसदंसे देहि नखक्षतदानं ॥ ३ ॥ हरिणा सह
शयनं पर्यंके कुरु हृदयोदितभावं ॥ स्फुरदुज्ज्वासमथो-
द्दग्धमुद्रणमाभापय मधुरारावं ॥ ४ ॥ विविधहसनम-
य रसनारसनं विचय सखि सुस्ते ॥ सपदि वशी-
कुरु करुणाजलधिं प्रियतमचरणस्ते ॥ ५ ॥ अंस-
बाहुधरणं गजचलनं वितनु विशेषवने ॥ अवचिष्ट
कुसुमचयं हरिणा सह बहुविधे विटपिघने ॥ ६ ॥ उन्म-
दमधुपकुलाकुलकमलालययुतयमुनानीरे ॥ विलास-
विलासकलाकुशलेन नमिततरुाजिततीरे ॥ ७ ॥
श्रीवल्लभचरणैकशरणहरिदासकथितेन ॥ हृतमभि-
सर सरसाशयसविधे किमिह मनोमयितेन ॥८॥४१॥

श्रीगगेण गीयते ॥ भावये मनमि हरिसग्स-
वदनं ॥ गोपसीमंतिनीमंडलीमनमध्यमंशोभिहृद-
यैकसुखममूढमदनं ॥ १ ॥ ध्रु० ॥ विजितविधुमंडलं
व्रजजनाखंडलं मकलजनमंगलं सुगंधरदनं ॥ अलक-
कुलमंडितं चित्तहृतिपंडिनं द्विजपतिमखंडितं विजित-
मदनं ॥ २ ॥ सुभगनासमन्दहासरदनछद्दहामवास-
मतिशयितनिजदुःखकदनं ॥ चित्रकवरशोभनं
जनमनोलोभनं मनसिजशोभणं मेघनदनं ॥ ३ ॥
विलसदधरामृतं नयनभृंगादृतं कुंडलयुगावृतं वेणुस-
हितं ॥ गंडयुगचंचलं सचकितदृगंचलं विहितमा-
नसचलं जगदभिहितं ॥ ४ ॥ कृतदृगाकारणं तापवि-
निवारणं बहुविहदारणं भावपूरं ॥ अमितकरुणाकरं
कामनीमतिहरं रमणकृतितत्परं दुरितदूरं ॥ ५ ॥
अखिलगोकुलपतिप्रकटितमहारितिभावयुतजनगतिं
बहिरूपं ॥ सेविजनपालकं सुगणिकगालकं श्रीनंद-
बालकं भक्तभूषं ॥ ६ ॥ सुसुचिरदृगाराममानंद-
धामनिर्जितनिखिलवामकुलमपुलशीलं । कंदर्पसुंदरं
गोकुलपुरंदरं चातुरीमंदीरं रतिसलीलं ॥ ७ ॥
प्रकटमिह भूतले रहितसाधनत्रले भावदानायनिज-

वस्तुशक्त्या ॥ वल्लभाभिधमहोहरिदासमपि हरिदास-
पदगतं विदधातु पदविरक्त्या ॥ ८ ॥ ४२ ॥

रागसारंग ॥ राजते हरिसौ कुसुमवने ॥ गोपिका-
करयुगलचातुरीमीक्षमाणो मनसि मोदते वहति पवने
॥ १ ॥ प्रेष्ठया सह गतो विहरति विशेषतो हृदि च
परिधापयति कुसुमहारं ॥ स्पृशति हृदयं मिपेणैव
कौतुकपरः परमरमणीयमतिगंधभारं ॥ २ ॥ विरचयति
भूषणानीह कुसुमैरथो राधिकापरिधापनेतियत्नं ॥
अतिसूक्ष्मसितवसनपरिधानफलितनिजदेहसुपमा-
दमितमारगवं ॥ प्रेयसी हसतीव सलक्षणं चद्रमिव
हृदयहाराय हासद्युतिसुदृष्टिखर्व ॥ ४ ॥ करयुगं
वधाति कुसुमहारेण च कदाचिदपि वदति मानकय-
विलासं ॥ नेतिनेतीमतिमधुवचनमाकर्णयति वद-
नकमलं सपदि चुंबति सहासं ॥ ५ ॥ हरिगले
परिहितं हारमाकर्णयति बाधयति नायकं युवती-
वर्यं ॥ अधरमधुपानकृतिलोमलोलुपमुखं गोपि-
कावदनकमलैकपश्यै ॥ ६ ॥ हागमिव लाययति
हृदयदेशे हरिप्रेयसीमपि चलितधृतिमुखामोदं ॥
गाढमालिंगति तर्दिगीतमावेदयति हर्षेण सहितोपि

तनुते विनोदं ॥ ७ ॥ पूरयतु सकलमपि मम मनो-
रथमहो दर्शयतु कुसुमगृहयुगलवासं ॥ वल्लभाधी-
शपदसरसिजे सर्वदा देहि गोपिपते सुदृढविश्वासं
॥ ८ ॥ ४३ ॥

रागसारंग ॥ गोपकुलतिलक इह गोकुलेशोऽ-
भवन्निजजनानंददानाय दयया ॥ सकललोचनयु-
गलगोचरो रमणकृतिचस्तिया वसुदेवनीतया मायया
॥ १ ॥ जातकर्माचरणवेदवाधितकरणतिलाञ्जगि-
रिविहितविपसन्माने ॥ पुत्रजननानंदनंदहृदयानं-
दसंदोहविहितबहुधेनुदाने ॥ २ ॥ उज्ज्वलीकृतगृहं
चद्धबहुतोरणे तैलयुतरजनिकृतधेनुभृंगारे ॥ विविध-
वसनाभरणगोपसुपमानीतदधिदुग्धवस्वसनविसल-
सदुपहारे ॥ ३ ॥ कृष्णजननश्रवणविरचितस्वकल्पकर-
विधृतबलिगोपिकासमाजे ॥ नंदभवनागमनजातसं-
तोषभरविरचिताशीगसिगोपराजे ॥ ४ ॥ चित्रविधवा-
दित्रयोपसंगीतयुतनृत्यचारणवंदिगुणविकासे ॥ विप्र-
गायक संबंधिजनतोषनंदवितरितवमनरत्नमाले ॥
सृनुममुदयकृते विष्णुमंतोषयानंदपरिपूजितग्रहदेव-
वजाले ॥ ६ ॥ रोहीणी नंदगोपीभिर्नितनिर्भया व्य-

चरदाभूषणा गेहकृत्ये ॥ गोकुलेशागमनसततकला-
 वासपरमसंपत्तियुतमृत्युमृत्ये ॥ ७ ॥ वल्लभाधीशके-
 वलसमाश्रयमात्रदासहरिदासजनशुद्धहृदये ॥ प्रक-
 टइह भवतु भवभावभंजनपरो निरुपधिकृपाकरो
 दोषनिचये ॥ ८ ॥ ४४ ॥

इति श्रीहरिदासोदिता अष्टपद्यः संपूर्णाः ॥

शके १७९४ अंगिरानामसंवत्सरे ॥

अयं बृहत्स्तोत्रसरित्सागरोऽस्माभिर्ययामति संशोधितः आदर्श-
 पुस्तकाभावात् ।

धनाश्रीरागेण गीयते ॥ मयि दीने तु दया कर-
णीया । वरणनित्यता हृदि धरणीया ॥ निजपद-
कमलयुगकृतशरणे । संततविहिताविहितविचरणे
॥ १ ॥ साधनमतिकृतनिजपथहाने । फलसंबंधि-
विरोधसमाने ॥ २ ॥ विफलमृषामददत्तमानसे ।
विडलविभुसेवैकलालसे ॥ ३ ॥ इन्द्रियविषयचिन्त-
नाविमुखे । मूढतया पालितविषयसुखे ॥ ४ ॥ काम-
समूहविभावनदक्षे । विषयसुमुखकालादिकभक्षे ॥ ५ ॥
दुर्जनसंगकरणमतिदुष्टे । बहुविधदोषपोषपरिपुष्टे
॥ ६ ॥ असमर्पितभक्षणगतशुद्धौ ॥ परामासंगम-
हतबुद्धौ ॥ ७ ॥ परिजनजनितहासगतनासे ।
श्रीवल्लभपदसरसिजदासे ॥ ८ ॥

गौडीरागेण गीयते ॥ सखि विपिनादधुनैवा-
याति । श्रुत एव मुरलिकानादो वादनामोदवायु-
वाति ॥ १ ॥ ध्रु ॥ अंकृतिरपि वनमालामधुपकृता कुरुते
हृदि मोदं । गोहुंकृतिरतिशयमधुरा विदधाति विशे-
षविनोदं ॥ २ ॥ गावो गोषा बलभद्रोपि समायाता
निजगेहं । एकलमेव मिलिष्यामो मधुराकृतिकोम-
लेहं ॥ ३ ॥ चलनीयं मिलनीयं हरिणा रमणी-

याकृतिना सुचिरं । श्रवणीयं वचनामृतनिचयं कर-
णीयं हृदयं शिशिरं ॥ ४ ॥ सामग्रीमथ निजसंगे
विविधामपि नयत नवीनां । कुरुत मनोरथचयमपि
सफलं द्रुतमभिसर सखीनां ॥ ५ ॥ विरहदहनज-
नितं परितापं शमयत मृदुलकरेण । परिरंभणमपि
तनुत चिरं सुखमनुभवतातिभरेण ॥ ६ ॥ वसतु
सदा हृदयेशवियुतयुवतिवचनं । भावभरं गोवर्द्धन-
धरणे वितरतु कृतरचनं ॥ ७ ॥ हरिदासेन सदा
हरिविष्टभचरणरेणुवित्तेन । जल्पितमिदं न्यधीयत
हृदये विरहविकलचित्तेन ॥ ८ ॥ ४६ ॥

श्रीरागेण गीयते ॥ सखि गावो गोकुलमायाता
हरिरुपयाति वने । नृत्यति गायति वेणुं रणयति
जनयति सुखमनुकूलजने ॥ १ ॥ वनमाला मधुपै-
रपि झंकृतमतिसादरमाकर्ण्य भृशं । उद्गायति बोध-
यति निजागतिमपि निजदिवसवियोगकृशं ॥ २ ॥
चंचलनयनयुगं चालयति विशेषरसाभिनयेन ।
जनयति परमसुखं कटितटगतभावरसातिशयेन ॥ ३ ॥
विविधविलासगतिं तनुते कमलं भ्रामयति करेण ।
मुहुरनुपश्यति वनमालामपि हृष्यति भावभरेण ॥ ४ ॥

चलति कदाचिदमंदमंदगतिवारण इव धरणीदेशे ।
 स्वयमपि विस्मयरसमनुभवति विचित्रितनिजवेशे
 ॥ ५ ॥ सखि सूचयति सरागदृशा रजनीरमणीकर-
 णीयं । चपलदृशं न शरैरपि विध्यति युवतिमनोहर-
 णीयं ॥ ६ ॥ कुटिलालककुलसंकुललपनं पश्यत विपिना-
 यातं । चलत चतुरदृदया हरिसंमुखमपि हृदये भातं
 ॥ ७ ॥ श्रीवल्लभपदकमलरेणुसेवनमानसगतिना ।
 हरिदासेन निरूपितमखिलं जयति सरसमतिना ॥ ८ ॥
 इति श्रीहरिराजाणामष्टपद्यः संपूर्णाः ।

अथ पदानि लिख्यन्ते । विभासरागे पदं । मृदु-
 लकपोलतले तव चिन्हं किमिदं वद मदनाधिकसु-
 दर । प्रकटमंजनं नयने भाले कुंकुममपि गोगोप-
 पुरंदर ॥ १ ॥ वसनं शिथिलमथो शिथिलागतिर-
 तिजुंभानयनं सजलं । सक्षतमधरं सनखं हृदयं
 स्खलितं वचनं रतिविकलं ॥ २ ॥ सहस्रं वदनं
 प्रकटितरदनं मधुराधरसनिःश्वसनं । व्यथयति माम-
 खिलं तव रूपं याहि विधेहि तवैव विलसनं ॥ ३ ॥

विभासे पदं । वद सखि सिध्यति किं माने ।
 प्रतिबंधं कुरुपे निजरमणे । स्वयमपि वससि शोकसं-

ताने ॥ १ ॥ मैवं कुरु मयि पदपतिते निजमनसि
विचारय रूपनिधाने । समये किमिति करोपि विलंबं
दयिते रतिरसदाने ॥ २ ॥ महती मम सखि भवति
पिपासा मधुगधरनिरुपमरसपाने । राधे नाधेया मयि
दोषा दोषसमूहनिरासनिदाने ॥ ३ ॥ २ ॥

विभासे पदं । अलसवलितं रजनिजागरारुणतरं
कमलललितं जयति नाथ नयनं । अर्द्धसु-मीलितं
प्रेयसीकीलितं सूचयति भामिनीभावचयनं ॥ १ ॥
जितमीनखंजनं लमदलितांजनं निजहृदयरंजनं
विहितदयनं । युवतिजनरुचिकरं चित्तहृतितत्परं प्रक-
टरेखं विश्वभरविलयनं ॥ २ ॥ सहजचपलं परमला-
वण्यसहजलं भोगिनीभाग्यफलमधरशयनं । दश-
दिक्षु संगतं रसिकजनसंमतं संततं सखि विहितर-
तिमृगयनं ॥ ३ ॥ ३ ॥

विभासे पदं । जागृहि जागृहि सुंदरबाल ।
सुभृतपयो पित्र दधिनवनीतं कुरु वदने निजगो-
कुलपाल ॥ १ ॥ विश्रय रुचिरगोपशृंगारं मृगम-
दतिलकसुशोभितभाल । वादय सुत निजमधुरमुर-
लिकामानंदद परिहितवनमाल ॥ २ ॥ विपिने याहि

गोपसहितो गोकुलमपि चारय चरणरसाल । अथवा
विलस तात भवने जयजय कंसादिमहासुरकाल । ३ ।

विभासे पदं । लालयति दोलिकामंचशयनं । तिल-
कगोरोचनं भालमुक्ताफलं कुटिलकुंतलमुखं चकित-
नयनं ॥ १ ॥ चरणसंचालनं मोदभरगांयनं प्रति-
विंबदर्शने मृदुलहासं । बाललीलापरं पदसुमकरधरं
भाषणे फुल्लनासाविकासं ॥ २ ॥ अंगुष्ठचोषकं गूढ-
रसपोषकं स्वल्पसंतोषकं कृष्णचन्द्रं । गोपिकाजन-
मनोमोदसंपादनं तदभिलषिताकृतौ विगततन्द्रं ॥ ३ ॥

विभासे पदं । बालक बालक बालक कथय
मधुवचनं । श्रुतियुगलं परितपति कृपाकर श्रावय
कृतरचनं ॥ १ ॥ स्खलितपदं प्रकटीकृतसुरदं रद-
नच्छदविरचिततालं ॥ २ ॥ फुल्लनासिकं हासविकासं
संकरयुगतलवितस्तितालं । चस्तिचरणकमलं मति-
विमलं सुखयतु मम हृदयं सुरसालं ॥ ३ ॥ ६ ॥

विभासे पदं चोताल । मधुदितमिदमानयसि
मनसि नहि मानिनि सहसि वृथा परितापं । त्यजसि
किमिति समुपागतमधुना मधुराधरमिदिरादुरापं
॥ १ ॥ अनुनयमपि बहुयुवतीनायक इह किं कुरुपे

विविधालापं । रसिकशिरोमणिसहचरि निगदितमिति
दूरीकुरु त्वदभिशापं ॥ २ ॥ ७ ॥

भैरवरागे पदं । किं कुरुषे मयि मानं भामिनि ।
सकृदपराधे राधे नैवंकृतिरुचिता मदयुतगजगामिनि
॥ २ ॥ सपदि विहाय हृदयहितगर्वं कुर्वे चरण-
कमलनमनं । कुरु वश्यं निजरसदानेन निवारय
परमंदिरगमनं ॥ २ ॥ शिरसि निधेहि करं करुणे
कुरु मामतिशयरसभावं । विरहवह्निविज्वलितं
भामिनि निर्वापय च हृदयदावं ॥ ३ ॥ १ ॥

भैरवे पदं । करणीयं न दोषगणनं वृंदाविपि-
नकदंबतले चिंतय सखि विहितवेणुगणनं ॥ १ ॥
मामामुच्छाटय निजरमणं यद्यपि विहितबहुलदोषं ।
सहजकृपालो पालय पतितं पदयो रहितविरहपोषं
॥ २ ॥ किं कर्तुं कामयसे सुंदरि शक्तोऽहं न विर-
हसहने । विचरिष्यामि विकारभरेण विसंगितया
विपिने गहने ॥ ३ ॥ २ ॥

भैरवे पदं । जीवय जीवय विरहिजनं । अति-
परितापविशेषविकलता संततसेवितविजनवनं ॥ १ ॥
पल्लवतल्पगतेषु कदाचिदहह सखि भवति भूमिप-
तनं । रक्षति लक्षणसहिते रहसि तत्रैव नामजपनं

॥ २ ॥ कचिदपि भवति वियोगभरेण सखीषु वृथा
लपनं । तिष्ठति मौनमुद्रया मीलितनयनयुगलनमनं
॥३॥ सहजदयावति भवती दयया भवति तापशमनं ।
राधे नैव दोषगणनं कुरु झटिति वितनुचलनं ॥४॥३॥

भैरवे पदं । हरिरिह विलसितयमुनाकूले । रण-
यति मुरलीमधरसंगतामतिशयशोभनियमूले ॥ १ ॥
आकारयति धेनुसमुदायं गतवंतं बहुदूरे ॥
क्रिडति गोपतनयसहितोसिततरयमुनाजलपूरे ॥२॥
कामपि रमयति निभृतनिकुंजे पल्लवकुसुमसमूहे ।
अतिनिविडे रविदर्शनरहिते परजनगमनदुरूहे ॥३॥४॥

रामकरीरागे पदं । जयसि नन्दभवनानन्दबालली-
लामन्दरचितचंचलतनो कथय ललितं । मम मनो
बहुविनोदाशया खिन्नमपि सपदि शिशिरय विरहवह्नि-
कलितं ॥ १ ॥ वचनरचनारचितपीयूषकर्पणैरहह
वारय हरे मदनदलितं । वल्लभाधीशपदकमलयुग-
पतितमिह निजबलेनैव कुरु भजनफलितं ॥२॥१॥

रामकरीरागे पदं । गोकुलेशास्यवर देहि दास्यं ।
मम विविधविकलतामवलोक्य लौकिके नाथ कुरुपे
कुपुरुषेऽतिहास्यं । न भवति भयं यथा कुरु तथा

मस्तके निजचरणकरकमलयुगललास्यं ॥१॥ वदति
हरिदास इति वदनदहनपदमंतरा जगति किमि-
तरदुपास्यं ॥ २ ॥ १ ॥

रामकरीरागे पदं । जयति भट्टलक्ष्मणतनुजकृष्ण-
वदनानल श्रीमदिल्लमगारुगर्भरत्ने । दैववृतज-
नसमुद्धृतिकरणकृतनिजाविर्भावनविहितबहुविविध-
यत्ने ॥ १ ॥ महालक्ष्मीपतौ गोपीनाथश्रीविठ्ठला-
भिधसुभगतनुजजाते ॥ प्रथितमायावादवर्तिवदनध्वं-
सविहितनिजदासजनपक्षपाते ॥ २ ॥ पुष्टिपथकथन-
रचितानेकसुग्रंथमथितभागवतपीथूपसारे । रासयुव-
तिभावसततभावितहृदयसदयमानसजनितमोदभारे
॥ ३ ॥ निजचरणकमलधरणीपरिक्रमणकृतिमातृपा-
चितवितततीर्थजाले । कृष्णसेवनविहितशरणगत-
शिक्षणक्षपितसंदेहदोषैकपाले ॥४॥ निजवचनपी-
थूपवर्षपोषितसततसाहित्यपुरुषजनभृत्ययुक्ते । विवि-
धवाचोयुक्तनिगमवचनोदितैरपि च दुरितदुष्टजनदु-
रुक्ते ॥ ५ ॥ ईदृशे सति शिरसि सर्वदा वल्लभे
सकलकर्त्तरि च भर्त्तरि दयालौ । कैव परिदेवना
भवति हरिदासकं सकलसाधनरहितजनकृपालौ ॥६॥

श्रीकृष्णाय नमः :

अथ श्रीमदाचार्यचरणानां सकलाव-
तारसाम्यरूपं निरूप्यते ।

(श्रीहरिरायचरणाः)

यथा श्रीमद्वराहेण दंष्ट्रया चोद्धृता मही ।
हिरण्याक्षश्च निहतो गोद्विजामरदुःखदः ॥ १ ॥
तथा श्रीवागधीशेन नष्टा भक्तिः समुद्धृता ।
निहत्य भक्तद्वेष्टारं दुष्टसंघं भयप्रदम् ॥ २ ॥
यतोऽयं ब्रह्माधीशो विख्यातः पृथिवीतले ।
'रोषहवपातसंप्लुष्टभक्तद्विडि'ति नामतः ॥ ३ ॥
इतिवराहसाम्यम् ॥ १ ॥

सनन्दनादयो देवा ब्रह्मचर्यप्रकाशकाः ।
बभूवुर्ब्रह्मणः पुत्राः शुद्धमार्गप्रवर्तकाः ॥ ४ ॥
तथायमपि वागीशो ह्यन्यस्त्रोसंगमत्यजत् ।
अत एवास्य नामास्ति "सुपूतिः" "रहःप्रियः" ॥ ५ ॥
पतिव्रतापतिश्चेति तेन तद्वद्वभूव सः ।
ब्रह्मचर्यत्वसंसिद्धिस्तेन जाता महाप्रभोः ॥ ६ ॥
इति सनकादिसाम्यम् ॥ २ ॥

क ७३८ श्रीमदाचार्यचरणानां सकलावतारसाम्यं ।

यथा श्रीनारदः पंचरात्रं व्यरचयत्प्रभुः ।

यस्मिन्सेवाप्रकारश्च स्फुटं श्रीमानकल्पयत् ॥ ७ ॥

भक्त्याचारोपदेष्टाभूत्कर्ममार्गप्रवर्त्तकः ॥ ८ ॥

येनाचारश्च यज्ञश्च पुष्टिमार्गः प्रवर्त्तितः ।

ततोयं यज्ञकर्त्ता च यज्ञभोक्तेति विश्रुतः ॥ ९ ॥

इति नारदसाम्यम् ॥ ३ ॥

यथा नारायणो देवो गन्धमादनवासभाक् ।

कामसेनां विजित्याशु तिष्ठत्येकान्त ईश्वरः ॥ १० ॥

तथायमपि दुष्टौघं विजित्य करुणानिधिः ।

कृष्णप्रिये ब्रजेवासीद्यतोऽयं श्रीव्रजप्रियः ॥ ११ ॥

इति नारायणसाम्यम् ॥ ४ ॥

यथा श्रीकपिलः सांख्यमुक्त्वा ज्ञानमुपाहरत् ।

जीवानां दुष्टमनसां देवद्यूतीप्रियावहः ॥ १२ ॥

तथाणुभाष्यव्याख्यानादयमप्यखिलेश्वरः ।

विनाश्याज्ञानपटलं चस्तां निजवर्त्मनि ॥ १३ ॥

बभौ सर्वत्र विजयी श्रीइलम्माप्रियावहः ।

अत एवास्य नामोक्तं 'मूत्रभाष्यप्रवर्त्तकः' ॥ १४ ॥

इति कपिलसाम्यम् ॥ ५ ॥

आन्वीक्षिकीं यथा दत्तः प्रह्लादादिभ्य उक्तवान् ।

नानावाक्यप्रचारेण दृढीकृत्य सतां मतम् ॥ १५ ॥

तथायमपि वागीशः समाश्रित्य सतां मतम् ।
 भक्त्याचारोपदेशार्थं नानावाक्यनिरूपकः ॥ १६ ॥
 तदर्थमेव भगवान् कथयामास वै बहून् ।
 स्तवान् कृष्णाश्रयाद्यांश्च प्रभुः श्रीकृष्णहार्दवित् ॥ १७ ॥
 इति दत्तसाम्यम् ॥ ६ ॥

यथा यज्ञावतारश्च यामादिद्वादशात्मजैः ।
 सार्द्धं गुणगणाब्धिश्चारक्षत्स्वायंभुवान्तरम् ॥ १८ ॥
 तथा श्रीवल्लभाधीशः कुमाराभ्यां च नप्तृभिः ।
 दूरीकृत्यासुरान् सर्वानपात्सारस्वतान्तरम् ॥ १९ ॥
 इति यज्ञावतारसाम्यम् ॥ ७ ॥

यथा श्रीऋषभो देवः पुत्राणां ज्ञानदोऽभवत् ।
 अज्ञातान्तर्द्धिरमलः पुंसां मोहाब्धिमज्जताम् ॥ २० ॥
 तथायं चाज्ञातलीलो नाम्ना ख्यातश्च भूतले ।
 स्ववंशे स्थापिताशेषस्वमाहात्म्यश्च सोऽभवत् ॥ २१ ॥
 इति ऋषभदेवसाम्यम् ॥ ८ ॥

यथा श्रीपृथुराजा च गोरूपोर्वी दुदोह वै ।
 सर्वजीवार्थमनघो महाराजोपसेवितः ॥ २२ ॥
 तथा महेन्दिरास्वामी सामवेदसमुद्भवाः ।
 ऋग्धेनूः संदुदोहायं 'भक्तेच्छापूरका'द्वयः ॥ २३ ॥

क ७४० श्रीमदाचार्यचरणानां सकलावतारसाम्यं ।

पुष्टिमार्गप्रचारार्थं शुद्धाद्वैतमताप्तये ।

लीलामृतरसौघार्दीकृताखिलशरीरभृत् ॥ २४ ॥

इति पृथुसाम्यम् ॥ ९ ॥

भक्तं यथैकं मत्स्यस्तु सत्यवन्तमपात्प्रभुः ।

जलात्प्रलयकालीनात् मात्स्यं संश्रावयजनान् ॥ २५ ॥

तथा श्रीवल्लभेशस्तु संसारभयवारिधेः ।

भक्तानपात् बहून् श्रीशः श्रावयित्वा सुबोधिनीम् ॥

सुरासुराणामुदधिं मथताममृतं यदा ।

इति मत्स्यसाम्यम् ॥ १० ॥

भूतोऽप्राप्तामृतानां च क्लिश्यतां तेन कर्मणा ॥ २७ ॥

तदा श्रीकमठः साक्षादध्रे मंदरपर्वतम् ।

पृष्ठे च हाटकमयं लक्षयोजनविस्तृते ॥ २८ ॥

तथैव देवजीवानामासुराणां च वाक्पतिः ।

क्लिश्यतां भवसिन्धौ च मोक्षपीयूषहेतवे ॥ २९ ॥

गृहीत्वा ज्ञानसर्पस्य मुखपुच्छौ महाप्रभुः ।

तदा प्रलुप्तं निगमपर्वतं चोद्धार ह ॥ ३० ॥

दुष्टोत्थापितपाखण्डविषं भूरि पराक्रमम् ।

पत्रावलंबनशिवरूपेणाय पपो मुदा ॥ ३१ ॥

इतिकपठसाम्यम् ॥ ११ ॥

यथा धन्वंतरिः पुंसां स्मृतिमात्रार्त्तिनाशनः ।

तथा सतामयमपि 'स्मृतिमात्रार्त्तिनाशकः' ॥३२॥

इति धन्वन्तरिसाम्यम् ॥ १२ ॥

यथा श्रीमोहिनी दैत्यान् मोहयित्वाथ चाक्षुषैः ।

दैत्योत्संगगतं पात्रं सुधायाः प्राप्य निर्मलम् ॥३३॥

सुरेभ्यश्चामृतं भूयो ददौ दैत्येभ्य एव न ।

पुरुषोपि महाविष्णुर्धृत्वा स्त्रीरूपमद्भुतम् ॥ ३४ ॥

एवं श्रीवल्लभोपीशो नष्टं वेदमनुत्तमम् ।

उद्धृत्य जगतां नाथो निजभक्तार्थमादरात् ॥३५॥

विरुद्धाश्रयतो दुष्टान्मोहयित्वा महाप्रभुः ।

तेन संमध्य निगमगिरिणास्मिन्भवे शुभम् ॥३६॥

पुष्टिरूपामृतमयं निष्कास्य गुणवारिधिः ।

देवेभ्योऽदादासुरेभ्यो न ददौ भक्तवत्सलः ॥३७॥

पूर्वमासीत्स्वयमपि वल्लभोय द्वितीयके ।

अवतारे संवभूव वाक्पतिः पुरुषाकृतिः ॥ ३८ ॥

अथ सकलजगदार्त्तितटिनीयतिनिवारको भग-

वान्नरसिंहो यथा स्तंभादाविर्मूय हिरण्यकशिपुं

कटाग्रेण विदार्य निजभक्तं प्रह्लादं मत्स्यैवं भगवान्

श्रीवल्लभापीशोपि चंपकारण्ये वीतिहोत्रात्प्रकटीभू-

यात्तिलदुःखदातारं जीवाज्ञानरूपमहादैत्यं सदा-

क ७४२ श्रीमदाचार्यवरणानां सकलावतारसाम्भ्य ।

क्यप्रचारनखैर्भित्वा प्रह्लादरूपवैष्णववृन्दमरक्षदित्यत
एव उग्रप्रताप इति नामनिर्देश इति ॥ ३९ ॥

इति नृसिंहसाम्यम् ॥ १४ ॥

अथ च यथाखिलगीर्वाणकदम्बसमीडितगरि-
ष्ठगुणगणपटलो भगवान् वामनः कश्यपसुत आदौ
भिक्षुरूपं गृहीत्वा बलेः सर्वस्वमाच्छिद्य बबुधे पुनश्च
तेन संपूजितस्तमनुगृह्यान्तर्दधे, तथैव भगवान्
इलापतिः श्रीलक्ष्मणराजकुमारः शुद्धं भिक्षुकवद्रूपं
समाश्रित्य तत्र च महदभिमानिनं पण्डितसमूहं
विजित्याचार्यपदवीं च प्राप्य विद्यानगराधीश्वरम-
नुगृह्य तेषां निरुत्तराणां जयेन पुष्टिमार्गमार्त्तण्डो-
दयं कृत्वा मातुलाभिमानं चाहत्य कनकाभिषेका-
सयशःप्रसारेण वृद्धिं प्राप्य पृथिवीं पर्यक्रामदिति ४०

इति वामनसाम्यम् ॥ १५ ॥

यथा द्विजद्रोहकरान् जघान क्षत्रियान्वहून् ।

परश्वधेन तीक्ष्णेन रेणुकानन्दवर्धनः ॥ ४१ ॥

तथा श्रौतद्रोहकरान् यः स्मार्तान्नासुरान् प्रभुः ।

पत्रावलंवनखण्डेन जित्वा चक्रे निरुत्तरान् ॥ ४२ ॥

इति परशुरामसाम्यम् ॥ १६ ॥

कलिकालमलग्नस्तान् जीवानालोभ्य दुर्मतीन् ।

मन्दभाग्यान् तथा दुष्टान् श्रीमान् सत्यवतीसुतः ४३ ।

श्रीमद्भगवतालापात् उद्धार दयापरः ।

पाषण्डतिमिरक्रान्तजीवजालदिवाकरात् ॥ ४४ ॥

तथा महाप्रभुरपि दुष्टाध्वार्णवमज्जितान् ।

जीवानालोक्य भगवान्पुष्टिमार्गोपदेशतः ॥ ४५ ॥

अङ्गीकृत्य मंत्रादानात् चक्रे भयविवर्जितान् ।

पुत्रपौत्रप्रपौत्राद्यैः करोति च करिष्यति ॥ ४६ ॥

इति वेदव्याससाम्यम् ॥ १७ ॥

अयोध्यादिपती रामः सेतुं कृत्वा यथार्णवे ।

स्वसेनां स्थापयामास जिग्ये सुरचमूर्द्धतम् ॥ ४७ ॥

तथेलम्माकुमारोपि श्रीमद्भागवतार्णवे ।

सेतुं सुबोधिनीरूपं विधायातारयजनान् ॥ ४८ ॥

जिगायासुरवर्गं च वैष्णवद्वेषकारकम् ।

‘श्रीभागवतपीयूषसमुद्रमथनक्षमः’ ॥ ४९ ॥

इति दाक्षरयिरामसाम्यम् ॥ १८ ॥

अथ यथा सकलजगदभीष्टसंपादकः श्रीभगवान्

श्रीनन्दराजकुमारो निजसहोदरेण श्रीसेवतीरमणेन

पूर्णसेवतीरमणसदृशेन सारस्वतकल्पेऽवतीर्य दुष्टकद-

म्बरूपं भूभारमुज्जहार, स्वहस्तमारणेन च तन्मोक्षं

चकारैवमसावपि भगवान् पुरुषोत्तमो नारायणादि-

दीक्षितानां सोमयागफलस्वरूपः श्रीलक्ष्मणांगजः
कलाववतीर्य पुत्राभ्यां श्रीगोपीनाथविठ्ठलाभ्यां
सहाष्टाक्षरदानेन निगददानेन च केनचिदपराध-
विरोपेण विनष्टमतीन् अत एव गोलोकच्युतान्
जीवानुद्धारेति ॥ ५० ॥

इति श्रीकृष्णसाम्यम् ॥ १९ ॥

यथा हलधरः श्रीमान् निजानन्दाब्धिमज्जितः ।
कृष्णसौख्यप्रयत्नात्मा रोहिण्यानन्दवर्धनः ॥ ५१ ॥

किञ्च—

निजभाण्डकारकाणामभीष्टदाताथ रेवतीश्रेष्ठः ।
श्रीपुष्टिमार्गसंस्थैः सद्भिः सेव्यो ब्रजेशवन्नित्यम् ५२
तथायमपि बागीशो नामभिस्तत्सद्रक्षकैः ।

विख्यातस्त्रिषु लोकेषु कृष्णानुग्रहभाजनः ॥ ५३ ॥

आनन्दः परमानन्दः पूर्णानन्दो जगद्गुरुः ।

स्वानन्दतुन्दिलश्चेति इलम्मानन्दवर्धनः ॥ ५४ ॥

अदेयदानदक्षश्च श्रीअकाप्राणवल्लभः ।

भक्तेच्छापूरकः कृष्णभक्तिकृन्निखिलेष्टदः ॥ ५५ ॥

इति हलधरसाम्यम् ॥ २० ॥

अथ च यथा भगवान् बुद्धो देवकार्यार्थं सर्वा-
न्विनिन्द्य विश्ववेपरीत्यं कर्माचरन् सर्वान् देत्यान्

मोहयामास, तथायमपि भगवान् श्रीकृष्णास्यः
प्राकृतानुकृतिव्याजमोहितासुरमानुषः, इति नामानु-
करणसम्पन्नो वैष्णवानां वैपरीत्यं कर्म प्रकाशयन्
निगूढहृदयत्वं च दर्शयन् संन्यासधारणमंगीकृत्याऽऽ-
सुरमोहलीलामाचचारेति ॥ ५६ ॥

इति बुद्धसाम्यम् ॥ २१ ॥

हयग्रीवो यथा नष्टवेदाविर्भावकारकः ।
तथायमपि वेदोक्तं नष्टमार्गमदर्शयत् ॥ ५७ ॥

इति हयग्रीवसाम्यम् ॥ २२ ॥

हंसो यथा च महतां पुत्राणां ब्रह्मणः पुरा ।
ज्ञानदः संवभूवेह ब्रह्मानुग्रहकारकः ॥ ५८ ॥
तथा महाप्रभुरपि महतां ज्ञानदोऽभवत् ।
हनुमत्सदृशानां च रामसंतोषकारकः ॥ ५९ ॥

इति हंससाम्यम् ॥ २३ ॥

कल्किर्यया कलेरंते जीवाज्ञानं विनाशयन् ।
भद्रप्रदश्च जीवानां संभविष्यति सर्वतः ॥ ६० ॥
एवं वैश्वानरोपीशः कलिनष्टं च दुर्वलम् ।
शुष्टिमार्गं पुनः श्रीमान् द्योतयिष्यति निर्मलम् ॥ ६१ ॥
शुष्टिमार्गं तु भगवान् सर्वकाले तु रक्षति ।

क ७४६ श्रीपदाचार्यचरणानां सकलावतारसाम्यं ।

पुत्रपौत्रादिरूपैश्च दुर्लभाङ्घ्रिसरोरुहः ॥ ६२ ॥

भूतेषु च भविष्येषु वर्त्तमानेष्वपीश्वरः ।

चतुर्युगेषु कृतभुक् मार्गं रक्षति रक्षति ॥ ६३ ॥

इति कल्किसाम्यम् ॥ २४ ॥

एवं सर्वावताराणां गुणकर्मपराकमान् ।

दधाति नितरां संतः श्रीमान् लक्ष्मणनन्दनः ॥ ६४ ॥

तस्मात्सर्वैर्बैष्णवैश्च त्रैलोक्ये विबुधेश्वरः ।

प्रकीर्तितः कृष्णरूपः श्रीपूर्णपुरुषोत्तमः ॥ ६५ ॥

अतः स एव संसेव्यो वैष्णवैः पापभीरुभिः ।

ध्यातव्यः स्मरणीयश्च तैलंगतिलकः प्रभुः ॥ ६६ ॥

आर्या—

अस्य श्रवणात्पाठात्प्रभवेत्पुंसामभेदत्वम् ।

श्रीमन्नन्दलुमास्वाकपत्योश्चापि नूनमूव्यां वै ॥ ६७ ॥

एतन्मदुदितं बालस्वभावाद्दंशवत्सलः ।

श्रीवल्लभाचार्यनामा प्रभुः क्षाम्यतु सर्वथा ॥ ६८ ॥

स्वकीयं श्रीवल्लभीयं मामानन्दनिधिर्हरिः ।

निःसाधनं च वृणुते स कृष्णः शरणं मम ॥ ६९ ॥

इति श्रीहरिदासविरचिनं श्रीमहाप्रभुमर्वाव-
तारसाम्यनिरूपणं सम्पूर्णम् ॥

॥ श्रीकृष्णाय नमः ॥

॥ श्रीगोपीजनवल्लभाय नमः ॥

॥ श्रीमदाचार्यचरणकमलेभ्यो नमः ॥

अथ साधिकरणः प्रकाशानुसारी

॥ मतान्तरपाठसमेतो ब्रह्मसूत्रपाठः ॥

॥ प्रथमोऽध्यायः ॥

॥ प्रथमश्चरणः ॥

॥ प्रथमेकसूत्रजिज्ञासाधिकरणम् ॥ १ ॥

१ अथातो ब्रह्मजिज्ञासा ॥ १ ॥

॥ द्वितीयमेकसूत्रजन्माद्यधिकरणम् ॥ २ ॥

२ जन्माद्यस्य यतः शास्त्रयोनित्वात् ॥ १ ॥

॥ तृतीयमेकसूत्रे समन्वयाधिकरणम् ॥ ३ ॥

३ तत्तु समन्वयात् ॥ १ ॥

॥ चतुर्थे सप्तसूत्रमीक्षत्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

४ ईक्षतेर्नाशब्दम् ॥ १ ॥

५ गौणश्चेन्नात्मशब्दात् ॥ २ ॥

६ तन्निष्ठस्य मोक्षोपदेशात् ॥ ३ ॥

२. सर्वेऽप्येकदेशिन इह योगविभागमङ्गीकृत्य 'शास्त्रयोनित्वात्' इति
एतन्मात्रं पृथक्पृथक्त्वेन पठन्ति ।

७ हेयत्वावचनाच्च ॥ ४ ॥

८ स्वाप्ययात् ॥ ५ ॥

९ गतिसामान्यात् ॥ ६ ॥

१० श्रुतत्वाच्च ॥ ७ ॥

॥ पञ्चमपट्टसूत्रमानन्दमयाधिकरणम् ॥ ५ ॥

११ आनन्दमयोभ्यासात् ॥ १ ॥

१२ विकारशब्दान्नेति चेन्न प्राचुर्यात् ॥ २ ॥

१३ तद्धेतुव्यपदेशाच्च ॥ ३ ॥

१४ मान्त्रवर्णिकमेव च गम्यते ॥ ४ ॥

१५ नेतरोनुपपत्तेः ॥ ५ ॥

१६ भेदव्यपदेशाच्च ॥ ६ ॥

१७ कामाच्च नानुमानापेक्षा ॥ ७ ॥

१८ अरिमन्नस्य च तद्योगं शास्ति ॥ ८ ॥

॥ पट्टं द्विमुग्रमन्तस्तद्धर्माधिकरणम् ॥ ६ ॥

१९ अन्तस्तद्धर्मोपदेशात् ॥ १ ॥

२० भेदव्यपदेशाच्चान्यः ॥ २ ॥

७. हेयत्वावचनाच्चेति सूत्रस्यामे प्रतिष्ठाविरोधात् इति वृषस्पतिं निम्ना-
र्कपामातुजशैवाः पठन्ति ।

१४. भीमश्रोत्यामिगोतुलनापारमजथीमयुरानायाः सर्वध्वेकदेशिनम्
'गीयते' इतीदं पठन्ति ।

॥ सप्तममेकसूत्रं तल्लिङ्गाधिकरणम् ॥ ७ ॥

२१ आकाशस्तल्लिङ्गात् ॥ १ ॥

॥ अष्टममेकसूत्रमतिदेशाधिकरणम् ॥ ८ ॥

२२ अत एव प्राणः ॥ १ ॥

॥ नवमं चतुस्सूत्रं ज्योतिश्चरणाधिकरणम् ॥ ९ ॥

२३ ज्योतिश्चरणाभिधानात् ॥ १ ॥

२४ छन्दोभिधानान्नेति चेन्न तथाचेतोर्पणनिगदात्तथा
हि दर्शनात् ॥ २ ॥

२५ भूतादिपादव्यपदेशोपपत्तेश्चैवम् ॥ ३ ॥

२६ उपदेशाभेदान्नेति चेन्नोभयस्मिन्नप्यविरोधात् ॥ ४ ॥

॥ दशमं चतुस्सूत्रमनुगमाधिकरणम् ॥ १० ॥

२७ प्राणस्तथानुगमात् ॥ १ ॥

२८ न वक्तुरात्मोपदेशादिति चेदव्यात्मसम्बन्धभूना
ह्यस्मिन् ॥ २ ॥

२९ शास्त्रदृष्ट्यातुपदेशो वामदेववत् ॥ ३ ॥

३० जावमुख्यप्राणल्लिङ्गान्नेति चेन्नोपासात्रैविध्यादा-
श्रितत्वादिह तद्योगात् ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषु समन्वयारण्ये प्रथमा-
ध्याये विचारशास्त्रममर्थनपूर्वकशब्दसन्देहनिवारकः

प्रथमश्चरणः ॥ १ ॥

२४. 'चेतोर्पणनिगमात्' इति निम्बार्कसामानुजपाठः ।

३०. अत्र भास्करपाठोऽप्युक्तः ।

॥ द्वितीयश्चरणः ॥

प्रथमं चतुःसूत्रं सर्वत्र प्रसिद्धोपदेशाधिकरणम् ॥ १ ॥

१ सर्वत्र प्रसिद्धोपदेशात् ॥ १ ॥

२ विवक्षितगुणोपपत्तेश्च ॥ २ ॥

३ अनुपपत्तेस्तु न शारीरः ॥ ३ ॥

४ कर्मकर्तृव्यपदेशाच्च ॥ ४ ॥

द्वितीयं चतुःसूत्रं शब्दविशेषाधिकरणम् ॥ २ ॥

५ शब्दविशेषात् ॥ १ ॥

६ स्मृतेश्च ॥ २ ॥

७ अर्भकौकस्त्वात्तद्व्यपदेशाच्च नेति चेन्न निचाप्य
त्वादेवं व्योमवच्च ॥ ३ ॥

८ सम्भोगप्राप्तिरिति चेन्न वैशेष्यात् ॥ ४ ॥

तृतीयं द्विसूत्रमत्ताचराचरेत्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

९ अत्ता चराचरग्रहणात् ॥ १ ॥

१० प्रकरणाच्च ॥ २ ॥

चतुर्थं द्विसूत्रं गुह्यम्प्रविष्टावित्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

११ गुहां प्रविष्टावात्मानौ हि तद्दर्शनात् ॥ १ ॥

१२ विशेषणाच्च ॥ २ ॥

पञ्चमं पञ्चमूत्रपन्तर उपपत्तेरित्यधिकरणम् ॥ ५ ॥

१३ अन्तर उपपत्तेः ॥ १ ॥

१४ स्थानादिव्यपदेशाच्च ॥ २ ॥

१५ सुखविशिष्टाभिधानादेव च ॥ ३ ॥

१६ श्रुतोपनिषत्कगत्यभिधानाच्च ॥ ४ ॥

१७ अनवस्थितेरसम्भवाच्च नेतरः ॥ ५ ॥

षष्ठं त्रिसूत्रपन्तर्याम्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

१८ अन्तर्याम्यधिदैवादिषु तद्धर्मव्यपदेशात् ॥ १ ॥

१९ न च स्मार्तमतद्धर्माभिलापात् ॥ २ ॥

२० शारीरश्चोभयेपि हि भेदेनैनमधीयते ॥ ३ ॥

सप्तमं त्रिसूत्रमदृश्यत्वाधिकरणम् ॥ ७ ॥

२१ अदृश्यत्वादिगुणको घर्मोक्तेः ॥ १ ॥

२२ विशेषणभेदव्यपदेशाभ्यां च नेतरौ ॥ २ ॥

२३ रूपोपन्यासाच्च ॥ ३ ॥

१५. एतस्य सूत्रस्याग्रे 'अत एव च तद्ब्रह्म' 'अत एव च स ब्रह्म' 'अत एव स ब्रह्म' इति यथाक्रमं निम्बार्कसामानुजशैवानां पाठः ।

१६. चकाररहित इह भास्करपाठः ।

१८. 'अन्तर्याम्यधिदैवाधिलोकादिषु तद्धर्मव्यपदेशात्' इति भास्कर-निम्बार्कसामानुजशैवानां पाठः ।

१९. सामानुजशैवौ 'शारीरश्च' इतीह पठित्वाग्रिमे सूत्रे 'उभयेपि' इत्यादि पठतः ।

२२. चकाररहितः पाठः शङ्करनिम्बार्कयोः ।

चतुर्थमेकसूत्रमीक्षतिकर्माधिकरणम् ॥ ४ ॥

१३ ईक्षतिकर्मव्यपदेशात् सः ॥ १ ॥

पञ्चमपष्टसूत्रं दहराधिकरणम् ॥ ५ ॥

१४ दहर उत्तरेभ्यः ॥ १ ॥

१५ गतिशब्दाभ्यां तथाहि दृष्टं लिङ्गं च ॥ २ ॥

१६ धृतेश्च माहिम्नोस्यास्मिन्नुपलब्धेः ॥ ३ ॥

१७ प्रसिद्धेश्च ॥ ४ ॥

१८ इतरपरामर्शात् स इति चेन्न सम्भवात् ॥ ५ ॥

१९ उत्तराच्चेदाविर्भूतस्वरूपस्तु ॥ ६ ॥

२० अन्यार्थश्च परामर्शः ॥ ७ ॥

२१ अल्पश्रुतेरिति चेत्तदुक्तम् ॥ ८ ॥

षष्ठं द्विसूत्रमनुकृत्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

२२ अनुकृतेस्तस्य च ॥ १ ॥

२३ अपि स्मर्यते ॥ २ ॥

सप्तमं द्विसूत्रं शब्दादेव प्रमित इत्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

२४ शब्दादेव प्रमितः ॥ १ ॥

१३. 'ईक्षतिकर्म व्यपदेशात् सः' इति रामानुजपाठः ।

२०. 'परामर्शः' इति मैथवः पाठः ।

२३. 'अपि च स्मर्यते' इति पाठः क गो संशयपुस्तकयोः गार्ह-
मास्तरशैवमैथवम् ।

२४. 'शब्दादेव च प्रमितः' इति पाठः प्रदीपे ।

२५ हृद्यपेक्षया तु मनुष्याधिकारत्वात् ॥ २ ॥

अष्टममष्टमूत्रं तदुपर्यत्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

२६ तदुपर्यपि बादरायणः सम्भवात् ॥ १ ॥

२७ विरोधः कर्मणीति चेन्नानेकप्रतिपत्तेर्दर्शनात् ॥ २ ॥

२८ शब्द इति चेन्नातःप्रभवात् प्रत्यक्षानुमानाभ्याम् ॥ ३ ॥

२९ अत एव च नित्यत्वम् ॥ ४ ॥

३० समाननामरूपत्वादावृत्तावप्यविरोधो दर्शनात्
स्मृतेश्च ॥ ५ ॥

३१ मध्वादिष्वसम्भवादनधिकारं जैमिनिः ॥ ६ ॥

३२ ज्योतिषि भावाच्च ॥ ७ ॥

३३ भावं तु बादरायणोस्ति हि ॥ ८ ॥

नवमं पञ्चमूत्रं शुगस्येत्यधिकरणम् ॥ ९ ॥

३४ शुगस्य तदनादरश्रवणात् तदाद्रवणात् सूच्यते हि १

३५ क्षत्रियत्वावगतेश्चोत्तरत्र चैत्ररथेनलिङ्गात् ॥ २ ॥

२९. 'अत एव नित्यत्वम्' इति निम्बार्कपाठः ।

३०. 'समाननामरूपत्वाच्च' इति सर्वेपामप्येकदेशिनां पाठः । 'समानरूपनामत्वाच्च' इति कचिपुस्तके मास्करपाठश्च ।

३२. 'ज्योतिषा भावाच्च' इति पाठः प्रदीपकारसम्मतः प्रतिमाति ।

३३. 'भावानु' इति कचिद्भास्करपाठः ।

३४. 'शुगस्य' इति भास्करपाठः ।

३५. 'क्षत्रियत्वगतेश्च' इति शाङ्करभास्करभैषजनेगार्करामानुजशेषानां पाठः । तनापि रामानुजशेषी 'उत्तरत्र' इति सुखविभागं पृथक् पठतः ।

३६ संस्कारपरामर्शात् तदभावाभिलाषाच्च ॥ ३ ॥

३७ तदभावनिर्धारणे च प्रवृत्तेः ॥ ४ ॥

३८ श्रवणाव्ययनार्थप्रतिषेधात् स्मृतेश्च ॥ ५ ॥

दशममेकसूत्रं कम्पनाधिकरणम् ॥ १० ॥

३९ कम्पनात् ॥ १ ॥

एकादशमेकसूत्रं ज्योतिर्दर्शनाधिकरणम् ॥ ११ ॥

४० ज्योतिर्दर्शनात् ॥ १ ॥

द्वादशमेकसूत्रमर्थान्तरव्यपदेशाधिकरणम् ॥ १२ ॥

४१ आकाशोर्थान्तरत्वादिव्यपदेशात् ॥ १ ॥

त्रयोदशं द्विसूत्रं सुषुप्पुत्क्रान्त्योरित्यधिकरणम् ॥ १३ ॥

४२ सुषुप्त्युत्क्रान्त्योर्भेदेन ॥ १ ॥

४३ पत्यादिशब्देभ्यः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषु समन्वयाख्ये
प्रथमाध्याय उपास्यस्वरूपविचारो नामाधारस्वरू-
पमन्देहनिवारकस्तृतीयश्चरणः ॥ ३ ॥

३६. 'संस्कारपरामर्शात्' इति भैषजः पाठः ।

३८. 'स्मृतेश्च' इतिपूर्वं योगविभागेन शृणु पठन्ति निष्कार्क्य-
मात्रुजशेषाः ।

३९. 'प्राणः कम्पनात्' इति भैषजः पाठः ।

४३. 'पत्यादिशब्देभ्यश्च' इति भैषजः पाठः ।

॥ चतुर्थश्रवणः ॥

प्रथमं सप्तसूत्रमानुमानिकाधिकरणम् ॥ १ ॥

१ आनुमानिकमप्येकेषामिति चेन्न शरीररूपकविन्यस्त-
गृहीतेर्दर्शयति च ॥ १ ॥

२ सूक्ष्मं तु तदर्हत्वात् ॥ २ ॥

३ तदधीनत्वादर्थवत् ॥ ३ ॥

४ ज्ञेयत्वावचनाच्च ॥ ४ ॥

५ वदतीति चेन्न प्राज्ञो हि प्रकरणात् ॥ ५ ॥

६ त्रयाणामेव चैवमुपन्यासः प्रश्नश्च ॥ ६ ॥

७ महद्वच्च ॥ ७ ॥

द्वितीयं त्रिसूत्रं चमसबदित्यधिकरणम् ॥ २ ॥

८ चमसबदविशेषात् ॥ १ ॥

९ ज्योतिरुपक्रमात् तथा ह्यधीयत एके ॥ २ ॥

१० कल्पनोपदेशाच्च मध्वादिवदविरोधः ॥ ३ ॥

तृतीयं त्रिसूत्रं न सदस्योपसङ्ग्रहाधिकरणम् ॥ ३ ॥

११ न सङ्ख्योपसङ्ग्रहादपि नानाभावादतिरेकाच्च ॥ १ ॥

५. 'प्रकरणात्' इति योगविभागेन पृथग्माध्यपाठः ।

६ 'त्रयाणामपि चैवम्' इति भैषज्य पाठः ।

७ 'महत्वाच्च' इति क्वचिद्भास्करादर्गपाठः ।

८. 'अविशेषाच्च' इति क्वचिद्भास्करादशपाठः ।

९ ज्योतिरुपक्रमात् तु' इति पाठो गोमङ्गरुपुस्तके विपरलो प्रदीपे

शाङ्करमास्करनैष्ठाकंरामानुजशैषश्च ।

१२ प्राणादयो वाक्यशेषात् ॥ २ ॥

१३ ज्योतिषैकेषामसत्यत्वे ॥ ३ ॥

चतुर्थमेकसूत्रं यथाव्यपदिष्टाधिकरणम् ॥ ४ ॥

१४ कारणत्वेन चाकाशादिषु यथाव्यपदिष्टोक्तेः ॥ १ ॥

पञ्चममेकसूत्रं समाकर्षाधिकरणम् ॥ ५ ॥

१५ समाकर्षात् ॥ १ ॥

षष्ठं त्रिसूत्रं जगद्वाचित्वाधिकरणम् ॥ ६ ॥

१६ जगद्वाचित्वात् ॥ १ ॥

१७ जीवमुख्यप्राणलिङ्गादिति चेत् तदव्याख्यातम् ॥ २ ॥

१८ अन्यार्थं तु जैमिनिः प्रश्नव्याख्यानाभ्यामपि चैव-
मेके ॥ ३ ॥

सप्तमं चतुःसूत्रं वाक्यान्वयाधिकरणम् ॥ ७ ॥

१९ वाक्यान्वयात् ॥ १ ॥

२० प्रतिज्ञातिद्धेलिङ्गमाश्रमस्थः ॥ २ ॥

२१ उत्क्रमिष्यत एवम्भावादित्यौडुलोमिः ॥ ३ ॥

२२ अवस्थितेरिति काशकृत्स्नः ॥ ४ ॥

अष्टमं पञ्चसूत्रं प्रकृतिधेत्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

२३ प्रकृतिश्च प्रतिज्ञादष्टान्तानुपरोधात् ॥ १ ॥

१४ 'करणत्वेन च' इति भास्करपाठः ।

१७, 'जीवमुख्यप्राणलिङ्गादिति चेत्' इति शाङ्करभास्करनिष्कर्षा-
मानुशैवभेदवशात् ।

१८. अष्टदशसूत्र एवान्तर्भाववायेतत्पुत्रं भास्करः ।

२४ अभिध्योपदेशाच्च ॥ २ ॥

२५ साक्षाच्चोभयाम्नानात् ॥ ३ ॥

२६ आत्मकृतेः परिणामात् ॥ ४ ॥

२७ योनिश्च हि गीयते ॥ ५ ॥

२८ एतेन सर्वे व्याख्याता व्याख्याताः ॥ ६ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषु समन्वयाख्ये प्रथमा-
ध्याये मतान्तरश्रौतताभ्रमजनकप्रकीर्णवाक्यार्थविचारो

नाम चतुर्थधरणः ॥ ४ ॥

द्वितीयोऽध्यायः ।

प्रथमश्चरणः ।

प्रथममेकसूत्रं स्मृत्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ स्मृत्यनवकाशदोषप्रसङ्ग इति चेन्नान्यस्मृत्यनवका-
शदोषप्रसङ्गात् ॥ १ ॥

द्वितीयमेकसूत्रमितरेषामित्यधिकरणम् ॥ २ ॥

२ इतरेषां चानुपलब्धेः ॥ १ ॥

तृतीयमेकमुद्रं योगप्रत्युक्त्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

३ एतेन योगः प्रत्युक्तः ॥ १ ॥

२६. 'परिणामात्' इति योगविभागेन पृथक् पठतो समानुजशैवो ।

२७. 'योनिश्च गीयते' इतिपाठः प्रदीपे प्रतिमाति ।

२८. इदं सर्वव्याख्यानाधिकरण श्रीमद्व्याकाशकारमतेन नयमं विवर-
णकारस्तिवशधिकरणसङ्ख्यायाञ्जोयमासते श्रीभावप्रकाशिकाकावणां प्रदीपका-
वणां निर्मयानमद्वाना च मतेन स्पष्टममेव ।

चतुर्थं त्रिसूत्रं न विलक्षणत्वाधिकरणम् ॥ ४ ॥

४ न विलक्षणत्वादस्य तथात्वं च शब्दात् ॥ १ ॥

५ अभिमानिव्यपदेशस्तु विशेषानुगतिभ्याम् ॥ २ ॥

६ दृश्यते तु ॥ ३ ॥

पञ्चमं पञ्चसूत्रमसत्प्रतिषेधाधिकरणम् ॥ ५ ॥

७ असदिति चेन्न प्रतिषेधमात्रत्वात् ॥ १ ॥

८ अपीतौ तत्त्वप्रसङ्गादसमञ्जसम् ॥ २ ॥

९ न तु दृष्टान्तभावात् ॥ ३ ॥

१० स्वपक्षदोषाच्च ॥ ४ ॥

११ तर्काप्रतिष्ठानादप्यन्यथानुमेयमिति चेदेवमप्यभिमो-

क्षप्रसङ्गः ॥ ५ ॥

षष्ठमेकसूत्रं शिष्टापरिग्रहाधिकरणम् ॥ ६ ॥

१२ एतेन शिष्टापरिग्रहा अपि व्याख्याताः ॥ १ ॥

४. एतस्य सूत्रस्याग्रे 'दृश्यते तु' इति नर्थं सून माध्यमते ।

५. 'विशेषानुगतिभ्याम्' इति भास्करपाठः ।

९. 'न तु दृष्टान्तभावात्' इत्येवम्याठः खड्गोपुसशकपुरउकेतु भावप्रकाशिकायां मरीचिकायां प्रकाशे च । प्रदीपविवरणकारमते तु 'दृष्टान्तभावात्' इतिपाठः प्रतिमाति ।

१०. 'स्वपक्षे दोषाच्च' इति नैमार्कपाठः ।

११. 'अन्यदानुमेयम्' इत्यादियोगविभागमाहस्य पृथक्पूर्वस्यानुमेये पठतः । 'अभिर्गोष्ठप्रसङ्गः' इतिमाध्यनेमार्करामानुजशैवभेदप्रकाशः ।

१२. 'एतेन शिष्टा अपरिग्रहा अपि व्याख्याताः' इति भास्करपाठः ।

मस्रमेकसूत्रं भोक्तापत्तेरित्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

१३ भोक्तापत्तेरविभागश्चेत् स्याल्लोकवत् ॥ १ ॥

अष्टमं त्रिसूत्रं तदनन्यत्वाधिकरणम् ॥ ८ ॥

१४ तदनन्यत्वमारम्भणशब्दादिभ्यः ॥ १ ॥

१५ भावे चोपलब्धेः ॥ २ ॥

१६ सत्त्वाच्चावरस्य ॥ ३ ॥

नवमं चतुःसूत्रमसद्व्यपदेशाधिकरणम् ॥ ९ ॥

१७ असद्व्यपदेशान्नेति चेन्न धर्मान्तरेण वाक्यशेषात् ४

१८ युक्तेः शब्दान्तराच्च ॥ २ ॥

१९ पटवच्च ॥ ३ ॥

२० यथा च प्राणादिः ॥ ४ ॥

दशमं त्रिसूत्रमितरव्यपदेशाधिकरणम् ॥ १० ॥

२१ इतरव्यपदेशाद्विताकरणादिदोषप्रसक्तिः ॥ १ ॥

२२ अधिकं तु भेदनिर्देशात् ॥ २ ॥

१५. 'भावाद्योपलब्धेः' इत्यत्र शास्त्रपाठः ।

१६. 'सत्त्वाच्चावरस्य' इति रामानुजैयपाठः ।

१८. प्रदीपकारमतेनेह 'शब्दान्तरत्वाच्च' इतिपाठः प्रथिभाति ।

१९ २० नेः शब्दसामानुषगौरेरसद्व्यपदेशसूत्रेन्तर्भविष्यत् ।

२०. 'यथा च प्राणादिः' इति शास्त्रभास्करभेदय पाठो यथा 'प्राणादिः' इति च भाष्यपाठः ।

२२. 'अधिकं ॥ भेदनिर्देशात्' इति शास्त्रपाठः ।

२३ अश्मादिवच्च तदनुपपत्तिः ॥ ३ ॥

एकादशं पदसूत्रमुपसंहारदर्शनाधिकरणम् ॥ ११ ॥

२४ उपसंहारदर्शनाच्चेति चेन्न क्षीरवद्धि ॥ १ ॥

२५ देवादिवदपि लोके ॥ २ ॥

२६ कृत्स्नप्रसक्तिर्निरवयवत्वशब्दकोपो वा ॥ ३ ॥

२७ श्रुतेस्तु शब्दमूलत्वात् ॥ ४ ॥

२८ आत्मनि चैवं विचित्राश्च हि ॥ ५ ॥

२९ स्वपक्षदोषाच्च ॥ ६ ॥

द्वादशमष्टसूत्रं सर्वोपेत्यधिकरणम् ॥ १२ ॥

३० सर्वोपेता च तद्दर्शनात् ॥ १ ॥

३१ विकरणत्वाच्चेति चेत्तदुक्तम् ॥ २ ॥

३२ न प्रयोजनवत्त्वात् ॥ ३ ॥

३३ लोकवत्तु लीलकैवल्यम् ॥ ४ ॥

३४ वैषम्यनैर्घृण्ये न सापेक्षत्वात् तथा हि दर्शयति ॥ ५ ॥

३५ न कर्माविभागादिति चेन्नानादित्वात् ॥ ६ ॥

२३. 'अश्मादिवच्च तदनुपपत्तिः' इतिपाठो मुद्रितमरीचिनायाम् ।

२४. पुसंशकपुलके 'चेत्क्षीरवद्धि' इतिपाठः ।

२६. 'निरवयवशब्दकोपो वा' इति भैषवपाठः ।

२९. 'स्वपक्षे दोषाच्च' इति नैगार्कपाठः ।

३०. 'सर्वोपेता सा दर्शनात्' इति नैगार्कपाठः ।

३५. 'न कर्मविभागात्' इति पाठो गोसंशङ्गपुस्तके प्रदीपे च ।

'भक्त्यादिभागादिति चेन्नानादित्वात्' इति तु भास्करपाठः ।

३६ उपपद्यते चाप्युपलभ्यते च ॥ ७ ॥

३७ सर्वधर्मोपपत्तेश्च ॥ ८ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेष्वविरोधाख्ये द्विती-
याध्याये प्रथमः स्मृतिचरणः ॥

॥ द्वितीयश्चरणः ॥

प्रथमं पदसूत्रं रचनानुपपत्तेरित्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ रचनानुपपत्तेश्च नानुमानम् ॥ १ ॥

२ प्रवृत्तेश्च ॥ २ ॥

३६. इदं सूत्रं निम्बाकरामानुजशेखैः पूर्वस्मिन् सूत्रेन्तर्भावितम् ।

३७. पादेस्मिन् प्रदीपकारमतेनाधिकरणानि दश तानि च यथा ।

१. प्रथमं द्विसूत्रं स्मृत्यधिकरणम् ।

२. द्वितीयमेकसूत्रं योगप्रत्युक्त्यधिकरणम् ।

३. तृतीयं त्रिसूत्रं विलक्षणवाधिकरणम् ।

४. चतुर्थं पञ्चसूत्रमसदितिवेदित्यधिकरणम् ।

५. पञ्चममेकसूत्रमेतेनेत्यधिकरणम् ।

६. षष्ठमेकसूत्रं भोक्तृप्रापत्तेरित्यधिकरणम् ।

७. सप्तमं त्रिसूत्रं तदनन्यत्वाधिकरणम् ।

८. अष्टमं त्रिसूत्रमितरत्वनदेशाधिकरणम् ।

९. नवमं पदसूत्रमुपसंहारदर्शनाधिकरणम् ।

१०. दशममष्टसूत्रं सर्वोपेत्यधिकरणम् ।

भीविचरणकारास्तु प्रथमाधिकरणं द्विसूत्रमेवादाविच्छासमनिर्भयसाममदमयेनाद्वी-
इत्यसमाप्ती पादेस्मिन् द्वादशाधिकरणानि भीमत्यक्रान्ताकारमतेन स्वीकृत्यन्तीति ॥

२. इदं सूत्रं रामानुजशेखैः प्रथमसूत्रेन्तर्भावितम् ।

द्वितीयं चतुःसूत्रं पुरुषादभवदित्यधिकरणम् ॥ २ ॥

३ पयोऽभ्युवच्चेत्तत्रापि ॥ ३ ॥

४ व्यतिरेकानवस्थितेश्चानपेक्षत्वात् ॥ ४ ॥

५ अन्यत्राभावाच्च न तृणादिवत् ॥ ५ ॥

६ अभ्युपगमेऽप्यर्थाभावात् ॥ ६ ॥

७ पुरुषादभवदिति चेत् तथापि ॥ १ ॥

८ अङ्गित्वानुपपत्तेश्च ॥ २ ॥

९ अन्यथानुमितौ च ज्ञाशक्तियोगात् ॥ ३ ॥

१० विप्रतिपेक्षाच्चामञ्जसम् ॥ ४ ॥

तृतीयं सप्तसूत्रं महर्दीर्घवेदेत्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

११ महर्दीर्घवद्वा ह्रस्वपरिमण्डलाभ्याम् ॥ १ ॥

१२ उभयथापि न कर्मातस्तदभावः ॥ २ ॥

१३ समवायाभ्युपगमाच्च साम्यादनवस्थितेः ॥ ३ ॥

१४ नित्यमेव च भावात् ॥ ४ ॥

६. इदं सूत्रं समानुव्रजेवाभ्यां 'अन्यथानुमिति' इत्यस्यामे पठ्यते ।

७ 'पुरुषादभवदित्यधिकरणम्' इति भैक्ष्य पाठः ।

८. 'अङ्गित्वानुपपत्तेश्च' इति माध्यः पाठः ।

९. 'अन्यथानुमितौ ज्ञाशक्तिनियोगात्' इति मास्करपाठः ।

१२. सर्वत्र 'उभयथा' इत्यस्य स्थाने 'उभयथा' इति समानुव्रजः ।

१४. 'नित्यमेव भावात्' इति मास्करपाठः ।

१५ रूपादिमत्वाच्च विपर्ययोदर्शनात् ॥ ५ ॥

१६ उभयथापि च दोषात् ॥ ६ ॥

१७ अपरिग्रहाच्चात्यन्तमनपेक्षा ॥ ७ ॥

चतुर्थं दशसूत्रं समुदाय उभयहेतुकेपीत्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

१८ समुदाय उभयहेतुकेपि तदप्राप्तिः ॥ १ ॥

१९ इतरेतरप्रत्ययत्वादिति चेन्नोत्पत्तिमात्रनिमित्तत्वात् २

२० उत्तरोत्पादे च पूर्वनिरोधात् ॥ ३ ॥

२१ असति प्रतिज्ञोपरोधो यौगपद्यमन्यथा ॥ ४ ॥

२२ प्रतिसङ्ख्याप्रतिसङ्ख्यानिरोधाप्राप्तिरविच्छेदात् ५

२३ उभयथा च दोषात् ॥ ६ ॥

१५. 'दर्शनात्' इति केनैकदेशिनरिउन्न्ति ।

१६. 'उभयथा दोषात्' इति भास्करमाजनेभास्करमानुजभैरवापाठः ।

'उभय' । च दोषात्' इति भास्करपाठस्त्वगुहः प्रतिभाति ।

१८. निर्ममसममहा यन् 'अथ चतुर्थाधिकरणं समुदाय उभयहेतुकेपि तदप्राप्तिरित्यादिभिरेकादशभिः सूत्रैः' इत्याहुस्तत्र मानं न ज्ञानीमः । लिपि-
कारप्रमादः स्यात् सूत्रगणना वा मतान्तरवत् स्यात् ।

१९. 'इतरेतरप्रत्ययमन्य' आदुषाद्यमिति चेन्न सङ्घातमात्रनिमित्तत्वात्
इति भास्करपाठः ।

२२. 'प्रतिसङ्ख्याप्रतिसङ्ख्यानिरोधाप्राप्तिरसम्भवाः' इति भास्करपाठः ।

२३. 'उभयथापि च दोषात्' इति प्रसीदपाठः । इदं सूत्रं नैव
कदापि भास्करेण ।

२४ आकाशे च विशेषात् ॥ ७ ॥

२५ अनुरमृतेश्च ॥ ८ ॥

२६ नासतोदृष्टत्वात् ॥ ९ ॥

२७ उदासीनानामपि चैवं सिद्धिः ॥ १० ॥

पञ्चमं पञ्चसूत्रं नाभाव उपलब्धेरित्यधिकरणम् ॥ ५ ॥

२८ नाभाव उपलब्धेः ॥ १ ॥

२९ वैधर्म्याच्च न स्वप्नादिवत् ॥ २ ॥

३० न भावोनुपलब्धेः ॥ ३ ॥

३१ क्षणिकत्वाच्च ॥ ४ ॥

३२ सर्वथानुपपत्तेश्च ॥ ५ ॥

षष्ठं चतुःसूत्रं नैकस्मिन्नसम्भवादित्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

३३ नैकस्मिन्नसम्भवात् ॥ १ ॥

३४ एवञ्चात्माकात्स्न्यम् ॥ २ ॥

३५ न च पर्यायादप्यविरोधो विकारादिभ्यः ॥ ३ ॥

३६ अन्त्यावस्थितेश्चोभयनित्यत्वादविशेषः ॥ ४ ॥

२६. 'दृष्टत्वात्' इतिच्छेदः केपाश्रितः ।

२९. चकारवरितः पाठो निम्बार्कस्य । 'क्षणिकत्वाच्च' इतिप्रमेय
न पठ्यते रामानुजश्रीकाम्याम् । भास्करमाध्वे तु पठ्यत एव ,

३२. इदमपि सूत्रं न पठ्यत एव भास्करमाध्वे ।

३६. 'अन्त्यावस्थितेश्चोभयनित्यत्वादविशेषात्' इति माध्वः पाठः ।

सप्तमं पञ्चसूत्रं पत्युरसामञ्जस्यादित्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

३७ पत्युरसामञ्जस्यात् ॥ १ ॥ ।

३८ सम्बन्धानुपपत्तेश्च ॥ २ ॥

३९ अधिष्ठानानुपपत्तेश्च ॥ ३ ॥

४० करणवच्चेन्न भोगादिभ्यः ॥ ४ ॥

४१ अन्तवत्त्वमसर्वज्ञता वा ॥ ५ ॥

अष्टमं चतुःसूत्रमुत्पत्त्यसम्भवादित्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

४२ उत्पत्त्यसम्भवात् ॥ १ ॥

४३ न च कर्तुः करणम् ॥ २ ॥

४४ विज्ञानादिभावे वा तदप्रतिषेधः ॥ ३ ॥

४५ विप्रतिषेधान्च ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेष्वविरोधाख्ये द्वितीया-
ध्याये द्वितीयस्तरकचरणः ॥ २ ॥

तृतीयश्चरणः ।

प्रथमं सप्तसूत्रं न वियदित्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ न वियदश्रुतेः ॥ १ ॥

२ अस्ति तु ॥ २ ॥

३८. 'इदं सूत्रं भास्कररामानुजशैवेन पठ्यते ।

४४. 'विज्ञानादिभावो'वा इति भास्करपाठस्तद्भाष्यप्रकाशकप्रमादजन्यः

४५. इदं सूत्रं पठ्यते एव भास्करेण ।

३ गाण्यसम्भवात् ॥ ३ ॥

४ शब्दाच्च ॥ ४ ॥

५ स्याच्चैकस्य ब्रह्मशब्दवत् ॥ ५ ॥

६ प्रतिज्ञाहानिरव्यतिरेकाच्छब्देभ्यः ॥ ६ ॥

७ यावद्विकारं तु विभागो लोकवत् ॥ ७ ॥

द्वितीयमेकसूत्रमेतेन मातरिश्वा इत्यधिकरणम् ॥ २ ॥

८ एतेन मातरिश्वा व्याख्यातः ॥ १ ॥

तृतीयमेकसूत्रमसम्भवाधिकरणम् ॥ ३ ॥

९ असम्भवस्तु सतोनुपपत्तेः ॥ १ ॥

चतुर्थमेकसूत्रं तेजोत इत्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

१० तेजोतस्तथा ह्याह ॥ १ ॥

पञ्चममेकसूत्रमाप इत्यधिकरणम् ॥ ५ ॥

११ आपः ॥ १ ॥

षष्ठमेकसूत्रं पृथिव्यधिकार इत्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

१२ पृथिव्यधिकाररूपशब्दान्तरेभ्यः ॥ १ ॥

४. ६६ एवं पूर्वस्मिन् सूत्रेन्तर्भावितं नैश्वर्करामानुजशैवेः ।

६. योगविभागमाहृत्य 'शब्देभ्यः' इति पृथक्स्वत् रामानुजशैवाभ्यां पठ्यते ।

११. एतस्य सूत्रस्याग्रे 'पृथिवी' इति पृथक्स्वत् नैश्वर्करामानुजशैवेः पठ्यते ।

१२. 'पृथिव्यधिकाररूपशब्दान्तरादिभ्यः' इति माध्वः पाठः ।

'अधिकाररूपशब्दान्तरेभ्यः' इतिरामानुजशैवपाठः ।

सप्तममेकमूत्रं तदभिध्यानादेवेत्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

१३ तदभिध्यानादेव तु तल्लिङ्गात् सः ॥ १ ॥

अष्टममेकमूत्रं विपर्ययेणेत्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

१४ विपर्ययेण तु क्रमोत् उपपद्यते ॥ १ ॥

नवमं द्विसूत्रपन्तरा विज्ञानमनसी इत्यधिकरणम् ॥ ९ ॥

१५ अन्तरा विज्ञानमनसी क्रमेण तल्लिङ्गादिति चेन्ना-
विशेषात् ॥ १ ॥

१६ चराचरव्यपाश्रयस्तु स्यात्तद्व्यपदेशो भाक्तरतज्ञा-
वभावित्वात् ॥ २ ॥

दशममेकमूत्रं नात्माश्रुतेरित्यधिकरणम् ॥ १० ॥

१७ नात्माश्रुतेर्नित्यत्वाच्च ताभ्यः ॥ १ ॥

एकादशमेकमूत्रं होत एवेत्यधिकरणम् ॥ ११ ॥

१८ होत एव ॥ १ ॥

द्वादशं दशमूत्रमुत्क्रान्तिगत्यागतीनामित्यधिकरणम् ॥ १२ ॥

१९ उत्क्रान्तिगत्यागतीनाम् ॥ १ ॥

१३. 'तदभिधानात्' इति निम्बार्थपाठः ।

१४. 'उपपद्यते च' इति तर्पणमप्येकदेशिनां पाठः । पारमर्षेण
क्रमोत् उपपद्यते च' इति शेषः पाठः । भास्वरभाष्येन्तर्माविर्भावत्वात् पूर्वेस्मिन् ।

१६. 'अमात्रः' इति च्छेदशेषः ।

१८. एतस्य सूत्रस्यापि 'युक्तेष्व' इति सूत्रं माष्यमत्रे ।

१९. प्रदीपकाराणामु चतुर्दशमूत्रमेवैतदधिकरणं पठन्ति तेन सन्मते पादे-
स्मिन्नाधिकरणानि पञ्चदशैव ॥ तु योऽपि । भोविरत्तासास्त्रिच्यारामनिर्भर-
यममत्रमेव स्वीयुर्निति । 'करमाहुत्क्रान्तिगत्यागतीनाम् इति मुद्रितो भास्वर-
पाठस्त्वगुहः ।

२० स्वात्मना चोत्तरयोः ॥ १ ॥

२१ नाणुरतच्छ्रुतेरिति चेन्नेतराधिकारात् ॥ ३ ॥

२२ स्वशब्दोन्मानाभ्याञ्च ॥ ४ ॥

२३ अविरोधश्चन्दनवत् ॥ ५ ॥

२४ अवस्थितित्रैशेष्यादिति चेन्नाभ्युपगमाद्भृदि हि ॥६॥

२५ गुणाद्बालोकवत् ॥ ७ ॥

२६ व्यतिरेको गन्धवत् ॥ ८ ॥

२७ तथा च दर्शयति ॥ ९ ॥

२८ पृथगुपदेशात् ॥ १० ॥

त्रयोदशं चतुःसूत्रं तद्गुणसारत्वादित्यधिकरणम् ॥ १३ ॥

२९ तद्गुणसारत्वात्तु तद्व्यपदेशः प्राज्ञवत् ॥ १ ॥

३० यावदात्मभावित्वाच्च न दोषस्तद्दर्शनात् ॥ २ ॥

३१ पुंस्त्वादिवत्त्वस्य सतोभिव्यक्तियोगात् ॥ ३ ॥

३२ नित्योपलब्ध्यनुपलब्धिप्रसङ्गोन्यतरनियमो

वान्यथा ॥ ४ ॥

२५. 'गुणाद्बालोकवत्' इति-उदो मास्करत्नैर्गार्कसामानुजै-
यानामपि ।

२७ 'तथा हि दर्शयति' इति पट्टि-तेतस्मिन्-तर्मावने पूर्वस्मिन् सूत्रे
नेर्गार्कसामानुजैः । 'तथा च दर्शयति' इति पट्टि-मा च सामानुजेन ।

३१, 'सतो व्यक्तियोगात्' इति पाठ पुमजन्तुस्तके प्रमादजः ।

चतुर्दशमष्टसूत्रं कर्ता शास्त्रार्थवत्त्वादित्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

३३ कर्ता शास्त्रार्थवत्त्वात् ॥ १ ॥

३४ विहारोपदेशात् ॥ २ ॥

३५ उपादानात् ॥ ३ ॥

३६ व्यपदेशाच्च क्रियायां न चेन्निर्देशविपर्ययः ॥ ४ ॥

३७ उपलब्धिब्रवदनियमः ॥ ५ ॥

३८ शक्तिविपर्ययात् ॥ ६ ॥

३९ समाध्यभावाच्च ॥ ७ ॥

४० यथा च तक्षोभयथा ॥ ८ ॥

पञ्चदशं द्विसूत्रं परात्तु तच्छ्रुतेरित्यधिकरणम् ॥ १५ ॥

४१ परात्तु तच्छ्रुतेः ॥ १ ॥

४२. कृतप्रयत्नापेक्षस्तु विहितप्रतिपिद्धावैयर्थ्यादिव्ययः । २ ।

षोडशमेकादशसूत्रमंशो नानाव्यपदेशादित्यधिकरणम् ॥ १६ ॥

४३ अंशो नानाव्यपदेशादन्यथा चापि दाशकित्वादि-

त्वमधीयत एके ॥ १ ॥

३४. 'उपादानाद्विहारोपदेशाच्च इत्येकसूत्रत्वेन पठित्वोपेक्षितमुपसूत्रं

रामानुजैर्याम्याम् ।

४१. 'परात्तु-श्रुते' इति भास्करराट् ।

४२. 'विहितप्रतिपेक्षावैयर्थ्यादिव्यय' इति माध्वराट् ।

४३ 'दाशकित्वादित्वमधीयत एके' इति पाटो गोसंशक्तुस्त्वके

विररते च ।

४४ मन्त्रवर्णात् ॥ २ ॥

४५ अपि स्मर्यते ॥ ३ ॥

४६ प्रकाशादिवन्नैवं परः ॥ ४ ॥

४७ स्मरन्ति च ॥ ५ ॥

४८ अनुज्ञापरिहारौ देहसम्बन्धाज्ज्योतिरादिवत् ॥ ६ ॥

४९ असन्ततेश्चाव्यतिकरः ॥ ७ ॥

५० आभास एव च ॥ ८ ॥

५१ अदृष्टानियमात् ॥ ९ ॥

५२ अभिसन्ध्यादिष्वपि चैवम् ॥ १० ॥

५३ प्रदेशादिचेन्नान्तर्भावात् ॥ ११ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितनत्त्वसूत्रेष्विरोधाख्ये
द्वितीयाध्याये तृतीयो विषदादिपाठः ॥

४४. 'मन्त्रवर्णाच्च' इति कसकपुस्तकपाठः शाङ्करश्च ।

४५. 'अपि च स्मर्यते' इति कसकपुस्तकपाठः शाङ्करनैम्बार्कशैव-
मैश्वरश्च ।

४६. 'प्रकाशादिवन्तु नैवं पर' इति नैम्बार्करामानुजशेषपाठः ।

४९. 'असन्ततेश्चाव्यतिकरः' इति शैवः पाठः ।

५०. 'आभासा एव वा' इति भारकृष्णपाठः 'आभासा एव च' इति
नैम्बार्कशैवपाठः । 'आभासा एव च' इति विकल्पेन रामानुजपाठः ।

५२. 'अभिसन्ध्यादिष्वप्येवम्' इति मैश्वरपाठः ।

५३. 'प्रदेशभेदादितिचेन्नान्तर्भावात्' इति रामानुजपाठः ।

चतुर्थध्वरणः ॥

प्रथमं पञ्चमूर्त्रं तथा प्राण इत्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ तथा प्राणः ॥ १ ॥

२ गौण्यसम्भवात् ॥ २ ॥

३ तत्प्राक्श्रुतेश्च ॥ ३ ॥

४ तत्पूर्वकत्वादुवाचः ॥ ४ ॥

५ सप्तगतोर्विशेषितत्वाच्च ॥ ५ ॥

द्वितीयमेकमूर्त्रं हस्तादय इत्यधिकरणम् ॥ २ ॥

६ हस्तादयस्तु स्थितेतो नैवम् ॥ १ ॥

तृतीयमेकमूर्त्रमणवश्चेत्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

७ अणवच्च ॥ १ ॥

चतुर्थं द्विमूर्त्रं श्रेष्ठश्चेत्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

८ श्रेष्ठश्च ॥ १ ॥

९ न वायुक्रिये पृथगुपदेशात् ॥ २ ॥

पञ्चमं चतुःसूत्रं चक्षुरादिवच्चित्यधिकरणम् ॥

१० चक्षुरादिवत्तु तत्सहशिष्टादिभ्यः ॥ १ ॥

१. 'तथा प्राणाः' इति पाठः कसंस्कृतपुस्तके सर्वेषामप्येकदेशिनाय ।

२. 'एतस्य सूत्रस्यापि प्रतिशानुपरोषाच्च' इति नन्यं सूत्रं माधवमते ।

३. 'इदं मूर्त्रं वानानुसंगैवाभ्यां पूर्वस्मिन् सूत्रेणोपाहितम् ।

१०. 'तत्सहशिष्टादिभ्यः' इति भारकृपाठस्तन्नामकान्नमकाशस्यभाजनः ।

११ अकरणत्वाच्च न दोषस्तथा हि दर्शयति ॥ २ ॥

१२ पञ्चवृत्तिर्मनोवद्व्यपदिश्यते ॥ ३ ॥

१३ अणुश्च ॥ ४ ॥

पष्ठमेकसूत्रं ज्योतिराद्यधिष्ठानन्वित्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

१४ ज्योतिराद्यधिष्ठानं तु तदामननात् ॥

सप्तमं द्विसूत्रं प्राणवतैत्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

१५ प्राणवता शब्दात् ॥ १ ॥

१६ तस्य च नित्यत्वात् ॥ २ ॥

अष्टमं त्रिसूत्रमिन्द्रियाणि तद्व्यपदेशादित्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

१७ तदिन्द्रियाणि तद्व्यपदेशादन्यत्र श्रेष्ठात् ॥ १ ॥

१८ भेदश्रुतेः ॥ २ ॥

१९ वैलक्षण्याच्च ॥ ३ ॥

नवममेकसूत्रं संज्ञामूर्तिकृप्तिस्त्वित्यधिकरणम् ॥

२० संज्ञामूर्तिकृत्तिस्तु त्रिवृत्कुर्वत उपदेशात् ॥ १ ॥

दशमं द्विसूत्रं मांसादिभौममित्यधिकरणम् ॥

२१ मांसादि भौमं यथाशब्दमितरयोश्च ॥ १ ॥

१४. 'प्राणवता च शब्दात्' इति सूत्रमन्तर्भावितं रामानुजभोवाग्यो पूर्वसूत्रे । 'तदामननात्' इत्यस्य स्थाने 'तदाज्ञानात्' इति भास्करपाठः ।

१६. 'तस्य नित्यत्वात्' इति निम्बार्कपाठः ।

१७. 'त इन्द्रियाणि' इति सर्वेग्रामप्येकदेशिना पाठः ।

१८. 'भेदश्रुतेर्वैलक्षण्याच्च' इत्येकमेव सूत्रं नेम्बार्क-रामानुजभोवाग्ये ।

२२ वैशेष्यात्तु तद्वादस्तद्वादः ॥ २ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेष्वविरोधाख्ये
द्वितीयाध्याये चतुर्थः प्राणादिचरणः ।

॥ तृतीयोध्यायः ॥

प्रथमश्चरणः ।

प्रथमं सप्तमूर्त्रं रंहत्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ तदन्तरप्रतिपत्तौ रंहति सम्परिप्वक्तः प्रश्ननिरूपणा-
म्याम् ॥ १ ॥

२ ज्यात्मकत्वात्तु भूयस्त्वात् ॥ २ ॥

३ प्राणगतेश्च ॥ ३ ॥

४ अग्न्यादिगतिश्रुतेरितिचेन्न भाक्तत्वात् ॥ ४ ॥

५ प्रथमे श्रवणादितिचेन्न ता एव ह्युपपत्तेः ॥ ५ ॥

६ अतच्छ्रुतत्वादितिचेन्नेष्टादिकारिणां प्रतीतेः ॥ ६ ॥

७ भाक्तं वानात्मवित्त्वात् तथा हि दर्शयति ॥ ७ ॥

द्वितीयं चतुःमूर्त्रं कृतात्ययाधिकरणम् ॥ २ ॥

८ कृतात्ययेनुशयवान् दृष्टरमृतिभ्यां यथेतमनेवं च ॥ १ ॥

४. 'चेद्भाक्तत्वात्' इति नैम्बार्कः पाठः ।

५. प्रथमे श्रवणात्' इति भैशवः पाठः ।

७. 'भाक्तं च' इति भास्करपाठः ।

८. चकाररहितो भास्करपाठः । 'यथेतमनेवं च' इति सूत्रांगं

माष्या नमस्तत्त्वेन पठन्ति ।

९ चरणादिति चेन्नोपलक्षणार्थेति कार्णाजिनिः ॥ २ ॥

१० आनर्थक्यमिति चेन्न तदपेक्षत्वात् ॥ ३ ॥

११ सुकृतदुष्कृते एवेति तु चादारिः ॥ ४ ॥

तृतीयं पञ्चसूत्रमनिष्टादिकारिणामित्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

१२ अनिष्टादिकारिणामपि च श्रुतम् ॥ १ ॥

१३ संयमने त्वनुभूयेतरेषामारोहावरोहौ तद्वतिदर्शनात् २

१४ स्मरन्ति च ॥ ३ ॥

१५ अपि सप्त ॥ ४ ॥

१६ तत्रापि च तद्व्यापारादविरोधः ॥ ५ ॥

चतुर्थं चतुःसूत्रं विद्याकर्मणोरित्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

१७ विद्याकर्मणोरिति तु प्रकृतत्वात् ॥

१८ न तृतीये तथोपलब्धेः ॥ २ ॥

१९ स्मर्यतेपि च लोके ॥ ३ ॥

२० दर्शनाच्च ॥ ४ ॥

पञ्चमं त्रिसूत्रं तृतीयशब्दावरोधाधिकरणम् ॥ ५ ॥

२१ तृतीयशब्दावरोधः संशोकजस्य ॥ १ ॥

१. 'तदुपलक्षणादिति' रामानुजनेमार्कमाप्सरोषा. ।

११. इतिरहितो भास्करपाठः ।

१५. 'अपि च' इति शास्त्रसौम्येयपाठः ।

१९. चकाररहितो रामानुजपाठः ।

२१. 'तृतीय' इति पाठो यपुस्तके भाष्यार्तां च । अस्यान्तर्भाष्ये

२३१ 'स्मरणाप' इति भाष्या पठन्ति. ।

२२ साभाव्यापत्तिरूपपत्तेः ॥ २ ॥

२३ नातिचिरेण विशेषात् ॥ ३ ॥

॥ पष्टं द्विमूत्रपन्याधिष्ठित इत्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

२४ अन्याधिष्ठिते पूर्ववदभिलापात् ॥ १ ॥

२५ अशुद्धमिति चेन्न शब्दात् ॥ २ ॥

॥ सप्तममेकमूत्रं रेतःसिगधिकरणम् ॥ ७ ॥

२६ रेतःसिग्योगोथ ॥ १ ॥

॥ अष्टममेकमूत्रं योनेः शरीरमित्यधिकरणम् ॥ ८ ॥

२७ योनेः शरीरम् ॥ १ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वमूत्रेषु तृतीये साधनाख्ये
प्रकारबोधकनानिरूपकेध्यायेधिकारिनन्मनिर्धारो नाम

प्रथमश्चरणः ॥

॥ द्वितीयश्चरणः ॥

॥ प्रथमं षट्मूत्रं सन्ध्याधिकरणम् ॥ १ ॥

१ सन्धये सृष्टिराह हि ॥ १ ॥

२ निर्मातारं चैके पुत्रादयश्च ॥ २ ॥

३ मायामात्रं तु कात्स्नर्येनानभिव्यक्तस्वरूपत्वात् ॥ ३ ॥

२२. 'तत्त्वाभाव्यापत्ति' इति रामानुजैश्वर्यभाष्यशेषपाठः ।

'साभाव्यापत्ति,' इति भास्करपाठः ।

२४. 'अन्याधिष्ठितेषु' इति शाङ्कुरः पाठः ।

२६. 'रेतःसिग्योगाच्च' इति भास्करपाठः ।

२७. इदमपि सूत्र भास्करमात्रे वर्तत एव ।

४ सूचकश्च हि श्रुतेराचक्षते च तद्विदः ॥ ४ ॥

५ पराभिध्यानाच्च तिरोहितं ततो ह्यस्य बन्धविपर्ययौ ५

६ देहयोगाद्वा सोपि ॥ ६ ॥

॥ द्वितीयमेकसूत्रं तदभावो नाडीष्वित्यधिकरणम् ॥ २ ॥

७ तदभावो नाडीषु तच्छ्रुतेरात्मनि च ॥ १ ॥

॥ तृतीयं त्रिसूत्रमतः प्रबोध इत्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

८ अतः प्रबोधोऽस्मात् ॥ १ ॥

९ स एव तु कर्मानुस्मृतिशब्दविधिभ्यः ॥ २ ॥

१० मुग्धेर्धसम्पत्तिः परिशेषात् ॥ ३ ॥

॥ चतुर्थं त्रिसूत्रमुभयलिङ्गाधिकरणम् ॥ ४ ॥

११ न स्थानतोपि परस्योभयलिङ्गं सर्वत्र हि ॥ १ ॥

१२ न भेदादिति चेन्न प्रत्येकमतद्वचनात् ॥ २ ॥

१३ अपि चैवमेके ॥ ३ ॥

४. पराभिध्यानदेहयोगमूने षट्त्विषा षड्वेनेदे मूष पठतो रामानुज-
निर्भाकी । ' आचक्षते च ' इत्येव पाठो भास्करभाष्ये ।

५. ' पराभिध्यानम् ' इति भास्करपाठः ।

७. ' आत्मनि ह ' इति माय्यः पाठः ।

९. ' स एव च ' इति माय्यभेदपाठः ।

१०. ' अर्धसंपत्तिः ' इत्येव पाठो भास्करभाष्ये ।

१२. ' भेदादिति चेन्न ' इति रामानुजनेर्भाकीयपाठः । ' न भेदा ' इत्येव पाठो भास्करभाष्ये ।

॥ पञ्चमं पञ्चमूलमरूपवदेव हीत्यधिकरणम् ॥ ५ ॥

१४ अरूपवदेव हि तत्प्रधानत्वात् ॥ १ ॥

१५ प्रकाशवच्चावैयर्थ्यम् ॥ २ ॥

१६ आह च तन्मात्रम् ॥ ३ ॥

१७ दर्शयति चाथोपि स्मर्यते ॥ ४ ॥

१८ अत एव चोपमा सूर्यकादिवत् ॥ ५ ॥

॥ षष्ठं चतुःसूत्रमम्बुवदग्रहणादित्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

१९ अम्बुवदग्रहणात् न तथात्वम् ॥ १ ॥

२० वृद्धिह्रासभाक्त्वमन्तर्भावादुभयसामञ्जस्यादेवम् ॥ २ ॥

२१ दर्शनाच्च ॥ ३ ॥

२२ प्रकृतैतावच्च हि प्रतिषेधति ततो ब्रवीति च भूयः । ४ ।

॥ सप्तमं द्विसूत्रं तदव्यक्तमाह हीत्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

२३ तदव्यक्तमाह हि ॥ १ ॥

१४. अरूपसूत्रं भास्करभाष्ये वर्तते एव । 'अस्थूलम्' इत्यादि ॥

भाष्यमेव । तस्य सूत्रत्वेन पाठो भ्रान्त्येव ।

१५. 'चावैयर्थ्यात्' इति भास्करपाठः । 'चावैयर्थ्यात्' इति भाष्यः पाठः ।

१८. चकाररहितो भास्करपाठः ।

१९. दुष्काररहितो भास्करपाठः ।

२०. 'एवम्' इत्येव भास्करपाठः ।

२१. सूत्रमिदं पूर्वस्मिन्नन्तर्भावयतो रामानुजयोगी ।

२४ अपि संराधने प्रत्यक्षानुमानाभ्याम् ॥ २ ॥

॥ अष्टमे त्रिसूत्रं प्रकाशादिवच्चेत्यधिकारणम् ॥ ८ ॥

२५ प्रकाशादिवच्चावैशेष्यं प्रकाशश्च कर्मण्यभ्यासात् ॥ १ ॥

२६ अतो नन्तेन तथा हि लिङ्गम् ॥ २ ॥

२७ उभयव्यपदेशात्प्रहिकुण्डलवत् ॥ ३ ॥

॥ नवमे त्रिसूत्रं प्रकाशाश्रयवद्वेत्यधिकारणम् ॥ ९ ॥

२८ प्रकाशाश्रयवद्वा तेजस्त्वात् ॥ १ ॥

२९ पूर्ववद्वा ॥ २ ॥

३० प्रतिषेधाच्च ॥ ३ ॥

॥ दशमे सप्तसूत्रं परमतः सेतून्मानेत्यधिकारणम् ॥

३१ परमतः सेतून्मानसम्बन्धभेदव्यपदेशेभ्यः ॥ १ ॥

३२ सामान्यात् ॥ २ ॥

३३ बुद्ध्यर्थः पादवत् ॥ ३ ॥

३४ स्थानविशेषात् प्रकाशादिवत् ॥ ४ ॥

२४. 'अपि च' इति शाङ्कर. पाठः ।

२५. 'प्रकाशवच्च' इति माध्वः पाठः । 'प्रकाशश्च' इत्यादिसूत्राणि
पृथक्सूत्रत्वेन माध्वा. पठन्ति ।

२७. गुरुतरद्वितो भास्वरपाठः ।

३२. 'दर्शनात्' इति माध्व. पाठः ।

३४. इदमपि सूत्रं भास्वरभाष्ये वर्तते एव ।

३५ उपपत्तेश्च ॥ ५ ॥

३६ तथान्यप्रतिषेधात् ॥ ६ ॥

३७ अनेन सर्वगतत्वमायामशब्दादिभ्यः ॥ ७ ॥

॥ एकादशं चतुःसूत्रं फलमत उपपत्तेरित्यधिकरणम् ॥ ११ ॥

३८ फलमत उपपत्तेः ॥ १ ॥

३९ श्रुतत्वाच्च ॥ २ ॥

४० धर्म जैमिनिरस्त एव ॥ ३ ॥

४१ पूर्वं तु वादरायणो हेतुव्यपदेशात् ॥ ४ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितनित्यसूत्रेषु तृतीये माधनाख्ये

प्रकारबोधरुतान्त्रिरूपकध्याये विषयानुवृत्तिर्नाम

द्वितीयधरणः ॥

॥ तृतीयधरणः ॥

॥ प्रथमं पञ्चदशसूत्रं सर्ववेदान्तप्रत्ययन्त्राधिकरणम् ॥ १ ॥

१ सर्ववेदान्तप्रत्ययं चोदनाद्यविशेषात् ॥ १ ॥

२ भेदान्तेति चेदेकरयामपि ॥ २ ॥

३ स्वाध्यायस्य तथात्वेन समाचारेधिकाराच्च
सववच्च तन्नियमः ॥ ३ ॥

४ दर्शयति च ॥ ४ ॥

५ उपसंहारोर्थाभेदाद्विधिशेषवत् समाने च ॥ ५ ॥

६ अन्यथात्वं शब्दादिति चेन्नाविशेषात् ॥ ६ ॥

७ न वा प्रकरणभेदात् परोवरीयस्त्वादिवत् ॥ ७ ॥

८ संज्ञातश्चेत्तदुक्तमस्ति तु तदपि ॥ ८ ॥

९ व्याप्तेश्च समञ्जसम् ॥ ९ ॥

१० सर्वाभेदादन्यत्रेमे ॥ १० ॥

११ आनन्दादयः प्रधानस्य ॥ ११ ॥

१२ प्रियशिरस्त्वाद्यप्राप्तिरूपचयापचयौ हि भेदे ॥ १२ ॥

१३ इतरे त्वर्थसामान्यात् ॥ १३ ॥

१४ आध्यानाय प्रयोजनाभावात् ॥ १४ ॥

३. 'तथात्वेन हि' इति शाङ्करशैवभेदवशात् : 'तथात्वे हि' इति
मास्करपाठानुजैग्वार्कपाठः । 'सववच्च' इत्येव मास्करपाठः । 'सन्निय-
मश्च तन्नियमः' इति माध्वानां पृथक्पत्रम् ॥

६. 'अन्यथात्वं च' इति माध्वः पाठः

७. 'न च' इति मास्करपाठः ।

९. 'प्राप्तेश्च' इति माध्वः पाठः ।

१३. 'अर्थसामान्यात्' इति माध्वः पाठः ।

१५ आत्मशब्दाच्च ॥ १५ ॥

॥ द्वितीयं द्विमूर्त्रमात्मगृहीत्यधिकरणम् ॥ २ ॥

१६ आत्मगृहीतिरितरवदुत्तरात् ॥ १ ॥

१७ अन्वयादिति चेत् स्यादवधारणात् ॥ २ ॥

॥ तृतीयं षट्सूत्रं कार्याख्यानादित्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

१८ कार्याख्यानादपूर्वम् ॥ १ ॥

१९ समान एवं चाभेदात् ॥ २ ॥

२० सम्बन्धादेवमन्यत्रापि ॥ ३ ॥

२१ न बाविशेषात् ॥ ४ ॥

२२ दर्शयति च ॥ ५ ॥

२३ सम्भृतिद्युव्याप्त्यपि चातः ॥ ६ ॥

॥ चतुर्थमेकसूत्रं पुरुषविद्यायामित्यधिकरणम् ॥ ४ ॥

२४ पुरुषविद्यायामिव चेतरेषामनाम्नानात् ॥ १ ॥

॥ पञ्चमं द्विमूर्त्रं वेदायधिकरणम् ॥ ५ ॥

२५ वेदाद्यर्थभेदात् ॥ १ ॥

१६. 'आत्मगृहीतेः' इति भास्करपाठः ।

१८. 'अपूर्वम्' इत्येव भास्करपाठः ।

२१. 'विशेषात्' इति शाङ्ख्यभास्करयमानुजनेम्बार्कमाध्वसौवराडोरि

मिश्रानयमन्त एव ।

२३. 'सम्भृतिद्युव्याप्त्यपि' इत्येव भास्करपाठः ।

२४. 'पुरुषविद्यायामिव' इति भास्करयमानुजनेम्बार्कमाध्वसौवराडोरि ।

२६ हानौ तूपायनशब्दशेषत्वात् कुशाच्छन्दस्तुत्युप-
गानवत् तदुक्तम् ॥ २ ॥

॥ षष्ठं द्विसूत्रं सम्परायाधिकरणम् ॥ ६ ॥

२७ सम्पराये तर्तव्याभावात् तथा ह्यन्ये ॥ १ ॥

२८ छन्दत उभयाविरोधात् ॥ २ ॥

॥ सप्तममेकसूत्रं गतेर्यवत्त्वमित्यधिकरणम् ॥ ७ ॥

२९ गतेरर्थवत्त्वमुभयथान्यथा हि विरोधः ॥ १ ॥

॥ अष्टममेकसूत्रमुपपन्नाधिकरणम् ॥ ८ ॥

३० उपपन्नस्तल्लक्षणार्थोपलब्धेर्लोकवत् ॥ १ ॥

॥ नवममेकसूत्रमनियमाधिकरणम् ॥ ९ ॥

३१ अनियमः सर्वासामविरोधः शब्दानुमानाभ्याम् ॥ १ ॥

॥ दशममेकसूत्रमाधिकारिकाधिकरणम् ॥ १ ॥

३२ यावदधिकारमवस्थितिराधिकारिणाम् ॥ १ ॥

२६. 'कुशाच्छन्दस्तुत्युपगानवत्' इति शाङ्करभैरवार्कशेषपाठः ।

२७. 'सम्पराय' इति सर्वेप्येकदेशिनः ।

२९. 'उभयथा' इति रामानुजपाठः ।

३०. उपपन्नसूत्रमादौ पूर्वपक्षेण पठित्वा गतिसूत्रं पश्चात् सिद्धान्तेन पठति शैवः ।

३१. यावदधिकारसूत्रमादौ पठित्वा पश्चादनियमसूत्रं पठतो रामानुजशैवी ।

३२. 'सर्वेसामविरोधः' इति भास्कररामानुजभैरवार्कशेषपाठः ।

॥ एकादशं द्विमूत्रमक्षरधियामित्यधिकरणम् ॥ ११ ॥

३३ अक्षरधियां त्ववरोधः सामान्यतद्भावाभ्यामौ-

पसदवत् तदुक्तम् ॥ १ ॥

३४ इयदामननात् ॥ २ ॥

॥ द्वादशं त्रिमूत्रमन्तरा भूतग्रामवदित्यधिकरणम् ॥ १२ ॥

३५ अन्तरा भूतग्रामवत् स्वात्मनः ॥ १ ॥

३६ अन्यथाभेदानुपपत्तिरिति चेन्नोपदेशान्तरवत् ॥ २ ॥

३७ व्यतिहारो विधिपन्ति हीतवत् ॥ ३ ॥

॥ त्रयोदशं द्विमूत्रं सैव हीत्यधिकरणम् ॥ १३ ॥

३८ सैव हि सत्यादयः ॥ १ ॥

३९ कामादीतिरत्र तत्र चायतनादिभ्यः ॥ २ ॥

॥ चतुर्दशं द्विमूत्रमादरादित्यधिकरणम् ॥ १४ ॥

४० आदरादलोपः ॥ १ ॥

४१ उपस्थितेतस्तद्वचनात् ॥ २ ॥

पञ्चदशमेकसूत्रं तन्निर्धारणाधिकरणम् ॥ १५ ॥

४२ तन्निर्धारणानियमस्तद्वृष्टेः पृथग्व्यप्रतिबन्धः फलम् १

॥ षोडशमेकसूत्रं प्रदानवदित्यधिकरणम् ॥ १६ ॥

४३ प्रदानवदेव तदुक्तम् ॥ १ ॥

॥ सप्तदशं दशसूत्रं लिङ्गभूयस्त्वाधिकरणम् ॥ १७ ॥

४४ लिङ्गभूयस्त्वात्तद्धि बलीयस्तदपि ॥ १ ॥

४५ पूर्वविकल्पः प्रकरणात् स्यात् क्रियामानसवत् ॥ २ ॥

४६ अतिदेशाच्च ॥ ३ ॥

४७ विधैव तु निर्धारणात् ॥ ४ ॥

४८ दर्शनाच्च ॥ ५ ॥

४९ श्रुत्यादिवलीयस्त्वान्च न बाधः ॥ ६ ॥

५० अनुबन्धादिभ्यः प्रज्ञान्तरपृथक्त्ववद्दृष्टञ्च
तदुक्तम् ॥ ७ ॥

५१ न सामान्यादप्युपलब्धेर्मृत्युवन्न हि लोकापत्तिः ॥ ८ ॥

४१. 'उपस्थितेतस्तद्वचनात्' इत्येव मास्करपाठः । 'उपस्थितेतस्तद्वचनात्' इति च माध्यः ।

४२. 'तन्निर्धारणानियमः' इति माध्यं पाठः ।

४३. 'एव हि' इति माध्यं पाठः ।

४८. सूत्रमिदमन्तर्भावयन्ति पूर्वम्भिन् सूत्रे रामानुजनैर्वाक्यैः ।

५०. 'प्रज्ञान्तरपृथक्त्ववद्दृष्टिर्हि' इति श्रुत्सूत्रं पठन्ति माध्याः ।

५२ परेण च शब्दस्य ताद्विध्यं भूयस्त्वानुबन्धः ॥ ९ ॥

५३ एक आत्मनः शरीरे भावात् ॥ १० ॥

अष्टादशं त्रिसूत्रं व्यतिरेकाधिकरणम् ॥ १८ ॥

५४ व्यतिरेकस्तद्भावाभावित्वान्न तूपलब्धवत् ॥ १ ॥

५५ अङ्गावबद्धास्तु न शाखासु हि प्रतिवेदम् ॥ २ ॥

५६ मन्त्रादिवद्भाविरोधः ॥ ३ ॥

एकोनविंशमेकसूत्रं भून्न इत्यधिकरणम् ॥ १९ ॥

५७ भून्नः क्रतुवज्जयायस्त्वं तथा हि दर्शयति ॥ १ ॥

विंशमेकसूत्रं नानाशब्दादिभेदादित्यधिकरणम् ॥ २० ॥

५८ नाना शब्दादिभेदात् ॥ १ ॥

पैकविंशमेकसूत्रं विकल्पाधिकरणम् ॥ २१ ॥

५९ विकल्पोविशिष्टफलत्वात् ॥ १ ॥

द्वाविंशमेकसूत्रं काम्यास्त्वित्यधिकरणम् ॥ २२ ॥

६० काम्यास्तु यथाकामं समुच्चीयेरन्न

वा पूर्वहेत्वभावात् ॥ १ ॥

त्रयोविंशं द्विसूत्रमङ्गेष्वित्यधिकरणम् ॥ २३ ॥

६१ अङ्गेषु यथाश्रयभावः ॥ १ ॥

५४. 'तद्भावाभावित्वात्' इति भास्कररामानुजनेऽर्कमाध्यशेषादः ।

५०. 'तथा च दर्शयति' इति माध्यः पाठः ।

॥ अधिकरणसम्प्रदाकारमते द्विसूत्रमङ्गदधिकरणम् ।

तेन तन्मते चरणेऽस्मिन्नुविंशतिरधिकरणानि ॥

६२ शिष्टेश्च ॥ २ ॥

चतुर्विंशं द्विसूत्रं समाहारादित्यधिकरणम् ॥ २४ ॥

६३ समाहारात् ॥ १ ॥

६४ गुणसाधारण्यश्रुतेश्च ॥ २ ॥

पञ्चविंशं द्विसूत्रं न वा तत्सहभावाधिकरणम् ॥ २५ ॥

६५ न वा तत्सहभावाश्रुतेः ॥ १ ॥

६६ दर्शनाच्च ॥ २ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषूपनिषदां विद्यानन-
कतारूपसाधनाख्ये तृतीयेऽध्याये गुणोपसंहारो

नाम तृतीयश्चरणः ॥

॥ चतुर्थश्चरणः ॥

प्रथमं चतुर्विंशतिसूत्रात्मकं पुरुषार्थोक्तः शब्दादित्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ पुरुषार्थोक्तः शब्दादिति वादरायणः ॥ १ ॥

२ शेषत्वात् पुरुषार्थवाद् यथान्येति जैमिनिः ॥ २ ॥

३ आचारदर्शनात् ॥ ३ ॥

४ तच्छ्रुतेः ॥ ४ ॥

५ समन्वारम्भणात् ॥ ५ ॥

१. 'उपसंहारो' इति माधवः पाठः ।

२. 'यथा हि' इति भैरवः पाठः ।

४. 'तच्छ्रुतेः' इति भैरवः पाठः ।

- ६ तद्वतो विधानात् ॥ ६ ॥
 ७ नियमाच्च ॥ ७ ॥
 ८ अधिकोपदेशात्तु वादरायणस्यैवं तद्दर्शनात् ॥ ८ ॥
 ९ तुल्यं दर्शनम् ॥ ९ ॥
 १० असार्वत्रिकी ॥ १० ॥
 ११ विभागः शतवत् ॥ ११ ॥
 १२ अव्ययनमात्रवतः ॥ १२ ॥
 १३ नाविशेषात् ॥ १३ ॥
 १४ स्तुतयेऽनुमतिर्वा ॥ १४ ॥
 १५ कामकारेण चैके ॥ १५ ॥
 १६ उपमर्दश्च ॥ १६ ॥
 १७ ऊर्ध्वरेतस्तु च शब्दे हि ॥ १७ ॥
 १८ परामर्शजैमिनिरचोदना चाप्यवदति हि ॥ १८ ॥
 १९ अनुप्रेयं वादरायणः साम्यश्रुतेः ॥ १९ ॥
-

२० विधिर्वा धारणवत् ॥ २० ॥

२१ स्तुतिमात्रमुपादानादिति चेन्नापूर्वत्वात् ॥ २१ ॥

२२ पारिप्लवार्था इति चेन्न विशेषितत्वात् ॥ २२ ॥

२३ तथा चैकवाक्यतोपबन्धात् ॥ २३ ॥

२४ अत एव चाग्नीन्धनाद्यनपेक्षा ॥ २४ ॥

॥ द्वितीयं पदसूत्रं सर्वापेक्षेत्यधिकरणम् ॥ २ ॥

२५ सर्वापेक्षा च यज्ञादिश्रुतेरश्ववत् ॥ १ ॥

२६ शमदमाद्युपेतः स्यात् तथापि तु तद्विधेस्तदङ्ग-

तया तेषामवश्यानुष्ठेयत्वात् ॥ २ ॥

२७ सर्वज्ञानुमतिश्च प्राणात्यये तद्दर्शनात् ॥ ३ ॥

२८ अत्राद्याच्च ॥ ४ ॥

२९ अपि स्मर्यते ॥ ५ ॥

३० शब्दश्चातोकाकारे ॥ ६ ॥

२१. अस्मात्सूत्रादनन्तरं 'मात्रशब्दाच्च' इति सूत्रं यत् सर्वेत्येकदेशे-
निन, पठन्ति तद् 'विधिर्वा धारणवत्' इति पूर्वोक्तं सूत्रेण गतामत्याद्युपेक्षितं
भीमदाचार्यचरणैल्लेखकदोषादेव वा भ्रुतिमिति श्रोत्रगणरागाः ।

२२. मास्करमाध्यमस्य न दृश्यते ।

२३. 'एष वाक्योदरगन्धात्' इति मास्कररामानुजमाध्यपाठः ।

२६. 'तेषामपि' इति रामानुजोपाठः ।

२८. 'अत्र च' इति शाङ्करमास्करलोकार्थोपाधेयपाठः ।

- ॥ तृतीयमष्टमूत्रं विहितत्वाच्चाश्रमकर्मेत्यधिकरणम् ॥ ३ ॥
 ३१ विहितत्वाच्चाश्रमकर्मापि ॥ १ ॥
 ३२ सहकारित्वेन च ॥ २ ॥
 ३३ सर्वथापि त एवोभयलिङ्गात् ॥ ३ ॥
 ३४ अनभिभवं च दर्शयति ॥ ४ ॥
 ३५ अन्तरा चापि तु तद्दृष्टेः ॥ ५ ॥
 ३६ अपि स्मर्यते ॥ ६ ॥
 ३७ विशेषानुग्रहश्च ॥ ७ ॥
 ३८ अतस्त्वितरज्ज्यायो लिङ्गाच्च ॥ ८ ॥
 ॥ चतुर्थमेकमूत्रं तद्भूतस्येत्यधिकरणम् ॥ ४ ॥
 ३९ तद्भूतस्य तु नातद्भावो जैमिनेरपि नियमा-
 चद्रूपाभावेभ्यः ॥ १ ॥
 ॥ पञ्चमं द्विमूत्रं न चाधिकारिणमित्यधिकरणम् ॥ ५ ॥
 ४० न चाधिकारिकमपि पतनानुमानात्तदयोगात् ॥ १ ॥

३३ 'सर्वथापि तु ते' इति माध्यः पाठः ।

३६ 'अपि च' इति शास्त्रनेम्बार्कशेखरभाटः ।

३७. 'विशेषानुग्रहश्च' इति माध्यः पाठः ।

३८. चक्ररहितो नेम्बार्कभाटः ।

३९. 'जैमिनेरपि' इति भास्करभाटः । 'तद्भूतस्य तु तद्भावाः'

इति माध्यभाटः । तुरहितो शैशवभ ।

४०. 'पतनानुमानम्' इत्येव शैशवभाटः ।

- ४१ उपपूर्वमपि त्वेके भावमशनवत् तदुक्तम् ॥ २ ॥
 ॥ पष्ठं चतुःसूत्रं बहिस्तूभययेत्यधिकरणम् ॥ ६ ॥
 ४२ बहिस्तूभययापि स्मृतेराचाराच्च ॥ १ ॥
 ४३ स्वामिनः फलश्रुतेरित्यात्रेयः ॥ २ ॥
 ४४ आर्थिज्यमित्यौडुलौमिस्तरमै हि परिकीयते ॥ ३ ॥
 ४५ श्रुतेश्च ॥ ४ ॥
 ॥ सप्तममेकसूत्रं सहकार्यन्तराधिकरणम् ॥ ७ ॥
 ४६ सहकार्यन्तरविधिः पक्षेण तृतीयं तद्वतो
 विध्यादिवत् ॥ १ ॥
 ॥ अष्टमं चतुःसूत्रं गृहिणोपसंहाराधिकरणम् ॥ ८ ॥
 ४७ कृत्स्नभावात्तु गृहिणोपसंहारः ॥ १ ॥
 ४८ मौनवदितरेषामप्युपदेशात् ॥ २ ॥
 ४९ अनाविष्कुर्वन्नन्वयात् ॥ ३ ॥
 ५० ऐहिकमप्रस्तुतप्रतिबन्धे तद्दर्शनात् ॥ ४ ॥

४१. इदं सूत्रं भास्करेण न पठ्यते । 'अपीत्येके' इति रामानुजमाध्वशीवपाठः । 'भावमशनवत्' इति माधवापाठः ।

४२. 'अपि' इति भास्करे नास्ति । 'उभयधा' इति रामानुजपाठः ।

४४. 'परिकीयते' इति रामानुजमाध्वपाठः ।

४५. सूत्रमिदं न पठ्यते भास्कररामानुजभैरवार्कमाध्वशीवैः ।

५०. 'ऐहिकमपि' इति शाङ्करपाठः । 'अप्रस्तुते' इति नैमार्कपाठः । 'ऐहिकमप्रस्तुतं प्रतिबन्धे तद्दर्शनात्' इति भास्करपाठः ।

॥ नवममेकसूत्रमेवं मुक्तिफलानियम इत्यधिकरणम् ॥ ९ ॥
५१ एवं मुक्तिफलानियमस्तदवस्थावधृतेस्तदवस्था-
वधृतेः ॥ १ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषूपनिषदां विद्याननकतारु-
पसाधनाख्ये तृतीयाध्याये कर्मोपसंहारो नाम चतुर्थश्चरणः ॥

॥ चतुर्थाध्यायः ॥

॥ प्रथमश्चरणः ॥

॥ प्रथमं द्विसूत्रमावृत्त्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ आवृत्तिरसकृदुपदेशात् ॥ १ ॥

२ लिङ्गाच्च ॥ २ ॥

॥ द्वितीयं त्रिसूत्रमात्माधिकरणम् ॥ २ ॥

३ आत्मेति तूपगच्छन्ति ग्राहयन्ति च ॥ १ ॥

४ न प्रतीकेन हि सः ॥ २ ॥

५ ब्रह्मदृष्टिरुत्कर्षात् ॥ ३ ॥

॥ तृतीयं पञ्चसूत्रमादित्याद्यधिकरणम् ॥ ३ ॥

६ आदित्यादिमतयश्चाङ्ग उपपत्तेः ॥ १ ॥

७ आसीनः सम्भवात् ॥ २ ॥

८ ध्यानाच्च ॥ ३ ॥

४. 'न प्रतीके न हि सः' इति शाङ्कस्यामानुजभाष्यरीयभैरवः
पाठः । 'न प्रतीकेन हि सः' इत्येव भास्करपाठः ।

९ अचलत्वं चापेक्ष्य ॥ ४ ॥

१० स्मरन्ति च ॥ ५ ॥

॥ चतुर्थमेकसूत्रं यत्रैकाग्रताधिकरणम् ॥ ४ ॥

११ यत्रैकाग्रता तत्राविशेषात् ॥ १ ॥

॥ पञ्चममेकसूत्रमाप्रायणाधिकरणम् ॥ ५ ॥

१२ आ प्रायणात्तत्रापि हि दृष्टम् ॥ १ ॥

॥ षष्ठं चतुःसूत्रं तदधिगमाधिकरणम् ॥ ६ ॥

१३ तदधिगम उत्तरपूर्वाधयोश्श्लेषविनाशौ तद्व्य-
पदेशात् ॥ १ ॥

१४ इतरस्याप्येवमसंश्लेषः पाते तु ॥ २ ॥

१५ अनारब्धकार्ये एव तु पूर्वं तदवधेः ॥ ३ ॥

१६ अग्निहोत्रादि तु तत्कार्यायैव तदर्शनात् ॥ ४ ॥

॥ सप्तमं त्रिसूत्रमतोऽन्याधिकरणम् ॥ ७ ॥

१७ अतोऽन्यापि ह्येकेषामुभयोः ॥ १ ॥

१८ यदेव विद्ययेति हि ॥ २ ॥

११. 'तत्राविशेषात्' इत्येव भास्करपाठः ।

१६. 'तत्कार्यायैव' इत्येव भैक्षवः पाठः ।

१७. 'अतोऽन्यदपीति' इति भाव्यः पाठः ।

१८. 'यदेव एतन्मतेन विद्यते' भास्करेणान्यथैवमिति ।

१९ भोगेन त्वितरे क्षपयित्वाय सम्पद्यते ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचिततत्त्वसूत्रेषु फलाख्ये चतुर्थेऽध्याये.

जीवतः फलविचारो नाम प्रथमश्चरणः ॥

॥ द्वितीयश्चरणः ॥

॥ प्रथमं चतुःसूत्रं बाङ्मनोऽधिकरणम् ॥ १ ॥

१ बाङ्मनसि दर्शनाच्छब्दाच्च ॥ १ ॥

२ अत एव सर्वाण्यनु ॥ २ ॥

३ तन्मनः प्राण उत्तरात् ॥ ३ ॥

४ सोऽप्यक्षे तदुपगमादिभ्यः ॥ ४ ॥

॥ द्वितीयं द्विसूत्रं भूताधिकरणम् ॥ २ ॥

५ भूतेषु तच्छ्रुतेः ॥ १ ॥

६ नैकरिमन् दर्शयतो हि ॥ २ ॥

॥ तृतीयं नवसूत्रं समानाधिकरणम् ॥ ३ ॥

७ समाना चास्त्युपक्रमादमृतत्वं चानुपोष्य ॥ १ ॥

८ तदार्पीतेः संसारव्यपदेशात् ॥ २ ॥

९ सूक्ष्मं प्रमाणतश्च तथोपलब्धेः ॥ ३ ॥

१९. अयद्वितः शाङ्करभास्करभैक्षवपाठः ।

२ 'अत एव च' इति शाङ्करभास्करमाध्वशैवपाठः ।

४ 'सोप्यक्षेण' इति शैवः पाठः ।

५. 'भूतेषु तच्छ्रुतेः' इत्येव भास्करपाठः । 'भूतेभ्यः' इति

भैक्षवः पाठः ।

८. 'तदार्पीतेः' इति माध्वः पाठः ।

१० नोपमर्देनातः ॥ ४ ॥

११ अस्यैव चोपपत्तेरूपमा ॥ ५ ॥

१२ प्रतिषेधादिति चेन्न शरीरात् ॥ ६ ॥

१३ स्पष्टो ह्येकेषाम् ॥ ७ ॥

१४ स्मर्यते च ॥ ८ ॥

१५ तानि परे तथा ह्याह ॥ ९ ॥

॥ चतुर्थमेशसूत्रमविभागाधिकरणम् ॥ ४ ॥

१६ अविभागो वचनात् ॥ १ ॥

॥ पञ्चममेकसूत्रं तदोकोऽधिकरणम् ॥ ५ ॥

१७ तदोकोऽग्रज्वलनं तत्प्रकाशितद्वारे विद्यासामर्थ्यात्-
च्छेपगत्यनुस्मृतियोगाच्च हार्दानुगृहीतः शताधिकया १

॥ षष्ठमेकसूत्रं रश्म्यधिकरणम् ॥ ६ ॥

१८ रश्म्यनुसारी ॥ १ ॥

॥ सप्तमं त्रिसूत्रं निश्वधिकरणम् ॥ ७ ॥

१९ निशि नेति चेन्न सम्बन्धस्य यावदेहभावित्वा-
द्दर्शयति च ॥ १ ॥

११. 'एष ऊष्मा' इति शब्दप्रकाररभेधरपाठः ।

१३. इदमन्तर्मापयन्ति पूर्वस्मिन् भास्वररामानुजनैश्चार्करीराः ।

१९. 'सम्बन्धात्' इति पठित्वा यावदेहसूत्रांशं पृथग्गृह्यत्वेन पठन्ति माध्वा ।

१. प्रसीरराराधिकरणमप्यहंशमतेनेह षष्ठमेशाधिकरणम् । यावदप्रकाश-
काकारादियत्वात्मानेव चेहं तप्तममधिकरणम् ॥

२० अतश्चायनेपि दक्षिणे ॥ २ ॥

२१ योगिनः प्रति स्मर्यते स्मार्ते चैते ॥ ३ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितेषु तत्त्वसूत्रेषु फलाख्ये चतुर्था-
ध्याये म्रियमाणस्य फलविचारो नाम द्वितीयश्चरणः ॥

॥ तृतीयश्चरणः ॥

॥ प्रथमं चतुःसूत्रमर्चिराद्यधिकरणम् ॥ १ ॥

१ अर्चिरादिना तत्प्रथितेः ॥ १ ॥

२ वायुमब्दादविशेषविशेषाम्याम् ॥ २ ॥

३ तडितोधि वरुणः सम्बन्धात् ॥ ३ ॥

४ वरुणाच्चाधीन्द्रप्रजापती ॥ ४ ॥

द्वितीयं त्रिसूत्रमातिवाहिकाधिकरणम् ॥ २ ॥

५ आतिवाहिकारस्तल्लिङ्गात् ॥ १ ॥

२१. 'प्रति' इति शाङ्करभास्करभैषवपाठः ।

२. 'वायुसम्बन्धात्' इति माध्वः पाठः ।

४. 'नन्वपि सूत्रं केचन निवेशयन्ति' इत्यत्र 'वरुणाद्य' इत्यादि
निवान्तस्तुतदेव श्रीवत्सभयनमेव निदर्शनमिति ब्रह्मसूत्राणां बहुकर्तृत्वं सिद्धा-
यनिर्यते कश्चिदाह तदसदेव । श्रीवत्सभैषवेदं सूत्रं नन्व न्यवेति । 'वरुणाद-
धीन्द्रप्रजापती' इति शाङ्करभाष्ये, 'वरुणादुपरीन्द्रादिनिवेशयितव्यः' इति रामा-
नुजभाष्ये 'इन्द्रप्रजापती उक्तस्यानाद्रुषादधिनिवेशयितव्यौ' इति निम्बार्क-
भाष्ये, 'वरुणलोकात् प्रजापतिलोकमिति कौण्डिन्यधुतिः' इति माध्वभाष्ये, 'तद-
न्तरमिन्द्रप्रजापतिलोकाः' इति शैवभाष्ये, 'तत् इन्द्रस्ततः प्रजापतिः' इति भैष-
वभाष्ये चैतत्सूत्राधराणां स्फुटत्वमोपलब्धमात् एतदर्थत्वेनैव चास्य सूत्रस्य शाङ्करा-
दिभिः 'स्थानान्तराभावात् पाठसामर्थ्याच्च' इत्येवं भाष्यकरणाच्चेति दिक् ॥

५. 'आतिवाहिकः' इति माध्वः पाठः ।

६ उभयव्यामोहात् तत्सिद्धेः ॥ २ ॥

७ वैद्युतेनैव ततस्तच्छ्रुतेः ॥ ३ ॥

तृतीयमष्टसूत्रं कार्याधिकरणम् ॥ ३ ॥

८ कार्यं बादरिस्य गत्युपपत्तेः ॥ १ ॥

९ विशेषितत्वाच्च ॥ २ ॥

१० सामीप्यात् तद्व्यपदेशः ॥ ३ ॥

११ कार्यात्यये तद्व्यक्षेण सहातः परमभिधानात् ॥ ४ ॥

१२ स्मृतेश्च ॥ ५ ॥

१३ परं जैमिनिर्मुख्यत्वात् ॥ ६ ॥

१४ दर्शनाच्च ॥ ७ ॥

१५ न च कार्ये प्रतिपर्यभिसन्धिः ॥ ८ ॥

चतुर्थमेकसूत्रमप्रतीकाधिकरणम् ॥ ४ ॥

१६ अप्रतीकालम्बनान्नयतीति बादरायण उभयथा

दोषात् तत्कृतुश्च ॥ १ ॥

पञ्चममेकसूत्रं विशेषाधिकरणम् ॥ ५ ॥

१७ विशेषं च दर्शयति ॥ १ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितेषु तत्त्वसूत्रेषु फलालये चतुर्थेऽध्याये
गच्छन्तः फलविचारो नाम तृतीयधरणः ॥

१. इदं सूत्रं भास्कररामानुजभिरुपाहृतं न पठन्ति ।

१५. 'प्र यमिनिः' इति रामानुजभिरुपाहृतः ।

१६. 'उभयथादोषात्' इति भास्करभास्करभिरुपाहृतः । 'उभयथा च दोषात्' इति रामानुजभास्करभिरुपाहृतः ।

॥ चतुर्थश्चरणः ॥

प्रथमं चतुःसूत्रं सम्प्रद्याविर्भावाधिकरणम् ॥ १ ॥

१ सम्प्रद्याविर्भावः स्वेन शब्दात् ॥ १ ॥

२ मुक्तः प्रतिज्ञानात् ॥ २ ॥

३ आत्मा प्रकरणात् ॥ ३ ॥

४ अविभागेन दृष्टत्वात् ॥ ४ ॥

द्वितीयपष्टसूत्रं ब्राह्माधिकरणम् ॥ २ ॥

५ ब्राह्मेण जैमिनिरूपन्यासादिभ्यः ॥ १ ॥

६ चिति तन्मात्रेण तदात्मत्वादित्यौडुलोमिः ॥ २ ॥

७ एवमप्युपनासात् पूर्वभावादविरोधं बादरायणः ॥ ३ ॥

८ सङ्कल्पादेव च तच्छ्रुतेः ॥ ४ ॥

९ अत एव चानन्याधिपतिः ॥ ५ ॥

१० अभावं बादरिराह ह्येवम् ॥ ६ ॥

११ भावं जैमिनिर्विकल्पामननात् ॥ ७ ॥

१२ द्वादशाहबदुभयविधं बादरायणोऽतः ॥ ८ ॥

१. 'अविहाय' इति माध्यः पाठः ।

६. 'चितिमात्रेण' इति भास्करभाष्यशेषपाठः । 'तदात्मकत्वात्'

इति च रामानुजनैम्बार्कभाष्यशेषमैश्वरः पाठः ।

८ 'एव तु' इति शाङ्करभाष्यशेषमैश्वरः पाठः । 'एव तच्छ्रुते,' इति

रामानुजनैम्बार्कपाठः ।

९ चकाररहितो भैश्वरः पाठः ।

११ 'अविकल्पमननात्' इति भास्करपाठः ।

तृतीयं द्विसूत्रं तत्त्वभावाधिकरणम् ॥ ३ ॥

१३ तत्त्वभावे सन्ध्यवदुपपत्तेः ॥ १ ॥

१४ भावे जाग्रद्वत् ॥ २ ॥

चतुर्थं द्विसूत्रं प्रदीपाधिकरणम् ॥ ४ ॥

१५ प्रदीपवदावेशस्तथाहि दर्शयति ॥ १ ॥

१६ स्वाप्ययसम्पत्त्योरन्यतरापेक्षमाविष्कृतं हि ॥ २ ॥

पञ्चमं पदसूत्रं जगद्व्यापाराधिकरणम् ॥ ५ ॥

१७ जगद्व्यापारवर्जं प्रकरणादसन्निहितत्वाच्च ॥ १ ॥

१८ प्रत्यक्षोपदेशादिति चेन्नाधिकारिकमण्डलस्थोक्तेः । २ ।

१९ विकारावर्ति च तथा हि स्थितिमाह ॥ ३ ॥

२० दर्शयतश्चैवं प्रत्यक्षानुमाने ॥ ४ ॥

२१ भोगमात्रसाम्यलिङ्गाच्च ॥ ५ ॥

२२ अनावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दात् ॥ ६ ॥

इति श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितेषु तत्त्वसूत्रेषु फलाख्ये चतुर्था-
ध्याये प्राप्तफलस्य फलविचारो नाम चतुर्थश्चरणः ॥

१३ 'तत्त्वभावे' इति सर्वेण्येकदेशिनः ।

१७ 'प्रकरणात्' इत्यादिपूनाशं पृथङ्मुखत्वेन पठन्ति भाष्याः ।

१८ 'नेति चेन्न' इति भास्करभैरवार्कपाठः ।

१९ 'स्थितिम्' इत्यादिसूत्रांशमुत्तरसूत्रेण योजयन्ति भाष्याः ।

'विकाराद् वर्ति' इति भैरवः पाठः ।

२१ 'साम्यम्' इति भास्करपाठः ।

समाप्तानि श्रीमत्कृष्णद्वैपायनविरचितानि तत्त्वसूत्राणि ॥

अथ बृहत्सतोत्रसरित्सागरस्य शुद्धिपत्रम् ।

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाङ्काः	श्लो०
नेष्टुर्य	नेष्टुर्य	१३	३
चारी	चारो	१३	१०
बहुण्ठ	वैकुण्ठो	१४	१२
वराग्य	वैराग्य	१७	३९
वाणो	वाण	१७	४२
गोकुल	गोकुल	१९	५८
दिष्टेश	दृष्टेश	२१	१८०
गोपीका	गोपिका	२२	८५
अक्रर	अक्रूर	२२	८९
वयकचित	वायकचित	२३	९२
प्रदाता	प्रणेत	२४	१
विचारकः	विचारकः	२४	२
जांभुवती	जांभवती	२४	७
काशीराज	काशीराज	२५	१७
मंशुद्धवादिवाक्य	मंशुद्धवादिवाक्योक्त	२६	२१
महासंभार	महत्संभार	२६	२२
शृण्णुभाव	शृण्णिशृणव	३०	२५६
गीत-	गीत	३०	२५६
बालुकां	बालुका	३१	३
नवौ	नवो	३१	५
लौकिकास्तु	लौकिकास्तु	३२	४
प्रदा	प्रदा	३६	१४
द्विष्टोऽपि	द्विष्टोऽपि	३६	१७

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाङ्काः	श्लो०
तस्यां	तस्मान्	३६	१९
यच्छ्रुतेः	यच्छ्रुतेः	३७	२
क्रियारता	क्रियारताः	३८	१५
आसक्तौ	आसक्तौ	३९	१८
पापंढता	पापंढतां	३९	१९
याति	यान्ति	३९	१९
दुष्ठा	दुर्शा	३९	२५
पक्षे	पक्ष	४०	१
सामि	सामि	४०	५
पोष्यति	पोष्याति	४५	१२
भाग्यौ	भाग्यौ	४५	१५
दैवेषु	दैवेषु	४६	३
विरहित	दिरहित	४६	९
शास्त्र	शास्त्रं	४९	१
वश्यादि	वेश्यादि	४९	४
पृष्ठा	पृष्ठा	५०	१०
प्रोक्ताः	प्रोक्ता	५०	११
द्रुम	द्रुम	५०	१३
उद्धतो	उद्धतो	५१	२०
कृश्रुत्वा	कृश्रुत्वा	५५	८
यात्य	यान्त्य	५६	११
वलितं	वलितं	६१	२
स्मरणं	स्मरणं	६१	५
मुक्तं	मुक्तं	६२	७
अन	यज्ञ	६३	११
नदे	नन्दे	६८	५४

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाङ्काः	श्लो०
चात.करणै	चान्तःकरणै	६८	५५
वैदिके	वैदिको	७४	१
काना	कानां	७८	२९
नटस्य	नटस्येव	८०	३०
मुक्ति हित्वा	मुक्तिर्हित्वा	८३	५
संरुचित	सुरुचित	८५	८
सं	हासं	८९	५
चन्द्रं	चन्द्रं	९०	७
विबिसारी	बिसारी	९०	१
द्वेष्ट	द्वेष्ट	९१	७
लुण्ठन्	लुण्ठत्	९१	८
रामो	राम	९१	८
लेन्द्र ॥ सूतो	लेन्द्रसूतो	९२	२
काशि	काशी	१०२	५२
दन्तवक्र	दन्तवक्र	१२५	७१
योक्ताय	योधकाय	१२७	५
मयोधिराट्	मयोधिराट्	१२९	१५
लौकिक	लौकिक	१३२	१३
योगो	योगे	१३६	२
लक्षणं	लक्षणा	१४०	६
माइजी	सांइजी	१४४	१
मक्षित	नैमित्त्य	१४४	३
त्स्यमक्षरोन्	त्स्यं करिष्यन्	१४५	३
वृष्णारव्यं	वृष्णारव्यं	१४५	५
सीधु	सीधुः	१४६	१५

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाङ्काः	श्लो०
सार्थं	सार्थं	१४७	२१
मार्गध्वांतां	मार्गध्वांतां	१४९	२
लीलाब्धि	लीलाब्धिः	१६०	२
भोग्यश्री	गोपीशः	१६१	८
यो	यः	१६१	२
लभ्यम्	लभम्	१६४	४
शक्या	शक्या	१६६	२९
रस्मिति	रस्मीति	१६९	५३
यदुनाथ रघुनाथ	रघुनाथ यदुनाथ	१६९	१
विज्ञासौ	विज्ञसौ	१७०	१६
भवति	भवती	१७८	३
कुञ्चुकी	कञ्चुकी	१७८	६
धर बधू	धरवधू	१८२	१
सूक्ति	सूक्ति	२०८	१४
प्रवाणि	प्रुवाणि	२०९	१५
पवार्ति	पार्ति	२६८	३
पुमार्थ	पुमर्थ	२७३	५
कर्तव्या	कर्तव्याः	२७६	१८
अभिदानं	अभिधानं	२९१	१
रातान्	गोस्तान्	३०१	१०
कामययो	काममयो	३०३	३
प्रसिद्धौ	प्रसिद्धये	३१७	१
बहुभ	बहुभ	३२२	४३
बला	बला	३२२	४३
वर्जिताः	वर्जिताः	३२२	४३
गुण त्व	गुणत्व	३२२	४३

अशुद्धम्	शुद्धम्	पृष्ठाङ्काः	श्लो०
आदि	आधि	३३२	२३
भगवा	भगवता	३४७	११
तादृशौ	तादृशै	३५८	६
रूपो	रूपो	३५९	१
वृत्त	वृत्ति	३६७	६२
तु	तु	३६७	६२
स्वस्य	स्वास्य	३८८	१४
प्रनियत	प्रथित	४०४	१
महत्कुल	महत्कुल	४०७	१०
पक्षस्थ	पक्षस्थ	५४८	१७
यः	याः	५५९(पंक्तिः)५	
वत्सरा	वत्सरा	५५९	११
तत्त्व	तत्त्व	५७०	१५
पूर्वैव	पूर्वैव	५७०	१६
मिपि	मिरपि	५८३	५
स्यैति	स्येति	६०९	११
सत्य	सत्य	६१७	१२

‘गुजराती न्युस’ स्थानि कव्यसंस्कृतपुस्तकानि ।

वेदग्रन्थाः

ऋग्वेदसंहिता—	३-०-०
ऐतरेयब्राह्मणं—	१-०-०
गणेशार्थवर्षशीर्षम्—समाख्यम्	०-६-०
पुरपसूक्त-श्रीसूक्त-लक्ष्मीसूक्त-उत्तरनारायणसह—	०-३-०
मंत्रसंहिता—(शुक्लयजुर्वेदी)	०-८-०
शुक्लयजुर्वेदीयसूत्राष्टाध्यायी—	०-६-०

उपग्रन्थाः

आश्वलायनगृह्यसूत्रं—गार्ग्यनारायणीवृत्तिसहितं, गृह्यपरिशिष्टं, गृह्यकारिकाश्च	३-८-०
आश्वलायनगृह्यसूत्रम्—	०-४-०
गृह्यसूत्रम्—(पारस्कराचार्यकृतम्)	२-०-०
पारस्करगृह्यसूत्रम्—भाष्यपञ्चकसमलंकृतम्	६-८-०
हिरण्यकेशीयगृह्यसूत्रम्—हिरण्यकेशीयानामुपनयनादिसंस्कार- विशेषेऽयं ग्रन्थोऽतीवोपयोगी, अद्यावधि केनापि न मुद्रितः ।	०-५-०

कर्मकाण्डग्रन्थाः

आशौचनिर्णयः—मूल और गुमराती भाषांतर...	०-६-०
गणेशसहस्रनामावलिः—	०-३-०
देवीसहस्रनामावलिः—	०-३-०
पौगणकर्मदर्पणं पंच प्रकरणाणि—	६-०-०
पूजासमुच्चयः—	१-०-०
प्रयोगपारिजातः—गोदानसंस्कारवाचस्पत्यम्	४-०-०

प्रयोगार्त्न—(नारायणभट्टी)	२-०-०
ब्रह्मनित्यकर्म शुक्रयजुर्वेदी—	१-८-०
ब्रह्मकर्मसमुच्चयः—ऋग्वेदी	२-१२-०
शुक्रयजु शास्त्रीय कर्मकाण्डप्रदीपः—	५-०-०
विष्णुसहस्रनामावलिः—	०-३-०
विवाहपद्धतिः—(संस्कृत) पं. गुरुप्रसाद यांनी शुद्धकेलेली	१-४-०
शिवसहस्रनामावलिः—	८-३-०
संस्कारकौस्तुभः—अमृतदेवमहकृतः	२-०-०

पुराण-इतिहासग्रन्थाः

अध्यात्मरामायणं—मूल	१-८-०
तु० रामायण गु० टीका—(सचिन) नवी आवृत्ती ।	६-०-०
महाशिवपुराणं—गुजराती भाषांतर (सचिन)	६-०-०
वाल्मीकिरामायणं—मूल	५-०-०
श्रीमद्भागवतं चूर्णिकासहितम्—(स्थूलोत्तमाश्वरं) वेदस्तुतौ श्रीबलभाचार्यकृतसुयोधिनीटीकासहितं च सुचिक्कनले- जपनात्मक सचित्र ।	१२-०-०
श्रीमद्भागवतं—श्रीघरीटीकासहित ग्लेज	१०-०-०
श्रीमहामारत-विराटपर्व—भीनीलकण्ठमहकृत-भारतभावदी- पः, अर्जुनमिथकृता भारतदीपिका, चतुर्मुजमिथप्रणीतः भारत- प्रकाशः, सर्वजनारायणकृतः-भारतार्थप्रकाशः, विमलबोधकृता- दुर्घटार्थप्रकाशिनी, रामकृष्णनिरचिता विरोधार्थभजिनी, केन- चिद्रिदुषाविरचितं-विषमपदविवरण, वादीराजविरचिता-रक्षा- भरणेत्यष्टटीकाभिस्तथा विपुलपाठभेदैः समेतम्	४-०-०
श्रीमद्भागवतमूलम्—	२-८-०
श्रीमहामारत-उद्गोगपर्व—भीनीलकण्ठमहकृत-भारतभाव- दीपः, अर्जुनमिथकृत भारतदीपिका, विमलबोधकृत-दुर्घटार्थ	

प्रकाशिनी, सर्वसन्तारायणविरचित-मार्तार्थप्रकाशः, चादीराज तौर्यविरचिता-स्थलाभरणेति पञ्चलीकोपेतम् । अत्र सनन्तुजा- तीयमाख्यानं श्रीमदाद्यशङ्कराचार्याणां भाष्येण सहितं वर्तते ।				८-८-०
श्रीमहाभागवतम्—इदं देवीभागवतं वा महामागवतमिति नाम्ना प्रसिद्धमस्ति । अस्य नामान्तरं देवीपुराणमित्यपि वर्तते अत्र महाकाली, दाक्षायणी, गंगा, पार्वतीत्यादीनां मनोहा- रिण्यः कथा विद्यन्ते । श्रीराम स्कन्द-पाण्डवादीनां कथान- कानि सन्ति । सुल्लितसहस्रनाम भगवती गीता च वर्तते । अतिप्राचीनं धार्मिकं चेदे पुस्तकं मनोहरपत्रेषु सुवाच्येः सीतकाधरेर्द्वित्वम् ।				२-०-०
श्रीरामायणम्—वाल्मीकिमुनिप्रणीतं रामायण-विलङ्घ्य, रामायण शिरोमणि, रामायण-भूषणेति टीकात्रयोपेतम्—				
१) प्रथमं बालकाण्डम्—	३-०-०
१) द्वितीयं अयोध्याकाण्डम्	५-०-०
१) तृतीयं अरण्यकाण्डम्	२-१२-०
१) चतुर्थं किष्किन्ध्याकाण्डम्	२-१२-०
१) पंचमं सुन्दरकाण्डम्	१-८-०
१) षष्ठं युद्धकाण्डम्	८-०-०
१) सप्तमं उत्तरकाण्डम्	६-०-०
सत्यनारायणपूजा—मूलं				०-३-०
“ “ “	मूलं च शुजराती भाषांतर	०-४-०
“ “ “	हिन्दी “	०-४-०
पद्मगती—देवीपूजाहायकद्विहिता (पद्माष्टक—सूक्तधारा)				१-०-०
“ (देवकी पुत्र)	१-४-०
“ (सत्यनारायण सप्तक पुत्र)	०-१-०
“ (देवकी पुत्र)	०-१२-०
१) सुन्दरकाण्डम्—	१-४-०

નીતિશાસ્ત્રગ્રન્થાઃ

તત્ત્વજ્ઞાન વ તત્ત્વપ્રતીપાદ—વિષય અદ્વૈતસિદ્ધાન્તમાલા ...	૦-૮-૦
નીતિસૂત્ર—ચાળક્યાચાર્યેણ વિરચિત, ગ્રન્થોર્ણ લઘુરપિ નીતિ- સિદ્ધાંતપૂર્ણો વ્યવહારનિજ્ઞાતામતીવોપકારકઃ । ...	૦-૨-૦
નીતિશાસ્ત્રવિચાર— ...	૧-૮-૦

સ્તોત્રગ્રન્થાઃ

ગંગાલહરી—(સટીક) સં. ટીકા ...	૦-૭-૦
ત્રિવિધનામાવલી—ટીકાસમેતા ...	૨-૪-૦
ષક્ષિણામૂર્તિસ્તોત્ર—સટીક સં. ટીકા ...	૨-૦-૦
બૃહસ્તોત્રસસ્તિસાગરઃ—અન હરિપદ્મબીજકૃતાષ્ટપદ્યઃ સાધિકર- ળોમતાન્તરપાઠસહિતો બ્રહ્મસૂત્રપાઠોપિ વિદ્યતે. ...	૫-૦-૦
વિષ્ણુસહસ્રનામ—(મૂલં સ્થૂલાક્ષરં) સાથે વાંદકિંગ ...	૦ ૩-૦
” ” રેણમી પુઢા ...	૦-૬-૦
” ” જલે ક્ષિત્તં ન ભવત્યેવં ...	૦-૪-૦
વિષ્ણુસહસ્રનામ—ગુર્જરપુણ્યાદયુતમ્ । સાથે વાંદકિંગ ...	૦-૨-૬
” ” જલે ક્ષિત્તં ન ભવત્યેવં ...	૦-૪-૦
” ” રેણમી પુઢા ...	૦-૬-૦
વિષ્ણુસહસ્રનામયુતપંચરત્નસ્તોત્ર—મૂલ સ્થૂલધર સાથે ...	૦-૩-૦
” ” જલે ક્ષિત્તં ન ભવત્યેવં ...	૦-૪-૦
” ” રેણમી પુઢા ...	૦-૬-૦
શિવમહિમ્નસ્તોત્રમ્—હરિહરપદ્મયોઃ અન્વયસ્પટીકરણ-મદચ્છેદ- માધાર્યેયુક્તં સંસ્કૃતં તથા ન ગુર્જરટીકાસહિતમ્ ...	૦-૬-૦
” (ગુર્જરપુણ્યાદયુતમ્) ...	૦-૭-૦
શ્રીપુરુષોત્તમનામસહસ્રમ્—નામચન્દ્રિકાયુતમ્ । ...	૦-૧૦-૦
સ્તોત્રરત્નદારઃ—અગ્રાસ્નામિઃ અતિપ્રયાસેન પૂર્વસ્માત્પ્રશિત્તો- પ્રાપ્તિ મંગલીતાનિ (૪૭૬ સ્તોત્રસંખ્યા, ૪૭૭૫૫ ૧૦૨૯.) ...	૨-૦-૦
” ” રેણમી પુઢા	૨-૪-૦

स्तोत्ररत्नहारः—प्रथमो भागः—स्तोत्रसंख्या २३४ ... १-१-०

” द्वितीयो भागः—, २३५-४७६ ... १-४-०

धर्मशास्त्रग्रन्थाः

आचारमयूखः—मीमांसकनीलकण्ठभट्टविरचितः । ... ०-८-०

सत्सर्गमयूखः—मीमांसकश्रीनीलकण्ठभट्टविरचितः । अत्र बापी-
कूपतडागारामाणामुत्सर्गविधिः कथितः । ... ०-४-०

दानमयूखः—मीमांसकश्रीनीलकण्ठभट्टविरचितः । अत्र दानसा-
मान्यैतिकर्तव्यता, मण्डपादिलक्षणम्, दानानि दानप्रयोगश्च
विस्तरेण निरूपिताः । ... २-०-०

नीतिमयूखः— ... १-४-०

प्रतिष्ठापनमयूखः—मीमांसकश्रीनीलकण्ठभट्टविरचितः । अत्र शिववि-
ष्णुविप्रतिष्ठापनं, तथा जीर्णानामुद्धारः विस्तरेणोपपादितः । ०-६-०

मायश्चित्तमयूखः— ... } २-८-०
विशुद्धिमयूखः— ... }
शांतिमयूखः— ... }

मनुस्मृतिः—मन्वर्थमुक्ताश्लीनामटीकरोपेता ... २-८-०

व्यवहारमयूखः— ... १-१२-०

श्राद्धमयूखः— ... १-४-०

संहारमयूखः— ... ०-१२-०

समयमयूखः— ... १-८-०

व्याकरणग्रन्थाः

कट्याप्यायीमूलशतः—(सद त्रिभुक्तिरुद्गुमोरोतः) ... ० ७-०

अट्याप्यायी—(पाठचतुष्टयं) ... ० १२-०

आभियागृत्तिमानृक्ता तथा शब्दव्यापारविचारः— ... ०-६-०

भानुस्मादलिः— ... ०-२-०

भगानीमिहकारकस्तम्—(संहृष्ट) विद्वानना आदरणीय
अथ हा व्याकरणाना एवम् अथ ... ०-८-०

लघुसिद्धान्तकौमुदी—	०-८-०
शब्दरूपावलिः—	०-२-०
समासचक्रं—	०-१-०
सिद्धान्तकौमुदी—	३-०-०
सिद्धान्तकौमुदी—तत्त्वबोधिनीटीकासहिता	६-४-०

न्यायवैशेषिकग्रन्थाः

अनादितत्त्व—	० १२ ०
कारिकावली—सिद्धान्तमुक्तावलीसहिता	० १० ०
तर्कामृतम्—तर्कगिणीटीकासहितं श्रीजगदीशतर्कालंकारपणीतम्	०-६-०
तर्कसंग्रहः—सिद्धान्तचन्द्रोदयाख्यटीकासहितः	०-१०-०
तर्कसंग्रहः—नीलकण्ठीटीकासहितः	० १२-०
तर्कसंग्रहः—न्यायबोधिण्या चन्द्रसिंहकृतपदकृत्येन च सहितः ।	० १०-०
तर्कसंग्रहः—(सटीक)	०-५-०
तर्कसंग्रहः—भाषाटीका.	०-८-०
न्यायविन्दुः—टिप्पणीसहितः	१-४-०
न्यायभाष्यम्—पंडितमुदर्शनाचार्यकृतप्रसन्नपदाटीकोपेतम् ।	५-० ०
न्यायसिद्धान्तमुक्तावली—प्रभाषीका सहित विद्यार्थीवर्गाय
अथर्व उपयोगी ग्रंथ	४ ०-०
सादार्थसंग्रहः—प्रथमो भागः	०-६-०
” ” द्वितीयो भागः	०-६-०
” ” तृतीयो भागः	०-८-०
” ” चतुर्थो भागः	०-१०-०
वैशेषिकदर्शनम्—चन्द्रकान्तमहाचार्यकृतभाष्यं श्रीशंकरमिश्र- कृतसूत्रोपस्कार जयनारायणचाननकृतविवृतिसहितम् ।	२-०-०
वैशेषिकदर्शनं—	० १२-०

वेदान्तग्रन्थाः

अद्वैतसिद्धिः—विठ्ठलेशीयव्याख्योपबृंहितमोडग्रहानन्दीव्याख्या-

सहिता ।	१०-०-०
मेदरत्नं पूर्वार्थं शंकरमिश्रविरचितम्	}	मूळ व गुर्जरानुवादोपेतः	१-०-०
अद्वैतरत्नरक्षणमुत्तरार्थं मधुसूदनसरस्वतीविरचितम्					
आत्मविद्याविलासः—	}	”	०-२-०
वैराग्यपंचकं—					
अद्वैतमंजरी—	}	”	०-४-०
दक्षिणामूर्तिप्रादुर्भावः—					
अवधूतगीता—(सादा पुष्पा)	०-४-०
” (रेशमी ”)	०-६-०
अष्टाविंशत्युपनिषदः—	१-४-०
ईशोपनिषद्भाष्यसमूहोपेता—	२-०-०
उपदेशसाहस्री—पदयोक्तासहिता	१-८-०
उत्तरगीता—	०-६-०
गणेशगीता—(सादी)	०-२-६
” (रेशमी)	०-५-०
वैचिरीयोपनिषद्—श्रीशंकराचार्यकृतभाष्यं	आनंदगिरिकृत				१-०-०
टीकोपेतम् ।	छपताई
देवगीता—(सादी)	” ”
” (रेशमी)	०-१-६
नारदगीता—	५-०-०
पञ्चदशी—श्रीमद्विद्यारण्यमुनिविरचिता पददीपिका पूर्णानन्देन्द्र-	१-४-०
कौमुदीतिटीकाव्योपेता	१-८-०
पंचरत्नगीता—खूलापत्र सादी	०-१-०
” ” रेशमी	०-१-०
पाण्ड्यगीता—	

पंचरत्नगीता—गुर्जरानुवादोपेता (साधा पुढा)	...	० १२ ०
” ” कापडी =	०-१४-०
” ” रेशमी ”	१-० ०
पंचीकरणं—श्रीरागगुरुकृत	२-०-३
ब्रह्मसूत्रवृत्तिः—अद्वैतमञ्जरीटीकोपेता	...	० १२ ०
शंकराचार्यपंचरत्नं—गुजराती टीका	...	१-४-०
शतश्लोकी(वेदान्त)शंकराचार्यकृत गु० टीका	...	०-१०-०
ब्रह्मसूत्रशंकरभाष्यम्—भामती—कल्पतरु-परिमल- व्याख्यात्रयसहितम् ।	...	१०-०-०
ब्रह्मसूत्रशंकरभाष्यम्—मूलमात्रं सटिप्पणं	...	२-४-०
भगवद्गीता—शंकरानन्दीटीकासहिता	...	२-४-०
भगवद्गीता—(चिद्वनानन्दकृतटीकासहिता)	...	८-०-०
भगवद्गीता—(श्रीपरत्सामीकृतटीकासह)	...	१-४-०
भगवद्गीता—पञ्चरत्नी सु. रा. ३२ पेजी । (साधा पुढा)	...	०-६-०
” ” ” (पक्का ”)	...	०-८-०
” ” जले झिझं न भवेत्तथा कीटोपि नावादेयम्	...	०-८-०
” (” रेशमी ”)...	...	०-९-०
भगवद्गीता—(मधुसूदनी)	...	२-८-०
मतान्तरपाठसमेतो ब्रह्मसूत्रपाठः—	...	०-४-०
मोक्षपंथप्रकाश—शायुगुलावसिद्धकृत, (संस्कृत) आणि स्वामी अरविदानन्द शास्त्रा 'मार्तण्ड' टीकेसहीत. व शास्त्री नरसिंहराव शास्त्रा "सोभाग्यवती" नावाच्या टीकेसहीत वेदांताचा उत्तम ग्रं.	...	६-०-०
युक्तिप्रकाश—	...	१-८-०
रत्नपञ्चकम्—श्रीमच्छंकराचार्यविरचितम्	...	०-३-०
रामगीता भाषात्म्यं च—	...	०-१-०

विशिष्टाद्वैताधिकरणमाला—पञ्चनदीयपण्डितसुदर्शनाचार्यवि- रचिता । अत्र अयशब्दस्यानन्तर्यपरमतःशब्दस्य च कर्म- ज्ञानवृत्ततापरत्वं, हिरण्यगर्भादिजीवानां परमेश्वरनिरासः, योगमतनिरासः, ब्रह्मणः प्रपञ्चोपादानत्वं च, सुष्टौ वैषम्यं कर्मोपेक्षम्, पञ्चरतिमतनिरासः, मागवतमतसंस्थापनम्, इत्यादयो विषया रामानुजमतेन सम्यङ्निरूपिताः । ...				१-०-६
विशिष्टाद्वैतमतविजयवादः— ...				०-१-०
विचारसागर—वृत्तिस्नावलीसहित (हिन्दी)...				६-०-०
वृत्तिप्रभाकर—(हिन्दी) ...				३-८-०
वेदान्तद्वयस्यम्— ...				०-१-०
वेदान्तसंज्ञावली— ...				३-१०-०
वेदान्तचिन्तामणिः— ...				१-४-०
गिरिगीता—(सादी) ...				०-८-०
" (रेशमी) ...				०-१२-०
श्रीमद्भगवद्गीता मूळ—मध्यमाधर (साधा पुष्ठा) ...				०-५-०
" " कापडी " ...				०-७-०
" " रेशमी " ...				०-९-०
" स्थूलाक्षरा " ...				१-०-०
" " सादी " ...				०-१२-०
श्रीमद्भगवद्गीता—गुर्जरानुवादोपेता (साधा पुष्ठा) ...				०-६-०
" " कापडी " ...				०-७-०
" " रेशमी " ...				०-९-०
श्रीमद्भगवद्गीता—(सप्तटीकोपेता) ...				७-०-०
श्रीमद्भगवद्गीता—(धन्याट्टटीकोपेता) ...				१०-०-०
श्रीमद्भगवद्गीता—(भाषाटीका—हिन्दी) ...				०-८-०

सर्वतन्त्रसिद्धान्तपदार्थलक्षणसंग्रहः—भिक्षुगौरीशंकरेण संगृहीतः । ग्रन्थेस्मिन्नेदवेदाङ्गदर्शनस्मृतिपुराणकाव्यसांग्रदायिकादिविविधशास्त्रप्रतिपादितपदार्थानां द्वार्थिसत्युत्तरभूतपञ्चाधिकद्विसहस्र (२६३२) लक्षणानि सन्ति, सर्वविषयोपकारकः सुखप्रवेशसाधनभूतश्च लाक्षणिकनिबन्धोऽद्यावधि केनापि न विहितः ।

सांख्यकारिका—सटीक	१-०-०
सिद्धान्ततत्त्वविन्दुः—भीमघुसूदनविरचितः	(सुप्रीयमाणा)
सिद्धान्ततत्त्वविन्दुः—(श्रीपुरुषोत्तमसरस्वतीकृतविन्दुसंदीपनाख्यव्याख्यासह)	०-४-०
वेदान्तसिद्धान्तसारः	(सुप्रीयमाणा)
अद्वैतसिद्धान्तसारः
आत्मतत्त्वविवेकः
मध्वमुखमर्वन—(सटीक)
विवेकसिन्धुः
भगवद्गीता—(शाङ्करभाष्यआनन्दगिरिपरमार्थप्रपाटीकोपेता च ।

उद्योतिपग्रन्थाः

उद्योतिर्विदाभरणं—सटीकं संस्कृतं.	२-८-०
मुद्रुतदीपकः—सटीकः गुर्जरभाषाटीकायुतः	०-५-०
मुद्रुतमार्तण्डः—संस्कृत (गुजराती टीकासहित)	२-०-०
लघुसाधनप्रहरसायनं—गुर्जरानुवादयुतम् ।	१-०-०

साहित्यशास्त्रग्रन्थाः

काव्यानुशासन—(हेमचन्द्रकृत) वृत्त्या सह	१-४-०
दशरूपकम्—पद्मअकृतटीकोपेतं मुद्रदर्शनाचार्यकृतप्रमाणटीकोपेतम् ।	१-०-०
वृत्तिवार्तिकं—	१-१-०

कोपग्रंथः

पञ्चचंद्रकोष—(संस्कृत आणि हिंदी) व्युत्पत्तिविषयसहित
आणि अर्वाचीन शोधसहित, शब्दसंख्या ३००००	७-०-०
वाराहीसंहिता—गुर्जरानुवादयुता	३-०-०

काव्यग्रंथाः

जमरुशतक—(रसिकसंजीविनीव्याख्यासह)	०-१०-०
शतसंहार—(कालिदासकृतः)	०-६-०
हजारसंभवकाव्यम्—(मल्लिनाथ—सीताराम-चारिरूपवर्धनकृत टीकासह)	१-८-०
त्रिासार्जुनीयं—(घंटापधटीकासह)	२-०-०
गीतगोविन्द—(रसिकप्रियारसमंजरीटीकाभ्यां सह)	१-२-०
गीतांजली—डॉ. सर रवींद्रनाथ टागोर ह्यांच्या विश्वविख्यात काव्याचा हिन्दी अनुवाद	१-०-०
नैपनीयपरितं—(नारायणीटीकासह)	(मुद्रापमाणं)
नीतिशतक—(भर्तृहरिकृत सटीकं)	०-६-०
परिधृष्टाष्टकम्—श्रीगोपेश्वरकृतटीकासमेतम्	०-८-०
प्रेमामृतम्—श्रीविह्वलेश्वरकृतविवृतिसमेतम्	०-८-०
मधुपसागर—सटीक	१२-०-०
पृथक्कथामंजरी—(क्षेमेन्द्रविरचिता)	२-१२-०
भट्टिकाव्य—(जयमङ्गलाटीकासह)	२-०-०
भक्तिमार्तण्ड—	१-४-०
मनोदूतम् हृदयदूतं च—गुर्जरानुवादसमेतम् ।	०-८-०
मेघदूतकाव्यम्—(संजीवनीटीकासह)	०-८-०
युवविसौभाग्यरत्नं—गुजराती टीका	०-१२-०
रामरक्षास्तोत्रम्—	०-१२-०
रागविनोद—(संस्कृत सटीक) गायनरूढेचा उत्तम ग्रंथ	५-८-०

१२ 'गुजराती न्युस'स्थानि क्रय्यसंस्कृतपुस्तकानि ।

रघुवंशः मल्लिनाथीटीकासहितः । समग्रः	१-४-८
" " " (प्रथमपञ्चसर्गाः)	०-६-०
रसाविधिमहाकाव्यम्—श्रीदेवकीनन्दनकृतम्	२-०-०
वैराग्यशतक—भट्टहरिकृतसटीक	०-६-०
वृत्तरत्नाकरः—वृत्तरचना आणि काव्यविषयक उत्तम ग्रंथ (संस्कृत आणि हिंदी)	१-४-०
शतकचतुष्टय—(भट्टहरिकृतनीतिशृङ्गारवैराग्यशतकेः सह सटीक)... ..	१-२-०
शिशुपालवधः—(माघकृतः—सर्वकथाटीकासह)	२-८-०
श्रीमधुराष्टकम्—पद्मिवरणसमेतम्	०-८-०
शृङ्गाररसमण्डनम्—श्रीनिष्ठलेश्वरप्रणीतं गुर्जरानुवादसमेतम् ।	१-८-०
श्रीकृष्णचन्द्राब्जुदयम्—(छायानाटकम्)	१-४-०
शृंगारशतक—भट्टहरिकृत सटीक	०-६-०

गद्यग्रन्थाः

काव्यमयी—(टीकासह)	१-०-०
दशकुमारचरित—(सटीक)	१ १२-०
पञ्चतन्त्र—	१-४-०
श्रीबालकृष्णचम्पूः—	२-०-०
हर्षचरित—(सटीक)... ..	२-०-०
हितोपदेश—	०-१२-०

काव्यशास्त्रग्रन्थाः

अनंगरागः—महाकविश्रीकृष्णगदाधिरचितः ।	२-०-०
कन्दर्पचूडामणिः—यथेल्लवंशावतंसमहाराजश्रीवीरभद्रदेवविरचितः ।	२-०-०
कन्दर्पचूडामणिः—उपयुक्तः हिन्दीभाषानुवादसहितः । श्रीवा- नेरत—स्वकट्टरमणमहाराजानां आभरणेन प्रकाशितः	१०-०-०
काममूर्ध्नि—पातस्यानमुनिप्रणीतं जयमल्लालादयाटीकासहितम्	१०-०-०

कुटनीमतम्—(रसदीपिकाख्याटीकासह ।)	५-०-०
कौटिलीयअर्थशास्त्र—(हिन्दी)	७-०-०
नागरसर्वस्व—नेपालस्य नृपजगज्ज्योतिर्महामूपकृतटीका च तन- मुखरामकृतविवरणमहितम् ।	४-०-०
पंचसायकः—कविसेखरश्रीज्योतीश्वरविरचितः ।	१-०-०
मानवसन्ततिशास्त्र	२-०-०
रतिरहस्यम्—दीपिकाख्याटीकासहितम्	५-०-०

तन्त्रग्रन्थाः

कामकलाविलासः—पुण्यानन्दकृतः	२-०-०
कामरत्नम्—नागभट्टविरचितम्	२-०-०
शुचिमारतंत्रम्—शुचिमारमुनिप्रणीतम्	२-०-०

मीमांसाग्रन्थाः

अर्थसंग्रहः—लौगाक्षीमास्करकृतः	०-१४-०
मीमांसापरिभाषा—	०-४-०
मीमांसान्यायप्रकाश—(आपदेवी)	०-१०-०
मीमांसाशास्त्रसार—	१-०-०

योगशास्त्रग्रन्थाः

योगसोपानपूर्वचतुष्कम्—सवित्र ग्रन्थ	१-०-०
-------------------------------------	-----	-----	-------

अलंकारग्रन्थाः

काव्यालंकार—(रुद्रटकृत, सटीक)	१-०-०
काव्यादर्श—कुसुमप्रतिभा नावाख्या टीकेसहित	१-८-०
कुवलयानन्द—	१-०-०
चंद्रालोक—वैद्यनाथरचितरमाख्यव्याख्यासहित	०-१०-०
रसगंगाधर—(सटीक)	३-८-०
वाग्भट्टालंकार—(सटीक)	०-१२-०
साहित्यदर्पण—(सटीक)	४-०-०

वैद्यकग्रन्थाः

आयुर्वेदप्रकाशः—उपाध्यायश्रीमाधवविरचितः । द्वितीयं संस्क-

रणम् । ... २-०-०

आयुर्वेदीयनावनीतकम्— ... ६-०-०

गदनिग्रहः—श्रीशोढलवैद्यविरचितः । अस्य प्रयोगखण्डात्मकः

प्रथमो भागः । अस्मिन् खण्डे घृततैलचूर्णगुटिकासवाधलेहारव्याः

पट्टधिकाराः सन्ति । द्वितीयं संस्करणम् । ... २-०-०

गदनिग्रहस्य द्वितीयो भागः—कायचिकित्सा शास्त्र-शालाक्यभूत-

तन्त्र-कौमारभृत्यागदतन्त्र—रसायनवाजीकरण-पञ्चकर्मविध्या-

ख्यनवखण्डात्मकः । ... ४-८-०

चक्रदत्त—(संस्कृत व हिंदी) वैद्यकीचा अत्यंत उपयोगी ग्रंथ ६-०-०

नाडीपरीक्षा—श्रीरावणकृता । ...

वैद्यमनोरमा—श्रीकालिदासवैद्यविरचिता, तथा ...

धाराकरः—द्वितीयं संस्करणम् । एतद्ग्रन्थत्रयमे- ... १-८-०

कम् बद्धमेवोपलभ्यते । ...

राजमार्तण्डः—श्रीभोजमहाराजविरचितः, ... २-८-०

माधवनिबान—(गुर्जरानुवादसह) ...

रसप्रकाशसुधाकरः—श्रीयशोधरविरचितः, तथा ...

रससंकेतकलिका—कायस्थचामुण्डवैद्यविरचिता, एतद्ग्रन्थद्वय- ... २-०-०

मेकत्र बद्धमेवोपलभ्यते । द्वितीयं संस्करणम् । ...

रसरत्नाकरान्तर्गतश्रुतयो रसायनखण्डः—श्रीनित्यनाथसि- ... ०-८-०

द्धविरचितः ...

रसकामधेनुः—श्रीचूडामणिवैद्यसंश्रिता । उपकरणपाद—

धातुसंग्रहपाद—रसक्रियापादेति पादत्रयात्मकः प्रथमो भागः ।

६०० पृष्ठात्मकः । ... ५-०-०

रसपद्धतिः—श्रीभिन्दुविरचिता, श्रीमहादेवविरचितटीकया सहिता,

टोहसर्वेश्वर—श्रीगुरेश्वरविरचितम् । एतद्ग्रन्थद्वयमेकत्र बद्धमे- ... १-८-०

वोपलभ्यते ...

वैद्यजीवन—(गुर्जर गद्यपद्य भाषांतर सहित)	...	१-०-०
वनस्पतिशास्त्र—(कच्छदेशस्य गुर्जरभाषायाम्)	...	१०-०-०
” सौराष्ट्रस्य वरदानामकपर्वतस्य (गुर्जरभाषायां) (मुद्रायमाणः)		
” (मराठी) नूतनपद्धति अनुसार । अतीव उपयोगी	१०-०-०	
शार्ङ्गधर—(गुर्जर भाषांतर सहित)	...	(मुद्रायमाणः)
क्षेमजुहूल—श्रीक्षेमशर्मधिरचित पाकशास्त्रग्रन्थः ।	...	०-१२-०
भावप्रकाशः—संपूर्ण गुजराती टीका (सचित्र)	...	१२-०-०

हिन्दी भाषा ग्रन्थाः

अद्वैतसिद्धिः—अम्यासीओंको सरलतासे बोध होनेके लिये		
हिंदीमें प्रसिद्धी रामेश्वरदत्तशर्माकी सरलानामकी व्याख्या		
सहित वेदान्तका अपूर्ण ग्रन्थ दो भाग	...	१०-०-०
व्या—गुजराती पंडित, कविकुलतिलक नानालाल इस्का		
उपानामक कादंबरीका सरस हिंदी भाषांतर	...	२-०-०
चन्द्रकान्त—वेदान्तज्ञानका मुखग्रन्थ यह यह ग्रन्थ है कि जो		
नितान्त निर्भ्रान्त वेदान्त सिद्धान्तका एकान्त प्रतिपादक		
प्रसिद्ध साप्ताहिक “गुजराती” पत्रके आद्यसंपादक वैश्यकु-		
लभूषण भीमान् इच्छाराम सूर्यराम देशाईके हृदयमें प्रकट		
हुआ गुजराती समाजमें कई आवृत्तियां बिक गई । तीन		
भागमें । प्रत्येक भागकी कीमत	...	४-८-०
		डाक मूल्य अलग ।

बागवान्—सुप्रसिद्ध डॉ. रवींद्रनाथ टागोर ह्यांच्या गार्डनरका		
हिंदी भाषांतर	...	१-०-०
श्रीरामतापनीयोपनिषद्—भाषाटीका	...	१-०-०
भैरव्यरत्नावली—	...	(मुद्रायमाणा)
योगरत्नाकर—	...	”
वैत्तिरीयप्राक्षणसूची—	...	”

तैत्तिरीयकल्पसूत्रम्—	(मुद्रायमाणं)
श्रीमद्भागवतप्रतिपदसूची—	”
श्रीगोकुलेशकौमुदी—	”
न्यासादेशभाष्यम्—	”
सर्वप्राप्यसाहित्यानुसारि श्रीसुबोधिनीदशमतामसकल्पपर्य-				”
न्तभाषान्तर—	”
श्रीमद्भागवद्गीताप्रह्वनाद—	”
प्रह्वसूत्राक्षरार्थ—	”

पुस्तक मिलनेका ठिकाणा—

मणिलाल इच्छाराम देसाई “गुजराती” पत्रका ओफिस

‘श्री न्युस’ प्रिन्टींग प्रेस,

काळाघोडा, बेक-हाउस लेन, कोट, मुम्बई.

श्रीवल्लभाचार्यसंप्रदायसंस्कृतपुस्तकानि

अणुभाष्य—मूल भा. १	३-४-०
” बालबोधिनी टीकासहित	३-०-०
अणुभाष्य—(वल्लभाचार्यकृत, पुरुषोत्तमजीकृत प्रकाशाख्य व्याख्यासहित)	१९-०-०
अणुभाष्य—(इच्छारामकृतप्रदीपोपेत) प्रथमस्तवरु	२-०-०
अधिकरणमाला—	०-४-०
अधिकरणसंग्रहः—(निर्मयरामकृतः)	०-४-०
अणुभाष्य—(बगलसोसायटि)	२-८-०
सरसवप्रतान—श्रीपुरुषोत्तमकृत	२-०-०
सरसवप्रतान—श्रीपुरुषोत्तमजीमहाराजकृत	२-०-०
सत्सवनिर्णय—
ऊर्ध्वपुण्ड्रमार्तण्ड—	०-४-०
कविताकुसुमाजली—	०-६-०
काव्यस्वरूप—(प. गङ्गालालकृत)	०-१-०
कृष्णामिसारकाव्य—(स. पं. गङ्गालालजीकृत)	०-४-०
गायत्री—(संस्कृत तथा गुजरातीभा-शुद्धाद्वैतमतना साहि- त्यनो संग्रह)	०-८-०
गीतगोविंद—	०-९-०
गायत्रीभाष्य—(सटीक)	०-४-०
गोपालसहस्रनाम—(कवच शिवराजसहस्रनाम जगन्मगल कवच, श्री. वृष्ण गा. शतनामस्तोत्र)	०-५-०
गोपालसहस्रनाम—(खूलाधर मूल)	०-५-०
” (भाषांतर सह)	०-८-०

‘गुजराती श्रुत’स्थानि कथ्यन्ते तदुक्तानि ।

गोपालपंचांग—(पटल पद्धति-कवच सहस्रनाम स्तोत्राणि) ...	०-८-०
गौतमीयतंत्र—(मूल) ...	१-४-०
गुरुपादुकास्तोत्र— ...	०-२-०
गोपालपंचरत्नस्तोत्र—(तं. कवचस्तोत्र) ...	०-४-०
गोपिकागीत— ...	१-०-०
गूढार्थदीपिका भ्रमरगीत— ...	१-०-०
गूढार्थदीपिका रासपञ्चाध्यायी— ...	४-८-०
गीता—(संस्कृत) शुद्धाद्वैतमठटीकोपेता ...	१-०-०
चतुःश्लोकी संस्कृत—टीका व गुजराती भाषांतर सहित ...	०-८-०
छान्दोग्योपनिषत्—भगवद्धर्मनोषमाप्यसहितम्	
जलमेदः—चतुर्विवरणसमेतः । ...	} १-०-०
पञ्चपद्यानि—विवरणद्वयसमेतानि । ...	
सेवाफलम्—विवरणप्रथम् । ...	
जैमिनिसूत्राणि—श्रीबल्लभाचार्यकृतभाष्यसह ...	०-४-०
तत्त्वदीपनिबंध—(बल्लभाचार्यकृत प्रकाशपरणभंगसहित- प्रकरणद्वयम्) ...	७-८-०
” (बल्लभाचार्यकृत प्रकाश सहित) ...	४-०-०
तैत्तिरीयोपनिषद्भाष्यम्—जयगोपालभट्टकृतगुर्जतनुवादयुतम् ।	१-०-०
त्रिविधनामावली—टीकासमेता । ...	१-४-०
त्रिसूत्री अणुभाष्यपंचटीकासहिता— ...	१-०-०
दशमतामसफलयोजना—भीलान्नमदृष्टता । ...	०-८-०
दर्शनादर्श—मोडं मंदिर छ० भू० रमानाथशास्त्री ...	०-२-०
द्वादशाक्षरस्तोत्राणि— ...	०-१-०
धर्मयोध—(पं. गङ्गुलालजीकृत) ...	०-१-०
नारदभक्तिसूत्र—(तदीयसर्वस्वभाष्याभाष्यसहित) ...	०-१-०
नारदपंचरात्र— ...	१-१२-०

‘गुजराती ग्युत’ पद्यानि अप्यसंस्कृतपुस्तकानि ।

निर्णयार्णव—(लालूमद्विजीकृत)	०-६-०
नवरत्नम्—पञ्चविट्टिसमेतम्—गुर्जरानुवादसमेतं च ।	१-०-०
नित्य नियमना २४ पाठ—(मूल संस्कृत)	०-६-०
निरोधलक्षणम्—पद्विवरणसमेतम् । गुर्जरानुवादसमेतं च	१-०-०
नृसिंहतापनीयोपनिषद्—	०-८-०
न्यासादेश—	०-३-०
पत्रावलंबनम्—	०-४-०
प्रेमामृतम्—श्रीविट्ठलेश्वरकृतविट्टिसमेतम् ।	} ०-८-०
परिवृढाष्टकम्—श्रीगोपेश्वरकृतटीकासमेतम् ।	
पुष्टिमार्गीयस्तोत्ररत्नाकर—रचित्र (हरिरायजीकृत अष्टपदी ध्याससूत्र सहित.)	५-०-०
पुष्टिमार्गीयतत्त्वस्तोत्र—(२८ स्तोत्र)	०-६-०
पुष्टिमार्गीयस्तोत्ररत्नाकर (८१ स्तोत्र)	०-८-०
पुरुषोत्तमसहस्रनाम (मूल)	०-४-०
पुष्टिप्रवाहमर्यादा—चतुर्विवरणसमेता ।	१-०-०
पुष्टिमार्गीयस्तोत्र—ग्रंथसंख्या ४२	०-३-०
पुष्टिप्रवाहमर्यादा—सटीक	०-६-०
पुष्टिप्रवाहमर्यादावल्लभाचार्यकृता—अतीवनीर्णटीकोपेता	०-५-०
पुष्टिमार्गीयस्तोत्रग्रन्थ—३२	०-६-०
पुष्टिप्रसंगसंशोधन—	०-४-०
पुष्टिमार्गीयस्तोत्ररत्नाकर—वनारससेरीज	०-६-०
प्रामंजन—(सं.) (कोटाना कनैयालालकृत)	४-०-०
प्रस्थानरत्नाकर—(पुरुषोत्तमकृत) (काशी)	२-८-०
" " " (बंवाई)	१-८-०
पाल्मुवुंदस्तोत्र—(सटीक)	०-४-०

वालकृष्णचम्पू—(सटीक)	२-०-०
वालबोधः—(देवकीनन्दनकृतटीकोपेतः)	८-४-०
“ (पुरुषोत्तमकृत)	०-४-०
वालबोधः—(सटीक)	०-५-६
ब्रह्मवाद—हरीरायजीकृत	०-४-०
ब्रह्मवाद—सटीक बनारससिरीज्	०-६-०
ब्रह्मसूत्रवृत्तिः—(मरीचिका-ब्रजनायककृत)	२-८-०
ब्रह्मसूत्रभावप्रकाशिका वृत्तिः—प्रथमाध्यायः	१-०-०
ब्रह्मसूत्रवृत्तिः—(भावप्रकाशिका श्रीकृष्णचंद्रकृत) संपूर्ण	३-०-०
भक्तिवर्धिनी—चतुर्दशटीकासमेता ।	२-०-०
भावप्रकाशिका-ब्रह्मसूत्रवृत्तिः कृष्णचन्द्रकृता । अ. १-२-३-४	२-४-०
भागवतार्थनिबन्धः—प्रकाशावरणमहसमेतः । आद्यस्कन्धद्वयम् ।	१-०-०
भक्तिहेतुनिर्णय—	०-१०-०
भागवतोपरिसूक्ष्मटीका—बह्मभाचार्यकृता	०-१-०
भक्तिमार्तण्ड—(गोपेश्वरकृत.)	२-०-०
भक्तिसूत्रवैजयन्ती—(गाडिस्व यम-भाषाटीका)	०-५-०
भक्तिहंस—(टीकाप्रयोपेतः)	१-०-०
भ्रमरगीत—	०-३-०
भगवद्गीता—(पुरुषोत्तमकृतमृततरंगिणी टीकासहिता)	२-८-०
“ (श्रीवहभाचार्यकृततत्वदीपिका सहित.)	०-८-०
मतमतान्तरपाठभेदसह ब्रह्मसूत्राणि—	०-८-०
“ “ “ “	०-४-०
मनोदूतं-हृदयदूतं च—गुर्जरानुवादसमेतम् ।	०-८-०
गाडूकयोपनिषदीपिकासहिता—	०-८-०
मारुतशक्तिः प्राभंजनसहित—(पं. गडूलाजीकृत)	५-०-०
पदुनायजीकृतविवरण—	०-८-०

यमुनाष्टकम्—(हरिरायकृतटीकासहितम्)	०-४-०
॥ (पुरुषोत्तमकृत टीका)	०-४-०
यमुनादर्पण—	०-१-६
यमुनाष्टक—(सटीक)	०-५-६
राधागोपालपंचांग—(पटल पद्धति सहस्रनाम कवच शिवरात्रसह)	०-१२-०
रासपञ्चाध्यायीभ्रमरगीत —	१-४-०
रासपञ्चाध्यायीप्रकाशः—श्रीपीताम्बरप्रणीतः ।	१-०-०
रसान्विमहाकाव्यम्—श्रीदेवकीनन्दनकृतम् ।	१-०-०
वल्लभाष्टकम्—सटीकम्	०-६-०
वल्लभाचार्यस्तुतिरत्नावली—	१-०-०
वादावली—	१-८-०
वैदान्ताधिकरणमाला—श्रीमत्पुरुषोत्तमप्रणीता ।	१-०-०
वैष्णवमुनोदररत्नावली—	२-८-०
वैष्णुगीत—गुजरातीभाषांतरसहित	१-०-०
वैश्वस्तुति—	०-८-०
विविधनामावली—इ. श. श. कृत	०-१२-०
व्याख्यानरत्नावली—	०-१-०
वैष्णवोना नित्य नियमना २८ ग्रन्थो—मूल स्थूलाक्षर मात्र,	०-६-०
पृथामुरचतुःश्लोकी—(गुर्जरटीकोपेत)	०-१०-०
विपेरुचैयांश्रय—(गुर्जरटीकोपेत)	१-०-०
विट्ठलपंचरत्न—	०-८-०
विद्वन्मंडन—(भीमिहलदीक्षितकृत) (सुवर्णसूत्रसहित)	२-४-०
वैदान्तचिन्तामणि—(पं. गङ्गलालजीकृत)	१-४-०
वैष्णवोपयोगी सर्वसंग्रह—	०-४-०
व्यंजनपाकप्रदीप—(सामग्रीविधि)	१-०-०

‘गुजराती म्पुस्त’स्यानि ग्रन्थसंस्कृतपुस्तकानि ।

वालकृष्णचम्पू—(सटीक)	२-०-०
वालवोधः—(देवकीनन्दनकृतटीकोपेतः)	८-४-०
॥ (पुरुषोत्तमकृत)	०-४-०
पालवोधः—(सटीक)	०-५-६
ग्रहवाद—हरीरायजीकृत	०-४-०
ग्रहवाद—सटीक बनारससिरीस्	०-६-०
ग्रहसूत्रवृत्तिः—(मरीचिका-व्रजनाथभट्टकृत)	२-८-०
ग्रहसूत्रभावप्रकाशिका वृत्तिः—प्रथमाध्यायः	१-०-०
ग्रहसूत्रवृत्तिः—(भावप्रकाशिका श्रीकृष्णचन्द्रकृत) संपूर्ण	३-०-०
भक्तिवर्धिनी—चतुर्दशटीकासमेता ।	२-०-०
भावप्रकाशिका-ग्रहसूत्रवृत्तिः कृष्णचन्द्रकृता । अ. १-२-३-४	२-४-०
भागवतार्थनियन्धः—प्रकाशावरणमङ्गलसमेतः । आद्यस्कन्धद्वयम् ।	१-०-०
भक्तिहेतुनिर्णय—	०-१०-०
भागवतोपरिसूक्ष्मटीका—वल्लभाचार्यकृता	०-२-०
भक्तिमार्तण्ड—(गोपेश्वरकृत.)	२-०-०
भक्तिसूत्रवैजयन्ती—(शांडिल्य सूत्र-भाषाटीका)	०-५-०
भक्तिहंस—(टीकात्रयोपेतः)	१-०-०
भ्रमरगीत—	०-३-०
भगवद्गीता—(पुरुषोत्तमकृतवामनतर्गिणी टीकासहिता)	२-८-०
॥ (श्रीवल्लभाचार्यकृततत्त्वदीपिका सहित.)	०-८-०
मतमतान्तरपाठभेदसह ग्रहसूत्राणि—	०-८-०
॥ ॥ ॥ ॥	०-४-०
मनोदृतं-हृदयदृतं च—गुर्जरानुवादसमेतम् ।	०-८-०
मांडूक्योपनिषदीपिकासहीता—	०-८-०
मायवशासिः प्राभंजनसहित—(पं. गहृलाठजीकृत)	५-०-०
पदुनायमीकृतविवरण—	०-८-०

श्रीसुबोधिनी प्रथमस्कंधसंस्कृत—श्रीनरसिंहलालजीमहाराजकृत. मुद्रियमाणः			
श्रीमद्भागवत—(बालप्रबोधिनीसहित)	३२-०-०
श्रीमद्भागवत—(दशम जन्मप्रकरणसुबोधिनी समाहित्या)	४-०-०
श्रीमद्भागवत—(पत्रात्मक-सचूर्णिक) श्रीवहभाचार्यकृत			
वेदस्तुतिटीकासह) सचित्र	१२-०-०
श्रीभागवत—(मूलमात्र)	४-०-०
श्रीमद्भागवतप्रथमस्कंधसुबोधिनी—	२-०-०
” द्वितीय—	२-०-०
” तृतीय—	३-०-०
श्रीवहभविष्यजय—भाषाटीका सहित.	१-०-०
श्रीनवरत्नं शुद्धाद्वैतमार्तण्डश्च—भाषाटीकादिष्णीसहित	०-६-०
श्रीसर्वोत्तमस्तोत्र—संस्कृतटीकाद्वय	१-०-०
श्रीवहभस्तुतिरत्नावली—भगवत्सेरीश	५-०-०
स्तुतिपारिजातक—	०-२-०
सद्यर्मप्रदीप—	०-४-०
सनत्कुमारतंत्र—	०-२-०
संप्रदायस्वरूप—(वं. गट्टलालकृत)	०-४-०
सिद्धान्ताष्टक—(सटीक)	०-५-०
शेहलीला तथा दानलीला—	०-८-०
स्तुत्यर्थः—(पूनामां ओरियन्टल कोन्फरन्समां संस्तुतमां म.			
ग. शास्त्रीए वाचेल्ले निबंध)	०-४-०
शेषफलम्—द्वादशविवरणसमेतम् ।	१-०-०
संन्यासनिर्णयः—अष्टविवरणसमेतः । गुर्जरानुवादसमेतश्च	१-०-०
सिद्धान्तमुक्तावली—अष्टविवरणसमेता । गुर्जरानुवादसमेता च ।	१-०-०
सिद्धान्तसूत्रस्यम्—एकादशविवरणसमेतम् । गुर्जरानुवादसमेतं च ।	१-०-०
सुबोधिनी दशमजन्मप्रकरण टिप्पणीप्रकाशसहिता—	३-१२-०

શતનામહૃદામૃતોત્ર-અક્ષયકવચ—	
શુદ્ધાદ્વૈતમાર્તણ્ડ—(પ્રમેયરત્નાર્ણવસહિત)	૧-૦-૦
શિક્ષાશ્લોકી—(સટીક)	૦-૨-૬
શ્રીસુવોધિની—દશમ-પૂર્વાર્ધ-ત્તામસ-ફલપ્રકરણમ્ ।	૨-૦-૦
શ્રીસુવોધિની—દશમ-ઉત્તરાર્ધ-રજસ-સાધનપ્રકરણમ્ ।	૨-૦-૦
શ્રીસુવોધિની—દશમોત્તરાર્ધરાજસફલપ્રકરણમ્—	૨-૦-૦
શ્રીસુવોધિની—દશમોત્તરાર્ધસાત્ત્વિકપ્રમેયપ્રકરણમ્—	૨-૦-૦
શ્રીમતી ટિપ્પણી—શ્રીમદ્વિદ્યેશ્વરપ્રણીતા ।	૨-૦-૦
શ્રીવલ્લભજીવનચરિત્ર—સંસ્કૃત શ્રીમુરલીધરજીકૃત	૦-૪-૦
શ્રીધેનુગીતં સર્વપ્રાપ્તસાહિત્યસમેતં—સંસ્કૃત મમ્મળાલ- શાસ્ત્રિકૃતમાપાન્તરસહિતં	૧-૦-૦
શ્રીદશમસ્કંધ—પ્રથમદ્વિતીયાધ્યાય ટિપ્પણી, લેલ, પ્રકાશ, યોજના, કારિકા આદિ સાહિત્યસહિત મ. ચ. શા.			૧-૪-૦
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા—પ્રથમ સંસ્કૃત ટીકા અને ગુજરાતી માપા- તર સહિત ૧૨ મો અધ્યાય શ્રીભૂતતરંગિણી શ્રીપુરુષોત્ત- મકૃત શ્રીવલ્લભજી વિરચિત તત્ત્વદીપિકા શ્રીરસિકરંજની કલ્યાણજીમદ્દકૃત ટીકાસહિત			છપાય છે. અમૂલ્યમ્ !
શ્રીમધુરાટકમ્—પટ્ટિચરણસમેતમ્ ।	૦-૧૦-૦
શ્રીપુરુષોત્તમનામસહસ્રમ્—નામચન્દ્રિકામુતમ્ ।	૧-૦-૦
શ્રીમદ્ગુભાષ્ય-પ્રકાશ રશ્મિઃ—તૃતીયાધ્યાયપ્રથમપાદઃ ।	૧-૦-૦
શ્રીમદ્ગુભાષ્ય-પ્રકાશ-રશ્મિઃ—તૃતીયાધ્યાયદ્વિતીયપાદઃ ।	૨-૦-૦
” ” ” તૃતીયપાદઃ	૧-૦-૦
શ્રુતિરહસ્યમ્—પ્રકાશસમેતમ્-ગુર્જરાનુવાદમુતમ્ ।	૧-૦-૦
શ્રીસુવોધિનીપ્રકાશઃ શ્રીમદ્ભાગવતપ્રથમસ્કન્ધઃ—શ્રીપુરુષો- ત્તમપ્રણીતઃ ।	૧-૦-૦
શ્વદ્વારસમણ્ડનમ્—શ્રીવિદ્યેશ્વરપ્રદિતમ્ । ગુર્જરાનુવાદસમેતમ્	૨-૮-૦

श्रीसुबोधिनी प्रथमस्कंधसंस्कृत—भीनरसिंहलालजीमहाराजकृत. मुद्रियमाणा			
श्रीमद्भागवत—(बालप्रबोधिनीसहित)	३२-०-०
श्रीमद्भागवत—(दशम जन्मप्रकरणसुबोधिनी ससाहित्या)	४-०-०
श्रीमद्भागवत—(पञ्चात्मक-सचूर्णिक) श्रीबल्लभाचार्यकृत			
वेदस्तुतिटीकासह) सचित्र	१२-०-०
श्रीभागवत—(मूलमात्र)	४-०-०
श्रीमद्भागवतप्रथमस्कंधसुबोधिनी—	२-०-०
” द्वितीय—	२-०-०
” तृतीय—	३-०-०
श्रीबल्लभदिग्विजय—भाषाटीका सहित.	१-०-०
श्रीनवरत्नं शुद्धाद्वैतमार्तण्डश्च—भाषाटीकाटिप्पणीसहित	०-६-०
श्रीसर्वोत्तमस्तोत्र—संस्कृतटीकाद्वय	१-०-०
श्रीबल्लभस्तुतिरत्नावली—वनारससेरीञ्च	५-०-०
स्तुतिपारिजातऋ—	०-२-०
सर्वमप्रदीप—	०-४-०
सनत्कुमारतंत्र—	०-२-०
संप्रवायस्वरूप—(प. गङ्गलालकृत)	०-४-०
सिद्धान्ताष्टक—(सटीक)	०-५-०
रौद्रीला तथा दानलीला—	०-८-०
स्मृत्यर्थः—(पूनामां ओरियन्टल कोन्फरेन्समां संस्कृतमां म.			
ग. शास्त्रीए वाचेलो निर्वच)	०-४-०
सेवाफलम्—द्वादशविवरणसमेतम् ।	१-०-०
संन्यासनिर्णयः—अष्टविवरणसमेतः । गुर्जरानुवादसमेतश्च	१-०-०
सिद्धान्तमुक्तावली—अष्टविष्टितसमेता । गुर्जरानुवादसमेता च ।	१-०-०
सिद्धान्तरहस्यम्—एकादशविवरणसमेतम् । गुर्जरानुवादसमेतं च ।	१-०-०
सुबोधिनी दशमजन्मप्रकरण टिप्पणीप्रकाशसहिता—	३-१२-०

સત્સિદ્ધાંતમાર્તણ્ડ—(પં. ગદ્યુલ્લજીકૃત) ...	૫-૦-૦
સેવાકૌમુદી—(લલ્લમટકૃતટીકોપેતા) ...	૦-૨-૦
સિદ્ધાન્તમુક્તાવલી—(વિવૃત્તિ-ટિપ્પણ-ગુર્જરટીકોપેતા) ...	૦-૪-૦
„ (લલ્લમટકૃતટીકોપેતા) ...	૦-૪-૦
સપ્તગીતમ્— ...	૦-૮-૦
સિદ્ધાંતસિદ્ધાપગા— ...	૦-૬-૦
સર્વોત્તમસ્તોત્રમ્—ટીકાદ્વયોપેતમ્ ...	૦-૬-૦
સુવોધિની જન્મપ્રકરણં સપ્રકાશં— „ ...	૪-૦-૦
સાહિત્યમક્ષિસૂત્ર—ટીકા સાથે ...	૦-૪-૦
સર્વનિર્ણય ...	૦-૩-૦
સંપ્રદાયકલ્પદ્રુમ— ...	૧-૪-૦

ગુજરાતીભાષામાં.

અષ્ટાક્ષરવિવરણ—(ગુર્જરજીકૃત) ગુજરાતી ભાષાંતર ...	૦-૬-૦
આચાર્યગુરુપરંપરા— ...	૦-૨-૦
આશૌચનિર્ણય—(ધ્રુવકી ગુ. ભાષાંતર ન્યૂસ પ્રેસનું) ...	૦-૩-૦
„ (નિર્ભયરામકૃત) ...	૫-૦-૦
આર્યસમુદય—(પં. ગદ્યુલ્લજીકૃત) ...	૫-૦-૦
આમ્નાયતત્ત્વતરંગિણી—(ગુ. ભા.) ...	૦-૨-૦
આમ્નાયતત્ત્વભાસ્કર—(ગુજરાતી) ...	૦-૫-૦
આત્મતિવેદન અને લાયચલ—ફેસની સમીક્ષા ...	૦-૪-૦
દેશરસિદ્ધિ—(ગુજરાતી) ...	૦-૧-૦
ઉપદેશમુધા—ગોવિન્દાચાર્ય કૃત ...	૦-૪-૦
ઉપદેશશંકાનિરાસવાદઃ—(ગુ. ભાષાંતર સહિત) ...	૦-૬-૦
ઉપદેશમીમાંસા— ...	૦ ૧૨-૦
પરસવનિર્ણય—(નિર્ભયરામકૃત ગુ. ભા. સહિત.) ...	૦-૪-૬

‘ગુજરાતી’ શુદ્ધ’સ્થાનિ ક્રવ્યમસંસ્કૃતપુસ્તકાનિ ।

ऊर्ध्वपुण्ड्रमार्तण्ड—(विलम्बनिर्णय)	०-४-०
कन्याशिक्षण—	०-२-०
कामाख्यदोषविवरण—(गु. मा. सहित)	०-२-०
कामाख्यदोषविवरण—गुजराती भाषांतर	०-४-०
कामाख्यदोषविवरण—गुजराती टीका	०-१-०
कृष्णलीलामृत—(मुचोभिनीनामाधारे-गु.)	१-०-०
कृष्णोपनिषत्—(गु. भाषांतर सहित.)	०-४-०
कृष्णाश्रय—(गु. भाषांतर सहित)	०-२-०
कृष्णजन्मरहस्य—(गुजराती)	१-८-०
कृष्णचरित्र—	२-८-०
कृष्णाश्रय नक्षत्रों सुभक्तवालाનો—	०-२-०
गायत्रीमाध्य—सटीक	०-२-०
गीतातात्पर्य—	०-२-०
गुरुविचार—	०-१-०
गुरुविचारनिरीक्षा—	०-१-०
गोरुलनाथजीना वचनामृत—(मथुरा) गुजराती	०-५-०
वंशवली नाटिका—(प्रेमरसप्रधान गुजराती भाषांतर)	०-८-०
चौरासी वैष्णवोंकी वार्ता—(गुजराती भाषांतर)	०-१-०
चौरामी वैष्णवकी वार्ता—(गुजराती)	२-८-०
टीपण व टीपणी—कानिदास नारायणदासद्वारा	०-१२-०
तत्त्वदीपनियंत्र शास्त्रार्थप्रकरण—	१-०-०
तीर्थयात्राનો हेवाळ—(भाषा हिंदुस्तानीमें भाषाई केन्द्र)	१-०-०
तत्त्वदीपनियंत्र—(गुजराती टीका सहित)	१-०-०
तुलसीमायाधारपादाः	०-४-०

તુલસીકાવ્યમાલા વિજયપતાકા—જ્યેષ્ઠારામ હરજીવનકૃત

કમરેઠ	૧-૪-૦
દશાવતારસ્તોત્ર—(ગુજરાતી ટીકા સહિત)	૦-૧-૦
દીનતા આશ્રયના પદ—	૦-૨-૦
" " "	૦-૧૦-૦
દુઃસંગવિજ્ઞાન—(હરિચરિત્રકૃત)	૦-૨-૦
ધર્માચાર્યની નિંદા અથવા નિંદાઓરોને સજા—	૦-૨-૦
ધોલપદસંપ્રદ—હરીદાસ કબેરદાસકૃત	૦-૮-૦
નામરત્નામૃત—સંસ્કૃત અને ગુજરાતી ભાષાટીકાસહિત	૦-૬-૦
નવરત્ન મૂલસહિત—ગુજરાતી ભાષામાં	૦-૧-૦
નારદભક્તિસૂત્ર—(ગુર્જર ટીકા સહિત)	૦-૧-૬
નિત્યનિયમના પાઠ તથા ધોલ—(આશ્રિત ૫ મી)	૦-૪-૦
ન્યાસાવેશ—ગુજરાતી	૦-૨-૦
પરિશુદાષ્ટક—ગુજરાતી ભાષાંતર જી. ગો.	૦-૨-૦
પત્રાવલંબન—પટવારીકૃત	૦-૫-૦
પુષ્ટિમાર્ગલક્ષણાનિ શ્રીમનિરુદ્ધાચાર્યકૃત—	૦-૨-૦
પુષ્ટિમાર્ગીયતત્ત્વ—ભાગ ૨	૦-૪-૦
પુષ્ટિપ્રવેશ—	૦-૨-૦
પુષ્ટિલીલાકલ્પતરુ—સારસંપ્રદ—(સચિત્ર)	૨-૮-૦
પુષ્ટિલીલાકલ્પતરુ—(ગુર્જરમાપોષેતઃ)	૨-૪-૦
પુષ્ટિમાર્ગીયસિદ્ધાંત—પટવારીકૃત ભાગ ૧	૧-૦-૦
" " " ભાગ ૨	૦-૮-૦
પુષ્ટિમાર્ગનો શિલ્પાસ—ચંદ્રસરભટ્ટકૃત	૦-૬-૦
પુષ્ટિમાર્ગોપદેશિકા—માગ ૧ શાસ્ત્રી ચીમનલાલકૃત	૦-૧૨-૦
પુષ્ટિમાર્ગ પટલે શું ?—જી. ગો. કૃત	૦-૨-૦

શુભરાત્રી મ્યુસ'સ્યાનિ કલ્પવૃક્ષસ્તુતકાનિ ।

પુષ્ટિભક્તિમુધા—(માસીક) પ્રથમવર્ષથી નવવર્ષમુધીની ફાઈલ વાઢીલાલનગીનદાસેણી	૧૮-૦-૦
પુષ્ટિમુધા—(માસીક) ”	૨-૦-૦
પુષ્ટિચતુરત્રય ત્રૈમાસિક—સુરત	૧-૪-૦
વસોનાચન વૈષ્ણવની વાર્તા-અનેક ટીપ્પણ, ટીકા સાથે (ગુજરાતી)	૪-૦-૦
વાલપાઠાવલી—નઢીયાદયાલાની	૦-૨-૦
વ્યાસપુરાણપરિષ્કેદ—	૦-૮-૦
વ્રજસંવંધકાવ્ય સટીક—	૦-૬-૦
વ્રજસંવંધ—	૦-૪-૦
વ્રજસંવંધ—સુરત ચીમનલાલશાસ્ત્રી	૦-૨-૦
વ્રજવાદ—(ગુજરાતી) શ્રીહરીરાયકૃત	૦-૨-૬
વ્રજવાદ ગુજરાતી—લ. પ્રા. કૃત	૦-૪-૦
વ્રજવાદપ્રશ્ન બધવા નિર્ણય ભક્તિવાદ—	૧-૧૨-૦
ભક્તિમાર્ગનું રહસ્ય—	૦-૫-૦
ભાગવતશંકાનિરાસવાદ—	૦-૨-૦
ભક્તકવિ દયારામનું જીવનચરિત્ર—	૨-૪-૦
ભક્તિપોષણ—ટીકા સાથે	૦-૧૨-૦
ભાગવતીતા—(મૂલ અને ગુજરાતી ભાષાતર)	૦-૬-૦
ભક્તિપોષણ—(સટીક દયારામકૃતગુજરાતી)	૦-૨-૦
મત્તિસંવત્—(ગુજરાતી)	૦-૪-૦
માવસિન્યુ—(મોકુલનાથકૃતગુર્જરટીકોપેત)	૧-૮-૦
ભક્તિપ્રકરણ—	૦-૬-૦
મત્તિદંસ—	૦-૨-૦
મત્તિસાધ્નાજ્ય—(માસીક)	૨-૮-૦
મત્તિદર્શન—શાઢિત્યભક્તિસૂત્ર નારદમત્તિસૂત્ર ગુર્જરટીકાસહ	૦-૧૨-૦
માવસિન્યુ—	૧-૪-૦

ભાગવત—સુવોધિની દશમસ્કન્ધ—ગુર્જરાનુવાદોપેતા	...	૨-૦-૦
મેદામેદસ્વરૂપનિર્ણયવાદ	...	૦-૨-૦
મનુષ્યનું કર્તવ્ય અને ધર્મજિજ્ઞાસા—	...	૦-૧૨-૦
માલાપ્રસંગનો સાર—(ગુજરાતી ભાષાંતર)	...	૦-૪-૦
મૂર્તિપૂજા—ગુજરાતી	...	૦-૬-૦
ચમુનાષ્ટક—(ચિત્રસિંહ-ટિપ્પણ પરિષ્કૃત ગુર્જર ટીકાસહ)	...	૦-૮-૦
રસિકવિલાસ—	...	૧-૦-૦
રાસલીલા—(ભાગ ૧-૨-ગુર્જરાશ્વર)	...	૦-૧૨-૦
રાધાકૃષ્ણતત્ત્વ—	...	૧-૪-૦
રસિકબોધવચન—(દચ્છારામ માધોકૃત)	...	૦-૮-૦
લગ્નગીત—દીનકંકરકૃત	...	૦-૨-૦
વલ્લભાખ્યાન—(ગુર્જરટીકાપેત)	...	૦-૫-૦
વલ્લભાખ્યાન—(તથા મૂલપુરુષ દોહા, ઘોલ, ગરવા, પદ દુરપચિસીસમેત ગુર્જરાશ્વર)	...	૦-૮-૦
” ” (દેવનાગરીલીપીમાં)	...	૦-૮-૦
વલ્લભદિગ્વિજય—	...	૦-૧૧-૦
વલ્લભાચાર્યજીવનચરિત્ર—(ગુજરાતી ટીકા)	...	૦-૪-૦
” ” (દેવનાગરીમાં)	...	૦-૩-૦
વનયાત્રા—(શચિવ-ગુજરાતી ભાષાંતર)	...	૦-૪-૦
વનયાત્રાનો હેવાલ—	...	૨-૪-૦
વિવિધ ઘોલ તથા પદસંગ્રહ ભાગ ૧ હો. (આશુતિ ૬ ટી)	...	૧-૦-૦
વિવિધ ઘોલ તથા પદસંગ્રહ ભાગ ૨ જો (આશુતિ ૨ જી)	...	૧-૦-૦
વૈદિકમાર્ગનિરીક્ષા—	...	૦-૪-૦
વૈષ્ણવવાલ શિક્ષા—ભાગ ૧	...	૦-૨-૦
” ” ” ૨	...	૦-૨-૩
” ” ” ૩	...	૦-૨-૩
” ” ” ૪	...	૦-૩-૩

वैष्णवचालिका शिक्षा—भाग १	०-१-६
वेणुनाद—वर्य बेनो फाईल गङ्गलालजी लखवेत्री	४-०-०
वैष्णवधर्मपदाका—(मासिक)	२-०-०
वैष्णवचालप्रार्थना—	०-१-६
वैष्णवगुरुधर्मकर्म—(श्रीदेवकीनंदनजीनां व्याख्याननो संग्रह- गुर्जरभाषोपेत)	०-६-०
वैष्णवविद्या—(गुजराती)	०-०-६
वैष्णवधर्मप्रकाश—	०-६-०
वैष्णवसंक्षिप्ताहिक	०-४-०
वैष्णवद्विजाहिक मोट्टुं—	१-०-०
वैदिकत्वावैदिकत्वविचार—	०-४-०
वैष्णवोपयोगी संग्रह—गुजराती भाषामें	०-१-०
वैष्णवब्राह्मणोत्तीसव्या—(गुजराती) मोट्टु मंदिर	०-२-०
वैष्णवनालपोथी—	०-१-३
वैष्णवनालशिक्षा—भाग १ को जुनो. स्तोत्रात्मक.	०-१२-०
वैष्णवोत्तानित्यनियम—	०-४-०
स्वधर्मवर्धक संशयछेदक—श्रीयदुनाथजी महाराजकृत अंक १८ जोषडी	२-०-०
स्वधर्मवर्धक ग्रंथ—	०-४-०
शास्त्रीयविचार—	०-३-०
शांकरजयन्तीव्याख्यानमालानुं अवलोकन—	०-१२-०
शांङ्खिल्यसूत्रभाष्य—गुजराती टीकासहित	०-४-०
शुद्धाद्वैतमंजरी—	०-३-०
शिक्षापत्र दिनचक्र—	२-०-०
शिक्षापत्र—(ल. छ. बुकसेलर)	१-०-०
शुद्धाद्वैतसिद्धांतसार—	०-२-०
शुद्धाद्वैतमार्तण्ड—गुजराती भाषामें	२-०-०

શુદ્ધાદ્વૈતસિદ્ધાન્તપ્રદીપ—(ગુજરાતીમાં—સર્વ વેદાન્તમતના

સુલાસા અને તુલના કરનારો અન્ય) દ્વિતીયાવૃત્તિ- ...

૦-૮-૦

શુદ્ધાદ્વૈત—(માસીક) ...

૨-૦-૦

શુદ્ધાદ્વૈતમાર્તણ્ડ—(ગુર્જરીકોપેત ટી. મ.) ...

૨-૦-૦

શુદ્ધાદ્વૈતદર્શન—ભાગ ૧ ...

૦-૮-૦

” ” ૨ ...

૦-૮-૦

” ” ૩ ...

૦-૮-૦

શ્રીમોક્ષનાથજીનાં ધોલપદનો સંગ્રહ— ...

૧-૦-૦

શ્રીસુષોધિની પ્રથમસ્કંધ—ગુજરાતી ભાષાંતર, ...

૫-૦-૦

શ્રીહરિરાયજીકૃતસ્તોત્રસંગ્રહ—ભાગ ૧ ...

૦-૬-૦

શ્રીમોક્ષનાથજીના હાસ્યપ્રસંગો— ...

૧-૦-૦

શ્રીસુષોધિની ફલપ્રકરણ—અધ્યાય પાંચનું ગુજરાતી

ભાષાંતર ટીકાસહિત ગ્રંથ નંગ ૩ જેઠાલાલ ગોરધનદાસકૃત

૩-૦-૦

શ્રીઅણુભાવ્ય—ગુજરાતી ભાષાંતર ભાગ ૧ જે. મો. કૃત

છપાય છે.

શ્રીમત્પુરુષોત્તમજીનો હરસત્રપ્રસંગ—મગનલાલના ભાષણો

ભાગ ૧. ૨ ...

૦-૮-૦

શ્રીશારદામઠન્યાયનિરાહાર ભાસ્કર—છગનલાલ અમરજીકૃત

૧-૦-૦

શ્રીદયારામ કાવ્યમણિમાલા—ભાગ ૧ ...

૧-૪-૦

” ” ” ભાગ ૨ ...

૧-૮-૦

” ” ” ભાગ ૩ ...

૧-૪-૦

” ” ” ભાગ ૪ ...

૧-૮-૦

” ” ” ભાગ ૫ ...

છપાય છે.

શ્રીદયારામ કાવ્યમુખા— ...

૧-૮-૦

શ્રીદયારામ કાવ્યસંગ્રહ— ...

૨-૦-૦

શ્રીસિદ્ધાંતરદાય ગુર્જર અનુવાદ—શ્રીમોક્ષનાથજીના-

ટીકા આધારનું અનુવાદક મ. ગ. સાધી. ...

૦-૨-૦

‘ગુજરાતી ગ્રંથ’ગ્રંથાનિ ઇલેક્ટ્રોનિક્સપુસ્તકાનિ ।

શ્રીમથુરેશજીનું પ્રયાણ—માંગલ્ય પ્રાકટ્યચરિત્ર	...	૧-૦-૦
શ્રીગોપાલલાલજીના—વચનામૃત	...	૧-૮-૦
શ્રીકૈતયાપ્રમુક્તદીનતા—(આશ્વપદ અને પુષ્કિસિંધા)	...	૦-૧-૬
શ્રીદેવકીનંદનાચાર્યજીનું જીવનચરિત્ર—	...	૦-૪-૦
શ્રીપન્નાધવતીર્યના—તા ૩૧-૭-૯ નાં સોજવર્તમાનના		
લેખનો જવાબ—	...	૦-૨-૦
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા—ગુજરાતીમાપાત્ર રમાનાયજીશાસ્ત્રીકૃત	...	૧-૪-૦
શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા—હમનલાલ અમરજીકૃત	...	૦-૧૨-૦
શ્રીગીતા નાનુલાલ નારાયણદાસકૃત—	...	૧-૪-૦
શ્રીકૃષ્ણલીલામૃત—ભાગ ૧	...	૧-૦-૦
શ્રીકૃષ્ણલીલામૃત—ભાગ ૨	...	૧-૦-૦
શ્રીમદ્વલ્લભાચાર્યનું જીવન તત્ત્વવિદ્યા અને ઉપદેશ—		
અને ગુજરાતી રેફરન્સ	...	૦-૫-૦
શ્રીમદ્ભાગવત સુયોધિનીજીનું—ગુજરાતી વિસ્તૃત ભાગાન્તર		
જન્મ પ્રકરણ અધ્યાય ૧૪ અનુવાદ મ. ચ શાસ્ત્રી એમ એ.	...	૪-૮-૦
શ્રીપુષ્કિનાર્ત—અલ્લાવાદની હિંદના સર્વ ધર્મની પરિષદમાં		
નાંચેલો નિર્વંધ ગુજરાતી	...	૦-૧-૦
શ્રીકૃષ્ણસ્તોત્રરત્નાકર—મૂલ શ્લોક ગુજરાતી ટીકા સાથે	...	૦-૧૨-૦
શ્રીગુણાંદનીકૃત વિકાસિ—	...	૦-૧-૦
શ્રીયમુનાસ્તોત્રરત્નાકર—	...	૦-૮-૦
શ્રીવલ્લભાચાર્યના મૂલપુરુષ (ગુજરાતી)	...	૦-૧-૦
શ્રીગિરિરાજમૂળમન્થ સટીક—	...	૦-૧૦-૦
શ્રીગોકુલેશજીનું જીવનચરિત્ર—(ત્રે ભાગમાં, માહાત્મા પ્રસંગ સાથે)	...	૪-૦-૦
શ્રીઅષ્ટાક્ષરનિરૂપણ—અષ્ટાક્ષર મહામંત્ર વેના ઉપર શ્રીગુણાંદનીની		
ટીકાના આધારે ગુજરાતી ભાગાંતર	...	૦-૬-૦
શ્રીસુરદાસજીનું જીવન ચરિત્ર—	...	૧-૦-૦

શ્રીગોસ્વામી વાલકોની વંશાવલી ૭ ઘરની દરેકના ...	૦-૨-૦
શ્રીભગવદ્ગીતા—(મત્તિયોગ-દ્વાદશોઽધ્યાય સત્ત્વરંજની આદિ ત્રિટીકા સહિત) (મૂલમાત્ર) સ્પૂલ્યશ્વર	૦-૧૪-૦
” ” ” સૂક્ષ્માશ્વર ...	૦-૪-૦
શ્રીનાથજીની પ્રતિમાસંબંધી ચર્ચા— ...	૦-૨-૦
શ્રીવલ્લભાલ્યાન—ગુજરાતી માર્પાતર ...	૧-૦-૦
શ્રીવલ્લભદિગ્વિજય—ગુજરાતી માપામાં ...	૦-૨૦-૦
શ્રીનાથજીની પ્રાકટ્યવાર્તા—ગુજરાતી માપામાં ...	૦-૧૦-૦
શ્રીસુવોધિની-ફલમ્પકરણ-રાસ-પદ્યાધ્યાયીગુર્જરાનુવાદ સહિત(દ્વ-જ.)	૨-૮-૦
શ્રીપુરુષોત્તમસહસ્રનામ—ગુજરાતી માર્પાતર ...	૧-૮-૦
શ્રીકૃષ્ણશરણાટકશ્રીવલ્લભાટક—મુરત ...	૦-૨-૦
શ્રીસર્વોત્તમસ્તોત્ર—ગુર્જરાભાષાટીકા	૦-૨-૦
શ્રીસ્વરૂપદર્શન—(૧૪૦ કોટાવાલું) (આવૃત્તિ ૪ થી) ...	૩-૦-૦
શ્રીહરિરાયજીના ઉત્સવપ્રસંગે—શાસ્ત્રી મગનલાલ તળવત- રાયના થયેલી માપણી ભાગ ૧-૨ ...	૦-૮-૦
શ્રીસુવોધિનીજી વ્રજમસ્કંધ—પ્રથમ અધ્યાય સાત અધ્યા- યસુધીનું સંસ્કૃત, સર્વટીકા અને ગુજરાતી વ્રજભાષાસહિત મળ કર્પની ફાઈલ નં ૨ ની ચોપડીઓ ૩ ...	૧૦-૮-૦
શ્રીવલ્લભમીવનચરિત્ર—લ. પ્રા. પૈરેલકુલ. ...	૨-૦-૦
શ્રીકૃષ્ણાશ્રયચતુઃશ્લોકી— ...	૦-૫-૦
પોદશપ્રંય—(ગુર્જરાટીકોપેટ) ...	૧-૦-૦
” (પદચ્છેદ ૪ ટીકાસહ) ...	૨-૦-૦
પોદશપ્રંયો વાલકોબ—ટાર્કપમે વિના મુલ્ય દાદામાઈ
” ” ગુજરાતી ટાર્કપ વિના મુલ્ય
પોદશપ્રંય—વિસ્તારવાટી ટીકા સાથે. ...	૫-૪-૦
પોદશપ્રંય—ટીકા અન્વય સાથે મટુલજી સંસ્થા ...	૧-૦-૦

‘ગુજરાતી મુદ્રત’સ્થાનિ કલ્પસંસ્કૃતપુસ્તકાનિ ।

सर्वोत्तमस्तोत्रसंग्रह—विनामूल्य हरिदासजी कृत
सर्वोत्तमस्तोत्र—(गुर्जर टीकोपेत)	०-८-०
सेवाप्रकाशरत्न—(गुर्जरटीकोपेत)	१-०-०
सेवाकौमुदी—	०-४-०
सर्वनिर्णयतुं गुजराती भाषांतर—सुंदरलालमणीलालकृत	छपाय छे
सौन्दर्यपद्य—संस्कृत अने गुजराती टीकासहित	०-२-०
स्फुरत्कृष्णप्रेमामृत—गुजराती	०-२-०
हृदयदूतसार—(पं. गढ़ूलालजीकृत) गुजराती	०-४-०

संस्कृत गुजरातीभाषेत.

विद्वन्मंडन—गुजराती भाषांतर	१-८-०
वैश्वस्तुति—मुनोधिनीपर सूक्ष्मटीका—गुर्जरागुणादोपेता	१-०-०

ब्रजभाषेत.

अष्टाक्षर टीका—(ब्रजभाषा)	०-३-०
अनेकार्थमंजरी—(नंददासकृत)	०-१-०
अन्तःकरणप्रबोध—(ब्रजभाषा)	०-२-०
आशौचनिर्णय—(निर्मयरामकृत)	०-८-०
कीर्तनरत्नाकर—सेवाविभीषहीत	६-०-०
कीर्तनपदसंग्रह—(बारमासीकृतिर्नाना भाग ३ गो. दु. इत)	९-०-०
कीर्तनसंग्रह—भा. १ स्तो. यपोत्सव के कीर्तन (मोटा अक्षरपी)	१०-०-०
कृष्णाग्रय—(ब्रजभाषा सहित)	०-२-०
गोकुलनायजीनां वचनामृत—(गो. वचनामृत चार जातना
मळे छे नहीयादना इरीदास शबेरीदासना छल्लुमार्दनो	४-६-०
गुरुपरंपरानिर्णय—(कनेवालालकृत, ब्रजभाषा सहित)	०-१-६
गोविंदस्वामीके पद—	०-१२-०
चतुःश्लोकी—ब्रजभाषा टीका.	०-२-०

‘गुजराती ग्रन्थस्थानि ग्रन्थसंग्रहावली ।

चोराशी वैष्णवोंकी वार्ता—ब्रजमायामां ...	१-०-०
चोरासी वैष्णवोंकी वार्ता—(श्रीभाचार्यमहाप्रभुकी निज- वार्ता धरुवार्ता तथा चोरासीपै-के-चरित्र-गाद्यपद्यात्मक विविध- विषयालंकृत ...)	५-०-०
जलमेद—(ब्रजभाषा टीका) ...	०-३-०
सत्त्वदीपनियन्त्रप्रकाश आवरणभंगसहित प्रथम प्रकरण ...	३-०-०
” ” ” ” द्वितीय प्रकरण ...	४-०-०
दोसोबावन वैष्णवनके वार्ता— ...	४-०-०
दोसोबावन और चोरासी वैष्णवनकी वार्ता—(पुष्पि- द्वय सहित) ...	६-०-०
नवरत्न—(ब्रजमायामां टीका सहित) ...	०-२-०
निजवार्ता-धरुवार्ता बैठक चरित्र (गो. स्वामीदासकृत) ...	५-०-०
निजवार्ता, धरुवार्ता, बैठकचरित्र,—श्रीमहाप्रभुजी, श्रीगुसां- इजी, श्रीगोकुलनाथजी, श्रीहरिरायजी बगेरे बल्लकोनी बैठको तथा श्रीनाथजीनी चरणचोकी बैठकोना वर्णन साथे	३-८-०
नित्यकीर्तन—(बंवाई) ...	१-०-०
पंचामृत— ...	०-८-०
पाचमंजरी—(नंददासकृत) (ठाकुरदास) ...	१-०-०
प्रसंगप्रकाश—बनारस ...	०-१२-०
भागवतके पोटस धोल—श्री गुसांईजीके पद-आभयके तथा विद्याके पद तथा सर्वोत्तमजीके नामके पद ...	१-२-०
मानमंजरी—(नंददासकृत) ...	०-२-०
यमुनाष्टक—(ब्रजभाषामें) ...	०-२-०
यमुनाजीके ४० पद और गोपीगीत— ...	०-२-०
” ” और धोल. ...	०-२-०
रासपंचाय्यायी—(नंददासजीकृत गायामां रागनां) ...	०-२-०

रासर्पचाध्यायी और भ्रमरगीत—	०-१०-०
" " (भाषाटीका)	१-०-०
वल्लभाष्टकीका चतुःश्लोकीटीका—(व्रजभाषामां)	०-५-०
वल्लभाख्यान—(द्वारकेशकृत मूलपुरुष हरिरायजीके बहु- जीके नितनको धोळ; कृष्णजन्मकृत वैराग्यशतक और परदासकृत सूरपंचोशी)	०-१४-०
वल्लभाख्यान-नवाख्यान-श्रीजीवनलालकृत—(व्रजभाषा टीकासमेतम्)	४-०-०
वल्लभदिग्विजय—(भाषा-काशी)	१-२-०
" " (१ ख भाग व्रजभाषामां)	३-८-०
वनयात्रानुं धोल—(व्रजभाषा)	०-१-३
वल्लभपुष्टिप्रकाश—	५-०-०
वैष्णवोपयोगी संग्रह—व्रजभाषासहित	०-१-०
प्रजयात्रार्खंड—(व्रजभाषामां)	०-५-०
शिक्षापत्र—(हरिरायजीकृत-व्रजभाषा)	४-८-०
श्री व्रजविलासगुटका—	१-०-०
श्रीसर्वोत्तमस्तोत्र—व्रजभाषाटीका	०-३-०
श्रीनाथजीकी प्राकट्यवार्ता—व्रजभाषामें	०-१०-०
श्रीवल्लभाख्यान मूलपुरुष—(व्रजभाषा)	०-२-०
श्रीयमुनाजीनां ४० पद—(व्रजभाषा)	०-२-०
श्रीगिरिधरलालजीमहाराज-कांछरोलीवाल्यानां १२० वचनामृत	१-०-०
श्रीद्वारकानाथजीना प्राकट्यवार्ता—	१-०-०
श्रीकाकावल्लभजी महाराजनां ५२ वचनामृत—	०-८-०
श्रीमद्वैष्णवी महाराज कृत ३२ वचनामृत	०-६-०
श्रीवल्लभविलाससेवाप्रकाश-व्या भजन वनारससेरीज, प्रकाश व्रजभाषा	१-०-०

श्रीमदाचार्यचरित्र—वनारस	०-१-०
पोडशग्रंथ—(ब्रजभाषा टीकोपेत) (काशी)	०-१२-०
” (ब्रजभाषा विस्तृतटीकोपेत नृ. म.)	२-०-०
सर्वोत्तमस्तोत्र—(गोकुलनाथकृत टीकानुसार ब्रजभाषाव्याख्यासह)	०-४-०
सिद्धान्तरहस्य—(ब्रजभाषा)
सिद्धान्तमुक्तावली—(ब्रजभाषा)	०-३-०
संप्रदायप्रकाश—(बल्लभ) (१-२-भाग)	१-६-०
” (१-४-भाग य नित्यसेवा प्रकार शृंगारके चित्रसह	१-८-०

गुजरातीब्रजभाषेत.

गोवर्धननाथजीनुं प्राकट्य—	०-६-०
” (ब्रजभाषा तथा गुजराती भाषानुवाद सहित)	०-१०-०
ब्रज्यशुद्धि—(संस्कृत तथा गुर्जरभाषा टीका सहित)	१-८-०
शिक्षासुधाकर—(ब्रजभाषा टीका)	१-६-०
” (गुजराती टीका)	०-१-६

हिंदीभाषामां.

धवदारमीमांसा—	०-१२-०
कामालयदोषविवरण—हिन्दी टीका	०-१-०
तत्त्वदीपनिर्बंध—(हिन्दी टीका सहित)	५-१-०
नवरत्न मूलसहित—हिन्दीभाषामें टीका टिप्पणीसहित	०-१-०
पुष्टिमार्गकल्पित छे ?	०-२-०
पुष्टिमार्ग वैदिक है—	०-२-६
मूर्तिपूजा—हिन्दी	०-१२-०
युगट्सर्वस्व—भारतेन्दु हरिश्चंद्रकृत
शभा कृष्णतत्त्व—भीरमानाथशास्त्री	०-१-०

‘गुजराती न्युस’स्थानि अल्पमस्तुनपुस्तकानि ।

શુદ્ધાદૈત્વદર્શન—ભાગ ૧-૨-૩ (ચરકમાગના)...	૦-૮-૦
શુદ્ધાદૈત્વસિદ્ધાંતસાર—	૦-૨-૦
શ્રીમુગોધિનોજી—મહામઅધ્યાય સર્વસાહિત્ય અને હિન્દી	
ભાષાસહિત	૧-૧-૦
શ્રીમુગોધિનોજી—નથમઅધ્યાય સર્વસાહિત્ય અને હિન્દી	
ભાષાસહિત	૧-૦-૦
શ્રીવલ્લભસર્વસ્વ—હિન્દી મારતેન્દુ હરિશ્ચંદ્રકૃત	૨-૮-૦
સુરસાગર—(લલ્લનો)	૩-૦-૦
" (માગવતનાં ચાર સ્કંધનાં પદ)	૬-૦-૦
સેવાકૌસુદી—હિન્દી	૦-૫-૦
વૈષ્ણવ વૈભવ—(હિન્દી) ચનારસ લલાજમ	૨-૮-૦
પોદ્ધશર્પય માર્પાતરમોદુમંદિર રમાનાયકાલીકૃત—	૦-૮-૦
ન્યાસાદેશ—	૦-૧-૦
શુદ્ધાદૈત્વસિદ્ધાંતસાર—	૦-૩-૦
શ્રીમલ્લભાચાર્ય—હિન્દી	

અંગ્રેજીભાષામાં.

ક્રોપનિપદ્માધ્ય	અંગ્રેજી તૈયાર છે
કૃષ્ણાશ્રય—(ડૉ. માર્પાતર સહિત)	૦-૧-૦
Discuss how far Shankaracharya truly represents the view of the Author of Brahmasutras તેલીવાલાનું અંગ્રેજી	૧-૦-૦
શ્રીસર્વનિર્ગય—ગુડ્રીકો મીમંસેણવર્ણિતનો શ્રીસિદ્ધાન્તરહસ્યનું મરાઠી માર્પાતર મીમંસેણવર્ણિતનો શ્રીકાર્ય શ્રીરૂપાભય મૂલ સંસ્કૃત ગુજરાતી હિંદી મરાઠી માળામાં એક સાથે	
Essence of Doctrines By Shreemad Vallabhacharya	

‘ગુજરાતી ન્વય’ત્વાનિ કવ્યમંદનપુસ્તકાનિ ।

શ્રીબળુભાષ્ય—ઇંગ્રેજી
સપ્રકાશસ્તત્ત્વદીપનિવન્ધઃશાસ્ત્રાર્થપ્રકરણમ્—ગુજરાતી ભાષા—			
તર અને ઇંગ્રેજી નોટસહિત જે. ચો. કૃત	૦-૮-૦
સિદ્ધાંત રહસ્યનું તાત્પર્ય—ઇંગ્રેજી અને ગુજરાતી વેલીવાલકૃત			
An Examination of Shanker's Refutation of the			
sankhya theory	1-0-0
English			
The Pusti Marg L. P. P. Lot page	...		0-2-0
The Valabhachary Life	0-2-0

મરાઠી ગુજરાતીભાષામાં.

કૃષ્ણાથ્યય—(મ. માપોતર સહિત)	૦-૨-૦
ગોપીગીત—(મરાઠી વ્યાખ્યા ગુજરાતી શ્લોકવદ ટીકાસહિત)	૦-૨-૦
નારવંભક્તિસૂત્ર—(મરાઠી ટીકા સહિત)	૦-૧-૦
શુદ્ધાદ્વૈતદર્શન—માગ ૧-૨ મરાઠી,			
દોરકનું	૦-૮-૦
શુદ્ધાદ્વૈતસિદ્ધાંતસાર—મરાઠી.	૦-૧-૦

બંગાલીભાષામાં

શુદ્ધાદ્વૈતદર્શન—બંગાલીભાષા
શુદ્ધાદ્વૈતદર્શન—માગ ૨ બંગાલી ભાષામાં

પુસ્તક મિલનેકા ટિકાણા—

મણિલાલ જ્ઞાનરામ દેસાઈ “ગુજરાતી” પત્રકા ઓફિસ
 ‘ધી ન્યૂસ’ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ.

પાટણપોરા, પેન્-દાસ હેન, પોટ, મુલાર્ક.

છાપવાનો આરંભ થઈ ચુક્યો છે
 મોક્ષ અને શાંતિની ઇચ્છા રાખનારા મુમુક્ષુઓને માટે
 શ્રીમાન વલ્લભાચાર્યની મુખોધિનીજી અનુસાર

શ્રીમદ્ ભાગવત

નવું ભાષાંતર

જ્ઞાન સુધીમાં શ્રીમદ્ ભાગવતનાં ઘણાં ભાષાંતરો થયાં છે, પણ
 નિર્ગુણ ભક્તિના સિદ્ધાંતોને જડાવે તેજુ ભાષાંતર આ એક જ
 છે. ગોસ્વામિ શ્રી ૧૦૮ શ્રી તિલકાચર્ય ગોવર્દનલાલજી તથા
 યિ. શ્રી લાલબાવા હામોદરલાલજીની પ્રેરણાથી આ ભાષાંતર
 તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.

આ ભાષાંતરમાં શ્લોકોના અર્થો શ્રી ભાગવતનાચંનિબંધ,
 શ્રી વિકૃતેશ્વરની દીપ્તિ, શ્રી પુરોહિતમંત્રી યોજના
 તથા પ્રકાશદિને અનુસરીને આપેલા છે.
 “શાસ્ત્રાર્થ, રૂઢિચાથ, પ્રકરણાર્થ, અધ્યાયાર્થ, શ્લોકાર્થ,
 વાક્યાર્થ તથા પદાર્થ”

આ સાન અથ અવિરોધે જાણે તે જીવંતી મુકિત થાય છે.”
 આ કથન સત્ય કરાવવાને જે દીકાઓ લખાઈ છે તે આ ભાષાંતરમાં
 સત્ય જણાય છે.

વળી શ્રીકૃષ્ણ સ્વામીનો અર્થભેદ ક્યાં છે તે અને બીજા વૈષ્ણવ
 સમપ્રદાયોના દીકાકારો શું કહે છે તે પણ આમાં સમજાવેલું છે.

મુંદર મોટા અક્ષરોમાં છાપવામાં આવ્યું છે.

એને માટેના કાગળો પણ ખાસ જનાવરાવેલા છે.

એમાં જે વિશેષ છાપવામાં આવનાર છે તે સર્વ આવરણી

તેમજ પ્રાચીન સમયનું સ્મરણ કરાવે તેવાં છે.

પ્રથમથી પૈસા આપી માલિક થનારને રૂ. ૬.

મળવાના દેકાણા—

“ગુજરાતી”નું ન્યુસ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

ભાગ્યપોડા, નેક-હાઉસ ભેન, કાટ, મુંબઈ નં. ૨.

નવું ભાષાંતર

શ્રીમદ્ભગવદ્ગીતા

આલોક અને પરલોક સાથે જીવનનો સંબંધ કેવો છે તે શ્રી કૃષ્ણે પોતાના ભક્ત અને સખા અર્જુનને સમજાવ્યું અને તેથી અર્જુનને છોડેલાં શસ્ત્રો અર્જુન પાસે પાછાં ઉત્તરકાળમાં તેજ વાત શ્રીકૃષ્ણ અને અર્જુનના શબ્દોમાં ગુજરાતીમાં ઉતારેલી છે.

તીકાકારોના શબ્દો કે વિચારોની ભેળભેળા કરી આ ભાષાંતર કરવામાં આવ્યું નથી, એટલે વાચકો શ્રીકૃષ્ણ અને અર્જુનનાં સંવાદમાં કહેલું રહસ્ય સ્વયં વિચારી શકે તે દૃષ્ટિએ આ ભાષાંતર કરેલું છે.

આમાં (૧) શ્રીગીતાનો છંદ, (૨) શ્રીગીતામાં પૂજાપદ્ય પ્રત્યે, (૩) શ્રીગીતાના રહસ્યના ત્રણેકોડા, (૪) અર્જુનને જ શ્રીકૃષ્ણે ગુણ જ્ઞાન શા માટે કહ્યું, (૫) શ્રીકૃષ્ણનાં નામો વગેરે વગેરે ઘણી હકીકત આપેલી છે.

મૂળ પાત્રોનાં શબ્દો અને વચનો શા. છે તે જાણવાને માટે આ જ એક ભાષાંતર ગુજરાતીમાં છે.

શ્રીધરસ્વામીને નામે ખીચડિયા ભાષાંતર વાંચવાની હિચ્છાવાળાં એએ આ ગીતા માંગવી નહિં.

કામળગું કાંચું પુઠું ૦-૬-૦

પુઠું-પાણીમાં પલ્લવે નહિ, ધસરકા પડે નહિં અને ઉધાસ ખામ નહિં. તેવાં પુઠાંમાં કિમ્મત માત્ર. ૦-૭-૦

રેશમી પુઠામાં ... ૦-૮-૦

દપાલ ખર્ચે જુદું, દોઢ આનો

ગુજરાતી પત્રનું ન્યુસ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,

કાળાપોડા, બેક-હાઉસ ભેન, કાદ, ગુજાધ.

શ્રી

પુરુષોત્તમ માહાત્મ્ય

મુખ્યાની, અધિક શુકલ અને કૃષ્ણ એકાદશીની
તથા વ્યતીપાતની કથાઓ સાથે

(મૂળ સહિત)

શ્રી પુરુષોત્તમ માસ આવે ત્યારે ધાર્મિક પુરુષો, કયા પુરુષોત્તમ
માસના માહાત્મ્યનું ભાષાંતર વાંચશે ?

હે દાસમે પાણી એવું ભાષાંતર વાંચશે,

હે મૂળ સંસ્કૃતનું શુદ્ધ ભાષાંતર વાંચશે ?

મૂળ સંસ્કૃત સાથે ગુજરાતી ભાષાંતર ધર્મશ્રદ્ધાળુ જનો માટે
ખાસ આપેલું છે, કે જેથી સંસ્કૃતના ગજકાર બાલકો અને વિદ્વાનો
તેની તુલના કરી શકે.

આ ભાષાંતર સ્ત્રી, વૃદ્ધ આદિને સરળ પડે તેવું છે, તથા અધિક
માસમાં ઉત્તમ ફળન આપવાવાળી તે માસની એકાદશીઓ, વ્યતીપાત
અને મુખ્યાની કથાઓ ભાષિક જનોને માટે મહાપ્રવાસ મેળવી આપી છે.
સંવાદ્ય મોટા અક્ષરોમાં, મજબુત સફેદ કાગળ પર છાપેલું છે.
કિંમત પાકું પુઠું રૂ. ૧-૮-૦. કિંમત કાચું પુઠું રૂ. ૧-૨-૦.
ટપાસ ખર્ચ ૦-૨-૦ વી. પી. જુદું.

પવિત્ર અધિક માસમાં

ચાતુર્માસમાં અને અન્ય પરિવ્રજાએ

પારલૌકિક હેતુ માટે સમાધમાં દાન આપવાને

શ્રી મહાપ્રભુજીની વેદ સ્તુતિ અને ટીકા સાથે

શ્રી સર્વૌર્ણિક ભાગવત

મોટા અક્ષર-ઉત્તમ ગુણ નીલજા કાગળ પર

સચિત્ર

આમાં શ્રીનાથજીની મંગળાસ્વરૂપની ઉત્તમ છબી આપેલી છે.

આવું સુંદર ભાગવત આજ સુધીમાં યથાવું નથી.

કિંમત રૂ. ૧૨-૦-૦

શુદ્ધપોષ્ટ રૂ. ૧-૨૨-૦

મજવાના કેકાણા:-

“ગુજરાતી”નું ન્યુઝ પ્રિ-પ્રેસ,

કાગળોમાં. નેશનલ સેન. ડાટ. મંજી નં. ૧

નુતન

સહતસ્તોત્ર રત્નહાર

૧ સ્તોત્રોના અન્યો દગલાબંધ ભુદેભુદે નામે બાહાર પડ્યા છે, પણ સ્તોત્રરૂપ મોતીઓને પદ્ધતિ પુરઃસર એક દોરામાં પરાવી તેની એક સુંદર માળા બનાવવાનું કાર્ય તો આ પેહેલું જ છે.

૨ પદ્ધતિસર સ્તોત્રો ગોઠવેલાં વખતે અન્યત્ર મળશે નહિં.

૩ સ્તોત્રોના અન્ય સંગ્રહ કરતાં આ માળામાં વધારે મોટી કિંમતી સંગ્રહ જણાશે.

૪ આ સંગ્રહમાં પંચશ્રુતિગીત, આધુનિક આદિ અનેક કિંમતી સ્તોત્રો છે.

સુપર રાયલ ૩૨ પેજના ૧૦૦૦ પાનાંથી વધુ પાનાં આમાં છે. સુંદર ચીકણા ગ્લેઝ કાગળપર આ સંગ્રહ છાપેલો છે.

લગભગ ૪૮૬ સ્તોત્રો આ માળામાં એક જ ભાગમાં પરાવેલાં છે.

પાણીથી પલળે નહિં, નખાદિનાઈસરડા

પડે નહિં અને ઉધાઈ ખાઈ નહિં તેવા

મજબુત પુઠાંમાં એક પુસ્તકઠારમાં

બે ભાગો સાથે કિંમત રૂ. ૨-૦-૦

બે ભાગમાં } ભાગ ૧ ૧-૪-૦

 } ભાગ ૨ ૧-૪-૦

૧૨૫મી પુઠાંમાં એક ભાગમાં ૨-૪-૦

” ” બે ” ૨-૮-૦

ટપાલ ખર્ચ વી. પી. સાથે ભુદે.

“ગુજરાતી પત્ર”ની ઓફીસ

કાળાપોશ, એક-દાઉસ લેન રોડ, મુંબઈ.

“ગુજરાતી” પત્રનું, પ્રકાશન

શુદ્ધ કીર્તિકી પાંગ

વૈષ્ણવ માત્રને અતિ ઉપયોગી છે. સનાતન પણ ઉપયોગી છે. આ પંચાંગમાં વાંચવાની અને વિગતો જોવાની સવડ છે તેવી ખીમકોઈ પણ પંચાંગમાં નથી. તેહેવારેનો નિ સનાતની વૈષ્ણવો-ને અનુકૂળ ભારતમાર્તણ્ડ પંડિત શ્રી ગુરુલાલ નિયમાનુસાર આપેલો છે. શ્રી વલ્લભસંપ્રદાયના સર્વ તેહે આપેલા છે.

તેમજ

શીઘ્રદાક્ષિત સંપ્રદાયના વર્તમાન ગોસ્વામી બાળકોના મદિવસની યાદી તેમજ હીસારથ ગોસ્વામી બાળકોના દિનની આપી છે. આ સિવાય કુંડળી કેમ માંડવી, લગ્નાદિ કેમ જોવાં, જ ક્ષેત્ર કેમ મેળવવા, વસા વગેરે કેમ કાઢવા તે વગેરેની પુરૂષ વિગતો આપી છે. છૂટક કિમ્મત ત્રણ આના છે. ઘેરખેડાં દપાસ સાથે ૦-૬ છે. નોંધ-પંચાંગ સામટાં પાસંથી મંગાવનારને સારો લાભ થ છે.

“ગુજરાતી પત્ર”નું

ચૈત્રી પંચાંગ

આ પંચાંગ બ્રાહ્મણને ખાસ ઉપયોગી બનાવેલું છે. એમાંનું ગણિત પ્રદક્ષાપત્રની પદ્ધતિ પ્રમાણે સિદ્ધ કરેલું છે તેમ પ્રદક્ષાદિ પ્રસંગ પ્રમાણની ખાખનો નીતિ પાશ્વસ પદ્ધતિને અનુસરીને આપેલી છે. વિવાદના વસા ગણવાને તૈયાર ફાટો આપેલો છે. સુંદર છપાઈ, ઉચ્ચ મજબૂત કાગળ અને સર્વથી સરતું જથ્થાજથ્થ લેનારે ભાવ માટે રૂબરૂ મળતું.

૨૬ કાગળનાં, છુટક નકલ એક આનો

એક કાગળનાં, છુટક નકલનો કી. ૦-૨-૬

૧ નેપાલી ભાવ માટે મૂળવો

મળવાનાં દેખણાં:—

“ગુજરાતી”નું ન્યુસ પ્રાન્ટીંગ પ્રેસ,

કાગળોના, એક-દાડેસ દેન, રાટ, મુંબઈ. નં. ૧.

B.L.-17

BHAVANS LIBRARY

Mumbai-400 007. Ph.: 3634462/63 Ext.: 226

N.B.- This book is issued only for one week till.....

This book is should be returned within a fortnight
from the date last marked below.

Date	Date	Date
= 8 JUL 2017		